PEDAGÓGUSOK ARCKÉPCSARNOKA

2011

PEDAGÓGUSOK ARCKÉPCSARNOKA

TIZEDIK KÖTET

KARÁCSONY SÁNDOR PEDAGÓGIAI EGYESÜLET
DEBRECEN
2011

Kiadja
a
Karácsony Sándor Pedagógiai Egyesület

Alapító főszerkesztő: **Ungvári János**

Kötetszerkesztő: **Nyirkos Tibor**

Lektor: **dr. Korompai Gáborné**

Szerkesztőbizottság:

Csiha László
Halász Ferenc
Kálmán Antalné
dr. Kornya László
Új Imréné

Tördelő szerkesztő: **Csermely László**

HU ISSN 1589-4185

Nyomdai munkálatok:

Kapitális Kft., Debrecen
Felelős vezető: Kapusi József

„A tanári pálya minden más pályánál tágasabb, határtalanabb, s mint a Nílus termékeny vize, túlárad saját partjain. A jó tanár nemcsak pedagógus, hanem kertész, filozófus, esztétikus, lélekbúvár, művész és mesterember egy személyben, s nemcsak tudását közvetíti – bár ez sem kevés –, hanem példát ad, jellemet formál, ültet, gyomlál, olt és szemez, mint a kertész, életet visz a könyvekbe, a könyveken keresztül a tanításba, állandó s eleven hidat épít az eszmény és a mindennap, az elvontság és tapasztalás közé.”

(Gyergyai Albert)

Kötetünk megjelenését támogatták

Önkormányzatok, intézmények

Általános Iskola tantestülete, Kisar
DE Egyetemi és Nemzeti Könyvtár
Hajdúszoboszló Városi Önkormányzat
Kisar Községi Önkormányzat
MTA Debreceni Területi Bizottsága
Nagyar Községi Önkormányzat

Magánszemélyek

Albert Márta dr., Angi Zoltánné, Antal Gyula, Antal Jánosné, Antal Lajosné dr., Balogh Erika, Bakó József, Bán Istvánné, Barta István dr., Berencsi György dr., Béres Margit, Biró Lajos, Borók Imre, Czégény Márta, Császi Gyuláné, Csermely László, Derzsi Bálint, Erdei Zsófia, Éles Péterné, Farkas László dr., Fehér Istvánné, Fehér Sára, Ficz Istvánné, Füzesné Fehér Ilona, Gerencsér Attila dr., Gönczíné Orbán Ildikó, Gulyás Zoltánné, Hagymássy Katalin dr., Halász Ferenc, Halász György, Illyés Sándorné, Jobbágy Bertalan, Jodár Judit dr., Juhász Ferencné, Juhász Tiborné dr., Kálmán Antalné, Karalyos Zsoltné, Károlyi Katalin, Király Istvánné, Kiss Attila dr., Kiss Lajosné, Kovács-Kiss Sándorné, Kónya Árpád, Lakos Katalin, Lázár Imre dr., Lenti István dr., Majoros Györgyné dr., Máthé Botond, Módis László dr., Mudrák József dr., Nagy Gyuláné, Nagyné Lengyel Erika, Nagyné Zsilka Ildikó, Pál Antalné, Pál Józsefné, Pataki Anita dr., Petraskó Zoltán, Pócsné Boros Magdolna, Rásó Mihályné, Sári Gusztávné, Sós Árpád dr., Soós Gézáné, Szabadi Imréné, Szalayné Fehér Ágnes, D. Szabó Lajosné, Szabó György, Szabó Sándor, Szabolcsi Ákos, Szántó Lászlóné, Szeszák Ferencné dr., Szilágyi Jenő dr., Tallódi László, Tarján Sándorné, Törzsök Lajosné, Varga Dénes, Záborszky László, Zsírosné Pongor Magdolna

Előszó

Egyesületünk kiadásában évente megjelenő arcképcsarnok sorozatunk X. kötetét tartja kezében az érdeklődő Olvasó. Jubileuminak is nevezhetjük ezt a kötetet, hiszen kapcsolhatjuk névadónk, Karácsony Sándor születésének 120 éves évfordulójához, továbbá egyesületünk másfél évtizedes működéséhez. Éppen egy évtizede fogalmazódott meg a létrehozó gondolat: foglaljuk értékmentő kötetbe azoknak a pályatársainknak emlékezetét, akik nyomot hagytak tanítványaikban, munkatársaikban, s mindazokban, akikkel emberformáló kölcsönös viszonyban voltak.

A kis emberpalánta, amikor végig halad óvodától a felsőfokú intézményig személyisége adottságainak megfelelően fokozatosan kiteljesedik. Mint amikor egy ház szép rendben tégláról téglára felépül. Mindegyik téglának egyformán fontos helye és szerepe van. Ugyanígy az oktatás rendszerében minden intézménynek, és benne oktató-nevelő tevékenységet végzőnek egyformán fontos szerepe van a személyiség kifejlesztésében. Az óvodának éppen úgy, mint az egyetemnek. A személyiség adottságainak kibontakoztatása, új szintek elérése a korábbi építőelemek hiányában lehetetlen. A pedagógushivatás művelőjének ilyenformán ki van jelölve a helye, és ezt a helyet a felnövő nemzedék iránti szeretettel és alázattal lehet megtalálni és betölteni. Tisztelet és megbecsülés illeti azok emlékezetét, akikről az utánuk jövők elmondhatják, hogy legalább egy téglányival hozzájárultak egy-egy generáció neveléséhez. Kosztolányi Dezső szavaival ők a *Volt emberek. / Ha nincsenek is, vannak még. Csodák. / Nem téve semmit, nem akarva semmit, / hatnak tovább…*

A mostani arcképcsarnok 147 arcképvázlatát 125 szerző és társszerző jegyzi. Ennél azonban jóval többen vannak, akik közreműködtek az arcképvázlatok végleges formába öntésében, szervezéssel, tanítványi, munkatársi emlékezéssel, vagy éppen fontos adatok gyűjtésében.

Jubileumi kötetünket Gyergyai Albert, az író, műfordító és egyetemi tanár mottónak szánt szép gondolata nyitja a tanári pályáról és a jó tanár jellemzőiről. Természetesen nem gondolhatjuk, hogy a mottóban megfogalmazottak minden pedagógusban egyaránt belső kontrollként működnek. Ám az bizonyos, hogy a pedagóguspályára tudatosan lépők esetében a választott mottóban rejlő szemlélet kifogástalan és tisztességes munkára késztet mindenkit. A tisztességes munka pedig nem függvénye az adott kor körülményeinek, az elsősorban jellem kérdése. Gyergyai Albert mottóba foglalt vallomása segíthet nekünk, gyakorló pedagógusoknak átgondolni hivatásunk lényegét.

Az oktatás kiterjesztése, a pedagógusok bizonyos területeken érezhető kontraszelekciója, a társadalmi átalakulás számottevő változásokat indítottak el. Sürgetően szükséges ezek igényes vizsgálata és a felismert következtetések érvényesítése, ahogyan azt Szent-Györgyi Albert elnök, az Országos Köznevelésügyi Tanács alakuló ülésén 1945-ben megfogalmazta. Tartalmát tekintve most is érvényes beszédének kivonatát kötetünk hátlapján közöljük, s a mottóval együtt ezzel egységes keretbe foglaljuk a kötetünkben szereplő volt pályatársak arcképvázlatát.

„És ez a tanács tegyen meg mindent abban az irányban is, hogy felszabadítsa szellemi és testi béklyóitól magát a tanárt is, …”, mondotta Szent-Györgyi Albert. Igen, erre törekszünk mi is, amikor arcképcsarnok sorozatunk immár tíz kötetében 1124 pedagógus életútját és munkásságát mutatjuk be, bizonyítva, hogy a gyermekekre ható egyik legfontosabb személy a pedagógus, ezért nem mindegy, milyen személyiségű emberek nevelik a felnövekvő generációt.

Az arcképvázlat szerzőjének nélkülözhetetlen eszköze az értékmentő emlékezés. Elmaradhatatlan az emberi életben az emlékezés. Az a lezárult életutakat idéző és megtartó, megőrző emlékezés, amely az egykor voltak arasznyi életét évtizedekkel, olykor évszázadokkal nyújtja meg. Az emlékezésnek emberi magatartást, következésképpen emberi boldogulást, életet megtartó és jövőt formáló ereje van. Az emlékezést ezért tekintjük tevékenységünk fontos elemének. Az emlékezésből fakad tiszteletadásunk azok iránt, akik előttünk jártak, vagy éppen kortársunk voltak a legszebb hivatás elkötelezettjeként az ifjúság nevelésében. Az emlékezés egyik tulajdonsága, hogy inkább az adott személy

kedvező tulajdonságaira fókuszál. Ennek tudatában azonban reális portrét lehetséges megrajzolni. A 147 arcképvázlatból összerakhatjuk az ideális pedagógus jellemző vonásait. Szükség is van ilyen példaképre a képzésben, noha tudjuk, hogy elérni nem lehetséges, de hozzá közelíteni kívánatos. Tallózással válogatva az arcképvázlatok között a pedagógus-példakép következő vonásait emelhetjük ki: hívatását szolgálatnak tekinti, igazságos, megértő, segítőkész, tanítványait partnernek tekinti, tapintatos, együttérző, kapcsolatteremtő, optimista, tud improvizálni stb.

A kötetünkben szereplők majd' 70%-ának pályakezdése az 1930-1960-ig tartó időszakra esett. Ezen időszak első évtizedére a trianoni trauma és II. világháború nyomta rá rettenetes bélyegét. Ennek következménye, hogy a kötetünkben szereplők 23%-a határainkon túl született, ill. sok tanító szakasz- vagy századparancsnokként vesztette életét a harcokban. A '40-es évek második fele a vesztes háború utáni reménykeltő újjáépítés, majd az 50-es évek kemény diktatúrájának előkészítése volt az erőszakos politika részéről. Kemény próbatétel volt ez a pedagógusok számára is, akiknek hitet, reményt értelmiségünk legkiválóbbjai ébresztettek, s egyben irányt is mutattak.

Keresztury Dezső új eszmények választásában – műveltség, igazság, emberség – jelölte meg a jövőbe vezető utat. S ezeket az eszményeket nem szükséges idegenből hozni, bizalommal fordulhatunk múltunkhoz példaképekért. Ez – szerinte – elsősorban nevelőinken múlik. De elkerülhetetlennek tartja a nevelők szabadságát, erkölcsi, szellemi és anyagi függetlenségét.

Szent-Györgyi Albert a jövő formálását szintén a neveléshez kapcsolja. Szerinte a múlt csak annyiban foglalkoztathat bennünket, amennyiben tanulságul szolgálhat a jövőre és amennyire benne még jó köveket találunk az új jövő építéséhez. Nem tekinti feladatnak, hogy mindent elvessünk, amit a múlt reánk hagyott. Új embert és vele új jövendőt kell formálnunk.

A mának is fontos üzenete, hogy nemcsak egyének vagyunk, hanem egyben közösségek tagjai is: egy nagy emberi és egy szűkebb nemzeti közösségé. Az előbbit tisztelni, az utóbbit szeretnünk kell. Olyan nemzetet kell teremtenünk, amelynek minden tagja vállalja magyarságát, öntudatos, s mindenki előtt nyitva áll a tanulás lehetősége.

Vonatkozási pontnak tekintve 1989-et, meglepődve tapasztalhatjuk, hogy sokak memóriája ennél az évnél megakad. Magunk mögött hagytunk egy nem életképes társadalmi formát, amelyben emberek milliói éltek, tanultak, dolgoztak, keresték a maguk, családjuk és kisebb nagyobb közösségek boldogulását. Ám nem ők döntötték el, hogy mikor születtek. Ebből következően azt sem, milyen időben tanultak, léptek munkaképes korba, továbbá azt sem, hogy milyen társadalmi rendszerben kívánnak élni. Az élet erős törvénye szerint igyekeztek tisztességesen helytállni a választott életpályán, alkotni, értéket létrehozni – a hazának.

Pedagógusokra gondolva, nem csak dolgoztak, hanem sikereket is értek el. Az említett évtizedekben a nemzetközi diákolimpiákon matematikából és természettudományi tárgyakból mindig dobogós helyre léptek a magyar tanulók. Az oktatási rendszer korlátait pedig pedagógusok százai törekedtek tágítani reformelképzeléseikkel, többük arcképvázlata kötetünkben fellelhető. Éppen ezért teljesítményükkel kivívott érdemük, hogy emlékezzünk rájuk is.

Amikor kifejezem bizakodásomat, hogy sorozatunknak folytatása lesz, egyben alapító főszerkesztőként köszönöm minden közreműködőnek és támogatónak, hogy kézbe vehetjük sorozatunk X. kötetét. Elsősorban köszönöm a szerzők vállalkozását, amelyben a hála és megbecsülés volt motiváló. Köszönöm a szerkesztők és szervezők önzetlen munkáját, külön is a kötetszerkesztő és a lektor igényes tevékenységét. Megkülönböztetett köszönet illeti a tördelő szerkesztő precizitását, aki ötleteivel színesítette, gazdagította kötetünket.

Debrecen, 2011. augusztus hó

Ungvári János

Az arcképvázlatok szerkezete

Mindenekelőtt utalni kívánunk arra, hogy a Kazinczy Ferenc által meghonosított arcképcsarnok (arcképvázlatok csoportja) mint irodalmi műfaj nem azonos a lexikonnal, ugyanis vannak attól eltérő vonásai. Talán a legjellegzetesebb sajátosság, hogy lehetőséget kínál magánvélemények nyilvánítására is. Ez kiadványunk tekintetében szinte elkerülhetetlen, hiszen az arcképvázlat szerzőjének személyes kapcsolata vagy éppen valamilyen (tanítványi, munkatársi, családi stb.) kötődése van az arcképcsarnokban szereplő személlyel. Ez abban nyilvánulhat meg, hogy az arcképvázlat szerzője – a hiteles dokumentumok mellett – az emlékezés ecsetvonásaival még gazdagabban képes megjeleníteni az adott személy pedagógusi és emberi alakját. Természetes követelmény azonban a felelősséggel tett emlékezés.

Jogosan felmerülő kérdés: ki kerülhet be az arcképcsarnok köteteibe? Kezdettől hangsúlyoztuk: legyen jellemző rá az oktatás-nevelés szolgálata, a hivatástudat, amely megmutatkozik a pályahűségben, a tisztességes helytállásban, a kiemelkedő pedagógiai teljesítményben és a közmegbecsültségben. Végső soron azonban arcképvázlat írása vállalás kérdése. Legyen egy személy: tanítvány, munkatárs, családtag, barát, ismerős, aki vállalkozik tanítójáról, tanáráról arcképvázlatot írni. Akinek emlékezetében jelen van, és hálával, tisztelettel gondol arra, akitől útravalót kapott az élethez.

Az emlékezés jogán törekszünk az emberi és pedagógusi értékek megismerésének igényét erősíteni, egy olyan szemlélettel szemben, amely a múltat hangsúlytalanná kívánja tenni, s ugyanakkor csak a haszonszerzés és a könnyű élet jövőképét vetíti elénk. Az arcképvázlatok felmutatásával tenni kívánunk azért, hogy generációk emlékezete ne essék ki nemzetünk tudatából, hogy a múlt időálló értékei vagy tanulságai jobbító hatással legyenek jelenünkre és segítsék emberarcúvá tenni jövőnket.

Az arcképcsarnokban szereplők **arcképvázlatát** a magyar abc betűrendjében közöljük.

Az első adat a családi- és keresztnév: a **címszó.** A címszót kerek zárójelben követik a születés és halálozás adatai. A címszó lezárásának tekintjük a foglalkozást meghatározó képesítés, ill. tudományos fokozat megnevezését.

A **főszöveg** első része az **életút** bemutatása, amely általában a származás megjelölésével és/vagy az iskolai tanulmányok felsorolásával (oklevél, diploma megszerzése) kezdődik. Ezt követi időrendi sorrendben a munkahelyek, valamint a beosztások megemlítése.

A főszöveg második része az **életmű** bemutatása, a végzett tevékenység szakmai méltatása s annak elismerése, a kitüntetések megemlítése. Ugyancsak itt adódik lehetőség a kutatási területek és tevékenység bemutatására, megjelölve az elért eredményeket és a legfontosabbnak minősített műveket és publikációkat. A műveknél a címet teljes terjedelmében közöljük, megjelölve a kiadói, nyomdai és évszám adatokat.

A főszöveg harmadik része általában a **szakmai-közéleti** tevékenységet mutatja be, adott településen vagy szakmai szervezetben. Itt is adódik lehetőség a személyes kapcsolatok bemutatására és a jellemző emberi vonások felvillantására.

A főszöveget a **hitelesítő források** bemutatása, ill. azokra való utalás zárja, több esetben megjelölve a hozzáférhetőséget is. Itt is használhatunk rövidítéseket, különösen periodikák esetében. A hónapok rövidítése a közhasználatban elfogadott módon történik.

Végül a névcikket a szerző (emlékező) neve és lakhelyének megnevezése zárja. Egy névcikket több szerző is készíthet. Kiadványunk elején betűrend szerint tüntetjük fel azokat, akikről megemlékeztünk és természetesen a szerzőket. Kiadványunk végén pedig repertóriumba foglaljuk az eddig megjelent arcképvázlatok szereplőit.

A főszerkesztő

Akikről megemlékeztünk
(Szerzők és arcképvázlatok)

Kovács András	**DR. ALBERTH BÉLÁNÉ**	tanár, a HNF megyei titkára
Kovácsné Bálint Mária és *Vargáné Herman Anna*	**ÁTS JÓZSEF**	középiskolai tanár, könyvtáros
Hok Márta	**BACHÁT LÁSZLÓ**	középiskolai, főiskolai tanár
ifj. Bajusz Imre	**BAJUSZ IMRE**	tanító, tanár, iskolaigazgató
Dr. Balku Enikő és *Dr. Balku István*	**BALKU JENŐ**	középisk. tanár, szakfelügyelő
Oláh Imréné	**BALOGH BÉLA**	középiskolai tanár, igazgató
Vmirjáncki József	**BENEDEK LÁSZLÓ**	középiskolai tanár, igazgató
Molnár Anikó	**BERECZ SÁNDORNÉ**	óvodapedagógus
Ungvári János	**DR. BERENCSI GYÖRGY II.**	egyetemi tanár
Vmirjáncki József	**BERÉNYI JÁNOS**	általános iskolai tanár
Dr. László Béla	**BORBÉLY IMRE**	tanár, igazgató, szakfelügyelő
Dr. Gaal György	**BRASSAI SÁMUEL**	nyelvész, filozófus, polihisztor
Zilahi János	**CSAMANGÓ KÁROLYNÉ**	középiskolai tanár
Horváth Mihály	**CSATHÓ KÁLMÁN**	tanító, iskolaigazgató
Horváth Mihály és *Szabó György*	**CSATHÓ KÁLMÁNNÉ**	tanító
Némedi-Csáthy Klára és *Csáthy Miklós Gusztáv*	**CSÁTHY MIKLÓS**	tanító, tanár, igazgató
Török Miklósné	**CSONGVAY JÓZSEF**	tanító, tanár, igazgató
Dr. Cs. Jónás Erzsébet	**DR. DANCS SÁNDOR**	tanár, főiskolai docens
Dr. Kántor Sándorné	**DEMETER ISTVÁN**	középiskolai tanár, igazgatóh.
Dombrovszky Ádám és *Pósa Zoltán*	**DR. DOMBROVSZKY JÓZSEFNÉ**	középisk. tanár, egy. vez. lektor
Egri Olga Judit	**EGRI ZOLTÁN**	tanító, tanár, igazgató
Halász Bálint	**DR. ENDES PONGRÁC**	orvos, tanszékvezető egy. tanár
Dr. Tatár Albertné és *Szalay Béla*	**FEKETE JÓZSEF**	tanító, igazgatóhelyettes
Kovács László	**GAÁL LAJOS**	tanár, főisk. tanár, tanszékvez.
Zsirosné Pongor Magdolna	**DR. GÁL JÓZSEFNÉ**	agrármérnök, tanító
Dr. Gaal György	**GÁLL DÉNES**	tanító, tanár, igazgató
Szőllősi Imréné	**DR. GARAI BERTALANNÉ**	általános iskolai tanár
Trencsényi László	**DR. GÁSPÁR LÁSZLÓ**	tanító, tanár, egyetemi tanár
Szűcs Istvánné	**GÉCZY JÁNOSNÉ**	tanító
Gégény Józsefné	**GÉGÉNY JÓZSEF**	tanító, tanár, igazgató
Raffay Zoltánné	**GERŐ LÁSZLÓNÉ**	középiskolai tanár, igazgató
Mudrák József	**DR. HÜTTL TIVADAR**	egyetemi tanár, sebészprof.
Kökéndy Ivánné	**INÁNTSY FERENC**	kertész, középisk., főisk. tanár
Raffay Zoltánné	**IVÁN ÁGNES**	tanár, gyakorlóisk. szakvezető

Dr. László Béla	**IVÁN LAJOS**	középisk. tanár, kollégium-ig.
Halász Bálint	**DR. JENEY ENDRE**	orvos, egyetemi tanár
Jobbágy Bertalan	**JOBBÁGY BERTALANNÉ**	tanító, általános iskolai tanár
Ungvári Imre	**DR. KACSUR ISTVÁN**	középisk. tanár, egy. docens
Kakucsi István	**KAKUCSI FERENC**	tanító, általános iskolai tanár
Henglné Kaplonyi Mária	**KAPLONYI MIKLÓSNÉ**	tanító
Ivancsó István	**KARDOS LÁSZLÓNÉ**	tanító
Dudics Pálné	**KATONA FERENC**	tanító
Makláriné Almási Judit	**KELEMEN LAJOS**	középiskolai tanár, szakfelügy.
Halász Bálint	**DR. KENÉZY GYULA**	orvos, egyetemi tanár
Rákosi Jenőné *ifj. Kerékgyártó Béla*	**KERÉKGYÁRTÓ BÉLA**	tanító, tanár, igazgató
Dr. Győrössy Jánosné	**KISS ANTAL**	tanító, tanár, igazgatóhelyettes
Raffay Zoltánné	**DR. KISS ILONA**	középisk. tanár, főisk. docens
Kincses Gyula	**KLINCSE JULIANNA**	tanító, igazgatóhelyettes.
Hadházy Csabáné	**KOCSÁNY ANTALNÉ**	középiskolai tanár
Korkos Jenőné és *Szalay Béla*	**KORKOS JENŐ ZOLTÁN**	festőművész, rajztanár
Kovács Ferenc	**KOVALCSIK ANDRÁS**	tanár, igazgatóhelyettes
Árvai Irén	**KUNSZABÓNÉ DANCS EDIT**	középiskolai tanár, igazgató
Vmirjáncki József	**KUSMICZKI SÁNDOR**	általános iskolai tanár, igazgató
Lupsa Józsefné	**LABAY ANNA**	tanító
Labossa Gusztávné és *Oláh Gábor*	**LABOSSA GUSZTÁV**	általános iskolai tanár
ifj. Lakatos István	**LAKATOS ISTVÁN**	tanár, szakfelügy., főisk. tanár
Kovácsné Csuzda Judit	**LAVOTTA KAMILLA**	zenetanár, igazgató
Ungvári János	**DR. LÉNÁRD FERENC**	pszichológus, c. egyetemi tanár
Bihariné Zombori Ilona	**LENGYEL ISTVÁN**	általános iskolai tanár
Dr. Cs. Nagy Gábor	**DR. LING JOLÁN**	vegyész, középiskolai tanár
Egressyné Liszkay Erzsébet	**LISZKAY LÁSZLÓ**	tanító, ált. iskolai igazgató
Markóczy György és *Tamusné Molnár Viktória*	**LOBOTKA JÁNOS PÁL**	zenetanár, fúvószenekar-vezető
Papik Imréné	**MAKAY LÁSZLÓ**	tanár, múzeumigazgató
Márton Józsefné *Hüvelyes Lajosné*	**MÁRTON JÓZSEF**	tanító, tanár, igazgató
Dr. Máthé Imre	**DR. MÁTHÉ IMRE**	egyetemi tanár, akadémikus
Pacsai Norbert	**MOLNÁR DÁNIEL**	középiskolai tanár
Varga Lajosné	**NÁDPOR JÓZSEF**	tanár. kollégiumi nevelőtanár
Dr. Szőcs Géza	**NAGY GÉZA**	tanító, ipariskolai igazgató
Lupsa Józsefné	**NAGY GIZELLA**	tanító
Nagy Gyuláné	**NAGY GYULA**	tanító, testnevelő tanár
Mihalik Istvánné	**NAGY KÁROLYNÉ**	általános iskolai tanár
Oláh Gábor	**DR. NÉMETH ZOLTÁN**	középisk. tanár, főisk. docens
Dr. Korompai Gáborné	**NIEDERHAUSER EMIL**	történész, egyetemi tanár

Szőllősi Imréné	**NYITRAI GYULA**	polgári iskolai, ált. iskolai tanár
Oláh Gyula	**ÓCSVÁR GÉZA**	tanár, festőművész
Vízy László	**ÓCSVÁR REZSŐ**	gimnáziumi tanár, festőművész
Dr. Korompai Gáborné	**OLÁH GÁBOR**	író, költő, középiskolai tanár
Molnár Pál	**OROSZ ANDRÁS**	tanító, tanár, igazgató
Kálmán Antalné	**OROSZ JÁNOS**	tanár, igazgató, osztályvezető
Dr. Virágos Zsolt	**DR. ORSZÁGH LÁSZLÓ**	középiskolai és egyetemi tanár
Tuza Tibor	**PAKURÁR MIKLÓS**	tanár, igazgató, tan. felügyelő
Pál Andrea	**DR. PÁL GYÖRGY**	tanár, tanszékvez. főisk. tanár
Vmirjáncki József	**PÁNTYA PÉTER**	tanár, igazgatóhelyettes
Kovácsné Bálint Mária és *Vargáné Herman Anna*	**PAPP GYULA**	középiskolai tanár
Kiss Erzsébet	**DR. PIRIGYI ISTVÁN**	teológiai tanár, egyháztörténész
Lupsa Józsefné és *Dobránszky Sándor*	**POMÁZI GYULÁNÉ**	tanító
Dr. Szabó Lajosné	**PORCSALMI LAJOS**	tanár, koll. ig., szakfelügyelő
Raffay Zoltánné	**PORZSOLT ISTVÁNNÉ**	tanító, gyakorlóisk. szakvezető
Dr. Kornya László	**DR. PŐSZE LAJOSNÉ**	nyelvtanár, lektorátusvezető
Juhász Ferenc	**RADÓCZI ISTVÁNNÉ**	tanító, tanár
Raffay Zoltánné	**RÉVÉSZ JÁNOSNÉ**	gyakorlóisk. szakvezető tanító
Dr. Beregvári Zoltán	**ROMÁN ILONA**	középisk. tanár, szakfelügyelő
Dr. Arany Sándor	**DR. ROMHÁNYI GYULÁNÉ**	tanító, tanár, főiskolai tanár
Zambon Csaba	**DR. RUGONFALVI KISS ISTVÁN**	történész, egyetemi tanár
Dr. Salánki József	**SALÁNKI FERENC**	tanító, tanár, ipariskolai tanár
Kovács László	**SALLAI ERNŐ**	tanár, főiskolai docens
Sándor Gáborné és *Kiss Lajosné*	**SÁNDOR GÁBOR**	tanító, tanár, igazgató
Dr. Szabó Géza	**SÁNTA JÁNOS**	tanító, tanár, igazgató
Bartha Dénes	**DR. SÁRDI BÉLA**	tanítók. int. tanár, tanszékvez.
Kulcsár Katalin	**DR. SÁRDI BÉLÁNÉ**	tk. intézeti tanár, főiskolai doc.
Dr. S. Nagy László	**SÁRDI JÁNOS**	középiskolai tanár, igazgató
Sassné Kiss Gabriella	**DR. SASS ATTILA**	középisk. tanár, egy. adjunktus
Sólyom Imréné	**SÓLYOM IMRE**	tanító, gyógyped. tanár, igh.
Tibád Sándor	**SÓS ZOLTÁN**	tanító, tanár, igazgató
Morvainé Sőreghy Sára	**SŐREGHY MÁRTON**	teológus, néptanító
Dr. Porcsalmy János	**STEFÁN MIKLÓS**	középiskolai tanár
Szabados Sándorné	**SZABADOS SÁNDOR**	tanító
Virág Júlia	**SZABÓ ALBERT**	tanár, igh., tan. felügyelő
Dr. Kántor Sándorné	**DR. SZABÓ ÁRPÁD**	mat. történész, akadémikus
Bicskeyné Szabó Klára	**SZABÓ EMIL**	zeneszerző, főiskolai. tanár
Szabó Imre	**SZABÓ FERENC**	testnevelő tanár
Szabóné Zsoldos Valéria	**SZABÓ GÁBOR**	általános és középiskolai tanár

Lupsa Józsefné és *Dobránszky Sándor*	**SZABÓ JÁNOSNÉ**	tanító
Lengyel Istvánné és *Zohány Margit*	**SZABÓ MIKLÓSNÉ**	általános iskolai tanár
Szabó Enikő	**SZABÓ SÁNDOR**	mg. mérnök-tanár, igazgató
Dr. Kovách Ádám	**DR. SZALAY SÁNDOR**	akadémikus, egyetemi tanár
Raffay Zoltánné	**DR. SZALONTAI BARNABÁSNÉ**	tanító, tanár.
Dr. Kupay Márta	**DR. SZÉCSI PÁL**	tanár, igazgató, főisk. docens
Lutter Imréné	**DR. SZÉCSI PÁLNÉ**	tanár, igazgatóhelyettes
Fésűsné Kovács Lilla és *Postáné Ónosi Mária*	**SZEIFERTNÉ SZABÓ ERZSÉBET**	óvodapedagógus
Lobocky Mária	**SZÉKELY MIKLÓSNÉ**	tanító
Máté János	**SZEKÉR LÁSZLÓ**	középisk. tanár, főiskolai doc.
Pacsai Norbert	**SZOKOLAI GYÖRGY**	tanító, tanár, kollégiumi ig.
Vmirjáncki József	**SZOLGA MARGIT**	tanító, általános iskolai tanár
Rácz Márk	**DR. SZŐKE DOMONKOS**	egy. docens, tanszékvezető
Tamás Katalin	**TAMÁS BÉLA**	tanár, kézilabdaedző
Raffay Zoltánné	**TARCAI ZOLTÁN**	tanár, tanszékvez. főisk. tanár
Szőllősi Imréné	**TARR FERENC**	tanító, tanár, igazgató
Tatár Zsoltné	**TATÁR ZSOLT**	középisk. tanár, tagozatvezető
Kovács Tiborné	**THUN LÁSZLÓNÉ**	középiskolai tanár, igazgató
Bana Istvánné és *Thurzó György*	**THURZÓ SÁNDOR**	kántortanító
Dr. Kántor Sándorné	**TITKÓ ISTVÁN**	középisk. tanár, vezetőtanár, ig.
Vmirjáncki József	**TORNYI GYULA**	tanító, általános iskolai tanár, igazgató
Lupsa Józsefné	**TÓTH GÉZÁNÉ**	általános iskolai tanár
Kelemen Sándorné	**TÓTH LÁSZLÓNÉ**	tanító, tanár, főiskolai tanár
Pacsai Norbert	**TÓTH SZILVESZTER GYŐZŐ**	középiskolai tanár
Kovács Sándorné	**TÖRÖK BÉLA**	középiskolai tanár
Dr. László Béla	**TÖRÖK ISTVÁN**	tanító, tanár, igazgató
Halász Bálint	**DR. TÖRÖK JÓZSEF**	orvos, természettudós, tanár
Dr. Kántor Sándorné	**DR. TRÓN LÁSZLÓNÉ**	középiskolai tanár, vezetőtanár
Vadász Judit és *Imre Ottóné*	**VADÁSZ ISTVÁN**	tanító, tanár, színjátszó rendező
Imre Ottóné	**VÁRADI LÁSZLÓ**	tanító, tanár, igazgató
Ungvári János	**DR. VARGA TAMÁS**	matematikatanár, matematikus
Kiss Erzsébet	**VERMES LÁSZLÓ**	testnevelő tanár
Csoma Gyula	**VÉSZI JÁNOS**	középiskolai tanár, újságíró
Tóth Lajosné.	**ZSOLDOS ISTVÁN**	lelkész, tanár, helytört. kutató
Ungvári János	**DR. ZSOLNAI JÓZSEF**	tanító, főisk. és egyetemi tanár

„A pedagógus nem lehet elkeseredett, megtorpant ember, mert a pedagógusnak egyetlen karizmája van: a jövőbe vetett hit optimizmusa.”
(Karácsony Sándor)

A-Á

DR. ALBERTH BÉLÁNÉ Csiszár Magdolna (Debrecen, 1930. június 9. – Debrecen, 2010. augusztus 31.): általános és középiskolai tanár, az Úttörőszövetség, a Hazafias Népfront megyei titkára.

„Non est ad astra mollis e terris via.”
(Nem könnyű az út a földtől a csillagokig.)
(Seneca)

Ki is volt dr. Alberth Béláné?
Olyan ember volt, aki mindig a nehezebb feladatot választotta, és megvalósításában nem ismert lehetetlent. Vasakarattal végezte teendőit, hozta döntéseit.
Céltudatos, erős és mégis minden porcikájában nagyon nőies személyiség volt. Családja iránti szeretete, barátaihoz fűződő viszonya odaadó volt és áldozatkész. Szervezőkészsége legendás hírű.
A vele együtt dolgozókat is folyamatosan innovációra, valamint a magasabb szint elérésére ösztönözte. Szigorú volt, de mindig kiállt munkatársaiért és az általa képviselt szervezet érdekeiért. A Seneca idézet szellemével szólva: alkotókészsége, ötletei, tervei, az egeket ostromolták, a csillagokig értek, de a megvalósítás tekintetében, két lábbal járt a földön.

Alberth Béláné Nagylétán nevelkedett imádott szülei oltalma alatt. Édesapja kemény tartása, családszeretete és magas szintű mesterségbeli tudása – jó nevű hentes és mészáros mester volt Létán –, korán elhalt édesanyja féltő gondoskodása voltak számára a meghatározó élmények. Ezzel a gazdag érzelmi háttérrel indult Debrecenbe, a Dóczy Leánynevelő Intézetbe. Bejáró diákként végezte tanulmányait, jó eredménnyel. Iskolatársai rajongtak a hosszú, fekete copfos, vékonydongájú, minden huncutságra kész leánykáért.
Emberszeretete, jó szervező készsége, már ekkor vezető egyéniséggé tette. Az iskola szellemisége összetartó erőként munkált ebben a közösségben. Végzés után ő fogta össze az osztályt, szervezte találkozóikat.

Érettségi után felvételt nyert a Debreceni Tanárképző Főiskola magyar-történelem-háztartástan szakára. Átszervezés után az Egri Tanárképző Főiskolán, 1951-ben szerzett tanári diplomát. Később a KLTE levelező tagozatán elvégezte a történelem szakot. Örökösen nyüzsgő lénye ál-

landó szervezésre késztette. Tevékeny aktívája volt a Népi Kollégiumok Országos Szövetségének és annak keretében több érdeklődési körnek is tagja volt. Férjét is itt ismerte meg, az egyetemi színjátszó körben, a próbák közepette.
A két fiatal 1950. július 29-én egybekelt. Férje, dr. Alberth Béla ekkor szemész tanársegéd, később nemzetközi hírű szemészprofesszor. Házasságuk kezdetén a tanársegédi és az általános iskolai tanári fizetés még lakhatásra sem volt elég. A klinika egy átalakított helyiségében laktak.
Mindketten sokat dolgoztak. Ő először a KLTE Gyakorló Általános Iskolájában tanított, majd a Simonyi Úti Általános Iskolában, de órákat adott a Leány utcai iskolában is. A pedagógus kollégákkal, a gyerekekkel már a pálya elején nagyon jó kapcsolatokat teremtett. Már ekkor kitűnt határozottságával, kritikus szellemével. Élére állt az új kezdeményezéseknek. Volt csapatvezető és a Kossuth Gyakorló Általános Iskolában megbízott igazgató is.
Társaságban mindig szívesen mesélt pedagógiai élményeiről, de egyről különös büszkeséggel beszélt. A Simonyi Úti Általános Iskolában sok neves ember gyermekét oktatta, nevelte. A tanév végén egyik híres professzor gratulált neki, mondván, hogy olyan eredményeket ért el a fiánál, ami sem a szülőknek, sem más tanároknak eddig még nem sikerült.
1953-ban megszületett várva várt kisgyermekük, Márta lányuk, akit mindketten imádtak és féltő gondoskodással nevelték, taníttatták. Lányuk iskoláit jó eredménnyel elvégezte. Szülei mentalitását örökölve maga is nagy munkabírású, szakmáját szerető, elhívatott, kiváló szakember lett, aki édesapja példáját követve az orvosi pályát választotta. Példának tekinti szüleit, életüket és munkásságukat.
Alberth Béláné egész életében a munkájának és családjának élt. Nagy tisztelettel ápolta férje emlékezetét emlékülések keretében is. Gondolt a család, rokonok, barátok összefogására is, jó hangulatú névnapokat, partikat szervezett. Rokonait ügyes-bajos dolgaikban támogatta és segítette.
Az iskolákban tanúsított kiváló szervező és kapcsolatteremtő készsége miatt felfigyeltek rá a felettes szervek vezetői. 1959-től Debrecen városi, majd 1962-től 1973-ig megyei úttörő titkár lett.
Az úttörőmozgalom megyei vezetői közül kiemelkedett kiváló közéleti képességeivel, kritikus és újító szellemével, a szervezeti reformok támogatásával. Személyes példamutatása nyomán vált a gyermekmozgalom elkötelezettjévé érdeklődő és lelkes emberek egész sora. Munkájának és a megye úttörőmozgalmi tevékenységének elismeréseként a legmagasabb szinten képviselte a megyét. Tagja volt a Magyar Úttörők Szövetsége Országos Tanácsának és Elnökségének. Jelentős lépéseket tett a megye úttörőmozgalma gyermekszervezeti és társadalmi jellegének fejlesztése érdekében.
Sokat tett a gyermekprogramok sokrétűbbé, élményszerűbbé, játékosabbá tételéért. Kezdeményezései nyomán újszerűen szervezték a szakági, kulturális, úttörő-történeti, sport, honvédelmi és a táborozási, turisztikai tevékenységet. A társadalmi jelleg szélesítése érdekében tett lépéseit követően bővültek az elnökségek és az úttörőcsapatok társadalmi kapcsolatai a családokkal, gazdasági egységekkel, ifjúsági szervezetekkel és más intézményekkel.
Vezetése alatt erősödött az elnökségek önállósága, aktívabbá vált az úttörőcsapatok szervezeti élete. Az ő idejében közel 70 000 kisdobos és úttörő tevékenykedett a megye úttörőcsapataiban. Működése alatt Hajdú-Bihar megyében, az országban elsőként munkálták ki az elnökségek, az úttörőcsapatok választási rendszerét, az úttörő- és ifi-vezetői parlamentek munkaformáit.
Nagyon nagy jelentőséget tulajdonított a pedagógusok úttörőmozgalomban betöltött szerepének. Becsülte és rendszeresen elismerte a mozgalmi feladatot vállaló és azokat igényesen végző pedagógusokat. Évente százak részesültek úttörőmozgalmi kitüntetésekben. Elismerésük és továbbképzésük érdekében jó együttműködést alakított ki a művelődésügyi és más társszervekkel, az ifjúsági szövetséggel. Az említetteken kívül számtalan megyei és országos rendezvény szervezését kezdeményezte és valósította meg, öregbítve ezzel a megye gyermekmozgalmának hírnevét.
Néhányat említve így kerültek megrendezésre működése alatt az alábbi események:
- Az országos rendezvények közül a VIII. Országos Úttörő Olimpia (1972), az I. Országos Kisdobos Tornász Verseny (1970), Ifjúvezetők I. Országos Parlamentje (1969), Országos Nép-

tánc Tábor (1971), a Csillebérc renoválása miatt kihelyezett Nemzetközi Tábor 19 ország részvételével (1971).
- A megyei és Debrecen városi rendezvények közül kiemelkedett az Éneklő Ifjúság Megyei Úttörő Kórusverseny (1965), a Megyei Úttörő Találkozó 10000 gyermek részvételével (1964), a Megyei Úttörővezetői Aktíva (1961), 20 éves a Lőwy Sándor Úttörőház Emlék-rendezvénysor (1971) és még sorolhatnánk.

Nevéhez fűződik a Hajdú-Bihar Megyei Úttörőelnökség nemzetközi kapcsolatainak bővítése, így a bolgár, román, litván, francia és angol kapcsolatok kiépítése. Nagy gondot fordított a megyei felnőtt-, gyermek- és ifjúvezető képzésre, ezek tartalmi és tárgyi feltételeinek fejlesztésére. Sokat tett a hajdúböszörményi és a debreceni Kartács utcai vezetőképző táborok létrehozásáért. Érdemei voltak a bélapátfalvi és káptalan-füredi táborok megszerzésében.
Tizennégy éves működése alatt a megyében élő gyermekek, fiatalok ezrei jutottak el bel- és külföldi táborokba és részesültek életre szóló élményekben.
Alberth Béláné a magyar úttörőmozgalom kiemelkedő, alkotó és szervező egyénisége volt. Mint az országos vezetőtestületek tagja, jelentős áttekintéssel rendelkezett a nemzetközi gyermekmozgalmakat illetően is. A megye úttörőmozgalmi munkája magasabb szintre emelkedésében elévülhetetlen érdemei voltak.
1973-ban rajongásig szeretett édesapja meghalt. Végakarata szerint egyházi szertatással temettette el. A történteket a megyei politikai irányító szervek a párttagságával, valamint a gyermek- és ifjúsági mozgalomban betöltött tisztségeivel összeegyeztethetetlennek tartották, ezért súlyosan elmarasztalták.
1973-tól a Hazafias Népfront Hajdú-Bihar Megyei Bizottságánál folytatta tevékenységét.
Előbb titkárhelyettesként dolgozott, majd megválasztották a Hazafias Népfront Hajdú Bihar Megyei Bizottsága titkárának, mely tisztséget 1990-ig, nyugdíjazásáig töltötte be. A mozgalmi munka ezen új területén is érvényesültek meghatározó vezetői kezdeményezései, újító készsége. Jól hasznosította a gyermek- és ifjúsági mozgalomban korábban szerzett tapasztalatait.
A megye városainak, falvainak népfrontbizottságain keresztül a települések lakói érdekében indított jobbító törekvései eljutottak a legeldugottabb helységekbe is. A megyei helyi kezdeményezések pedig ismertté váltak országos szinten is.
A HNF megyei titkáraként dolgozott a békemozgalmi munkában is. A különböző szervekkel, de különösen az egyházakkal együtt nagyhatású akciókat, rendezvényeket szerveztek munkatársaival és az aktívákkal együtt. Ő maga tagja volt a legmagasabb békemozgalmi testületeknek.
A népfronttitkári minőségében kiemelten kezelte és segítette az oktatás és művelődés ügyét, a gyermekek helyzetét, a pedagógusok nemes, de nehéz munkáját.
Országosan is példamutató akciókkal és kezdeményezésekkel hívta fel a figyelmet a nők helyzetére. A népfront keretében nőaktivisták százait mozgósította, foglalkoztatta társadalmi feladatok megoldására.
Felkarolta a civil szervezeteket és mozgalmakat, melyeknek értékes fórumain sokféle vélemény hangoztatására és ütköztetésére, valamint az illetékesekhez való továbbítására volt lehetőség.
Titkári működése alatt számos országgal, külföldi várossal, testvérvárosokkal alakult, bővült a megyei, a városi népfrontbizottságok kapcsolata. Rendszeresek voltak a delegációcserék, a különvonatok indítása. Mindezek keretében jutott el a megyéből sok száz ember külországokba, így ismerhette meg más népek kultúráját, szerezhetett pótolhatatlan élményeket.
Erős kézzel, de végtelen emberséggel irányította a hozzá tartozó szakapparátust.
Tevékenysége elismeréseképpen a Hazafias Népfront Országos Tanácsa tagjai közé választotta. Tagja volt az Országos Béketanácsnak és Elnökségének, a Magyar Pedagógiai Társaság Mozgalompedagógiai Szakosztályának.
Nagy elismerésnek tartotta, hogy szűkebb hazáját az Országgyűlésben képviselhette 1985-től 1990-ig. Földijei mai napig is hálás szívvel gondolnak rá eredményes és lelkiismeretes képviselői munkája miatt.
Számos cikke és tanulmánya jelent meg a helyi és az országos sajtóban. Megírta az Úttörőmozgalom és a Hazafias Népfront Hajdú-Bihar megyei történetét. Számos helyi, országos és nemzetközi hírű rendezvény, esemény, megmozdulás kezdeményezője, szervezője, melyekkel hír-

nevet szerzett a megyének és Debrecen városának.
Alberth Béláné gyermek- és ifjúsági mozgalomban elért eredményeit, valamint a hazafias népfrontban végzett kiemelkedő munkásságát számos magas kitüntetéssel jutalmazták.
Ezek között szerepelnek a következők:

Munkaérdemrend Arany Fokozata,
Ifjúságért Érdemérem,
Gyermekekért Érdemérem,
Népek Barátsága Érdemrend,
Békemunkáért Kitüntető Jelvény.

Nem sokkal halála előtt vehette át a Magyar Pedagógiai Társaság Mozgalompedagógiai Szakosztálya debreceni kihelyezett ülésén 2010. május 15-én kitüntetését, a Vasvári Diplomát.

Nyugdíjas éveiben is szinte haláláig aktív maradt. E sorok írója Alberth Béláné temetésén búcsúbeszédében méltán hangsúlyozta:
„Csodálattal töltött el bennünket, hogy szinte életed utolsó percéig életelemed maradt a szervezőmunka, melyet ékesen bizonyított számos hozzád kapcsolható rendezvény: emlékülés, konferencia, találkozó."

Alberth Bélánéról számos munkatársa, barátja, ismerőse emlékezett írásban.

Dr. Kecsmár Ilona, barátnője:
„Alberthné Magdi nem egyszerűen egy ember, egy asszony, hanem egy fogalom és egyben egy intézmény volt. A fogalom »Alberth Magdi« az emberséget, a szeretetet , a segítőkészséget, az intézmény »Alberth Magdi«, a szervezés, a vezetés az emberek irányításának a műhelyét, valóságos intézményrendszerét jelentette. Másokért élt. Akkor volt boldog, ha éltető anyaként erőt adhatott a rászorulóknak. Igazi tanító volt. Bár nem maradt meg a katedránál, pártolta, támogatta a tehetséges a gyerekeket.
Simonyi úti lakásában ülve a kezében futottak össze az ország, a város, a barátok hírei, mindig naprakész volt a történésekben, amikről kivétel nélkül határozott véleményt alkotott. Baloldali volt. Mindenkinek szerette volna megmenteni a lelkét. Meghallgatta, elrendezte a tótágast álló gondolatokat, csillapítani tudta az érzelmi viharokat. Nem ítélt, és nem várt senkitől semmit. Önzetlenül tette a dolgát. Múltját, hovatartozását sohasem tagadta meg. Szeretett élni, szeretett nagyvonalú lenni, szerette a napfényt."

Pataki György, a gyermek- és ifjúsági mozgalomban munkatársa:
„Tapasztalt, igényes, jó szervező, közvetlen és megnyerő modorú vezető volt. Színvonalas és sokoldalú munkát követelt önmagától és beosztottjaitól is. Országosan elismert volt a munka, ami számos egyéni és kollektív sikernek volt köszönhető."

Oláh Tibor volt Debrecen városi úttörőtitkár, közvetlen munkatársa:
„Magdival 1960-ban kerültem munkatársi kapcsolatba. Segítőkész vezetőnek ismertem meg. Munkatársait megbecsülte, munkájukat elismerte. Kiváló szervező volt. Jó volt vele dolgozni."

Simon Jánosné, volt munkatársa:
„Fiatalon, majdnem pályakezdő pedagógusként kerültem Magdival munkakapcsolatba. Az emlékeimben úgy él, mint szigorú, következetes, de emberséges vezető, akitől nagyon sokat tanultam. Ő több volt, mint vezetőm, egy nagyszerű ember, akinek a segítségére minden nehéz helyzetben lehetett számítani. Vonzó, lebilincselő kedves, fanyar, csipkelődő személyiségének távozása nagy veszteség számomra."

Szarka Istvánné, munkatársa:
„Igazi pedagógus vénával ellátva tudott mindenkihez szólni. Dolgozóit, mindig, mindenütt megvédte. Tudta, ki mennyit bír, mennyit ér. Szerettük, mert nagyon emberséges volt."

Martinez Csabáné, úttörőmozgalmi aktíva:
„Precíz, rendszerető, nagy munkabírású vezető volt. Mindezeket másoktól is elvárta, de nem kényszerítette rájuk elképzeléseit, akaratát és stílusát. Ötletgazdag volt."

Finta Lászlóné, egykori osztálytársa:
„Magdi bejáró diák volt, Létáról utazott mindennap az iskolába. Rendszeresen hozta uzsonnára az édesapja finom húskészítményeit, amit jószívűen elosztogatott az osztálytársak között. Aktív, de csendes, jó tanuló lány volt, akinek minden osztálytársával jó volt a kapcsolata."

Horváth Lászlóné, volt munkatársa:
„Nagy hatással volt rám egyénisége, világos, tényeket közlő beszédmódja, mert nem előadott, hanem beszélgetett, véleményt kért. Tiszteltem az éles eszét, kiváló, pedagógiai látásmódját. Tudta, hogy a különböző egyéniségű emberekhez hogyan közelítsen az elérendő cél érdeké-

ben. Kiváló szervezői képességekkel rendelkezett. Segítőkész, humánus beállítottságú volt."

A családdal baráti kapcsolatot ápoló *Kollár János és felesége:*

„Megismerkedésünk a 60-as, 70-es évek fordulójára tehető. Én járási vezető voltam. Egyszer beállított hozzám, egy csinosan öltözött, fekete hajú nő, mondván, ő a megyei úttörőtitkár és egyértelműen közölte szándékát: el akarja vinni más területre a járási úttörőtitkárt. Én tiltakoztam, de ő határozott érveivel és női bájával győzedelmeskedett. Később, amikor én is megyei vezető lettem, rendszeresen együttműködtünk. Vezetői magatartására mindig a határozottság, a kezdeményező készség, az elemi gondok megértése, a társadalmi problémák iránti kritikai szemlélet volt a jellemző. A munka mellett kialakult közöttünk egy egyre mélyülő emberi rokonszenv. Ennek jele, hogy feleségem esküvői tanúja ő volt, lányunk keresztszülei ők lettek a férjével. Meghitt barátságunk megmaradt mindkettőjük élete végéig. Nagy veszteség elmúlásuk."

Végezetül záruljon az emlékezés e sorok szerzőjének Alberth Béláné temetésén elhangzott méltató és búcsúzó gondolataival:

„Példa volt és maradt számunkra életutad és mun kásságod, érdekes, erős, dinamikus és vonzó személyiséged. Soha nem felejtünk el! Emlé-ked örökké megőrizzük!"

Források:

- Kovács Andrásnak Alberth Béláné 80. születésnapja tiszteletére mondott beszéde (2010. május 28.)
- Dr. Alberth Márta családtörténeti visszaemlékezései
- Dr. Kecsmár Ilonának az Alberth Béláné temetésén elhangzott beszéde
- Volt munkatársak, barátok, osztálytárs visszaemlékezései

Kovács András
Debrecen

ÁTS JÓZSEF (Pécs, 1928. február 20. – Mátészalka, 1995. július 10.): magyar-latin szakos középiskolai tanár, könyvtáros.

A sokak által őszintén tisztelt Áts József tanár úr 1961 és 1977 között tartozott a mátészalkai Esze Tamás Gimnázium tantestületéhez. Előbb tanárként, majd könyvtárosként, végül pedig könyvtáros-tanárként tevékenykedett. Működése egyaránt maradandó nyomot hagyott az egykori tanítványok tudatában, szellemiségében, a könyvtári állomány tartalmi összetételében, sőt az iskolai könyvtárunk helyiségeinek (olvasóterem, kölcsönzői tér, raktár) korábbi kialakításában is. Szakmai kiadványokban ugyan többször is jelent meg róla írás, azonban szélesebb körben kevésbé ismert életútja.

Áts József 1928-ban született Pécsett, s ott érettségizett a Nagy Lajos Gimnáziumban. Szűkebb és tágabb családjában egyaránt sok volt a tanító, ezért példájuk alapján ő is olyan szakmát akart szerezni, amellyel szolgálni tud. Egyetemi tanulmányait a budapesti Pázmány Péter Tudományegyetemen (1949-től ELTE) folytatta. Magyar-latin szakos diplomáját 1950-ben vehette át.

Tanári pályafutását a Tolna megyei Tamásiban kezdte a Balogh Ádám Gimnáziumban. Itt került először kapcsolatba – amely aztán egész életén végigkísérte – a könyvtárossággal. Akkor még semmit sem tudott a könyvtári munkáról, csak azt, hogy a rá osztott és vállalt feladatát szeretné tisztességgel ellátni.

A Tamásiban töltött öt év után a fővárosban tanított, s ismét könyvtároskodott is. Feleségével, a magyar-orosz szakos Süle Gizellával

(ahogyan mindenki ismerte, Gizike néni) 1957-ben érkezett megyénkbe, a keleti végekre, Lónyára. Könyvtárosi múltja már ajánlólevélnek bizonyult. Az iskolai könyvtár vezetését bízták rá. A tanítás mellett ezt a feladatot is ellátta, de ekkor már az Országos Pedagógiai Könyvtár szakmai útmutatója szerint dolgozott.

Életének, működésének színtere 1961-től lesz Mátészalka. Az Esze Tamás Gimnáziumba hívták magyart és latint tanítani, de itt is megtalálta a könyvtárosi munka. Egy üres tantermet megkapva néhány év alatt sikerült az addig szekrényes iskolai könyvtár állományát szabadpolcossá szerveznie. Sokan és szívesen jártak a barátságos, hangulatos könyvtárba. Egykori tanítványai, olvasói meleg szeretettel emlékeznek, miként segítette őket belépni a könyvek világába. Az olvasás megszerettetését, az olvasóvá nevelés fontosságát korát megelőzve ismerte fel, s publikációiban is felhívta erre a figyelmet.

Időközben olyan szakmai tekintéllyé vált, hogy 1973-tól 1977-ig megbízást kapott az iskolai könyvtárak megyei szakfelügyeletére. A könyvtárügy iránti érdeklődését és elkötelezettségét bizonyítja, hogy a tanári oklevél mellé 1973-ban az ELTE-n könyvtár szakos végzettséget is szerzett. Felnőtt fejjel, négy fiúgyermek édesapjaként!

1977-ig tanított és működött könyvtárosként az Esze Tamás Gimnáziumban. Ekkor kérték fel a Mátészalkai Városi-Járási Könyvtár igazgatói teendőinek ellátására, ám az iskolától még ekkor sem szakadt el. Rendszeresen vezetett alap- és középfokú szaktanfolyamokat, gimnáziumi könyvtárkezelői fakultációt. Több tanítványa később munkatársa volt a Városi Könyvtárban.

A gimnázium könyvtárában utódja felesége lett. Ő folytatta megkezdett munkáját. Útmutatásaival Jóska bácsi (ahogyan mindenki szólította és ismerte) még akkor is „jelen volt” az iskolai könyvtárban, amikor a magánéletében hű társa, Gizike néni is már nyugdíjba vonult. Amíg ereje engedte, gyakran járt vissza látogatóba, s szívesen segített jó szándékú, bölcs tanácsaival, javaslataival. Az intézmény azzal is ápolja emlékét, hogy az új iskolai könyvtár 2007-ben ünnepélyes keretek között felvette nevét.

A tanításon és könyvtárosságon kívül még számos más tevékenységet is folytatott. Szerkesztett és írt városi kiadványokat, évkönyveket.

A gimnáziumunk fennállásának 25 éves évfordulójára megjelentetett annales is az ő nevéhez fűződik. Szívesen merült el a múlt kutatásában, várostörténeti írásai is ismertek.

Az iskolai könyvtár 2007-ben felvette nevét

Ünnepi műsorokat, kulturális programokat állított össze, irodalmi színpadok rendezője, ill. forgatókönyv-írója is volt. Vezetett szellemi vetélkedőket. Lektorként is nevét adta több kiadványhoz. A Kelet-Magyarország „Mátészalka” mellékletének egyik olvasó-szerkesztője volt.

Néptáncot is oktatott, s később jó kapcsolatot ápolt az akkori Szatmár Táncegyüttessel és annak vezetőivel.

Lényéből fakadó derűje és nyugalma, sajátos humora, szellemes stílusa még a hétköznapi, kötetlen beszélgetéseit is áthatotta és élvezetessé tette. Mélyen humánus gondolkodása, klasszikus, latinos műveltsége, lenyűgöző tudása és intelligenciája őszinte tiszteletet ébresztett mindenkiben.

A közösség szolgálatában élő ember volt. Érdemeit hivatalosan is elismerték. A kor szokásos kitüntetésein kívül (Szocialista kultúráért, 1971 és 1988, Munka Érdemrend arany fokozata, 1988), 1994-ben, néhány nappal halála előtt a „Mátészalka díszpolgára” megtisztelő címben részesült. Valamennyien, akik ismertük – akár diákként, akár kollégaként – szakmaszeretetet, lelkesedést, a könyvtárügy iránti odaadást, emberséget és tisztességet tanulhattunk tőle.

Forrás: az Esze Tamás Gimnázium irattárának dokumentumai, iskolai évkönyvek, személyes munkatársi tapasztalatok, élmények.

Kovácsné Bálint Mária
Vargáné Herman Anna
Mátészalka

„Aki nem született tanító, akármilyen nagy tudós, amit tud, azt se tanítja meg. Aki meg az, azt is bevési a friss ifjú elmébe, amit maga már nem jegyez meg.”
(Németh László)

B

BACHÁT LÁSZLÓ (Őrimagyarósd, 1921. február 23. – Nyíregyháza, 2009. szeptember 13.): középiskolai tanár, főiskolai tanár, Lőrinczedíjas nyelvész.

„Áldom a Teremtést, hogy nyelvet adott az emberiségnek, számomra éppen azt a nyelvet, amivel halok is majd, de ami nem hal velem, hanem mint »a tüzes nyelv a szólásra« él tovább mindenütt, ahol négy-öt magyar összehajol.”
(Jókai Anna)

Bachát László korunk egyik legendás hírű tanára. A gimnáziumban az órákon naprakész, alapos felkészültséggel tanított minket. Később arra nevelte a főiskolai hallgatókat, hogy a tudást csak szeretettel lehet átadni, s a számonkérés következetes és szigorú lehet.

A történelem (háború, fogolytábor, 1956!) kétszer is beleszólt sorsa alakulásába. Példamutató életében nem lehetett megtörni. Több évtizeden keresztül tanított, nevelt alázattal és szeretettel, szolgálta a magyar nyelv ügyét.

Őrimagyarósdon, Vas megyében lelkész család második gyermekeként született. Szülőhelyét már a 13. század végi oklevél említi. 1270-ben adta ki V. István király a magyarósdi őrök kiváltságlevelét.

Édesapja, Bachát István evangélikus lelkész, édesanyja Kuzman Etelka. Hatan voltak testvérek. Bátyja az apa hivatását választotta, a legfiatalabb fiú, joghallgató, fogolytáborban halt meg. Húgai közül az egyik tanár lett.

Az elemi osztályokat szülőhelyén végezte. Bonyhádon járt gimnáziumba, ahol 1939-ben érettségizett, és a pécsi tudományegyetem hallgatója lett, majd 1940-től Szegeden folytatta tanulmányait, itt szerzett 1944-ben magyar-latin szakos középiskolai tanári oklevelet. Sopronban kezdett tanítani. Átszervezés miatt került Nyíregyházára az Evangélikus Kossuth Lajos Gimnáziumba.

Nyíregyházán ismerkedett meg Schárbert Évával, az igazgató úr leányával, akivel 1951-ben kötöttek házasságot. Szeretetben és boldogságban, egymás hivatását segítve éltek együtt 58 évet. (László fiuk 1953-ban született, matematikus lett, Nóra 1957-ben, aki vegyész.)

1957-ig Tatán az Eötvös József Gimnáziumban tanítottak mindketten. A tatai tanítványokkal több évtizeden keresztül rendszeresen találkoztak. Még ma is nagy szeretettel gondolnak a 4. a osztály egykori tanulói tanár úr emlékezetes óráira, legendás szigorúságára, szeretetére, példamutató magánéletére.

Valkó Józsefné Kemény Katalin, egykori tatai tanítvány így vall róla:
„Gyönyörű orgánuma, szépen, érthetően hangzó előadásai csodálatos élményben részesítettek mindannyiunkat."

Nyíregyházára 1957-ben jöttek vissza. Tanár úr az Állami Kölcsey Ferenc Leánygimnáziumban öt évig tanított. A 4. c osztály osztályfőnöke volt (1957-59). Hamarosan tevékeny részese lett a város kulturális és oktatási életének.
1962-től Nyíregyházán, a Bessenyei György Tanárképző Főiskolán a tanárképzésre fordította hallatlanul gazdag pedagógiai és nyelvészeti tudását. A magyar nyelvészeti tanszék megalapítója és vezetője (nyugdíjazásáig), akitől szakmai tudást, erkölcsi tartást, belső hitet is lehetett tanulni.

Egykori főiskolai hallgatói – *Jeszenszky Ágnes és Lothringer Miklós* – így emlékeztek:
„Szigorú voltál és kemény, egyenes és tisztességes. Példa voltál minden szempontból. Pontosságod legendás volt: soha nem késtél egyetlen percet sem. Előadásmódod nyugodt, logikus, érthető és kellemes légkörű. Öltözéked tiszta, egyszerű, pedáns. Sokan féltek, sőt rettegtek tőled. Oktalanul. Te csak a »követelek tőled, mert tisztellek« elvet alkalmaztad, következetesen betartva. Köszönünk mindent, amit Tőled kaptunk. Emberibb emberek lettünk általad."

Nyelvtudományi munkásságának teljes körű áttekintésére nem törekszem. Számtalan publikációja jelent meg a felsőfokú intézetek kiadványaiban, a megyei lapban, a Magyar Nyelvőr, Magyar Nyelv, Édes Anyanyelvünk, Magyar Nyelvtudományi Közlemények stb. számaiban. Folyóiratot szerkeszt, módszertani cikkeket, tanulmányokat ír, segédkönyveket ír és szerkeszt. A *Magyar nyelvtani műszótárt* több évtizedes középiskolai és főiskolai tanári tapasztalatai és lelkiismeretes gyűjtése alapján készítette el. A könyv a debreceni Tóth Kiadó gondozásában jelent meg. Maga a szerző írja bevezetőjében:
„Ez a könyv segédkönyv a magyar nyelvtan tanulásához és tanításához, diákoknak és tanároknak egyaránt. Törekedtem arra, hogy az egyes fogalmakat világosan és érthetően magyarázzam."
A nyelv hallatlan gazdagságát igazolja a több területen végzett gyűjtőmunkája. Szülőföldjét is felidézi:
- *Őrimagyarósd és határa a negyvenes években a földrajzi nevek tükrében*, 1999
- *Személynevek Őrimagyarósdon az 1940-es évek elején*, 2000

Fő kutatási területe az ifjúsági nyelv kérdésköre. Ezen belül sokat foglalkozott a ragadványnevekkel:
- *A hivatalos névből alakult ragadványnevek az iskolában*, 1971
- *A lelki tulajdonságokra utaló iskolai ragadványnevek*, 1972
- *A testi tulajdonságra utaló ragadványnevek az iskolában. Az ifjúsági nyelv kialakulása*, 1982
- *Bonyhádi diáknyelv a 30-as években. Diáknyelv és nevelés*, 1982

Aggódva figyelte az ifjúság nyelvének eldurvulását: *„Sokan elfelejtik azt, vagy talán nem is tudták, hogy az emberi magatartásnak a nyelvi magatartás, a beszéd szerves része."*
Amikor 1981-ben megalakult a beszéd- és magatartás-kultúrával foglalkozó munkacsoport, a nyelvi rovatukban *„Szépen magyarul – szépen emberül"* témával foglalkozó cikkei jelentek meg, pl.: *Nyelvhasználat és emberi magatartás.*
Hirdette: az anyanyelv közös kincsünk, a szabatos, tiszta beszéd, a szép magyar nyelv védelme közös érdek és feladat.
Hosszan sorolhatnánk publikációit, melyek jelzik széleskörű és elmélyült kutatásait és sokirányú érdeklődését.
A nyelvi táborok, a tudományos diákkörökben végzett oktató-nevelő munkája, az anyanyelvi oktatási napok, nyelvhelyességi dolgozatai, részvétele országos és nemzetközi konferenciákon, kapcsolatai a kor nagy nyelvészeivel, a gyakorló tanárokkal, mind-mind segítették kiemelkedő tudományszervező és tudománynépszerűsítő tevékenységét.
Szakmai tisztségei és társadalmi megbízatásai is lehetővé tették, hogy országos és határon túli kapcsolatokat teremtsen. A TIT megyei szervezete Anyanyelvi Szakosztályának elnöke volt.

A Magyar Nyelvtudományi Társaság választmányi tagja.

Tagja volt:
- a Magyar Nemzetközi Filológiai Társaságnak
- a Magyar Pedagógiai Társaságnak
- az MTA Magyar Nyelvi Munkabizottságának
- a Művelődési Minisztérium Irodalmi és Nyelvi Szakbizottságának.

Munkásságáért 1995-ben Lőrincze-díjat kapott.
Tanár úr 2009. szeptember 5-én találkozott utoljára tanítványaival, az Állami Kölcsey Ferenc Leánygimnázium 1959-ben érettségizett 4. c osztályával.
A jubiláló osztályból *Boronkay Ferencné Kovács Ágnes* így összegezte a találkozást:
„Boldogok voltunk, hogy köszönthettük, hogy köszönetet mondhattunk mindazért a tudásért, emberségért, becsületért, az apai szigorért, amivel nevelt, tanított bennünket és elindított az életbe.”

A Kölcsey Gimnázium 4. c osztálya szeretett osztályfőnökükkel (a felső sorban balról a második a névcikk szerzője)

A Magyar Nyelv Múzeumában – Széphalmon – ennek a találkozónak az emlékére is, 2010. szeptember 4-én Bachát László tanár úr tiszteletére emléknapot tartottunk. Ezt megelőzően a múzeumban egy kis emlékhelyet alakítottunk ki könyveiből, tárgyaiból, cikkeiből, a róla szóló írásokból, fotókból. Köszönjük a múzeum vezetőinek és munkatársainak, hogy szeretettel és segítőkészen fogadták kezdeményezésünket.
A nyelvmúzeumnak fontos célja, hogy ápolja kiváló nyelvészeinek emlékét, s ezzel példát adjon a jövő kutatóinak is.
Minden év szeptember első szombatján – Széphalmon – találkozóra várjuk Bachát László tanár úr tanítványait, akiket – Váci Mihályt idézve – megtanított *„ - szeretni, hinni a világot; / tenni valamit, mivel besugárzod”*.

Források:
- Bachát László publikációi
- Beszélgetések Bachát Lászlóné főiskolai docenssel
- A tanítványok emlékezései

Hok Márta
Nyíregyháza

BAJUSZ IMRE (Megyaszó, 1931. február 27. – Miskolc, 2011. június 2.): tanító, általános iskolai tanár, iskolaigazgató.

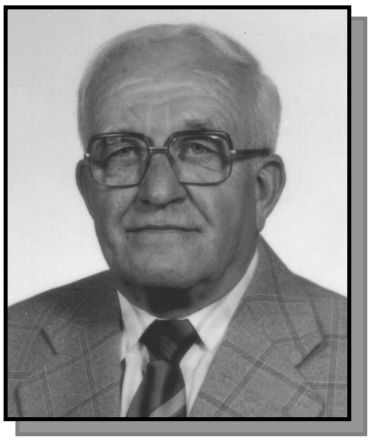

A Borsod megyei Megyaszón született. Édesanyja, Újváry Katalin tanítónő, édesapja, Bajusz Imre segédjegyző. Amikor 3 éves volt, keresztszülei, Boldizsár Lajos igazgató-tanító és felesége, Újváry Mária tanítónő, látogatóba mentek hozzájuk Földesről. Ők gyermektelen házaspár voltak. Magukkal vitték néhány hétre vendégségbe – „hadd erősödjön ez gyerek attól a jó kis alföldi tehéntejtől.” Aztán ez a vendégség olyan hosszúra sikeredett, hogy 1934-től 1959-ig tartott.
Földesen kezdte az elemi iskolát is. Hogy műveltsége széles körű legyen, nevelő szülei vásároltak neki egy hegedűt Debrecenben. Megállapodtak Kemecsei László zenekarvezetővel, hogy tanítsa hegedülni. Ezek az órák kezdetben kínkeservesek voltak számára és persze azok számára, aki ezt hallgatták.
A sok gyakorlásnak később meglett az eredménye, olyannyira, hogy a Kék Duna keringőt játszotta a községháza színpadán remegő kezekkel.

Negyedik osztályos tanító bácsija Sólyom József volt. Sokat tanult tőle. A hazaszeretetre, az igaz barátság felismerésére, a becsületes életmódra, a rendszeretet fontosságára és annak gyakorlására is ő tanította meg. Nála ismerkedett meg a sportolás és a rendszeres testedzés fontosságával is, melyeket a délutáni edzéseken nyújtott neki mindenféle ellenszolgáltatás nélkül. Népdalokat is tanított ezeken a délutáni foglalkozásokon.

Itt ismerkedett meg a kóruséneklés alapjaival, amit nagyon megszeretett, és későbbi iskolai évei alatt sikerrel építhetett rá komolyabb országos hírű iskolai kórusokban.

Nevelőszülei úgy döntöttek, hogy az ötödik osztályba már a Debreceni Református Főgimnáziumba íratják be, miután keresztapja ragaszkodott ahhoz, hogy orvos legyen belőle. Ekkor már 1942-t írtak. Magánházban laktak – ma úgy mondják, albérletben –, hárman, földesi kisdiákok. Már második osztályos gimnazista volt, amikor 1944 márciusában hirtelen kiadták a szünetet, a német megszállás miatt befejeződött a tanítás, mindenki mehetett haza.

Hogy a családi kötelék ne szakadjon meg, szülei és nevelőszülei megegyeztek abban, hogy a nyári szüneteket mindig Megyaszón tölti.

Ez az utolsó szünet 1945 márciusáig tartott, ekkor visszatért Földesre édesanyja kíséretében, ahol borzasztó hír fogadta őket: keresztapja, Boldizsár Lajos igazgató-tanító meghalt.

Magánvizsgát tett harmadik gimnáziumból, a negyedik osztályban már nyilvános tanuló volt. Ennek elvégzése és az érettségi után, nevelőanyja javaslatára a Debreceni Református Tanítóképzőben folytatta tanulmányait. Ott mindvégig az igaz hit gyakorlására, a szülők, embertársak tiszteletére, becsületre oktatták és ösztönözték.

Tanárai, szülei és nevelőszülei példája lebegett mindig a szeme előtt élete során, amikor a sors nehéz helyzetek elé állította.

1950. szeptember 1-jén kinevezést kapott gyakorló tanítóként a földesi Állami Általános Iskolába, ahol 83 elsős fiúgyermek tanítója lett.

Nyíltak, őszinték és romlatlanok voltak ezek a kisgyerekek. Csak úgy fértek el az osztályteremben, hogy az öt személyes padokba hat gyermek ült, így szorosan ülve is nagy figyelemmel hallgatták az óráit.

Később sokan megismerték, amikor Földesen járt a nevelőszülei sírját felkeresve.

Egy alkalommal a Felvidéken járt a betléry kastélynál, amikor megszólította egy fiatalember. Meg tetszik ismerni tanító bácsi? – kérdezte. Te vagy a kis Balogh – mondta.

Sok kellemes és tanulságos élményt hagyott maga után ez a 83 fős „kis csapat” akiket még utolsóként fonomimikai módszerrel tanított olvasni.

Az államvizsga sikeres letétele után, mint okleveles tanító került a földesi budaházytanyai összevont iskolába. 1-8.-ig összevont osztályokat tanított. Az iskola a falutól 6 km-re volt, ahova kerékpárral járt ki esőben, sárban, hóban, fagyban. Egyszer váratlan tanfelügyelői látogatást kapott. Sikeresen, megelégedésükre teljesített, és az év végén megkapta élete első pedagógusnapi jutalmát.

A következő tanévben igazgatója javaslatára jelentkezett az egri Tanárképző Főiskola matematika-fizika szakára, és egyúttal bekerült a földesi iskola felső tagozatába matematikát és fizikát tanítani, mintegy megelőlegezve a bizalmat a tanári diplomához. 1955-ben kinevezték igazgatóhelyettesnek, a megtisztelő feladatot örömmel vállalta el.

1954-ben megnősült, felesége, Benedek Katalin szintén Földesen tanított. Két fiuk született, Imre 1955-ben, Zoltán 1957-ben.

Közben a körülmények úgy hozták, hogy egyedül élő idős szülei Miskolcra kerültek, és így kérte az áthelyezését ebbe a városba. 1959 nyarán költöztek Miskolcra nevelőanyjával, feleségével és a gyerekekkel.

Sajnos, Miskolcon az első tanévben nem kaptak állást, így Sajószentpéterre jártak ki tanítani.

1960-ban meghalt nevelőanyja, akit visszahoztak Földesre, a férje mellé nyugodni.

Az utolsó évzárója Miskolcon, a 4. sz. Általános Iskolában, 1991. június

1960 szeptemberében sikerült végre miskolci állást kapnia, ahol 199l-es nyugdíjazásáig taní-

tott, ebből az utolsó 25 évben igazgatóként dolgozott a 4. sz. Általános Iskolában.
Nyugdíjas napjai során gyakran eszébe jutott Földes és az ott eltöltött 25 év. Rengeteg szál kötötte ehhez a községhez. Fiatalsága vidámsággal telt. A sok társadalmi munka, a népszínmű- és Molière-előadások, énekkari szereplések és minden más, ami vele ott megtörtént, felejthetetlen élményt jelentett számára.
2011. június 2-án halt meg. Miskolcon, a Mindszenti temetőben helyezték örök nyugalomba.

Ifj. Bajusz Imre
Miskolc

BALKU JENŐ (Kölcse, 1935. március 4. – Nyíregyháza, 2010. október 29.): matematika-fizika szakos középiskolai tanár, megyei matematika szakfelügyelő.

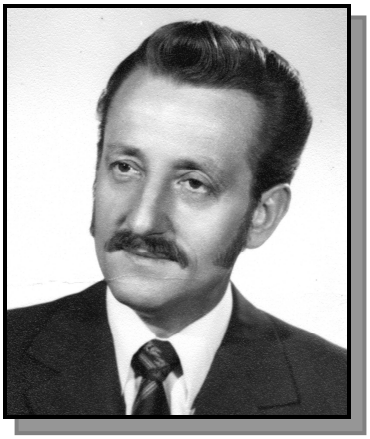

Édesapja Balku Pál, édesanyja Máté Ilona, földművesek voltak. Testvérével, Palival bensőséges, szeretetteljes családban nevelkedtek. Kiterjedt, nagyon összetartó rokonságban nőttek fel. A jelentős közös mezőgazdasági munkák (aratás, cséplés, ültetés, kenderáztatás, betakarítás stb.) során ismerkedett meg a segítőkészséggel, a munka örömével, a vidám, humoros tréfálkozással, a nehézségek leküzdésével és a kellő optimizmussal. A családja, rokonsága, faluja iránt szeretete egész életében elkísérte.
Az általános iskolát Kölcsén végezte. Az 1-7. osztályt a kölcsei Evangélikus Elemi Népiskolában. A 8. osztályt az államosítás után az állami általános iskolában. Mivel nem volt tanár, aki a 8. osztályosokat tanította volna, ismét a 7. osztályos tananyagot tanulták a 8. osztályban. Később ezek a hiányosságok a gimnázium első osztályában jelentkeztek.
A középiskolát a mátészalkai Esze Tamás Gimnáziumban végezte, ahova igen kalandosan került. Három gyerek jelentkezett Kölcséből a mátészalkai gimnáziumba. Helyhiány miatt nem vették fel őket. Nagyon el volt keseredve. Édesanyja, aki kedves, köztiszteletben álló asszony volt, a postán összetalálkozott egy Mezővári nevezetű – valahonnan Kölcsére vezényelt – párttitkárral, aki igyekezett mindenkivel emberségesen viselkedni. Kérdezte, hogy vannak a gyerekek. Édesanyja elmondta, hogy nem vették fel helyhiány miatt a kölcsei gyerekeket. Másnap táviratot kaptak a gimnáziumból, hogy felvételt nyertek mind a hárman. Ekkor október vége volt. Nagy volt az öröm. Összejött a família, segítettek, készítették a diákot a kollégiumba. Friss szalmával tömték a szalmazsákot (vinni kellett, mert nem volt a vaságyakban matrac). Az élelmezéshez is hozzá kellett járulni, krumplit, babot, lisztet stb.-t kellett vinni a kollégium konyhájára. Lovas szekérrel érkezett Mátészalkára a három kölcsei kisdiák. Különböző hálószobákban kaptak helyet. Ő az utolsó éves nagy gimnazista fiúk szobájába került. A kisfiút szeretettel fogadták. Ő lett a kis Balku, s ez rajta maradt mindvégig. Előbb a humán osztályba, majd néhány nap múlva a reál osztályba tették a kölcsei gyerekeket. Az osztályban ő volt a legfiatalabb. Voltak 3-4 évvel idősebbek is nála, mivel a háború utáni beiskolázás sokak számára csak később adatott meg. Elkezdődtek a nagyon boldog középiskolás évek.
Szorgalommal nagyon sok mindent pótolt önállóan. Matematikatanára, az akkor 75 éves dr. Kiss György János volt az, aki felismerte, hogy értelmes gyerek, hiányosságai abból adódnak, hogy nem tanították neki a 8. osztályos tananyagot. Azt mondta: „Eljössz a lakásomra néhány vasárnap délelőtt és pótoljuk a hiányosságokat.” Hálával, szeretettel gondolt mindig szeretett matematikatanárára, aki meglátta benne a későbbi pedagógust, hiszen ő biztatta: „Neked fiam matematikatanárnak kell lenned!”
1953-ban nyert felvételt a debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetem Természettudományi Karára, matematika-fizika szakra.

Színes, gyönyörű évek következtek. Tanulmányait zökkenőmentesen végezte. Itt szerette meg a színházat, a könyveket, a sportot.
1956. október 23-a az egyetem életében igen meghatározó volt. A lelkesedés mindannyiukat magával ragadta. Sajnos, 1957-ben vezetőiket nem kerülték el a forradalom utáni megtorlások. A végzős hallgatóknak az lett a büntetése, hogy általános iskolában helyezték el őket, így került 1957 szeptemberében Tiszalúcra, ahol két évig dolgozott.
A tantestületbe hamar beilleszkedett, a kollégák között jó barátokra is talált. Az iskolában lelkiismeretesen tanított, megkövetelte a fegyelmet, ami nem mindig volt egyszerű a nagy létszámú fiú- és leányosztályokban. Bemutató tanítást tartott a járás matematika-fizika szakos tanárainak, akik elismeréssel nyilatkoztak munkájáról.
A faluban gazdag kulturális és sportélet volt. Tagja lett a sportkörnek és a kultúrcsoportnak. Futballozott, kézilabdázott, asztaliteniszezett. A kézilabda csapatuk 1958-ban bejutott a Falusi Szpartakiád budapesti fordulóira. A járási pedagógus asztalitenisz versenyen csapatuk 2. lett. Miskolc közelsége lehetővé tette, hogy barátaival rendszeresen járjanak színházba, moziba, sportrendezvényekre. Hétvégenként futballmérkőzéseket vezetett a járás községeiben. De a szíve hazahúzta. 1959-ben kérte áthelyezését Szabolcs-Szatmár megyébe.
Az 1959/60-as tanévtől nyugdíjazásáig a nyíregyházi Kölcsey Ferenc Gimnázium tanára lett. A leánygimnáziumban nagy tanáregyéniségek körébe került (Nyúlási Imre, Bereznai Gyula, Bachát László), akik szívesen segítették, látták el tanácsaikkal a fiatal tanárt. Bereznai Gyulával, a későbbi főiskolai tanszékvezetővel sokat beszélgetett, aki türelemre, megértésre bíztatta: azt értékelje tanítványaiban, amit tudnak. Ezt a tanácsot pályája végéig megtartotta.
Nagy lelkesedéssel kezdett tanítani a gimnáziumban, bizonyítani akart. Gondosan készült tanítási óráira, kísérleteire. Fotó szakkört vezetett, a fotózás szeretete később is megmaradt benne. Sok iskolai és családi eseményt, kirándulást őriznek fotói.
A TIT tagjaként 1961-ben ismeretterjesztő előadásokat tartott az akkor nagy érdeklődést kiváltó űrhajózásról.
1960/6l-ben központi utasításra részt kellett vennie kollégáival a termelőszövetkezet szervezésében. Ez nem volt könnyű számára, lelkileg sokszor megviselte, hiszen édesapja is földműves ember volt. Ismerte az ő földszeretetét, kemény munkával megszerzett kis javaihoz való ragaszkodását. Hivatalból részt kellett vennie a népszámlálásban is.
A nyári szünetben a fiúkollégium diákjaival építőtáborban dolgoztak, Bodrogkeresztúron töltést, csatornát építettek.
1961-ben kötött házasságot Jakubecz Ilona tanítónővel. Közös életük első éveinek nehézségeit (albérlet, egy évig táppénz tuberculosis miatt) szeretetben, optimizmussal vészelték át. 49 évig éltek boldog házasságban. Két gyermekük született, Enikő és István. Odafigyeléssel, egyetértésben, szeretetben nevelték gyermekeiket, akikre nagyon büszke volt. Orvosok lettek.
Hat alkalommal volt osztályfőnök. Amíg a Kölcsey leánygimnázium volt, a vezetők óvakodtak attól, hogy fiatal férfi osztályfőnök legyen, amivel ő soha nem értett egyet. Amikor fiúk is kerültek az osztályokba, akkor kapta meg első osztályfőnöki feladatát. Ekkor teljesedett ki igazi pedagógiai, nevelői munkássága. Nagyon szerette az osztályait, minden problémájuk ellenére számára a legkülönbek voltak. Ez a kölcsönös szeretet a sírig elkísérte. Diákjai nagyon szerették, még azok is, akik nem jeleskedtek matematikából, fizikából.
Pedagógiai elve volt, ne féljen a diák, még a gyenge képességű sem. Szárnyaljon a tehetség, de nem kell a gyengébbeket lelkileg megnyomorítani, segíteni kell a továbbhaladáshoz szükséges ismeretek megszerzésében. Tanítási óráin a differenciált feladatmegoldást alkalmazta.
Igyekezett sikerélményt biztosítani. Következetességével, pontosságával példát mutatott. A humor, a jó hangulat, a közvetlenség, a segítő szándék jellemezte óráit. A Kölcsey Ferenc Gimnázium 50 éves jubileumi évkönyvében így emlékezik tanítványa: „Jó osztály voltunk. Megkaptuk a legnagyszerűbb osztályfőnököt. Tanár úr tudta, mitől jó egy csapat. Mindenkinek volt feladata. Tanulni és tanítani, versenyezni és dicsérni, segíteni és összetartani, kezdeményezni és támogatni kell mindent, ami jó, ami értékes, ami hasznos a közjó számára. Élni és élni hagyni. És ő hagyott bennünket. Engedte, hogy álmainkat megvalósítsuk.”
A tanítás mellett 20 évig volt vezetője a matematika munkaközösségnek. Hosszú évekig a

tantestület szakszervezeti bizalmija volt. Ő volt az iskola társadalmi munka felelőse is. Alapító tagja volt a Kölcsey Társaságnak.

Oláh Gábor, a Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Pedagógusok Szakszervezete megyei bizottságának nyugdíjas titkára, nagyon jól emlékszik még Balku Jenő iskolai szakszervezeti titkári munkájára. Elmondása alapján:

„Ezt a szakszervezeti mozgalmi tevékenységét a városban, de a megyében is egyedülállóan, példamutatóan végezte. Személyében egyesült a nagy szakmai tudás és a mozgalmi tevékenységben nélkülözhetetlen humanizmus, amelyet a kollégák elismertek, szakszervezeti munkájában nap mint nap tapasztaltak. Hiányát sokan, sokszor ma is emlegetik."

Nagyon széles volt az érdeklődési köre. A szakkönyveken, szaklapokon kívül az irodalmi folyóiratokat is szívesen forgatta (Új Írás, Kortárs stb.). Minden évben megvette a Szép versek, és a Körkép című köteteket, amelyekben kortárs költők, írók művei jelentek meg. Folyamatosan gyarapította szakmai és szépirodalmi könyvtárát. Nagy sportrajongó volt. Figyelemmel kísérte a magyar és a nemzetközi sportesményeket. Szabadidejében örömmel kertészkedett gyümölcsösében.

Huszonöt évig tanított a Fa-Ruha-Cipőipari Technikum és a Pénzügyi Technikum esti tagozatán. Sokra becsülte, tisztelte és segítette azokat, akik munka, család mellett, gyakran őszülő fejjel ültek be az iskolapadba, és sok erőfeszítéssel igyekeztek elsajátítani a tananyagot. Gyakorlati feladatok összeállításával, színes óravezetéssel segítette a tananyag megértését, ami közel állt a dolgozók napi munkájához.

1983-tól 1995-ig, nyugdíjazásáig, Szabolcs-Szatmár-Bereg megye gimnáziumainak (1992-től középiskoláinak) matematika szakértője (szakfelügyelője, szaktanácsadója) volt. Így vall addigi munkájáról szakfelügyelői pályázatában:

„Szakfelügyelői megbízásomtól kezdve alapvető feladatomnak tartottam, hogy megismerjem a szaktanárok munkáját, tájékozott legyek szakterületem helyzetével megyei és országos szinten. Ott voltam az országos rendezvényeken, ahol munkámat gazdagító kapcsolatokat teremtettem, a szaktudomány és a pedagógia szakembereivel (Kárpátalja, Felvidék, Erdély is). Nélkülözhetetlennek tartottam az oda-vissza áramló információt… A szakmai-módszertani továbbképzések érdekében is jó együttműködést építettem ki a Bessenyei György Tanárképző Főiskola, a debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetem matematika tanszékével, az általános iskolák szakértőivel… A pályakezdők megismerését, munkájuk segítését, a pálya megszerettetését szívügyemnek tartom."

A szakmai munkaközösségek tevékenységének támogatását nagyon fontosnak tartotta. Az új feladatokra való felkészítést szolgálta munkaközösség-vezetői tanfolyama.

Konzultációkat tartott a szaktanároknak a tankönyvírókkal, a szakma jeles képviselőivel: dr. Hajnal Imrével, dr. Korányi Erzsébettel, dr. Úrbán Jánossal, dr. Kántor Sándornéval.

Segítette a szaktanárok munkáját a helyi és az országos kiadványok, feladatgyűjtemények, szakdolgozatok, mérőlapok, tanmenetek, versenyfeladatok terjesztésével, cseréjével. Az óralátogatások során segítő őszinteségre, korrektségre, motivációra törekedett.

Szorgalmazta tehetséggondozó szakkörök indítását. Arra törekedett, hogy ismerjék el a tanárok tehetséggondozó munkáját, legyenek ismertek a sikeres tanárok és diákok, ezzel is lelkesítve őket.

Nyíregyháza, Mátészalka, Kisvárda központtal országos sikereket hozóan működtek a matematika tehetséggondozó szakkörök. A legjobbak közé kerültek megyénk tanulói az OKTV és KÖMAL feladatmegoldó versenyein.

1986-ban a tehetségkutatás, tehetséggondozás érdekében ő vetette fel és szervezte meg a Pedagógiai Intézet, a Bolyai János Matematikai Társaság és a Bessenyei György Tanárképző Főiskola támogatásával, dr. Kiss Sándor főiskolai tanár segítségével az Ambrózy Géza megyei közép- és általános iskolai matematika versenyt, melyen évente 1000-1500 tanuló indul, és mind a mai napig a megye egyik legrangosabb, országosan is elismert matematika versenye.

1991. évi jubileumi Rácz László vándorgyűlésen vetődött fel Szegeden – Bence Mihály brassói és Oláh György komáromi tanárok javaslata alapján – a nemzetközi matematika verseny megrendezésének ötlete, a Kárpát-medencei magyar anyanyelvű tehetséges diákok részére, „Tisztelettel a magyarságnak, a matematikának, az együvé tartozásnak" gondolatok jegyében.

1992-ben indult sikeres útjára a Nemzetközi Magyar Matematika Verseny, melynek szervezésében évekig aktívan részt vett.
A versenyekről és a tehetséggondozásról írt a Matematika Tanítása, a Pedagógiai Műhely folyóiratokban és a Kelet-Magyarország napilapban.
Nagyon sok osztályt érettségiztetett. Egyik alkalommal a köztiszteletben álló nagy pedagógus egyéniség, Lakatos István volt az érettségi elnöke, aki így nyilatkozott róla: „Ifjúkori önmagamat látom benned." Ez a kijelentés nagyon sokat jelentett számára. Évekig volt érettségi elnök szakfelügyelőként.
1993-tól pályázni kellett az elnöki feladatok ellátására.

1995. Utolsó osztályával együtt ő is elballagott, nyugdíjba vonult

A Megyei Pedagógiai Intézet igazgatója. dr. Kuknyó János így támogatta pályázatát:
„Kiváló szakember, pedagógus. Gazdag tapasztalattal rendelkezik a tanítás és a szakértői munka területén. Munkájának minden területen hozzáértéssel és lelkiismeretesen tesz eleget."
Nyugdíjazása után 2004-ig volt érettségi elnök a megyében.
A Művelődési és Közigazgatási Minisztérium megbízásából évekig részt vett Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében a matematika, biológia, kémia, angol, német, francia, írásbeli érettségi és felvételi vizsgák előkészítésében, szervezésében és lebonyolításában.
Több alkalommal kérték fel pályázati dolgozatok, feladatgyűjtemények szakmai véleményezésére.
Külföldi szakmai tanulmányutakon vett részt az NSZK-ban és Franciaországban.
1995-ben nyugdíjazták. Utána még 10 évig tanított óraadóként a Bánki Donát Műszaki Középiskola és a VOKE Vasutas Művelődési Ház középfokú felnőttoktatásában. Nyugdíjas éveit a három unokájával töltött idő aranyozta be.

Kitüntetései:
- Miniszteri dicséret (1978)
- Kiváló munkáért (1988)
- Társadalmi Munkáért (Szabolcs-Szatmár Bereg Megye Tanácsa) (1979)
- Oktató-nevelő Munkáért (Nyíregyháza város) (1995)
- Pedagógus Szolgálati Érdemérem (1995)

Tíz hónapja felismert, súlyos betegségét nagy türelemmel, fegyelmezetten, méltósággal viselte. Humorát élete végéig megtartotta. Ezzel is igyekezett enyhíteni szerettei aggódását. Családja körében hunyt el.
Temetésén volt tanítványa, *dr. Rozgonyi Ibolya* főiskolai tanár így emlékezett rá:
„Sokat tanultunk tőle. Észrevétlenül, nem tankönyvszerűen, de sok leckét adott nekünk. Nem csak a számok világából – humán osztály lévén matematikából nem jeleskedtünk –, hanem emberségből, szeretetből, empátiából, szolidaritásból. Mintát adott a nagybetűs élethez. De jó leckét adott Tanár Úr ambícióból, vitalitásból, kitartásból is. Szófogadó tanítványok voltunk, mert átvettük azt a stílust, azt a szemléletet, ami többre, az új felé vitt bennünket, ami továbbtanulásra ösztönzött. Sokan tanultunk tovább főiskolákon, egyetemeken, és sokan választottuk hivatásul a pedagógusi pályát. Így lettünk többen követői, kollégái, pályatársai. Mindig örömmel és tiszta szívvel, szeretettel üdvözölte tanítványait, amikor szakfelügyelőként, szaktanácsadóként látogatásokat tett a megye középiskoláiban, vagy amikor érettségi elnökként találkozhatott egykori diákjaival. Csodáltuk és irigyeltük azt a lendületet, azt a tenni akarást, amit nyugdíjasként is folytatott...
Szeretett tanítani. Nem tudjuk, a 4 évtized alatt vajon hány ezer fiatalt tanított meg integrálni, deriválni, vajon hányan választották hivatásul a matematikatanári pályát? De azt tudjuk, hiszszük, hogy akiket tanított, azok emlékezni fognak rá. Olyan ember volt, aki a maga egyszerűségével, őszinte, igaz, tiszta lelkületével hatott

az emberekre. Nem tudott nem hatni. Kosztolányi Dezső szavaival élve:

»Volt emberek.
Ha nincsenek is, vannak még. Csodák.
Nem téve semmit, nem akarva semmit,
hatnak tovább. «”

Források:
Önéletrajza; pályázatai; látogatási és érettségi jegyzőkönyvek; Kölcsey Ferenc Gimnázium Évkönyve 2008; családi visszaemlékezések

Dr. Balku Enikő
Dr. Balku István
Nyíregyháza

BALOGH BÉLA (Hajdúbagos, 1928. január 5. – Hajdúnánás, 2010. szeptember 10.): középiskolai tanár, igazgató.

Csiszár Margit és Balogh Endre harmadik gyermekeként született Hajdúbagoson. Egyéves volt, amikor szülei Sárándon felépítették a családi házukat. Itt élte át a gyermekkor változatos, színes világát. Édesapja a MÁV-nál dolgozott mint vonatfékező. Iskoláit Sárándon és Derecskén végezte. Ifjúságának úgynevezett eszmélési szakasza a Horthy-korszakra esett. Élte egy nincstelen, néha még az éhezést is megismerő munkáscsaládok életét. A falu jó eszű fiataljaiban a református lelkész tartotta a hitet. Tanuljatok! – biztatta őket. Ez akkor legfeljebb a polgári iskolát jelentette.

„A két pengő tandíjat sem tudtuk fizetni, mások táskáját cipeltem egy darab szalonnáért, unva a platton sült lángost, a zsír nélküli rántással készült levest.” – így emlékszik vissza egyik írásában ezekről az évekről.

A felszabadulás után őelőtte is kitágul a horizont. Felveszik a dolgozók tanítóképzőjébe, Debrecen Református Kollégiumába. Érettségi után a Kossuth Lajos Tudományegyetemen folytatta tanulmányait. Az egyetemen jeles tanulmányi eredményeiért kiemelt ösztöndíjat kap. Emellett még munkát is vállal, hogy önállóan eltarthassa magát.

1954-ben szerzett orosz szakos tanári diplomát, majd felvételt nyert a Külügyi Akadémiára. Saját kérésére fél év után hátat fordít a diplomata karriernek, mert úgy érzi, tanítani szeretne. A pedagógusi munka iránt érzett vonzalma erősebbnek bizonyult.

Ugyanebben az évben veszi feleségül Török Gizellát, akivel egész életre szóló házasságot köt. Harmonikus kapcsolatukból négy gyermek született: Béla, Endre, Tibor és Judit. Felesége és három gyermeke pedagóguspályán, egy műszaki pályán dolgozott, illetve dolgozik.

1955-ben a berettyóújfalui Arany János Gimnáziumban kezdi meg tanári pályáját.

„Itt tanultam meg igazán tanítani, türelmet, felelősséget érezni tanítványaim és a felnőtt közösségek iránt. Eseményekben gazdag évek voltak ezek, hisz itt született három fiam is” – emlékezett vissza egy 50 éves osztálytalálkozón.

A 750 forintos kezdőfizetéssel is boldog négy évet töltött itt családjával. Rövid időn belül az iskola „mindenese” lett. Volt párt- és szakszervezeti titkár, az ifjúsági mozgalom vezetője. Külföldi kirándulásokat szervez, részt vesz Mohácson a nagy árvíz utáni újjáépítésben, politikai tanfolyamokat vezet, segíti tanítványait, kollégáit mindenben. Egyszóval erős szálakkal kötődik az iskolához. Az 1959. tanév vége felé kihívják az óráról, és felajánlják neki Hajdúnánáson a gimnázium igazgatói állását. Felesége segíti a döntés meghozatalában.

Elfogadja az állást. Így 1959. szeptember 1-jétől október 1-jéig igazgatóhelyettes, majd 1988. február 1-jéig, 29 évig, igazgató lesz a hajdúnánási Kőrösi Csoma Sándor Gimnázium és Szakközépiskolában.

Megérkezésekor siralmas állapotokat talál. *„Mély és igen zavaros vízbe ugrottam, úszni is később tanultam meg. Öt évig egy szóra visszajöttem volna Berettyóújfaluba”* – emlékszik vissza ezekre az időkre.
Az épületen alig volt vakolat, a tető beázott, a padláson galambtrágya, a pincében szénpor és lom. A tantermekben vaskályhák, század eleji bútorzat, elavult villanyhálózat. Egyszóval nagyon szegény volt az iskola, mint az ország.
Vezetői és tanári nagyságát, kitartását, szorgalmát dicséri, hogy közel három évtizedes irányító munkája által egy fejlődő, korszerű oktatási intézményt hagyott hátra. Vezetésének első éveit a stabil, állandó összetételű tantestület kialakítására fordította. Ennek érdekében segítette a tanárok letelepedését, lakáshoz jutását. Fokozatosan javultak a tárgyi feltételek. Parkettacsere, korszerű fűtésrendszer, villanyhálózat felújítása, bútorcserék, később szaktantermek, nyelvi labor kialakítása stb. mind-mind az ő irányítása alatt történik.
Megyeszerte elismerésre méltó, ahogy az új szakközépiskolai tagozatot létrehozza, megszervezi. Óriási jelentősége volt ennek a körzetben lévő települések számára is. Szakmunkások váltak itt technikussá, főiskolai végzettségű emberek pedagógusi diplomássá, fiatalok szakemberekké.
Az évek alatt az iskola egyre népszerűbb lesz, a tanulói létszám folyamatosan nő, egyre jobbak a tanulmányi mutatók és a versenyeredmények. Szakmai kérdésekbe kevésbé avatkozott be. Ezeket a szakmai munkaközösségekre bízta. Ő maga tanított orosz, német nyelvet és filozófiát – ez utóbbi volt a kedvenc tárgya.

Kovács Zoltánné Drimba Adél, egykori tanítvány – később kolléga – így emlékezik:
„1955 szeptemberétől 1959 júniusáig voltam Berettyóújfaluban az Arany János Gimnázium tanulója. 1956 decemberétől a német nyelvet Balogh Béla tanár úr tanította. Visszaemlékezve: a tanár úr türelmes volt, folyamatos szorgalmas munkát követelt. Ha problémánk volt, szívesen segített. Óráin a tantárgy és a tanulók szeretete volt tapasztalható.
1959 szeptemberétől 1964 júniusáig elvégeztem a Kossuth Lajos Tudományegyetem kémia-fizika szakát, majd Hajdúnánásra kerültem, ahol az igazgató Balogh Béla volt. Már az első napokban tapasztaltam, hogy emberileg semmit sem változott. Ugyanolyan becsületes, munkát szerető és megkövetelő ember maradt. A tantestület tagjait munkájuk alapján ítélte meg. Szeretett dolgozni, sokat tett az iskoláért, a városért. Segített a testület tagjainak problémáik megoldásában (pl. lakás). Ellenőrzései, óralátogatásai alkalmával a tanár munkáját az alapján ítélte meg, hogy a tanulók megérthették-e az óra anyagát. Igazgatása alatt sokat fejlődött az iskola.”

Lényegében négy hobbija is volt. Az iskola történetének megírása, utazás a világban, népi értékek gyűjtése és a kertészkedés, melyet élete végéig folytatott.

Munkája elismeréseként több kitüntetésben is részesült (Munka Érdemrend ezüst fokozata, Kiváló Pedagógus, Maróthi György Pedagógiai Díj és Emlékérem, Ifjúságért Érdemrend).
A méltán elismert eredményei mellett is szerény ember maradt. A hétköznapok mindig tenni akaró, előre lépni szándékozó emberének tartotta magát. Nem véletlenül vallotta hetvenedik születésnapján, hogy Arany János mintha neki írta volna a következő sorokat:

„Hiszen az útfélen itt-ott
Egy kis virág nekem nyitott:
Azt leszedve,
Megvolt szívem minden kedve.”

Mindig hangsúlyozta, hogy a tantestület tagjaival együtt ért el eredményeket, amit nem győzött elégszer megköszönni. Munkájához felesége biztosított nyugodt hátteret, akivel 56 évet élt együtt boldog házasságban. Nyugdíjazása után is tevékenyen élt. Végezte a ház körüli teendőket, kertészkedett. Öregkora napjait gyermekei családja, az unokák és a dédunoka szeretete, odafigyelése aranyozta be. *„Ők lesznek az életem folytatói”* – mondogatta.

Sajnos, az ő életében is megjelentek a felhők, amik betegséget hoztak. Hiába volt a szerető gondoskodás a család részéről, a kór legyőzte. 2010. szeptember 10-én véget ért egy gazdag tanári pálya. A család mellett tanítványai, kollégái, a város lakói kísérték utolsó útjára, ezzel is kifejezve nagyrabecsülésüket és szeretetüket.
A névcikk szerzője ezzel az írással tiszteleg volt igazgatótársa emléke előtt.

Források:
A családtól kapott dokumentumok, a gimnázium 2006-ban megjelent Emlékkönyve.

Oláh Imréné
Hajdúnánás

BENEDEK LÁSZLÓ (Nagykereki, 1931. április 7. – Debrecen, 2007. augusztus 25.): középiskolai tanár, igazgató.

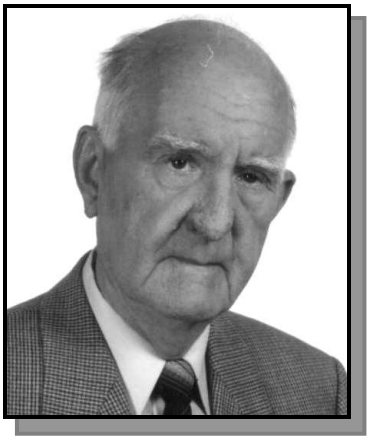

Édesapja, Benedek László református kántortanító, aki Erdélyből származott, édesanyja, Huszthy Jolán a háztartással és egyetlen gyermekük nevelésével foglalkozott. Középiskoláit Hajdúböszörményben és Debrecenben végezte, majd Debrecenben, a Kossuth Lajos Tudományegyetemen magyar-történelem szakos középiskolai tanári diplomát szerzett.
Diáktársaival Gunda Béla, a Néprajzi Intézet professzorának vezetésével járták a nyírségi falvakat, gyűjtötték az akkor még megtalálható néprajzi értékeket. A mindennapos tanulási kötelezettségek teljesítése mellett jó közösségi, szervezői munkájának köszönhetően tagja lehetett annak a közösségnek, amely 1953-ban hazánkat képviselte Bukarestben a Világifjúsági Találkozón (VIT-en). Többször elmondta barátainak, diákjainak, hogy milyen hatással volt rá, nem is maga a bukaresti találkozó programja, hanem az oda és visszavezető út. Lenyűgözte az erdélyi táj, érzékelte azt, hogy az ott élő magyarok mennyire ragaszkodóak, hűek magyarságukhoz, anyanyelvükhöz, kultúrájukhoz. Az első benyomás egész életére szóló hatást gyakorolt rá. Ezt tapasztalhatták diákjai, amikor a magyar és történelem óráin Erdély neve felmerült.
1954 őszén Berettyóújfaluban kezdte pedagógusi pályáját az Arany János Kollégiumban, nevelőtanári munkakörben. Akkor igen mostoha körülmények között voltak diákok és nevelőtanárok egyaránt. Együtt élt diákjaival. Pedagógiai hivatását komolyan vette. Megkövetelte diákjaitól a rendet, a fegyelmet, a tanítási órákra való felkészülést. Tanítványaival megértette, azzá válnak, amit szeretnének, ha kitartóan tanulnak, eligazodnak az irodalom rengetegében, megértik a magyar és világtörténelem eseményeinek, történéseinek okait.
1955. augusztus 15-én helyezték Hajdúszoboszlóra a középiskolai diákotthonba igazgatói beosztásba, ahol négy évig dolgozott eredményesen. A város középiskolai diákotthona mind mennyiségi, mind minőségi előrelépést tett vezetése idején. A diákotthon létszáma 60 főről 120 főre emelkedett, és 1959-re a minisztériumi tematikus vizsgálat eredményeként kollégiumi szintet sikerült elérniük.
Családi életében is jelentős változás következett be. 1956. augusztus 18-án feleségül vette Madarász Piroskát, aki Berettyóújfaluban tanítványa volt. Felesége Debrecenben tanítói képesítést szerzett.
1959-ben Püspökladányba helyezték, a Karacs Ferenc Gimnázium igazgatója lett. E megtisztelő feladat ellátására nagy ambícióval készült. Kilenc osztályba 272 tanuló járt és tizennyolc tanár kollégája volt. Az akkori oktatáspolitika nagyarányú tanulói létszámnövekedést írt elő. Sikerült a tanulói létszámot növelni. Igazgatósága idején 12 tantermes új épületbe költözhettek az 1963/64-es tanévben. Akkor már 568 tanuló 19 teremben 41 tanár irányításával tanulhatott.
Nagy erőfeszítésébe került tantestületének, hogy a minőségi oktatási-nevelési színvonal a létszám növekedésével ne csökkenjen. Ezt a feladatot sikerült kollégáival összefogva megvalósítani. Komoly segítőtársa volt helyettese, Ungvári János, akivel nagyon jól tudtak együtt dolgozni, de tanártársai is támogatták erőfeszítéseiket.
Fontos volt számára a tanulók személyisége, bennük minél több pozitív személyiségjegy kialakításának elősegítése. Arra törekedett, hogy a tanulóinak megközelítőleg egyenlő esélye le-

gyen a gimnázium sikeres befejezéséhez, az érettségi vizsga letételéhez.
Személyesen gondoskodott arról, kollégáit is arra biztatta, hogy a hátrányos helyzetű tanulókkal különös gonddal járjanak el, segítsék őket a tanulás nehézségeinek leküzdésében.
Már 1960 őszén felkérte a Művelődési Minisztérium, hogy vegyen részt az Országos Nevelési Munkaközösség munkájában. E feladatot több évig sikeresen végezte. Eredményesen tevékenykedett az Országos Középiskolai Nevelési Tanács tagjaként is. (Nevelési programok és módszertani levelek készítése, több iskolában tanácsadás stb.)
Elévülhetetlen érdemei vannak az ún. 5+1-es gyakorlati oktatás megszervezésében. Támogató kapcsolatot épített ki a munkahelyekkel (Zöld Mező Mgtsz, Hosszúháti Állami Gazdaság, Állami Erdészet, Szabók Kisipari Szövetkezete stb.). Ő szervezte meg a szakközépiskola létesítésének feltételeit. 1964-ben indult az igen népszerű női szabó szakmában a szakközépiskolai képzés.
1964-ben az egyetemmel való jó kapcsolatait kihasználva orosz és latin nyelveken kívül angol, francia, német nyelvekből is érettségizhettek tanulói, akik közül igen jó arányban nyertek felvételt egyetemekre és főiskolákra. Tanítványai közül többen kimagasló eredményeket értek el. Tanártársait a tehetséges tanulók fejlesztésére ösztönözte. Így lett az iskola egyik tehetséges diákja – Demetrovics János – Széchenyi-díjas matematikus, aki Moszkvában, a Lomonoszov Egyetemen szerzett matematikus diplomát, később a MTA rendes tagja lett. Akadémiai doktori értekezésének védésére meghívta volt matematikatanárát és igazgatóját. Nevezett diák egyszerű családból elindulva az igazgató úr segítségét is megköszönte. Egy másik volt tanítványa, dr. Somogyi Éva kiváló szemészorvos, osztálytalálkozón társai előtt köszönte meg Benedek László önzetlen segítségét, támogatását, amit neki és társainak nyújtott a tanár úr. Segítette kollégája, Rettegi Istvánné tanárnő néprajzi szakkörvezetői munkáját. Az összegyűjtött több ezer írásos és tárgyi emlék ma a püspökladányi Karacs Ferenc Múzeum anyagának jelentős része. 1967-től visszahelyezték Berettyóújfaluba, az Arany János Gimnáziumba, majd kollégiumba, ahol néhány évig igazgatói feladatokat látott el. Ezt a nem könnyű, mintegy negyedszázadig tartó gazdag időszakot kitartó, eredményes munka jellemezte.
Úgy alakult minden munkahelye, beosztása, hogy minden évben szaktárgyait is taníthatta. Törekedett arra, hogy a tanítványai értsék, értelmezzék irodalmi értékeinket, a költők, írók tevékenységét. Amikor pedig hazánk történelmi eseményeiről beszélt, szinte sugárzott belőle a hazaszeretet, a hősök, a híres emberek iránti megbecsülés és tisztelet. Ezt igyekezett a tanítványaiba is átplántálni. Nemcsak tantárgyakat tanított, hanem viselkedést, emberi tartást, kultúrát is. Több esetben szervezett diákjainak színházlátogatást Budapestre.
A kollégium vezetőjeként a rábízott tanulókkal igyekezett megértetni, hogy legfontosabb feladatuk ma a tanulás, a többi tevékenység csak a munka elvégzése után jöhet.
Kollégáit is arra biztatta, hogy a megfelelő kapcsolat kialakítása fontos ahhoz, hogy a vidékről érkező tanulók beilleszkedjenek a középiskolai életbe, és munkájukat akadálytalanul végezhessék. Elérte azt, hogy a csoportvezető tanárok megfelelő szakmai kapcsolatot alakítottak ki a diákokkal, ami segítette őket az esetleges problémák, akadályok leküzdésében. Kollégiumi közössége kapcsolatot ápolt a kassai diákotthonnal. Több alkalommal utaztak Kassára, Krakkóba, s járták be a Felvidék szép és nevezetes helyeit.
1959-től nyugdíjazásáig látott el érettségi elnöki teendőket Hajdú-Bihar megye, elsősorban Debrecen középiskoláiban.
Pedagógiai tevékenysége mellett bekapcsolódott Berettyóújfalu község, majd város kulturális életébe, annak tevékeny szervezője lett. Éveken át társadalmi tanácselnök-helyettesként szervezte, irányította a település művelődési tevékenységét.
1974-ben jelentős erőfeszítések árán sikerült megnyitni a Bihari Múzeumot. Mint a Bihari Irodalmi Társaság alelnöke, sok író-olvasó találkozót szervezett, kollégáival irodalmi esteket tartottak. Sikeresen szervezték mintegy tizenkilenc éven át a Bihari Vers- és Prózamondó Versenyt, ahol mint zsűritag tevékenykedett 1993-ig. Olyan eredményes volt ez a rendezvény, hogy az utolsó öt évben nemzetközi verseny lett.
A községi, majd városi zeneiskola tevékenysége abban az időben teljesedett ki. Berettyóújfalu

mellett a bihari térség tanulóinak is lehetőséget kínáltak a tanulásra. Kovács Kálmán vezetésével az ifjúsági fúvószenekart sikeres hazai szereplések után külföldi fellépésre is hívták (Cheb, Csehszlovákia). Irányítója volt az azóta is sikeresen működő honismereti táboroknak. 1978-ban város lett Berettyóújfalu, s az ezzel járó szervezőmunka tevékeny résztvevője volt. Az 1981-ben megjelent „Berettyóújfalu monográfiája" című kiadványban a Közoktatás, közművelődés fejezeteket Benedek László írta.

1991-ben ünnepélyesen búcsúztatták nyugdíjba vonulása alkalmából kollégái és tanítványai. Munkavégzésének értékét jelzi, hogy 2002-ig még heti 2-3 napot tanított a Bessenyei György Szakközépiskolában. Nagy megtiszteltetésnek vette, hogy volt iskolájának vezetője visszahívta tanítani. Debrecenből, ahová időközben költözött, szívesen járt vissza Berettyóújfaluba, mert a tanítás volt az élete.

Megnövekedett szabadidejében egyre többet tudott törődni lányaival, unokáival. Gyöngyi lánya 1960-ban született, biológia-testnevelés-környezetvédelem szakos tanár, 2010-ben környezettan mestertanár képesítést szerzett. Másik leánya Piroska, aki 1964-ben örvendeztette meg születésével a családot, ma óvodavezető. Lányai: Viktória a képzőművészeti egyetem festőművész diákja, Szilvia az agráregyetem elsőéves hallgatója, Klaudia a művészeti gimnáziumban érettségizik.

A Debrecen határában lévő kis zöldséges- és gyümölcsöskertjében kapcsolódott ki, melyet nyugdíjas feleségével együtt gondoztak.

Legnagyobb szenvedélye az utazás volt. Már az 1960-as években feleségével és lányaival a „kis Trabi" (Trabant, kedvelt népautó) segítségével bejárták szinte Európa valamennyi országát. Legszívesebben Erdélybe és a tengerpartra utaztak. Akik pedig vele jártak egy-egy úton, soksok élménnyel gazdagodva tértek haza. A tanár úr a látottakról igen felkészülten beszélt, mondott véleményt. TIT- előadásokat tartott, melyeket az általa készített diaképek vetítésével színesített.

Emberszerető, jóindulatú, jólelkű tanárként, barátként és családfőként ismerhették meg őt, akik kapcsolatba kerültek vele. Ezért tisztelték és szerették.

Nagy boldogság tölthette el, amikor 2004-ben átvehette az egyetemen – ahol egy fél évszázddal előbb végzett – az aranydiplomát, és ünnepelhetett családja körében.

Az aranydiploma átvétele után feleségével és unokáival

2006 augusztusában ünnepelte feleségével családja körében az 50. házassági évfordulót.

2007-ben kórházba került, de a gondos orvosi ápolás ellenére állapota nem javult. A család, a rokonok és barátok is nagyon aggódtak érte. 2007. augusztus 25-én hunyt el. Debrecenben, a köztemetőben kísérték utolsó útjára.

„Oda ment el Ő, ahova nem követheti szemünk, csak a megtartó emlékezet."

Munkájának elismerései:

- 1983. Berettyóújfalu Városi Tanács VB. és a Hazafias Népfront Városi-Járási Bizottsága „Kiváló társadalmi munkás",
- 1984-ben az Oktatás Kiváló Dolgozója,
- 1984. kimagasló kollégiumi nevelő munkájáért emlékplakett,
- 1986-ban Kiváló Munkáért kitüntető jelvény,
- 1989. Hazafias Népfront Hajdú-Bihar megyei
- 1992-ben Pedagógus Szolgálati Érdemérem.

Társadalmi munkájáért hat alkalommal részesült megyei elismerésben.

Forrás:

- Benedek László: Pályaleírásom
- Felesége, Benedek Lászlóné, lányai, Benedek Gyöngyi és Kőrösiné Benedek Piroska visszaemlékezései

Vmirjáncki József
Körösszegapáti

BERECZ SÁNDORNÉ Gáthy Mária Terézia (Vásárosnamény, 1954. április 23. – Hajdúszoboszló, 2010. január 27.): óvodapedagógus.

Értelmiségi családból származott. Édesapja, dr. Gáthy László ügyvéd, édesanyja, Ragyóczy Ilona városi tisztviselő. A család harmadik gyermekeként született.

Általános iskolai tanulmányait szülőfalujában végezte. A középiskolát a debreceni Csokonai Vitéz Mihály Gimnázium ének-zene tagozatán 1970-ben fejezte be sikeres érettségi vizsgával.

1973 szeptemberében felvételt nyert a Hajdúböszörményi Óvónőképző Intézet levelező tagozatára. 1975-ben óvónői oklevelet szerzett.

1972. október 1-től Tiszaszalka, Vásárosnamény, Nagyvarsány, Ilk, Nyírmada községekben képesítés nélküli óvónőként tevékenykedett.

1975. szeptember 1-től ugyancsak Nyírmada községben – az óvónői képesítés megszerzése után – vezető óvónői kinevezést kapott. Itt dolgozott 1977. augusztus 31-ig.

1977. szeptember 1-jén pályázat útján került a hajdúszoboszlói 4. sz. Attila utcai Napközi Otthonos Óvodába beosztott óvónői munkakörbe.

1978. szeptember 1-jén áthelyezték a 3. sz. Napközi Otthonos Óvoda újonnan induló Rákóczi utca 21. sz. alatti egységébe csoportvezető óvónőnek. Ott dolgozott 1992. november 11-ig.

Közben 1983 márciusában férjhez ment, és december 14-én megszületett első gyermeke, Annamária, majd 1987 januárjában Sándor nevű fia, akiket férjével, Berecz Sándorral együtt, szeretetben, békességben neveltek. A munka és a család mellett gondozta idős szüleit, s haláluk után egyedülálló fiatalabb, beteg bátyjának gyámja lett, akit gondosan ápolt. Példás feleség és családanya volt. 2003-ban egészsége megromlott, de kitartása, erős akarata következményeként meggyógyult. 2010. január 27-én váratlan hirtelenséggel szívinfarktusban meghalt.

Az óvónői pálya iránti vonzalma már kisgyermekkorában megmutatkozott. Nagyon szerette a gyermekeket. Általános iskolás korában elhatározta, hogy óvónő lesz. Érettségi után azonban – beteg bátyja eltartása miatt –, nem volt lehetősége nappali tagozaton tanulni.

Képesítés nélküli óvónőként dolgozott, és így szerzett óvónői diplomát. Akkori tevékenységéről az óvodák vezetői elismeréssel nyilatkoztak. A Nyírmadán végzett vezető óvónői munkája után jó minősítéssel érkezett Hajdúszoboszlóra.

Friss szakmai, pedagógiai tudással, fiatalos lendülettel kezdte a munkáját óvodánkban. Az újonnan induló óvodai egységben a felnőtt közösségbe való beilleszkedés, a magas létszámú kiscsoport tevékenységének megszervezése igen komoly nehézségek elé állította. Ő azonban tenni akarással, következetességgel meg tudta oldani a feladatokat. Csoportját jó közösséggé formálta. A gyermekeket egymás iránti figyelemre, tiszteletre nevelte. Igyekezett vidámságot, játékosságot vinni az életükbe. Szerette a jókedvet, a derűt. Nevelőmunkájában kiemelt helyet kapott az ének-zenei nevelés, mivel ő is szerette ezt a területet, hiszen zene tagozatos középiskolában végzett. Iskolára való felkészítő munkája nagyon eredményes volt.

A csoportjához tartozó gyerekek szüleivel is jó munkakapcsolatot alakított ki, akik örömmel vállaltak részt az óvoda tárgyi feltételeinek megteremtésében (pancsoló medence, homokozó létesítése, parkosítás stb.).

Közéleti tevékenysége a középiskolában kezdődött, az ének-zene iránti szeretetéből fakadt. Hajdúszoboszlóra kerülve bekapcsolódott a Városi és Pedagógus Énekkar munkájába.

Kiemelkedő a gyermekei óvodájában és általános iskolájában szülőként végzett tevékenysége, amelyet a Török-domb utcai óvónők nagyra értékeltek, és a Thököly Imre Általános Iskola vezetése oklevéllel ismert el.

Közvetlen, életvidám személyiségével méltán nyerte el a rábízott gyermekek és szüleik szeretetét, tiszteletét.

Emlékét a munkatársak, a gyerekek és azok szülei hálával őrzik.

Forrás: vezetőinek, munkatársainak visszaemlékezései

Molnár Anikó
Hajdúszoboszló

DR. BERENCSI GYÖRGY II. (Budapest, 1913. június 3. – Szeged, 1986. november 20.): egyetemi tanár.

„Docendo discimus."
(Tanítva tanulunk.)

Az orvosdinasztia alapító édesapa, dr. Berencsi (Dezső) György I. a budai várnegyedben magánorvosként tevékenykedett 1889-től 1939-ig. Az „anyák megmentője", Semmelweis követőjeként 3300 szülést vezetett élete során, és egyetlen egy asszony sem halt meg közülük. Édesanyja, Barabás Irma a magyar vegyipar megalapítójának, Stróbenz Alajosnak az unokája.

Az ifjú Berencsi György II. nagymamájától megtanult franciául és németül. A szülők egyetlen gyermeke volt, s a családi nevelés adta az indíttatást személyiségének alapozásához.

Középiskolai tanulmányait a budai I. kerületi Bencés Gimnáziumban végezte, ahol 1931-ben érettségizett, s még abban az évben felvételt nyert a Királyi Magyar Pázmány Péter Tudományegyetem orvosi fakultására. Bár orvosi tanulmányait már 1936-ban befejezte, orvosdoktorrá – a budapesti orvoskar történetében elsőként – Sub Auspiciis Gubernatoris minősítéssel 1937-ben avatták.

Édesapja azt szerette volna, hogy fia vegye át a rendelőjét. Ő azonban elkötelezte magát a tudományos kutatás és a betegségek megelőzése mellett. Egyetemistaként Krompecher István tanítványa, aki 1933-ban jött haza Heidelbergből, és a csontképződés új mechanizmusát fedezte fel. Végzés után díjtalan gyakornokként Belák Sándor professzor mellé szegődött az egyetem kórélettani intézetébe.

Belák Sándort tartotta a korszak legintuitívebb orvos-egyéniségének egész további élete során is. Az élete végén írott egyik legutolsó idegen nyelvű közleménye Belák Sándor halálának 30 éves évfordulója alkalmából készült.

1939-40-ben elvégezte a Johan Béla által szervezett tisztiorvosi tanfolyamot. Johan Béla őt, a tanfolyam legjobb hallgatóját, meghívta munkatársai közé, napi 4 órában, fél fizetésért (200 pengő), s ez anyagi bázist biztosított számára. Itt ismerkedett meg a közegészségügy és az egészségügyi irányítás alapjaival. A kórélettani intézetben végzett munkái alapján 1944-ben habilitált.

Munkája mellett folyamatosan képezte magát. 1938-ban elvégezte a sportorvosi tanfolyamot és iskolaorvosi és egészségtan tanári oklevelet is szerzett. Az előírt tanulmányok után, 1940-ben képesített tisztiorvosi oklevelet vehetett át. Az 1940-es években az egyetemi intézet mellett, az Országos Társadalombiztosító Intézetben, valamint a Belügyminisztérium Egészségügyi Osztályának XVII. Betegellátási Kórházi Osztályán is dolgozott Johan Béla munkatársaként. 1944 őszén addigi epidemiológiai, közegészségügyi és mikrobiológiai témájú tudományos munkássága alapján a DE Orvostudományi Kara javasolta egyetemi magántanárrá történő minősítését, amelyre azonban a háborús események következtében csak 1945 augusztusában került sor. 1946-tól 1952-ig minden tanévben magántanári kollégiumot tartott a kórtani és bakteriológiai, később pedig a Kórélettani Intézetben egyes népbetegségek (tbc, daganatok, rheumás betegségek) kórtanáról.

1940-ben házasságot kötött évfolyamtársával, dr. Matthes Klára gyermekgyógyász szakorvossal. Két gyermekük – György III. és Klára – szintén orvosok, és saját szakterületükön elismert kutatók lettek. A családi hagyományt folytatva 6 unokája közül 4 orvosi diplomát szerzett.

Budapest ostromát az egész család az I. kerületben, a Mikó utcában vészelte át. Az I. kerület történetében dokumentálva van, hogy minden orvos elmenekült. Ő volt az egyetlen, aki reggeltől estig járt a betegekhez. Az életét néha csak a szerencse mentette meg. A háborús pusztítás az Úri utcai orvosi rendelőt is lerombolta. Ezért 1945-ben – Sipos Gyula barátja anyagi segítségével – egy szovjet teherautóra pakolta egész családját és elindultak Kaba felé, ahol már elhallgattak a fegyverek, és édesapjától örökölt földje volt.

Mivel Püspökladányból minden orvos elmenekült, ezért kibérelte és renováltatta – a maradék kölcsönpénzből – az egyik orvos házát. Mielőtt beköltözhettek volna, a házat lefoglalták szovjet parancsnokságnak.

Tőke Imre és családja fogadta be őket a „tisztaszobába". Majd amikor megismerkedtek a református pappal, Kovács Ferenc tiszteletes úrral, a paplakban rendezték be az orvosi rendelőt. Csaknem 15 éven át működött a lelkészi hivatal és az orvosi rendelő egy épületben. Ez tette lehetővé, hogy Püspökladányban soha nem bántottak senkit azért, mert a paphoz járt, ugyanis mindenki az „orvostól vagy fogorvostól jött ki", ha megkérdezték.

Hat éven át, 1945-től 1951-ig dolgozott körzeti orvosként Püspökladányban. Elméleti kutató volta ellenére 300 szülést vezetett, s egyetlen szülő nő sem halt meg.

A Püspökladányban folytatott színvonalas körzeti orvosi gyakorlatáért és emberi kapcsolatai elismeréseképpen egykori betegei és a Rendelőintézet vezetői pályázati támogatással, 1996-ban emléktáblát helyeztek el a város rendelőintézetének falán.

1947-ben egyike volt annak a 4 magyar orvosnak, akiket a svéd király meghívott 3 hónapos ösztöndíjra Stockholmba. Püspökladányi munkája alatt 12 magyar nyelvű és 3 idegen nyelvű tudományos közleményt írt. Többek között leírta az első hazai inokulációs hepatitis (B vírus) járványt, és jellemezte a falusi vízellátást, valamint a jódellátás hiányát a lakosságban. Püspökladányban tanult meg angolul.

Nem volt könnyű abban az időben munkahelyet változtatni. Öt évbe tellett, amíg engedélyt kapott arra, hogy a Debreceni Orvostudományi Egyetem Tüdőklinikájára menjen dolgozni. Megszervezte a TBC laboratórium felépítését és annyi TBC tenyésztést végeztek kéthavonta a laboratóriumban, mint ma egész Magyarországon évente. Közben oktatta a hallgatókat, és nagyon sok tudományos munkát végzett esténként, amikor nem tudott Püspökladányba hazajönni.

1951 szeptemberében a Debreceni Állami Tüdőbeteg Gyógyintézet laboratóriuma vezető főorvosa, majd annak a Debreceni Orvostudományi Egyetemhez történt csatolását követően a TBC Klinika laboratóriumának vezető docense lett.

1962-ben megbízták a Hajdú-Bihar megyei TBC Bakteriológiai Decentrum vezetésével is. Megszerezte az orvosi laboratóriumi vizsgálatok, a közegészségtan és járványtan, valamint az orvosi mikrobiológia szakvizsgát. 1958-ban védte meg a tuberkulózis bakteriohisztológiája témakörben írt kandidátusi értekezését. Összesen 73 magyar és 58 idegen nyelvű közleményt írt 1965-ig a tüdőklinikai munka során. Legtöbbjük bakteriológiai témájú. Nemzetközi hírnevet a mycobactériumokról szóló munkák hoztak számára.

Több eredménytelen tanszékpályázat után 1965-ben kinevezték a Szegedi Orvostudományi Egyetem Közegészségtani- és Járványtani Intézete vezetőjévé. Ivánovics György professzor referálta az addigi életművét, ami eldöntötte az ő kiválasztását.

1966 februárjában kapta meg a tanszékvezetői kinevezést a Szegedi OTE ÁOK Közegészségtani Intézetben. Ezt az állást 1984 június végéig (71 éves koráig) töltötte be. Vezetése alatt az intézet fő kutatási köre az agrohigiéné volt, amelyből az experimentális genotoxikológiai hatások, a peszticidek és más vegyületek okozta tüdőfolyamatok mechanizmusának kutatását kell kiemelni. A közegészségtan és járványtan területén, valamint más témakörökben végzett kiterjedt tudományos tevékenységét több mint 450 közleménye jelzi, magába foglalva számos monográfiát, illetve monográfiákba írt fejezetet is.

Számos alkalommal vett részt külföldi tanulmányúton. Szerkesztő bizottsági tagja volt több hazai és külföldi folyóiratnak, így a Handbuch der Krankenhaus-Hygiene sorozatnak és a „Handbuch der Antiseptik" könyvsorozatnak.

Kiemelt figyelmet fordított az orvostanhallgatók oktatására, magas színvonalú és gyakorlat-orientált órákat tartott. Behatóan foglalkozott az orvosképzés formáival és módszerével. Vezető elve volt, hogy az orvosképzést gyakorlatiasabbá

kell tenni. Kezdeményezte az ún. oktató kórházak hálózatának kiépítését és bevonásukat az orvosképzésbe. Társszerzőségben tanulmányt írt az oktatás és tanulás hatásfokának mérésére. Kiinduló tétele volt, hogy a hagyományos orvosképzés keretében nem lehetséges egy egész életre kész orvosok nevelése.

Kiemelten foglalkozott a hazai környezetvédelemmel. Ennek keretében vizsgálta az ember egészsége és a környezet milyensége összefüggését. A közegészségtan és annak egyes szakterületei tanításához számos jegyzetet írt, illetve szerkesztett.

Berencsi professzor 1973-76-ban a Szegedi Orvostudományi Egyetem oktatási rektorhelyettese, egy rövid ideig megbízott rektora is volt. Ilyen minőségében ő avatta a SZOTE díszdoktorává Szent-Györgyi Albertet.

Két alkalommal is meghívták Japánba, ahol előadó körutat tarthatott kutatási témáiból. Megismerte a japán orvosképzést, s tapasztalatait tudományos folyóiratban tette közzé.

A Közegészségtani és Járványtani Intézet vezetése az oktatás és a gyakorlati közegészségügyi problémák vizsgálata irányába fordította érdeklődését. Az egyetemen a diákokat remek előadókészségével és arcmemóriájával kapcsolta magához. Valamikori hallgatói mind a mai napig emlegetik előadásait és egyéni vizsgáztatási módszerét. Nem tankönyveket tanított, hanem élettapasztalata alapján a gyakorlati szempontból fontos kérdéseket foglalta össze. Ebből a szempontból nagyon hasznos volt a hat év, amit Püspökladányban töltött, továbbá az édesapjától kapott 50 év szakmai tapasztalata.

Apa, nagyapa, dédapa 71 éves korában

Az oktatás és a gyakorlati kérdések elsőrendű fontosságát bizonyítja, hogy a következő 16 év alatt 108 magyar, de csak 22 idegen nyelvű publikációt írt. A magyar cikkek az orvostovábbképzés célját szolgálták. Az idegen nyelvű közlemények részben kutatási eredményeket tartalmaztak.

A munkavédelem volt a fő érdeklődési területe. A mezőgazdaságban alkalmazott növényvédő szerek, a műtrágyázás, a toxikus anyagok kezelése és azok lehetséges közvetett hatásai, az oktatás munkavédelmi problémái, valamint a védőeszközök megbízhatósága képezték az intézet munkáinak főbb irányait. Belák Sándor nyomdokain a hidrológia élete végéig érdeklődésének az előterében állt.

Feleségének 1978-ban történt elvesztése nagy törést jelentett életében. Ezt a közben született hat unoka kedvessége és huncutsága sem tudta enyhíteni.

Részt vett 8 tudományos társaság munkájában, de lelkesedése már nem volt a régi. Valamennyi társasági tagságáról lemondott, amikor 71 éves korában nyugdíjba vonult.

Tanítványainak és utódainak a nagyrabecsülését fejezi ki, hogy tantermet neveztek el róla a szegedi intézetben és az intézet gyönyörű felújítását követően elhelyezték arcképét a tanácsteremben. Halálának 10. és 20. évfordulóján az intézet emlékülést rendezett. Nem gyakori eset ez napjainkban, volt munkatársai és tanítványai magas etikai színvonalát is fémjelzi. Halálának 25. évfordulója alkalmából a Szegedi Tudományos és Informatikai Központ emlékkiállítást rendezett 2011-ben.

Kiemelkedő szakmai és tudományos munkásságáért számos elismerést kapott. 1970-ben a Magyar Higiénikusok Társaságától megkapta a Fodor József Emlékérmet; 1972-ben az Oktatásügy Kiváló Dolgozója kitüntetést. 1974-ben a Tiszamenti Közegészségügyi Napok Emlékérmét; 1976-ban a Munka Érdemrend arany fokozatát kapta meg. 1978-ban a Halle-Wittenbergi Martin-Luther Egyetem „Honoris Causa” doktorává avatta; 1979-ben a Bratislavai Komensky Egyetem Aranyéremmel és oklevéllel tüntette ki. Ugyanebben az évben elnyerte a Hőgyes Endrediját. Eredményes közéleti tevékenysége elismeréseképpen 1981-ben megkapta a Magyar Vöröskereszt Emléklapját, a Magyar Vöröskereszt centenáriumi érmével is kitüntették.

Halálának 10. évfordulóján *prof. dr. Szekeres László* így jellemezte egyéniségét:

„Nagyon becsültem példaszerű erkölcsi tartását, mély humanizmusát, lenyűgöző tájékozottságát (valóságos polihisztor volt), de legfőképpen embertársaival szemben megnyilvánuló nyílt, őszinte, csakis jót feltételező magatartását”.

Sokunknak hiányérzete lenne, ha nem villantanánk fel fia, az orvosdinasztia harmadik generációjának, Berencsi György III. névjegyét.
Az elektronikus médiából is országosan ismert virológus tanár, dr. Berencsi György III. nemzetközi szaktekintély. Több mint tucatnyi, magas tudományos minősítésű tanítványa dolgozik külföldi egyetemeken és intézetekben virológusként Koreától Észak-Amerikáig.
Kiváló oktatói-pedagógiai érzékét bizonyára édesapjától örökölte. Járványos időszakban mindig láthatjuk a TV-ben, ahol mondanivalóját mindenki számára közérthetően fejti ki.

Válogatás Berencsi II. publikációiból:

1. Berencsi Gy., Bíró Gy., Cserenyei E., Farádi L., Fodor F., Sujbert L., Szerémi K., Vedres I.: A közegészségtan és járványtan alapjai, Medicina Könyvkiadó, 1972, 1975
2. Berencsi Gy., Szemere Gy.: Kísérlet a nevelés és tanulás hatékonyságának kiértékelésére. Felsőokt. Szle. 1976 25: 659-662
3. Berencsi Gy., Obál F.: Kísérlet a gyakorlati oktatás megtervezésére és az eredmények rögzítésére. Felsőoktatási Szle. 1976. 25: 234-236
4. Berencsi Gy.: Egy pillantás a nevelésre és az egyetemi nevelésre az orvostudományi oktatás keretében. Felsőoktatási Szemle 1977. 26, 754-757.
5. Berencsi Gy., Nagymajtényi L., Vetró G.: Az orvosi oktatás munkaegészségügyi problémái. Felsőoktatási Munkavédelmi Közl. 1974. 5: 14-29
6. Berencsi Gy.: A környezetvédelem helyzete és problémái Magyarországon. Egészségnevelés 1976. 17: 3-7.
7. Barabás Z., Beliczay I., Berencsi Gy., Boros J., Jász T.: Csongrád megyei környezetvédelmi ankét (Szeged 1974. április 16). MTESZ – 1974.
8. Berencsi Gy., Halasi A., Nagy I., Novák I., Obál F., Hernádi O., Ruszkai K., Wenner M., Zallár A.: A Szegedi Egyetem 1971
9. Berencsi Gy.: Szent-Györgyi Albert, a Nobel-díjas tudós - a Szegedi Orvostudományi Egyetem díszdoktora. Felsőoktatási Szle. 1973. 12: 713-717.
10. Bakács T., Berencsi Gy., Mórik J., Páter J., Sós J., Vedres I.: Az ember egészsége a tudományos-technikai forradalomban Akadémiai Kiadó, 1974

Felhasznált források:
Egészségtudomány, LII. évfolyam, Budapest, 2008. 3. sz., orvosi tudományos közlemények, továbbá a családtól kapott adatok, információk.
Külön köszönetemet fejezem ki Berencsi György III. virológus professzornak, volt kiváló gimnáziumi tanítványomnak, aki az arcképvázlat összeállítását számos dokumentummal segítette.

Ungvári János
Debrecen

BERÉNYI JÁNOS (Méhkerék, 1933. március 11. – Körösszegapáti, 1996. március 16.): általános iskolai tanár.

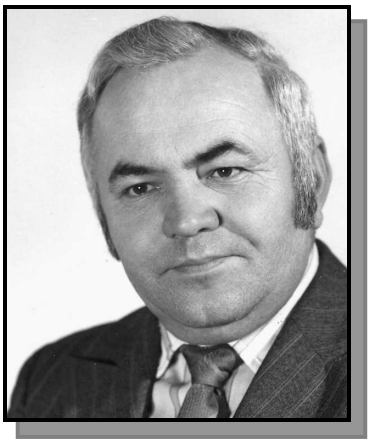

Berényi János parasztcsalád egyetlen gyermekeként született. Édesapja négy hold földön gazdálkodott, ami a családnak igen kevés volt a megélhetéshez, ezért a vasútnál pályamunkás lett.
Egyedüli gyermekként nevelték szülei. Szülőfalujában végezte el az általános iskolát. 1949. november 27-től Békéscsabán, a Magasépítő Vállalatnál ipari tanuló lett, majd megkapta a vasbetonszerelő szakmunkás képesítést 1951. augusztus 31-én.

Abban az időben szükség volt az értelmiség utánpótlására, fiatalokat kerestek, akiket tanulni küldhettek, hogy az iskola elvégzése után tanítók, tanárok, orvosok, mérnökök lehessenek.
Az akkor már működő Magyarországi Románok Szövetségének vezetői őt is kiválasztották, javasolták továbbtanulásra. 1951. október 31-től már Budapesten szakérettségi előkészítőre járt, ahol sikeres érettségi vizsgát tett.
Ezután szintén a fővárosban tanult mint az Apáczai Csere János Pedagógiai Főiskola hallgatója. Ezt az iskolát később megszüntették, így tanulmányait Szegeden, a Pedagógiai Főiskolán folytatta. 1957 júniusában román-magyar szakos tanári diplomát is ott kapott.
Ezt követően 1957. augusztus 15-én Debrecenben az akkori Megyei Tanács VB Művelődésügyi Osztályának vezetői előtt sok-sok végzett pedagógus társával együtt közösen letették az esküt. Ott tudta meg, hogy a megye déli részének egy Sebes-Körös menti községében, Körösszegapáti Általános Iskolájában kapott tanári állást. Szó sem lehetett arról, hogy oda menjenek tanítani, ahová ők szerettek volna. Mindenki kapott állást, de a helyet nem ők, hanem központilag határozták meg.
1953. február 8-án feleségül vette Márk Máriát, aki a településen lévő napközi otthon konyháján előbb szakács, majd mint főszakács dolgozott.
Házasságukból két gyermek született. 1953. december 17-én Flóra (Virág), aki tanítónő lett a Békés megyei Méhkeréken, édesapja szülőfalujában. Férje dr. Ruzsa György, állatorvos. Egyik gyermekük, György orvos, a másik, Szilvia pedig pénzügyi dolgozó lett.
1963. december 18-án született Marika, aki szintén tanítónő lett Körösszegapátiban. Férje, Sáfrány Károly a katonaság állományában dolgozott, jelenleg nyugdíjas. Ádám gyermekük jelenleg egyetemista, Dávid pedig tanuló.
A család jól érezte magát Körösszegapátiban. Az 1970-es évek elején, élve az akkor kedvezményes lakásépítés lehetőségével családi házat építettek, mely 1972-ben már el is készült.
Körösszegapáti község lakosságának 40%-a román anyanyelvű. Így az akkor már működő román tagozatban kezdett tanítani. Ő lett az összevont 5-8. osztály vezetője. Szinte minden tantárgyat tanított (román nyelven).
Nem volt könnyű helyzete az iskolában. A szülők ragaszkodtak ahhoz, hogy gyermekeik anyanyelvükön tanuljanak, de a legtöbben maguk sem tudtak jól románul. Ezért aztán a román tagozatban tanító pedagógusok a szülői házból hozott nyelvtudásra, szülői segítségre nem számíthattak, arra egyre kevesebbet lehetett építeni. A hiányosságokat megpróbálta úgy csökkenteni, hogy szinte egyes tanulókra lebontva, egyénenként foglalkozott tanítványaival. Így késztette őket arra, hogy tevékenyebben dolgozzanak.
Nagy gondot fordított a családi környezet megismerésére. Igyekezett biztatni a szülőket a gyermek munkájának segítésére. Szakkört, korrepetálást szervezett tanítványai számára. Az eredmény nem is maradt el, tanítványai eleget tudtak tenni az előírt követelményeknek, teljesítették a tantervi elvárásokat, és tovább tanulhattak középszintű iskolákban, ahol nem vallottak szégyent.
Pedagógusi tevékenysége mellett beépült a faluközösség mindennapi életébe is. Felkérték a kultúrotthon igazgatói feladatainak végzésére. Ő ezt elvállalta, és igyekezett az elvárásoknak maximálisan eleget tenni. Varrószakkört szervezett a nők számára (melyet egy óvónő vezetett sikerrel). Citeraegyüttest alakított, melynek tagjai egyszerű dolgozó emberek voltak. Felkutatták a bihari népdalokat (magyar és román nyelvűeket egyaránt), énekesük is lett két asszony személyében.
Abban az időben felélénkült a falusi színjátszás. A felnőttek a Kocsonya Mihály házassága c. darabot tanulták meg és mutatták be a községben. A jól sikerült színdarabot többször játszották el a faluban, de jártak a szomszédos, környező településeken is.
Az általános iskolások is színdarabot tanultak a pedagógusok vezetésével. Az „Égig érő fa” című mesejáték nagy sikert aratott. Az előadás bemutatásának megszervezése, a háttér-színfalak festése az ő jó szervező, összehangoló munkáját dicsérte.
1974-ben a „Röpülj Páva” vetélkedőn az általa irányított csapat eredményesen szerepelt. Sárosi Bálint, az MTA Népzenei Osztályának vezetője elismeréssel beszélt a tevékenységükről.
1981 tavaszán vetélkedőt hirdetett a megye településeinek a Hazafias Népfront Hajdú-Bihar Megyei Bizottsága Hortobágytól a Sárrétig címmel. Erre a település is benevezett. Igaz, akkor már nem ő volt a kultúrház igazgatója, de a népes, mintegy 50 főből álló csoport felnőtt tagjait

összefogta. A már addig is összegyűjtött népdalokat, népszokásokat mutatták be egy műsor keretében.
1982. március 28-án Debrecenben az Arany Bika Szálló Bartók Termében léptek fel, ahol előkelő második helyezést értek el. Külön elismerést kaptak az igen rangos második helyezésért többen, köztük Berényi János tanár úr is.
A citerazenekarral, melynek ő volt a vezetője, s a két énekessel magyar és román népdalokat énekeltek sikerrel. Főleg nemzetiségi rendezvényeken léptek fel. 1982-ben a Magyarországi Nemzetiségi Együttesek XIX. Zenei Találkozóján az Apáti citeraegyüttes az énekesekkel együtt képviselte a hazai románokat Pécsen.
1984-ben a Magyar Rádió Nemzetiségi Népzenei Fesztiválján szerepeltek sikeresen. 1984-ben, Debrecenben a népdalkórusok és a népzenei együttesek fesztiválján szerepeltek eredményesen. 1986-ban az Esztergomban megrendezett Zenei Világnapon léptek fel sikerrel.
Közben lelkesedéssel végezte oktató-nevelő munkáját, melyet az oktatás akkori vezetői is tapasztaltak. Ennek eredménye lett, hogy 1970. május elsejei határidővel a Hajdú-Bihar Megyei Művelődésügyi Osztály a megye területére román szakos szakfelügyelőnek nevezte ki. A hét három napján utazott a megye román nyelvet tanító iskoláihoz, ahol figyelemmel kísérte az ott folyó oktató-nevelő munkát.
Berényi János gazdag pedagógiai tapasztalataival segítette nevelőtársait. Az iskolák látogatása alkalmával tapasztalta, hogy kollégái milyen gondokkal küzdenek nap mint nap. Jelentős energiát áldozott azért, hogy az iskolák vezetőit ráébressze arra, mennyire fontos a más népek, nemzetiségiek nyelvének, kultúrájának tisztelete és megbecsülése, s azok pedagógiai munkájának segítése, akik ezért fáradoztak.
A nyelvet tanító kollégáinak a minisztérium javaslatára ő tartott a nyári szünetekben továbbképzéseket. Ezeken olyan légkört alakított ki, hogy a pedagógusok a „fejtágításokon” szívesen jelentek meg.
1994. január 17-én vonult nyugdíjba 43 év és 62 nap munkával teli idő után. Vad Erzsébet, az iskola igazgatója a tanévzáró ünnepélyen, amikor a végzett tanulókkal együtt ballagott, őt is elbúcsúztatta el aktív pedagógusi pályájától.
Ezután szépen gondozott kertjében dolgozgatott, s örömmel töltötte el unokái nevelése.
Nem sokáig élvezhette a megérdemelt pihenést, a nyugdíjas éveket. 1996. március 16-án bekövetkezett hírtelen halála megdöbbentette nemcsak hozzátartozóit, hanem ismerőseit, jó barátait is.
A faluban élő emberek, közeli, távoli ismerősök sokat emlegetik mind a mai napig közvetlensége, baráti segítőkészsége és a románság érdekében végzett munkája miatt.
Több mint négy évtizedes munkavégzését több alkalommal is elismerték, jutalmazták:
- A munkahelyén eltöltött 10-20-30 éves oktató-nevelő munkája alapján, eredményes munkájáért a törzsgárda bronz, ezüst és arany fokozatában részesült.
- 1976. október 15-én a Magyarországi Románok Demokratikus Szövetsége kiváló munkájáért elismerésben részesítette, és a vezetőségébe választotta.
- 1977. november 7-én a Magyar Úttörők Szövetségének Országos Elnöksége az úttörő mozgalomban végzett két évtizedes eredményes munkájáért dicsérő oklevéllel jutalmazta.
- 1978-ban a Magyar Népköztársaság Minisztertanácsa „Kiváló Munkáért” kitüntető jelvényt adományozott számára.
- 1983. szeptember 26-án a Munka Érdemrend bronz fokozatát kapta, melyet a Magyarországi Románok kongresszusán ünnepélyes keretek között kapott meg Gyulán.

Forrás:

- Berényi János önéletrajza
- Lánya, Sáfrányné Berényi Mária és volt kollégái visszaemlékezései

Vmirjáncki József
Körösszegapáti

BORBÉLY IMRE (Kisnamény, 1930. augusztus 15. – Fehérgyarmat, 2004. január 14.): általános iskolai tanár, igazgató, középiskolai igazgatóhelyettes, általános iskolai szakfelügyelő.

Borbély Imre egy szatmári kisfaluban, Kisnaményban született, Borbély Lajos és Nagy Mária negyedik gyermekeként. Mind a négyen fiúk voltak. A szülők középparaszti léptékű gazdasága messze nem volt olyan nagy, hogy arra lehetett volna alapozni a négy fiú jövőjét, ezért

bölcs és előrelátó szülei idejében meg kellett hozzák a döntést négy gyermekük eljövendő sorsáról. A legnagyobb fiú, István az apa örökébe lépett, gazdálkodott a családi birtokon, három öccse, Antal, Béla és Imre számára pedig a tanulás maradt lehetőségként. A tanulást mint célt édesanyjuk fogalmazta meg a 3 fiú számára, annak ellenére, hogy az édesapa – biztosan azért, mert nem mert nagyot álmodni – többször hangoztatta, hogy „nekem nem kell úr...”

A négy Borbély fiú kiemelkedő képességgel megáldott, tehetséges, szorgalmas gyermek volt. Az akkor még ritkának mondható családi célkitűzést, hogy a három kisebbik fiú tanuljon tovább, az egyház is felkarolta. Görög katolikus papi tehetséggondozás eredményeként Antal 10 évesen Kalocsára került, a jezsuiták nevelték. Anyja papnak szánta, de orvos, elismert körzeti orvos lett. Béla szintén katolikus középiskola után ugyancsak orvos, a DOTE Klinikájának szájsebésze lett. Horthy Miklós-ösztöndíjjal tanultak mindketten.

A legkisebbik Borbély fiú, Imre is egyházi iskolában kezdte és végezte elemi és középiskolai tanulmányait. Szülei a kisnaményi katolikus általános iskolába íratták be, ide járt 4 évig (akkor még két iskola, katolikus és református is volt ebben a kis faluban, hosszú ideje már egy sincs). Az elemi iskola elvégzése után Szatmárnémetiben a katolikus gimnázium tanulója lett. Ide járt fiatalabb bátyja, Béla is, aki az iskola egyik legkiválóbb tanulójaként Imre öccsétől is kemény munkát követelt. 1945-ben a határok lezárása miatt mindkét fiú számára megszűnt a szatmárnémeti tanulás lehetősége, Debrecenbe kerültek, ahol Imre piarista diák lett. A háború utáni évek sok-sok gondja miatt elkerülhetetlen lett az iskolaváltás, közelebb kellett jönni a szülőkhöz, ezért Mátészalkára került a gimnáziumba. Ide naponta járt be, úgy, hogy előbb 5 kilométert kerékpározott a jánkmajtisi állomásra, s onnan még 35 kilométert Mátészalkáig vonattal. Ez a napi megpróbáltatás csak akkor szakadt meg, amikor édesanyjának sikerült elintéznie, hogy felvegyék kollégiumba.

1950-ben érettségizett.

Mivel különös szeretettel vonzódott a természethez, érettségi után Sopronba jelentkezett az erdőmérnöki karra. Az akkori gyakorlatnak megfelelően kérelméről „központilag” döntöttek, és az egri Pedagógiai Főiskolára vették fel orosz szakra. Az orosz helyett azonban már az első napokban a matematika-fizika szak előadásait látogatta. Pár nap után, amikor Rapcsák tanár úr véglegesítette a névsort, jelentette, hogy nem hallotta a nevét, mire beírták erre a szakpárra. 1952-ben szerzett matematika-fizika szakos általános iskolai tanári végzettséget.

A diploma megszerzése után hazahívta a szülőföld, a fehérgyarmati Általános Iskolában kezdte a tanári pályát. Együtt tanított két jó barátjával, Pető Józseffel és Molnár Elemérrel. Felkészültségük, hivatásszeretetük bizonyítéka, hogy pár év múlva mindhárman igazgatók lettek.

Borbély Imre 1953-ban a szülőfalujával szomszédos Csaholcra került általános iskolai igazgatónak. Ide már nem egyedül érkezett. Vele jött ifjú felesége, Kotvász Erzsébet is, akivel 49 évet élt boldog házasságban, s aki Csaholcon, később Fehérgyarmaton dolgozott egészségügyi szakasszisztensként. Házasságukból 2 fiuk született, Imre 1956-ban és Béla 1965-ben. Nagy bánatukra kisebbik fiuk agyvérzéssel jött a világra, annak minden szomorú következményével együtt, ami egy életen át kimondhatatlan fájdalmat okozott szüleinek. Vigaszt jelentett a vigasztalhatatlanságban, hogy nagyobbik fiuk, Imre kiválóan vette élete kisebb-nagyobb akadályait, elismert sebészorvos lett.

Csaholc az ötvenes évek elején körzeti faluközpont volt. Itt működött az orvosi körzet, a földművesszövetkezet irodája, az állami gazdaság részlege, valamint a környék legnagyobb üzeme, a gépállomás. Borbély Imre mozgalmas életet élt ebben a faluban. Vezetése alatt az általá-

nos iskolában igényes, színvonalas oktató-nevelő munka bontakozott ki, egyre több tanuló került középiskolába, és ott megállta a helyét. Az iskolai munkán túl a fiatal igazgató tagja lett a községi tanácsnak, sikeresen szereplő futballcsapatot szervezett, ő lett a vadásztársaság elnöke. Ezzel kapcsolatban felesége így emlékezik: „Tudvalevő, hogy a vadászat nem olcsó szórakozás. Sok esetben maga csinálta a patront, ami vagy elsült, vagy nem, de a vadászatot minden nyűgével együtt nagyon szerette..”

1963 jelentős változásokat hozott, a csodálatosnak mondott 8 csaholci év után Fehérgyarmatra költözött a család. Borbély Imrét a fehérgyarmati közgazdasági technikumba hívták, ahol 3 évig dolgozott előbb tanári, később igazgatóhelyettesi beosztásban. Felesége az abban az évben megnyílt korszerű fehérgyarmati kórházban lett szakasszisztens. Ebben az időben épült fel Fehérgyarmaton a családi házuk.

1966-ban újabb kihívás érkezett, Borbély Imrének felajánlották a járási matematika-fizika szakos általános iskolai szakfelügyelői beosztást.

Örömmel vállalta, mert szeretett és színvonalasan művelt szaktárgyainak gondozása lett az egyedüli feladata. Ebben az általa nagyon szeretett beosztásban dolgozott 1990-ig, nyugdíjba vonulásáig. Kedves ünnepség keretében búcsúztatták az aktív évektől. Ezen a rendezvényen *Tóth Imre* megyei vezető szakfelügyelő többek között így méltatta:

„A legtöbb kritikát mindig Borbély Imrétől kaptam, de én abból mindig tanultam.”

Borbély Imre 38 évet töltött a pedagógus pályán. Munkáját több alkalommal is elismerték. Legfontosabb kitüntetései: Kiváló Munkáért (1981), Kiváló Pedagógus (1989), Pedagógus Szolgálati Érdemérem (1990).

2002-ben kapott aranydiplomát Egerben, az Eszterházy Károly Főiskolán, amit nagy örömmel és büszkeséggel vett át.

A nyugdíjban töltött 14 évet bearanyozta 1980-ban született Gábor unokájának sok kiemelkedő tanulmányi sikere a nyolcosztályos gimnáziumban, majd a közgazdasági egyetemen, ahol diplomázott. Nagyon örült, hogy Imre fia sikeresen haladt előre sebészorvosi pályáján. Az ehhez köthető legnagyobb sikert, fia osztályvezető főorvossá történő kinevezését már kommunikációra képtelen állapotban tudta meg. Azt, hogy megtudta, már csak egy tétova mosoly és néhány alágördülő örömkönny jelezhette.

Borbély Imre közel négy évtizedes szakmai tevékenysége több területen, váltakozó tartalommal, mindig sikeresen folyt. Pályakezdő évei alatt nagy igyekezettel és alázattal tanulta a szakmát, hasznos tanára volt a fehérgyarmati általános iskolának. Nem véletlen, hogy pár kezdő év után pedagógiai vezető, általános iskolai igazgató lett. Az ötvenes évek elején kezdett megerősödni a nyolcosztályos általános iskolai oktatás hazánkban. Ennek keretében főleg a csaholcihoz hasonló kis településeken működő általános iskolákban kellett megfelelni nagyon fontos szakmai kihívásoknak. Ezek között a legfontosabb a szakrendszerű oktatás kiterjesztése, a falvakban addig még nem nagyon jellemző továbbtanulási kedv felkarolása, bővítése és nem utolsósorban megalapozása. Mindez Borbély Imre számára is nagy feladatot jelentett, amit meg is oldott. Elismert, jól működő általános iskolát teremtett, szakmájukat szerető pedagógusokból álló tantestületet szervezett.

Középiskolai tevékenysége ugyancsak mozgalmas időszakhoz köthető. 1963-tól soha nem látott léptékű fejlődésnek indul hazánkban, köztük Fehérgyarmaton a középiskolai oktatás. Az addig évfolyamonként 1-2 közgazdasági technikumi osztállyal működő iskolába ettől az évtől folyamatosan 3 közgazdasági szakközépiskolai és 3 gimnáziumi osztályt vettek fel, igen nagy létszámmal működött a levelező tagozat. A nagyarányú mennyiségi növekedéssel együtt járó minőségi feladatok Borbély Imre igazgatóhelyettes számára lehetőséget teremtettek, hogy vezetői erényeinek színvonalas kibontakoztatásán túl oktatásszervező képességeit is megmutassa. Mindezt sikerrel, elismerésre méltóan tette.

Pedagógiai munkásságának utolsó 24 évét Borbély Imre matematika-fizika szakos általános iskolai szakfelügyelőként, majd szakértőként, szaktanácsadóként folytatta.

Varga Lajosné általános iskolai igazgató így emlékezik:

„Hálás vagyok a sorsnak, hogy kollégája lehettem. Nagyon jó ember, jó kolléga volt. Igényes volt szakmai munkájára, szívesen vett részt tanácskozásokon. Több nemzedéket tanított szaktárgyaira, sokakkal szerettette meg a matematikát-fizikát. Sokan lettek közülük diplomás

emberek. 1966-ban színvonalas szakmai munkája elismeréseként szakfelügyelőnek nevezték ki, abban is emberséges volt. Járta a város és a városkörzet iskoláit, felügyelte a nevelő-oktató munkát, vezette a szakmai tanácskozásokat, szervezte a tantárgyi versenyeket. Nagy gondot fordított a fiatal, pályakezdő kollégák segítésére. Kimagasló munkája elismeréséül többször részesült jutalomban, és több kitüntetést kapott.
Intézményünk, a Kölcsey Ferenc Általános Iskola, Óvoda és Bölcsőde természettudományos munkaközössége kezdeményezésére 2006-tól minden évben a Kölcsey-hét rendezvényeként Borbély Imre matematikai emlékversenyt szervezünk. A 2010/2011. tanévtől már 5-8. évfolyamon, a bázis, a Szatmár Iskolaszövetség tagiskoláiban tanulók részvételével. Ezzel is méltó emléket állítunk szeretett kollégánknak, Borbély Imrének."

Források:

- Felesége és fia visszaemlékezése
- Varga Lajosné igazgató méltatása
- A szerző több évtizedes ismeretségen alapuló emlékezése

Dr. László Béla
Fehérgyarmat

BRASSAI SÁMUEL (Torockó, 1797. június 15. vagy Torockószentgyörgy [ma Románia], 1800. február 13. – Kolozsvár [ma Románia], 1897. június 24.): nyelvész, filozófus, természettudós, az „utolsó erdélyi polihisztor", az MTA tagja.

Brassai Sámuel a 19. századi erdélyi tanügy és tudományosság talán legnagyobb alakja, polihisztor és reformer. Többen is leírták már róla, hogy hiányzik szellemi hagyatékából az a nagy alkotás, amivel kapcsolatban emlegetnünk kéne. Az erdélyi múlt többi jeles alakját valamelyik tudományág a magáénak vallja, s gondoskodik kultuszáról. Ha Kőrösi Csoma Sándorról beszélünk, az orientalisztika, ha a Bolyaiakról, a matematika, ha Misztótfalusi Kis Miklósról, a nyomdászat jut eszünkbe.
Még az enciklopédikus Apáczai Csere Jánost is a nagy pedagógusok közé szokták besorolni. Brassai – tanítványa, Kőváry László szerint – tíz tudományágat művelt, vagy ötben maradandót is alkotott. De egyikben sem eléggé ismert és elismert.

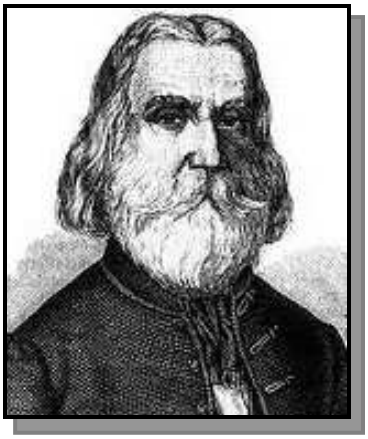

Nemzetközi hírnevet érdemelne a botanikában, összehasonlító irodalomtudományban, nyelvészetben, pedagógiában és filozófiában-esztétikában, ám többnyire magyarul írt művei, vitairatai alig-alig jutottak túl az országhatárokon. A határokon belül is csak ideig-óráig vallotta magáénak valamely tudományág. Jól jellemzi Jókai ezt a helyzetet, amikor azon gúnyolódik, hogy az akadémia – melynek már 1837 óta levelező tagja – mint halogatja Brassai rendes taggá választását: „Brassainak mindenik osztály égig emlegeti a másik osztályban tett érdemeit, s együtt az öt osztály együttes érdemeiért nem választja meg rendes tagnak, hanem végül azt mondja, hogy mindez semmi! Brassai nagy tudós ugyan, de hát még milyen zeneértő! Válassza meg hát a konzervatórium!"
Mit alkotott hát Brassai, amiért mégis csodálják, emlegetik? A polihisztorság önmagában nem volna érdem, hisz a 19. század közepéig a legtöbb tanár, tudós polihisztor volt, s e korszak túlélőjeként vált az „utolsóvá". Igaz, rendkívül hosszú ideig lépést tudott tartani a tudomány egyes ágainak a fejlődésével is. Ezt hosszú életének, szellemi frissességének köszönhette. Brassai fő alkotása – véleményünk szerint – a múlt századot átfogó, időről időre megújuló életpályája. Ennek köszönhetően válhatott ő szimbólummá.
Ugyancsak Kőváry László hívja fel a figyelmet Brassai életpályájának egyik jellemző sajátosságára: minden 10-12 évben képes pályát vál-

toztatni, valami újat kezdeni. Ez részben nyugtalanságával magyarázható, s még inkább a használni vágyással. Mindig ott vállal feladatot, ahol a legtöbbet tud tenni. Mikor már érzi, hogy nem nélkülözhetetlen, él a felkínálkozó új lehetőséggel.

Brassai életének kezdetét, bár vagy öt könyv is tárgyalja, mindmáig homály fedi. Nincs róla írott bejegyzés. Szinte bizonyos, hogy maga Brassai sem volt tisztában a dátummal. Édesapja, a torockói iskolamester éppen szabadságon volt, s így valószínűleg feleségével, a torockószentgyörgyi unitárius pap lányával, Koncz Krisztinával együtt apósánál tartózkodott, amikor az ifjabb Sámuel a világot meglátta. A születést ott nem iktatták, s utóbb Torockón sem jegyezték be az anyakönyvbe. Az időpont alighanem 1800 júniusára tehető, hiszen 1880-ban és 1890-ben is e hónapban fogadta Brassai az őt üdvözlőket. Így tartották ezt számon kortársai is. Az már csak egy szimbolikussá vált életpálya betetőzési vágyának megfogalmazása lehetett, amikor Brassai halálos ágyán 1797. június 15-ét jelölte meg születési dátumul. Talán nem is sejtette, hogy mekkora ünneplésben lesz része, s azt sem, hogy milyen gondot okoz majd életrajzíróinak.

Gondtalan gyermekkora tizenegy évig tart, az édesapja tanítgatja a maga eredeti rávezetéses módszerével. Aztán következik az iskola ugyancsak tizenegy éve. Ebből kettőt a torockószentgyörgyi iskolában tölt, leteszi az osztályvizsgákat. 1813 őszétől már a kolozsvári Unitárius Kollégium tanulója. Egy év múlva, a sikeres közvizsga után beiratkozhat a filozófiai tanfolyamra. Ettől fogva tógás diáknak számítana, külföldön tanult professzorok tanítják. Csakhogy Brassai nem költözik be a kollégiumba, úgynevezett publikus – világi pályára készülő – diák lesz, s tetszése szerint hallgat órákat, mindössze a vizsgákat köteles letenni. Így alig maradt feljegyzés diákéveiről. 1816-ban a nagy éhínségkor édesapja hazaviszi fiát, s ő csak 1818-tól folytatja tanulmányait. 1821-ben tesz záróvizsgát. Életrajzírója, Gál Kelemen szerint arról alkothatott fogalmat a fiatal Brassai, hogy milyen ne legyen az iskola!

A következő tizenkét esztendős szakasz Brassai életének leghomályosabb periódusa: főúri családoknál leánynevelő és zenemester. Többnyire vidéki kastélyokban él, télen a családdal be-belátogatnak Kolozsvárra, néha külföldre is elviszik. A kastélyok gazdag könyvtárát olvasva, a főúri társaságok vitáit hallgatva szerzi meg Brassai híres műveltségét. Ezek az ő egyetemi évei. Nem utolsósorban őt is megismerik, számon tartják előkelő körökben.

Így hívják meg 1834-ben Kolozsvárra, a kaszinó által indítandó néplap, a Vasárnapi Újság szerkesztőjéül. E lappal egész Erdély szellemi felemelkedésén munkálkodik. A lapban közölt cikkeiből áll össze első kötete is, egy népszerű földrajzkönyv. A jó tollú szerkesztőre egyháza vezető emberei is felfigyelnek. Amikor 1837-ben az unitárius főtanácson tanárt kell választani a kollégiumba, a „második Franklin”-ként ajánlott Brassait tisztelik meg a katedrával. Rendkívüli e választás, mert ő nem tanult külföldi egyetemen, s felszentelt pap sem volt. Ráadásul azt is engedélyezik, hogy magyar nyelven mondjon székfoglaló beszédet.

Tizenegy évig a nagy múltú, 1557-től működő Unitárius Kollégium tanára Brassai, az öt professzor egyike. Négy évig az igazgatói széket is betölti. Az ő nevéhez fűződik az intézetben folyó munka és az egész unitárius tanügy megújítása. Az addigi merev, lekezelő, latinos beszédmodor helyett közvetlenebbül, barátilag szólt diákjaihoz, akik rajongtak érte. Támogatta a magyar nyelvű önképzőköri munkát, majd új tantervet dolgozott ki, melynek bevezetésével az egész intézet 1842-ben áttért a magyar oktatási nyelvre. Az alsó tagozaton az osztálytanítós rendszer helyett szakrendszert honosított meg. A filozófiai osztályokban az eddigi főleg teológiai képzést a világi ismeretek felé módosította. Ő adott kellő súlyt a reál és természettudományos tárgyaknak. Fizikai laboratóriumot létesített, ehhez saját költségén felszerelést vásárolt. A könyvtár vezetését, átrendezését is vállalta. 1842-ben Kék Könyvtár címmel tankönyvsorozatot indított. Ő maga igen népszerű számtan és német, valamint francia nyelvkönyveket állított össze.

Szerkesztőként a Farkas utcai református templom melletti paplakban bérelt szobát, tanárként szolgálati lakást kapott az unitáriusok Belső Magyar (utóbb Kossuth Lajos) utcai úgynevezett püspöki házában. Itt özvegy édesanyjával lakott, s e helyen tartotta gyűléseit az 1846-ban megalakult első erdélyi tanáregyesület, a Nevelői Kör.

Az 1848-as forradalom szele március 21-én ér Kolozsvárra. Brassai számtanórán a párizsi és pesti eseményekről mesél diákjainak, azok fellelkesülve elhagyják az iskolát, s a református és katolikus tanintézetek fiataljaival gyűlésezznek, tüntetnek. Maga Brassai is felcsap nemzetőrnek, bátor cikkeket közöl a Vasárnapi Újságban. Így, mikor az Urban ezredes vezette császári csapatok november 17-én bevonulnak Kolozsvárra, ő tanácsosnak látja elmenekülni. Újabb tizenegy esztendős szakasz kezdődik életében. A forradalom és szabadságharc, bujdosás és száműzetés évei ezek. Pesten magánintézetben tanít, s közben részt vesz a főváros, az akadémia tudományos életében. Vitatkozik, cikkezik, úgyhogy pár év alatt országosan megismerik és elismerik tudását.

Természetesen szükség volna rá Kolozsváron is. Hívják vissza a kollégiumba. Csak 1859-ben enyhül annyira a politikai helyzet, hogy elfogadja az újból felajánlott rendes tanári állást. Visszatelepedik Kolozsvárra. Bölcsészetet, görögöt és hébert tanít a kollégiumban. De ez már nem az az iskola, ahol a reformkorban pályáját kezdte, megszűnt főiskolai jellege. A megszaporodott tanári karba nem tud beilleszkedni. Ellenben az 1859 novemberében megalakuló Erdélyi Múzeum-Egylet nyújt új teret munkásságának. Már az alakuláskor múzeumőrnek választják, s a gróf Mikó Imre adományozta 12 holdas kert egyik épületében lakást is kap. Rövidesen a múzeum igazgatója lesz, s 1862-ben lemond kollégiumi katedrájáról.

Az Erdélyi Múzeum-Egylet (utóbb Egyesület) szolgálatában töltött tizenhárom év alatt létrehozza a korábbi főúri villában az egyesület múzeumát, s a környező parkot a város első füvészkertjévé alakítja. Itt már kezd legendás egyéniséggé válni, anekdoták hősévé, akit a város tudós vendégei rendszeresen felkeresnek, a diákok meg csodálattal bámulnak.

Brassai napja reggel 6-kor kezdődik. Első dolga a zongorához ülni, s néhány Mozart- és Beethoven-számot eljátszani. Utána elkészíti reggelijét, szeret ilyenkor bőven étkezni. Következik a pontos idő megállapítása a szextáns segítségével, s az órák beállítása. A kertésszel megbeszéli a napi teendőket, majd elvégzi hivatali, múzeumi munkáját. Édesanyja 1862-ben bekövetkezett haláláig otthon, utána rendszerint a városban ebédel. Aztán kávézik, csibukozik, s elolvassa a külföldi lapokat. Estefele látogatókat fogad, végül összeül muzsikus társasága, kvartettje, s néha későig zenélnek.

A múzeumi-füvészkerti munkát szereti, szenvedéllyel végzi Brassai, de néha konfliktusok adódnak a felettesekkel és a beosztottakkal. Magával Mikó Imre gróffal, az Egyesület elnökével is ellentétbe kerül. Az 1870-es években már készül megválni az Egyesülettől. S ekkorra érik be a rég vajúdó egyetem-alapítás.

A kiegyezés után természetszerűnek tűnt, hogy egy második magyar tudományegyetemet is fel kell állítani. Eleinte Pozsony és Kolozsvár versengett a megtiszteltetésért. Kolozsvárnak azonban több szempontból is előnye volt. Egy egész országrész szellemi központjának számított, ahol három rangos felekezeti kollégium működött, továbbá egy jogakadémia és egy orvos-sebészeti tanintézet. Az Erdélyi Múzeum-Egylet gazdag gyűjteményei és könyvtára segíthette az oktatást. S nem utolsó sorban az unió törvénybe iktatásával megürült erdélyi főkormányszéki épületek is rendelkezésre álltak. Az egyetem felállítására még Eötvös József vallás- és közoktatásügyi miniszter dolgozta ki az első törvénytervezetet és nyújtotta be a parlamentnek 1870-ben. Az egyetem beindítását 1872-ben engedélyezte Ferenc József király, s júniusban meghirdették a 40 tanszékre a pályázatot. Brassai valószínűleg nem is egy, hanem több tanszékre pályázott, ami oda vezetett, hogy csak később kapta meg kinevezését, s nem épp a neki legmegfelelőbb tárgyból. Az elemi matematika professzora lett. Az első tanácsülésen tanítványát, Berde Áront rektornak, őt pedig prorektornak választották. Rövidesen tiszteletbeli doktori címet kapott. Utóbb az egyetem rektori és a matematika-természettudományi kar dékáni székét is betöltötte. Jelentős beszédeket mondott a felsőoktatás és kutatás kapcsolatáról valamint a középiskolai klasszikus nyelvórák számának csökkentéséről a reáltárgyak javára. A matematika tanítása tanárjelöltek részére nem elégítette ki Brassait. Értőbb közönségre számított a bölcsészhallgatók körében. Az egyetem javaslatára a minisztérium 1876-ban feljogosította a szanszkrit nyelv és összehasonlító nyelvtudomány tanítására. Professzortársával, a német szakos Meltzl Hugóval együtt 1877-ben megindította a világ első komparatisztikai folyóiratát, az *Összehasonlító Irodalomtörténelmi Lapokat*, mely

több mint húsz nyelven közölt cikkeket, népköltészeti anyagot, s eljutott Reykjavíktól Johannesburgig és Tokiótól Philadelphiáig.

Egyetemi tanárként új lakás után kellett néznie. Eleinte a Sétatér utcában Veress Ferenc fényképész házában, majd a Monostori út elején egy földszintes ház udvarában bérelt szerény lakást. Itt már búcsújáró hely lett kétszobás otthona. Háztartását egy gazdasszony vezette, s barátai, csodálói gyakran vendégül látták, kedveskedtek neki édességekkel. Az egyetemi oktatást meglehetősen kedvelte, de 1883-ban minisztériumi kezdeményezésre mégis rávették Brassait, hogy adja be nyugdíjkérelmét. Ő volt az ország legidősebb egyetemi tanára. Szellemileg friss, ám hallása megromlott, keze, hangja is remegő. Egy dél-itáliai utazással feledteti az életmódváltással járó keserűséget.

Még újabb tizenhárom év áll Brassai előtt. Főleg az egyház és a tudomány területén munkálkodik. Az unitáriusok 1863-ban iskolai felügyelő gondnokul választották, 1885-ben pedig a megalakuló Dávid Ferenc Egylet első elnöke lesz. Itt megnyitó beszédeket mond, előadásokat tart. 1885-ben az Erdélyi Múzeum-Egylet alelnökéül választják, 1887-ben – taggá választása félszázados évfordulója közeledtével – tiszteleti tagsággal tünteti ki az akadémia. És Brassai rendületlenül utazik, ír, vitatkozik, naponta öt-hatezer lépést gyalogol. Ez az ő sportja.

1896 nyarán kezd betegeskedni, kiütéses viszketegség kínozza. 1897 tavaszán bevonul a Vöröskereszt Szanatóriumba, s itt barátja, Brandt József professzor mindent megtesz szenvedése enyhítéséért. A hanyatlás alig késleltethető. Június 15-én országosan megünneplik feltételezett századik születésnapját, kilenc nap múlva pedig az újságok gyászkeretben közlik halálhírét. Az unitárius templomból temetik. Gyászolja az egyház mellett az egyetem, a Múzeum-Egylet, az akadémia, s mindenekelőtt az egész város, mely egyik nevezetességét vesztette el benne.

Emlékének megörökítésére szobrot terveztek az egyetem emelkedő új épülete elé. A torockószentgyörgyiek léptek a leggyorsabban: már július 18-án emléktáblával jelölték meg az egykori szülőházat.

A századfordulón utcát neveztek el Kolozsváron Brassairól, s az Unitárius Kollégium megnyíló pompás épületének előcsarnokába mellszobrát is felállították. Síremlékét hosszas gyűjtés után 1910-ben építették a Házsongárdi temető város adományozta díszhelyére Pákey Lajos mérnök tervei szerint.

A torockószentgyörgyi szülőház

Egykori iskoláját 1957-ben Brassairól nevezték el, s ez azóta is emlékének következetes ápolója. 1993 óta Debrecenben is a Brassai Sámuel Gimnázium és Szakközépiskola viseli a kolozsvári polihisztor nevét, s ápolja emlékét.

Felhasznált irodalom:

- Kőváry László: *A száz évet élt Dr. Brassai Sámuel pályafutása és munkái (1797–1897)*. Kolozsvár, 1897
- Concha Győző: *Brassai Sámuel emlékezete*. Budapest, 1899
- Fitz József: *Brassai Sámuel.* Monográfia. Budapest, 1911
- Fitz József: *Brassai Sámuel.* Új kiadás. Bibliográfiával. Budapest, 1912
- Gál Kelemen: *Brassai Sámuel*. Cluj-Kolozsvár, 1926
- Boros György: *Dr. Brassai Sámuel élete*. Cluj-Kolozsvár, 1927.
- Mikó Imre: *Az utolsó erdélyi polihisztor*. Bukarest, 1971
- Gaal György: *Brassai Sámuel és az Unitárius Kollégium.* [Kolozsvár,] 1997
- Gaal György: *Brassai Sámuel és a kolozsvári egyetem.* In: Gaal György: *Egyetem a Farkas utcában*. Kolozsvár, 2001. 179–197.

Dr. Gaal György
Kolozsvár

„Az oktatás nem arról szól, hogy megtöltünk egy csöbröt, hanem hogy meggyújtunk egy tüzet”
(W. B. Yeats)

Cs

CSAMANGÓ KÁROLYNÉ Gurbán Gizella (Hajdúdorog, 1931. – Debrecen, 1999.): orosz szakos középiskolai tanár.

Hajdúdorogon született, apja 1945 előtt földműveléssel foglalkozott, később pedig termelőszövetkezeti tag lett. Anyja a háztartást vezette. Elemi iskoláit szülőfalujában végezte el, középiskolai tanulmányait befejezve a Kossuth Lajos Tudományegyetemen tanult, ahol 1953-ban szerzett orosz szakos középiskolai tanári oklevelet.
1953. július 15-től 1954. július 15-ig a KLTE Orosz Nyelvi Tanszékén dolgozott. Később a püspökladányi Karacs Ferenc Gimnáziumban tanított 1961. augusztus 30-ig.

Papp Gézáné Tóth Margit, egykori tanítvány így emlékezik:

„Pázmány Péter szép gondolata – *»Nemes, szép élethez nem kellenek nagy cselekedetek, csupán tiszta szív és sok-sok szeretet.«* – teljesen ráillik volt osztályfőnökömre, osztályfőnökünkre. Még 50 év után is könnyű felidézni csendes, halk szavú, mosolygós, kedves alakját. Négy évig orosz nyelvet és irodalmat tanított nekünk a püspökladányi Karacs Ferenc Gimnáziumban.
A klasszikus orosz irodalmat, írók, költők műveit eredetiben, orosz nyelven olvastuk az óráin. Puskintól, Szimonovtól, Lermontovtól, Gogoltól úgy kellett tudnunk a memoritert, hogy még most is emlékezetből idéztünk fel egyes versszakokat, részleteket. Nem volt szigorú, mégis elérte, hogy megtanuljuk.
Különösen nagy erény minden diák szemében, ha a tanára a dolgozatát a lehető legrövidebb időn belül kijavítja. Gizike néni mindig már a következő órára megtette ezt, és mi nagyra értékeltük és becsültük ezért. Még fegyelmezni is olyan „finoman” tudott, hogy csak utólag jöttünk rá, minket bizony most »megfeddtek«. Különösen kedvelte a szójátékokat, szerette és értette a humort. *Csáki Józsefné (Erőss Marika)* osztálytársam idézte fel osztályfőnöki intelmeit, amit nem lehet elfelejteni:
»*Úgy élj a jelenben, hogy megbánás nélkül gondolhass a múltra.«* Vagy: *»Ha az ínség bekopogtat az ajtón, a szerelem kirepül az ablakon.«*
Bende Józsefnét, Tóth Icát mindig figyelmeztette, természetesen oroszul, hogy ne súgjon a

felelőnek, ha valaki elakadt egy mű tolmácsolásában.
Felnőttként már nem volt vele kapcsolatunk, elzárkózottan élt Debrecenben, a magánéletébe nem engedett bepillantást. A temetésén egyedül én képviseltem az osztályunkat, az egykori püspökladányi IV. B-t.”

Az 1961-ben érettségizett IV. B

1961. szeptember 1-jétől – áthelyezéssel – a debreceni Péchy Mihály Építőipari Szakközépiskolába került, ahonnan 1986. szeptember elsejétől nyugdíjba vonult. Férje is a szakközépiskolában tevékenykedett gépész gyakorlati oktatóként. Egy leánygyermekük született, Éva, aki pszichológusi végzettséggel egészségügyi pályára került.
Gimnáziumi tanári pályafutása során a nevelést és az oktatást tekintette legfontosabb feladatának, amit tanítványai az érettségi találkozókon is kifejezésre juttattak.
A szakközépiskolában az orosz nyelv tanításán kívül osztályfőnöki, menzavezetői, munkaközösség-vezetői, tantestületi jegyzői, szakszervezeti bizalmi feladatokat is ellátott.
Több ezer diáknak eredményesen tanította az orosz nyelvet. Ezt az is igazolja, hogy sokan szereztek mérnöki diplomát a kijevi, a leningrádi és a moszkvai egyetemeken. Tanítványai szerették, mert emberségét tovább tudta adni, és élettapasztalatát kamatoztatva alakította egyéniségüket. Diákjai „Gizike néninek” szólították, akiket mindig meghallgatott, akiknek sokszor adott hasznos tanácsokat. Tanítványait alaposan ismerte, róluk mindent tudott.
Nevelő-oktató munkájában a szakmai továbbképzéseken szerzett ismereteket eredményesen alkalmazta. Önképzésére sokat adott, sokat olvasott, igazi tanáregyéniség volt. Társadalmi munkájával is az iskolaközösség érdekeit szolgálta. Pályafutása során eredményes tanári munkájáért többször kapott elismerést.
Kitüntetései:
- Szakszervezeti Munkáért Díszoklevél
- Oktatásügy Kiváló Dolgozója
- Pedagógus Szolgálati Emlékérem

A nevelőtestület tagjaival mindig szívélyes kapcsolatot tartott. A tanulók érdekében jól együttműködött a szülőkkel is. Nyugdíjasként gyakran bejött az iskolába, és büszkén mutatta két leányunokája fényképeit, akiket rajongásig szeretett. Halk szavaira, szellemes stílusára, jó humorára örökké emlékezni fogunk. 68 éves korában, 1999. április 29-én kísértük utolsó útjára.

Zilahi János
Debrecen

CSATHÓ KÁLMÁN (Tiszasas, 1895. május 22. – Balassagyarmat, 1960. május 22.): református tanító, iskolaigazgató.

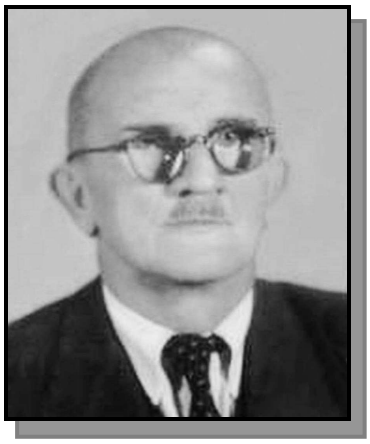

Édesapja Csathó Sándor, édesanyja Tóth Erzsébet. Első felesége, Nagy Erzsébet 1927-ben elhunyt (gyermekeik Kálmán és Barna), második felesége, Szász Erzsébet református tanítónő (közös gyermekük Piroska). Középiskoláit Debrecenben és Sárospatakon, a tanítóképzőt ugyancsak Patakon és Eperjesen végezte.
1915-ben tanítói diplomát szerzett, majd Csörgőn (ma Szlovákia) elemi iskolai tanító, ezt

követően Tiszaföldváron igazgató-tanítóként tevékenykedett. Az első világháborúban több fronton harcolt, számos kitüntetéssel, hadnagyként szerelt le.
1925-ben érkezett a Csanád vármegyei Földeákra, ahol a tanítás mellett a reformátusok „mindenese" lett. A nyolc pályázó közül kiválasztott tanító tagja lett a képviselő-testületnek, választmányi tagja a Földeáki Torna Clubnak, pénztárnoka a polgári olvasókörnek. Parancsnokként több mint tíz évig irányította az 1892 óta folyamatosan működő Földeáki Önkéntes Tűzoltó Egyesületet. Tagja volt a Hangya Szövetkezet felügyelő bizottságának, cséplésekénél ellenőri posztot vállalt. Lelkes támogatója volt az eperfa-telepítéseknek és az ehhez kapcsolódó selyemhernyó-tenyésztésnek.
Legfontosabb feladatának a tanítást tartotta, emellett szívén viselte a földeáki reformátusok sorsát, intézte az egyház ügyes-bajos dolgait. 1926-ban a makói református egyház hetilapja, a Harangzúgás közölte írását, melyben kiáll a földeáki kis gyülekezet létjogosultsága mellett, felvázolva a közösség múltját és terveit a jövőre nézve. Ugyanebben az évben az említett hetilapban az első világháborús emlékmű átadása kapcsán megemlékezett az elesettekről, köztük a református hitű katonákról is.
Rendszeresen rendezett színdarabokat, melyek szereplőgárdáját a tanítványaiból válogatta.
A gyerekek Csathó tanító keze alatt nagy élvezettel sajátították el a színészmesterség apró fortélyait. Az izgalmakkal teli felkészülések és a sikeres bemutatók jelentős közösségformáló hatással bírtak. Bemutatták az *Ingyenélők*, *A narancs*, *A bor*, valamint *A sárga csikó* című darabokat, az előadásokról a makói Marosvidék c. napilap is rendszeresen beszámolt.
A húszas évek második felében több ismeretterjesztő előadássorozatot szerveztek a faluban, többek között Csathó tanító kezdeményezésére.
A földeáki református iskola pedagógusai tanulmányi kirándulásokkal kiegészítették a tanmenetet. 1930-ban (mint arról a Vásárhelyi Reggeli Újság is beszámolt) Csathó tanító vezetésével meglátogatták Hódmezővásárhelyen a Kalmár-rostagyárat, majd a nagyhírű Kokron-kötszövőgyárat is megtekintették.
Szervezőkészségének is köszönhető, hogy a földeáki református gyülekezet két új haranggal gazdagodott. Részt vett a református templom tervezésének előkészületi, építtetési munkálataiban. Fáradozásait siker koronázta: 1938-ban, a fél évszázados múltra visszatekintő földeáki református közösség felszentelhette új templomát, melyhez iskola és tanítói lakás is épült. A templom bejáratánál tábla őrzi (többek között) Csathó Kálmán tanító emlékét.
Csathó tanító szoros kapcsolatban állt a földeáki katolikusokkal, akik segítségére siettek a gyülekezet földszerzésében, ügyes-bajos dolgaiban, valamint részt vettek rendezvényeiken, azokat felülfizetésekkel támogatták. 1930. május 29-én dr. Glattfelder Gyula katolikus megyéspüspök Földeákra érkezett. A református közösség nevében Csathó Kálmán köszöntötte az egybegyűlteket.
1932. május 29-én Baltazár Dezső református püspök Harsányi Pál esperes társaságában Földeákra látogatott. Köszöntésükre Csathó Kálmán szervezésében emlékezetes ünnepséget rendeztek.
A tanító urat 1939-ben újra behívták katonai szolgálatra. Fogságba esett, ahonnan 1946-ban legyengülten tért haza. Igazgatóhelyettesként folytatta tanítói munkásságát. Felesége, Szász Erzsébet szintén újra a katedrára állt, majd az ötvenes évek közepén nyugdíjba vonultak, és Piroska leányukhoz (Kovalcsik Andrásnéhoz és családjához) költöztek Balassagyarmatra.
Az alábbiakban *Szabó György* debreceni nyugdíjas tanár, volt földeáki kisdiák, a 2000. évben papírra vetett visszaemlékezéseiből idézek néhány gondolatot:
„Közel hatvan éve már, hogy büszkén léptem át a földeáki református iskola küszöbét mint elsős elemista. Minden okom megvolt erre, hiszen a református templom, az iskola, a kántortanítói lakás mint épületegyüttes a maga nyitottságával és egyszerűségével a község egyik legszebben beépített területe volt. Ezt nemcsak annak köszönhette, hogy még teljesen új épület volt, hanem annak is, hogy Csathó Kálmán és családja csodálatosan szép kertet varázsolt az épület köré, ami egyediségével kitűnt a megszokott környezetből.
Az iskolában összevont osztályokban folyt a tanítás. A tanító bácsi egy karmester precizitásával vezette az oktatást. Minden diákra volt ideje, szó szerint is vezette kezünket, amikor még kisdiákként nehezen ment a betűformálás.

A katedrán ülni jószerével csak akkor láttuk, amíg a naplót »beírta«.
A biztatás, a segítő, dicsérő szó mellett bizony néha körmösöket is kaptunk, amennyiben rászolgáltunk. Ma ez már megbotránkozást okozna, abban az időben azonban elfogadott »módszer« volt a fegyelmezésre...
… Mintha csak tegnap történt volna: magam előtt látom Csathó tanító bácsit, ahogy vastag szemüvegén a fény meg-megcsillan, hallom érthető, szép beszédét, és ahogyan szigorú tekintetével türelemre inti az izgő-mozgó gyerekseregt.
Nemcsak a tanteremben, a szabadban is folyt az oktatás. Kerti gyakorlaton mutatta meg a szerszámok használatát, de még légoltalmi árokásásban, bunkerépítésben is volt részünk.
Istentiszteletek alkalmával, kántorként, erős, átható hangjával tovább fokozta az együtténeklés örömét: »Szűkölködünk nagymértékben segedelem nélkül, reménykedünk, örök Isten, Te légy segítségül« Hiszem, hogy énekünk felhatott egészen az egekig...
A mi tanítónk betöltötte a küldetését. Köszönöm, hogy tanítványa lehettem."
A pedagógus házaspárra a mai napig szeretettel emlékeznek a földeákiak. 2001 júniusában, a fent említett Szabó György megnyitó beszédével Csathó Kálmán és Csathó Kálmánné ideiglenes emlékkiállítás nyitotta meg kapuit a községben a tanítónő születésének századik évfordulóján. A falunapok keretében rendezett ünnepségen a Csathó család leszármazottai is részt vettek. 2006 szeptemberében a volt tanítványok elhelyezték szeretett tanítóik fotóit a hajdani református tanterem falán. A helyiséget „Erzsébet Terem"-nek nevezték el, tisztelegve Csathó tanító úr felesége, Szász Erzsébet tanítónő emléke előtt.

Horváth Mihály
Szeged

CSATHÓ KÁLMÁNNÉ Szász Erzsébet (Kenderes, 1901. június 8. – Balassagyarmat, 1977. április 18.): tanító.

Felmenői között több tanítót találunk, édesapja a kenderesi református iskolában tanított. Felsőfokú tanulmányait a kolozsvári tanítóképző intézetben kezdte, majd az iskola megszűnésével a szarvasi evangélikus tanítóképző intézetben szerezte meg diplomáját.

1922-ben Tiszasas községben (Jász-Nagykun-Szolnok vármegye) kezdett tanítani, majd 1929-ben férjhez ment a Csanád vármegyei Földeákon tanító Csathó Kálmánhoz, aki első felesége tragikus halála után két gyermekkel (Kálmánnal és Barnával) egyedül maradt. Férje mellett, aki a Csanád vármegyei község köztiszteletben álló tanítója, közéleti személyisége és az ottani református közösség „mindenese" volt, aktívan részt vett a kis gyülekezet iskola- és templomépítő munkálatainak előkészítésében. Hamarosan megszületett közös gyermekük, Piroska. 1942-ben a presbitérium megválasztotta a földeáki iskola második tanítójának.
Férjét a háború kiragadta a családi környezetből, frontra, majd hadifogságba került, ahonnan csak 1946 őszén keveredett haza. Az embert próbáló években a tanítónő derekasan helytállt, pedig reá hárult mind a nyolc osztály vezetése. Egyszerre jelentett nemes és nehéz feladatot édesapa nélkül maradt gyermekei és tanítványai tanítása, lelki támogatása. 1948-ban, az iskola államosításával és a háborús állapotok megszűntével, több tanító munkába állásával lassan az iskola mindennapjai is rendeződtek.
Csathó Kálmánné osztályfőnök lett, számtant, földrajzot és német nyelvet tanított. Oktatást vállalt a parasztdolgozók iskolájának esti tagozatán. Részt vett az iskola és a falu ünnepeinek megszervezésében, lebonyolításában. Beszédeket mondott, műsort rendezett, a község fontos közszereplőjévé vált. Férjével együtt 1956-ban

nyugdíjba vonultak és Piroska leányukhoz (Kovalcsik Andrásnéhoz és családjához) költöztek Balassagyarmatra. A család, az unokák istápolása mellett kivette a részét a református közösség munkájából, bibliaórákat tartott, segítette a lelkész munkáját. Továbbra is ápolta a kapcsolatot szeretett falujával, Földeákkal.

Levelezett Fekete István íróval. Erről a kapcsolatról *dr. Sánta Gábor* irodalomtörténész, főiskolai docens a következőket írja:

„Az író-olvasó találkozóra nem szívesen járó, híveivel azonban szívesen levelező Fekete István (1900–1970) meglepődve vehette kézbe azt a borítékot, amelyet a címzése és bélyegzője alapján 1963. április 24-én, Balassagyarmaton adott postára egy bizonyos özvegy Csathó Kálmánné. Az írói pályája körül bábáskodó és őt barátjává fogadó neves író és rendező, Csathó Kálmán ekkor még élt, de betegeskedett, ezért Fekete István nyugtalanul téphette fel a küldeményt. Hamar kiderült, hogy csak névazonosságról van szó. A levél így kezdődik: »Legkedvesebb írómnak, Fekete Istvánnak, szeretettel.« A következő hét évben az udvarias Csathó Kálmánné Szász Erzsébet ezzel a megszólítással indította valamennyi levelét. Már az elsővel elnyerhette az író figyelmét, ugyanis megtudta belőle, hogy rajongója ideális levelezőpartner: kortárs, hívő, családos tanítónő, aki szinte minden művét olvasta. (Sőt a kölcsönkért *Tíz szál gyertyát* kézzel lemásolta, hogy bármikor fellapozhassa.) Ennek ellenére csak az alábbi óvatos válasz érkezett a címére: »Kedves Asszonyom, nagyon jóleső, melegszívű, kedves sorait hálás szívvel köszöni tisztelő híve: Fekete István.« A tapintatos Szász Erzsébet ettől aztán elbizonytalanodott, és csak két év múlva jelentkezett ismét, miután elolvasta a külön kötetben kiadott *Vuk*ot és a *Huszonegy napot*. Fekete István postafordultával válaszolt, részletesen méltatva olvasójának értő megfigyeléseit.

A továbbiakban rendszeressé vált a levélváltásuk. Az őt nem ifjúsági írónak tekintő Szász Erzsébet rendszeresen beszámolt az olvasmányélményeiről, a hálás Fekete István pedig a haláláig válaszolt neki, mivel azok közé számította, akik – mint írta – »igazán és teljesen megértették írásaim lelkiségét.«”

Csathó Kálmánnét kiváló szervezőként ismerték, munkája során a rend volt a meghatározó mind az iskolában, mind a református templomban. A hét minden napján dolgozott, nem ismerte a pihenést. A vasárnapi iskolában bibliai történetekkel oktatta az ifjúságot, a gyerekeknek saját készítésű, idézetekkel ékesített könyvjelzőket készített. Közel száz prédikációt tartott a gyülekezetben. A ma is aktualitással bíró beszédeket a közösség megőrizte. Fogadta a vidékről érkező lelkészeket, tanítókat, előadókat. Gondoskodott a keresztelők, esküvők, temetések, evangelizációk zavartalan lebonyolításáról.

Szép emlékekké nemesültek az általa szervezett szeretetvendégségek, karácsonyi ünnepségek, téli vallásos esték, a közös éneklések. Tanítványai fél évszázad után is féltve őrzik az általa készített, hímzett, kék-sárga ballagó tarisznyákat, melyen a „Tanulni, tanulni, tanulni” felirat olvasható. Az örök érvényű útravalóval tanítványai szétszéledtek az országban, de sorsukat figyelemmel kísérte: „gyermekei” vissza-visszatértek hozzá egy-egy beszélgetés erejéig...

A pedagógus házaspárra a mai napig szeretettel emlékeznek a földeákiak. 2001 júniusában Csathó Kálmán és Csathó Kálmánné ideiglenes emlékkiállítás nyitotta meg kapuit a községben, a tanítónő születésének századik évfordulóján. A falunapok keretében rendezett ünnepségen a Csathó család leszármazottai is részt vettek. 2002-ben a helyi református közösség Csathó Kálmánnét javasolta az évente átadott „Földeákért” cím posztumusz elnyerésére.

2006 szeptemberében a tanítványok elhelyezték szeretett tanítóik fotóit a hajdani iskolai tanterem falán. A helyiséget „*Erzsébet Terem*”-nek nevezték el, tisztelegve hajdanvolt tanítónőjük emléke előtt. Családtagok és tanítványok meséltek a régi időkről.

Csathó Kálmánné munkássága újabb bizonyíték arra, hogy nagy pedagógusok gyakran kis falvakban teljesítik küldetésüket.

Horváth Mihály
Szeged
Szabó György
Debrecen

CSÁTHY MIKLÓS (Pásztó, 1928. január 14. – Fehérgyarmat, 1999. szeptember 6.): kántortanító, általános iskolai tanár, igazgató, népművelési felügyelő.

„Ember, ha láng volt, túléli fénye."
(Nagy László)

Ez az idézet volt ráhímezve annak a koszorúnak a szalagjára, mely édesapánk urnafülkéjét díszítette 2003. május 14-én. Fehérgyarmat Díszpolgára címet ekkor kapta meg, 4 évvel halála után. Ki volt Ő?

Négygyermekes tisztviselő családban született. Hamarosan származási helyükre, Püspökladányba költöztek. Ebben a faluban töltötte gyermek- és ifjúkorát, itt járt iskolába.

1947-ben a Debreceni Református Kollégium Tanítóképző Intézetében szerzett tanítói és kántori oklevelet. Ez évben a Sonkádi Református Egyházközség megválasztotta kántortanítójának. Nevelte, oktatta a határszéli falu gyermekeit, a felnőtteknek énekkart, ha kellett, istentiszteletet tartott és temetett is.

Közben, 1952-ben elvégezte az Egri Tanárképző Főiskolán az orosz nyelv szakot.

Házassága révén 1953-tól Kölcsében tanított, ahol igazgatóhelyettesi feladatot is ellátott.

Két fiúgyermekük született, akik felnőve szintén a pedagóguspályát választották.

1967-ben felesége meghalt, majd ez évben Penyige községben kapott igazgatói megbízást. Itt körzeti általános iskola volt, hozzátartozott Kömörő, Mánd, Nemesborzova.

Második felesége – édesanyánk, Juhász Etelka – tanárnő. Ebből a házasságából születtünk mi, Klára és Miklós. Édesapánk sokirányú munkája mellett négygyermekes családjáról is felelősséggel, nagy szeretettel gondoskodott.

Az iskolai és kulturális élet színvonalasabbá vált igazgatósága idején.

Nagy gondot fordított a szakrendszerű oktatásra. Tanulmányi versenyeket, bemutató tanításokat szervezett. Autóbuszos kirándulásokat indított az ország különböző tájaira. Diaképes vetítéseket tartott ezekről.

Szüreti felvonulást, farsangi bálokat, tánciskolát, ünnepi műsorokat rendezett. A fehérgyarmati járás orosz nyelvi munkaközösségének elismert irányítója volt.

A szülői értekezleten a tanulókról vetít

A család Penyigén élte át az 1970-es árvizet. Az iskolaépület, az udvarunk, a házunk menedéket nyújtott a hajlék nélkül maradottaknak. Édesapánk fáradhatatlanul gondoskodott róluk. Az árvíz idején tanúsított helytállásáért dicsérő elismerésben részesült.

Penyige számunkra a boldog gyermekkor színhelye volt. Minket nagy biztonságérzettel töltött el, hogy a mi apánkra mindenki figyel, hallgatnak rá, tisztelik és szeretik.

1976-tól 1983-ig a Fehérgyarmati Járási Hivatal népművelési felügyelője volt.

Az ehhez szükséges általános államigazgatási ismereteket is megszerezte 1978-ban.

A térség kulturális életének irányítójaként Ki mit tud? vetélkedőt, Pávaköri Találkozót, irodalmi esteket, Móricz- és Kölcsey-emléknapokat szervezett.

Szerepe volt az ének-zene tagozatos általános iskolák kórustalálkozójának létrehozásában és a városi felnőttkórus újjászervezésében. Munkásságáért 1980-ban megkapta a Szocialista Kultúráért kitüntető elismerést.

1983 és 1988 között a Fehérgyarmati 1. sz. Általános Iskola orosz- és németnyelv-tanára lett.
Nagy szerepe volt abban, hogy az iskola német nyelv tagozatossá vált.
Nyugdíjazásakor „Idegen nyelvi díj”-at alapított, amivel ballagáskor a legkiválóbb tanulókat jutalmazták.
Nyugdíjasként Gulács és Tarpa községekben óraadóként tanította a németet.
Évtizedekig – másodállásban – a Szatmár-Beregi Tájvédelmi Körzet Bemutatóterem tárlatvezetője volt. Teljes odaadással végezte ezt a munkát.

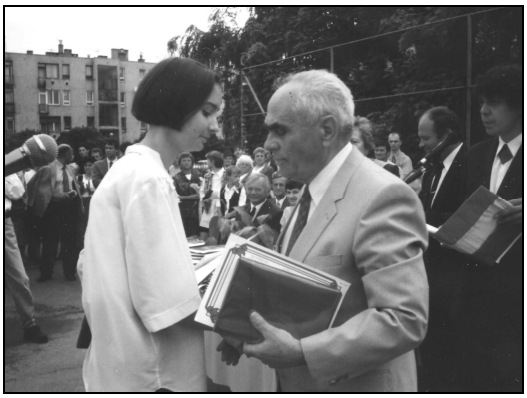

Az általa alapított német nyelvi díjat adja át

Gyűjtötte a régi népi eszközöket, gazdagította a bemutatóterem anyagát. Iskolás csoportok, felnőtt kirándulók nagy figyelemmel hallgatták hangulatos, tartalmas ismertetőit.
Ebben az időben írta az alábbi tanulmányait, pályamunkáit:
- *Fehérgyarmat története*;
- *Fehérgyarmat iskolatörténete* (díjnyertes 1985-ben);
- *A szatmár-beregi térség természeti kincsei, ipari és kulturális értékei*;
- *A fehérgyarmati református műemléktemplom története* (megjelent a Reformátusok Lapjában 1986. július 27-én).

Sok távolról jött turistát kalauzolt a szatmári tájakon. Idegen nyelvű kirándulókat is szakszerűen tájékoztatott.
1987-ben az 1. sz. Általános Iskola kórusának, 1988-ban a felnőtt városi vegyes karnak belgiumi vendégszereplésekor tolmácsként működött közre. Lengyel testvérvárosunkban, Ńiskoban is többször járt delegációval, orosz nyelvű tolmácsként.
Kovács Sándorné, a Kisarban élő nyugdíjas pedagógus így emlékezik:
„Csáthy Miklós orosz szakos kollégával sok éven át dolgoztam együtt a szakmai munkaközösségben. A rendszerváltás előtt a pedagógusok jól szervezett szakmai továbbképzéseken vettek részt, amelyeknek volt elméleti és gyakorlati részük. Az utóbbit a bemutató tanítás jelentette. Évente három alkalommal – tanévkezdés előtt, ősszel és tavasszal – gyűltünk össze, kezdetben a járási székhelyen, Fehérgyarmaton, majd a vidék is bekapcsolódott a továbbképzések szervezésébe. A továbbképzést a járási szakfelügyelők (később szaktanácsadók) vezették, akiknek a munkaközösség-vezetők segítettek.
Csáthy Miklós kollégám munkaközösség-vezetőként sok jó továbbképzést szervezett, előadásokat tartott. Az egyikre konkrétan is emlékszem, a témája a tanulók idegen nyelvű levelezésének fontossága volt. Azért tudott olyan szuggesztív erővel erről beszélni, mert ő maga diákkorától kezdve levelezett orosz és német nyelven. Az általa vezetett penyigei iskolában a tanítványai körében is népszerűsítette az idegen nyelv tanulásának ezt a formáját. A levelezés alkalmat ad a bemutatkozás, az iskolai és családi élet, a szabadidős tevékenység, az országismeret stb. témakörének sokoldalú gyakorlására, a gyors szótárhasználat elsajátítására.
A levelezés során barátságok szövődtek, a tanulók levélben küldhető apróságokkal – képeslap, bélyeg, naptár, fénykép, jelvény – kedveskedtek egymásnak. Ez a pozitív érzelmi motiváció visszahatott a nyelvtanulásra, oldotta annak nehézségeit. Ezt én is tapasztaltam a saját tanári gyakorlatomban.
A másik terület, ahol rendszeresen találkoztunk, a járási orosz tanulmányi verseny volt. Mindketten zsűritagként vettünk részt a verseny lebonyolításában. S mivel a tanulók, a versenyzők tudásában, felkészültségében benne van a szaktanár munkája, hozzáállása is, képet kaphattunk a kollégák órai és órán kívüli munkájáról is.
Csáthy kollégám tanítványai rendszeresen az élmezőnyben szerepeltek, ez nagyon következetes, alapos nyelvtanári munka eredménye volt. Több tanítványa is követte mentorát a nyelvtanári pályaválasztásban.

A mindig derűs, udvarias, nagy tudású, segítőkész kollégától én vettem át a stafétabotot járási orosz munkaközösség-vezetőként."

Pályája során eredményes munkássága elismeréseként Kiváló Munkáért, Gyermekekért és Pedagógus Szolgálati Emlékérmet kapott.
Nyugdíjasként a városi honismereti kör vezetője lett, s kezdeményezésére felújították az első és második világháborús hősök emlékművét. Kutató-munkájának eredményeként kerültek fel a nevek az emléktáblára 1990-ben. A városi televízióban előadásokat tartott Fehérgyarmat és a környék történelméről, emlékhelyeiről. A Magyar Televízió „Bezárjuk a kört" c. túrafilmsorozatában ő ismertette Fehérgyarmat nevezetességeit. Részt vett a „Fehérgyarmati látnivalók" c. kiadvány összeállításában.
Sok volt tanítványa kért tőle segítséget diplomamunkájának megírásához.
Aktív és kitüntetett tagja volt a Tudományos Ismeretterjesztő Társaságnak. 30 éven át a Magyar Filatéliai Társaság területi vezetője volt. Komolyan foglalkozott numizmatikával is.
Nagy öröm volt számára 1997-ben az Aranyoklevél átvétele a Debreceni Kölcsey Ferenc Református Tanítóképzőben. Ez volt az utolsó találkozása volt diáktársaival, ahová mi is elkísértük. Boldogan, büszkeséggel mutatott be minket barátainak, kozmetikus lányát és harsonaművész fiát.
Ekkorra már elvesztette két kiváló tanár fiát. A tragédia fokozta súlyos betegségét, amelyből nem volt felgyógyulás.
1999. szeptember 6-án hunyt el. Temetésén sok százan jelentek meg: régi tanítványai a környékbeli falvakból, kollégák, szülők, Fehérgyarmat lakói. Mindazok, akik tisztelték emberségéért, becsülték műveltségéért, tetteiért, hűségéért a szatmári néphez és tájhoz. Ez fogalmazódott meg a díszpolgári cím odaítélésekor is.
„Ember, ha láng volt, túléli fénye." ismételjük a költő szavait, mert lángja minket is melegít, fénye nekünk is világít, amíg csak élünk.

Némedi-Csáthy Klára
Fehérgyarmat
Csáthy Miklós Gusztáv
Budapest

CSONGVAY JÓZSEF (Székelyudvarhely [ma Románia], 1923. október 23. – Debrecen, 2011. április 2.): tanító, tanár, igazgató.

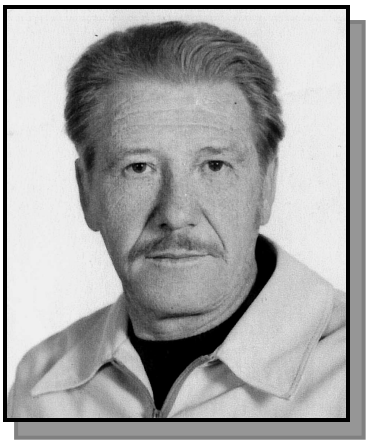

Unitárius családból származott, édesapja kántortanítóként dolgozott Bágyonban, Torda mellett. Marosvásárhelyen járt tanítóképzőbe, de a háború miatt befejezni nem tudta. Behívták katonának, s a harcok viharában került Magyarországra. A tanítóképzőt Pápán fejezte be.
Később az egri főiskolán magyar-történelem szakos általános iskolai tanári diplomát szerzett, majd pedagógiai szakot végzett a Kossuth Lajos Tudományegyetemen.
Pályáját a kecskeméti tanyavilágban kezdte, majd a bihari Bedőre, a kicsiny, zömmel románok által lakott határ menti faluba került. Nemcsak tanított, hanem a falu kulturális életében is hamarosan nagy szerepet játszott.
A következő állomás Berettyóújfalu, ahol tanfelügyelőként volt rá szükség. Itt barátkozott össze dr. Balogh Józseffel, akivel együtt kerültek Debrecenbe. Balogh József a Péterfia utcai Zenetagozatos Általános Iskola igazgatója lett, Csongvay tanár úr pedig rövid felügyelői tevékenység után a Petőfi Sándor nevét felvevő iskola élére került. Mindig is szeretett iskolában tanítani, az íróasztali munka nem volt kedvére való. A való életet szerette, ahol formálni, alakítani, nevelni lehetett az embereket.
Rá nagyon is illett az egyik neves marosvásárhelyi tanár, *Kozma Béla* megállapítása:
„A skóla mi vagyunk: te, én, ő – mi valamenynyien… Amit története üzen, emberépítő energiává válik bennünk. S amit a jövője ígér: bátorítás… Amíg ő van, mi is vagyunk."

Nála középpontban a gyermek és a nevelés állt. Ez a vezérelv minden mást megelőzött értékrendjében. Számára legfontosabb cél a gyermeknevelés, a művelt emberfők nevelése volt.
A Petőfi Általános Iskolában nagy kihívás várta. Meg kellett felelnie a Petőfi által képviselt hazaszeretetnek, a költő eszmeiségének. Ebben az iskolában a diákoknak nagy költő által képviselt ismeretek alapjait is el kellett sajátítani, valamint azt az emberi tartást, azt az erkölcsöt, melyek birtokában cselekvéseiket irányíthatják. Mindezen célok érdekében szükség volt erős, jól szervezett szülői közösségre, s a megválasztott szülői közösség jó partnernek bizonyult. Ott voltak mindenütt, ahol segíteni kellett a gyermeknevelésben, akár komoly munkáról, akár szórakozásról volt szó. Ennek szolgálatába állították a rendszeres pedagógiai előadássorozatot, a munkadélutánokat.
Persze kellett hozzá olyan nevelőtestület is, akiknek munkáját a gyermekek szeretete és a szülők tisztelete motiválta. Elsőként a városi elit iskolák színvonalának elérését, majd az élre kerülését célozták meg. Azok a nevelők, akik itt voltak, idejöttek, vállalták a feszített munkatempót. Nem volt könnyű, de tudták, hogy sikerül elérni a kitűzött célt.
Az iskolában rend és fegyelem uralkodott, s a vidámság is otthonosan érezte magát. Nem volt tanév, hogy a gyerekek valamilyen díjat ne szereztek volna, s még a hozzájuk tartozó tanyai kollégium munkáját is vállalták. Sorozatban hozták a sporteredményeket országos versenyeken, s nem is egy országos élsportoló tanítványt neveltek fel.
Hasonlóképpen nemzetközi rajzversenyek során szereztek dicsőséget az iskolának. Persze meg kell említeni a szavaló versenyeket s a zenei sikereket is. Az igazgató úr különösen büszke volt rá, hogy Csenki Imre zeneszerző nekik írt énekkari művet, melynek ősbemutatója is itt volt. A „Büszkeségeink” jelvény alapításának is volt jelentősége, hiszen viselői példát adtak, ösztönözték a többieket is.
A Csongvay József által vezetett iskola a közösség életében is meghatározó tényezővé vált. Nélkülük nem lett volna teljes a kertségek találkozásánál fekvő iskola élete. Megszerezték például a Villanygyár mögötti csónakázót. Úttörő parkot építettek, ahol minden gyerek fát ültetett, sőt a faültetési láz a kerekestelepi fürdőre is kiterjedt. A munka öröme, a közösség formálódása, a sikerek felülírták a közben lezajló koncepció változásokat is. S mindebben nagy érdemei vannak az igazgatónak.
1976 nagy fordulatot jelentett az életében. Ebben az évben került sor a magyarországi, így a debreceni tanítóképzés átszervezésére, főiskolai szintre emelésére. Ezen emberpróbáló feladat segítésére ő bizonyult a megfelelő embernek.
Így fordult a sorsa az oktatásszervezési koncepció változásával, s került a Tanítóképző Főiskola Gyakorló Iskolájának élére. Megbízták az igazgatói teendők ellátásával, s ezt a feladatot látta el 1983-as nyugdíjazásáig.
Az eddigiekből is kiviláglik, hogy Csongvay József felkészült vezető és elhivatott nevelőegyéniség volt. Amit vállalt, az nagyon is emberpróbáló feladatnak bizonyult.
A két jogelőd, a Péterfia utcai Zenetagozatos Általános Iskola és a Tanítóképző Főiskola csonka alsó tagozatának egyesítése rendkívüli embert kívánt. Az előbbi iskola igazgatója, Ternyei András a Vénkerti iskolába került. Magával vitte a nevelőtestület felét, az iskola foghíjassá vált, széthullani látszott. A megye számos településéből és a város iskoláiból helyeztek ide tanárokat, tanítókat. A fúziót többen fenntartással fogadták. A meglehetősen zárt csapatukba való „behatolásnak” érezték a másik tantestülettel való közösségvállalást. Az új igazgató érkezése pedig tovább növelte a feszültséget. Hozzájárult még a helyzet bonyolításához, hogy a főiskola is költözött, mégpedig az egykori Ref. Főgimnázium épületébe, s az új épület helyén még megvolt a Nyomtató utca.
Csongvay igazgató úr kihirdette elvárásait, úgy is mondhatnánk, hogy új évad kezdetét hirdette. Mindenkitől feladata maximális teljesítését várta. Csiszolódjon össze a tantestület, a régi gyakorlósok segítsenek az újaknak a tanítóképzési feladatok elsajátításában, viszont fogadják el és segítsék a zenetagozat további működését. Át kellett értékelni a teendőket, új szabályok léptek életbe, új ismeretek megtanulása és alkalmazása került előtérbe. Munkaközösségeket kellett átszervezni, s eddig nem létező tisztségeket meghonosítani.
A legfontosabb: az új igazgató őszinteséget, kifogástalan munkát, lojalitást követelt.
Nagyon nehéz tanév, egyetlen tanév hozta meg a kívánt szint elérését. Pedig ez csak a kezdet

volt. A főiskola vezetői új és új követelményeket fogalmaztak meg. A bizalmatlanság légköre lassan oldódott. 1977 a költözés éve volt. Elkészült az új iskola, birtokba kellett venni. Modern, 32 tanulócsoportra tervezett nyolcosztályos általános iskola kezdte meg működését az 1976/77. tanévben. Saját konyhát kapott az intézmény, modern, korszerű tornatermet. Szaktantermi rendszerben tanult a felső tagozat, s a képzési célok álltak az alsó tagozat koncepciójának középpontjában.

Megjöttek a hallgatók, s közel ezer gyermek nevelését-oktatását kellett megoldani. Végre az új iskolai könyvtár is megszületett, s az igazgató úr elsőrangú partner volt a könyvtár indulásánál. Mint mindig, most is fő célkitűzés volt: a város legjobb, elit iskoláinak élére kerülni. Nagyon rövid idő alatt sikerült. A szülők versengtek, hogy gyermekük ebbe az iskolába járhasson. Emiatt nemegyszer még körzethatár-módosításra is sor került.

A zenetagozat most már alsó és felső tagozatra is kiterjedt, vagyis az utánpótlást is magának nevelte ki. Az iskola hírét nagyban emelte a zenetagozat működése.

Közben az igazgatónak meg kellett birkózni a változó politikai-társadalmi elvárásokkal is.

Nagyon diplomatikusan, kiváló tárgyalókészséggel, fáradhatatlanul igyekezett az oktatást, nevelést, tanítóképzést középpontba állítani.

Ő maga történelmet tanított. Okosan, bölcsen, ami akkor egyáltalán nem volt könnyű. Tanítványai rajongtak érte. (Éppen a minap mondta e sorok írójának lánya, aki szintén történelemtanár, hogy „Jóska bácsi” volt az ösztönző, a példa, amiért történelem szakos lett.)

Olyan iskolát teremtett, ahol alapelv volt az őszinteség, ahol a kollégák kedvelték egymást és tisztelték egymás munkáját. Ebben az iskolában kemények voltak a követelmények: gyakorlóiskola, zenetagozat, sportversenyek, tanulmányi versenyek…. S még lehetne sorolni. Csapatmunka folyt, s a kapitányt Csongvay Józsefnek hívták. A gyerekek tanultak, versenyeztek, évente több országos eredménnyel öregbítették az iskola hírnevét.

Ebben az iskolában az őszinteség és egymás megbecsülése volt szokásban.

Egy gondolat még, Csongvay Józsefről, az emberről: sokszor kapott kitüntetést, kollégái tisztelték, a gyerekek szerették. Ő többnyire hamiskás mosollyal ment végig a folyosón. Az itt töltött hat esztendő alatt hatszor sem emelte fel a hangját (igaz, akkor nagyon). Keményen bírált, de soha nem alázta meg az embert. A külső támadásokkal szemben munkatársait mindig megvédte. Sokszor vett részt kirándulásokon, azaz amikor csak tehette. Olyankor nótázott is. Saját bevallása szerint mégis legbüszkébb a „Kiváló Tanár” kitüntetésére volt.

A Petőfi Sándor Általános Iskola jubileumi ünnepségén tanulók és igazgatók körében

Nyugdíjazása után sem pihent. Unokái is sok örömet és elfoglaltságot adtak neki, de még nyugdíjasan is tanított. Ha más nem akadt: a büntetés-végrehajtási intézetbe járt be jó néhány évig tanítani. Volt olyan felnőtt, aki neki köszönhette, hogy írni-olvasni megtanult. Magas kort ért meg. 88 évesen hagyott itt bennünket. Mégis döbbenetes volt, hogy egyik napról a másikra nem láttuk végigmenni a piacon vagy nem sétált felesége társaságában.

Ő volt az az ember, akit nem lehet elfelejteni, akinek emléke megmarad mindazok emlékezetében, akivel együtt dolgozott, vagy ha csak rövid időre is találkozott. Ha végigment az utcán mindig ráköszönt valaki, s ő örült, mosolygott.

Felsorolni sem lehet azokat, akik neki köszönhették, hogy a pályára álltak, hogy kiteljesedett a munkásságuk. Tisztelői is számosan voltak, s lesznek még sokáig.

Ha valaki, ő elmondhatta volna, ha nem annyira szerény, hogy számára az élet *„jó mulatság, férfimunka volt”*.

Török Miklósné
Debrecen

„A tanítónak nem gratulálunk, amiért oktatja, hogy kétszer kettő négy. Gratulálni talán ahhoz kell, hogy ezt a szép mesterséget választotta.”
(Camus)

D

DR. DANCS SÁNDOR (Nyírgyulaj, 1933. május 12. – Nyíregyháza, 2006. május 26.) középiskolai tanár, főiskolai docens.

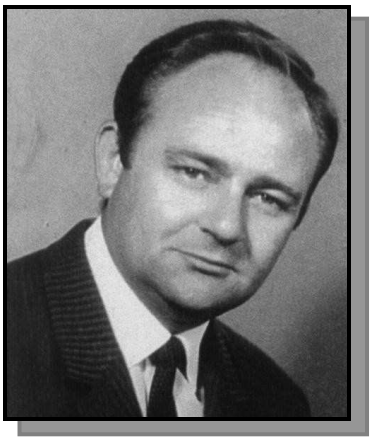

A Nyíregyházi Főiskola Orosz Nyelv és Irodalom Tanszékének közössége fájó szívvel értesült a szomorú hírről, hogy életének 73. évében elhunyt dr. Dancs Sándor főiskolai docens.

„Sok száz idegen nyelvszakos tanárjelölt oktatójaként emblematikus egyénisége volt az egykori Bessenyei György Tanárképző Főiskolának. A ’60-as évektől a ’90-es évek közepéig, nyugdíjba vonulásáig tekintélyt parancsoló, fehér köpenyes alakját, zengő hangját minden orosz szakos ismerte, aki Nyíregyházán végzett. Nyelvtant, fonetikát tanított, részt vett Nyíregyháza és a főiskola közéletében, a TIT munkájában.

A hivatalos adatok azonban nem tükrözik a személyiség belső titkait, a lélek rezdüléseit, amelyek mint megannyi zengő húr és pengő címbalom megvallják magukat.

Ki volt valójában ez a gazdag lelkületű tudós ember, aki most örökre elment? Aki tudományos kutatásaként a hangok színszimbolikájának vizsgálatát választotta? Milyen mélyen érző, színeket és hangokat művészi érzékkel egymáshoz társítani képes gazdag lélek lehetett? Aki, ha kellett, következetesen szigorú volt a hallgatókkal, de közben szerető apaként munkahelyén is ellágyulva mesélt családjáról, két iskolás kislányáról, majd diplomás felnőtt gyermekeinek pályájáról? Aki kertészkedett, aki fát ültetett és oltott, akinek gondja volt eközben idős édesanyjára, szeretteire, munkatársaira is? Igen, ő emberhez méltó teljes életet élt. Most, hogy elment, mi, itt maradók, mindazt, amit eddig csak tükör által homályosan láttunk, most egy pillanatra színről színre megtapasztaljuk, még ha utána újra és újra elfeledkezünk is róla: *Mi dolgunk a világban? Ne kérdezd, kiért szól a harang. Érted, értünk szól…*

Drága Sándor, kedves Sanyi, nyugodj békében! Emlékedet kegyelettel őrizzük szerető családoddal együtt mi, itt maradók, kollégáid, ismerőseid, barátaid.”

A fenti rövid nekrológgal búcsúztam tanszékünk nevében nagy tudású kedves kollégánktól, barátunktól, mindenki Dancs Sanyijától a Kelet-Magyarország 2006. június 8-ai hasábjain.

Édesapja Dancs György gazdálkodóként, édesanyja Barna Julianna háztartásbeliként nevelték és taníttatták öt gyermeküket, akik közül ő volt a legfiatalabb. Gyerekkorában sok időt töltött a természetben, annak szeretete itt ivódott bele, amely egy életen át elkísérte.
Iskoláit szülőfalujában, a görög katolikus elemi iskolában kezdte, itt felfigyeltek szellemi képességeire, kitartó és szorgalmas tanulására, ezért tanítói papnak szánták. Így szülei a hat elemi elvégzése után a debreceni piarista gimnáziumba írták be. A második világháborús évek nehézségei miatt a nyíregyházi Királyi katolikus gimnázium növendéke lett.
Az iskolák államosítása után került a Nyíregyházi Állami Fiú Tanítóképző Intézetbe. 1949–1953 között itt tanult és érettségizett, ahol nagy hatással volt rá az intézet igazgatója, dr. Kiss Lajos, valamint osztályfőnöke, Sárdi Béla, magyar szakos tanára, akik pályaválasztását is meghatározták.
Sokáig erdőmérnök szeretett volna lenni, de a tanítóképzőben ért hatások a pedagóguspálya felé irányították. Így a debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetem magyar-orosz szakos hallgatója lett. Tanulmányai alatt és után is a nyelvészet megkülönböztetett érdeklődéssel foglalkoztatta. 1957-ben szerzett magyar-orosz irodalom és nyelv szakos középiskolai tanári diplomát.
Az oklevél megszerzése után, 1957 szeptemberében „népgazdasági érdekből" Kállósemjénbe, az általános iskolába kapott kinevezést. Egy év után 1958-ban Nyíregyházára, a Kölcsey Ferenc Gimnáziumba helyezték, ahol magyart és orosz nyelvet tanított. Szerette a precíz, pontos munkát, a rendet és a fegyelmet, és ezt a tanítványaitól is elvárta. Tanítványaival orosz nyelvi országos versenyeken többször részt vett, ahol rangos helyezéseket értek el (2., 5., 6. helyeket).
Nyíregyházán ismerkedett meg és kötött házasságot 1961-ben Bodnár Emma tanítónővel. Házasságukból három gyermekük született, Sándor fiuk csecsemő korában meghalt, lányaik, Andrea és Beáta jogászok. Munkája mellett a családjához odaadó szeretet, tisztelet és megbecsülés fűzte.
Nyugdíjas éveiben sokat kirándult, hobbijává lett a kertészkedés, a természet adta nyugalom örömet jelentett a számára.

Pedagógus pályájának állomásai döntően Nyíregyházához kötődnek:
- 1958–1968-ig tanított a Kölcsey Ferenc Gimnáziumban.
- 1968-ban pályázat útján a nyíregyházi Bessenyei György Tanárképző Főiskola Orosz Nyelv és Irodalom Tanszékére került, ahol nyugdíjazásáig, 1995-ig docensként oktatott.

Kiemelkedő oktatói és tudományos munkásságát számos kitüntetéssel ismerték el:
- 1974. február 16-án tudományos tevékenységének eredményeként bölcsészdoktori diplomáját (dr. univ.) vehette át a KLTE rektorától.
- 1972 és 1987-ben a magyar-szovjet barátság ápolásáért kapott kitüntetést
- 1975 – „Érdemes szakszervezeti munkáért" SZOT Emlékplakettel tüntették ki
- 1977 – a „Munka Érdemrend ezüst fokozata" tulajdonosa lett
- 1985 – „A közművelődésben végzett kiváló munkájáért" kitüntetésben részesült
- 1995 – a „Pedagógus Szolgálat Emlékérem" koronázta meg pályáját.

A Nyíregyházi Főiskola jogelődjének, a Bessenyei György Tanárképző Főiskolának megbecsült, nagy tudású, tekintélyt parancsoló, szeretett oktatója volt. 1975. augusztus 1-től nyugdíjazásáig, 1995. december 29-ig docensi beosztásban tevékenykedett. A Kicska Antalné dr. vezette tanszéken dr. Németh Zoltánnal és dr. Vécsey Antallal együtt meghatározó személyiségek voltak. Dr. Székely Gábor, a következő tanszékvezető nem véletlenül kérte fel Dancs Sándort a nyelvészeti szakcsoport vezetésére.
Tudományos munkássága kezdetben az oktatásmódszertanhoz, majd a nyelvészethez, azon belül az alaktanhoz (morfológia) és a hangtanhoz (fonetika) kapcsolódott. 15 orosz szakos tanári szakdolgozat született vezetésével.
Magam 1993-tól vezethetem a tanszéket. Sokat tanulhattam Sanyitól mind a módszertan terén, mind az orosz nyelvészet kérdésköreiben a nyelvtan legnehezebb buktatóit körüljáró dolgozataiból, előadásaiból.

Korompainé Mocsnik Marianna egykori tanítvány így emlékezik:
„A tisztelet, a megbecsülés és a szeretet érzése járja át újra a lelkemet, amikor kitűnő tanáromra, dr. Dancs Sándorra emlékezem.

A tisztelet a tudásának, a megbecsülés a rendkívüli pedagógus személyiségének és a szeretet a nagyszerű embernek szól.
Bár 30 év telt el azóta, amióta először léptem be a főiskolán orosz fonetika órájára, ennek a pillanatnak a hatása évtizedek múltával sem halványodott. Erőteljes hangja, határozottsága, magával ragadó személyisége, következetesen szigorú tanítása, ugyanakkor gyakran játékos pedagógiai módszerei nemcsak az amúgy száraznak tűnő hangtan rejtelmeibe avatta be tanítványait, hanem példát kaptunk emberségből és a megbecsülésen alapuló nagyszerű tanár-diák kapcsolatból is.
Fülemben csengnek ma is a hangsúlyozás szabályai, a vidám mondókák és a kedves történetek, amelyek megalapozták az orosz nyelvhez való kötődésünket. Megtapasztaltam, hogy egy idegen nyelvet csak kultúrája megismerésével sajátíthatunk el, s tanár úr órái ezeket gazdagították.
Évek múltával az a megtiszteltetés ért, hogy családja révén több kéziratához, számomra is igen értékes óravázlataihoz, kutatómunkájához jutottam, amely bizonyítja, hogy a diákszemmel megtapasztalt tudás mögött alapos, átgondolt felkészültség húzódott.
Személyisége, pedagógus egyénisége példa volt mindig is számomra, s meghatározó irányt adott pályám során. Büszkén vallom magam tanítványának.
Szent Ágoston gondolatával búcsúzom nagyra becsült tanáromtól:
»Istennek köszönjük, hogy miénk volt és az maradt, mert aki szeretettel szívünkben él, nem hal meg, csak távol van.«”
A főiskola oktatójaként a szakmai munka mellett közéleti szerepet is vállalt.
Tagságok:
- a főiskola MSZMP PB tagja
- a Főiskolai Tanács tagja
- a főiskolai MSZBT ügyvezető elnöke
- a TIT Idegen nyelvi Szakosztályának tagja
- a MAPRJAL Szabolcs Szatmár megyei bizottságának tagja

Tanulmányutak:
- 1970/71-es tanévben Leningrádban volt.
- 1974. november 10–17. Csehszlovákiában, Ústí nad Labemben vett részt hallgatókkal orosz nyelvi kurzuson.

Nyugdíjba vonulása előtt két kirándulás emléke idéződik fel bennem. Egy napsütéses ungvári tanszéki kirándulás, amelynek fotóin feleségével, Emikével együtt vettek részt, s egy másik, amely Olaszországhoz kapcsolódott. 1995 áprilisában a Trieszti Egyetem vendégeként látogathattuk meg az ottani Fordító- és Tolmácsképző Kart. Az egyetem előtt készült az utolsó közös kép rólunk, amely kedves emlékként őrzi mindannyiunk számára dr. Dancs Sándor példaértékű személyiségét, nagyszerű pedagógus alakját.

A trieszti egyetem előtt
(a névcikk szerzője balról a negyedik)

Tanulmányai, előadásai a magyar tudományos életet gazdagították.

Munkássága módszertani jegyzeteket, tanulmányokat, lektori munkákat, fordításokat és előadásokat foglal magába. Ebből a sokaságból emelünk ki néhányat.
- *Nevelési cél, szemléltetés, koncentráció a gimnáziumi orosz nyelv és irodalmi órákon*. Társszerzővel. Kiadja a Megyei Tanács Művelődésügyi Osztálya. Szerkesztő: T. Nagy Gyula. Nyíregyháza, 1964.
- *A svoj névmás jelentése és funkciója a mai orosz nyelvben*. Bölcsészdoktori értekezés, Nyíregyháza, 1973.
- *Néhány megjegyzés a svoj névmás jelentéséről a mai orosz nyelvben.* Acta Academiae Paedagogicae Nyíregyháziensis, Tom 7/H, Nyíregyháza, 1977.
- *A színek felhasználásának lehetősége és a színkódolás alkalmazásának indokai a főiskolai orosz fonetika oktatásában*. Acta Academiae Paedagogicae Nyíregyháziensis, Tom 8/H, Nyíregyháza, 1980.
- *Курс по фонетике русского языка*. Társszerzővel. BGYTKF, Nyíregyháza, 1980.

- *A Szabolcs-Szatmár megyei helységnevek határozóragos alakjainak használata*. Acta Academiae Paedagogicae Nyíregyháziensis, Tom 11/D, Nyíregyháza, 1987.
- *Orosz hangtani gyakorlókönyv*. Egységes jegyzet. Tankönyvkiadó, Budapest, 1989.
- *Megjegyzések az orosz szó ritmusáról*. Nemzetközi Szlavisztikai Napok, III. k. Szombathely, 1988.
- *Замечания к обучению русским относительным местоимениям кто, что, который*. Acta Academiae Paedagogicae Nyíregyháziensis. Tomus 13/A. 1992. 363–371.
- *Замечания к употреблению местоимения друг друга*. Nemzetközi Szlavisztikai Napok V. Szombathely, 1994.
- *A felsőfokú távoktatásba beilleszthető tanfolyamok módszertani és tematikai kérdéseiről. I. rész.* (A Felsőfokú Pedagógiai Kutatóközpont felkérésére készült helyszíni tanulmány a pécsi főiskolai kísérletről) 1976.
- *V. G. Bejlinszon: „Tankönyvelmélet" c. könyve III. fejezetének (168 oldal) teljes fordítása* magyar nyelvre megbízás alapján. 1989.
- *A kiejtés tanításának kérdéséhez*. Debrecen, 1979.
- *Az orosz nyelvi helyesírás néhány problémája*. Nyíregyháza, 1984.
- *A ritmikus orosz beszéd*. Szombathely, 1988.

Források:

- A Bessenyei György Tanárképző Főiskola évkönyve 1982–1986. (felelős szerk. dr. Szabó Géza), Nyíregyháza, BGYTF 1987.
- A Bessenyei György Tanárképző Főiskola évkönyve 1986–1999. (szerk. dr. Szabó Géza), Nyíregyháza, Nyíregyházi Főiskola 2002.
- dr. Dancs Sándorné Bodnár Emmától beszélgetésünk során kapott személyes adatok, információk

Dr. Cs. Jónás Erzsébet
Nyíregyháza

DEMETER ISTVÁN (Bátka [ma Szlovákia], 1872. május 5. – Budapest, 1956.): matematika-fizika szakos középiskolai tanár, igazgatóhelyettes.

Demeter István tanulmányait Rimaszombatban, majd Kolozsváron végezte. 1893-ban szerzett matematika-fizika szakos tanári diplomát.
1895-től a pécsi Porges-féle felsőkereskedelmi iskola helyettes tanára. 1898-1920 között a hódmezővásárhelyi református gimnázium tanára volt. Utána 15 évig, 1920-tól 1935-ig, tanított Debrecenben a Dóczi Református Leánygimnáziumban matematikát, fizikát és kémiát. Több évig volt igazgatóhelyettes.
Az 1926/27. tanévtől indult meg ebben a gimnáziumban a gyakorlati tanárképzés, így a debreceni állami középiskolai tanárképző felállításáig ez az iskola is részt vett a tanárjelöltek gyakorlati képzésében.
Demeter István három tantárgyból, matematikából, fizikából és kémiából kapott vezetőtanári megbízást. A próbatanításokon részt vett dr. Dávid Lajos professzor, a Debreceni Tudományegyetem Matematikai Szemináriumának igazgatója, aki elismeréssel nyilatkozott Demeter István vezetőtanári munkájáról.
Ismertebb tanítványai vagy tanárjelöltjei voltak: Kovács Margit, Fazakas Katalin, dr. Tóth Lajosné dr. Keresztessy Mária, dr. Osváth Istvánné Kaszás Janka, dr. Trón Lászlóné Juhász Julianna matematika-fizika szakos tanárok az iskola későbbi tanárai közül, de tanárjelöltje volt Kovács Mária, a Kereskedelmi Iskola keménykezű tanárnője is.

Tanítványa volt a középiskolában dr. Dán Sándorné dr. Braun Irén fogorvos, dr. Némedi Lajosné dr. Dienes Éva tanárnő, Juhász Endréné Fux Irén olimpikon, testnevelő tanár és nővére, Székyné dr. Fux Vilma, a Debreceni Egyetem Ásványtani Tanszékének tanszékvezető professzora. Diákjai mindig a legnagyobb elismeréssel nyilatkoztak róla.

A Dóczi Leánynevelő Intézet,
a mai Dóczy Gedeon Református Gimnázium

Demeter Istvánnak mint gimnáziumi tanárnak a jellemzésére *Székyné dr. Fux Vilma* (1916-2006) professzornővel készített beszélgetésemből idézek:

„A Református Dóczi Leánygimnáziumban hat éven keresztül (1928/29 – 1933/34 tanévekben) matematikából és a megfelelő osztályban fizikából is, egészen az érettségiig tanítványa voltam. Nagyon szerettem és becsültem. Kiemelkedően jó tanár volt, mindkét tantárgyából egyaránt képzett, aki tanítványai számára is magas mércét állított fel. Magyarázatai világosak, jól érthetők voltak, de az előadott anyagot meg is követelte. Sokan ezért féltek is tőle, de mindenki elismerte tárgyilagos és igazságos minősítését.

Különösen érdekesek voltak a fizikai kísérletei, ezeket különös gonddal az előző délutánon készítette elő. A kísérletek mindig sikerültek, nevelő hatásuk igen pozitív volt.

Matematikából a 7. és 8. osztályban differenciál- és integrálszámítást is tanultunk tőle.

A tanítása kitűnő alap volt későbbi egyetemi tanulmányainkhoz, de nemcsak azok számára, akik a matematika-fizika szakot választották, hanem azok számára is, akik a természettudományi tárgyakat vagy pedig az orvosi pályát választották egyetemi tanulmányaik tárgyául."

Tanítási óráiról a tankerületi főigazgatói látogatások jegyzőkönyvei is képet adnak. A matematika és fizika órákat színvonalasnak tartották, kiemelték, hogy a tanár behatóan magyarázott, fizika óráin sokat kísérletezett. A tanulók tudását a dolgozatok eredményei híven tükrözték és a színvonalat jónak tartották.

Emberi tulajdonságaival is példát mutatott.

Egész egyéniségét, így tanítási óráit is rendszeresség és pontosság jellemezte. Szerényebb körülmények között élő tanítványain sokat segített. Különös figyelemmel kísérte azoknak a tanulóknak a fejlődését, akik tárgyai iránt érdeklődést mutattak.

Érdekesnek tartom az 1927/28. évi érettségire kitűzött első feladatát, amely egy aktuális gyakorlati kérdéssel, a lányközépiskola újonnan épülő épülete pénzügyeivel foglalkozott:

„A Leánynevelő Intézet már építés alatt álló új épületének első részlete 1 000 000 pengőbe kerül. Ez összeg fedezésére az egyháztanács felajánlott 240 000 pengőt, közadakozásból befolyt 80 000 pengő. Az építésfedezésre szolgáló többi összeget az egyház 45 év alatt törlesztendő 6 %-os amortizációs kölcsönből vette. Miután a törlesztést 5 évig teljesítette egy jótékony adakozó, 160 000 pengővel könnyítette meg az egyház terhét. A Pénzintézet – megegyezés szerint – stornó nélkül elfogadta a 160 000 pengő törlesztést, s ennek megfelelően a további 40 év alatt fizetendő annuitást leszállította. Mennyi volt az első, mennyi a második annuitás? Milyen összeggel lehetne a kölcsönt a 20. év végén megváltani?"

Demeter István kezdőtanárként írt tárcát a Pécsi Naplóba (1895, 1897). Egyetlen szakmai publikációja a hódmezővásárhelyi székfoglaló előadása, amely *Az időmérés történetéből* címmel jelent meg a hódmezővásárhelyi Református Gimnázium 1899/1900. évi értesítőjében.

Hódmezővásárhelyen előadást tartott a *Marconi–féle telegrafálásról,* a *Mesterséges és természetes ionizálásról* és Debrecenben szülői értekezleten *A család és az iskola viszonyáról*.

Demeter Istvánt egész életében a sokirányú érdeklődés, nagyfokú szellemi frissesség jellemezte. 42 évi szolgálat után vonult nyugdíjba 1935-ben. 1939-ig élt Debrecenben.

A Református Dóczi Leánygimnázium megemlékezése szerint:
„Munkabírása, szaktudása, jártassága az adminisztráció rejtelmeiben korán megkülönböztetett helyet juttatott neki a tanártársai rendjében. Tandíjkezelő, majd igazgatóhelyettes lett. Sokirányú terhes munkáját mindvégig páratlan lelkiismeretességgel végezte.”

A Dóczi tanári kara az 1933/34. évi tablóképről

(Koncz Aurélné igazgató, dr. Nánay Béla a filozófia tanára, Demeter István a matematika és természettan tanára, Tóth Etelka osztályfőnök, a történelem tanára, Hettesheimer Ernő a francia és német nyelv tanára, dr. Fazakas József a magyar nyelv és irodalom tanára, Horváth Károly az ének tanára, Szele Miklós vallástanár)

Irodalmi munkássága:
Az időmérés történetéből, Hódmezővásárhelyi Református Gimnázium Értesítője, 1899/1900, 3-24.

Dr. Kántor Sándorné
Debrecen

DR. DOMBROVSZKY JÓZSEFNÉ Nagy Ilona (Vámospércs, 1923. február 18. – Debrecen, 1989. május 11.): középiskolai tanár, egyetemi vezető lektor.

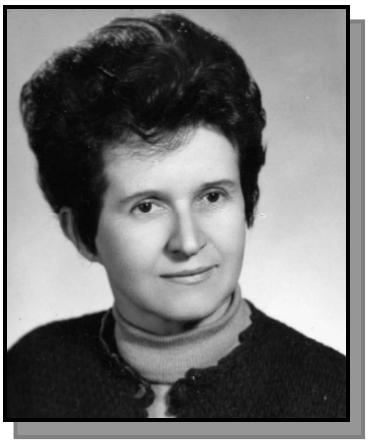

A minap egy régi, deresedő fejű tanítványával beszéltem. Ahogy mesélte, szinte hallja energikus, gyors lépteinek kopogását, amellyel a késő hatvanas években végigaraszolta a Kossuth Lajos Tudományegyetem harmadik emeleti folyosóját, amíg a Bölcsészettudományi Kar Romanisztikai Tanszékének akkori helyiségéhez ért. Ő volt az az egyetemi oktató, akihez az órát pontosan hozzá lehetett volna igazítani, soha nem késett. Én akkor kiegészítettem: onnantól kezdve, amikor 1963-ban kinevezték az idegen nyelvi lektorátus vezetőjének, a munkahelye déltől estig szinte első számú otthonává lett. A tanításban, melyet hivatásának tekintett, örömöt talált, pedig keserű szájízzel vonult át a francia intézetből a lektorátusra, amott tanársegéd volt, emitt viszont csoportvezető.
Hogyan lett a Székelyföldről az anyaországba származott vámospércsi református tanítóházaspár, Nagy Lajos József igazgató tanító és Kutassy Margit okleveles tanítónő leányából debreceni egyetemi oktató?
Édesanyánk, Nagy Ilona Hajdú-Bihar megyének már a Nyírséghez tartozó csücskében, dimbes-dombos, lankás, ma is romantikus, hagyományos faluképet formázó községében, Vámospércsen született, szüleinek második leánygyermekeként. Eleven eszű, fogékony tanító-kisasszonykaként kedvelte őt az egész falu, aki nővérével, Évával már akkor a legkorszerűbb párizsi divat szerint öltözködött. Jelessel vagy

kitűnővel végezte az elemi iskoláit. Majd a híres debreceni Református Dóczi Leánygimnázium mind a nyolc osztályát is. A család a szünidőt Vámospércs határában, a legmagasabb dombon álló kúriájában, a „szőlőben” töltötte. Anyánk az első világháború után elszegényedett osztrák családokat segítő akcióban tanult meg anyanyelvi szinten németül egy vele egykorú lánytól, akit nagyapám családja egyszer fél évre, majd két nyárra is befogadott nyaraltatásra. Nyaranta a vámospércsi birtok állandó vendége volt Debrecen egyik nevezetessége, az osztrák Gréte Lehmann is, a Tisza-család kocsordi birtokának társalkodónője.

Franciául és angolul könyvből tanult meg. Orvosnak készült, nagyapám rábeszélésének engedve ment mégis francia-német szakra. „Fiam, rád úgy ragadnak az idegen nyelvek, mint a légy a légypapírra. Vétek lenne, ha nem nyelvtanárnak tanulnál” – hangoztatta.

Nagy Ilona jeles oklevéllel fejezte be a debreceni Tisza István Tudományegyetem francia-német szakát, a kor szokásainak megfelelően elvégzett két szemesztert angolból, másfelet magyar irodalomból. Ady Endre költészete iránti rajongása hozta össze első férjével, dr. Pósa Péterrel, aki 1979-ben a szegedi József Attila Tudományegyetem világirodalmi tanszékvezető helyettese ként halt meg.

Első házasságából született 1948. szeptember 6-án Pósa Zoltán, aki a Kossuth Egyetemen végzett magyar-német szakon József Attila-, Péterfy Vilmos életműdíjas író-költő, ma már a Magyar Nemzet nyugdíjas főmunkatársa.

Az egyetem elvégzése után rövid, dóczis középiskolai tanári közjáték után került az egyetemre, amely 1952-ben Kossuth Lajos nevét vette föl.

A francia intézetben a legendás irodalomtörténész professzor egyik kedvencének számított, nagyreményű tanársegédként írta nyelvészeti dolgozatait az intézet belső kiadványába. 1950-ben első házassága tönkrement, második férje, dr. Dombrovszky József, a szláv filológiai intézet legendás ószláv és óorosz nyelvészprofeszszora lett. E házasságából született Dombrovszky Ádám 1952. április 13-án, aki a Kossuth Lajos Tudományegyetemen végzett magyar-angol szakon, sokáig újságíróként-főszerkesztőként dolgozott, jelenleg pedig a kormányzati kommunikációban.

Anyánk száműzetéséhez a francia intézetből hozzá járult Hankiss János professzor halála, helyzete akkor vált lehetetlenné a francia intézetben, amikor jóakarói följelentették, hogy 1962-ben idősebb fia, Pósa Zoltán konfirmált, s a Nagytemplomban vett magához mindenki szeme láttára egyetemi tanárgyerek létére úrvacsorát. Már azon a határon volt, hogy átmegy a Debreceni Orvostudományi Egyetem lektorátusára, ahová egyik legjobb barátnője, az ottani nyelvi lektorátus vezetője, dr. Ficzere Károlyné befogadta volna. Végül az a kompromisszum született, hogy vezesse ő a bölcsészkari lektorátust.

Anyánk a szükségből erényt faragott, nem siratta eltemetett tudományos ambícióit, hanem férjéhez, Dombrovszky Józsefhez hasonlóan az egyetem élő legendája lett. Franciául, németül és oroszul anyanyelvi szinten beszélt, az orosz szakot az ötvenes években kiegészítőként végezte el. 1962-től 1983-as nyugdíjba vonulásáig márkanévvé tette a Kossuth Lajos Tudományegyetem Bölcsészkari Lektorátusát.

Azok számára, akik már nem emlékeznének: a lektorátus feladata volt a nem orosz szakosok számára négy félévig orosz nyelvórákat, a nem idegen nyelvszakosok számára német, francia, angol órákat tartani (a szocializmusban megszűnt a Kossuthon az olasz oktatás, 1992-ben indult újra Madarász Imre jóvoltából). Mindenki tudta, hogy annak, aki tanulni akar, annak Dombrovszkynéhoz kell jelentkeznie. Mint ahogy a már említett egykori hálás tanítványtól, dr. Borsos Árpád kulturális földrajz-kutatótól tudom (ő ma is rajong anyánkért és Dombrovszky Józsefért), a hallgató-társadalom Ilinek hívta, utánozván nevelőapám jellegzetesen kedves, dörmögő hangját is. Azt is utólag tudtuk meg, hogy a diákság előtt példaszerű volt az a kölcsönös szakmai tisztelet, amellyel anyánk és apánk egymást magánbeszélgetések során is emlegette. Ahogy apánk vérbeli tudós, anyánk vérbeli nyelvtanár volt. Olykor megkísértette az alkotásvágy is. Még Baranyi Imre főszerkesztősége idején megjelent egy Zűrzavar című elbeszélés az Alföld című folyóiratban, amelyet anyánk francia eredetiből fordított az „Heures Claires” című folyóirat közlése nyomán, D. Nagy Ilonaként írta alá. Az elbeszélésnek Debrecenben nagy visszhangja, szakmai sikere volt, de a folytatást a megyei pártközpontból leállí-

tották, mert az úgymond az algíri-francia háború idején játszódott, s túlságosan emberinek mutatta az „elnyomó imperialista francia közkatonákat.” Anyánk keserű, rezignált fegyelemmel vette tudomásul, hogy irodalmi karrierjét sem engedi kibontakozni az államszocializmus. Tisztában volt azzal, hogy ő, a „reakciós”, Erdélyből jött kulák néptanító, hívő református család sarja, csak akkor maradhat meg a katedrán, ha mindig maximálisan teljesít.

Igazi örömöt az jelentett számára, ha nyelvtanári ösztöndíjjal, vagy családi utazással külföldre – főleg Franciaországba, Párizsba – utazhatott. Mint többször is mondta, pedagógusként abból a fizetésből ez volt az egyetlen „luxus”, amit megengedhetett magának életében.

A nyolcvanas évek második felében nagy lelkesedéssel szerkesztett egy Kossuth-egyetemi használatra szánt audió-vizuális, „kőnyomatos” tankönyvsorozatot, ezt a munkát nyugalomba vonulása után, egyre súlyosodó betegsége, a Guillén-Barrés kór dacára is folytatta.

Életműve legfontosabb részének tartotta azt, hogy mindkét gyermekéből diplomás, több nyelvet is beszélő, tisztességes, keresztyén gondolkodású embert neveljen. Vallotta – nagy tisztelettel beszélt első férjéről, Pósa Péterről is – Dombrovszky Józseffel együtt, hogy az emberi tisztesség, s a helytállás a sikernél is fontosabb. Talán jobban örült volna, ha mi is nyelvészek, tanárok leszünk, de nála egyik szülő sem volt büszkébb, amikor írói, újságírói sikereink eredményeivel szembesült.

Szomorú, hogy igazi kibontakozásunkat, amely a rendszerváltozás után kezdődött, már csak odaátról láthatja. Halálos ágyán – a fiai által is szerkesztett, írt új debreceni rendszerváltó folyóiratot – az Úton-t kezében tartva megkönnyezte, hogy éppen a változások idején kellett meghalnia. Lehet, hogy modern fogalmak szerint „korszerűtlen” embernek nevelt minket, de nagyon jól van ez így.

Mi is büszkék voltunk rá. Láttuk, hogy bár 1982-ben az említett betegség miatt egyre nehezebben tudott járni, aztán mozogni is, de amíg tehette, az imádott Kossuth Lajos Tudományegyetem menzájára járt ebédelni, s nyugdíjasként is minden nap betért az irodájába, ahol az ő helyére nem ült senki. Várták, hogy Ilike megérkezzen szokásos napi látogatására.

Odaadóan ápolták őt orvosai, elsősorban a család régi barátja, dr. Síró Béla a Debreceni Orvostudományi Egyetem belgyógyászatán, de a szívós, alattomos kór elszívta életerejét.

1989. május 11-én, délután fél kettőkor elhunyt. És azt is láttuk, hogy a Köztemetőben, ahol a református egyház szertartása szerint kísértük el evilági utolsó útjára, a családon kívül rokonok, barátok, egyetemi tanárkollégák, tanítványok végeláthatatlan sora kígyózott a ravatalozótól a sírig megszakíthatatlan folyamban, ahol szüleivel, férjével, (egy éve) testvérével együtt nyugszik.

Dombrovszky Ádám
Pósa Zoltán
Budapest

„A középszerű tanító elmondja.
A jó tanító elmagyarázza.
A kiváló tanító megmutatja.
A kiemelkedő tanító gondolkodásra ösztönöz.”
(W. A. Ward)

E

EGRI ZOLTÁN (Nyíregyháza, 1926. március 24. – Nyíregyháza, 2011. május 17.): tanító, általános iskolai tanár, igazgató.

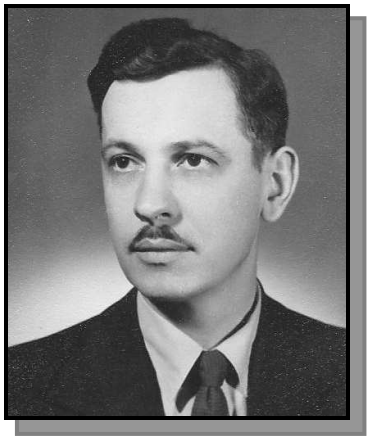

Édesapja, Egry Péter nyugalmazott államvasúti raktárnok, édesanyja, Nagy Irma a háztartást vezeti, és neveli a három gyermeket. A legidősebb Irmuska (1919), bátyja Béla (1921), a legkisebb Zoltán. Beteges kisfiú volt. Édesanyja féltő aggodalommal nevelgette, kényeztette, így néhány év alatt szerencsére kinőtte a gyerekbetegségeket. Elemi iskoloai tanulmányait Nyíregy-házán a Református Iskolában végezte, a középiskolát a Jókai Mór Fiú Polgári Iskolában, a tanítóképzőt szintén Nyíregyházán végezte el 1945-ben.

Rendkívüli osztály volt az övék a Nyíregyházi Tanítóképzőben. Kiss Lajos osztályfőnököket, valamint Lócky Károly, Margócsi Emil, Vikár Sándor tanáraikat sokszor emlegette édesapám elismerő szavakkal, s későbbi gondolkodására, pedagógiai hitvallására nagy hatással voltak. Az 1945-ben végzett tanítóképzős csoportból kiváló orvosok, tanárok, iskolaigazgatók lettek, akik évente találkoztak az ország különböző tájain, ötévente pedig Nyíregyházán, az Alma Materben. Mentünk mi, gyerekek is velük Zalaapátiba Szőnyiékhez, Berettyóújfaluba Szűcs Jancsi bácsiékhoz, Nyíregyházára, a Hatvani birtokra, vagy Olaszliszkára Kántorékhoz. Igazi barátságok alakultak ki a Hatvani gyerekekkel, Szőnyi Jutkával, Kántor Pistivel, Vonza Katával. Nagy kirándulások voltak ezek a találkozók, több napig élveztük a szervező osztálytárs vendégszeretetét. Régi szép történetek, költemények, nótázások hangoztak el valamennyiünk gyönyörűségére. Az öregdiákok minden találkozón elénekelték a Forr a világ kezdetű Berzsenyi-Kodály kánont, melyet 1942. május 2-án a Búza utcai tanítóképző udvarán hatalmas tömeg előtt adtak elő először több szólamban, Kodály Zoltán vezényletével. Az éneklő ifjakat életük végéig elkísérte ennek a hangversenynek a hangulata, a közös éneklés szeretete, közösséget, embert formáló hatása. A Székely Himnuszt is itt tanultam meg tőlük, hiszen minden találkozót ennek eléneklésével zártak.

Első munkahelye Nagyhalászban volt. Helyettes tanítóként dolgozott, de fizetést nem kapott, csak az év végén. Egy év múlva pályázott Baktalórántházára, ahol megismerkedett élete párjával, a szintén pedagógus Malmos Olgával. Szolgálati lakásuk az iskolával egy épületben volt. 1963-ban költöztek Nyíregyházára, de még ma

is „Egri-féle” iskolának hívják a városban az akkori épületet, ahol majd 20 évig élt családjával. Meghatározó egyénisége volt Baktalórántházának. Számtalan tanítványa és azok szülei emlékeznek rá hálával még ma is, mert kiváló, de szigorú matematikatanár volt. Iskolaigazgatóként odaadással és nagy szakértelemmel vezette, fejlesztette a település oktatási életét.

Közben elvégezte Jászberényben a testnevelés szaktanítói, Pécsett a testnevelés tanári, Egerben pedig a matematika tanári szakot. Élete végéig hálás szívvel emlékezett a matematika szakra felkészítő mestereiről, Ambrózi Gézáról és Bereznai Gyuláról. Nappal az általános iskolában, este pedig a dolgozók iskolájában tanítottak. Hamarosan megszülettek a gyerekek, Zolika 1949-ben, Olgica 1951-ben. A család megélhetését méhészkedéssel, háziállatok nevelésével és gondos kertészkedéssel egészítette ki. Maga készítette a bútorok egy részét, a fáskamrát, a nyári konyhát, a méhkaptárakat, a cserépkályhát, a garázst, végül maga tervezte új házat épített a Szőlőskertben. Minden munkába bevonta a gyerekeit is, nála a munka a nevelés fontos része volt. Később unokáit is ebben a szellemben nevelte.

Tanítványai délutáni nevelését úttörővezetőként látta el. Ő volt az első csapatvezetője az iskolának.

Ezermester szakkört, atlétika és torna sportkört vezetett, látványos sportbemutatókat tartott, iskolai és járási versenyeket szervezett a tehetséges gyermek fejlődéséért. Üvegfalú kaptárban mutatta be a méhek szorgos életét, a kertgondozás aprólékos munkáinak megtanításával pedig a szülők háláját is kivívta. A nyár a táborozásé volt. Évekig Erdőbényén vertek sátortábort, ahova kivonultak a konyhások is, és feledhetetlen élményekkel gazdagodtak valamennyien.

A sok szép sikeres év után mégis otthagyta a falut és Nyíregyházán, a város legszebb részén, a Sóstói úton vett telket. Itt építette föl kis családi házát, melyben élete végéig boldogan élt. Maga készítette a betonoszlopokat, a járdákat, szőlőt, virágokat telepített, Tiszalökön nyaralót épített, csónakot fabrikált, Nyírturán kis kertet gondozott, ahol a méheinek is helyet adott.

Nyíregyházán tanított a 10. sz. Általános Iskolában, igazgatója volt a 13. sz. Általános Iskolának, majd kollégium-vezetője a 110-es sz. Ipari Szakmunkásképző Iskolának. Mindenütt nagyra értékelték szaktudását, kiváló pedagógiai érzékét, kreativitását, művészeti nevelőmunkáját.

Tette a dolgát jó kedvvel, nótázgatva, viccelődve, kártyázgatva, kirándulgatva. Teljes életet élt. Mindig kiállt az igazáért, ami sokszor konfliktusokhoz vezetett. Ezt a gyomra nem bírta, és 1970-ben nyombélfekéllyel megoperálták.

Édesanyám szerető, gondos odafigyelése meggyógyította őt. Évenkénti szanatóriumi és gyógyászati utókezelés mellett ismét teljes életet élhetett.

Lányával – a névcikk szerzőjével – 2010-ben

Nyugdíjas éveiben méhészboltot nyitott, fiával felfejlesztette a méhállományát. Sokat dolgozott a pincében kialakított műhelyében, gépeket tervezett és vásárolt, fúrt-faragott, a hobbijának élt. A munka volt az élete. Hosszas kutatómunkával elkészítette az Egri és a Malmos család családfáját.

Lelki törést okozott életében 2002-ben Zoltán fiának, majd 2006-ban szeretett feleségének elvesztése. Az egyedüllét nagyon megviselte. Vidám órákat, perceket ezután a dédunokákkal, unokákkal családi ünnepeken élt meg. Nótázott, régi szép történeteket mesélt, verseket idézett, lenyűgözve ezzel a fiatalokat. Idős korában is példát mutatott arra, hogyan kell a családot összetartani.

Az öregdiákok az Aranyoklevél átvételére elültették a tanítók fáját a nyíregyházi főiskola parkjában, a tarpai Nagyhegyről hatalmas sziklát hozattak mellé, mellyel összetartozásukat, erejüket szeretnék megmutatni az utódoknak.

2011 márciusában megfázott. A tavaszi napsütésben a garázs előtt bütykölgetett, egy régi gyalugépet akart felújítani. Hörgőgyulladás, tüdőgyulladás, tüdővizenyő, szívgyengeség, gyomorhurut következtében 2011. május 17-én, 85 éves korában örökre elaludt. Hamvait édesanyám mellé helyeztük el a debreceni temetőben.

A Biblia szavai szerint: *„Akik az igazságra tanítottak sokakat, tündökölni fognak, akár a csillagok.”*

Egri Olga Judit
Nyíregyháza

DR. ENDES PONGRÁC (Budapest, 1907. december 12. – Debrecen, 1992. augusztus 27.): orvos, patológus, tanszékvezető.

Édesapja ismert magyar zeneszerző, míg édesanyja színésznő volt. Korán elveszítette édesanyját, ezután nagyanyja nevelte. Felsőpulyán (Oberpullensdorf) kezdte meg iskolai tanulmányait, majd Kőszegen járt gimnáziumba. Gimnazistaként házi tanítóskodásból és újságkihordásból tartotta fenn önmagát. Érettségijét követően a budapesti Műszaki Egyetemre adta be pályázati jelentkezését, majd átiratkozott a Pázmány Péter Tudományegyetem orvosi fakultására. Egyetemi tanulmányai során tandíjmentességet élvezett. Harmadikos medikus korától megkedvelte a patológiát. Először a budapesti II. sz. Kórbonctani Intézetben szövettani metszeteket készített és mikroszkópizált, majd ezt a tevékenységét az egykori Fehérkereszt Gyermekkórházban és a MÁV Kórház proszektúráján folytatta. 1932-ben avatták orvossá.

Doktori diplomájának megszerzését követően 1933-tól 1945-ig Budapesten a Szent István Közkórház, majd a Szent Rókus Kórház proszektúráján dolgozott. 1937-ben szerezte meg kórbonctani szakvizsgáját. A pécsi Erzsébet Tudományegyetem Kórbonctani Intézetében dr. Entz Béla professzor irányítása mellett jelentős tudományos kutatómunkát végzett mint díjtalan tanársegéd. 1941-ben igazságügyi orvostani szakvizsgát tett. 1945-ben Pécsett egyetemi magántanári címet szerzett.

1936-ban házasságot kötött Rátai Györgyi tanárnővel. 1944-ben több mint 6 hónapon át egy német munkatáborból szökött egyént rejtegetett lakásán. Ennek ellenére 8 hónapi internálótáborba került. Betegen szabadult, járás- és munkaképtelenné vált. 1947-ben mentesítették az ún. népellenes bűncselekmény alól. 1948-ban a kultuszminisztérium jóváhagyta 1945-ben Pécsett kapott magántanárságát. Egy ideig az Orvostudományi Dokumentációs Központ szakmai munkatársaként kereste kenyerét. 1948 és 1950 között a Koltói Anna Klinika patológiai osztályán, majd ezt követően a III. számú Sebészeti Klinika patológiai osztályán dolgozott. 1951-ben a Népjóléti Minisztérium elismerő oklevélben részesítette. 1952. decemberében a Tudományos Minősítő Bizottságtól kandidátusi tudományos fokozatot kapott, 1953-ban pedig egyetemi docenssé léptették elő.

1954. november 1-től a Minisztertanács a Debreceni Orvostudományi Egyetem kórbonctani tanszékére intézetvezető professzornak nevezte ki.

A szakterülete megszállottjának tartották, reggeltől estig dolgozott. Átszervezte a diagnosztikus pathológiát, a III. éves medikusoknak tankönyvet írt. Évente több alkalommal klinikapathológiai konferenciát szervezett. Rendkívül igényes vizsgáztató hírében állt akár szigorlatokon, akár kollokviumokon. Tudományos kutatói tevékenységének fő területe a vesepathologia volt, kikutatta a veseelváltozások másodlagos jellegét. 1963-ban védte meg akadémiai doktori disszertációját „A glomeruláris arteriolák szemcsés sejtjeinek vizsgálata” címmel, és ezzel elnyerte az orvostudományok doktora fokozatot. Huszonnégy éven át volt tanszékvezető profesz-

szor, intézetigazgató. Magánéletében szolid, puritán ember. Lelkes szurkolója volt a Debreceni Egyetemi Atlétikai Club labdarúgó csapatának, és egyben tagja a DEAC elnökségének is. Tagja volt a Magyar Pathologusok Társaságának, az European Society of Pathologynak és a Nemzetközi Pathologiai Akadémiának. 1978-ban vonult nyugállományba, ezt követően a DOTE Pathologiai Intézetének tudományos tanácsadójaként tevékenykedett.

Több kitüntetést kapott: Hőgyes Endre-emlékérem (1977), Baló József-emlékérem (1978), Munka Érdemrend arany fokozata (1978) és a Pro Universitate emlékérmet (1987).

1988 márciusában elhunyt életének hűséges társa, felesége. Elvesztése mély fájdalommal töltötte el. 1992. augusztus 27-én Endes professzor is elhunyt 85 éves korában.

A Tudományegyetem saját halottjának tekintette, és szeptember 4-én vettek tőle végső búcsút a debreceni Köztemetőben.

2007-ben, születésének 100 éves évfordulója alkalmából a debreceni egyetemen tudományos ülés keretében emlékeztek rá tanítványai, tisztelői és családja.

A tudományos programot követően került sor mellszobrának ünnepélyes leleplezésére a DE Klinika telepének szoborparkjában.

Halász Bálint
Makó

„Tanítói működésünkben az ismeretnyújtásnál fontosabb a nevelői munka, az erős jellem megalkotása.”
(Végh Károly)

F

FEKETE JÓZSEF (Nagyvárad [ma Románia], 1903. január 31. – Miskolc, 1986. november 6.): tanító, igazgatóhelyettes.

Iparos család negyedik gyermekeként született. Édesapja Fekete Benő, kerékgyártó és bognár, édesanyja Nagy Ágnes, korai megözvegyülése után újságkihordó.
Elemi iskolába Nagyváradon, a Páli Szent Vincéről elnevezett Szatmári Irgalmas Nővérekhez járt, majd polgári iskolájukban bentlakóként tanult tovább. Ők ajánlották be a nagyváradi egyházmegye által fenntartott tanítóképzőbe. Itt 1921. június 21-én kántortanítói oklevelet szerzett.
Zilahon kezdett tanítani, majd 1922-ben élete kockáztatásával átszökött Magyarországra, mert a trianoni országcsonkítás utáni magyarüldözést nem bírta elviselni. Csongrádon tanított és segédkántorkodott.
Innen Szegilongra került, amelynek iskolája az Olaszliszkán lévő katolikus plébániához tartozott. Ez egy osztatlan iskola volt.
1929. augusztus 24-én megházasodott, felesége, Gáspár Gizella az olaszliszkai borbélymester leánya. Ebből a házasságból hét gyermek született: Tamás (1930), Ágnes (1931 – sajnos őt elveszítették), Ágnes (1935), Márta (1937), Géza (1940), Mária (1943), József (1946).
1931-ben pályázat útján kántortanítói állást kapott Tiszakürtön, a helyi lelkészségi iskolában, ahol osztatlan tanítás folyt.
A család gyarapodott, saját házat építtetett. Mint tanító a településen olvasókört vezetett, színielőadásokat szervezett, irányította a katolikus legényegylet tevékenységét, és segített a feleségének a Szív Gárda és a Mária kongregáció foglalkozásainak levezetésében.
1935-ben egy súlyos járvány kapcsán elveszítették az elsőként Ágnesnek keresztelt leányukat, vele együtt az egyik nagyszülőt is.
1939-ben tanítói állást hirdetett Debrecenben a katolikus egyház, amit pályázat útján nyert el, és így a következő tanévben már a Varga utcai fiúiskolában tanított. Ezt a nagy horderejű döntést a felnövekvő gyerekek taníttatásának helyben történő biztosítása indokolta.
Rövid időn belül meleg baráti kapcsolatot alakított ki neves kollégáival, Juhász József, Majoros Ignác, Turóczi Péter, Löwy Józsa és a kántor

Csernus Gáspárral, csupán néhány név ezek közül az értékes munkát végző pedagógusok közül.
Nagy hangsúlyt fektetett saját gyermekeinek a nevelésére és tanítására is, mindamellett, hogy délelőtt az iskolában és délután a felnőttoktatásban jeleskedett utánozhatatlan széles körű oktató nevelő munkájával.
Szerteágazó érdeklődésű pedagógus volt, nagyon sokat olvasott, és a könyvek szeretetéből eredően értékes könyvtárat gyűjtött. Szemléltető eszközöket készített, hogy ezekkel is eredményesebbé tegye a megértést és a bevésődést. Nagyon vallásos ember volt, aki feleségével együtt az egész családot ebben a szellemben nevelte.
Az idilli családi életnek véget vetett a háború. 1942-ben behívták katonai szolgálatra, szerencsére a helyi kiegészítő parancsnokságon teljesített szolgálatot, így a család közelében volt Debrecen város 1944. június 2-án történt bombázásakor.

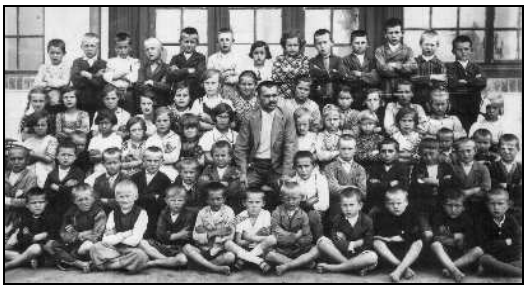

A tiszakürti iskolában tanítványaival

A család Olaszliszkára menekült, míg Fekete József tanító urat a hadtestparancsnokság Siófokra, Pázmándfalura, onnan Győrszentmártonba vezényelte. Magával vitte 14 éves Tamás fiát is, mentve gyermeke életét, mert akkor ezt a korosztályt kivezényelték lövészárkot ásni.
1944 szilveszterkor nyugatra vonultak, először Ratkersburgba, onnan Németországba, majd Karintiába, Klagenfurt, Wiesenstein következett, mígnem az angol csapatok fogságába kerültek. Másfél évi fogságot követően hosszú és viszontagságos út után 1946 augusztusában ért haza Tamás fiával együtt Olaszliszkára.
1946 szeptemberétől állást kapott Debrecenben a Homokkertben a Szabó Kálmán utcai katolikus iskolában, amelyhez szolgálati lakást is biztosítottak, mivel a háború idején elhagyott lakásukat kirabolták, kifosztották, és átadták idegeneknek. Ebben az iskolában részben osztott tanítás keretében a III. és IV. osztályokat tanította.
A család újra Debrecenben élt, igaz, nem az otthagyott körülmények között.
1948-tól a Bábaképző Intézetből átalakított iskolában matematikát tanított, majd 1950-től az újonnan épült Petőfi Sándor Általános Iskolában folytatta munkáját, ahol később igazgatóhelyettesi feladatokat látott el.
Rendkívüli kisugárzása volt. Idegen emberek, bátortalan gyerekek, megkeseredett felnőttek, szülők első pillantásra bizalmat éreztek iránta, minden gondjukat el merték mondani neki.
Megérezték, hogy nem csak udvariasságból vagy hivatali kötelességből hallgatja meg őket, mert azonnal segített is, ahol csak tudott.
A még élő kollégák elmondása, visszaemlékezései azt bizonyítják, hogy „hosszú töretlen munkája folyamán kollégái és tanítványai megbecsülését kivívta önmagának, az emberekhez való közvetlen jó viszonyával, tenni akarásával, oktató-nevelő munkájával, mindennapos tevékenységével. Nemcsak pedagógusként munkálkodott, hanem a közéletnek is szerves része volt.”
Még szegilongi fiatal tanító korában két tehetséges tanítványa számára, akiket a szüleik szegénységük miatt ki akartak venni az iskolából, Egerben a püspökségnél ingyenes taníttatásuk és kollégiumi ellátásuk biztosításában közben járt és segédkezett. Szegényes ruhatárát megosztva segítette a két fiatalt. Mindketten papnövendékek lettek, akiket a család minden vakációjukban szívesen fogadott és családtagnak tekintett. Horváth Bertalan és Nagy István felszentelt papok lettek.
Vallásos életvitele az 50-es években nagyon sok nem hívő emberben keltett visszatetszést. Nem törődve ezen emberek véleményével a homokkerti kápolnában kántorkodott. Lelki vigaszt és megnyugvást biztosított azon emberek számára is, akik nem merték vallásos hitüket megvallani – féltve állásukat és családtagjaikat – azzal, hogy ebben a kápolnában gyakorolhatták vallásukat.
Munkahelyén, az iskolában megkülönböztetett tiszteletnek örvendett a szülök körében is, akik más kollégák segítőkészségét elhárítva, megvárták Fekete tanító urat, hogy vele osszák meg megoldásra váró problémájukat.

Soha nem volt párttag, mindezek ellenére éveken át megválasztották városi tanácstagnak. Sokat tevékenykedett a városi Pedagógus Szakszervezet adminisztratív munkájában, pontos munkáját nagyon megbecsülték.
Voltak, akiknek nem tetszett Fekete József karitatív tevékenysége, egyénisége és a város vezetésének személyisége iránt megnyilvánuló megbecsülése, és 1957-ben – ezen személyek nyomására – áthelyezték a wolafkatelepi iskolába, ahol matematikát tanított. Ezt az áthelyezést egyáltalán nem vette száműzetésnek, hanem annak örült, hogy ismét többet lehet a gyerekek között.
A család 1960-ban visszaköltözött Olaszliszkára, ahol az ottani általános iskolában tanított 1964-ig, amikor is nyugdíjba vonult.
Nyugdíjas éveiben sokat segített a Magyar Állami Pincegazdaság Tokaj-Hegyaljai Üzemében, ahol a zárszámadási és a statisztikai munkákban jeleskedett.
1980-tól kezdett anyagot gyűjteni Olaszliszka monográfiájához. Úttörő munka volt ez, mert előtte senki nem foglalkozott a község múltjával, a fellelhető adatok is nagyon szétszórtan voltak megtalálhatóak. Szívós, kitartó munkával, nem kevés utánajárással, és az általa fedezett költséggel szedte össze a kitűzött célhoz szükséges anyagot. Szerencsére az olaszliszkai lakosok szerették és becsülték, így nagyon sok hiteles adattal segítették a munkáját.
1986-ban elkészült a 275 oldalas, 80 fényképpel illusztrált mű.
A család és a falu elöljáróinak biztatására beküldte a Borsod-Abaúj-Zemplén megyei Herman Ottó Múzeum néprajzi és helytörténeti pályázatára. A zsűri az év szeptemberében a kiváló munkát I. helyezettként értékelte és az Istvánffy Gyula-díj I. helyezésében részesítette.
Fájdalom, hogy a díj átvétele után három hétre elhunyt.
Tanítványait és saját gyermekeit is az életre nevelte, széles körű humán és reál műveltség megszerzési lehetőséget biztosítva számukra.
Az egyik fia orvosi, a másik két fia mérnöki és a három lánya pedagógus diplomát szerzett.
Ugyanúgy a tanítványai fejlődését is figyelemmel kisérve széleskörű foglalkozásokon keresztül fejlesztette egyéni képességeiket.
Törődött a kézügyességük fejlesztésével, esztétikai érzékük alakításával. Színes átfűzős papírlemezekből egyéni ötletű mintákat készíttetett. A fiúknak lombfűrésszel kivágott figurákból versenyt rendezett a tervezéstől a kirajzoláson, kivágáson át a festésig önállóságot követelve.
A lányok varrni, stoppolni, kötni, horgolni tanultak, közben a családi életre nevelés folyt észrevétlenül a beszélgetésük folyamán. A hazafias nevelés az olvasás, a földrajz és beszélgetés órákon is történt. Népdalismereti versenyeket is szervezett és rendezett. Az érzelmi nevelés szép példája egy tragikus esemény kapcsán is megmutatkozott. Egy tanítvány halála után egy bekeretezett táblácskát készített az alábbi szöveggel: „Hammel Barna pajtás nem felejtünk el.” A kisfiú padján a tanév végéig a friss virág vagy a zöld ág jelezte a ráemlékezést. (Mint a későbbi osztálytalálkozón az egyik volt osztálytárs megjegyezte, hogy „közülünk biztosan nem is lett sírgyalázó senki”.)
Szívesen rendezett megemlékezéseket, ünnepségeket. A legsötétebb időben is megpróbálta ébren tartani a nemzeti érzést. 1948. március 15. centenáriumi emlékére általa rendezett ünnepély éveken át mintául szolgált a kollégák körében, de ezek az alkalmak nem vontak maguk után hivatalos kitüntetést.

1985 februárjában a Pedagógus Szakszervezet vezetősége Jubileumi Emléklappal köszönte meg – ahogy írták –: „hogy részt vett a Pedagógusok Szakszervezetének megalakításában, a sorsforduló években, erejét nem kímélve dolgozott az új iskolatípus megteremtéséért, a társadalmi haladásért.”

1971. augusztus 25-én Aranyoklevelet, 1981. augusztus 15-én Gyémántoklevelet, 1986. június 24-én Vasoklevelet kapott a Sárospataki Comenius Tanítóképző Intézetben.

A család segítségével hálás szívvel állítottuk össze ezt a megemlékezést, mert ezzel is tisztelettel adózunk egy kiváló ember, apa és pedagógus emlékének.

Dr. Tatár Albertné Fekete Márta
Szalay Béla
Miskolc

„A példa a leghatékonyabb tanítók egyike, noha szótlanul tanít.”
(S. Smiles)

G

GAÁL LAJOS (Temesvár [ma Románia], 1919. április 23. – Nyíregyháza, 1990. május 5.): középiskolai testnevelő tanár, tanszékvezető főiskolai tanár.

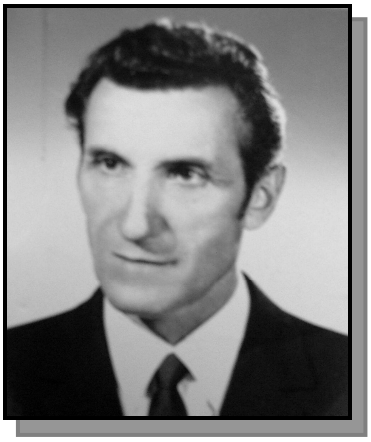

Édesapja Temesváron városi tisztviselő, édesanyja háztartásbeli, akiknek harmadik gyermekeként született.
1921-ben Debrecenbe menekültek, majd 1925-ben Csornára kerültek. Elemi iskoláit Csornán, középiskolai tanulmányait Győrött és Sopronban végezte, majd az érettségi vizsgát követően katonai kiképzésen vett részt. 1937-ben felvették a Testnevelési Főiskolára. Még TF-es hallgató korában frontszolgálatra hívták be. Többek között a Don-kanyarban teljesített katonai szolgálatot tankelhárítóként, ahol életveszélyes sérülést szenvedett: robbanógolyóval átlőtték az arcát. Eleinte Kijevben, majd később idehaza hosszas ápolásra szorult. A harctéren mutatott hősies és bajtársias magatartásáért a „Magyar Érdemrend Lovagkeresztje hadiszalagon a kardokkal” kitüntetésben részesült 1942-ben, majd a következő évben vitézzé avatták, vagyis a Vitézi Lovagrend tagjává vált, ezzel a „vitéz” jelző használatára és a vitézi jelvény viselésére jogosult. Olyan személyeket avattak a rend tagjaivá, akik harcokban vagy esetleg egyéb módon tűntek ki a magyar nemzet szolgálatában. Ez az elismerés méltó ahhoz a helytálláshoz, amelyet Gaál Lajos vállalt a hazáért és a bajtársaiért. A cím használatát 1947-ben betiltották.
1942-ben kinevezték a Zombori Kereskedelmi Középiskolába. 1943-ban feleségül vette Boda Borbála középiskolai testnevelő tanárt. Három gyermekük (Márta 1944-ben, Lajos 1947-ben és Béla 1950-ben) született.
1944-ben ismét katonai szolgálatra hívták be, ahol 1945 márciusában egy légitámadás során, a lábán súlyosan megsebesült. Kórházvonattal Weissensteinbe vitték, ahol angol hadifogságba került. 1945-ben saját kérésére hazaszállították. Ezt követően ötven százalékos hadirokkanttá nyílvánították.
1945. október 10-én a Szekszárdi Garay Gimnáziumba rendelkezési állományba került feleségével együtt. 1946 őszén mindkettőjüket áthelyezték Győrbe, ahol több iskolában is tanított. 1946-tól 1950-ig szakfelügyelőként is dolgozott. Közben 1948-49-es években az OSH félállásban megbízta a megyei sportfelügyelői feladatok ellátásával.

1950-ben áthelyezték a 109. számú Iparitanuló Intézethez, majd 1951-ben megbízták az MTSE Győri terület elnökségének a vezetésével. 1953-ban saját kérésére átkerült a Győri Tanítóképzőbe, majd 1956-ban a Győri Révai Gimnáziumba, amikor ismét megbízták a megyei középiskolai szakfelügyelettel.

Ebben a középiskolában olyan tantestület tagja lehetett, ahol a pedagógusok *prof. dr. Fehér János*, az iskola volt diákja szerint:

„Nemcsak a szaktárgyak ismereteit oltották belénk, hanem megtanítottak bennünket emberségre, a munka megbecsülésére, a haza szeretetére. Észrevették tanítványaikban a tehetséget – legyen az sport, művészeti hajlam vagy éppenséggel politikusi véna –, fejlesztették azt, segítve ezzel, hogy a rátermettek nemcsak az iskolának, hanem különböző szakterületeken Győr városának, Győr-Moson-Sopron megyének, az országnak is kiválóságai legyenek, sőt sok esetben az egész világra szóló hírnevet is szerezzenek."

1960-ban meghívták a Szegedi Tanárképző Főiskola Testnevelés Tanszékére adjunktusnak, ahol 1961-től docensi minőségben dolgozott.

1967-ben kinevezték a Nyíregyházi Tanárképző Főiskolára tanszékvezető főiskolai tanárnak, amely beosztásban nyugdíjazásáig tevékenykedett.

Szakmai munkássága először a főiskolás évei alatt vált ismertté: I. osztályú tornász és válogatott kosárlabdázó volt, jellemezve az akkori testnevelői szemléletet, amely a sokoldalúságot biztosította. Győri tartózkodása idején a Fonoda munkásaiból férfi és női kézilabdacsapatot szervezett, amelynek játékosa és edzője volt, NB I-es minőségben. Ugyancsak Győrött, a Vasas ETO-nál atlétikai szakosztályt szervezett feleségével, ahol 1953-tól vezető edzői tevékenységet folytatott. Több magyar bajnokot, csúcstartót és válogatott atlétát nevelt. 1958-tól 1960-ig a magyar ifjúsági atlétaválogatott vezetőedzői teendőivel bízta meg a Magyar Atlétikai Szövetség.

Nyíregyházára kerülve a Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Testnevelési és Sportszövetség elnökségi tagja, a megyei atlétikai szövetség elnöke lett. Tagja a Magyar Testnevelési Tudományos Tanács Iskolai Testnevelés Szekciójának, az Egyetemi és Főiskolai Sportbizottságnak 1974 óta.

Tudományos munkássága a pedagógia és a sport terén 1947-ben kezdődött, majd Szegeden főiskolai jegyzetek írásával folytatódott. Elsősorban az atlétika mozgásanyagának az oktatásával, a testnevelés tanításának módszertanával foglalkozik előadásaiban, szakcikkeiben, kézikönyveiben és jegyzeteiben.

Cikkei jelentek meg szakmai folyóiratokban, a testnevelést és a sportolást népszerűsítő írásai napilapokban. A Potsdami Pedagógiai Főiskola meghívott előadója volt egy előadássorozatban, 1963-ban. Felkért előadója volt az országos sportvezetés, az ország vezető sportegyesületei, több megye oktatásirányítása által szervezett tudományos tanácskozásoknak, továbbképzéseknek. Társszerzője volt az Atlétika című főiskolai jegyzetnek (1965). Tanári kézikönyvet írt a 7-8. osztály testnevelés tanításához (1967).

Abban a szerencsés helyzetben lehettem, hogy Lajos bácsi a Szegedi Tanárképző Főiskolán tanárom és edzőm, míg Nyíregyházán, a Tanárképző Főiskolán tanszékvezetői beosztása révén a gyakorlóiskolában szakmai vezetőm volt.

Mint tanár elsősorban arra helyezte a hangsúlyt, hogy hallgatói az elsajátított szakmai ismereteket képesek legyenek a gyakorlatban alkalmazni és átadni. Sokszor úgy ismertük meg a vizsgákhoz szükséges tudásanyagot, hogy az órákon egymásnak tanítottunk, hol a tanári funkciókat megismerve, hol a tanítványi helyzeteket átélve. A testedzés, s elsősorban az élsport sok nehézség leküzdését is jelenti a sportolóknak, időnkénti konfliktushelyzetekkel. Művésze volt tanítványai és versenyzői problémáinak az észlelésében, a gondok megoldásában. A szomorkodót egy-egy humoros megjegyzéssel a megfelelő kerékvágásba tudta billenteni. Sokszor előfordult, hogy tanítványai a foglalkozásokon a fáradtság mellett fájdalmakkal is bajlódtak. Mosolyt fakasztott kritikus helyzetekben is, de soha nem történt az, hogy az elvesztett lelki egyensúlyt sértő módon próbálta volna helyretenni.

Emlékezetes eseményt jelentettek, amikor sportolóival a versenyeken szerepelt: megtanulhattuk a pedagógusedző viselkedését versenyhelyzetben, ráadásul a saját eseteink megélése közben. Ezeket az ismereteket, tapasztalatokat talán nem is igazán lehet megszerezni tankönyvekből, csak a pedagógusedző és a tanítvány együttműködése révén.

Ezért az „ellesett” tudásért munkánk során sokszor emlegettük őt nagy tisztelettel és szeretettel. Ez a következetes, kemény, de emberséges munka során kialakult pozitív érzelmi viszony biztosította tevékenységében a sportsikereket, a megfeszített edzésmunka vállalhatóságát.

Jellegzetes egyensúlyt volt képes teremteni a versenyző felkészülése, versenyzése és az ezekből levonható tanulságok megállapítása között: a hétköznapi életből vett példái jól érthetőek, követhetőek és a későbbi élethivatásban is alkalmazható elveket tartalmaztak. Hangsúlyozta, hogy a versenyzés maga az élet: szorgalmas és tudatos munka, megmérettetés és az egyéni továbbfejlődés keresése. A gyenge pontok kiküszöbölésére tett erőfeszítések nem csupán a sporteredmények alapja, hanem a tanulásnak, a munkának és az egyéni boldogulásnak is.

A versenyek értékelése során sokszor említette példaként Wilma Rudolphot, akinek gyermekbénulás következtében az egyik lába megbénult. A versenyzőnek édesanyja kitartó gondozásának köszönhetően sikerült évek múlva lábra állnia. Tízéves korában tanult meg újra járni. A szerető anyai ápolás és a középiskolai testnevelés kedvező hatása következtében az iskolai években megtanult kosárlabdázni, és 18 éves korára állandó tagja volt az iskolai kosár- és atlétacsapatnak. Itt figyelt fel rá egy szakember, aki elindította a római olimpiai bajnoki cím felé. Ő mosolyogva versenyzett, profi módon – ahogy Lajos bácsi mondta. Ez a könnyed, laza mozgást jelentette, amit tőlünk is elvárt. Mert – mint mondta – *„ha Wilma Rudolph tudott mosolyogva, a mozgás örömét így is kimutatva küzdeni, akkor ti is próbáljátok meg, még akkor is, ha erre csak a legnagyobbak képesek.”*

Az eseménydús, helyenként emberpróbáló helyzetek megoldása közben kialakult élettapasztalatával, a szeretete jóságával, élete igazi harmóniájával, szelíd, bölcs belátással és előrelátással megáldott pedagógiája felejthetetlen.

Rá emlékezve, *Sinay Jenő*, a Győri Révai Miklós Gimnázium egykori diákja a következőképpen fogalmaz:

„Győri tanítványai ma is hálásan emlékeznek a szigorú, de ugyanakkor rendkívül tisztelt és szeretett tanárra és sportemberre… Emléke Szegeden, Nyíregyházán és Győrött mindig megmarad és tovább él.”

E gazdag szakmai tevékenységből kiemelkedik a Nyíregyházi Tanárképző Főiskola Testnevelés Tanszékének a megszervezése, beindítása és az ott folyó pedagógiai munka magas színvonalának a megteremtése. Mint vezető, olyan intézkedéseket foganatosított, amelyek egyenesen vezettek a nyíregyházi testnevelő tanárképzés elismertségéhez. Kiváló érzékkel vette munkatársai közé a város akkor elismert, fiatal és a sportszakmai területen kiemelkedő szakembereit, Sallai Ernőt, Molnár Sándort, Krokovai Gizellát, Bálint Mihályt, Molnár Istvánt.

Később, amikor a tanszéki oktatók létszámának emelésére került sor, a már Nyíregyházán végzett hallgatói közül alkalmazta a legkiválóbbakat, Máté Jánost, Tamás Bélát, Batta Klárát, Gyula Sándort. E szakmai közösség évtizedeken keresztül nevelte a testnevelő tanárok kiválóságait.

A tanítványok egy életen át tartó pozitív visszaemlékezései mellett a Testnevelés és Sport Kiváló Dolgozója (1969), az Oktatásügy Kiváló Dolgozója (1973), a Társadalmi Munkával Győrért Emlékérem Arany Fokozata (1975), a Magyar Népköztársaság Sportérdemérem Arany Fokozata (1979), Kiváló Munkáért (1979), a Tanulóifjúság Testi Neveléséért Emlékplakett (1987) kitüntetések jelzik elismerését.

Gaál Lajos munkásságának, élete sorsfordító eseményeinek – amelyeket én is csak most értettem meg – az áttekintését követően, politikai elkötelezettség nélküli, szakmai, emberi kvalitásokban magasra ívelő életpályája tanítványait meggyőzte a Saint-Exupéry által megfogalmazott csodálatos gondolat igazságáról, amely szerint*: „Jól csak a szívével lát az ember. Ami igazán lényeges, az a szemnek láthatatlan.”*

Forrás:

- A Nyíregyházi Főiskola irattára
- Gaál Lajosné és gyermekei által rendelkezésre bocsátott adatok
- A tanítványok visszaemlékezései

Kovács László
Nyíregyháza

DR. GÁL JÓZSEFNÉ Nagy Ilona (Lónya, 1950. szeptember 21. – Létavértes, 2010. november 1.): agrármérnök, általános iskolai tanító.

Lónyán született földműves család első gyermekeként. Öccsével szüleiktől megtanulták az életet adó föld szeretetét, a szorgalmas, tisztességes munkavégzést. Nagy szeretetben nevelkedtek. A szülők iránti tisztelet, hála, szeretet, aggódás egész életét végigkísérte, hiszen édesapját csak néhány hónappal élte túl.

Általános iskolai tanulmányait Lónyán végezte, majd a vásárosnaményi gimnáziumba iratkozott be, ahol kiváló tanulmányi eredményéért több tantárgyból részesült dicséretben. Sok szép emléke volt a vidám diákévekről.

1969-ben érettségizett. Még ebben az évben megkezdte tanulmányait a Debreceni Agrártudományi Egyetem agrármérnöki szakán, ahol 1975-ben szerzett diplomát.

1973 augusztusában házasságot kötött dr. Gál József állatorvossal. Közös életüket Lónyán, szülőfalujában kezdték. Mindketten a helyi Béke Termelőszövetkezetben dolgoztak.

1974-ben megszületett első gyermekük, József. Ma orvos.

1976-ban állatorvos férjével Létavértesre költöztek és itt élt, dolgozott haláláig.

1977-ben megszületett Zsuzsa nevű lányuk, aki jogász, és most megbízott jegyzőként dolgozik.

1980-tól 1987. augusztus 14-ig az Új Élet Mezőgazdasági Termelőszövetkezetben dolgozott bércsoportvezető beosztásban.

1987. augusztus 15-től mint képesítés nélküli nevelő kezdte meg pedagógiai tevékenységét a helyi általános iskolában, és tanítóként dolgozott nyugdíjazásáig, 2007 szeptemberéig.

Életét a folyamatos tudásvágy, tanulás jellemezte. A termelőszövetkezetben eltöltött évek alatt képesített könyvelői, munkaügyi szakképesítő vizsgát tett, társadalombiztosítási ügyintéző tanfolyamot végzett.

Ő azonban arra vágyott, hogy tanítónő lehessen. Felnőtt fejjel, a családjáról való példás gondoskodás mellett vállalta, hogy megszerzi a tanítói képesítést.

Felvételi jelentkezéséhez részlet az iskola igazgatójának javaslatából:

„...Mint képesítés nélküli nevelő napközis csoportot vezet, melybe 5. és 7. osztályos tanulók járnak. A nyár folyamán már tanulmányozta a pedagógiai dokumentumokat. A napközis foglalkozásokra rendszeresen vázlattal készül. Jól tervezi a tanulási időt, gondot fordít az ellenőrzésre. A tanulók képességében mutatkozó hiányosságokat figyelembe véve tervezi a képességfejlesztő foglalkozásokat. A szabadidő hasznos eltöltésére választási lehetőséget biztosít a tanulók érdeklődésének felkeltése, kielégítése érdekében. Élményt nyújtók ezek a programok. Segíti a napközis diákönkormányzatot. A gyerekekkel való kapcsolata közvetlen, megértéssel foglalkozik problémáikkal. A tanuláshoz szükséges rendet, fegyelmet megköveteli. Törekszik az egészségügyi, higiéniai szabályok betartatására. Jó ízlésével a tanulók esztétikai nevelését elősegíti. A nevelőkkel közvetlen, barátságos, jól beilleszkedett a nevelői közösségbe. Kéri az iskolavezetés és nevelőtársai szakmai segítségét, megfogadja tanácsaikat. Sokoldalú egyénisége, törekvése, szorgalma, pedagógiai érzéke biztosíték arra, hogy jó pedagógus váljon belőle.”

Vágya teljesült, kitartásának, szorgalmának rátermettségének köszönhetően 1991-ben átvehette tanítói oklevelét a Kölcsey Ferenc Tanítóképző Főiskolán. Ezt követően az alsó tagozatban folytatta nevelői munkáját nyugdíjazásáig. Színvonalas, precíz, pontos következetes munkavégzésének, kollégáival szembeni emberi, barátságos viszonyának köszönhetően, évekig irányította az alsós munkaközösséget. Tanítványai szülei tisztelték, érezték jó szándékát, kérték és elfogadták tanácsait. Önképzésére nagy gondot fordított, szinte folyamatosan részt vett valamilyen tanfolyamon, továbbképzésen. Érdeklődés-

sel figyelte az új módszereket, sikeresen alkalmazta is azokat nevelői tevékenységében. Az iskolai minőségi kör tagjaként a mérési, értékelési feladatok lebonyolítását végezte. Kreativitása, kézügyessége nemcsak tantermének barátságossá, otthonossá tételében mutatkozott meg, hanem tágabb környezetében is. Ötleteivel színesebbé tette az iskolai rendezvényeket, aktívan részt vállalt azok rendezésében, lebonyolításában. Az iskolai munkát segítő szándékkal létrehozott „A korszerű iskoláért" alapítvány pedagógiai munkája elismeréseként „Az év legeredményesebb nevelője" címet adományozta számára 1997-ben.

Mindig aktív, jó kedélyű, egyenes, őszinte, megbízható, segítőkész tagja volt az Irinyi János Általános Iskola nevelőtestületének. Őszinte barátsággal fordult a fiatal kolléganőkhöz, szívesen segítette pályakezdésüket, beilleszkedésüket. Szerette a társaságot, a közösségi életet. A Létavértesi Népdalkör alapító tagjai közé tartozott. Betegsége miatt a fellépéseket már nem tudta vállalni az utóbbi években, de figyelemmel kísérte tevékenységüket.

Nagyfokú szakmai igényessége, tanítványai teljesítménye igazolták pályamódosítási döntésének helyességét. Húsz év eredményes, élményekben gazdag, lelkesedéssel végzett pedagógusi munka után a nyugdíjazáshoz szükséges életkor elérésével kérte nyugdíjazását 2007. október 1-jétől.

Mint családja nélkülözhetetlen összetartója, nagy tervekkel készült a nyugdíjas életre. Elképzelte gyermekei jövőjét, várta családalapításukat, unokái érkezését. A nevelőtestülettől való búcsúzáskor vidáman énekelte, hogy „Nem csak a húszéveseké a világ." Sajnos, a sors másként rendelte számára a folytatást. Néhány nappal később kórházba került és szenvedésekkel teli három év következett. Hosszan tartó betegségét méltósággal viselte. Folyamatosan férjéért, felnőtt gyermekeiért aggódott, őket féltette a további megpróbáltatásoktól. A családja: férje, gyermekei, leendő veje szeretettel, gondoskodással vették körül, ápolták, viszonozva azt a sok szeretetet, amit tőle kaptak.

2010. november 1-jén eltávozott közülünk. Családja fájdalmában osztozva volt nevelőtársai, munkatársai, egykori tanítványai, szülők, barátok, ismerősök kísérték utolsó útjára és rótták le tiszteletüket Ica tanító néni előtt a debreceni temetőben.

Források:

- családi adatszolgáltatás
- iskolai dokumentumok
- visszaemlékezések

Zsirosné Pongor Magdolna
Létavértes

GÁLL DÉNES (Újszékely [ma Románia], 1926. – Budapest, 2009.): tanító, tanár, igazgató.

Az 1960-as évek elejének Kolozsvárján alig akadt olyan magyar szülő vagy diák, aki ne tudta volna, hogy a három legfontosabb magyar iskola élén a két Székely Ferenc és Gáll Dénes áll. Mindegyikük neve korszakot jelöl az illető iskolák történetében, méghozzá virágkort.

Közülük is kiemelkedik a ritka hosszú és gazdag tanári pályát befutó Gáll Dénes alakja. Ma már megállapítható, hogy az 1948-as tanügyi reformnak nevezett államosítás után, az évről évre lecserélt igazgatók sorát követően ő hozott állandóságot és új szellemet a Brassai Sámuel Középiskolába, ő alapozta meg ennek hírnevét, országos rangját.

Gáll Dénesnek szinte teljes tanári pályája a Brassaihoz kötődik. Ami azt megelőzi, csak felkészülés a nagy feladatra. S ami azt követi, kényszerű utóhang, mert a törvény a korhatár betöltésekor nyugdíjba kényszerítette. Szülőfalujából, az Udvarhely megyei Újszékelyről már

12 évesen, 1938-ban Kolozsvárra került, ahol 1947-ben végezte a tanítóképzőt. Rövid tanítóskodás és katonai szolgálat után 1950–1954 között a Bolyai Tudományegyetemen biológia-kémia szakos egyetemi hallgató. Az akkori forrongó időkben az egyetemi tanulmányok mellett állandóan óraadást vállal éppen későbbi iskolájában, sőt egy ideig tanfelügyelői megbízatást is kap. Negyedéves korában már a rendes tanárok közé számítják, s ahogy végez, aligazgatói munkakörbe helyezik. Tulajdonképpen 1953-tól az 1-es – utóbb 7-es – számú Fiúközépiskola estis osztályaiban tanít biológiát, fizikát és kémiát. 1956-tól a nappali tagozat alapembere lesz, s 1958-ban kinevezik igazgatónak. 1957-ben résztvevője a tanintézet fennállása 400. évfordulója megszervezésének, s együtt ünnepli a rangos tanári karral a Brassai Sámuel név elnyerését.

Gáll Dénes igazgatóként új szellemet hozott a Brassaiba. Kitűnő lélektani-pedagógiai érzékkel tudta fegyelmezni mind a tanári kart, mind pedig a diákokat. Önként vállalt, megértésen alapuló rendet alakított ki. Ő teremtette meg a „brassais szellemet", mely ellen szégyen volt véteni. Hogy másoktól követelhessen, elsősorban magával szemben kellett igényt támasztania. Évtizedeken át a város első biológiatanárának számított. Mintaszerűek voltak órái, színes táblavázlatai. Diákjaitól is megkövetelte a rendes füzetvezetést, a megértésen alapuló feleletet. Az ő óráin nem kellett senkit meginteni, azok menete magával ragadta a résztvevőt. Így lehetett pedagógiai gyakorlatot vezető tanár is egész pályafutása alatt. A Brassai tanári karából elsők közt szerezte meg a II. és I. tanári fokozatot 1968-ban, illetve 1970-ben. A laborgyakorlatokról, valamint a didaktikai filmek használatáról írt szakdolgozatokat.

Igazgatósága idején, 1959-ben építik ki a kollégiumépület első emeleti színpados dísztermét, s az állami használatban lévő amfiteátrum unitárius jellegét úgy menti meg, hogy a szószéket drapériával takartatja le, s a termet övező püspök- és gondnokportrékat híres román és magyar írókról készített rajzokkal fedeti be. Az iskola kórusa és sportcsapatai ekkor növik ki magukat, s szerzik a díjakat. Közben a felsőbb nyomás néha igen nehéz helyzetbe hozza. 1962-ben német elemit, majd román estis osztályokat helyeznek az intézetbe, s 1963-ban a Brassai név használatát is (szerencsére csak átmenetileg) betiltják. 1964-től már román aligazgatóval kell együttműködnie. Mikor 1965 őszén minden indoklás nélkül leváltják az igazgatói tisztségből egy 80 tanárral működő, 1500 diákot befogadó tanintézetet ad át. Az akkori Kolozsvár talán legjobb magyar iskoláját.

Igazgatóként is állandó felkéréseket, megbízatásokat kapott előadások tartására, szakinspekciók végzésére, vizsgabizottságok vezetésére, tantárgyversenyeken írt dolgozatok minősítésére. Diákjait délutánonként külön előkészítette a tantárgyversenyekre, az egyetemi felvételire. Így sokáig a Brassai tanítványai hódítottak megyei, sőt országos viszonylatban a biológia-olimpiákon, s rengeteg végzős választotta az orvosi, gyógyszerészi vagy éppen biológusi pályát. Az 1970-es évek elején az iskola benne látta megmentőjét. Az akkor bevezetett szakosodott osztályok rendszerében a Brassai egy biológia-profilú osztályba szerette volna összegyűjteni a környező megyék legjobb természetrajzosait. Sajnos, erre nem adtak jóváhagyást. Helyette pár év múlva az ipari líceum lejtőjére terelték az intézetet.

Gáll Dénes nevéhez fűződik számos biológiatankönyv szakmai ellenőrzése, fordításának összevetése, s néhány esetben fordítása is. *Az ember bonctana és élettana* című tankönyvet (1962) évtizedekig az ő magyar tolmácsolásában használták.

1988-ban, 41 évi szolgálat után – a Brassaira nézve igen szomorú időben – eljött a nyugalomba vonulás pillanata. Ballagó estis osztályfőnökként búcsúzott az iskolától, melynek magyar jellege már-már elveszett. Ő is a kivándorlás, áttelepedés útját választotta, de Magyarországon nem a nyugalmat, hanem az újabb munkalehetőséget kereste: Bicskén, a Kossuth Zsuzsa Gyermekotthonban fejlesztő pedagógus, három évig igazgató, új munkaköréhez még tanfolyamot is végez. Úgyhogy 80. életéve betöltésekor 2006-ban másodszor is nyugdíjba vonul. Számításai szerint 58 évet dolgozott a pedagógusi pályán. Ebből kétségtelenül legeredményesebb az a nyolc esztendő, amely alatt a Brassait igazgatta.

Gáll Dénes soha sem lett hűtlen városához, iskolájához. Nem volt olyan ballagási időszak, hogy meg ne jelent volna a Brassai falai közt, ha csak tehette, minden véndiák-találkozón

részt vett. A távolból is követte iskolája jobbra forduló, majd egyre veszélyeztetettebb sorsát. Egyik utolsó látogatásán, 2007 végén meghatódva fogadta az erdélyi magyar tanártársadalom, a Romániai Magyar Pedagógus Szövetség elismerő oklevelét. Kívánságára hamvaiban is hazatért, 2009. október 24-én őt is befogadta a házsongárdi anyaföld.

Irodalom: *Hatvan a négyszázötvenből*. Sikerek és küzdelmek a 450 éves kollégium államosítás utáni történetéből. Emlékfüzet. Szerkesztette: Dr. Gaal György. Kolozsvár, 2007. [Brassai-füzetek 4. sz.]

Dr. Gaal György
Kolozsvár

DR. GARAI BERTALANNÉ Boros Anna (Derecske, 1938. augusztus 3. – Derecske, 2009. május 29.): mezőgazdasági ismeretek és gyakorlatok-földrajz szakos általános iskolai tanár.

Édesanyja, Veres Teréz háztartásbeli, édesapja, Boros Sándor ácsmester volt, tősgyökeres derecskeiek.
Nyolcgyermekes család ötödik gyereke volt. Mindnyájan szakmát tanultak, kettő közülük főiskolát végzett.
Szüleivel és testvéreivel nagy szeretetben éltek, nem szűkölködtek semmiben. Igazi gyermekkora az akkori háborús viszonyok miatt nem lehetett.
Az általános iskoláit helyben végezte. Utána a debreceni Kossuth Gimnáziumban tanult és érettségizett. Mivel szülei anyagi helyzete nem engedte meg, hogy egyetemen tovább tanuljon, ezért azonnal munkába állt. Gyógyszerész technikusi oklevelet szerzett, és ebben a minőségében dolgozott a derecskei gyógyszertárakban. Itt ismerkedett meg a Derecskére került fiatal állatorvossal, dr. Garai Bertalannal. Ismeretségükből rövidesen házasság lett.
1963-ban beiratkozott az Egri Tanárképző Főiskolára, mezőgazdasági ismeretek és gyakorlatok szakos általános iskolai tanári oklevelet szerzett 1966-ban levelező tagozaton. Az 1967/68-as tanévben folytatta tanulmányait, az Egri Tanárképző Főiskola levelező tagozatán, 1969-ben földrajz szakos pedagógus diplomát szerzett. Konyáron kezdte meg tanári pályáját. 1963-ban Derecskére került az I. számú általános iskolába, a későbbi József Attila Általános Iskolába. 1976 novemberében kiváló eredménnyel végezte el a Hajdú-Bihar Megyei Tanács V. B. Művelődési Osztály által szervezett egy éves általános iskolai osztályfőnöki komplex szemináriumot.
Gyermekszeretete igen nagy volt, ennek viszonzásául a gyerekek is nagyon szerették. Osztályfőnökként fontos volt számára minden gyerek. Nagy odafigyeléssel, osztályfőnöki felelősséggel ellenőrizte, számon kérte tanulóitól a rájuk bízott, személyre szabott feladatokat, mind nevelési, mind tanulmányi téren. Vidám, mosolygós kedvességével könnyen munkára bírta a gyerekeket. Megláttatta az elvégzett munka szépségét, így megújult kedvük lendületet adott a további munkához. Szerette környezetében a szépet, tanulóitól is elvárta a rendet, tisztaságot, és igyekeztek megőrizni azt, egy-egy osztály- és iskolai tisztasági verseny után is.
Nagy gondot fordított a tanulók szabadidejének hasznos eltöltésére. Mint osztályfőnök és rajvezető, tartalmas foglakozásokat készített elő, melyekre nagy kedvvel jártak tanulói. Hogy minden tanulóból kihozza, amire képes, segítette, szervezte a különféle versenyeken való részvételüket és felkészítésüket.
A kisebb-nagyobb osztálykirándulások szép és vidám emlékei maradandó nyomot hagytak tanulóiban.
Munkája elismeréseképpen a járási vezetés a Derecskei Járás úttörővezetőjévé nevezte ki. A járás megszűnése után a berettyóújfalui tanács, majd Polgármesteri Hivatal Művelődési Osztá-

lyának dolgozója lett, és kerületi oktatási felügyelőként dolgozott. Iskolájával, kollégáival aztán sem szűnt meg a kapcsolata. Érezte és tudta, hogy együttműködésükre mindenkor számíthat. Járási tanulmányi versenyek, úttörő programok szervezésekor személyesen felkereste volt kollégáit. Szívvel-lélekkel együtt dolgozott a szülőfaluja – városa – gyermekeiért.
Mint járási úttörőtitkár fáradhatatlanul segítette, szervezte az úttörőmunkát. Ebben kiemelkedő volt.
Nagy feladat hárult rá a VII. járási úttörővezetői konferencia megszervezésével, lebonyolításával, melyen a megyei úttörőelnök, a helyi társszervezetek vezetői, a járás úttörőcsapatainak küldöttségei is részt vettek. KISZ- és úttörővezetői, megyei és országos konferenciákon aktívan részt vett, hozzászólásaival, ötleteivel hozzájárult a programok, irányelvek megvalósításához.
Nyugdíjazása előtt újra hazatért szülőhelyére és a derecskei Bocskai István Általános Iskolában végezte tanári munkáját, innen ment nyugdíjba.
Munkája elismeréseként a KISZ Központi Bizottsága az ifjúsági mozgalomban végzett eredményes tevékenységéért Kiváló Ifjúsági Vezető érem kitüntetést adományozta 1978. március 21-én.
A Magyar Úttörők Szövetsége Országos Elnöksége Úttörővezető Érdemérem kitüntetéssel, Az úttörőkért emlékplakettel jutalmazta. A Művelődési Minisztérium Kiváló Munkáért kitüntető jelvényt adományozott számára 1982. június 1-jén, nyugdíjba vonulása alkalmából pedig a Pedagógus Szolgálati Emlékéremmel jutalmazta.
Nyugdíjazása után társadalmi megbízatásként a derecskei Tanodában a tanulmányaikban lemaradt gyerekek felzárkóztatása és sikeres vizsgázása érdekében végzett önzetlen pedagógiai munkát.
Házasságából két gyermeke született, 1960-ban Anna lánya, 1968-ban Attila fia.
Gyermekeit és unokáját, Pétert nagy szeretettel és boldogsággal nevelte, sikereikre nagyon büszke volt, és nehézségeikben is mindig mellettük állt.
Az utóbbi években a családja sikereiért drukkolt, nagyon várta férje aranydiplomáját, ez után a következő cél az ötvenedik házassági évforduló elérése és annak megünneplése volt. Ez a kívánsága is teljesült ugyan, de a súlyos kór a testében volt. Bízott felgyógyulásában, de sajnos, a betegség győzött. 2009. május 29-én szíve megszűnt dobogni.
Eltávozásával nagy űrt hagyott maga után szerettei körében.
Pedagógiai ténykedése alatt mind pedagógiai, mind úttörő mozgalmi múltjával nemcsak egy tégla volt a múlt építőkövei között, hanem annál sokkal több. Nélküle nem áll össze egésszé Derecske város múltja.

Szőllősi Imréné
Derecske

DR. GÁSPÁR LÁSZLÓ (Doboz, 1937. március 21. – Sarkad, 1998. június 13.): tanító, középiskolai tanár, kísérleti iskolák vezetője, egyetemi tanár, a neveléstudományok doktora.

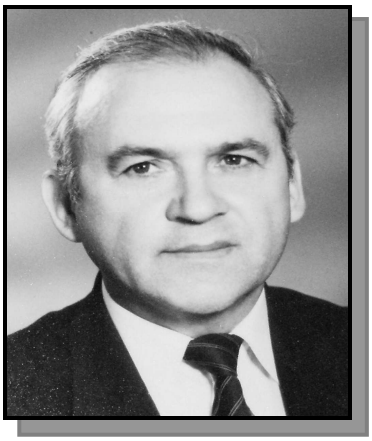

Gáspár Lászlót a XX. század második felének neveléstörténete, iskolatörténete az „első magyar alternatívnak” minősíti. Az ő nevéhez fűződik az az iskolai kísérlet, melyet „modellkísérletként” hosszú idők óta először engedélyezett a hatvanas évek második felének közoktatási hatalma – egy olyan időszak után, melyben az oktatási rendszerben bekövetkezett változásokat rendre a központi hatalom generálta, még inkább „konzerválta” azt az állapotot, melyet egyszer s mindenkorra az iskolarendszer 1949-es államosítással örökkévalónak képzelt.
Gáspár László nem csupán a hatvanas évek magyarországi iskolarendszerének belső ellentmondásait, éppen a szocialista ideológiák tükré-

ben megmutatkozó súlyos fogyatékosságait, feszültségeit diagnosztizálta, hanem a marxizmus korai klasszikusait, klasszikusainak korai munkásságát leporolva – lényegében első újmarxistaként, újbaloldaliként új „iskolamodellt" vizionált.

Ebben a modellben az embernek antropológiai értelemben vett, társadalmilag releváns tevékenységeit rendezte az iskolai tevékenységek rendszerébe. A modellben tehát újszerű volt (a maga idejében hagyománytalan) a nevelési folyamatnak tevékenységszervezésként való értelmezése, s ebben a „mindenoldalúan fejlesztő" tevékenységi rendszerben a tanulás-művelődés mellett a termelés-gazdálkodásnak, a közéleti-politikai tevékenységnek és a szabadidő-eltöltésnek iskolai/nevelőtevékenységként tételezett egyenjogúsítása. A modellben ugyan Marx írásai mellett elsősorban a szovjet-orosz Anton Makarenko újraolvasása játszott szerepet, latens módon kimutathatjuk a reformpedagógiák más hagyományait is, John Dewey, Peter Petersen, Celestin Freinet munkásságával való rokonsága keltette fel a nyugati kortársak figyelmét, elismerését is.

Az iskolai tevékenységek bővítésében markáns új elemek jelentek meg, az abban az időben világszerte „létező szocializmusok" munkaiskolái közül (pl. NDK, Kuba) egyedülállóan rendelte az értékteremtő (termelő) munka mellé a gazdálkodás tevékenységeit is (az új gazdasági mechanizmus, a csoporttulajdonnal hangsúlyosan számoló „szocialista piacgazdaság" idejében vagyunk).

A közéleti tevékenységben az iskola mint bázisközösség jelenik meg, a tanulói önkormányzat jogköre messze szélesebb körű volt kora, sőt napjaink diák-önkormányzati kompetenciáinál (a gyermeki jogok következetes polgárjogi harcosa volt). Az iskolai klubhálózatban a szabadidő gazdag eltöltésére nyílt mód. Hogy mindehhez „felszabaduljon" idő az iskolában töltött órákra, átfogó tantervi reformot is kidolgozott: ennek lényege a komplex, integrált, világkép-alakító tárgyak létrehozása volt. Ez a kísérlet lényegi eleme, – ez is újdonság volt az államszocializmus viszonyai között.

A baranyai Szentlőrincen kapta meg központi politikai támogatással a modellkísérleti engedélyt, de a kísérleti időszak idején folyamatos – politikai indíttatású – kritika alatt állt tevékenysége, az alapvetően konzervatív „establishment" nem nézte jó szemmel az innovatív pedagógust. (A kísérletet az alapító és utóda foglalták össze kismonográfiában: Gáspár László-Kocsis József: *A szentlőrinci iskolakísérlet. I-II.* Tankönyvkiadó, 1984; az Embernevelés Kiskönyvtárában az iskola pedagógusai foglalták össze a legfontosabb tapasztalatokat: Gesztesy Zsuzsa-Kocsis József: *Szentlőrinci pedagógiai technikák gyűjtemény*. 2001.

Szentlőrinc folytatása, a középiskolai kiterjesztés már nem járt sikerrel, szülőföldjét, a Viharsarkot választotta új korszaka színhelyéül. A sarkadi (kísérleti) Ady Endre Gimnázium igazgatójaként élte át a rendszerváltást. Egykori diáktársai a szentlőrinci modell követőiként hozták létre a Békési Iskolatársulást (Mezőgyán, Sarkadkeresztúr, Geszt), alapítója lett az első magánegyetemnek (Neumann János Innovációs Egyetem), tanított az újonnan létesült békéscsabai Főiskolán, választmányi tagja lett az átalakult Magyar Szocialista Pártnak. Alapítója a baloldali tradíciók jegyében a Kemény Gábor Iskolaszövetségnek, a 40-es évek kommunista pedagógusának emlékezetére alapította meg az Embernevelés című folyóiratot. Megvédi akadémiai doktori disszertációját, *A szubjektumok termelését*. Innovációelméleti, neveléselméleti tankönyveket ír. (A trilógia harmadik darabja, a Neveléselmélet, Innovációelmélet után az *Iskolakérdés* már posztumusz mű lesz.) Ejtsünk szót a Kelemen Elemérrel közösen jegyzett neveléstörténeti tankönyvéről is: Gáspár László-Kelemen Elemér: *Neveléstörténet problématörténeti alapon*. (A kötetek gondozásáért az OKKER Kiadót illeti köszönet.)

Gáspár ezután fokról fokra immár a „rendszerváltók" kritikájának került középpontjába, s a helyi hatalom lényegében megfojtotta a kísérletet. (Keserűen tudósított erről az Iskolakultúra hasábjain 1994 áprilisában *Csődjelentés egy különben sikeres pedagógiai vállalkozásról* című drámai írásában.)

A Pécsi Tudományegyetemre tervezett visszatérésére már nem került sor. Infarktus végzett vele fiatalon 1998-ban.

Honnan az erudíció, mely Gáspárt egy időre a hazai neveléstudomány és innováció középpontjába emelte? A dobozi gátőr fiának gyermekkora Petőfi Sándor Apostolának hőséhez hasonlítható. A mélységes szegénység bugyraiból ér-

kező tehetséges, sokat olvasó ifjút a népi kollégiumi mozgalom ölelte magához, az ifjúsági mozgalom (a Pajtás újság, majd a Köznevelés szerkesztőségében dolgozott), a Tankönyvkiadó szerkesztője lett. A 60-as évek elején a karasemlyéki tanyasi iskolavezető tanítójaként – erről első könyvében adott számot – saját tapasztalatai alapján jut el alapjában véve a „szentlőrinci modell" megfogalmazásához. Ezután tudományos ösztöndíjasként alapozta meg tudását. „*A társadalmi gyakorlat szükségletei és az általános nevelés tartalma*" című kandidátusi disszertációja az újmarxista pedagógia alapműve.

Életében is viták közepette élt, tanulságos, bár alapjában igazságtalan dokumentumfilmet forgat róla a Balázs Béla Stúdió, halála után is viták generálója. Könyvtörténeti kuriózum: a megszűnt Embernevelés 2003-as különszáma örökítette meg a róla szervezett békéscsabai vitát. A viták középpontjában rendre az a kérdés áll, hogy vajon a Gáspár-életmű rendszerkonform volt-e a létező szocializmus ideológiájával és praxisával, vagy éppenséggel ennek kritikájára épült, valóban újbaloldali-újmarxista munkásságról van-e szó. Jelen sorok írója az utóbbi mellett teszi le voksát. Így foglalt állást a *Nemzedékek mesterei* c. tudományos konferencia is Debrecenben a Tanítóképző Főiskolán a régió tragikusan korán elveszített együttműködő innovátorai, Petrikás Árpád, Gáspár László, Páldi János és Kovács Istvánné emlékére 2009-ben.

Gáspár László 60. születésnapjára a békéscsabai Kőrösi Csoma Sándor Főiskola gondozásában készült el személyi bibliográfiája. Ez a kiadvány önálló művek címszó alatt 24 tételt sorol fel, Szerkesztések címszó négyet. Tanulmányok, szakcikkek cím alatt 172 tétel szerepel.

Irodalom:

- Gondos Ernő: Szentlőrinc – közelről. Forrás, 1979. 5. sz.
- Csontos Magda: „Nem törtem össze, csak elfogyott a lélegzetem." Köznevelés,
- 1981. 8. sz.
- Trencsényi László: Lélegzetvétel. (Gáspár Lászlóval beszélget) Ifjúsági Szemle. 1989. 2. sz.
- Kronstein Gábor: Újraolvasva Gáspár Lászlót. Értelmezési kísérlet. Új Pedagógiai Szemle 1998. 10. sz.
- Trencsényi László: Míg össze nem rogysz… Új Pedagógiai Szemle 1998. 7-8. sz.
- Báthory Zoltán: Lehettünk volna barátok is. Embernevelés 1998 3. sz.
- Mihály Ottó: Gáspár László nagy alkotása, a „szentlőrinci pedagógiai konstrukció". Embernevelés, 1998. 3. sz.
- Bernáth József: Neveléselmélet – felsőfokon. Embernevelés, 1998. 3. sz.
- Kovács Sándor: Találkozásaim Gáspár Lászlóval. Embernevelés, 1998. 3. sz.
- Trencsényi László: Vágyakozás kritikai szocializmuskritikára. Iskolakultúra, 2002. 11. sz.
- Andor Mihály: Adalék a kritikai szocializmuskritikához. Iskolakultúra, 2002. 12. sz.
- Csalog Judit: Szentlőrinc, a modell. Iskolakultúra, 2002. 12 sz.
- Kocsis József: Elégtelen röpdolgozat Gáspár László iskolájáról. Iskolakultúra, 2003.2. sz.
- Andor Mihály: Albérleti vitazáró. Iskolakultúra, 2003. 4. sz.
- Csalog Judit: Ez történt Szentlőrincen. Iskolakultúra, 2003. 4. sz.
- Loránd Ferenc: Így is lehet. Iskolakultúra, 2003. 4. sz.
- Bakonyi Pál: Hozzászólás a kritikai szocializmuskritika-vitához. Iskolakultúra, 2003. 4. sz.
- Trencsényi László: Békévé oldja az emlékezés…? Iskolakultúra, 2003 4. sz.
- Kozma Tamás: Találkozásaink. Iskolakultúra, 2003. 13. sz.
- Kovács Sándor: Gáspár László pedagógiájának jövőbe mutató értékei. Embernevelés, különszám 2003.
- Chrappán Magdolna: Gáspár László Szentlőrinc után. Embernevelés, különszám 2003.
- Hegedűs Gábor: Szentlőrinc, a jövő iskolája. Kecskeméti Főiskola, Kecskemét, 2007.

Trencsényi László
Budapest

GÉCZY JÁNOSNÉ Szeverényi Ilona (Meggyesegyháza, 1932. szeptember 21. – Monostorpályi, 2011. február 18.): tanító.

„A fény csak abban válik áldássá,
aki másnak is ad belőle.”
(Hamvas Béla)

Szlovák származású paraszti család első gyermeke. Édesapja, Szeverényi András aranykalászos magángazdálkodó, édesanyja, Kupecz Ilona háztartásbeli. Testvéröccse, András igazságügyi szakértő.

Tanyasi gyerekként a meggyesegyházi iskolában szerezte meg az elemi ismereteket. Iskoláit Mezőtúron folytatta, majd 1951-ben Békéscsabán érettségizett.

Az egyik unokatestvére mesélte, hogy középiskolás korában „vagány leányzó” volt. Tanyáról járt be naponta vonattal. A tanyától a vasútállomásig lóháton tette meg az utat. Lovát megpuszilta és otthonába indította. A vonat visszaérkezését a lova várta, hogy hazavigye a tanyájukra.

Középiskolai tanulmányait befejezve adminisztrátorként dolgozott két évig.

1952-ben házasságot kötött Géczy János monostorpályi asztalossal, akivel élete végéig boldog házasságban élt. Három gyermekük született: János (1954 - biológus), Gabriella (1955 - mérnök), Andrea (1968 - középiskolai tanár).

1958-ban képesítés nélküli nevelőként helyezkedett el egy tanévre Nagylétán.

A monostorpályi Általános Iskolában 1959. szeptember 15-én kezdte meg évtizedekig tartó pedagógusi tevékenységét. A falu lakosainak valamennyi nemzedékét nemcsak tanította, nevelte, hanem jól is ismerte. Alakította jellemüket, követte életútjukat, sorsukat.

Az első négy tanévben osztálytanítóként dolgozott. A kezdeti nehézségeken rátermettsége, szorgalma és az akkori nevelőtestület tagjai segítették át. Sokat hospitált, módszertani kultúráját tudatosan fejlesztette.

Kitartó munkával – gyermekei nevelése mellett – 1963-ban szerzett tanítói oklevelet a felsőfokú tanítóképzőben Debrecenben. Ebben az évben indultak az első napközis csoportok Monostorpályiban. Az 1-4. évfolyamos tanulókból alakított csoportot ő vezette. Igen jó pedagógiai érzékkel és szakmai felkészültséggel, lelkesen végezte napközis nevelői munkáját. Kiválóan tudta motiválni a gyermekeket feladataik elvégzésére, a tanulásra. A napközi otthonos gyermekek élelmezését is ő vezette. Ez irányú munkája is pontos volt. Szerető, gondos tanítója volt a napközis tanulóknak, és szinte édesanyjukként gondoskodott a megfelelő táplálkozásukról.

1971. szeptember 1-jétől – saját kérésére – osztálytanító lett. Módszertanilag folyamatosan fejlődött, a különböző tanfolyamokat „kiválóan megfelelt” minősítéssel végezte el. Kiemelkedő eredményeket ért el az olvasás, fogalmazás, nyelvtan tanításában. Mindegy, hogy milyen módszer volt az akkor elfogadott, az Ilike osztályai minden tanévben jól tudtak olvasni. A napocskák, felhők osztogatásával hihetetlenül buzdította a kisiskolásokat. Valóságos ötlettára volt a munkára nevelésben. Határozott volt, ugyanakkor a szeretet is sugárzott egyéniségéből.

Elismerésre méltó a 3-4. osztályokban végzett tantárgycsoportos anyanyelvi oktatása. Kiemelkedő volt csoportjának a könyvtárhasználata, a gyermekeket olvasóvá nevelte.

Nagyon jó kapcsolata volt a szülőkkel. Kiválóan irányította a gyermekek otthoni tanulását, az anyukákat is jól motiválta a közös tanulásra.

Szülői értekezletekre, nyílt napokra, szülőknek szervezett előadásokra hívta őket. Tanítványainak ismerte a családi hátterét, közvetlen, kedves tanító volt, így bizalommal fordultak hozzá az emberek.

Aktív közéleti személyiség volt. Dolgozott tanácstagként, a kulturális bizottság vezetőjeként. Fiatalabb korában az akkori ifjúsági szervezet kulturális munkáját segítette. Lelkesen szervezte az alsós gyermekek kirándulásait, nyári táborait.

Több analfabétát megtanított írni, olvasni. Pályája végén is fiatalokat megszégyenítő energiával tevékenykedett, nagyon jól illik reá a klasszikus mondás: *„A tevékeny ember számára egy nap sem hosszú.”* (Seneca)

Munkáját az iskola és a falu vezetői is elismerték. Többször kapott kitüntetést:
- Érdemes Társadalmi Munkás 1979, 1982
- Miniszteri Dicséret 1981
- Kiváló Munkáért 1986
- Monostorpályi Díszpolgára 2009

A mindenkori nevelőtestület meghatározó egyénisége, aktív tagja volt. Munkatársai tisztelték, szerették. Mindenkihez volt egy kedves szava.
Igazi társasági emberként több kollégájával tartott baráti kapcsolatot. 1987-ben kérte nyugdíjazását. Ezt követően még négy tanévben dolgozott helyettesítő tanítóként.
Megdöbbenve és szomorúan vettük tudomásul a halálhírét. Szinte hihetetlen, hogy a XXI. században, kórházban, egy műtét utáni gyógyszerallergia miatt kellett közülünk távoznia.
„Az élet egyikünk számára sem könnyű, de nincs semmi baj, ha az embernek van kitartása és főleg önbizalma.” (Madame Curie)
Ilikének volt kitartása. Emlékét nagy családján kívül munkatársai és tanítványai is őrzik.

Szűcs Istvánné
Monostorpályi

GÉGÉNY JÓZSEF (Ibrány, 1937. február 25. – Buj, 1984. március 2.): tanító, tanár, igazgató.

Rohan az idő. Az évek múlása közben gyakran visszaidézzük az elmúlt időket, a távoli történéseket. Így teszek én is, férjemre, néhai Gégény Józsefre emlékezve. Röviden felidézem életrajzát, munkásságát.
Gégény József és Szabó Rebeka elsőszülött fiaként született. Két testvére volt, két öccse, akiknek neveléséből, sorsuk egyengetéséből – a legidősebb gyermekként – kivette részét.
Általános iskolai tanulmányait Ibrányban végezte, majd – jó tanuló és kiváló közösségi ember lévén – a Nyíregyházi Állami Tanítóképzőben folytatta, ahol 1955-ben érettségizett. Az akkori képzési rendnek megfelelően egy év gyakorlat után megszerezte a képesítő vizsgán a tanítói oklevelet, s elhelyezkedett Bujon, ahol már az előző évben gyakorlatát is töltötte. Itt munkálkodott egészen 1984-ben bekövetkezett haláláig.

Kezdő tanítóként 1956-ban fél évig a Rózsástanyán tanított két műszakban 1-8. osztályosokat, ugyanis az előzőleg ott tanító házaspár disszidált. A következő tanévet már a buji általános iskolában kezdte. Hamarosan a nyolcadikosok osztályfőnökeként intézte a gyerekek továbbtanulását.
A tanítóképzőben hegedülni tanult, így a tornavizsgákon – több felnőttel egyetemben – hegedűszóval kísérték az éneklő gyerekeket, ezzel is emelve a tornavizsgák színvonalát.
1959 februárjában ismerkedtünk meg egy továbbképzésen, s még abban az évben, júniusban házasságot kötöttünk. Én akkor kerültem a buji általános iskolába tanítani. Házasságunkból két lányunk született, akik szintén pedagógus végzettségűek.
Közben férjem az egri tanárképző főiskolán matematika-fizika szakos tanári diplomát szerzett. Majd tovább folytatta tanulmányait, elvégezte a marxista egyetem minden tagozatát. Gyakran megjegyezték akkoriban ismerősei, hogy: „Mindkét végéről égeti a gyertyát!” Ilyenkor elmosolyodva csak ennyit mondott:
„Ahhoz, hogy úgy végezzem a munkámat, ahogy terveimben elképzeltem, képeznem kell magam.”
Munkaközösség-vezetőként számtalan szakmai továbbképzésen adta át tudását és tapasztalatait kollégáinak. 1974-től iskolaigazgatóként is ak-

tívan tevékenykedett. Olyan vezető volt, aki szívén viselte munkatársai és a tanulók sorsát. Meg tudta szerettetni a gyerekekkel a matematika és fizika tantárgyat. Munkája elismert volt az egész faluban, sőt a körzetben is.
Damjanovics Pál, az akkori görög katolikus esperes úr, ekképpen vélekedett róla:
„Öt gyereket neveltünk, de azoknak a gyerekeinknek, akiknek Gégény tanár úr tanította a matematikát és a fizikát, sosem kellett otthon segíteni, mert úgy magyarázott, hogy aki figyelt, órán megtanulhatta a tananyagot.” Az esperes úrnak volt pedagógus végzettsége is, ezért szakértelemmel értékelte férjem munkáját.
Tanítványai közül szép számmal lettek pedagógusok, orvosok, mérnökök. Tanítványai szívesen jártak vissza beszámolni arról, hogyan érettségiztek, később pedig egy-egy felsőoktatási intézményben elért eredményeikről is hírt hoztak. Örült a sikereknek. Egyengette a gyerekek továbbtanulását.
Korszerűsítette a szolgálati lakásokat, salakos tornapályát építtetett. Szorgalmazta a tanulók vándortáboroztatását, amit a lelkes tantestülettel együtt szívesen szerveztek meg évről évre. Így a tanítványok nemcsak szűkebb környezetüket ismerhették meg, hanem eljutottak a Dunántúl szép tájaira is.
Szervezte a dolgozók esti iskoláját, ha kellett, tanította őket. Támogatta a nevelők továbbképzését és a szaktantermek kialakítását.
Az 1960-as évek közepétől évente szervezte a nyári táborokat Tokajban. Kezdetben honvédségi sátrakban, később már faházakban voltak elhelyezve a gyerekek. Amikor a körülmények javultak, nemzetközi biológiai táborrá fejlődött az eredetileg úttörőtáborként működő nyaralóhely. E munkáját „Kiváló Úttörővezető” kitüntetéssel és egyhetes üdüléssel jutalmazták, melyet akkor Zakopanéban tölthetett el.

Kisdobos- és úttörőavatás 1982-ben

A község társadalmi és kulturális életében is fontos szerepet töltött be.
Tevékenykedett a népfrontban, volt tanácselnök-helyettes, és több társadalmi szervezetben is tiszteletbeli tagként vett részt.
Munkáját a szeretet és az emberség hatotta át, ami kiterjedt az iskola falain kívülre is.
Neveltetése, élettapasztalata, emberi adottságai tették azzá, aki volt. Hitvallása mindvégig elkísérte: *„Élni becsülettel, segíteni másokon."*
Sajnos, gyógyíthatatlan betegsége korán véget vetett munkásságának. Lányai felnőtté válását már nem érhette meg, unokáiban sem gyönyörködhetett.
Halálának 25. évfordulója alkalmából a Buji Szemle hasábjain emlékeztek meg a volt igazgató úrról a buji emberek, a régi kollégák. *Padlovics Imre* így írt róla az újság hasábjain:
„Frissen végzett nevelőként 1975-ben érkeztünk feleségemmel a buji iskolába, ahol Gégény József nemrég megválasztott fiatal igazgató fogadott bennünket. Első találkozásunkkor kissé feszélyezett volt, mi úgyszintén, de rövid idő után érezhető volt a belőle áradó tisztelet, előlegezett bizalom és emberség. Ezzel a jó érzéssel kezdhettük iskolai munkánkat az ő irányításával és óvó felügyeletével.”
Ehhez hasonló véleményeket a mai napig hallhatunk férjemről a falu és a régi kollégák körében, ami bizonyítéka annak, hogy maradandót alkotott.
Rövid, de tartalmas élete és munkássága feledhetetlenné teszi őt családja és volt munkatársai körében egyaránt. Emlékét örökké megőrizzük szívünkben.

Gégény Józsefné Mádi Erzsébet
Nyíregyháza

GERŐ LÁSZLÓNÉ Szamosy Ildikó (Sátoraljaújhely, 1942. május 23. – Baktalórántháza, 1998. október 9.): matematika-fizika szakos középiskolai tanár, igazgató, címzetes igazgató.

Általános és középiskoláit Sátoraljaújhelyen végezte, kitűnő eredménnyel. Szülei mindketten a MÁV-nál dolgoztak, zenekedvelő emberek voltak, így nagy szerepük volt a városi kulturális élet szervezésében. Édesapja sokoldalú zenész volt, több hangszeren játszott. Ez a szülői házból hozott töltés meghatározó része lett későbbi tevékenységének, egész életének is.

Érettségi után a KLTE (Debrecen) matematika-fizika szakára jelentkezett, felvették, s sikerrel el is végezete, így 1965-ben középiskolai tanári diplomát kapott.

Az egyetemen – az akkori szokásoknak megfelelően – az évfolyam kultúrfelelőse lett, ahol, színház-, mozilátogatásokat és kirándulásokat szervezett.

Két évig voltunk csoporttársak, bár én nem voltam kollégista, mégis nagy élményt jelentett együtt járni, főleg színházba, kirándulásokra, megbeszélni a látottakat. Mindig bizakodó volt, a legnehezebbnek tűnő vizsgák előtt is, nem hagyta, hogy nekikeseredjünk, ha nem sikerült elsőre venni az akadályt. Fel tudott vidítani bennünket, s újult erővel láttunk neki ismét a tanulásnak. Csaknem 25 év múlva találkoztunk újra, s mintha csak tegnap váltunk volna el, szinte ugyanaz a munkájáról lelkesen, családjáról nagy szeretettel beszélő ember maradt. Felelevenítettük a debreceni éveket, már csak nevetve emlegettük a „Bunyó bácsi” előtti algebravizsgát, vagy a szigorlatot Éva néni előtt. Az élet azt igazolta, hogy nem az érdemjegy számít, hanem hogy hivatásnak tekintettük a munkánkat!

Az egyetemi évek alatt jött létre kapcsolata, évfolyamtársával, későbbi férjével, akivel boldog, kiegyensúlyozott, sajnos rövid (33 év) házaséletet éltek. Házasságukból két gyermek született. Ildikó (1966) pedagógus, Zsuzsa (1978) pszichológus. Két unokájának csak igen rövid ideig örülhetett.

Az egyetem elvégzése után, 1965-ben az akkor három éve létesített baktalórántházi gimnáziumban (az iskolának, akkor még nem volt neve) kezdtek tanítani. Egyedüli gyerek lévén szüleit nagyon megviselte, hogy nem Sátoraljaújhelyen kezdte pályáját, ahol férjének is lett volna munkahelye. A férj azonban Szabolcs-Szatmár-Bereg megye ösztöndíjasa volt, ezért a megyében kellett kezdenie. Az iskolaválasztásban – a fenti ok miatt – szerepet játszott az is, hogy anyai nagyanyja innen származott. Így a városban élt még néhány rokona, ami a szülőket kicsit megnyugtatta.

A fiatal, hagyományokkal még nem rendelkező iskola tantestülete ezekben az években kezdett kialakulni, összekovácsolódni. A testület döntő többsége vagy pályakezdő volt, vagy nem rendelkezett középiskolai tanítási tapasztalattal. A szakmai színvonal, a követelményrendszer elvárásoknak megfelelő alakításában sokat segített az akkori nagytekintélyű, segítőkész szakfelügyelet. A matematikát és fizikát illetően ez vitathatatlan! (Vértessy Géza és Misley Győző.) Ennek is köszönhető, hogy tanítási tevékenységét egész életében következetes szigorral, eredményesen és a tanítványok iránti nagy szeretettel végezte.

Az iskolai munkának azonban csak egy része az oktatás. A környező kisfalukból, tanyákról bejáró gyerekek (néha a szülők) nevelésére is nagy gondot fordított. A hagyományok teremtésében, kialakításában is nagy szerepe volt. (Mindenfajta iskolai ünnepséget jól tudott szervezni.)

Énekkart vezetett, több néptáncot és klasszikus táncot tanított be az évek során. (Emlékezetem szerint a gólyabáli tánc betanításánál is volt szerepe, s már akkor is sikert arattunk!)

1976-ban igazgatóhelyettesnek nevezték ki, két év múlva, 1978-ban pedig igazgatónak. A Megyei Tanács döntésének megfelelően 1979 szeptemberére a gimnáziumot mezőgazdasági szakközépiskolává kellett átszervezni. Az ehhez szükséges szaktanárok, szakoktatók, eszközök beszerzését egy év alatt, sikerrel oldotta meg, annak ellenére, hogy kisebbik lánya akkor még csak öt hónapos volt. A tanműhelyeket az akkor már működő szakmunkásképző intézet területén alakították ki, a város belterületén levő iskolában erre nem volt hely, de ez nem okozott gondot se a tanároknak, se a diákoknak.

A beiskolázási körzet lakóinak követelésére azonban mégis engedélyezték egy gimnáziumi osztály indítását is. Ez az osztály rekordlétszám-

mal, 48 fővel indult; nem kis pedagógiai feladat igazgatónak, osztályfőnöknek, szaktanároknak, de érettségiig alig volt lemorzsolódás!
A 80-as években lezajlott változásoknak köszönhetően az iskola újra gimnázium lett.
Az akkor bevezetett fakultációs lehetőségeket kihasználva, a megyében elsőként, utazás-turizmus fakultációt vezetett be, mely igen sikeres változásokat eredményezett.
A rendszerváltás küszöbén ukrán nyelvi fakultációs osztály indítását kezdeményezte. Ez az elképzelés országosan is elsőnek bizonyult. Az itt végzett diákok lettek a BGYTF ukrán tanszékének első hallgatói. Az ukrán tagozat jelenleg is működik.
A rendszerváltás után, 1991-ben, a korábbi Mező Imre nevet elhagyva, környékünk híres szülöttének, Vay Ádámnak a nevét vette fel az iskola.
Az ukrán tagozat sikerén felbuzdulva, az iskola jövőjének biztosítása érdekében, a megyében szintén elsőként megszervezte a belügyi közbiztonsági tagozatot. Mivel ilyen tagozat országosan kevés volt, a szomszédos megyékből is jelentkeztek tanulók. Az első években általában háromszoros volt a túljelentkezés, nagyon nehéz volt kiválasztani az erre a pályára alkalmasnak tűnőket, de ezt is sikeresen megoldotta kollégáival.
1995 nyarán, másfél évvel a nyugdíjas kor elérése előtt igazgatói megbízatása lejárt. Az akkori polgármester – személyes okok miatt – a szokástól eltérően nem hosszabbította meg megbízatását egy évvel, hanem meghirdette az igazgatói állást. Az iránta való tiszteletből se a tantestületből, se kívülről nem pályázott senki, annak ellenére sem, hogy ő kérte, hogy pályázzanak.
A problémát úgy oldották meg, hogy a gimnáziumot összevonták a szakmunkásképzővel és az utóbbi intézmény – egyetemi végzettséggel nem rendelkező – igazgatóját bízták meg évről-évre, amíg az egyetemi végzettséget meg nem szerezte. Ő pedig címzetes igazgatóként tanított, amíg a nyugdíjas kort el nem érte. Sajnos, a nyugdíjat egy évig se élvezhette. 1998-ban a második infarktus elvitte, hisz „két végéről égette a gyertyát”.
Harminckét év a pályán, egzisztenciateremtés, családalapítás, megfelelni az önmaga és mások elvárásainak, átadni a tudást, nevelni saját és mások gyerekeit (olykor a szülőket is), társnak, feleségnek lenni, s haladni az oktatásban meglévő állandó változásokkal nem egy könnyű feladat. Ildi ezt saját magát nem kímélve is vállalta, nem is akármilyen szinten!
Nyomtatott formában megjelenő publikációi nem voltak, de megyei igazgatói értekezleteken nemegyszer számolt be munkájáról, tapasztalatairól, melyek nagy tetszést váltottak ki a kollégákból, s követendő példaként emlegették.
A 90-es évektől szervezője, szereplője volt a kárpátaljai magyar pedagógusok továbbképzésének. Az iskola többször adott helyt az évközi és nyári (több napos) tapasztalatszerző tanfolyamoknak.
Élő kapcsolatot tartott az ungvári művelődési osztállyal és pedagógiai intézettel. Ennek eredményeként az ukrán tagozatos diákok nyári táborozásokon vettek részt vegyes lakosságú környezetben. A nyelv gyakorlása mellett alkalmuk volt megismerni Kárpátalja gyönyörű tájait, történelmi emlékhelyeinket (Ungvár, Munkács, Huszt, Técső, Rahó stb.).
A „Tanuljunk ukránul” című, 2004-ben megjelent nyelvkönyvet szerzője – Szofilkánics Judit – az ő emlékének ajánlotta. A könyv előszavában Udvari István tanszékvezető egyetemi tanár is elismerően szól a Vay Ádám Gimnáziumban folyó tevékenységéről.
Aktívan dolgozott a szakszervezeti mozgalomban is. Tagja volt a járási vezetőségnek.
Elismerései:
- Érdemes Társadalmi Munkás 1977. Hazafias Népfront
- Aranykoszorús KISZ Jelvény 1978. KISZ
- Kiváló Társadalmi Munkás 1986. Hazafias Népfront
- Kiváló Munkáért 1988. Minisztertanács
- Pedagógus Szolgálati Emlékérem 1997

Forrás:
- Gerő László, megyei fizika-szakfelügyelő visszaemlékezése
- Személyes ismeretség

Raffay Zoltánné Oláh Katalin
Nyíregyháza

„Az álmok egy tanítóval kezdődnek, aki hisz benned, aki noszogat, ösztökél és fölsegít a következő lépcsőfokra, miközben meg-megbökdös egy hegyes pálcával, melyet úgy hívnak: igazság.”
(Dan Rather)

H

DR. HÜTTL TIVADAR (Budapest, 1884. július 14. – Budapest, 1955. november 6.): egyetemi nyilvános rendes tanár, sebészprofesszor.

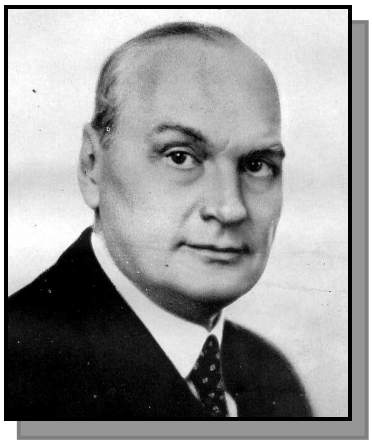

Hüttl Tivadar 1884-ben Budapesten született. Szülei Steudemann Erzsébet és Hüttl Tivadar porcelángyáros voltak. Középiskolai tanulmányait a budapesti V. kerületi állami főgimnáziumban végezte, majd 1902-től a Budapesti Tudományegyetem orvostanhallgatója volt, ahol 1907-ben szerzett orvosi oklevelet. 1907-től az egyetemi Kórbonctani Intézetben (Genersich Antal professzor mellett) díjtalan, majd díjas gyakornok, 1910-től az I. sz. Sebészeti Klinikán (Réczey Imre, majd ennek halála után Verebélÿ Tibor professzorok mellett) műtőnövendék, majd I. tanársegéd. Az I. világháború alatt a klinikához tartozó hadikórházban volt tartalékos orvosszázados. Tudományos karrierjének elismerését jelzi, hogy a budapesti orvosi karon 1922-ben „Sebészeti diagnostika” tárgykörből egyetemi magántanárrá habilitálták.

Azonban pályáját nem a fővárosban, hanem vidéken folytatta: 1921. október 11-től a debreceni Tisza István Tudományegyetem megalakuló orvosi karán előbb a sebészet helyettes vezetője, 1922. szeptember 18-án nevezte ki Horthy kormányzó a sebészet nyilvános rendes tanárává és a Sebészeti Klinika igazgatójává.

Az 1939-40-es tanévben az egyetem rektora volt, ekkor választatta az egyetem díszdoktorává egykori mesterét, Verebélÿ Tibort, de része volt abban is, hogy Eiselsberg bécsi és Sauerbruch Finsterer berlini professzorok a sebészet két kimagasló európai szakembere is a debreceni orvosi kar tiszteletbeli doktorai lettek.

1944-ig a debreceni Orvosi Kamara elnöki tisztét is betöltötte, ebben a pozíciójában számos ellehetetlenített és üldözött zsidó orvoson segített. Rektorsága után, 1941-ben a Magyar Érdemrend Középkeresztjével tüntették ki.

Amikor lejött Debrecenbe egy induló klinika vezetőjének, ez abban az időben és viszonyok között határozott lemondást és áldozatot jelentett. Felismerve a sebészeten belüli specializálódást, klinikáján urológiai, sztomatológiai, fül-orr-gégészeti, ortopédiai és traumatológiai osztályokat szervezett, amelyek később önálló klinikák lettek. A Sebészeti Klinika tagjait éppen ezért küldte ki tanulmányútra a megfelelő budapesti, illetve külföldi klinikákra, hogy tudományáguk újdonságait megismerhessék.

1939-ben a szegény, de tehetséges szigorló orvosok számára „szigorlati díj segélyalapítvány”-t létesített, amelyet hálából róla neveztek el.

Műtéti tevékenységében rátermettsége, sokoldalú képzettsége, kereső-kutató szelleme és nem utolsósorban ragyogó műtéti technikája segítette. Már nagyon korán foglalkozott az idegsebészettel, együttműködve a debreceni idegklinika professzoraival, Sántha Kálmánnal és Benedek Lászlóval. Sántha egyébként Magyarország legintelligensebb sebészének tartotta Hüttl Tivadart.

Debrecenben tudományos iskolát teremtett, közvetlen tanítványai közül nyolc tanszékvezető egyetemi tanár (köztük tanszéki utóda, Loessl János, és annak utóda, Szeleczky Gyula is) és közel száz sebészfőorvos került ki. Klinikáját sok tanulni vágyó sebész kereste fel más hazai egyetemekről (a fővárosból is), a Trianonban elcsatolt területekről (már amennyiben lehetőségük nyílt rá), de külföldről is, az USA-ból, Ausztráliából, Indonéziából, Afrikából.

1944. október 6-ig vezette debreceni klinikáját, majd információkért és kötszerért Budapestre utazott, ahonnan már a hadi helyzet miatt nem tudott visszatérni. Budapesten még részt vett a menekült debreceni orvosi kar ülésein, majd 1944 decemberétől 1945 májusáig a németországi Halleban a miniszteri jogkörrel felruházott Csilléry András kormánybiztos vezetése alatt működő, menekült fővárosi és vidéki orvosprofesszorokból álló Magyar Orvostudományi Kar egyik sebészeti professzora. A Michelsdorf bei Chem-i internáló táborból 1945 októberében tért haza.

Bár a hallei szerepvállaláson kívül semmit sem tudtak felhozni ellene (mentőtanúja annál több volt), ez mégis elég volt arra, hogy 1946 februárjában az igazolóbizottság állásvesztésre ítélje, majd némi fellebbezési huzavona után 1947. április 1-jével nyugdíjazták. 1951-től haláláig Budapesten az Országos Onkológiai Intézet főorvosa volt. 1952-ben az orvostudományok kandidátusa lett.

1918-ban vette feleségül Lehoczky Mariettát (az anyák megmentője, Semmelweis Ignác unokáját), ikergyermekeik (születtek: Budapest, 1919. június 5.): Tivadar, a budapesti Semmelweis Kórház sebész főorvosa, címzetes egyetemi tanár és Kálmán debreceni bölcsészhallgató, aki a II. világháborúban 1944. július 21-én hősi halált halt. Mivel felesége a szülés következtében meghalt, a gyermekeket nagyanyjuk, Semmelweis Antónia gondozta.

Hüttl professzor másodjára is megnősült: 1929. augusztus 2-án vette feleségül thuriki és komjátnai Thuránszky Juditot (szül. Sátoraljaújhely, 1895. május 16.), akinek első házasságából mostohagyermekei: Ghyczy Klára (1912), Ghyczy Tihamér (1915) és Ghyczy Judith (1923) voltak.

A Sebészeti Klinika későbbi vezetője, Hüttl egyik tanítványa, *Szeleczky Gyula* professzor így emlékezett rá születésének századik évfordulóján:

„Nyugodt, csendes, jóságos magatartása, az a szerető megértés, amivel velünk, fiatalokkal bánt, látszólagos elzárkózottsága ellenére is megtalálta szívünkhöz az utat. Szótlan, komoly, csendes szavú embernek ismertem meg. Egyetlenegy alkalomra sem emlékszem, hogy hangját akárcsak felemelte volna. Mégis hallatlan tekintélye volt. Soha hatalmával vissza nem élt. Bizonyára azért, mert soha senkinek nem akart rosszat. Ennek ellenére igen nagy fegyelmet tartott, nem szóval és büntetésekkel, hanem lenyűgöző tekintélyével és a klinika jó közszellemével. Érzékeny lelkű volt és ebből eredhetett nagy tapintata. Jellemvonása volt az anyagiasság teljes hiánya. Klinikáján »kiskasszát« vezetett be, melyből a klinika összes orvosa igazságos kulcsszám szerint részesedett.”

Vásáry Tamás zongoraművészt is operálta a kezén gyermekkorában, aki így emlékezett rá: „Számomra ő az igazi professzor megtestesítője, aki együtt szenved a betegeivel.”

Jáki Gyula szegedi sebészprofesszor, Hüttl talán legkiválóbb tanítványa nekrológjában, 1956-ban így emlékezett mesterére:

„Nemes gondolkodású, tiszta jellemű, munkás-életű, igaz orvos távozott közülünk, amikor 1955. november 6-án megszűnt Hüttl Tivadar szíve dobogni.”

Szeleczky ehhez még hozzátette:

„Ilyen ember volt Hüttl professzor, klinikáját megtöltötte a hivatás szeretetével, a fáradhatatlan és önmagát nem kímélő munka elvégzésének örömével, a beteg ember tiszteletével és a vele való foglalkozás, a gyógyítás tapintatával és művészetével.”

1945-ben így összegezte életpályáját Hüttl Tivadar az igazolóbizottságnak írt beszámolójában:

„Egész életemet a magam egyéni elgondolásai irányították, amelyek két vezérelvet tartottak szem előtt: szakmám művelését és tőlem telhetőleg embertársaim megsegítését. Ugy érzem, hogy a magyar sebészet műveléséből kivettem részemet. Iskolát alapítottam és büszkeséggel tölt el, hogy számos tanítványom ma kórházak élén áll és vezető szerepet játszik. Az a meggyőződésem, hogy életem munkája e téren nem volt hiábavaló.”

Források:

- Bot György – Kapusz Nándor: Nyolcvanéves a debreceni orvosképzés. DOTE, Debrecen, 1998.
- Új Magyar Életrajzi Lexikon III. kötet
- Szeleczky Gyula: Hüttl Tivadar centenáriumára. Orvosi Hetilap 1984/125.
- Mudrák József: Hüttl Tivadar sebészprofeszszor igazolóbizottsági elítélése 1946-ban. Orvosi Hetilap 2011/26.
- Péterffy Árpád professzor és Vásáry Tamás zongoraművész közlése.

Mudrák József
Debrecen

„Amilyen a tanító, olyan az iskola.
Minden szabálynál és tantervnél fontosabb a
tanító egyénisége, lelkülete, szellemi tartalma...”
(Comenius)

I

INÁNTSY FERENC (Máramarossziget [ma Románia], 1911. október 18. – Nyíregyháza, 1986. február 18.): okleveles kertész, középiskolai, főiskolai tanár.

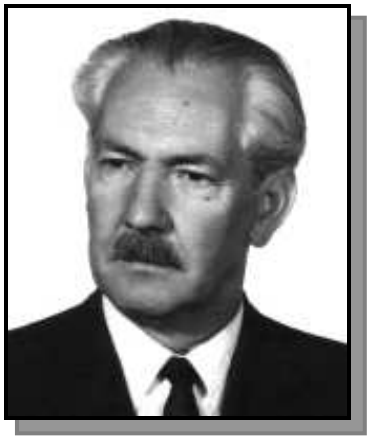

Neve ismerősen cseng minden olyan embernek, aki kertészkedéssel, gyümölcstermesztéssel foglalkozott 1938 óta Magyarország keleti tájain, akár hivatásszerűen, akár kedvtelésből.
Szakmaszeretete, elhivatottsága indította el azon az úton, amelyet töretlenül járt be élete utolsó napjáig. Tudását, tapasztalatát átadni mindazoknak, akik hittek abban, hogy a hazának ezen a felén virágzó gyümölcsöskertek teremthetők, és a meglévők modernizálhatók.
Szívesen emlékeznek rá azok, akik alapfokú kertmunkás iskolában sajátították el a szakmai munka alapjait, és azok is, akik a nyíregyházi kertészeti középiskolában, majd a Felsőfokú Technikumban, illetve a Mezőgazdasági Főiskolán tanultak
Tisztelettel és szeretettel gondolnak a Szabolcs-Szatmár megyei Kertbarátok és Kisállattenyésztők Szövetségének megyei titkárára, a Nyíregyházi ÁFÉSZ gyümölcstermesztő szakvezetőjére, a Kertbarát klub szervezőjére és vezetőjére azok, akik szabadidejüket töltötték hasznosan a kertjeikben és számíthattak tanácsira.
Volt tanítványai és pályatársai mindig csak a legnagyobb elismeréssel szóltak és szólnak róla halála után 25 évvel is.
Számtalan jó tanácsát, tanítási óráját, jó kedélyű gazdasági bemutató gyakorlatát, ismeretterjesztő előadásait őrzik emlékezetükben tanítványai, munkatársai.
Sok tehetséges ifjút indított el pályáján, akik az élet és a kertészet minden területén megállták helyüket.
Máramarosszigeten született egy tízgyermekes család hetedik gyermekeként. Édesapja járásbíró volt, aki 1924-ben meghalt. Ekkor még csak egy felnőtt testvére volt kenyérkereső.
Édesanyja, Madarassy Mária szűkös özvegyi nyugdíjából igen nehéz körülmények között nevelhette gyermekeit. Családja segítségével azonban a hat fia diplomát, négy leánya szakképesítést szerzett.
A hetedik gyermek e körülmények következtében tanulmányai kényszerű megszakítása után így csak 23 évesen érettségizhetett a Budapesti Szent István Felsőkereskedelmi Iskolában.
Természetszeretete kora gyermekkorától végigkísérte életét, szívesen segédkezett a növényekkel kapcsolatos ápolási munkákban nagyanyja és rokonai vidéki gazdaságaiban. Ez az érdeklődés indította életpályájára.

Az érettségit követő esztendőt a Királyi Kertészetben töltötte gyakornokként, ez volt az előfeltétele, hogy 1934-től ’38-ig a Kertészeti Egyetem jogelődjében, a Budapesti Kertészeti Tanintézetben tanulhatott, ahol okleveles kertész diplomát szerzett. Ezekben az években életre szóló barátságokat kötött, és olyan példaképeket ismerhetett meg tanáraiban, mint Mohácsi Mátyás, Magyar Gyula, Ormos Imre, Domokos János.

1938. augusztus 1-től 1939. március 31-ig segédtiszt volt a tuzséri hercegi uradalomban.

1939. április 1-től 1939. december 31-ig a Nyíregyházi Kertmunkás Iskolába hívták kisegítő gyakornokként az akkor alakuló szakképző iskola gyakorlókertjének megtervezéséhez és kivitelezésének irányításához. Hivatalosan ettől az időtől számítható a közszolgálata, amit ő egész életében szó szerint a köz szolgálatának tekintett! Itt kezdődött kapcsolata a mezőgazdasági oktatással is.

Jó szervezőképességét kamatoztatván 1940. január 1-től 1941. augusztus 20-ig a jánoshalmi, majd a tarcali faiskola vezetésével bízták meg.

1941. szeptember 1-től 1943. február 28-ig a nagybányai székhelyű Szatmár megyei Kertészeti Felügyelőséget vezette.

1942-ben házasságot kötött Kölcsey Ilona tisztviselőnővel, mely házasságból négy gyermekük született. Felesége hű társa és segítője volt a gyermekek felnevelésében és életük megszervezésében. Gyermekei közül ketten kertészmérnökök, ketten mezőgazdasági gépészmérnökök lettek.

1943 márciusában a minisztérium megbízta a Fehérgyarmati Kertmunkás Iskola megszervezésével, az oktatás feltételeinek megteremtésével, berendezésével. Ezt az intézményt odaadó lelkiismeretességgel, szorgalommal alapította meg, és 1949 májusáig, az átszervezést követő megszüntetéséig volt igazgatója.

1949-ben Velich Sándor hívására Nyíregyházára helyezte a Földművelésügyi Minisztérium a névváltoztatásokon átesett nyíregyházi kertészeti középiskolába (Mezőgazdasági Technikumba) mint a gyümölcstermesztés szaktanárát.

1950-től megbízták az iskola tangazdaságának vezetésével, majd főagronómusi teendőivel is. Itt folytathatta az 1938-ban elkezdett – általa nagyon fontosnak tartott – gyakorlati képzés lehetőségének kibővítését. Céltudatos, kitartó munkával törekedett arra, hogy a tangazdaság minden évben egyre jobban megfeleljen az oktatás céljainak. Precíz éves és távlati terveket készített, és e munkákban nagy segítséget nyújtott a környező tangazdaságoknak is (Debrecenben, Mátészalkán, Abaújszántón, Sátoraljaújhelyen).

A termelési feladatok megoldásához a kutatóintézetek legújabb kutatási eredményeit is felhasználta. A kutatóintézetek munkatársaival szoros együttműködésben helyt adott az eredmények gyakorlati alkalmazásához, így modernizálta a termelést, minden újra rendkívül fogékonyan.

Szakmáját szenvedélyesen szerette, és tudását nemcsak a középiskola tanulóival osztotta meg, de lehetőséget adott kollégáinak, volt tanítványainak is a szakmai képzettség frissítésére.

Ezüstkalászos gazdatanfolyamot vezetett a tangazdaság és a közeli tsz. dolgozói részére

Közben megszerezte a mezőgazdasági mérnöki címet és a tanári oklevelet is.

1961-ben megalakult Nyíregyházán a Felsőfokú Mezőgazdasági Technikum. 1961. szeptember1-től a minisztérium kinevezte felsőfokú technikumi tanárrá, és megbízta a gyümölcstermesztés tantárgy oktatásának megszervezésével. Tagja volt a minisztérium által szervezett szakértői bizottságnak, amely kidolgozta az új mezőgazdasági oktatási forma tantervét és működésének szabályzatát.

1963. június 16-án megbízták a megalakuló Gyümölcstermesztési Tanszék vezetésével, melyet két ciklusban látott el.

1971. szeptember 1-től kinevezték főiskolai tanárrá a frissen létesített Nyíregyházi Mezőgazdasági Főiskolára, 1974. május 31-ei nyugdíjazásáig itt oktatott.

A felsőoktatásban eltöltött idő alatt is főkertészként és igazgatóhelyettesként vezette a tangazdaságot egészen 1972 áprilisáig. Így közvetlenül szerzett gyakorlati tapasztalatait oszthatta meg tanítványaival. Számos jegyzetet, tankönyvet, szakcikket írt.

Nagyon fontosnak tartotta a nagyüzemi termelés korszerűsítését, új művelési módok bevezetését, a kutatók által nemesített, piacosabb, betegségnek ellenállóbb gyümölcsfajták termelésbe vonását is.

Tanítványai hivatásuk gyakorlása közben is közvetlen baráti kapcsolatot tartottak vele, szá-

mítottak és számíthattak széleskörű szakmai tanácsaira és önzetlen segítőkészségére.
Nyugdíjba vonulása nem jelentette számára a tétlenség idejét.
Szabadidejében is megmaradt kertésznek.
Egész életében volt kiskertje, melynek művelésére nagy gondot fordított, s ahol gyermekeit és tíz unokáját is megtanította a természet szeretetére, a gazdálkodás apró-cseprő fogásaira.
A nyíregyházi Megyei és Városi Művelődési Központban a megalakulástól kezdve szakmai vezetője volt a kiskerttulajdonosok által igen szívesen látogatott kertbarát klubnak. A maga és klubtársai kertjében számos alkalommal tartott szakmai bemutatót. Lelkesedéssel vett részt országos kiállítások szervezésében és a klubtársak kiállításokon való részvételének előkészítésében.
Munkássága alatt több állami kitüntetést és társadalmi elismerést kapott. Nyugdíjazásakor megkapta a Munkaérdemrend bronz fokozatát is. Anyaintézményétől, a Mezőgazdasági Főiskolától posztumusz kapta meg a Pro Facultate kitüntetést.

Hajdani munkatársa, *dr. Széles Csaba* a következő sorokkal búcsúztatta „Egy tanár emlékére” c. alatt:
„Alig két hete még előadást tartott népes hallgatóság előtt. A szakkönyvek jelentőségéről, az önképzés fontosságáról beszélt. Illetékes volt a szóra, hiszen főiskolai tanárként élete egészét szentelte a tanításnak, s mint kertész a fiatalok százait okította a jóra. Ahhoz, hogy Szabolcs-Szatmár egy kis Kert-Magyarország, hogy ezen a tájon sok ezer ember ért a téli alma termesztéshez, ahhoz Inántsy Ferencnek nagyon sok köze volt. Nyugdíjasként sem pihent. Szervezője és aktív résztvevője volt a kertbarát mozgalomnak és 15 évig szinte az utolsó pillanatáig ott volt a gyümölcstermelők között. Most eltávozott, 75 éves volt. Amíg lesz kert ezen a tájon, emlékét megőrzi az ember s a gyümölcsfák virága.”

Kökéndy Ivánné
Nyíregyháza

IVÁN ÁGNES (Kisvárda, 1954. április. 12. – Nyíregyháza, 2010. november. 25.): általános iskolai tanár, gyakorlóiskolai szakvezető.

Iván László vasutas és Jakab Ilona adminisztratív dolgozó első gyermekeként látta meg a napvilágot. Szülei nagy-nagy szeretettel és odafigyeléssel nevelték a később született leánytestvérével együtt. Záhonyban gyerekeskedett, ott járt általános iskolába. Kitűnt szorgalmával, tanulmányi eredményeivel, az úttörő mozgalmi szerepvállalásával, s már ekkor a maximumra törekedett. Édesapjával mélységesen jó volt a kapcsolata, aki nemcsak gyerek- és diákkorában, de további élete során is féltő gondoskodással vette körül a mindig ereje felett vállaló leányát.
Ági középiskolai tanulmányait a nyíregyházi „Zrínyi Ilona” Gimnázium francia tagozatos osztályában végezte, s kitűnő eredménnyel érettségizett. A középiskola négy éve alatt is roppant agilis volt: tanulmányi versenyek állandó résztvevője, az iskolai diák kulturális megmozdulások szervezője, vezetője. Tanárai nagyon szerették a mindig szorgalmasan tanuló, készséges tanítványt.
Érettségi után sikertelenül felvételizett a debreceni KLTE francia-orosz szakán, ez nagyon megviselte, de egy munkával eltöltött év után már sikeresen felvételizett a Nyíregyházi Főiskolára. Itt 1977-ben szerzett tanári diplomát jó eredménnyel történelem-orosz szakon, közben Moszkvában három hónapos részképzésben volt része.
Főiskolás korában aktívan bekapcsolódott az ifjúsági szervezet munkájába, kezdeményező és

végrehajtó is volt, s erejét itt sem kímélte. Odafigyelt a húgára, aki szintén bekerült a főiskola tanító szakára, segítetett unokatestvére általános iskolás gyerekeinek a tanulásban, részt vett a tudományos diákköri munkában.

A diploma megszerzése után a nyíregyházi 1. sz. Általános Iskolába (ma „Benczúr Gyula") került, először napközis, később szaktanárnak. Mindkét területen lelkiismeretesen, jól dolgozott, a gyerekek hamar elfogadták, szerették, kollégái úgyszintén. Városi szakmai továbbképzésen orosz nyelvből bemutató órát tartott a legkorszerűbb módszereket alkalmazva, a résztvevők legnagyobb megelégedettségére és tetszésére. Bekapcsolódott a főiskolai hallgatók külső iskolai nevelési gyakorlatának vezetésébe, a városi úttörőmozgalom szervezésébe, közben orosz nyelvből középfokú nyelvvizsgát szerzett.

1982. augusztus 16-tól nyugdíjazásáig, 2002. május 30-ig a Bessenyei György Tanárképző Főiskola 2. sz., ma Apáczai Csere János Gyakorló Általános Iskola tanára volt.

Tíz évig orosz szakvezető tanárként a lehető legjobban készítette fel a hallgatókat a tanári munkára. Változatos szituációkkal, párbeszéddel, bemutatással tette érdekessé az óráit. Gyerek, hallgató, látogató élvezte ezeket az órákat. Állandóan képezte magát, minél magasabb szintre emelve pedagógiai, módszertani ismereteit.

1987 nyarán intenzív nyári orosz továbbképzés hallgatója volt, francia nyelvből középfokú nyelvvizsgát tett, sőt 1993-ban kitüntetéses francia nyelvtanári oklevelet is szerzett. Ettől kezdve francia szakos hallgatókkal foglakozott. Mint osztályfőnök is kiemelkedő volt. Osztályfőnöki órái, az ezekből tartott bemutatók messze felülmúlták az átlagórákat. Naplóvezetése mintául szolgált a kollégák számára. Nem ismert lehetetlent, s mindenben a legkiemelkedőbb eredményt igyekezett elérni, erejét és szellemi energiáit nem kímélve. A munkaköri leírásában foglaltaknak mindig kifogástalanul, magas szinten eleget tett. Következetesen szigorú, közvetlen, a gyermeki kezdeményezéseknek is teret engedő pedagógus egyéniség volt. Tanítványaiban kifejlesztette a nyelvek iránti elkötelezettséget, a felismert tehetségeket felkészítette versenyre, és sikerélményhez juttatta országos szinten is.

Lelkiismeretessége, a szakma iránti elkötelezettsége alakította ki azt a kapcsolatrendszert a gyerekekkel, szülőkkel és munkatársakkal, amelyben tanítványai örömmel tanulták tantárgyát, jártak órára, szakkörre, kirándulni.

Szakvezetői munkájában magas szinten alkalmazta a közoktatási feladatteljesítés közben jól érvényesülő adottságait és képességeit. Az orosz szakos tanári és szakvezetői tevékenysége során szerzett szakmódszertani tapasztalatait felhasználva és a kisiskoláskori nyelvoktatás speciális eljárásaival kiegészítve készítette fel hallgatóit hivatásuk gyakorlására. A szaktanszéki oktatókkal, kollégáival együttműködési készsége kifogástalan volt. Szerették, szerettük őt, s féltettük, mert feladatvállalási készsége szembeötlő, időnként erőn felüli volt.

A francia szaktanterem létrehozásában maradandót alkotott munkatársaival. A továbbképzések résztvevője és vezetője is volt.

A versenyző diákok, a Francia Tanszék tanára és kollégái társaságában

Az iskolai pedagógia program francia nyelvi anyagának összeállításában aktívan részt vett. Tapasztalatait készségesen írásban is összefoglalta, s ezeket módszertani szemináriumokon a hallgatókkal, kollégákkal meg is vitatták.

A gyakorlóiskolai feladatait mindig kiváló szinten oldotta meg. Magas fokú hivatástudattal rendelkezett, s ezt igyekezett hallgatóiba is átplántálni.

Alig huszonöt éves pályafutását végigkísérték az elismerések (fizetésemelés, előléptetés formájában is).

Kitüntetései:

- 1984-ben: Dicsérő Oklevél (Magyar Úttörő Szövetség városi elnöksége)
- 1986-ban: Főiskolai Dicséret – oklevél
- 1990-ben: Miniszteri Dicséret – oklevél

Ahol ismereteit, nyelvtudását alkalmazni tudta, mindenütt szívesen segített: fordított leveleket

gyerekeknek; nyaranta tolmácskodott a lengyel pedagógusok számára a Pedagógusok Szakszervezete Megyei Bizottsága által szervezett csereüdültetéseken; foglalkozott húga gyerekeivel; hetente ment Kisvárdára ápolni édesanyját, aki közben megözvegyült és betegeskedett.

Saját maga egészségére nem akart odafigyelni, pedig az édesapja halálán nehezen tudott túljutni, az ő egészsége is megroppant. A dohányzást nem tudta elhagyni, pedig erre többször kérték orvosai is, s nem tudta munkatempóját se csökkenteni. Egyre gyakrabban jelentkeztek nála a kimerültség jelei, majd komolyan meg is betegedett. A rokkantnyugdíjazást, azt, hogy nem taníthat tovább, nagyon keservesen élte meg, majd édesanyját is elveszítette. Egyre jobban „bezárkózott", régi barátaival, kollégáival ritkította a találkozást. A húga és családja nagy szeretettel vették körül, ő meg, amikor jobban volt, kötelességének érezte, hogy a húga Nyíregyházán középiskolába járó fia mellett legyen, „anyáskodjon" körülötte.

A Start Vállalatnál, mint megváltozott munkaképességű, munkát vállalt, hogy nyugdíját kiegészítse, de ez a munka nagyon elmaradt képességeitől, s ez bántotta. Ennek ellenére itt is a lehető legjobban látta el a feladatokat, segített a nála gyengébbeknek.

Hirtelen távozott az élők sorából: egyik nap még beszélgetett a testvérével az új gyógyszereiről, és hogy mennek haza hétvégén, másnap rendezgetett a lakásában – mert itt is, mint mindenben, nagyon pedáns volt –, s hirtelen összeesett, a szíve felmondta a szolgálatot.

Kisvárdán, szülei mellé temették. Nyíregyházáról sokan, tanár társai, volt hallgatói, volt tanítványai kisérték utolsó útjára a kis családjával együtt. Búcsúztunk egy csupa jóság, példaadó, igazi tanáregyéniségtől, akiről el lehet mondani: *„Élete tanítás volt, tanítása pedig példa!"*

Források:

- Iskolai minősítések
- Főiskolai irattár
- Személyes kapcsolat

Raffay Zoltánné Oláh Katalin
Nyíregyháza

IVÁN LAJOS (Ond, 1931. január 2. – Fehérgyarmat, 2006. február 25.): fizika-kémia szakos középiskolai tanár, középiskolai kollégiumigazgató.

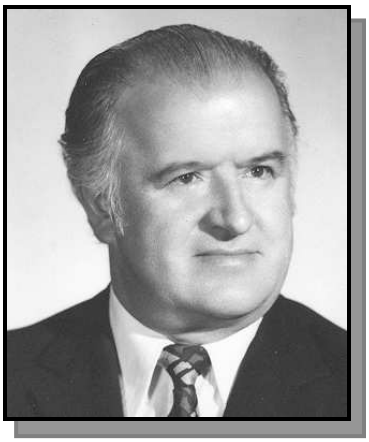

1957-ben Fehérgyarmaton, a Kiss Ernő utca keleti végén, két egymással szemben épült, volt középbirtokosi kastélyban működött az 1952-ben létesült Móricz Zsigmond Diákotthon.

A két épületben 60 fiú és lány lakott, valamenynyien a mindössze 5 éve alapított Petőfi Sándor Közgazdasági Technikum tanulói.

1991-ben ennek a diákotthonnak a „leszármazottja" a megyei és országos szinten ismert és elismert, többszörösen kitüntetett Móricz Zsigmond Arany Okleveles Kiváló Kollégium, amelynek ekkor már 320 lakója volt. A létszámában ötszörösére növekedett intézmény két többszintes, korszerűen berendezett, jól felszerelt, minden igényt kielégítő épületben működött, s lakói már három fehérgyarmati középfokú iskola, (gimnázium, szakközépiskola, szakképző iskola) tanulóiból kerültek ki.

Ennek a hatalmas léptékű, ritkán látott fejlődésnek irányítója, levezénylője Iván Lajos volt, aki 1957-1991 között állt igazgatóként a kollégium élén. Ö volt a hőskor első számú szereplője, egy olyan pedagógiai vezető, akinek a neve beépült az általa irányított intézménybe, annak szellemébe, eredményeibe, egész lényegébe.

Ez fordítva is igaz, az ő életének is szerves részévé vált a kollégium. Élete 75 évéből 34 évet töltött ebben az intézményben, pedagógusi pályájának 36 évéből mindössze 2 olyan év, a pályakezdés első két éve volt, amit nem itt töltött.

Iván Lajos egy Szerencs melletti kis faluban, Nikházi Erzsébet és Iván Lajos második gyermekeként született 1931. január 2-án. Szüleitől tanulta meg, hogy a nehézségek azért vannak, hogy legyőzzük őket. Édesapjának kilenctagú család, benne öt gyerek, két nagyszülő ellátásáról kellett gondoskodnia. Kevés földje nem volt elég mindehhez, jövedelmét a közeli kőbányában végzett munkával volt kénytelen kiegészíteni, majd a Hangya Szövetkezet, később a Földműves Szövetkezet boltvezetője lett, korán bekövetkezett haláláig, Megözvegyült felesége még több évtizeden át volt a nagycsalád összefogója.

Iván Lajos elemi iskolai tanulmányait Ondon végezte. Tanítója a szigoráról és igényességéről ismert és elismert ondi tanító, Bajusz Zoltán volt. Akkor még bizonyára senki sem sejthette, hogy Bajusz tanító úrban 20 év múlva apósát fogja tisztelni, mert annak lánya, Klárika lesz a felesége. A szülők döntése alapján az 5 testvér közül csak Lajos tanult tovább. A szerencsi polgári iskola elvégzése után tanulmányait a Sárospataki Tanítóképző Intézetben folytatta, itt érettségizett 1951-ben. Pataki diák lett, s ez benne is, mint oly sok ott végzett fiatalban kialakította azt a belső tartást, hogy a pataki diákmúlt mind emberségben, mind tisztességben s nem utolsósorban szakmai tudásban kötelez. Érettségi után felvették az Egri Pedagógiai Főiskola fizika-kémia szakára. Mindössze egy hónapig volt egri főiskolás, amikor lehetősége nyílt, hogy Debrecenben, a Kossuth Lajos Tudományegyetem Természettudományi Karán, fizika-kémia szakon folytassa tanulmányait. Élt a lehetőséggel és 5 év múlva megszerezte középiskolai tanári diplomáját.

Annak birtokában Nagyecseden tanított egy, majd Újfehértón ugyancsak egy évet. Innen helyezték 1957 augusztusában diákotthon-igazgatónak Fehérgyarmatra. Ebben a beosztásban dolgozott 1991-ben bekövetkezett nyugdíjazásáig.

Az igazgatói kinevezést mindössze két év általános iskolai tanári gyakorlattal, minden szakmai előzmény nélkül kapta, vezetői, bentlakásos intézményi és gazdálkodási tapasztalat nélkül. Adottak voltak viszont kedvező emberi tulajdonságai, becsületessége, ember- és munkaszeretete, nagyfokú kötelességtudata. A legfontosabb információkat a Sopronba helyezett, de még pár hétig Fehérgyarmaton tartózkodó elődjétől, dr. Rabb Lászlótól megkapta, utána viszont a maga lábára kellett állni.

Igazgatói tevékenységének alakításában segítséget jelentett számára abban az időben megfogalmazott központi elhatározás, amely – bizonyára politikai célzattal is, hiszen 1957-et írunk – a diákotthonok kollégiummá szervezését határozta el az országban. A kollégium cím elnyerését meghatározott pedagógiai feltételek kialakításához, meglétéhez kötötték a mozgalom elindítói. Ezek legfontosabbika, hogy a kollégium címre pályázóknak túl kellett lépni azon a szinten, hogy az intézmény pusztán diákszálló legyen.

Iván Lajos egyéni pedagógiai elképzelése határozottan egybeesett ezzel a központi akarattal, ezért nagy lendülettel kezdett el dolgozni. Mivel a kollégiumban kapott szolgálati lakást – igaz, az mindössze az egyik lányhálóval közös előszobából nyíló konyha és egy szoba volt – ő és családja is bentlakóvá vált, éjjel, nappal együtt élt kollégistáival. Nagyon hamar megtalálta velük a közös hangot, el tudta velük hitetni, hogy őszintén akarja és tesz is érte, hogy a kollégista lét egyre több előnyt jelentsen az arra vállalkozóknak. Felfogásában osztoztak azok a fiatal tanárok, akik segítették a munkáját.

És jöttek az eredmények. 1961-ben a diákotthon elnyerte és attól kezdve viselhette a kollégiumi címet, ami a végzett munka tekintetében és megítélésében minőségi előrelépést jelentett.

Az elismerés fokozta a fiatal igazgató munkakedvét, így az első jelentős sikert újabbak követték. 1975-ben először, 1977-ben másodszor arany oklevelet nyertek a Művelődési Minisztérium és a KISZ Központi Bizottsága által a középiskolai kollégiumok számára kiírt országos minősítési versenyben, Arany Okleveles Kollégium lettek. A cím odaítélése előtt egy országos hatáskörrel működő bizottság évente több alkalommal és aprólékosan értékelte a kollégiumban az egyes munkaterületeken végzett munkát, és annak alapján döntött a kitüntető cím odaítéléséről.

Az Iván Lajos által vezetett kollégium életében az elismerés csúcspontját jelentette, hogy a több évtizeden át végzett sokoldalú, magas szintű nevelőmunka meghozta a legmagasabb szintű elismerést is. 1980-ban, az országban az elsők között a fehérgyarmati Móricz Zsigmond Kö-

zépiskolai Kollégium elnyerte a „Kiváló Kollégium” kitüntető címet.
Iván Lajos pedagógiai munkásságában központi helyet foglalt el az a felfogás, hogy a kollégiumnak kitüntető szerepet kell játszani a tanuló életében. Azt vallotta, hogy a kollégista mivolt kötelez, aminek meg kell felelni. Magasra tehette a mércét, mert igazgatósága évtizedeiben a kollégiumba jelentkezők száma évente kétszerese volt a felvehetők számának.
Felfogásának megfelelően szervezte és irányította a kollégium életét, és hogy azt mennyire jól csinálta, annak bizonyítéka az a sok és magas szintű elismerés, amiben az általa 34 éven át vezetett intézmény részesült, s amelyeket felsoroltunk.
A tanulókkal szembeni elvárások között legfontosabbnak a tanulmányi kötelezettség teljesítését tekintette. Ennek rendelte alá a kollégiumban folyó nevelőmunka egészét. Az ő szakmai értelmezésében ez a kötelességtudat célzatos és határozott formálását, a kitartásra és önismeretre nevelést jelentette. Nevelőtársaival kitűnő közösséget alkotva több mint két évtizedig dolgozott egy kollégiumi értékelési rendszer megalkotásán. Ennek alapján a havonta és tanulónként végzett alapos értékeléstől függően kategóriákba sorolták a kollégium lakóit, s az így kialakított kategóriákhoz párosultak a kedvezmények, illetve rosszul teljesítés esetén a kedvezmények megvonása. Ma már szinte hihetetlen, de a legnagyobb kedvezmény, jutalom a hazautazás volt, mert normál esetben havonta egyszer lehetett egy vasárnapra hazautazni. Ma minden hétvégén kötelező a hazautazás.
A folyamatosan tökéletesített minősítési, értékelési rendszert az országos főhatóság is értékelte, azt színvonalasnak, szakmailag megalapozottnak tartotta, kiadta, és módszertani ajánlásával azt az ország valamennyi középiskolai kollégiumában eljuttatta.
Iván Lajos igazgatása alatt a kollégiumi élet valamennyi meghatározó területén színvonalas, eredményes tevékenység bontakozott ki az intézményben. Rendszeresek voltak a sajtófoglalkozások, kötelezően nézni kellett a TV Híradót, amelyből akkor még csak egy volt. Több tanuló vallotta később, hogy ezek a nyűgnek tekintett alkalmak alapozták meg benne egy életre szólóan a közéleti érdeklődést. Igen színvonalas film-klub és házi mozi működött a kollégiumban, rendszeresen voltak szervezett zenehallgatások, műkedvelő csoportok működtek az intézményben. Jól felszerelt, folyamatosan bővített, gondosan válogatott könyvtár, később számítógéppark állt a tanulók rendelkezésére. Mozgalmassá és emlékezetessé tették a kollégiumi esetéket a rendszeresen szervezett, igen színvonalas kulturális és sportvetélkedők.
Nagy élményt jelentettek a kollégium diákjainak és felnőtt dolgozóinak az Iván Lajos által rendszeresen szervezett kirándulások hazánk szép tájaira, majd a Felvidékre, Erdélybe. A kirándulások költségeinek fedezésére a kollégisták évente több vasárnapon almát szedtek a közeli termelőszövetkezetekben. Az itt keresett pénzből a kollégium felszerelését is bővíteni lehetett.
Ennek a szerteágazó kulturális, szabadidős tevékenységnek jelentett húzóerőt az a fehérgyarmati kezdeményezésre évente más-más intézményben megrendezett, 5 határ menti kollégium által szervezett kulturális és sportvetélkedő, amely stílszerűen a „Végvári játékok” nevet kapta. Ezeken a gyarmati kollégisták rendre kiválóan szerepeltek.
Iván Lajos kitűnő kémiatanár volt. Magas színvonalon tanított óraadóként a társiskolákban. Tanítványai közül sokan választották felvételi tárgyukként a kémiát, s lettek orvosok, vegyészek, agrármérnökök.
Szerteágazó és eredményes kollégiumi igazgató tevékenysége mellett Iván Lajos példamutatóan bekapcsolódott a közéletbe. Éveken át töltötte be a Pedagógusok Szakszervezete járási elnöke, a Tudományos Ismeretterjesztő Társulat járási titkára tisztet. Tartalékos tiszt volt. A felügyelő bizottság tagjaként dolgozott az ÁFÉSZ-nél. Munkáját az irányító szervek elismerték.
1970-ben „Az Oktatásügy Kiváló Dolgozója”, 1975-ben „Kiváló Tanár” kitüntetésben részesült. 2002-ben megkapta Fehérgyarmat város Pro Urbe díját is.
Magas színvonalú munkássága példamutató magánélettel párosult. Felesége, Bajusz Klára, akivel 50 éven át élt boldog házasságban, gimnáziumi gazdasági vezetőként dolgozott, s ma is példamutatóan ápolja férje emlékét. 1957-ben született Szilárd fia növényorvos, a keszthelyi egyetemen végzett agrárvegyész, Klára lánya 1963-ban született, élelmiszeripari mérnök. Hat

szép unokája közül mindegyik felsőfokú végzettséget szerzett vagy szerez.
Iván Lajos hatvan évesen, 1991-ben vonult nyugállományba. Az élettől 15 nyugdíjas évet kapott, amit családja, imádott unokái körében, szeretetteljes légkörben töltött. Sajnos, a betegségek nem kerültél el, azok ellen példamutatóan küzdött 2006-ban bekövetkezett haláláig.
75 eredményekben, sikerekben gazdag életet élt. Tarján Tamás írja Spiró György műveiről szóló, *„Tanár, diák, alma mater*" c. esszéjében, hogy a nevelő intézmény, az alma mater, a tanár és a diák szoros egységet alkot. Szerinte *„...ahol a tanár, diák és az alma mater hármasa három felé hullik, ott a valóság is szétesik, remény csak ott van, ahol a tanárban él a diák és a diákban az alma mater."*

A fehérgyarmati Móricz Zsigmond Kollégium, annak egykor volt igazgatója Iván Lajos és a sok-sok volt kollégista hármasa nem esett három felé, szilárdan él és olyan egységet alkot, amit már soha nem lehet megbontani, mert annak szilárdságát az idő megcáfolhatatlanul igazolta és igazolja nap mint nap.

Források :

- A fehérgyarmati Móricz Zsigmond Kollégium Évkönyve 2002.
- A Móricz Zsigmond Kollégium irattára
- Iván Lajosné visszaemlékezése és a birtokában lévő dokumentumok
- A szerző több évtizedes munkakapcsolatból származó emlékei

Dr. László Béla
Fehérgyarmat

„Egy jó tanár megmutatja, mire vagyunk képesek egyedül – és hogy mennyivel többre vagyunk képesek együtt.”
(Pam Brown)

J

DR. JENEY ENDRE (Radnót [ma Románia], 1891. augusztus 26. – Debrecen, 1970. augusztus 17.): orvos, patológus, higiénikus, mikrobiológus, egyetemi tanár.

Édesapja, Jeney Jenő gyógyszerészként gyakorolta hivatását. Az ifjú Jeney Endre iskolai tanulmányait szülővárosában kezdte, majd a nagyenyedi gimnáziumban folytatta. Kitűnő előmenetele és pályadíjak elnyerése után beiratkozott a kolozsvári Ferenc József Tudományegyetem orvosi karára. Az alapszigorlatok letételét követően a harmadik évfolyamot a budapesti Pázmány Péter Tudományegyetem orvosi fakultásán folytatta. Egyetemi tanulmányai során pályadíjakat nyert bonctanból, élettanból és kórbonctanból. A középiskolai és egyetemi tanulmányai során mindvégig jeles eredményt elért tanulmányai alapján a kolozsvári Ferenc József Tudományegyetem Orvoskari Tanácsa javasolta „sub auspiciis regis” minősítésű doktorrá avatását. 1914. szeptember 23-án fogadták orvosdoktorrá.

Az I. világháború során csapatorvosként, járványügyi osztályos orvosként, hadtest-higiénikusként szolgált. Nagy tapasztalatokat szerzett a traumatológiában. A háborúban kiütéses tífuszt szenvedett el. A háború után 1918 márciusában tanársegédi kinevezést kapott a kolozsvári egyetem Általános Kór- és Gyógytani Intézetébe, de már 1918 júniusában újból harctéri szolgálatra osztották be. 1918. november elején szerelt le mint orvos főhadnagy.

Kitüntették két Signum laudis a kardokkal, Károly csapatkereszttel és a II. osztályú Vöröskereszt érdemrenddel.

1919. szeptember 1-jétől a Debreceni Egyetem kezelésében lévő Városi Közkórház belgyógyászati és fertőző osztályára nevezték ki, majd 1921. március 1-től 1921. szeptember 1-ig a budapesti Jendrassik Klinikán gyakorolta hivatását, mint osztályorvos. 1921-ben az egyetemmel Szegedre került az Általános Kór- és Gyógytani Intézetbe. 1923-ban a Rockefeller alapítvány ösztöndíjával lehetősége nyílt arra, hogy a berlini Robert Koch Intézetet megismerje, majd a New York-i Columbia Egyetem Kórtani Intézetében, a bostoni Harward Egyetem Élettani és Biokémiai Intézetében, utóbb Párizsban a Pasteur Intézetben Bezreda professzor osztályán dolgozott. Amerikai tanulmányútja során a vérregeneráció kérdéseit tanulmányozta.

Nagy hatást tett rá Cannon intézetének oktatási módszere, ahol az élettani jelenségeket iskolagyakorlati szinten tanulmányozták. Első tudományos közleménye 1923-ban a Magyar Orvosi Archívumban és a Zentralblatt für Bakteriologie-ban látott napvilágot. 1925. június 11-én a szegedi egyetem magántanárává nevezték ki, majd 1926. április 1-jén a kar dékánja az Általános Kór- és Gyógytani Intézet adjunktusi beosztásával bízta meg.

1927. szeptember 1-jétől egy esztendeig a tanszék előadó tanára és egyben intézetigazgatóhelyettese volt. 1928. augusztus 11-én a vallás- és közoktatásügyi miniszter egyetemi ny. r. tanárnak nevezte ki. A Rockefeller Alapítvány újabb támogatásával Berlinbe látogatott, majd felkereste Hamburgot, Koppenhágát, Utrechtet, Leydent, Amszterdamot és Bernt.

Megfigyeléseiről 1932-ben az Orvosi Hetilapban számolt be. Az 1931/32-es tanévben a Szegedi Egyetem orvosi fakultás dékánjának választották meg. Dr. Szent-Györgyi Albert felfedezése után 1934-ben ő számolt be a C-vitamin callus-képződést serkentő hatásáról.

1934 nyarán a kultuszállamtitkár értesítette a debreceni Tisza István Tudományegyetem orvosi karának meghívásáról. Így került a Debreceni Közegészségtani és Gyógyszertani Intézethez, melynek igazgatója volt 1947-ig. A Magyar Élettani Társaság felkérésére 1941-ben a Debreceni Vándorgyűlés elnöki tisztségét töltötte be. Az 1941/42 tanévben megválasztották az orvosi kar dékánjának. A Közegészségtani Intézet igazgatói feladatait 1969-ig töltötte be. Vele párhuzamosan a Mikrobiológiai Intézet helyettes vezetője is volt 1951 és 1957 között. 1957-ben fél esztendőre dékánhelyettesi megbízást kapott. 1952-ben kimutatta a flavonok szerepét a biológiai oxidációban. 1952-ben fenntartás nélkül odaítélték számára a tudományok doktora fokozatát. Jeney volt az első, aki felismerte a penicillin baktérium fehérjékbe való beépülését.

Tagja volt a Nemzetközi Chemotherápiai Társaságnak, a finn Duodecim Társaságnak, tiszteletbeli tagja a Német Farmakológus Társaságnak, örökös elnöke a Magyar Hygiénikusok Társaságának, és egy sor más hazai orvosi szervezetnek. Szerkesztőbizottsági tagja a Journal of Hygiene, Epidemiology, Microbiology and Immunology c. folyóiratoknak.

A személyi kultusz éveiben a túlkapások őt sem kímélték: régimódi, vaskalapos gondolkodású, osztályidegen opportunistának bélyegezték, de azt elismerték még a két elemi iskolát végzett akkori személyzeti vezetők is, hogy „A kiemelt tudósok közé számít, és magas tudással rendelkezik tudományos munkák terén” (1951. december 5.).

1963. március 15-én a Kossuth-díj II. fokozatával tüntették ki.

Jeney professzor hosszú munkás élete során 165 tudományos publikációt és 3 kézikönyvet jelentetett meg. 1969-ben vonult nyugállományba. Megkapta a Fodor József és a Hőgyes Endre emlékérmeket, valamint a Kiváló orvos kitüntető címet. Szinte egy lépés választotta el a Nobel-díjtól a vészes vérszegénység elleni gyógyításban elért eredményeiért. 1970. augusztus 10-én hunyt el Debrecenben, és augusztus 17-én helyezték végső nyugovóra a debreceni köztemetőben.

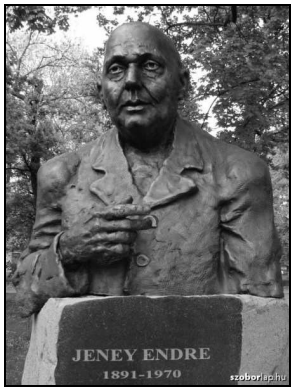

2010. április 30-án dr. Jeney Endre egyetemi tanárra emlékeztek tudományos ülés keretében tanítványai, tisztelői és családja. A tudományos programot követően került sor a Debreceni Orvostudományi Egyetem Gyógyszertani Intézete néhai igazgatója, a közegészségtan kórtani szemléletének kialakítója mellszobrának ünnepélyes leleplezésére a Debreceni Egyetem Orvos- és Egészségtudományi Centrumának szoborparkjában.

Halász Bálint
Makó

JOBBÁGY BERTALANNÉ Tarr Katalin (Debrecen, 1913. május 21. – Debrecen, 2001. december 16.): kántortanító, általános iskolai tanár.

Nyolcgyermekes vasúti tiszti család legfiatalabb gyermekeként látta meg a napvilágot Debrecenben. Egyik testvérét 20 éves korában vesztette el. Nagyapám mind a hét gyermekét taníttatta, valamennyien diplomát szereztek. Nagyon zavaros történelmi korszakban bontakozott ki tudata (I. világháború, forradalmak, nélkülözések, trianoni békediktátum stb.). Egy nemzetközi szerződés értelmében a sokgyermekes családokból a legkisebb gyermeket kiemelték, és olyan országba vitték, ahol nem volt háború, nem érintették őket a nélkülözések. Így került Svájcba, annak is németajkú területére. Néhány hónap után anyanyelvi szinten beszélt németül. Nagyon jó tanuló és magatartású gyerek volt, a svájciak saját gyermekükként kezelték, szerették. Az itthon maradottak visszaköltöztek Debrecenbe, mert az elcsatolt Munkács, ahol nagyapám dolgozott, idegen fennhatóság alá került. Szolgálati évei alapján kérte nyugdíjazását, amit teljesítettek, így többet tudott dolgozni és keresni, így biztosította gyermekei taníttatását.

Édesanyám az elemi iskolát Debrecenben fejezte be. Felvételt nyert a Dóczi Gedeon Református Tanítóképzőbe, ahol nemcsak tanítói oklevelet szerzett, hanem református kántori oklevél birtokosa is lett, de az utóbbit csak akkor kamatoztathatta, amikor apám katonai kötelezettségeinek tett eleget.

A tanítóképzőt, annak tanárait egész életében emlegette, hogy milyen példamutató, következetes tanárok voltak, szakmailag milyen tudással rendelkeztek, és ezt a biztos tudást hogyan tudták átadni a leendő pedagógusoknak. Nagyon szerette volt iskoláját, tanárait.

Az 1930-as évek elején a svájci család ismét meghívta magához, közel egy évet töltött náluk, munkát ajánlottak neki, de nem fogadta el, mert tudását itthon akarta kamatoztatni, és ekkor már apám gyűrűs menyasszonya volt.

1935-ben feleségül ment Jobbágy Bertalan szögligeti református kántortanítóhoz, de állást nem kapott, csak amikor apám katonáskodott. Nagyon szeretett volna tanítani, kinevezett tanító lenni, ezért fogadták el a visszacsatolt Margittán mindketten a tanítói állást. A háború befejezése után Margittárról szinte semmi nélkül jöttek vissza Magyarországra.

Mátészalkán választották meg apámat kántortanítónak. A kántori lakásban katonák voltak elszállásolva, így a mi családunk egy üres tanteremben lakott, végül édesanyám kikilincselte, hogy a katonák kiköltözzenek és beköltözhessünk a Zöldfa utcában lévő kántori lakásba. Az iskola államosítása után édesanyám felment Keresztury Dezső oktatási miniszterhez, elmondta, hogy egy fizetésből milyen nehezen tud a család megélni, milyen szegényes körülmények között élünk. Kérése meghallgatásra talált, mivel a miniszter anyámat is kinevezte az állami iskolába, viszont vállalnia kellett, hogy Egerben elvégzi a főiskolán a magyar-történelem szakot, amit 1955-ben teljesített.

Nagyon nehéz munkát vállalt. 40-50 fős osztálylétszámok voltak. A nehézségeket csak fokozta, hogy az iskolába csak fiúk jártak. Az iskola kulturális tevékenységéért, munkájáért ő lett a felelős. Természetesen sok segítséget kapott a kartársaitól, különösen a magyar szakos kollégáitól, alsó tagozatos nevelőktől, de a minőségért, a színvonalért ő volt a felelős. Kulturális tevékenységének kezdetén a kultúrházban csak fél ház előtt került bemutatásra a betanult darab, vers- és prózamondó bemutató, népi tánc, a tanulók rajzainak kiállítása, de idővel, a színvonal emelkedésével, egyre több tanuló bevonásával fokozatosan nőtt a rendezvények megtekintőinek száma. Nagy ajándék és szerencse volt az iskola számára, hogy Czizmadia Endre lett az iskola egyik technikatanára. Világítástechnikai tudásával látványossá tette az előadásokat, emelve azok színvonalát. Az ő szaktudá-

sának is köszönhető, hogy feledhetetlenné sikerült a Magyar-est, valamint a Petőfi-megemlékezés, mellyel még tájoltak is, több településen is nagy sikerrel. Sorolhatnám még a versmondó versenyeket, egyéb kulturális rendezvényeket. Egy-egy rendezvényen belül sikeresen ötvözte a népköltészetet, műköltészetet, a klasszikus és a XX. századi irodalmi alkotásokat, a képzőművészetet és a zenét. Ízelítőt kapott a néző a magyar művészet egy-egy szeletéből.

A kulturális munka mellett óraadóként dolgozott a szakképző iskolában, valamint esténként a dolgozók iskolájában. Tanítványai szerették, elismerték tudását, közvetlenségét, következetességét. Nagyon jól szervezte a család munkamegosztását. Apám is, édesanyám is legtöbbször csak este értek haza, így az udvar rendjéért, a téli fűtésért én voltam felelős, nővérem takarított, rendben tartotta a lakást. Édesanyámnak esténként még arra is volt energiája, hogy beszélgessünk arról, mit tanultunk másnapra, és elmagyarázza a számunkra érthetetlen tananyagot.

A szüleim között volt egy egyezség, hogy otthon nem beszélnek iskolai dolgokról, az ott történt esetleges súrlódásokról, csak a családot érintő eseményekről. Felettesei maximálisan elégedettek voltak munkájával, több kitüntetésben részesült. Legmagasabb kitüntetése „Az Oktatásügy Kiváló Dolgozója” elismerés volt. Munkája elismerése után nem az elvégzett rengeteg minőségi munkára volt büszke, hanem a volt „dóczis” tanárait dicsérte, akik példát mutattak szakmai tudásból, emberségből, gyermekszeretetből. Tanítványai közül sokan lettünk pedagógusok, színészek, grafikusok. A műszaki beállítottságú tanítványai sem lettek „szakbarbárok”, hanem szerették és szeretik a művészetek különböző területeit. Nagyon jó volt a kapcsolata a szülőkkel, tanítványaival. Az utóbbiaknak nagyon sokszor hangoztatta és hangsúlyozta ezt a mondást: *„Követelek tőled, mert tisztellek!”* Köszönet érte!

Jobbágy Bertalan
Debrecen

„Félig sem olyan fontos az, amit tanítunk gyermekeinknek, mint az, hogy' tanítjuk."
(Eötvös József)

K

DR. KACSUR ISTVÁN (Biharkeresztes, 1928. október 13. – Veszprém, 2010. július 7.): középiskolai tanár, egyetemi docens, kandidátus.

„Tanultam én, hogy általszűrve a
Tudósok finom kristálymű szerén,
Bús földünkkel s bús testemmel rokon
Elemekről ád hírt az égi fény."
(Tóth Árpád)

Középiskolai tanárként, pedagógusként indult pályája és egyetemi oktató lett belőle, ahol már más törvények diktálnak, mint a középiskolában. A tanári munkája kezdetétől foglalkoztatták a biológia tanításának kérdései, a szakmódszertan. Csendes, visszafogott tanárként, emberként élt, és sokat segítette tanítványait. Mindig követte és kutatta munkájával az újat. Szorgalmas emberként igen magasra emelkedett, túllépve azokat a korlátokat, melyeket születése predesztinált számára. Elméleti szakember lett elsősorban, és munkájának fő tárgya, tanári tevékenységének kezdeteitől fogva a biológia tanításának módszertana volt. Szerénységét mutatja, hogy sohasem a környezet, a körülmények, hanem az érdemi tevékenység, a jó szinten végzett szellemi munka érdekelte. Tette ezt még akkor is, amikor számára, illetve az általa képviselt szakmódszertani elmélet számára – méltatlanul – az egyetem alagsorában kellett végeznie az oktatást, a kutató munkát. Olyan helyen, ahol mások csak eszközöket, tárgyakat raktároznak! E helyen is nagy kedvvel és töretlenül végezte munkáját, és innen is szakmódszertani cikkek, szakmunkák sokasága, könyvek kerültek napvilágra. Azt kell mondani, hogy sokkal nagyobb elismerést, megbecsülést érdemelt volna emberként, oktatóként még életében! Valahogy egy kicsit mindig különcnek tartották, mert nehezen oldódó, belső gátlásokkal küzdő emberként élt. Emberi nagyságát mutatja, hogy sohasem próbált harcolni az őt támadók ellen, sohasem fűtötte a visszavágás vágya, ő a munkájával, gondolataival volt elfoglalva, és meghagyta a kisszerűséget másoknak. Nagyszerű ember volt, minden lépésével, gondolatával a biológia tanításának eredményességét, a jobb biológus-tanári nemzedék képzését segítette. Ezért pedig tiszteletet érdemel, és emeljük meg gondolatban a kalapunkat előtte, munkássága előtt utólag is!
Édesapja, Kacsur István hívatásos katona, édesanyja, Horváth Julianna háztartásbeli volt.

Egyetlen öccse, Kacsur András szintén pedagógus lett. Az elemi iskolát Berettyóújfaluban végezte el, majd innen Székesfehérvárra került középiskolába, és a Ciszterci Rend Szt. István Gimnáziumában érettségizett. Az érettségi után beiratkozott a debreceni tudományegyetem biológia-földrajz szakára 1948-ban. Az egyetemi évei alatt kitűnt társai közül, ennek eredményeként 1950 és 1952 között demonstrátorként ténykedett a TTK Embertani Intézetében. 1953 júliusában vette át középiskolai biológia-földrajz szakos tanári oklevelét.

1954. július 3-án megházasodott, felesége Korcsolay Éva tanítónő, aki 1955-től nyugdíjazásáig, 1993-ig a debreceni Fazekas Mihály Általános Iskola tanítója volt. 1955-ben született meg István fiuk, aki okleveles gépészmérnök, igazságügyi szakértő lett, ma az Igazságügyi Szakértői és Kutató Intézetnél dolgozik Veszprémben, csoportvezető főmérnökként. Dr. Kacsur Istvánnak két unokája van, István (1982) és Péter (1984), ők is a műszaki pályát választották, mint édesapjuk.

Kacsur tanár úr a középiskolai tanári pályáját Debrecenben, a Vegyipari Technikumban kezdte, és itt dolgozott 1959. július 31-ig. 1959. augusztus 1-től 1972. június 30-ig a KLTE Gyakorló Gimnáziumában volt biológia vezetőtanár. 1958-ban szerezte meg a doktori, 1976-ban pedig a neveléstudományok kandidátusa címet. Kandidátusi értekezését 1976-ban nyújtotta be és védte meg, a *„Tudás- és gondolkodásszinteket befolyásoló tényezők a középiskolai biológiaoktatásban”* címmel.

1972 és 1978 között a debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetemen adjunktus, és egyúttal a Biológia Tanszékcsoport szakmódszertani részlegének vezetője volt. 1978. július 1-jétől 1993-ig, nyugdíjazásáig docensként irányította az egyetem biológia-szakmódszertani részlegét.

1993-ban gyermeke és unokái után Veszprémbe költözött feleségével. 1994-ben a Veszprémi Egyetemen – ahol kiemelkedő vegyészképzés folyik – oroszlánrésze volt a biológia tanszék létesítésében. Itt a tanszéken 2000-ig docensként vett részt a tanár- és környezetmérnök-képzésben. Veszprémben már 1995-től egyébként is aktívan közreműködött abban, hogy az egyetem a környezetvédelem fellegvára legyen hazánkban. Kacsur Istvánt a Veszprémi Egyetemen is szívesen fogadták, és szinte zökkenőmentesen tudott bekapcsolódni a munkájukba.

1958-ban avatják doktorrá a Kossuth Lajos Tudományegyetemen

Nagyra tartották a szakmai munkásságát, és – mintegy célozva valamikori diákéletére – hazatérőnek tartották (egy évig volt veszprémi piarista diák), akitől sokat reméltek és kaptak is az egyetemi munka fejlesztésében. Éppen Kacsur tanár úr munkájának köszönhették, hogy az ország egyik legkorszerűbb szakmódszertani laboratóriumát tudták Veszprémben kifejleszteni, ahol a videotechnikát és a mikrotanításokat is sikerült létrehozniuk. Erről egy szép méltató cikk is megjelent a Veszprémi Napló című újságban, 1995 áprilisában. Mindez azt mutatja tehát, hogy dr. Kacsur István a debreceni egyetem falai közül kilépve sikeresen tudott munkálkodni a felsőoktatásban, más intézményben is. Külföldön is elismerték a tanár úr munkáját. Rostockban, Jénában, Münchenben, Drezdában és Berlinben is tartott előadásokat, és az itt szerzett tapasztalatait az itthoni munkájában is alkalmazta. Természetesen ezek a tapasztalatok hozzájárultak személyes szakmai fejlődéséhez is. A debreceni egyetemen számos megbízást kapott, és ezekkel mind a felsőoktatást, mind a biológia szakos tanárok továbbképzését segítette. Álljon itt néhány ilyen tisztségének megnevezése:

- Biológia Tanszékcsoport Nevelési Tanácsának Elnöke
- Debreceni Akadémiai Bizottság munkabizottsági titkár
- KLTE Szakfelügyelői Testületében szakfelügyelő.

Szakmai hozzáértésével, nyugodt, kiegyensúlyozott személyiségével minden bizottság mun-

káját hatékonyan és eredményesen tudta segíteni, és ha kellett, irányítani. Példának az Akadémiai Bizottságban végzett munkáját említem, mert ebben a bizottságban több éven át együtt dolgoztunk. Ebben a munkabizottságban – éppen a tanár úr javaslatára – helyet kaptak általános és középiskolai szakfelügyelők és kiemelkedő szakmai, módszertani tevékenységet végző biológia szaktanárok. Ennek a bizottságnak egyik – ha nem a legfontosabb – feladata az általános és középiskolai biológia tanításában a környezetvédelmi nevelés fejlesztése volt. A bizottság munkájának eredményeként számos olyan ajánlás, témakijelölés született, melyet az akkori szakfelügyelet mindkét szinten, tovább tudott vinni, alkalmazni a mindennapok tanítási munkájában.

Szakmai munkásságának kiemelkedő részét képezik az elméleti, valamint kutató munkájának írásos változatai. Már középiskolai tanárként is sok publikációja jelent meg helyi és országos szakmai, módszertani folyóiratokban, és természetes, hogy ennek a munkásságnak a kiteljesedése az egyetemen valósult meg. Szinte lehetetlen felsorolni, megnevezni mindazt a sok-sok cikket, esszét és könyvet, melyeket kutatási munkájának eredményeként írt. Munkásságának homlokterében a biológia tanításának központi kérdései álltak, így ennek szinte minden fontos területére kiterjedt a tevékenysége. A tanulói munka megfigyelésétől a kísérletezésen át a fogalmak kialakításáig terjed ez a skála. A gondolkodás fejlesztésének fontos területeivel is foglalkozott. Talán egyedüli biológusként még a tanulás otthoni körülményeinek hatásával kapcsolatban is végzett felmérést, melyet aztán publikált. Ráirányította ezzel a szaktanárok figyelmét a környezet, a társadalmi hatások és a tanulás eredményességének összefüggésére. Szemléletformáló és gyakorlatias szempontokat adott ez által a gyakorló tanároknak. Átfogó szakmódszertani munkáin pedig biológus generációk tanulták a szakmódszertant. Írásaihoz – akármilyen terjedelműek is voltak – mindig a tapasztalataiból, felméréseiből, a hazai és külföldi szakirodalom tanulmányozásából vette az alapot, a kiindulást, és ezt képes volt az elméleti kutatás szintjére emelve általános következtetések levonásával a gyakorló tanárok számára használhatóvá tenni. Mindezekhez – úgy gondolom – az is nagymértékben hozzájárult, hogy sohasem szigetelődött el a mindennapi tanítástól. Ez mindig érdekelte, és tájékozódott is a tanítás gondjairól, problémáiról. Nagyon sokszor bekapcsolta az egyetemi oktatásba a kiváló szakmai, szakmódszertani felkészültségű szaktanárokat. Élő, mindennapi kapcsolatban volt a gyakorló iskolákkal, és éppen ezért adott lehetőséget egyetemi szemináriumok, tanítási gyakorlatok, elméleti előadások tartására általános és középiskolai vezetőtanároknak.

Ebből az alapból, ebből a talajból nőtt ki tehát Kacsur tanár úr elméleti munkássága, és ezáltal vált hitelessé és elfogadhatóvá a gyakorló tanárok számára.

Íme néhány az elméleti, szakmódszertani munkáiból.

Könyvek:

- Ismeretrendszerek és módszerek a biológia tanításában, egyetemi tankönyv (Tankönyvkiadó, 1980)
- A biológia tanítása, egyetemi tankönyv, szerkesztő és társszerző (Tankönyvkiadó, 1987)
- A biológia alapjai, egyetemi tankönyv, társszerző (Pannon Egyetemi Kiadó, 1994)
- Ökológiai praktikum, társszerző, egyetemi tankönyv (Pannon Egyetemi Kiadó 1996)
- Publikációk:
- Szakdidaktikai szempontok a biológiatanítás folyamatának értelmezésében, tervezésében (Mozaik Kiadó, 1999)
- A környezeti nevelés biológiai alapozása (MK. 2001)
- A cselekvés iskolája módszereinek a biológia tanításában való hasznosítása (MK. 2002)
- A dohányzás káros hatásának bizonyítása a biológia tanításában (MK. 2002)
- A gondolkodásra való nevelés módja és lehetőségei az ökológia-környezetvédelem tanításában (MK. 2003)
- Az evolúció tanításának módszerei (MK. 2008)
- Az otthoni környezet befolyása a tanulás eredményeire (Pedagógiai Szemle, 1980/5)
- A természetrajz-oktatás vázlatos története (1707-1944), Biológiai Módszertani Füzetek IX. ELTE, 1979
- Általános és középiskolai tanulók összehasonlító természet- és környezetvédelmi attitűdvizsgálata. Acta Biologica Debrecina, 18. 1981/6.

- Az ökológia-környezetvédelem tanításának, tanulásának a módszerei. Veszprémi Egyetem, Veszprém 1995
- A csoportoktatás lublini tapasztalatai. A biológia tanítása, XII/1. 1973
- A gerincesek keringési rendszerének tanítása feladatrendszerrel. A biológia tanítása, XIV/1. 1975
- Néhány szempont az ökológia tanításához. A biológia tanítása, XXII/6. 1983
- Az ökológiai témájú rajzolás módszerei. A biológia tanítása, XXIII/1. 1984
- Német nyelven megjelent munkáiból:
- Aufgabensysteme in verschiedenen Themenkreisen des Biologieunterrichts. Wiss. Hefte d. Pedagogischen Hochschule, Köthen Heft 2/1980.
- Einfluss der Unterrichtsverfahren auf die Schülerleistungen in verschiedenen Themenkreisen des Biologieunterrichts. Acta Biologica Debrecina 15. 1978

Amint a társadalomban jelentkezett az igény a környezet, az élővilág védelmére, a tanítás folyamatában, úgy fordult azonnal Kacsur István figyelme is e téma felé. Mindezek természetesen jelentkeztek a munkásságában is, és egyre nagyobb mértékben jelentek meg ilyen témájú cikkei, írásai. A környezetvédelmi módszertani kérdések iránti elkötelezettségét mutatja az is, hogy a Veszprémi Egyetemen ezzel a témával kiemelten foglalkozott, és ennek a módszertanát igyekezett átadni a hallgatóinak.

Több évtizedes szakmai munkásságának eredményeként az utókor úgy ítélheti meg dr. Kacsur István tevékenységét, hogy munkáját teljes szívvel, lélekkel és nagy hozzáértéssel végezte. Ez lehet minden tanár, oktató és pedagógus álma, és neki ezt az álmot sikerült megvalósítania, mert volt benne kitartás, szorgalom és tehetség, érzékenység a tanításra és a kutatásra egyaránt. Szakmai munkásságának elismerését jelenti, hogy az Új Pedagógiai Lexikon is foglalkozik a tanár úr munkásságával, eredményeivel.

Szakmai, pedagógiai munkájának elismeréseként számos kitüntetést kapott.

Kitüntetései:

- A környezetünk védelméért és fejlesztéséért (1986)
- Kiváló Munkáért Emlékérem (1988)
- Gorka Sándor-díj (1989)
- A Magyar Felsőoktatásért Emlékplakett (1993)
- Biológus Emlékérem (2003)
- Pedagógus Szolgálati Emlékérem (2003)
- Arany Díszoklevél DETK (2003)

Kacsur tanár úr emberi arcához tartozik, hogy különös szeretettel fordult a természeti szépségek felé. Ezzel volt kapcsolatos a hobbija is, hiszen a természetjárást szerette a legjobban talán, és szívesen járta a hegyeket, völgyeket Veszprémbe való költözés után is. Itt csatlakozott egy természetjáró szakosztályhoz, ahol lelkes tagja volt a csoportjának, és ennek elismeréseként megkapta a „Bakony ismerője” plakettet.

Egy tanár megítélésében nagyon fontos, hogyan is emlékeznek rá volt diákjai, kollégái. Kacsur István középiskolai tanárként nagy gonddal, hozzáértéssel és szeretettel foglalkozott diákjaival, és ennek eredményeként számos diákja ért el szép sikert, helyezést a középiskolások biológia versenyén.

Álljon itt az alábbiakban ennek bizonyítására két volt diákjának véleménye.

Dr. Varga Gabriella, belgyógyász:

„1958-ban érettségiztem a Kossuth Gimnáziumban, osztályfőnökünk Egervári Etelka volt. Kacsur tanár úr biológiatanítása nagy hatással volt rám, és én ezt a tantárgyat akkor, éppen az ő hatására nagyon megszerettem. Így a pályaválasztásom a jó biológiaoktatásának köszönhetően már ott, a gimnáziumban el is dőlt. Az érettségi után azonnal felvettek az orvosi egyetemre, ahol cum laude végeztem. Belgyógyász és foglalkozás-egészségügyi szakvizsgát tettem. Jelenleg is dolgozom, egy foglalkozás-egészségügyi magánvállalkozásom van, és itt végzem orvosi tevékenységemet.”

Dr. Molnár Gábor pszichiáter, neurológus, volt tanítvány emlékezése:

„Kacsur tanár úr tette számomra lehetővé, hogy 1966 és 1969 között több országos biológiaversenyen eredményesen szerepeljek. Rendszeresen foglalkozott velünk, a biológia iránt nagyobb aktivitást, érdeklődést tanúsító tanulókkal. A tanár úr tapasztalata következtében a felkészítő munkája olyan alapos volt, hogy számomra nem volt ismeretlen téma a versenyen, és igazán magabiztos lehettem. A növénytant,

állattant a felkészülés során nagyon alaposan, részletesen áttanulmányoztuk, csakúgy, mint a molekuláris biológiát és az élettani témákat is. A tanár úr kiváló érzékét bizonyítja, hogy meg tudta értetni velem, mi szükséges ahhoz, hogy eredményes versenyző lehessek, hiszen ez is nagyon fontos összetevője a felkészítésnek. Ezeknek a foglalkozásoknak az eredményeként szépen szerepeltem a versenyeken. Az Országos Középiskolai Tanulmányi Versenyen a biológia tantárgyból egyszer bekerültem az országos döntőbe, ahol 20. lettem végül. Még ennél is szebb eredményt értem el a Ki miben tudós? televíziós verseny biológia döntőjében 1969-ben, ahol a 2. helyezett lettem. Ma már szakemberként is biológiával foglalkozom, még ha annak az alkalmazott ágával is, neurológus lettem. Visszatekintve a diákévekre, ma is hálás szívvel gondolok Kacsur Istvánra, volt biológiatanáromra."

E sorok írója az 1960-as évek elején hallgatója volt Kacsur tanár úr egyetemi szakmódszertani előadásainak és gyakorlati foglalkozásainak. Akkor még a tanár úr külső előadóként vett részt az egyetemi képzésben. A tanár úr pontosságával és emberségével irányította magára a figyelmemet. Sikerült olyan kapcsolatot kialakítania a hallgatókkal – és ezt éppen a gyakorló középiskolai tanári évei tették hitelessé –, hogy az elméleti és gyakorlati felkészültsége révén elfogadtuk még egyetemi hallgatóként is a szakmódszertan jelentőségét. Ez pedig nem kis dolog! Gyakorló biológiatanárként sokszor volt alkalmam olyan továbbképzéseken részt venni, melyeken a Kossuth Gimnázium biológia munkaközössége – Kacsur tanár úr vezetésével – az akkor igen korszerűnek tartott eljárásokat, módszereket mutatták be a megye biológus tanárai számára. Később, amikor már tanárként jó magam is több évtizedes tapasztalattal rendelkeztem és a gyakorló gimnáziumba kerültem biológiát tanítani vezetőtanárként, lehetőséget adott, hogy szemináriumot tartsak az egyetemen a biológiatanár szakos hallgatóknak. Élő kapcsolatot teremtett ezáltal a gyakorlat és az elmélet között. Sohasem feledem, hogy ebben az időben sokat beszélgettem vele a biológiáról, a tanításról és persze sok minden másról, az életünkről is. Sohasem erőltette a véleményét, csak elmondta a sajátját bármilyen témáról, és figyelmesen, jól reagálva hallgatta az én véleményemet is. Az együtt dolgozott évek számomra igen hasznosak voltak.

Ezen a helyen mindig felvázoljuk egy-egy kiváló tanár, pedagógus életútját. De vajon vissza tudjuk-e adni magát az embert is egyúttal? Hát ez a legnehezebb feladat az emlékezők számára, visszaadni az emberi lélek mozgatóit és magát az emberi lelket. Pedig egy tanár, egy pedagógus lelke sokat ér! Sokat ér, mert segítségével és általa diákok, tanítványok lelke virágzik ki, vagy éppen lombozódik le. Kacsur István e tekintetben is megállta a helyét életében. Segítőkész, támogató típusú ember, tanár volt. Diákjainak sokasága értékeli nagyra és méltatja tanára segítségét, kutató, újat kereső egyéniségét. Mindenekelőtt nyugodtságával, lelki kiegyensúlyozottságával jelentett biztonságot környezetének. Legendás türelmét sokan felhasználták, míg mások meg kihasználták. Nem kellett volna mindig olyan türelmesnek lennie! De ő ilyen volt, ez volt az egyik leglényegesebb tulajdonsága, és akik visszaéltek ezzel, ők lényegében önmaguk ellen dolgoztak.

Jóemberként élt, értékes ember volt és sajnálhatjuk, hogy már nincs köztünk. Biztató, megnyugtató szavai még a nehéz helyzetekben is elérték diákjait, kollegáit. Úgy dolgozni, ahogyan ő dolgozott, csak elhivatott ember tud! Talán egy égi előadáson a jellegzetes billegő mozgásával ma is módszertant és biológiát tanít.

„A láng ellibbent, a sötétben,
amint betört a szélroham,
de mi már hallgattunk is régen,
mint az öregek, komolyan,"
(József Attila)

Az összeállításhoz felhasznált források:

- Családi archívum, visszaemlékezés
- DE Biológia Szakmódszertani részleg adatai
- Volt diákok, kollégák emlékezései

Ungvári Imre
Debrecen

KAKUCSI FERENC (Földes, 1932. november 24. – Földes, 2007. október 1.): tanító, általános iskolai tanár.

Egyszerű, földműves, háromgyermekes családból származó legidősebb gyermek volt. Jó képességű tanulóként végezte Földesen az elemi iskolát, majd 6. osztálytól bekerült Debrecenbe, a Református Kollégiumba. Szorgalmának, jó tanulmányi eredményének köszönhetően Debrecenben a Fazekas Mihály Gimnáziumban folytatta tanulmányait. Szülei, nagyszülei a sok nehézség ellenére mindent megadtak, hogy gyermekük továbbtanulhasson.

Tanulmányait Pesten folytatta. Hogy enyhítsen szülei anyagi helyzetén, állást vállalt Bicskén, az ottani kultúrház vezetője lett. Itt ismerkedett meg feleségével, Andrusek Erzsébettel, akivel 1956. június 16-án kötött házasságot. 51 éven keresztül nagy szeretetben, megértésben, vállvetve dolgoztak együtt. A szülők kérésére visszakerültek Földesre, ahol boldogan tervezték közös életüket.

1957-ben megszületett első, majd 1958-ban a második gyermekük. A munka és a gyermeknevelés mellett folytatta tanulmányait a Debreceni Tanítóképző Főiskolán, ahol jó tanulmányi eredményéért minden év végén pénzbeli elismerésben részesítették. A diploma megszerzésének évében állást kapott Földesen, ahol tanítóként dolgozott. Családja jobb megélhetéséért a nyári szabadsága ideje alatt felvállalta a kemény, nehéz mezőgazdasági munkát is.

Nagyon boldog volt, mikor a két fiúgyermeke mellé 1963-ban egy kislányuk született. Az albérleti, majd a pedagógus szolgálati lakás kicsinek bizonyult, ezért két kis fizetésükből családi házat építettek a „piros iskola” melletti Hunyadi utcában. Nagy munkabírását jellemezte, hogy mindennapi munkája mellett vállalta Földesen a Dolgozók Esti Iskolájának igazgatását, ahol tanított is.

Nyíregyházán földrajz szakos tanári diplomát szerzett. Közben gyermekei tanítására is odafigyelt. Büszke volt arra, hogy mindhárom gyermeke főiskolát végzett, és a számára szép hivatást, a tanítást választották.

Nagyon családcentrikus volt. Minden vágya az volt, hogy a családja együtt maradjon, ezért közösen négylakásos családi házat építettek az Újfalui utcán.

42 évi pedagógiai munka után sem hagyott fel a tanítással. Pedagógiai hitvallása volt: „Követelek, mert tisztellek”. Nyugdíjasként 3 évig Sárrétudvariban tanított, ahol egy rendkívülien jó tantestület szeretetét élvezhette, még ha csak rövid ideig is.

Később, Földesen több éven keresztül tanulószobát vezetett. Egész életében örömmel tevékenykedett a község lakosságáért. 30 éven át polgári szertartásokon közel 300 alkalommal búcsúztatott. Szervezte a halottak napi megemlékezést, a temetési kórust. 8 évig volt a községi képviselő-testület tagja, 4 évig pedig országos választmányi testületi tag is volt. A földesi paraszti világ megörökítése céljából saját élményei alapján könyvet írt *„Különös világ”* címmel.

Szeretett énekelni, örömmel járt a nyugdíjasklubba, ahol kórust szervezett. Kedvenc időtöltése volt a verselés, unokái neki köszönhetik a versek szeretetét.

Töretlen munkaszeretete, a közösségért való tenni akarása vitte mindig előbbre. Sokat segített számára az otthoni biztos háttér, melyet szeretett felesége nyújtott számára, ki mindig segítette, biztatta, ha már megfáradt.

Nyugdíjas éveit úgy tervezte, hogy míg az egészsége engedi, a tanulószoba vezetését vállalja.

Sajnos, 73 éves korára már több betegségen esett át. A legjobb orvosok gyógyították. A család úgy hálálta meg a családfő egy életen át tartó szeretetét, hogy éjjel-nappal mellette voltak, egy percre sem hagyták egyedül sem itthon, sem a kórházban. Így szeretteivel körülvéve csendesen távozott az élők sorából.

A költő szavaival: *„Mint a fáklya, másoknak világított, önmaga pedig elhamvadt.”*

Joó Lajos, volt tanítványa e-mailt küldve a gyászoló gyermekeinek, a következő mondatokkal emlékezett meg a volt tanáráról:
„Fogadjátok őszinte részvétünket. Nagyon sajnálom, csak utólag tudtam meg, hogy Édesapátok meghalt. Vigasztaljon benneteket az a tudat, hogy egy olyan ember távozott el közülünk, aki sok embert látott el jó tanáccsal, bölcsességgel útravalóul. Idézem 1974-ben bennünket búcsúztató szavait: »*Csak addig ember az ember, amíg vannak céljai.«* Kövessétek őt, és nem lesz hiábavaló nevelői pályátok!”

Kiss Katalin, volt diákja emlékezetében sem halványult a volt tanár bácsi alakja:
„Feri bácsi 1968. szeptember 1-től 1971. június 8-ig volt osztályfőnököm. Irodalmat tanított, amit nagy szeretettel tett. Nekem személy szerint a szigorúság, a rend, amit megkövetelt, az elkövetkező években kamatozott. Megtanultam: az élet egy nagy színpad, amin tudni kell megfelelően, becsülettel játszani. S ha megállok és elgondolkodok a régi gyermekkorom diákévein, azt mondhatom: mindaz, amit Ő tanított, bennem vasakaratot hozott létre az élethez. Az eddigi 54 évem alatt sok olyan feladat előtt álltam, amit, ha nincs kitartásom, nem tudtam volna végigcsinálni. Feri bácsi kitartással, szeretettel, tisztelettel végezte a pedagógusi munkáját, ami végigkísérte nyugdíjas koráig. Az utolsó éveiben is tanulószobás gyerekeket tanított, fontos volt számára, hogy a gyerekek szeretetével körülvéve közöttük dolgozhasson.”

A hozzá írt versemmel emlékezek rá:

Tanár úr, az élet / siratja az éveket. / Amit kaptunk, az / mind tőled ered.

Hogy hol van most / mindaz, ami elmúlt: / a szívünkben örökkön /örökké él.

Te elmentél, de emléked / örökké megmarad. / Hisz a diák még felnőttként / is diák marad.

A 40 év elmúlt, de /köszönjük, hogy voltál, / leszel és vagy velünk!

Kakucsi István
Földes

KAPLONYI MIKLÓSNÉ Oláh Katalin Erzsébet (Debrecen, 1930. június 16. – Debrecen, 2011. január 17.): tanító.

Vendéglátós polgári család második leánygyermeke. Édesapja, Oláh Károly egy kiskocsma bérlője volt, édesanyja, Simon Erzsébet férjhezmeneteléig fehérnemű-varrónő. Tisztes anyagi körülmények között meleg, szeretetteljes légkörben nőhetett fel nővérével, Alizzal együtt. A szülők éjt nappallá téve dolgoztak az üzletben, hogy gyermekeik felneveléséhez, taníttatásához megfelelő anyagi hátteret biztosítsanak.
A háború az ő családjuk életében is sorsfordító változásokat hozott. Az édesapa elveszítette üzletét, megélhetési körülményeik romlottak.
Iskolába lépésétől (1936. szeptember) a tanítói képesítés megszerzéséig (1949. június) a református egyház Dóczi Leánynevelő Intézetének növendéke volt. Ennek az intézménynek a szellemi öröksége időtálló, maradandó. Olyan tanáregyéniségek oktatták, nevelték, akik mellett kiváló pedagógussá lehetett válni. Az egykori diákok nem engedték, nem engedik, hogy elvesszen a Dóczi emléke. Mindig büszke volt hajdani iskolájára, amelynek – családja mellett – olyan jellemvonásokat köszönhetett, mint a hivatás szeretete, kitartás, következetesség, hűség.
A kis Katóka szorgalmas, jó tanuló gyermek volt. Már elemi iskolás korában mondogatta, tanító néni szeretne lenni. Sokat olvasott, nagyon szeretett énekelni. Édesanyjától is ezt látta s hallotta. Oszlopos tagja volt az iskolai bábcsoportnak.

1944-ben a front miatt korábban fejezték be a tanévet, a következő tanév első félévében nem volt osztályozás. Az internátusban német katonaságot helyeztek el, a pincében sebesültek voltak. A háború végeztével az akkori diákok, fiatal lányok zokszó nélkül segítettek a romok eltakarításában, hogy minél előbb folytathassák tanulmányaikat.

Tanítói oklevelét és orgonista-kántori képesítését 1949 júniusában vehette át, de családi okok miatt csak egy év múlva kapta meg kinevezését Hajdúsámsonba a ligettanyai iskolába. Debrecenből sokáig kerékpárral járt ki, ahol összevont 1-3. osztályban a mai tanulói létszám többszörösét kellett tanítania. Később Hajdúsámsonban az első osztályosok tanítója lett, majd magyar nyelv és irodalmat, valamint történelmet is tanított.

1951-ben ment férjhez Kaplonyi Miklóshoz. Két gyermekük született, Katalin és Mária, aki szintén a pedagógushivatást választotta. Magánéletében sorsdöntőek voltak az 50-es évek politikai eseményei, amelynek hatására férje megbetegedett, nem tudott dolgozni. A tanítói fizetésből és férje csekély rokkantnyugdíjából nevelte fel gyermekeit. A megpróbáltatásokat zokszó nélkül tűrte. Hite segítette őt abban, hogy nehézségei ellenére jó anya, kolléga és pedagógus legyen. Mindig azt mondogatta:

„Amikor bementem az osztályterembe és becsuktam magam mögött az ajtót, azzal kizártam a kinti világot, elfelejtettem a gondokat. Onnantól kezdve csak a tanítás, csak a tanítványok léteztek”.

1953-tól egészen nyugdíjazásáig, 1985-ig a debreceni Eötvös Utcai Általános Iskola tanítója volt. 32 éven át oktatta, nevelte az 1. és 2. osztályos tanulókat. Néhány tanévben helyettesítőként a felső tagozatos énekórákat is ő tartotta. Nagy örömmel vállalta a nótafa szakkör vezetését. Még a nyugdíjazása előtti években is tanítványai körjátékaitól volt hangos az iskola udvara, akikkel természetesen együtt játszott. Főiskolai hallgatók gyakorlati képzését is vállalta. Ezek a diákok a „szakma mesterétől” tanulhattak. Így nevezte őt az egyik szakfelügyelője.

Munkahelye valóban a második otthona volt. Tanítványai, a kollégák és a szülők tisztelték és szerették őt. Sok diákjára lehetett büszke, akiknek nevére és arcára még 80 évesen is emlékezett. Olyan hírességeket tanított „betűvetésre”, mint Szirák Péter irodalomtörténész, Térey János költő, író, Szénási Miklós költő, író. Mindig boldog volt, amikor nyugdíjasként meghívót kapott egy-egy iskolai találkozóra.

Tevékeny szervezője és résztvevője volt az iskolai rendezvényeknek, kulturális és tornabemutatóknak, a nagyszerű, élménygazdag nyári táboroknak. A szentléleki, budapesti táborokról felejthetetlen emlékekkel térhetett haza tanár és diák egyaránt. Nyári szabadsága alatt sokszor vállalt munkát a napközis táborokban is. Fáradhatatlan volt.

Áldozatos, kiváló munkájáért 1982-ben miniszteri kitüntetésben részesült, majd 1983-ban elnyerte a törzsgárdatagság arany fokozatát. Nyugdíjba vonulásakor megkapta a Pedagógus Szolgálati Emlékérmet.

Nyugdíjas éveiben néhány alkalommal még vállalt helyettesítő munkát, de unokái születése után életét nekik szentelte. Az ismerősök „szupernagyi”-nak nevezték. Talán áldozatos gondoskodásának köszönhetően nagyobbik unokája is a pedagógus pályát választotta.

Az irodalom, a művészetek szeretete haláláig elkísérte. Életének utolsó évéig hűséges színházlátogató volt, rendszeresen járt komolyzenei hangversenyekre is.

Nagy öröm volt számára, hogy az aranydiploma után még gyémántdiplomáját is át tudta venni. Nagyon készült rá, szerette volna megérni. Egy életút, egy életpálya méltó befejezése volt ez az esemény. Család és hivatás – ezek voltak számára a legfontosabbak.

A gyémántdiploma átvétele

Másfél évvel később őt is legyőzte a halálos kór. 2011. január 17-én szervezete feladta a harcot, örökre eltávozott szerettei köréből.

Hogy milyen ember és milyen pedagógus volt? Annak igazolására álljanak itt egykori tanítványának, *Szirák Péter* irodalomtörténésznek emlékező sorai, melyek a temetés másnapján jelentek meg a Debrecen hetilapban:

„Először voltam ennyi sok idegen között. Akik mind mást akarnak, hangoskodnak, lökdösődnek vagy épp mélységesen elkeserednek (…) Hogy lesz itt valami, hogy lesz itt rend, hogy lesz itt tanítás? (…) S akkor, ebben a vigasztalan őskáoszban megjelent egy néni, s rendet tett. Lecsendesített, nyugtatott, vigasztalt, bátorított, mihamar összhangot varázsolt. (…) Katóka néni, (…) a régi bevált módszereket biztos nevelői érzékkel ötvöző tanító néni nemcsak az ábécét és a szorzótáblát ismertette meg velünk, hanem annak a rendnek a szeretetét is, ami játszani is enged. Mert nem betörni akart bennünket, hanem a tudásvágy felkeltésével és a társiasság örömeivel odavonzani az iskolába. (…) Vártuk a hétfőt, vártuk a szünidő végét, két izgalmasan szép éven át. S mindez miért? Mert Katóka néniből sugárzott a nevelésbe vetett hit, a tanítás élvezete, a tudás átadásának, a példamutatásnak a méltósága. Mert Katóka néniből sugárzott a szeretet."

Források:

- Családi iratok, emlékek
- Szirák Péter: A tanító néni. In.: Debrecen hetilap XIII. évfolyam 3. szám (2011. febr. 2.)

Henglné Kaplonyi Mária
Debrecen

KARDOS LÁSZLÓNÉ Ivancsó Ágnes (Nyírgyulaj, 1930. április 1. – Nyíregyháza, 1978. december 24.): tanító

Édesapja, Ivancsó Jenő Ödön kántortanító, édesanyja Groholy Mária voltak.

Elemi iskoláit a nyírgyulaji iskolában végezte édesapja keze alatt.

Mivel 1938-ban Baktalórántházára költözött a család, ott folytatta az iskolai tanulmányait. Aztán 1940-ben az Ungvár melletti Minajba költöztek, ahonnan átjárt Beregszászba a Magyar Királyi Állami Gimnáziumba. Az 1940/41-es tanévben az I/C osztályosok névsorában szerepelt. Apja unokatestvérének, Jánoska bácsinak a szigorúsága miatt, aki paptanár volt, 1941-től átiratkozott az ungvári Magyar Királyi Állami Árpád-házi Szent Erzsébet Leánylíceumba.

1944 szeptemberében elkezdte a kereskedelmi középiskolát Ungváron, bár mindig orvos akart lenni. Közbejött a háború, és a család 1945 márciusában a Tisza jegén átjött Kisvárdára. Itt a Szent Orsolya Líceum és Tanítóképzőbe iratkozott be.

Ivancsó Ágnes 1945. december 8-án felvétetett a Szeplőtelen Fogantatásról nevezett Szent Angéla pártfogása alatt működő Mária-Kongregációba. A líceumot közben államosították, így az utolsó, 5. évet a nyíregyházi Állami Kiss Ferenc Tanítóképző és Leánylíceumban fejezte be. Ekkor már nyíregyházi lakos volt, a Liliom utcán.

Első munkahelye – 1949-ben – Balkány-Tormáspuszta volt. Már itt megmutatkozott, hogy génjeiben hordozza a pedagógusi hivatást, hiszen apai ágon az 1750-es évekig visszamenőleg kántortanítók voltak az ősei.

Itt ismerkedett meg későbbi férjével, Kardos Lászlóval, aki Balkány-Abapusztán tanított. Házasságukat 1950. augusztus 20-án kötötték meg. Aztán megszületett első gyermekük, Ágnes, 1951. június 16-án, majd a második, Magdolna, 1952. november 18-án. 1956. március 26-án pedig megszületett a harmadik gyermek, László. Nagyszálláson három évet tanítottak, ahol szolgálati lakásban laktak. Majd Kemecsére kerültek. Itt a kultúrház-könyvtár szervezését is elvállalta a tanítás mellett. Népi táncot is oktatott a faluban.

A forradalom évében Nyíregyházára, a Liliom utcába költöztek, szülei lakásába. A Salamonbokorba jártak tanítani, motorkerékpárral. Ő a 2-4. osztályt tanította, míg férje történelmet, földrajzot, biológiát a felső tagozatban. Az iskola megszűnése után a nyíregyházi IV. sz. általános iskolában felmenőrendszerben 3-4. osztályt tanított haláláig, 1978. december 24-ig. Ebben az iskolában többször dicséretben, miniszteri kitüntetésben volt része.

Ivancsó Ágnes nagyon jószívű, nagylelkű, vallásos volt. Gyermekeinek élt, akiktől mindig elvárta a maximális teljesítést. Mivel orvos szeretett volna lenni, de neki nem sikerült, gyermekeiből feltétlenül azt akart nevelni. Ami sikerült is. Ez irányú érdeklődése oly nagy volt, hogy sokszor a gyermekorvossal úgy konzultált, ha a gyermekek betegek voltak, mintha kollégák lettek volna. Ugyanakkor szigorú is volt. Gyermekeitől megkövetelte, hogy iskolás koruktól fogva egyedül menjenek injekcióra, fogászatra, nem kísérte el őket. Sírásról szó sem lehetett, még legnagyobb lánya mandulaműtétjekor sem, amikor hatéves volt. „Viselkedj!” – mindig ezt mondta.

Az Ivancsó család

Gyermekei erkölcsére nagyon vigyázott. Kimaradásról szó sem lehetett náluk.

A jó tanulást helyezte magas mércének. Egy rosszabb jegynél, ha sírva ment haza valamelyik gyermeke, nem bántotta, de elég volt szomorú nézése.

Nem tanította meg gyermekeit a házi munkára, főzésre. „Tanulj, és lesz, aki megcsinálja helyetted” – mondta. Csak a tanulásról lehetett szó. Első kérdése volt délután: „Mi újság? Hányast kaptál? Mit nem tudtál?” A gyermekeknek folyamatosan kellett járniuk a könyvtárba, ő pedig kikérdezte, hogy mit olvastak, mit tanultak belőle. Nyáron olvasóversenyeket várt el. Például, hogy ki olvas el a szünetben több Jókait. S ekkor Magdi, a középső gyermeke nyert.

Zongorázni taníttatta a gyermekeit. Mindig azt mondta, hogy egy kislánynak illik valamilyen hangszeren játszania.

Értett az ékszerekhez, szőrmékhez. Ezeket az ismereteket az apácáknál tanulta.

Mindig elegáns volt, ha kilépett a házból. Kertészkedés, vagy akár WC-takarítás után is rózsaszín kalapban lépett ki az utcára.

Betegségét nagy fegyelemmel tűrte, sokat fájt a feje – szinte mindig fájdalomcsillapítón élt.

Kollégáinak névnapra, születésnapra vállalt sütést, főzést. Kötött, horgolt a gyermekeinek állandóan; aztán még Zolika unokájának is, akit egyéves korától bölcsődébe hordott Nyíregyházán. Sokat foglalkozott vele, amíg Ágnes lánya az orvosi egyetemre járt.

Ritkán járt társaságba, de családi eseményeken, esküvőkön jól érezte magát; szeretett táncolni.

Jószívűsége abban is megmutatkozott, hogy – bár kicsi volt a Liliom utcai lakás – soha nem lehetett úgy oda menni, hogy ne lett volna ennivaló, és nem lehetett volna ott aludni. Ha szükséges volt, még a nagyszekrény alsó fiókját is kihúzta, hogy abban is alhasson valaki. Márpedig a „vidéki” unokatestvérek gyakori vendégek voltak: testvéreinek gyermekei sokszor mentek a nagyszülői házba, ahol ő is lakott a családjával.

Virágait nagy gonddal ápolta. A hibiszkusz haláláig mindig virított, aztán elpusztult.

Kardos Lászlóné Ivancsó Ágnes Nyíregyházán hunyt el, váratlanul, agyvérzés következtében, 1978. december 24-én, szenteste. A nyíregyházi Északi temetőben temették el, december 28-án. A szertartást dr. Cselényi István c. kanonok, teológiai tanár és dr. Mosolygó Marcell segédlelkész végezte.

Források:

- Iskolai értesítők
- A családi levéltár iratai

Ivancsó István
Nyíregyháza

KATONA FERENC (Monostorpályi, 1916. december 31. – Debrecen, 2005. február 7.): tanító.

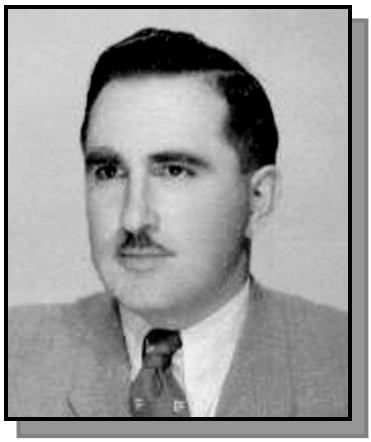

Dolgos falusi gazdálkodó családba született ötödik fiúként. Apja I. világháborús hadirokkantként az idősebb fiúk segítségével birkózott a 12 holdnyi földdel, hogy megteremtse a család megélhetését. Sokáig ő volt a legfiatalabb gyermek (jóval később még egy öccse született). Gyerekként sokat segédkezett a paraszti munkákban. Elemi iskolai tanítója javasolta szüleinek, hogy taníttassák.

Először a debreceni Református Gimnáziumba jelentkezett (gyógyszerészi hivatás lebegett a szemei előtt), s nagyon bántotta az elutasítás. Az egyik rokon faluban vendégeskedő tanárismerősének biztatására egész nyári tanulás után sikeresen letette a különbözeti vizsgát, és bekerült a debreceni Kereskedő Társulati Polgári Fiúiskola II. osztályába, ahol év végére jeles tanuló lett. Bejáró diákként sokat ázott-fázott, de a vonatot egyszer sem késte le, egyetlen napot sem mulasztott.

1932-ben – a gazdasági válság idején – hosszabb iskoláztatásról szó sem lehetett, így több osztálytársával együtt a debreceni Református Kollégium Tanítóképző Intézetébe jelentkezett, ahová másfél évig szintén vonaton járt be, csak aztán lett kollégista.

Nagy szorgalommal itt is sikerült szép tanulmányi eredményt elérnie, amire nagy szükség volt, hiszen hadirokkant ösztöndíjat csak jeles bizonyítványra adtak és a kollégiumi díjakat is előmenetel alapján fizették. Tanárai jóvoltából negyed- és ötödéves korában már magántanítványai voltak, akikhez naponta járt.

Az iskola sokoldalú képzést biztosított diákjainak. A közismereti tantárgyak tanításán kívül magas szintű zenei képzés is folyt, amiben annak ellenére, hogy a falusi iskolából nem hozhatott ilyen irányú előképzettséget, s csak az osztálytermekben levő harmóniumon gyakorolhatott, hamar kitűnt.

Zengő baritonhangjának köszönhetően 1937-ben szólóénekesként és orgonistaként is szerepeltették az oratóriumi orgonaavató hangversenyen. A tanítóképző intézet hallgatóiból Bodnár Lajos zeneszerző művésztanár vezetésével alakult „Csokonai Ének- és Zenekar” elnöke lett.

Hegedülni is megtanult, s hogy ne zavarja az egyetlen szobában lakó családtagokat, a szünidőben a szénakazalnál gyakorolt.

A Tanítóképző fontosnak tartotta a diákjai testedzését is. Katona Ferenc az iskola kiváló tornásza volt. Gyönyörű írása miatt rábízták a bizonyítványok kitöltését. Rajzkészsége is igen jó volt. Tanárai, akik közül Veress István, Bartha Károly, Szűcs János pártfogását is élvezhette, elismerték és értékelték szorgalmát, példás magatartását. A diáktársakkal olyan szoros kapcsolat alakult ki, amely életük végéig megmaradt.

A legnagyobb viszontagságok közepette is tudtak egymásról, segítették egymást, s mindhalálig rendszeresen találkoztak az útra bocsátó alma mater falai közt. Legközelebbi barátja Újvárosi Vilmos volt, aki összetartotta a volt osztálytársakat, ápolta a kapcsolatot mindannyiukkal, s írásba is foglalta sorsuk alakulását.

1937 júniusában a 38 református kántortanító egyikeként vehette át jeles diplomáját. A háborús készülődés azonban beárnyékolta a szép reményeket. Állást csak 3 évi várakozás után lehetett remélni. Nagyon bántotta, hogy 20 évesen oklevéllel, kenyér nélkül továbbra is a szülei nyakán maradt. Októberben, szülőfalujában az egyik fiatal tanítót tényleges katonai szolgálatra hívták be, az ő helyére került ideiglenes helyettes minőségben jelképes díjazással, ami nem tette lehetővé az önálló életvitelt. 2 év múlva 8 jelölt közül végre elnyerte a szomszéd falu, Vértes kántortanítói állását szolgálati lakással. Itt kezdett dolgozni 1939. szeptember elsején, 5-6. osztályban tanított. Két hét múlva azonban

be kellett vonulnia katonának, Berettyóújfaluba, Nagyváradra, majd Gyergyótölgyesre került. 1941-ben szerelt le. Akkor egyes iskolákban, így Vértesen is beindították a 7-8. osztályt, ahol tanított. Ezt az osztályt nagyon szerette, fényképüket megőrizte, mindegyikük nevét tudta még 4 évtized elteltével is.

A háborús évek igen zaklatottan teltek. 1943-ban egy fél évet katonáskodott, 1944 tavaszán újra behívták. 1945 áprilisában hadifogságba esett. 30 hónapot töltött kegyetlen körülmények között Szibériában.

Amikor hazatért, új világ fogadta. A vértesi tantestület, amelyben a háború idején csak nők maradtak, kiegészült az addig állástalan tanítókkal. 1948-ban államosították az iskolákat, rendezték a tanítók fizetését. Az iskolai munkán kívül megszaporodtak a pedagógusokkal szembeni politikai elvárások (kötelező szemináriumi „fejtágítások", békekölcsönjegyzés, begyűjtésekben való közreműködés, később tsz-szervezés stb.). Ezek teljesítésében csak az elkerülhetetlenül szükséges mértékig vett részt. Ezért nem volt soha a hatalom kegyeltje.

1948-ban megnősült: első tanítványainak egyikét, Bara Erzsébetet vette el, aki élete végéig hű társa volt, biztosította az otthon nyugalmát, vezette a háztartást, nevelte gyerekeiket: az 1950-ben született Erzsébetet és az 1958-ban született Erikát. A család élete elválaszthatatlanul összeforrt az iskolával, hiszen a szolgálati lakás, ahol éltek, egybeépült a tanteremmel.

Az élet ritmusát a szünetekben az udvarra kiözönlő gyerekek zsivaja határozta meg. A gyerekeik a tanulók között nőttek fel, velük játszottak a szünetekben, gyakran az órákra is beültek, ahol öntudatlanul magukba szívták a tanítás varázsát, mindazt a sok csodát, ami a tanító apa egyénisége és módszerei nyomán a tanteremben létrejött. Talán nem véletlen, hogy mindketten pedagógusok lettek, ma Debrecen jó nevű gimnáziumaiban nyelvtanárok, s férjeik is a tanári pályához kötődnek.

Katona Ferenc a tanítást hivatásnak tekintette. Szigorú volt és következetes. A rábízott gyerekek tudásának gyarapítását és becsületes emberré nevelését elválaszthatatlannak tartotta.

A tananyag megtanításakor a precíz ismereteken átsugárzott a belülről fakadó lelkesedés, mindegy, hogy számtanról, földrajzról vagy olvasásról volt szó. Az énekórákat hegedűkísérettel tartotta, rajzórákon gyakran kivitte tanítványait a szabadba, hogy természet után rajzolhassanak. Tanítványai edzettségét is fontosnak tartotta, a tornaórákon, amiket jó időben az iskolához közeli füves futballpályán tartott, nem maradhattak el a játékos versenyek sem. Ő vezette be a zsinórlabdázást Vértesen 1958-60 körül, s az óraközi szünetekben lelkes szurkolóként buzdította a csapatokat. A szünetek többségét is a tanulókkal töltötte. A lakóhelyismeret is szívügye volt. Egy ilyen témájú nyomtatott segédanyag készítésében is részt vett.

Hosszú ideig 4. osztályosokat tanított, akik megbízható tudással felvértezve léphettek át a felső tagozatba. Szerette ezt a korosztályt.

A „kis felmenő" rendszer bevezetése után 3-4. osztályt tanított.

Rengeteget dolgozott. Voltak évek, amikor két műszakban, délelőtt-délután tanított, az ebédet futtában tudta csak bekapni. Sokszor helyettesített a felső tagozatban is, a szakórákra éppoly alaposan felkészült, mint a saját osztályában történő tanításra. A tanulók füzeteinek, dolgozatainak ezreit javította, és ezt nemcsak szükséges feladatnak tekintette, hanem élvezetet is talált benne, mert így rábukkant a tehetség nyomaira is. A legjobb fogalmazásokat az évtizedek során egy külön füzetbe másoltatta, így azok megmaradtak az utókor számára.

Esténként a dolgozók iskolájában tanított, délutánonként zongoratanulásra jártak hozzá a gyerekek. A tanulóknak kirándulásokat is szervezett, hogy jobban megismerhessék szűkebb és tágabb környezetüket. Osztályaiban teadélutánokat rendezett a szülőknek, amelyeken a tanulók színdarabokat adtak elő.

A családlátogatások során megismerte a gyerekek otthoni hátterét, a családok gondjait is. Tőle telhetően igyekezett segíteni, egyengette a tehetséges gyerekek továbbtanulásának útját. Élete, munkája elválaszthatatlanul összeforrt Vértessel. Az itt eltöltött több mint 40 év alatt nemzedékek nőttek fel a keze alatt, 1000-nél több tanítványa volt, első tanítványainak az unokáit is tanította.

„Arra vagyok a legbüszkébb, hogy ennyi időn át még senki sem tanított Vértesen" – mondta nyugdíjba vonulásakor.

Tanítványainak későbbi sorsa is mindig érdekelte (öröm volt számára, ha bárhol az országban találkozott velük), ahogy a falusi emberek

felé is őszinte érdeklődéssel fordult, akik a tisztelet jeleként Katona tanító úrként emlegették.

Az ötvenes évek végén a termelőszövetkezetek megalakulása után felismerte, hogy hamarosan el fog tűnni az addigi paraszti életforma tárgyi világa is, ezért a gyerekek segítségével helytörténeti gyűjtésbe kezdett, hogy megmentse az utókornak a hagyományos paraszti élet és gazdálkodás relikviáit. Az összegyűjtött szép és érdekes anyagból kiállítást rendezett be a Móriczféle kastély egyik szobájában. A másik szobában Irinyi Jánosnak, a foszforos gyufa feltalálójának emléktárgyai és tablói voltak láthatók, aki élete utolsó szakaszát Vértesen töltötte. Az Irinyi-kutatás, a rokonokkal való kapcsolatfelvétel mozgatórugója szintén ő volt, és az éveken át működtetett helytörténeti szakkörrel az Irinyi-sír gondozását is ellátta.

Szakmai munkája példamutató volt, módszertani igényesség, változatosság, érdekesség jellemezte. Bemutató órái ötleteket adtak más kollégáknak is. Sok éven át vezette az alsó tagozatos munkaközösséget. Pályafutása alatt közel 100 nevelővel dolgozott együtt Vértesen 10 igazgató irányítása alatt. Kollégáival való kapcsolatát az őszinteség, érdeklődés, közvetlenség és segítőkészség jellemezte, akik nyugdíjba vonulásakor könnyezve búcsúztatták.

Pedagógusi munkája során Miniszteri dicséretben részesült, Szolgálati Emlékérmet és Kiváló dolgozó elismerést kapott.

A 44 évi kemény munka, helytállás mérlegét ő maga így vonta meg búcsúzásakor:

„Tanítványaimat rendre, fegyelemre, kötelességtudásra, munkára, család- és hazaszeretetre neveltem. Megismertettem velük szülőföldjük értékeit, szépségeit, megtanítottam őket a hagyományok tiszteletére, megőrzésére. Edzetté, kitartóvá neveltem őket. Mindezekre jó példát mutattam, mert szerintem ez a legjobb pedagógia.”

Nyugdíjasként 1986-ig élt Vértesen, ekkor Debrecenbe költözött feleségével, egyrészt, hogy elláthassák annak beteg édesapját, másrészt, hogy közelebb lehessenek az itt lakó gyermekeikhez és unokáikhoz, akik sokáig élvezhették óvó figyelmüket, szeretetteljes gondoskodásukat. Krisztián ma építészmérnök, Emese jogi végzettségű újságíró, Petra és Andrea a Corvinus Egyetem hallgatói.

1996-ban Létavértes várossá nyilvánításának alkalmából a „Létavértes Városért díj”-jal tüntették ki, amit azok nyerhetnek el, akik a város érdekében huzamosabb időn át kiemelkedően munkálkodtak, tevékenységükkel hozzájárultak a város anyagi, szellemi értékeinek gyarapodásához.

2002 szeptemberében – a korábbi Arany- és Gyémántdiploma után – átvehette a Vasdiplomát, amihez a létavértesi polgármester emléktárgyakkal történő köszöntése is társult.

2006-ban posztumusz Irinyi-emlékérmet kapott „a vértesi iskola egykori kiváló pedagógusa, a helytörténeti értékek gyűjtője, aki sokat fáradozott az Irinyi-emlékek ápolásáért”. Ezt a díjat sajnos, már nem vehette át, mert hű társa, felesége elvesztése után 6 héttel, 2005. február 7-én ő is távozott az élők sorából.

Az élet nem halmozta el elismerésekkel, de ő tudta és tette a dolgát, a Kiss Tamás verseiből általa választott idézetek jegyében:

„Miként paraszti őseim
– az idő bárhogy változott –
húztam én egyenes barázdát,
szórtam belé tiszta magot.
…
Hogy művem le nem mérhető,
már nem bánt, nem nyugtalanít,
ki embert nevel, az abban él,
amit másokkal megtanít.”

Források:

- Katona Ferenc: Emlékezés a letűnt évekre (Kerek 44 év a tanítói pályán) 1982.
- Önéletrajz és életút 2002.
- Újvárosi Vilmos: Emlékezés 2002.
- Hajdú-bihari Napló Bihari, sárréti kiadás 2006. dec. 29.
- Létavértesi Hírek 2010. augusztus
- Kiss Tamás: Öt évtized

Dudics Pálné Katona Erzsébet
Debrecen

KELEMEN LAJOS (Jászszentandrás, 1940. január18. – Kisvárda, 2007. november 17.): középiskolai tanár, szakfelügyelő, művelődési osztályvezető.

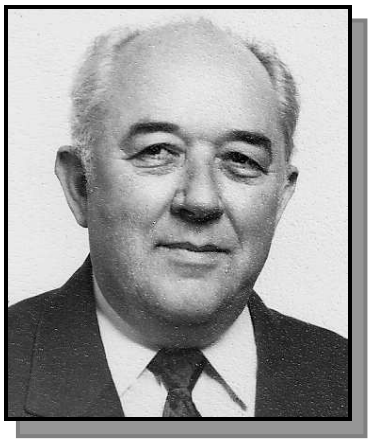

Iparos, gazdálkodó családban született Jászszentandráson. Szülei szűkös anyagi körülmények között, de szeretetben nevelték húgával együtt (két másik testvére fiatalon meghalt). Szüleitől tanulta az emberséget, a tisztességet, a becsületes munka szeretetét és az érzékenységet mások gondjai, problémái iránt.

Az elemi iskola első éveit osztatlan tanyasi iskolában végezte, majd a faluban működő általános iskolában fejezte be. Már ekkor feltűnt a „számtan”, a matematika iránti érdeklődése. A matematika-versenyek állandó, sikeres résztvevője volt.

Középiskolai tanulmányait Jászapátin végezte. Továbbra is a matematika maradt a kedvenc tantárgya, így nem volt meglepő, hogy érettségi után Debrecenben, a Kossuth Lajos Tudományegyetemen folytatta a tanulmányait, matematika-ábrázoló geometria szakon.

1963-ban szerezte meg a középiskolai tanári diplomát és ugyanebben az évben megnősült. Felesége, Juhász Olga szintén az egyetemen végzett matematika-fizika szakon. Két gyermekük született: Ildikó és Zoltán.

Felesége szülővárosában kapott állást az akkor Kisvárdai Leánygimnázium nevet viselő középiskolában. Rövid idő alatt elfogadták és megkedvelték közvetlensége, segítőkészsége, nyíltsága miatt. Tanítási óráin mindig felkészülten jelent meg. Szigorúan követelt, de dicsért is. Igyekezett a tanulók érdeklődését felkelteni, ébren tartani, olykor humorral is.

Szakmai munkája elismeréseként 1965-től közel másfél évtizedig a matematika munkaközösség vezetője lett. Közben 1974-től 1979-ig megyei szakfelügyelői feladatokat is ellátott. Ezeket a tevékenységeket is igényesség, empátia, humánum jellemezte.

Évtizedeken keresztül érettségi elnöki teendőket látott el a megyei, illetve megyén kívüli középiskolákban.

Nagy gondot fordított arra, hogy a tehetséges tanulókat felkészítse a továbbtanulásra. Éveken keresztül felvételi előkészítő foglalkozásokat vezetett.

Dienes János matematikatanár, egykori tanítványa így emlékezett ezekre a foglalkozásokra:

„Az előkészítő foglalkozásokat rendkívül élveztem, különösen, amikor a tanár úr »pihentetőnek« feladott egy-két, ő általa »észcsiszolónak« nevezett feladatot, ezek egyszerű logikai úton megoldhatók voltak, de több gondolkodást igényeltek, mint a más típusú feladatokból öt. Ráadásul ezek olyanok voltak, hogy nem tudtunk tőle nyugton maradni, míg meg nem oldottuk. Nos, ez olyan hatással volt, hogy a szakdolgozatomat is e témakörben írtam az ilyen logikai úton megoldható feladatokból »A gondolkodás iskolája« címmel. Most már én is szívesen adok hasonló jellegű példákat tanítványaimnak és látom, hogy ők is ugyanúgy élvezik, mint annak idején én.”

A Középiskolai Matematikai Lapokban kitűzött feladatok megoldására ösztönözte tanítványait. Több tanuló is eredményesen szerepelt. Nevük gyakran ott volt a dicséretet kapottak névsorában. Kelemen Lajos maga a Matematika Tanítása szaklapokban megjelent feladatok megoldásával foglalkozott (előfordult, hogy Szabolcs-Szatmár megye egyetlen megoldójaként szerepelt a neve a szaklapban).

A különböző versenyekre felkészített tanítványai sikeresen szerepeltek. A legkiemelkedőbb eredményt Gyüre Gabriella, akkor harmadikos tanuló érte el 1974-ben. A III.-IV. osztályos tanulók részére megrendezett Országos Középiskolai Tanulmányi Versenyen matematikából 11. lett (főleg negyedikesek előzték meg). Gabriella jelenleg Németországban a rostocki egyetemen tanít számítástechnikát.

1979-ben egy közel 11 évig tartó kitérő következett, a Városi Tanács Művelődési Osztály vezetőjévé nevezték ki. Lelke mélyén a tanításhoz, az iskolai munkához vonzódott, így 1989-ben ismét visszatért az oktatáshoz.
2000-ben megkapta a Szent László Díjat, amelyet azok a kollégák ítéltek neki, akikkel ismét együtt dolgozott. 2001-ben a város oktatása területén kifejtett munkája elismeréseként Kisvárda Város Önkormányzatának Képviselőtestülete a „Köz Szolgálatáért" kitüntetésben részesítette.
Több mint 30 éven át, haláláig a Kisvárdai Rákóczi Vadásztársaság tagja volt. Magatartását természetszeretet, sportszerűség és lovagiasság jellemezte a vadászatok során. 10 évig elnöke is volt a társaságnak, majd munkáját elismerve tiszteletbeli elnöknek választották.
Nyugdíjba vonulás után sem hagyta abba a tanítást néhány évig.
Kitüntetései:

1979 Kiváló Munkáért
1987 Munka Érdemrend
1989 Tanácsi Munkáért
2000 Szent László Díj
2001 Köz Szolgálatáért

Barátait, volt kollégáit, tanítványait egyaránt megdöbbentette 2007. november 17-én Kisvárdán váratlanul bekövetkezett halála.
Szűcs András kollégája így emlékezik rá:
„Kelemen Lajos kiváló pedagógus volt, »szellemi atyámnak« tekintettem. Tíz évvel korábban kezdte a pályáját, mint én. Kellő gyakorlattal rendelkezett, amit igyekezett átadni másoknak is. Olyan ember volt, akit kollégái és diákjai is szerettek és tiszteltek.
Olyan matematikatanár volt, aki megszerettette a számok világát. A példákat, a feladatokat az életből merítette. Így tette érdekessé, vonzóvá a matematikát.
Hosszú ideig kollégák voltunk, többször is előfordult, hogy az osztályomban tanított, de komolyabb probléma a matematikatanulással nem volt, és ami meglepő, az érdemjegyek négy év alatt folyamatosan javultak. Például a 2003-ban végzett osztályomban a 15 fős csoportból 14 főnek ötös (jeles) lett az érettségi jegye. Az órai munkán kívül a matematika versenyeken is eredményesen szerepeltek a diákjai."
Márta Albertné B. Nagy Zsuzsanna tanítványának, későbbi kollégájának visszaemlékezése:
„1967 szeptemberében a kisvárdai Állami Általános Gimnáziumban (később Császy, majd Szent László) koedukált orosz-német tagozatos osztály indult 46 fővel. Osztályfőnöke Kelemen Lajos matematika-ábrázoló geometria szakos tanár, nem sokkal azelőtt jött ki az egyetemről. Mindenki és minden új volt. Az osztályfőnökünk visszafogottan de igen jó érzékkel irányította a folyton lázongó osztályt. Határozottan diákpárti volt, de az iskolavezetés egyéb eredményeiért ezt tolerálta. Érdekes, színes életet varázsolt az osztályba. Sokat kirándultunk, testvérosztály-találkozókat szerveztünk, moziba, színházba jártunk. Az osztály zöme ekkor volt életében először színházban. Nekem ezek az alkalmak egy életre szóló szép élményt nyújtottak. A tanulmányi munkánkat is éber figyelemmel kísérte. A jókat kiemelte, a gyengéket segítette.

Az 1970-es évek elején kollégái körében

Ő volt a matematika szakkör vezetője. Jó érzékkel terelgette a matematikához vonzódókat. Érdekes előadásokat tartottunk, felvettük a kapcsolatot más iskolák szakköreivel.
A Középiskolai Matematikai Lapok feladatait is oldogattuk önállóan, vagy némi tanári segítséggel. Közben a tanár úr fiatal házasból az évek során kétgyermekes apuka lett. Ezek az események még közelebb hoztak bennünket.
A 46 főből 36-an leérettségiztünk. Kissé szomorúan, de elégedetten búcsúztunk 4 év után.
Én az osztályfőnökömtől „örököltem" a szakot: matematika-ábrázoló geometria szakos tanár lettem. Több évig jó kollegiális viszonyban dolgoztunk együtt. Ekkor is sok jó tanácsot kaptam tőle.
Az osztályból sok diplomás lett: orvos, katonatiszt, sok pedagógus, műszaki végzettségű.
Az első 5 éves találkozó elmaradt, de a többit 5 évente rendszeresen megtartottuk.
A 40 éves találkozó 2007-ben volt. Ekkor már beteg volt a tanár úr, de vidámságot erőltetve

magára hősiesen kitartott. 3 hónap múlva a temetésén találkoztunk.
Azóta is megilletődve és hálával emlékezünk rá, hisz ha valakire, őrá igaz:
»Ha valaki a jóságnak és szeretetnek egy morzsáját, az igazságnak és fénynek csak egy sugarát hozta e világra, már nem élt hiába: életének megvolt az értelme.« (Alfred Delp)"
Kedvenc matektanárom címmel *Gyüre Gabriella*, a legeredményesebb diákjainak egyike így emlékezik:
„Mikor 1971 szeptemberében a Császy (Császy László Gimnázium és Szakközépiskola) újonnan indult fizika tagozatán elkezdtem a gimnázium első osztályát, fogalmam sem volt róla, hogy közel negyven év elmúltával is gyorsabban fog dobogni a szívem, ha visszagondolok a rákövetkező négy évre.
Félelemmel vegyes tisztelettel tekintettünk arra a magas férfira, aki az első napon úgy mutatkozott be, hogy ő az osztályfőnökünk, matematikát fog nekünk tanítani és a neve Kelemen Lajos. A fizikát és matematikát emelt óraszámban tanultuk, sok osztálytársam bánatára, akik jobban szerették a humán, mint a természettudományos tantárgyakat. Én néhány hónap múlva már alig vártam a matekórákat. Az volt az érzésem, hogy ott mindig meglepetések várnak rám, egyre többet ismertem meg a tantárgy szigorú formalizmusából, és élvezettel fedeztem fel azt a finom humort, amit a tanár úr mintegy jutalomként a száraz levezetéseken is néha átcsillogtatott. Ekkortájt mutatta meg nekünk, jobb matekosoknak a »Középiskolai Matematikai Lapokat« (KöMaL) és ajánlotta, hogy próbáljuk megoldani a benne megjelenő feladatokat. Megpróbáltam, de nem ment. A lap azonban olvasmánynak is elég érdekes volt, ha itt-ott túl magas is nekem. Szerencsére a tanár úr nem hagyta a dolgot annyiban, rendszeresen kérdezgette, hogy van-e már megoldásunk. Aztán mikor végre mutattam egyet, (napokba került, míg elkészítettem) ízekre szedte. A gondolatmenet rendben volt, a helyesírás is, de a forma! További szorgos napjaimba került, tucatnyi teleírt oldalba, és a tanár úrnak pár korrepetálás órájába, míg teljesen elégedett volt az eredménnyel.
A második osztálytól kezdve jelentkeztem a KÖMAL pontversenyére. A lap a hónap elején érkezett és a hónap vége volt a beküldési határidő. Ennek a ritmusnak rendeltem alá az egyéb iskolai tevékenységeimet. A megoldásokat a beküldés előtt mindig igyekeztem megmutatni a tanár úrnak, és soha nem vettem észre, hogy a sok »különóra« terhes lenne neki, ellenkezőleg, sokszor ő maga kérdezett utána. Jó párszor rámutatott egy-egy pontatlanságra, hiányra, amivel nem csak az egzakt matematikai kifejezőképességemet csiszolgatta, de értékes pontokat is megmentett nekem. Micsoda élmény volt, mikor először jelent meg a nevem, pontszámom az újságban!
Ez az »intenzív tanfolyam« nagy hasznomra volt az évenkénti Országos Középiskolai Tanulmányi Versenyen, ahol rendszeresen bejutottam a megyei fordulóba. Mikor harmadik osztályban a rendkívüli országos fordulón vettem részt, még egy gyorstalpalót is tartott nekem a negyedik osztály tananyagából, hogy ne legyek olyan hátrányban a negyedikesekkel szemben.
Ez az elmélyült munka mindazonáltal csak egyik oldala volt a tanári egyéniségének. Fontos volt neki, hogy csak a matematika órán tekintsük matektanárnak, máskor inkább osztályfőnöknek, pártfogónak. Sokszor áldozta nekünk a szüneteit, szívesen sereglettünk köréje az osztályban, folyosón. Figyelemmel kísérte tanítványai fejlődését, sok személyes beszélgetésre emlékszünk, nem csak pályaválasztással és továbbtanulással kapcsolatban. Színes személyiségének egy másik oldalát az iskolán kívül ismerhettük meg, nyári kirándulásokon, színházlátogatás alkalmával. Áradó mesélő kedve, szelíd derűje csak ritkán csapott át finom iróniába.
1974 őszétől kezdve szakfelügyelő is lett, de bennünket, az érettségiző osztályát nem akarta más tanárra hagyni. Ez az »ajándékév« az érettségi jegyében telt el. Amellett szalagavató, ballagás előkészítése, háziverseny, tanulmányi versenyek, felvételi előkészítő, szakkörök és még sok egyéb váltotta egymást, minden megsűrűsödött és nagyon intenzívvé vált. Az volt az érzésem, hogy teljesen felpörgött az osztályunk élete. Az egésznek a csúcspontja aztán az érettségi vizsga volt, amit mindannyian sikeresen letettünk.
A debreceni egyetemi évek táguló világa után külföldre vitt az utam. Már majdnem harminc éve Mecklenburgban élek, és ebből az idő és térbeli távolságból még mindig úgy látom, hogy 14 évesen felszálltam egy csendesen zötykölődő vonatra, ami aztán felgyorsult és ijesztő sebes-

séggel haladt az állomás felé, ahol 18 évesen szédülve kiszálltam, és nagyon hálás vagyok azért, mert olyan kísérővel tehettem meg az utat, mint Kelemen Lajos tanár úr."

Makláriné Almási Judit
Kisvárda

DR. KENÉZY GYULA (Hajdúszoboszló, 1860. január 4. – Debrecen, 1931. november 26.): orvos, nőgyógyász, egyetemi tanár.

Édesapja szabómester, édesanyja, Debreczeni Zsuzsanna szülésznő volt. A fiatalember elemi iskolába szülővárosában járt, ott kezdte meg gimnáziumi tanulmányait, majd a debreceni Református Kollégiumban folytatta, és Késmárkon az Evangélikus Líceumban fejezte be.

Egyetemi tanulmányait Budapesten végezte. Medikusknént Mihálkovits professzor anatómiai intézetében is dolgozott, ahol a szövettani technikát sajátította el. Harmadéves hallgatóként második díjat nyert egy kórbonctani pályázaton. Negyedévesen – mint demonstrátor – elnyerte a nyak kórbonctanára kiírt pályadíjat. Még diplomája megszerzése előtt a budapesti I. sz. Szülészeti Klinikára került gyakornoknak, majd tanársegédnek. Diplomája megszerzését követően Debrecenbe került mint gyakorló orvos, és később Debrecen Sz. Kir. Város tiszti főorvosa lett. Ezen utóbbi tisztségében megszervezte a Bábaképezdét. Felkarolta a csecsemővédelmet is. Nevéhez kötődik az Állami Gyermekmenhely létrehozása, majd a Szegényház. A vízvezeték-hálózat és csatornarendszer fejlesztéséhez terveket készített. Javaslatára hozott határozatot Debrecen Szabad Királyi Városi Tanács 1908-ban egy felállítandó egyetem létesítésére, amelynek elnökletével bízták meg. Ugyanabban az esztendőben az egészségügy fejlesztésében elért eredményéért rendkívüli egyetemi tanárrá nevezték ki. Mint miniszteri felhatalmazott biztos javaslatot tett az egyetem Nagyerdőn való elhelyezésére. Az ő irányításával vette kezdetét a klinikák és elméleti intézetek tervezése majd kivitelezése. 1914-ben a négyfakultásos Debreceni Tudományegyetem első nyilvános tanára lett. Javaslata alapján nevezték ki az orvosi fakultás első professzorait is. 1916-ban a Szülészeti és Nőgyógyászati Klinika első igazgató tanára. Az 1918/1919-es tanévben az Orvoskar dékánja, 1919/1920-ban prodékánja. Az 1920-1921-es tanévben pedig az egyetem rektora, 1921/22-ben prorektora lett.

Egyike volt azoknak a kiemelkedő lokálpatriótáknak és vezetőknek, akik felismerték, hogy a Hajdúságban egyetemet kell létesíteni annak érdekében, hogy a lakosság egészségügyi ellátása felzárkózhasson a nyugat-európai országokéhoz. Kenézy elismert és közmegbecsült szakértője volt a jogászatnak, de szaktekintélyét elfogadták a növény- és állattanban is. Kedvelte a művészeteket, több hangszeren is jól játszott. Felkarolta és támogatta a művészeket, őket vendégszeretetével tüntette ki. Gyakran kilátogatott a Hortobágyra, és részt vett a csikósok dolgaiban. Etette, itatta az állatokat. Együtt énekelt az egyszerű emberekkel és szívesen hallgatta elbeszéléseiket. Kivételes orvosi mentalitására mutat, hogy több esetben hangsúlyozta a szervezet egészének szemléletét egy-egy betegség elbírálásakor. 1924-ben az Orvosi Kar honoris causa doktor címet adományozott dr. Kenézy Gyulának. *Belák Sándor*, dékán a következőket mondta az ünnepélyes átadás alkalmából:

„Én, dr. Belák Sándor, egyetemünk orvosi karának ez idő szerinti dékánja tisztemhez kötött hatalmamnál fogva Méltóságodat, egyetemünk szervezése és fejlesztése körül szerzett érdemei elismeréséül az orvostudományok honoris causa doktorává avatom."

Életében egyik sorscsapás a másikat követte, előbb elvesztette hangját, melynek hátterében gégerák volt. Megműtötték: gégemetszést végeztek, altatás közben fulladás, majd szívmeg-

állás lépett fel és csak hosszas élesztés után tudták öntudatra ébreszteni. Tragikus véletlen folytán várakozó feleségét tévesen tájékoztatták, aki véget vetett életének. Elhunyt egyetlen leánya is, Még néhány évig a Szülészeti Klinika igazgatója volt, majd 1930 nyarán nyugalomba vonult. A Poroszlai úti kis házába költözött, ahol magára hagyottan élt.
71 éves korában hunyt el. Az ősi Kollégium dísztermében ravatalozták fel koporsóját. Hatalmas gyászmenet kísérte földi maradványait a Szt. Anna utcai római katolikus temető felé, ahol örök nyugalomra helyezték. A középületek mindegyikén gyászlobogó lengett. Debrecen városa és Hajdú-Bihar megye szívükbe zárták Kenézy Gyulát.
Emlékét mellszobra őrzi a DOTE Szülészeti Klinikája épületében. A klinika előcsarnokában Kenézy-dombormű arcmását tartalmazó emléktáblát helyeztek el 1987-ben. Róla nevezték el a DOTE könyvtárát, és 1988-ban az ő nevét vette fel a Hajdú-Bihar Megyei Kórház is.

Halász Bálint
Makó

KERÉKGYÁRTÓ BÉLA (Debrecen, 1912. szeptember 20. – Leányfalu, 2004. október 30.): tanító, általános iskolai tanár, igazgató.

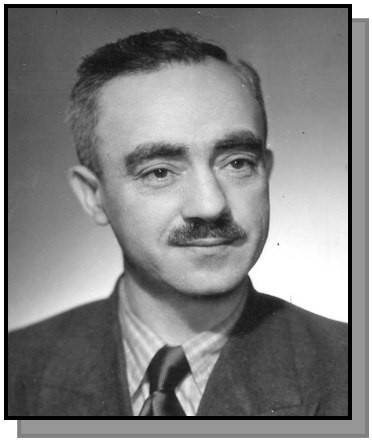

Gyermekkorát Bárándon töltötte, ahol édesanyja egyedül nevelte. Ott járt elemi iskolába, majd Püspökladányban polgári iskolába, amelyeket végig kitűnő eredménnyel végzett. Ez alapján került be, a helyi lelkész ajánlásával, a debreceni Református Tanítóképzőbe, ahol 1934-ben tanítói diplomát szerzett. Az évfolyam nagyon összetartó volt, egész életükön át, s egyre fogyatkozó létszámban is rendszeresen találkoztak. Életük eseményeit, örömeit és megpróbáltatásait, a kollégiumi hagyományoknak megfelelően, krónikában örökítették meg, amelyet az utolsó túlélő egyéb összegyűjtött dokumentumokkal együtt a Kollégium könyvtárában helyezett el.
A végzés után édesapánk az akkori viszonyok között nehezen jutott állandó tanítói álláshoz. Rövidebb-hosszabb ideig több helyen – Bárándon, Szerepen és másutt – kisegítő tanító volt. 1938-ban választották meg a Földes-Budaházy tanyasi iskolához tanítónak.
Ebben az időben nősült, Oláh Lujza bárándi tanítónőt vette el, aki elismert, lelkiismeretes tanítói munkája mellett a család összetartója, férje biztos támasza volt. Rövidesen az első gyermekük, Klára is megszületett. Mivel külön dolgoztak, s a lakáskérdésük sem volt megoldva, Bácska visszatérte után pályáztak ottani állami iskolai állásra és lakásra, amit meg is kaptak. Így 1941/42-ben leköltöztek a Bácskába, második gyermekük, Katalin már Pacséron született.
A háború végén a család sorsa hányatottan alakult, mivel édesapánk 1944-ben behívót kapott. Rövid ideig a harcokban is részt vett, majd amerikai fogságba esett. Az amerikaiak ugyan elengedték, az úton hazafelé azonban az oroszok fogták el újból, s csak nagy szerencsének köszönhette, hogy a fogolykontingenst, amelynek tagja volt, Sztálin parancsára 1945 őszén elengedték. Közben felesége a két gyermekkel mindenüket hátrahagyva menekülni kényszerült. Egészen a nyugati határszélre jutottak, Pankaszon kapott állást.
A háború után mindkettejüknek tanítói állást ajánlottak, de úgy döntöttek, hogy inkább visszatérnek a „szülőföldre”. 1945/46-ban Hajdúszováton dolgoztak, igen nehéz körülmények között. A családnak semmije sem maradt. Az elszabaduló infláció idején a pénz szinte semmit sem ért, így a tanításért kapott természetbeni juttatásokból éltek. Az első adandó alkalommal visszakérték magukat Földesre. Így 1946-tól mindketten ott tanítottak. Az első lakásuk nedves és szegényes volt, kezdetben berendezni sem volt mivel.

Csak később, már a harmadik gyermek, Béla születése után tudtak átköltözni a templom melletti tanítói lakásba. A negyvenes években édesapánk a Nemzeti Parasztpárt megbízottjaként kultúrszervezői munkát is végzett a faluban, s maga is részt vett a színjátszókör előadásaiban, így például a Liliomfiban. Népművelési ügyvezetőként és könyvtárosként is működött ebben az időszakban.

1950 és 1953 között az egri Tanárképző Főiskolán elvégezte a magyar-történelem szakot, közben már a felső tagozaton tanított. A magyar és világirodalom, illetve a történelem iránt szenvedélyesen érdeklődött, szép könyvtárat gyűjtött. A 19. századi irodalommal, különösen Balzac és Zola műveivel hosszabb időn át behatóan, tudományos terveket is dédelgetve foglalkozott. A család számára a főiskolai évek is nehéz időszakot jelentettek, hiszen minden idejét igénybe vette a tanulás. A főiskolán nyáron néhány hétig bentlakásos formában folyt a tanítás.

Engem, a nagyobbik lányát is tanított hetedik és nyolcadik osztályban, s – későbbi, szintén magyar-történelem tanárként úgy emlékszem viszsza, hogy édesapám az akkori idők sematikus, illetve ideologikus tananyaga mellett is maradandó élményt tudott közvetíteni tanítványainak. Jól megtalálta a hangot a gyerekekkel, akiket megfogott színes, élményszerű előadásmódja. Munkáját ugyanakkor mindvégig az jellemezte, hogy nem rutinból tanított, lelkiismeretesen készült az óráira, s törekedett a módszertani újításokra.

Az ötvenes évek közepén a két idősebb gyermek középiskolába – Püspökladányba, illetve Debrecenbe – került, ezért a család mindenképp olyan helyre szeretett volna költözni, ahonnan jobbak voltak a közlekedési lehetőségek. Így került a család 1957-ben a kívánt Kaba helyett Sárrétudvariba, ahol édesapánk 1957 és 1966 között iskolaigazgató volt. Sárrétudvariban elsősorban két nagy problémával találta magát szembe. Rendkívül nagy volt a lemorzsolódás, nagyon sok, otthon már munkára fogható gyerek nem járt iskolába a felsőbb, hetedik, nyolcadik osztályban. A másik probléma pedig a képzett tanerők hiánya volt. Képesítés nélküli, érettségizett fiatalokat kellett alkalmazni helyenként a felső tagozaton is. Kitartó munkával stabilizálta az iskola helyzetét, amibe beletartozott a rendkívül elavult épületállomány felújítása is.

Innen Püspökladányba került, ahol egészen 1976-os nyugdíjazásáig dolgozott az egykor Zója (ma Kálvin téri) Általános Iskolában.

Nagy István igazgató alapminősítésében 1970-ben a következőket írta:

„Magán- és családi élete rendezett, példamutató… Irányítása és vezetése mellett folyik a felső tagozatos nevelőink szakmai továbbképzése… Minden munkára felkérhető, és az ezekkel járó kötelezettségeit maradéktalanul teljesíti. Munkatervei megfelelnek a korszerű követelményeknek… A nevelő és tanítványai közötti kapcsolat közvetlen, bizalmon nyugvó. Tanítványai őszinteséggel közelednek hozzá… A szülőkkel való kapcsolata nagyon jó. A szülők felkeresik és bizalommal fordulnak hozzá. Tanácsait meghallgatják.

Jó nevelői egyéniség, jó képességű, szorgalmas, szerény… A kartársaihoz való viszonya jó, kartársai igénylik a segítségét.”

Kiss Istvánné Fekete Erzsébet, a volt tanítványok nevében így emlékezik:

„Béla bácsit, tanár bácsit 1966-ban kaptuk »ajándékba«. Az 1966/67-es tanévtől lett ő a püspökladányi Zója Általános Iskola 5.b osztályának az osztályfőnöke.

Amikor megállt a negyven tanuló előtt, a verőfényes udvaron, az ünnepélyes tanévnyitón, nem tudtunk reá nézni a félelemmel teli izgalomtól. Milyen lesz a felső tagozat, milyen lesz tanár bácsival? Ott tudtuk csak meg, hogy magyart és történelmet fog nekünk tanítani.

Az első napok feszültségei után valamennyien szívünkbe fogadtuk őt. Megszoktuk a következetes tanári módszerét, követelményét, humorát, azt, hogyan kell vezetni az ő tantárgyaiból a füzeteket, feleléskor ki kell vinni a tanári asztalhoz aláírásra.

Aztán így folytatódott ez négy tanéven át. Béla bácsi jelentette nekünk a biztos pontot az életünkben, nagyon megszerettük őt, családját, megismert bennünket, szüleinket, tudott rólunk mindent. Tiszteltük őt. Rá mindig számíthattunk, védett, óvott bennünket, kiállt mellettünk, ha kellett, jó szívvel nyesegetett, nevelgetett minket. Tanulni kellett, teljesíteni kellett. Közösséget alakított, egymás elfogadására, megbecsülésére irányította rá a figyelmet. No meg az

igazmondásra, a becsületességre, lelkiismeretességre, szorgalomra, hűségre és kitartásra.
Emberré formálódtunk a keze alatt, és ma ősz hajúként is megálljuk a helyünket.
Köszönjük szépen a pedagógusnak, a tanárnak, az embernek azt a sok jót, amit tőle kaptunk, amivel elhalmozott minket, „ajándékaiból" most is élünk.
Képzeletbeli tarisznyánkban visszük magunkkal a tőle kapott talentumokat. Jó dolog, hogy ismerhettük, szerethettük Őt, példaértékű élete méltóvá teszi arra, hogy pályarajza bekerülhetett ebbe a kiadványba."
Sütő András írja *Gyermekkorom tükörcserepei* című alkotásában:
„Ember emberrel büntetlenül nem találkozhat, és emberek lévén, közösségben élünk, tehát adósai is egymásnak. Ha nem egyébbel: egy kézfogással is, amely egyedül az ember jóságának mindenkori mozdulata.
Rendre felnövünk – és eladósodunk. Törleszteni kell mindazt, amit másoktól, felnevelő szüleinktől, testvéreinktől, embertársainktól szívjóságban, lélekmelegítőként kaptunk – a hosszú vándorútra. Adósságtörlesztésként születtek ezek az írások is.
Emlék, emlékezés, főhajtás azok előtt, akik életük napjait beépítették a gyermekeik életébe.
Így tehát az én életembe is. Boldog, ki másnak nem adós – így szól a közmondás. Én boldog vagyok, hogy fölnevelő szüleimnek, szülőfalumnak, szülőföldemnek örök adósa lehetek."

1976-ban, nyugdíjba vonulása alkalmából pedagógus szolgálati emlékéremmel tüntették ki. Tanítványaival való kapcsolata továbbra is megmaradt. Alma materétől, a debreceni Református Kollégiumtól megkapta az arany, gyémánt, vas, majd rubin díszoklevelet.
Felesége halála után a leányfalui Református Szeretetotthon lakója lett. Egy szerencsétlen baleset folytán elvesztette a látását. Így élete utolsó éveit vakságban, de szellemileg teljesen frissen, a világ dolgai iránt érdeklődve élte le.

Rákosi Jenőné Kerékgyártó Klára
Debrecen
ifj. Kerékgyártó Béla
Budapest

KISS ANTAL (Hajdúdorog, 1921. március 21. – Debrecen-Józsa, 2008. augusztus 29.): tanító, tanár, igazgatóhelyettes.

„…dolgozni csak pontosan, szépen,
ahogy a csillag megy az égen,
úgy érdemes."
(József Attila)

Parasztcsalád gyermekeként született. Általános és polgári iskolai tanulmányait Hajdúdorogon végezte, majd tanítói oklevelet szerzett a nyíregyházi tanítóképzőben.
1941-ben felvételt nyert a szegedi tudományegyetem magyar-történelem szakára. A II. világháború azonban, mint annyi ember életében akkor, az ő életében is változást hozott. Amerikai hadifogságba került, ahonnan 1946-ban tért haza.
Hazatérése után átmenetileg a hajdúdorogi görögkatolikus általános iskolában tanított. Még ebben az évben megbízást kapott a népi kollégium megszervezésére. Makón kezdte, majd Gyulára került kollégiumigazgatónak.
1947-ben kérésére Hajdúdorogra helyezték az akkor induló tanítóképzőbe.
1948-ban Hajdúhadházra került a gyermekvárosba, ahol igazgatóhelyettesként dolgozott.
1949-ben újabb fordulat következett az életében, mert a gyermekvárosból ismét Gyulára helyezték. A város azonban messze van Hajdúdorogtól. Szeretett volna közelebb kerülni a szülővárosához, ezért kérte a felettes hatóságtól, hogy ha lehet, helyezzék közelebb szülővárosához. Kérése meghallgatásra talált, mert 1949-ben Nyíregyházára helyezték. A mezőgazdasági technikumban kapott állást. Kollégi-

umi nevelőtanár lett, de közben tanított a technikumban is.
A nyíregyházi Mezőgazdasági Technikum igazgatója, *Radnóczi Ferenc* így jellemezte a fiatal tanár munkáját:
„Mind nevelői, mind társadalmi munkában megbízható, pontos, önálló, a kapott feladatot maradék nélkül kidolgozza és végrehajtja."
Bár nagyon szerette a szabolcsi várost, szeretett a technikumban dolgozni, 1970-ben mégis megvált az iskolától és Nyíregyházától, mert gyermekei továbbtanulását Debrecen jobban tudta biztosítani.
1970-től a Pallagi Mezőgazdasági Technikumban lett igazgatóhelyettes és tanított magyar nyelv és irodalmat. Közben az agrártudományi egyetem felkérte, hogy segítse az egyetem külföldi hallgatóit a magyar nyelv elsajátításában. 1977-től oktatta és nevelte az egyetem külföldi hallgatóit.
1984-ben ment nyugdíjba a pallagi szakközépiskolából. A szakközépiskolától azonban nem szakadt el 1984 után sem, mert 1986-tól nyugdíjas óraadóként dolgozott ott 1996-ig.
Az 1970-1984-ig terjedő időszakban az oktatás és a Balásházy János Mezőgazdasági Technikum is több reformot élt át. A technikumból szakközépiskola lett, fokozatosan növekedett a tanulói létszám, új szakok jelentek meg az iskolában. Ezek a reformok bizonyos mértékig a közismereti tantárgyakat is érintették. Az átalakításokat az ő irányításával úgy szervezte meg az iskolavezetés a közismereti vonalon, hogy az a lehető legkisebb megrázkódtatást jelentse mind a tanulók, mind az új tantárgyakat tanító tanárok részére.
Az iskola és a tanítás mellett nagyon fontos volt számára a család. Feleségével, aki általános iskolai tanítói képesítést szerzett, 1948-ban kötöttek házasságot. A házasságból két gyerek született, egy fiút és egy leányt neveltek fel nagy szeretetben. Gyermekeik orvosok. Felnőttek már az unokák is, akiket a geográfia és az informatika tudománya érdekel elsősorban.
Munkáját, közéleti tevékenységét számos kitüntetéssel ismerték el az évek során:
- 1953 Közoktatásügy kiváló dolgozója
- 1959 Mezőgazdaság kiváló dolgozója
- 1961 Oktatásügy kiváló dolgozója
- 1965 Kiváló tanár
- 1973 Munkaérdemrend bronz fokozata

Az iskola biztos és gondos vezetője volt. Munkáját nagy körültekintéssel végezte. Mindenben, mindig, mindenkinek tudott segíteni, tanácsot adni, a legnehezebb helyzetekre, a legnehezebben kezelhető tanulókkal kapcsolatban is volt mindig valamilyen javaslata a probléma megoldására. Irányításával az iskola értékeket, hagyományokat tudott megmenteni. Összefogta és irányította a közismereti tárgyakat tanító tanárokat és az osztályfőnököket. Felelősséget vállalt a munkájáért, de ugyanezt a felelősségteljes munkát várta el a tanároktól is.
Támogatta az egyéni kezdeményezéseket, segítette a jó ötleteket, a pedagógiai mesterfogások elterjedését és elterjesztését a tantestületben.
Nagyon igényes volt önmagával szemben. Vezetői és szakmai munkáját maximális odaadással végezte. Erre az odaadó lelkes munkára bíztatott bennünket, és ezt várta el a tantestület tagjaitól.
Életét a szolgálat, a tenni akarás vezérelte. Hitet, emberséget lehetett tőle tanulni. Nagyon sok segítséget adott a pályakezdő tanároknak. Úgy segítette őket, hogy közben hagyta, hogy az egyéniségük kibontakozzon. Óralátogatásait minden esetben a segítségnyújtás vezérelte, óraértékeléseit a segítőkészség jellemezte.
A tanárokkal és a tanulókkal szemben is türelmes volt. Mindenkit meghallgatott, ha kellett, megnyugtatott vagy éppen bátorított és bíztatott. Mindenkit megvédett, ha kellett, de meg is intett és figyelmeztetett, ha meg az volt szükséges.
Teljes életét betöltötte az iskola, a tanítás és a család iránti elhivatottság. Szerette a gyerekeket. A falusi gyerekekhez lelkileg is kapcsolódott, hiszen ő is abból a környezetből jött. Figyelemmel kísérte a gyerekek tanulmányi előmenetelét, emberi tulajdonságaik alakulását. A tehetségesekre és a gyengébb képességűekre egyaránt gondja volt. Könyveket ajánlott olvasásra a tehetségeseknek, versenyekre küldte őket, és együtt örült a tanulókkal a sikereknek. Figyelt a gyengébbekre is. Sokat korrepetálta a lemaradókat. Mindig volt ideje mindenkire, soha nem utasította el a hozzá tanácsért, segítségért fordulókat.
A sok tennivaló közepette szükség volt egy kis kikapcsolódásra is. A pihenést az olvasás és a kertben végzett fizikai munka jelentette számára. Nagy odaadással és szorgalommal dolgozott a Bocskaikertben, majd a Diószegi úton

lévő hobbikertjében. Örömét lelte ebben a munkában, és nagyon örült a kiskertben általa termesztett zöldségeknek és gyümölcsöknek, büszke volt rájuk.
Példás szakmai, vezetői munkája, embersége, emberi tartása a következő generációk számára is példaként szolgálhat.

Dr. Győrössy Jánosné
Debrecen

DR. KISS ILONA (Nyíregyháza, 1939. augusztus 2. – Nyíregyháza, 2010. február 28.): középiskolai tanár, főiskolai docens.

Édesapja, Kiss Sándor szabómester, édesanyja, Zeba Zsófia háztartásbeli házasságában született. Egy testvére volt, aki testnevelő tanár lett.
Általános iskolai tanulmányait Rohodon kezdte, majd Nyíregyházán a 2. sz. Ált. Iskolában folytatta. (Ma „Jókai Mór" Református Ált. Isk.) Középiskolai tanulmányait a Zrinyi Ilona Gimnáziumban folytatta szorgalmasan, nagy tudásszomjjal. Minden iránt érdeklődő és „örökmozgó" diák volt. A történelem iránti érdeklődése már itt kitűnt, kiváló volt vitatkozó, érvelő szelleme.
Szerény körülmények között éltek, de a szülők támogatták gyerekeik továbbtanulási vágyait, így Ilona 1963-ban a KLTE Bölcsésztudományi Karán magyar-történelem szakos tanári oklevelet szerzett. Két évig kollégiumi nevelő volt, majd három évig a nyíregyházi Vasvári Pál Gimnáziumban tanított, s 1968. augusztus16-tól a Bessenyei György Tanárképző Főiskolán, nyugdíjazásáig, 1995. december 28-ig.
Nagyon szorgalmas, igyekvő diák volt, rengeteget olvasott, a kultúra minden területe érdekelte, s amikor kollégiumi nevelő volt, erre igyekezett nevelni a leányokat. A tanulás volt az első, de a szabadidő értelmes eltöltésére is sarkallta növendékeit. Ismereteit, tudását maximálisan megosztotta középiskolai és főiskolai hallgatóival, nagyon értett mindkét korosztály nyelvén.
Egykori tanítványa, *Markovics Attila*, a Nyíregyháza Megyei Jogú város Oktatási és Sport Bizottságának volt vezetője írta:
„Emlékezni felkavaró és szomorú. Emlékezni kötelesség és tisztelet. Az emlékezés számvetés, gondolkodás, elmélkedés sorsunkról.
Most az emlékezés egykori tanárnőmről belső késztetés, erkölcsi parancs. Mintha ma lett volna s nem 44 éve, hogy az első történelemórát megtartotta nekünk, kamaszoknak. Fürkésző tekintet, kérdező szemek, jellegzetes fej- és nyaktartás. Jelenség volt tanárnő! Magyarázott és kérdezett és megint magyarázott, segített a világot megérteni. Összefüggéseket láttatott, okokat és okozatokat tanított. Szolid volt és határozottan következetes. Megértett bennünket, kíváncsi volt ránk. Jó volt vele tanulni! Nem sietett, várt. Tudta, hogy aki jól végzi munkáját, sikert arat."
Kiss Ilona a Tanárképző Főiskolára kerülve filozófiát és etikát tanított a hallgatóknak, miután elvégezte az e tárgyak tanításához szükséges tanfolyamokat. *Mester Béla*, volt tanítvány, későbbi kolléga így emlékezik:
„A pályakezdés éveitől eltekintve ezzel töltötte egész életét. Etikatanárnak tekintette magát: minden nyilatkozatában, önéletrajzában mindig következetesen kiemelte, hogy a filozófián belül az etika érinti meg igazán. Etikatanár volt a szó minden értelmében. Ifjúkorának Európa-szerte meghatározó egzisztenciafilozófiai, antropológiai törekvéseinek szemüvegén keresztül látta a világot, ezeket igyekezett közvetíteni tanítványainak, miközben jó tanárként maga is állandóan képezte magát."
Az etika-szakosítót együtt végeztük, egy hónapig szobatársak voltunk. Bámultam gyors olvasási képességét, vitatkozó szellemét, alapos és nagyon találó gondolatait, érveléseit. Tájékozottságával többször „sarokba szorította" az előadókat. Később gyakran találkoztunk közös

munkahelyünkön, hangversenyeken, színházban, ahol szintén nagy hozzáértéssel beszélt a hallottakról, látottakról.
A főiskolán először tanársegéd, majd adjunktus, s végül docensi beosztása volt, egy ideig pedig a tanszék megbízott vezetője.
„Visszagondolva, a főiskola alapító hőskorának, korai éveinek egyik meghatározó tanáregyénisége volt”– írta *Mester Béla*.
1982-ben doktorált társadalomfilozófiai témakörből a szegedi József Attila Tudományegyetemen, „summa cum laude” minősítéssel.

Eskütétel a doktorrá avatáson

Az etikaoktatásban a nehezen használható tankönyvek helyett, főként a modern szakirodalomra támaszkodva, tematika- és programkészítést végzett az intézményben több éven keresztül. Filozófiatörténeti, majd magyar filozófiatörténeti szabadegyetem szervezésében vett rész szintén több éven keresztül a városban. Nagyon fontosnak tartotta saját maga önképzését. Több, az FTK által szervezett szemináriumon, kurzuson vett részt (Lukács-szeminárium, etikatörténet, XX. századi filozófia, Bourdieu, Hegel, strukturalizmus, esztétika).
Az etika- és filozófiaoktatáson kívül speciálkollégiumokat vezetett, melyekre mindig szép számú hallgatóság jelentkezett. Oktatott az 1986/87-es tanévtől két éven át a miskolci egyetemen, az 1991/92-es tanévben átjárt Debrecenbe, a KLTE filozófia tanszékén adott elő.

1992-ben, *Új módszerek és keretek a filozófiaoktatásban* témakörben volt a Bessenyei György Tanárképző Főiskolán egy kerekasztal-beszélgetés. A beszélgetésen többek között szóba került, hogy a tanszék szeretné beindítani az erkölcstan szakos tanárképzést. Ennek kapcsán az újságíró megkérdezte: Mennyiben jelent ez alternatívát a hitoktatáshoz képest?

Kiss Ilona válasza a következő volt:
„Finnországban ez az oktatási forma már évek óta ismerős, az általános iskola alsó tagozatában is úgynevezett erkölcstant tanítanak. Pontosabban nincs is neve, mi is csak magunk közt neveztük el erkölcstannak, hogy tudjuk,, mit akarunk ebben a programban megfogalmazni. Azért tartottuk fontosnak a finn tapasztalatokra hivatkozni, hogy érzékelhető legyen, ez nemcsak magyar törekvés, hanem világszerte megtalálható, ha úgy tetszik: etikai tudomány alapján megalapozott erkölcsi viszonyok, erkölcsi szituációk elemzésére való képességet szeretnénk kialakítani a leendő tanárokban.”

A kerekasztal-beszélgetés résztvevői: Nyizsnyánszki Ferenc megbízott tanszékvezető, Kiss Ilona docens, Jakab András adjunktus, Kiss Lajos András docens, Mester Béla tanársegéd és Balogh József újságíró

Egy másik kérdésre – Eligazodhatnak-e megszerzett tudásuk alapján abban, hogy a mai gazdasági életben ki az erkölcsös, ki a példakép, hiszen nem mindig a tisztesség, az erkölcsösség vezet rövid úton, mondjuk, a meggazdagodáshoz? – pedig ezt a választ fogalmazta meg:
„Ha az emberek életében a hosszabb távot vesszük figyelembe, akkor ez sokkal jobban világossá válik. A közösség hosszabb távon kiveti magából a nem követendőt és felszínre hozza a követendő példákat, soha nem a rövid távú sikeresség lesz a követendő. Ennek az oktatásnak a funkcióját éppen abban kellene látnunk, hogy hosszabb távon azok lesznek az értékes példák, akik tisztességesek voltak, akik az erkölcsi értékeket megtartották."
Tanítványai között, tanítványaiért élő tanár volt a szó nemes értelmében is. Filozófiatörténeti szöveggyűjtemény társszerzője volt, a főiskola szakkollégiumának szervezésében két féléven át Hamvas Béla-szemináriumot vezetett. Néhány hazai és külföldi konferencián is részt vett (Szeged, Minszk, Kecskemét, Kaposvár, Miskolc, Eger).

Publikált, jól végezte a munkáját, a hallgatók, kollégái szerették, a vezetőség elismerte. Egyetemen szövődött barátságait, haláláig megtartotta, ápolta, bár az ország területének különböző pontjain éltek (Eger, Miskolc, Budapest, Pécs illetve itt Nyíregyházán is éltek ketten rajta kívül).

Tagja volt:
- a Magyar Filozófia Társaságnak
- a Debreceni KLTE Baráti Kör egyesületének

Kitüntetései:
- Az Oktatásügy Kiváló Dolgozója – 1975.
- Pedagógusok Szakszervezete Elnökségi Oklevél – 1986.
- Bessenyei György Tanárképző Főiskola Kiváló Dolgozója – 1990.
- Pedagógus Szolgálati Emlékérem – 1995.

Dr. Kiss Ilona nyugdíjba vonulása után sem tétlenkedett, foglalkozott fiatalok egyetemi, főiskolai felkészítésével, konzultációkat tartott levelező hallgatóknak, sokat foglalkozott testvére gyermekeivel s öt unokájával. Kirándulni, múzeumi látogatásokra vitte őket, s nekik is magyarázott, ezeket a gyerekek szájtátva hallgatták. Mivel ő is igen olvasott volt, s ahogy a diákjainak is, a gyereknek is gyakran mondta: *„A könyv a legjobb barát, sohasem fogtok unatkozni, ha ezt szeretitek, s tanuljatok, mert az a tiétek, amit ezzel megszereztek!”* Jó talajra „hullottak” a szavak, testvérének mind az öt unokája kitűnően megállta helyét. Egyikük, tavaly az Apáczai Gyakorló hírnevét öregbítette azzal, hogy az országos matematika versenyen második helyezést ért el.

Megkapta a legnagyobb elismerést, amit tanár kaphat: „Fehér asztalnál történt, hogy az egyik tanítványa így köszöntötte: Ica! Ha valaki az életművedet firtatná, csak mutass ide, és mondd: ez a sor itt végig. A város kulturális életében az utolsó pillanatig részt vett, figyelte, olvasta – immár nem tanári piros tollal a kezében, de annál őszintébb érdeklődéssel – volt tanítványai munkáit.” (*Mester Béla*)

Hirtelen jött betegsége és halála megrázó volt a családnak, az őt ismerőknek és tisztelőknek, barátoknak. Emléke sokáig kíséri még életünket.

Publikációs tevékenységének jegyzéke:

1. Szamuely Tibor válogatott írásai /Recenzió/ Szabolcs-Szatmári Szemle, 1970/1. sz.
2. Bessenyei György: Rómának viselt dolgai (Recenzió) Szabolcs-Szatmári Szemle, 1972/4. sz. (közösen Kiss Gáborral)
3. A szépirodalom felhasználása az etika oktatásában. (közösen Kuczi Tiborral) Propagandista, 1980/4. sz.
4. Tankönyveink a kollektivizmus képzéséről. (korreferátum a kecskeméti „Közösségek problémái” című tanácskozáson) Bács-Kiskun megyei Oktatási Igazgatóság Tájékoztatója, 1981.
5. Műveltségkép az ezredfordulón.(Recenzió) Szabolcs-Szatmári Szemle, 1982/1. sz.
6. Gondolatok Bessenyei filozófiájáról.(előadás, ill. megjelent) Tanárképző Főiskola Nyíregyháza, 1982
7. Szakirodalmi bibliográfia az etika oktatásához. (OM kézirat.)
8. Korszerűség az etika oktatásában.(A közösségkép és a közösség-probléma oktatásáról – kézirat)
9. Hazafiság és nemzetköziség c. téma résztanulmánya a Történettudományi Intézet megbízásából. Kézirat.
10. A szocialista átalakulás problémái. (korreferátum Minkszben) 1985

Forrás:
- Főiskolai irattár
- Főiskolai Tükör 2010. április-május
- A Kelet-Magyarország napilap 1992. szeptember 26-i száma
- Testvérével való beszélgetés és személyes ismeretség

Raffay Zoltánné Oláh Katalin
Nyíregyháza

KLINCSE JULIANNA (Pocsaj, 1926. október 21. – Debrecen, 2010. augusztus 7.) tanító, igazgatóhelyettes.

A három gyermekkel megáldott gazdálkodó családban másodszülött volt. Szülei a cseperedő gyermekekben hamar felismerték a világ dolgaiban való eligazodás hajlamát, azt az erőt, amely az ősök hagyományos életvitelére való alkalmasságon túl mást is rejtegetett tarsolyában. Mindhárom gyermeküket taníttatták.

Julika otthon járt elemi iskolába. A 6. osztály befejezése után – magántanulóként, különbözeti

vizsgát letéve – a derecskei Polgári Iskola 3. osztályába lépett.

A 4. osztályos követelményeket is jó eredménynyel teljesítve felvételt nyert a nagyváradi Állami Tanítóképzőbe. 1944 őszén – az ismételten életbelépett határzár miatt a nagyváradi tanítóképzőbe már nem mehetett vissza – tanulmányait a debreceni Svetits Tanítónőképzőben folytatta, ahonnan 1948-ban tanítói oklevéllel köszöntött be otthonukba. Friss diplomával kezében a nyár folyamán gondolatban már formálgatta leendő elsőseinek napirendjét, s keresgette az írás-olvasás tanításának legcélravezetőbb módját. Ennek során gyakran felidézte az 1933-34-es tanévet, elsőosztályos korának egy-egy mozzanatát, vele együtt az áldott emlékezetű Purzsás Jánosné tanító néni gyermekszerető egyéniségét. Akkor még a fonomimikai módszer alkalmazásával tanultak írni-olvasni az első osztályosok. Lényege volt: a tanult betű hangoztatásának, kiejtésének, kézjelének, tábláról való felismerésének és írásának sokoldalú rögzítése. Tanító néni a naponkénti gyakorlással elsajátított betűismerettel biztosította az olvasni tudás alapját. A folyékony olvasás csak a második osztályban volt tantervi elvárás.

Julika, a fiatal tanítónő 1948 szeptemberében Nagykerekiben kap segédtanítói állást, ahol egy év múlva véglegesítik. Munkahelyén régi álma – hogy csak első osztályosokat taníthasson – csupán részben valósult meg. Sokoldalú felkészültségét felismerve – meg a szükség is úgy hozta – alsó és felső tagozati feladattal is megbízta az igazgató.

Heti 44-48 órában túlóradíj fizetése nélkül tanított. Délelőtt az 5-8. osztályokban földrajzot és biológiát, délután 73 elsős gyermek volt a keze alatt. Hetvenhárom eltérő szociális körülmények közül feljáró megszeppent kis tanuló. Nagy részük még az óvodát sem ismerte. Ilyen körülmények közé kerülve a fiatal tanítónő első dolga volt a kicsik különbségtétel nélküli megközelítése, közös játékkal, kikívánkozó mondanivalók meghallgatásával önmaga elfogadtatása. A jó szót, a helyes viselkedést, a társ segítését mindig figyelte, elfogadásukkal önbizalmukat erősítette. Bár szívesen tartott földrajz és biológia órákat is, szaktudása és energiája nagy részét mégis az elsősök alapkészségének kialakítására és rögzítésére fordította. A vesztett háború utáni állapotok nem sok szemléltető képet és taneszközt hagytak az utókorra. Ezeket szükség szerint maga készítette, a tanítandó ismereteket így könnyebben és eredményesebben lophatta be tanítványai memóriatárába.

Julika naponta utazott a majdcsak szomszédos szülőfalujából Nagykerekibe. Vasár- és ünnepnapjait otthon élte. Szüleivel együtt templomjárók voltak, hitük szerint éltek.

Osztálytanítói munkájára a szakfelügyelet is felfigyelt. 1953-ban áthelyezték Biharkeresztesre, ahol az első osztályában az írás-olvasás tanításának elemző módszerével tanította nebulóit. Első éves munkájának eredménye: „… *39 tanulója átlagon felül olvas, számolásban is igen eredményesek …”* A szerényebb adottságú gyermekekkel külön is foglalkozott, képességüknek megfelelő szintre valamennyiüket eljuttatta. Ezzel egy időben felkérik a cigány tanulók tanítása során szerezett tapasztalatai rögzítésére, alkalmazott módszerének közlésére. Majd megbízzák a levelező hallgatók felkészülésének irányításával. Felső tagozatos óráit szakköri foglalkozásokkal igyekezett valósabbá tenni. Biológiai szakköre látogatott volt.

Önmagával, kollégáival, s tanítványaival szembeni elvárására, iskolai munkájára vezetői hamar felfigyeltek. Alkalmazását követő évben már az iskola igazgatóhelyettese.

Julika Biharkeresztesen is otthon érezte magát. Hamarosan a községi tanács tagjai közé is beválasztották. Szívesen vállalta, mert feltételezte, hogy ezen a tisztségén keresztül is többet tud tenni a hátrányos helyzetű gyermekek felzárkóztatásáért, az iskolai munkával szemben még

közömbös szülők szemléletének megnyeréséért, a nevelés községi szintű társadalmasításáért.

1959-ben Biharkeresztesen 2. osztályosaival

Biharkeresztesi munkájának összegzéseként álljon itt egyik minősítésének részlete:
„Kiváló eredménnyel tanította az első osztályt … a szülők igen nagy megelégedésessel nyilatkoznak munkájáról … családlátogatásai során a szülői házat osztálymunkájához partnerként nyeri meg … községi tanácstag … továbbképzéseken előadást tartott … Ifj. Vöröskereszt elnöke … SZM elnöke … mindenkivel szemben szolgálatkész, megértő, szerény."
Megbecsülése, jó munkahelyi közérzete ellenére is állásváltoztatásra kényszerült. Megbetegedett édesanyja éjszakai gondozását felvállalva Debrecenbe költözött, s onnan – 1960. január 11-étől naponta utazott Aradványpusztára. Új iskolájában ragyogószemű tanyasi gyermekekkel találkozott. Tanítványait megszerette, a testületben – a nagyszerű munkahelyi légkörben – is megtalálta helyét, ahol a jót szabadon tehette.
Hamarosan felfigyelnek tanórai teljesítményére, munkaszeretetére, sokoldalú emberi értékeire. Jellemzéséből: *„…órái elevenek, színesek és eredményesek, … fegyelme és rendje kitűnő, tanulói szép kiejtéssel és helyes mondatszerkesztéssel beszélnek, … kísérleti első osztályának eredményeit a szakfelügyelet kiválónak minősítette, … feladatot szívesen vállal, … közösségformáló hatása példás … mindenkivel szemben tisztelettudó … magánélete mintaszerű."*
1973-ban az iskolavezetés javaslatára a H. B. Megyei Tanács V. B. Maróthi-díj átadásával ismerte el Klincse Julianna tanítónő negyedszázados pedagógusi tevékenységét.
Julika erről az elismeréséről nemigen beszélt. Találkozásaink során sem dicsekedett vele. Nem, mert ő az élet természetes részének tartotta mindazt, amit a felnövekvő nemzedékért tett. Napi gyakorlatában hite szerint vallotta és tette is, hogy nem tanítani, hanem megtanítani kell a rábízott gyermekeket.
Az 1970-es évek második felében értesültem megnehezedett sorsáról, édesanyja súlyos betegségéről. Szakmai munkásságát a szakfelügyelet információi alapján is ismertem. Felkerestem, akkori pozíciómban – a debreceni székhelyű Gyengénlátók Általános Iskolája és Nevelőotthonában – tanítói állást ajánlottam fel részére, hogy mentesüljön a naponkénti utazástól, s így testvérhúga mellett ő is többet lehetne édesanyjával. A felajánlott állást megköszönve válasza a következő volt: *„Nincs az a munkahely és bér, amelyikért és amennyiért azokat a ragyogószemű tanyasi gyermekeket otthagynám."*
Tanítói életútja ledolgozása után legtöbbször a görög katolikus templomban találkoztunk.
Csendesen, szerényen beszélt életéről. Tudtam, hogy az egyházközség mindennapjaiban is feladatot vállal. Tennivalóját ott is csendben, krisztusi küldetésként végezte. Hitét nem kívül hordta, hanem belül élte.

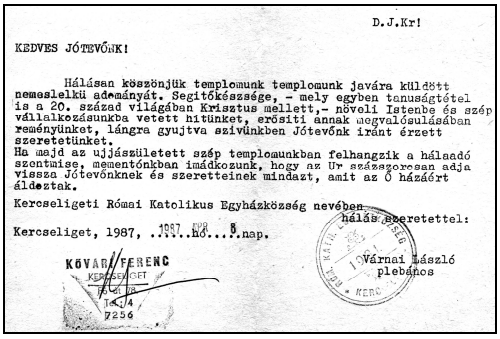

D.J.Kr!

KEDVES JÓTEVŐNK!

Hálásan köszönjük templomunk templomunk javára küldött nemaslelkü adományát. Segitőkészsége, - mely egyben tanuságtétel is a 20. század világában Krisztus mellett,- növeli Istenbe és szép vállalkozásunkba vetett hitünket, erősíti annak megvalósulásában reményünket, lángra gyujtva szivünkben Jótevőnk iránt érzett szeretetünket.
Ha majd az ujjászületett szép templomunkban felhangzik a hálaadó szentmise, mementónkban imádkozunk, hogy az Ur százszorosan adja vissza Jótevőnknek és szeretteinek mindazt, amit az Ő házáért áldeztak.

Kercseligeti Római Katolikus Egyházközség nevében
hálás szeretettel:

Kercseliget, 1987, ..1987..hó...5.nap.

Várnai László
plebános

KÖVÁRI FERENC
KERCSELIGET
1984
7256

Meglévő anyagi javai jelentős részét távoli egyházközségek segítésére, gondjaiknak megoldására is fordította. Adományai átvétele után érkezett levelekben olvasható: *„Nagyon szépen köszönöm a szép ajándékokat. Drága Julika, ez az első fizetésem, mióta működik egyházunk."* (Vislóc, 1988),
„A kárpátaljai Kisgejőc községnek küldött 10 ezer forintot átvettem ... Isten fizesse meg, hogy a hitoktatás emeléséhez és a hitélet elmélyítéséhez hozzájárultak (Ungvár, 1994)

Ugyanígy jelentős összeggel támogatta szülőfaluja életét bemutató könyv megjelentetését.
A nemes cél támogatása, mások segítése élete kísérője volt.
Isten nyugtassa Őt békében!

Források:

- Munkahelyi iratok,
- Személyes ismeretség
- Egyházközségekkel folytatott levelezés

Kincses Gyula
Debrecen

KOCSÁNY ANTALNÉ Csiszár Piroska (Muraszombat [ma Szlovénia], 1906. október 24. – Debrecen, 2004. április 20.): középiskolai tanár.

„Ha az ember azt akarja, hogy emlékezzenek rá, ültessen fát, ha azt akarja, hogy gondoljanak rá, adjon virágot, ha azt akarja, hogy sohase felejtsék el, neveljen embert."

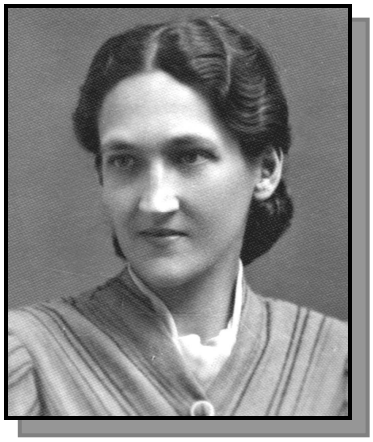

Piroska néni gazdag tartalmú pedagógusi munkája során sok „embert" nevelt, miközben sok diák számára nem éppen a legjobban szeretett matematika tantárgyat tanította. Büszke vagyok rá, hogy a tanítványa lehettem, s talán én is az emberré válók közé sorolhatom magam.
Kocsány Antalné – akkor még Csiszár Piroska – 1906-ban született. Mindkét szülője tanító volt, édesapja, Csiszár János egyúttal a helyi katolikus egyház kántora is. Öt gyermeket neveltek, közülük hárman lettek pedagógusok (a három lány; a fiúk jogi, illetve mérnöki pályát választottak). A trianoni békeszerződés után Muraszombatból Kőszegre költöztek, az édesanya tanítónőként, az édesapa mint a helyi bencés templom kántora működött tovább.
Piroska volt a legfiatalabb a családban, tehetséges matematikus, aki már gimnazista korában sűrűn magyarázta az osztálytársainak a matematika házi feladatot.
1928-ban végzett a Pázmány Péter Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karán (ahová a természettudományos tárgyak is tartoztak) mennyiségtan-természettan szakon (akkor még ez volt a hivatalos neve a matematika-fizika szaknak).
Az 1928-29-es tanévben gyakorlóiskolai vezetőtanára mint legjobb gyakorló növendékét őt választotta, hogy néhány hónapra helyettesítse, így kezdte meg tanári működését a Mária Terézia Leánygimnáziumban Budapesten. Állást azonban a végzés után nagyon nehezen talált. Két évig a tanév hónapjaiban ugyan kisegítő helyettes tanárként alkalmazta a kőszegi evangélikus gimnázium, ahol szükség volt matematika szakosra, el is ismerték kiváló tanári képességeit és felkészültségét, de mivel nem volt evangélikus vallású, kinevezést nem kaphatott. Hosszú próbálkozások után 1931-ben helyettes tanári megbízást nyert Kisvárdán az Orsolya rend által fenntartott római katolikus tanítóképzőben. Hogy alkalmazták, abban nagy szerepe volt sokoldalúságának: korábban tanult énekelni, jól zongorázott, így a képzőben zenét és éneket is tanított, énekkart vezetett. Ahhoz, hogy itt taníthasson, az akkori rendelkezések szerint a középiskolai tanári képesítés mellé meg kellett szereznie az Országos Tanítóképző Intézet tanári képesítését is. Ezt Szegeden szerezte meg 1932-ben.
A képzőből szeretett volna gimnáziumba kerülni, így 1933-ban Nyíregyházán sikerült állást találnia az Angolkisasszonyok Intézetében. Itt a felsőbb osztályokban matematikát, fizikát, gazdasági ismereteket és filozófiát tanított, az alsóbb osztályokban pedig a földrajz oktatását is rábízták. Kinevezni azonban nem nevezték ki itt sem.
Végül 1942-ben a szolnoki Bánffy Katalin Állami Leánygimnáziumban (a későbbi Varga Katalin gimnázium elődjében) kapott állást és kinevezést mint rendes tanár. Itt dolgozott 1966-ig, nyugdíjazásáig. Közben 1954-ben az ELTE-

n levelező szakon ábrázoló geometriából is diplomát szerzett, mert ezt a frissen bevezetett tárgyat is oktatnia kellett. Hosszú tanári pályafutása alatt alig akadt esztendő, amelyben érettségiző osztályaiban ne készített volna fel egyetemre jelentkező tanítványokat, főképpen matematikából. Büszke volt rá, hogy az ő tanítványait mindig felvették, és egyetemi és főiskolai tanulmányaik során mindig meg is állták a helyüket.

Én 1960-tól 1964-ig a Szolnoki Varga Katalin Leánygimnázium tanulója voltam Piroska néni osztályában. Neki köszönhetem, hogy én is pedagógus lettem. Az általános iskolában hamar kitűnt a humán tantárgyak, különösen a magyar nyelv és irodalom iránti érdeklődésem, de az is, hogy matematikából sok a hiányosságom. Ez az érdemjegyeimen is megmutatkozott, s így matematikából nagyon gyenge eredménnyel érkeztem a gimnáziumba, ahol osztályfőnököm és matematikatanárom Piroska néni volt. Ha ő csak a saját tantárgyát szerető és értő tanulókra fordított volna figyelmet, akkor belőlem sosem lett volna középiskolai magyartanár. Elismerte a humán tantárgyak iránti kiemelkedő érdeklődésemet és tudásomat, s a maga nagyon bölcs pedagógiai érzékével segített abban, hogy hiányos matematikai ismereteimet pótoljam, s így főiskolai, majd egyetemi tanulmányaimat megkezdhessem.

Egy életre megtanultam tőle azt a bölcs pedagógiai tételt, amire mindnyájunkat tanított, s amit később tanári munkám során én is alkalmazhattam:

„Nem lehet mindenki polihisztor, nem érthetsz mindenhez magas szinten, de feladatod megkeresni és megtalálni azt a területet, amivel szívesen foglalkozol majd életed során, s törekedj arra, hogy abban te légy a legjobb. Mindent kövess el, hogy a választott területen úgy gyarapítsd tudásod, hogy a legjobbak közé sorolhassanak. Ezt nevezzük élethivatásnak, s ha ezt megtalálod, ez teszi boldoggá életed magad és mások számára is.”

Ezekben az években a gimnáziumok tanulói politechnikai oktatásban és gyakorlati képzésben vettek részt, hogy a fizikai munkát végzők életét közelről is megismerjék és becsüljék, bár mi ezt akkor nem így értékeltük. Osztályunk hetente egy napot a martfűi Tisza Cipőgyárban töltött, ahol a cipőgyártás műveleteit kellett elsajátítani. Évente egyszer szakmai kirándulásra mentünk, így jutottunk el Budapestre az egyik cipőgyárba, ahol a bőr kikészítésénél kezdtük a gyárlátogatást. Elviselhetetlen levegőjű térben dolgoztak a munkások, mi pedig azonnal előkapkodtuk a beillatosított zsebkendőinket. Piroska nénitől a 4 év alatt nem kaptunk olyan szigorú dorgálást, mint ekkor: *„Azonnal tegyétek el a zsebkendőket. Ezek az emberek egész életüket töltik ebben a levegőben, ti csak pár órát, tiszteljétek a munkájukat azzal, hogy művelt emberhez méltóan viselkedtek.”*

Az emberséges, emberközpontú jövőre nevelés terén Piroska néni minden bizonnyal élen járt.

Idős korában elköltözött Szolnokról a lányához, Debrecenbe. Bár itt is megtalálta az őt szerető közösségeket, életének meghatározó élményei mégis Szolnokhoz fűzték. Ezért is volt olyan fontos számára minden egyes érettségi találkozó.

Debrecenben sűrűn felkeresték volt tanítványai, ez mindig különleges öröm forrása volt. 40 éves érettségi találkozónkat a Debreceni Köztemetőben lévő síremléke mellett tartottuk, tisztelettel és szeretettel emlékezve rá és a gimnáziumi évekre.

Ahogy telnek az évek, bizonyára sokunk életében feltűnik egy-egy olyan tanárunk alakja, akinek hatását, szeretetét csak később érezzük igazán, s akinek élethivatásunk választását is köszönhetjük. Számomra ilyen volt Piroska néni.

Hadházy Csabáné Beszteri Éva
Debrecen

KORKOS JENŐ ZOLTÁN (Ózd, 1926. október 31. – Miskolc, 2009. június 19.): festőművész, rajztanár.

Csak ennyi lenne egy pedagógusok arcképcsarnokába bevezető névjegy? Csak ennyi?

Amibe beleférne egy gazdag élet minden erénye, sikere és kudarca, színessége és borúja, a megélt történelmi kor hátterével? Bizony nem csak ennyi, amit egy szűkre szabott keret elbír!

Mert hiszen *„Sok van mi csodálatos, de az embernél nincs semmi csodálatosabb.”*

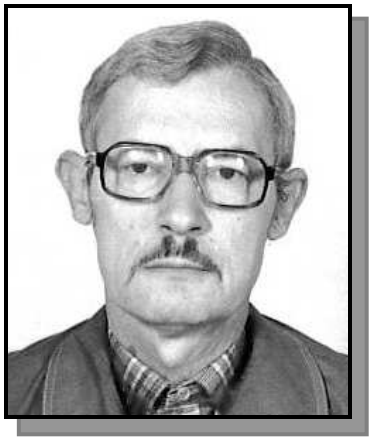

Ezért próbál meg aggódó tétovasággal válogatni e sorok írója, hogy megközelítő hűséggel tudjon képet adni egy kiemelkedően hivatásszerető, színes egyéniségű tanárról. Megmutatni, honnan jött, milyen körülmények alakították, miért tudott oly lenyűgözően hatni tanítványaira, mit jelentett számára az iskola, a nevelés, a gyermekek iránti szeretet és megbecsülés.

Tanítványaival a múzeumban

90 évvel ezelőtt egy fejlődő, öntörvényű kisváros volt Ózd. Lelke, motorja a GYÁR, A KOHÁSZAT (csupa nagybetűvel), amely nemcsak családok százainak adott megélhetést, de saját iskolát, kultúrházat működtetett, munkásainak, tisztviselőinek lakásokat építtetett. Korkos Jenő édesapja, Korkos Gyula a gyári asztalos-üzem vezetője volt. Iglóról menekült át az üldöztetések idején. Az erős magyarságtudat és hazaszeretet innen öröklődött a fiába. Édesanyja, Tersánszky Mária tősgyökeres ózdi volt, egyik lánya a helyi borbélymesternek. A család szerint oldalági rokonságban az író Tersánszky Józsi Jenővel. Ki tudja? – talán a köztudottan igen eredeti, mesélőkedvű író, a bohémlelkű borbélymester nagyapa, a muzikális versfaragó anya jelenthetett egy ifjú génjeiben, egyéniségének kialakulásában is jellemző színeket.

Az ózdi iskolában jól kiválasztott, jó nevű tanítók tanítottak. Megbecsülésükre jellemző: feleségük nem dolgozott, háztartási alkalmazottjuk volt, s a nyári szünetben az Adriai tengerparton nyaraltak. A tanítók hamar felfigyeltek Korkos Jenő rajztehetségére. Már 3-4 éves korában élethű lovat rajzolt édesanyja gyúrótáblájára. Iskolában főleg történelmi képekről készített másolatokat. Mindig emlékezett a régi tanítójára, akitől 60 db-os Faber Castel színes ceruzakészletet kapott, mellyel lemásolta Munkácsy Honfoglalás és Székely Bertalan: II. Lajos holttestének megtalálása c. képeit. A gyári vezetéstől ösztönzésként pénzjutalmat is kapott.

Putnokon járt polgáriba, majd Egerbe, az érseki tanítóképzőbe, internátusba került. Itt a rajz mellett a zene (ének és hangszeres játék), valamint a színjátszás is vonzotta. Madách Tragédiájában Lucifert játszotta műkedvelői előadásokon. A közismert Bessenyei Ferenc mint bíráló is megnézte ezt az előadásukat.. Nevetve invitálta színésztársait: „Gyertek Ózdra, ilyet még nem hallottatok! Egy igazi palóc Lucifer játszik!” (Sajnos, ez a kiejtésmód mára ott is eltűnőben van.)

Az államosítás után Jászberényben folytatta negyedik és ötödik éves tanítóképzős tanulmányait. Ez a két év lett a legnagyobb hatással emberi és művészi fejlődésére: találkozás az Alfölddel, az imádva szeretett tanyavilággal, a lovakkal, a vidám ifjúsággal, életre szóló barátságokkal. Itt jegyezte el magát igazi tanítónak.

1949-től kezdve 2002-ig tanított egy életen keresztül. Kezdte Ózdon, Sajóvárkonyban helyettesítőként, majd Bükkszentkereszten összevont osztályokban. Együtt síelt az „eszkábált” sítalpon a magyar és a szlovák gyerekekkel, velük nevetett, amikor az ósdi iskola ablakán be-benéztek rájuk az arra vonuló tehenek.

Gyűltek a mesélni való élmények a későbbi időkre. Különösen mikor Berentére kinevezték tanítónak. Micsoda új világ várta! Akkor még kendert áztatni jártak a Sajóhoz a bányászfeleségek. Jöttek a ”siktából” a kormos arcú bányászok, kezükben a karbidlámpa, szívükben az élni akarás. Akkor még az „új tanító úr” olva-

sásórán egy kicsi, akkor talált vadnyulat húzott elő a zsebéből a boldogan sikongató gyerekeknek. (Boldog tanító és boldog gyerekek!) Akkor még voltak kurjongatós névnapok, disznóölések, szüreti bálok. De aztán hosszú sorban megjelentek az alföldi kubikusok, az útépítő „makadám”-osok, a környéken elkerített táborok, dolgozó rabok. Emelkedtek a vasvázak, gyárak születtek. Az iskola is bővült, új tanerők jöttek. Feleségnek való is, akivel 1952-ben esküdtek meg Lillafüreden, templomban – könnyekkel küzdve – mert akkori elvárás szerint csak bujdokolva lehetett templomban megeskündi „holtomiglan-holtodiglan”.

Telve az eddig szerzett élményekkel, bekerülve a nagyvárosi élet tágabb világába, kinyílt előtte a szakmai és művészi horizont. Tanított általános iskolában rajzot, elvégezte a földrajz-rajz szakot az Egri Tanárképző Főiskolán. Nem volt könnyű teljes óraszámban tanítani (heti 25 óra) szombaton is, mellette tanulni és élni a festészetnek is, a bővülő családnak is. 1957-ben megszületett Ildikó leánya, aki szintén pedagógus lett, 1960-ban Szabolcs fia, ő tovább vitte a művészvonalat zenei téren.

Képein megjelentek a magyar tájak, utcák, emberek, de legfőképpen a lovas csatajelenetek, a történelmi alakokról, eseményekről készült erős érzelmi kötődésből született alkotások.

Ezek a témák nem tartoztak a kor kedvencei közé, de őt ez nem zavarta. Szinte benne élt abban a történelmi korban, amit ábrázolt.

Kollégái mesélték: „Jenőt beküldték helyettesíteni történelem-órára. Az egri vár védelme volt a téma. A következő órai számonkérésnél úgy feleltek a gyerekek, hogy Korkos tanár úr mindent tud, mert ő ott volt a csatában!”

A miskolci Művésztelepen kapott egy kisebb műtermet, ahol az ott dolgozó neves festőkkel (Kondor Béla, Csohány Kálmán, Feledy Gyula, Ficzere László, Tóth Imre) találkozott és formálódott művészileg. 1960-tól lett a Képzőművészeti Alap tagja, a Csabai Kálmán vezette helyi csoporté is. Éveken át vezette a miskolci rajztanárok munkaközösségét, Imreh Zsigmond szakfelügyelő megbízásából. Rendszeresen járt továbbképzésre Budapestre. A festészetben szerzett tudását és tapasztalatát mindig átadta rajztanár kollégáinak.

Életében külön fontos fejezet a Gyulán létesített országos szakszervezeti rajztanári továbbképző tábor, melyet éveken át ő vezetett. Ez igazi lehetőség volt alkotó munkára a független nyári időszakban. Az Alföld szépsége, tanyái, lovai, a nyári hangulatok termékenyítő ihletői voltak a szebbnél szebb alkotások létrejöttének.

Kiállításokon rendszeresen szerepelt Miskolcon, de országszerte sok helyen.

Budapesten, Szegeden, Sátoraljaújhelyen, a Jászságban, de külföldön is, Bécsben, Spanyolországban. Képei a Képcsarnokon keresztül sok helyre eljutottak, de Miskolc város és a megye, a Galéria, a Herman Ottó Múzeum is őrzi néhány munkáját.

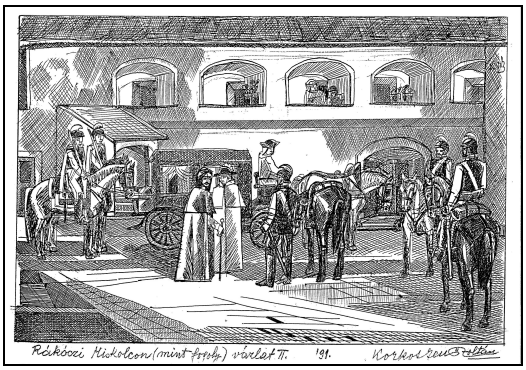

1991-ben készült rézkarc

Elismeréseket is kapott szakmai munkájáért: nívódijat, Kiváló Munkáért kitüntetést, Székely Bertalan emlékérmet művészi és Eötvös József arany fokozatú emlékérmet az óvónőképzésben végzett munkájáért. 75. születésnapjára a Miskolci Galéria ünnepélyes kiállítást rendezett műveiből.

Az érmek a fiókba kerültek, de íróasztalán mindvégig ott maradtak a tanítványai által készített neki ítélt „oklevelek”: „Az év tanárának”, „A legszellemesebb tanárnak”, „A legnépszerűbb tanárnak”.

Elsősorban és szíve mélyén mindig tanár volt és maradt. Leginkább a miskolci Kossuth Gimnázium és Óvónői Szakközépiskolában teljesedett ki, ahol sok éven át tanított. Itt a legkisebb alaptól (az óvodásoktól kezdve) hinthette el gazdag tapasztalatait, nevelte a jövő óvónőit. Nemcsak tanította, de védte, óvta, pártolta, meg is nevettette tanítványait, kiállt mellettük a konferencián, érettségin és minden bajaikban. Konferenciákon sokszor voltak egyedi és meglepő ötletei, de azok legtöbbször őt igazolták.

Kartársai szerették, titokban írt verseit kiadták, betegségében látogatták. 11 évig küzdött betegséggel – süketséggel, legyengült látással –, amit türelmesen és hősiesen viselt. Súlyos betegen is összeszedte minden erejét, hogy az őt látogató kartársainak – végig hibátlanul – elszavalja Háry János történetét: Garai Obsitosát.
Utolsó üzenete régi iskolájának, a Jászberényi Tanítóképzőnek szólt. Már nem tudott elmenni a „gyémánt oklevélért". Egy történelmi témájú képet küldött nekik – Kalandozó magyarok és Lehel –, egy kísérő levelet diktált, melyben köszönetet mondott és üzent a mai ifjúságnak.
Érdemes volt „az úton végigmenni"!
Érdemes volt mindezt leírni e sorok olvasóinak? Talán nem volt hiábavaló. Talán ez az arcképvázlat is adhat némi reményt minden nemes emberi, tanítói törekvéshez a mostani küszködő, terhes új századunkban.

Korkos Jenőné Csík Ágnes
Szalay Béla
Miskolc

KOVALCSIK ANDRÁS (Makó, 1931. november 28. – Balassagyarmat, 2007. február 9.): általános iskolai tanár, középiskolai tanár, igazgatóhelyettes.

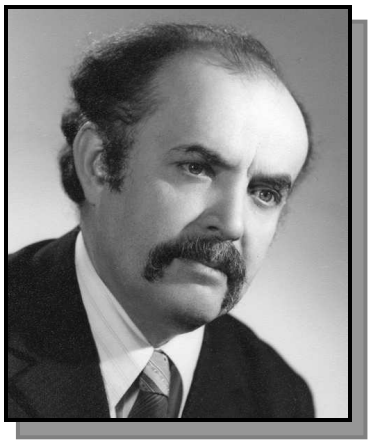

Szülei Battonyán éltek, Kovalcsik András ott végezte az elemi négy osztályát, majd a makói gimnáziumban érettségizett 1949-ben. Hét évi papi kollégiumi bentlakás, az iskola hagyományai között erősen élő népi írókkal való foglalkozás, az aktív cserkészélet meghatározták emberi tartását.
1952-ben a szegedi pedagógiai főiskolán szerzett általános iskolai tanári oklevelet. Hogy a kuláküldözések során otthontalanná vált családját segíthesse, tanulmányai mellett délutáni és éjszakai műszakban gyári munkát vállalt, néptánccsoportokat vezetett díjazás mellett. Egyik tánccsoportja 1951-ben a berlini VIT-re is eljutott.
Ebben az évben kötött házasságot Csathó Piroskával, a földeáki református kántortanító lányával. Együtt végeztek Szegeden, és mint frissen végzett matematika-fizika szakos tanárok a Dél-Alföldről északi határvárosunkba, Balassagyarmatra vezényeltettek. Piroska néni nyugdíjazásáig a II. Rákóczi Ferenc Általános Iskolában tanított. Kiváló szakmai munkáját a megye és az illetékes minisztérium többször elismerte.
Kovalcsik András gyakorlóévre a Bajcsy-Zsilinszky úti Általános Iskolába került. Egy év után az újonnan alakult tanítóképzőbe hívták, ott tanított annak 1959-es megszüntetéséig, közben 1955-ben az Eötvös Lóránd Tudományegyetemen matematikából középiskolai tanári oklevelet szerzett.
Fiatal kollégái között a legfiatalabb volt. Az itt eltöltött időszakot mindannyian pályájuk legszebb éveinek tartották: leendő tanítókat tanítottak. Tüzes szív-kohókként a várható életcsatákhoz próbálták hozzáedzeni *ifjú vitézlők lengeteg szívét*. A nagyon nehéz történelmi évtizedben (Rákosi-korszak, 1956, kádári konszolidáció) táplálták bennük az erőt: *Szeretni az embert és küzdeni / S hűn állni meg Isten s ember előtt.* Munkájuk eredményét bizonyítja az a közel négyszáz pedagógus, aki Balassagyarmatról kikerülve Nógrád megye nevelőinek derékhadát adta négy évtizeden át.
A tanítóképzőbe zömében vidéki tanulók jártak. Egészséges szocializációjuk érdekében a tanórán kívüli nevelés szerepe különösen fontos volt. Kovalcsik András a szaktanári és osztályfőnöki munka mellett néptánccsoportot vezetett, motorja volt egy pezsgő önképzőköri életnek, szerkesztője egy diákújságnak, fotószakkörében a fényképezés, a laborálás mesterségébe avatta be az érdeklődő diákokat. Fényképein megörökítette az iskolai élet eseményeit, fizikaszertára mindig nyitva állt a kísérletezni vágyó tanulók előtt. Szervezője és vezetője volt a városi peda-

gógusok Fáklya Sportkörének, amely jelentős sikereket ért el országos természetjáró versenyeken.

1961-ben a Balassi Bálint Gimnázium igazgatóhelyettesének nevezték ki, és az akkori oktatáspolitikai elképzeléseknek megfelelően Nógrád megye első szakközépiskolájának megszervezését kapta feladatul. 1962-ben a gimnáziumban megindult a mezőgazdasági gépszerelők képzése. Szinte a semmiből kellett megteremteni a feltételeket. Erre a feladatra Kovalcsik Andrásnál alkalmasabb embert nem találhattak volna. Ötleteit – a legnagyobb német költő, Goethe tanácsát megfogadva – villám gyanánt követte a tett. Nagy társadalmi erők mozgatásával műhelyeket, szerelőcsarnokokat építettek, majd ezeket gépekkel, szerszámokkal szerelték fel. Rövid idő alatt sikerült megteremteni a szakmai oktatás tárgyi és személyi feltételeit. Az itt érettségizett gépszerelőket sikeresen foglalkoztatták a környék termelőszövetkezetei, a megye határán túl is kaptak állást, és a város új ipari üzemei is értékelték szaktudásukat. Bármilyen sikeres volt ez a képzés, mégsem volt szerencsés a megye legrégibb, legtekintélyesebb gimnáziumát vegyes profilúvá alakítani. A gépszerelők végül a szécsényi mezőgazdasági szakközépiskolába kerültek.

Kovalcsik András rövid ideig a megyei szakközépiskolai oktatás felügyeletét végezte, majd a Balassi gimnáziumban beosztott tanárként dolgozott és órakedvezménnyel az audiovizuális szertárosi teendőket is ellátta. Ő irányította a szertár fejlesztését, tőle kölcsönözték a tanárok a lemezjátszókat, a magnókat, a diavetítőket, nála sokszorosították a feladatlapokat. Ma már erre a feladatra külön oktatástechnikust foglalkoztatnak az intézmények. Tevékeny fotós volt, nemcsak az iskolai, hanem a városi fotókört is ő vezette.

Időközben elkezdte gyűjteni az egykori balassis, később országos hírnévre szert tett diákok, illetve a városból elszármazottak (Ligeti Lajos akadémikus, Esze Tamás történészprofesszor, Papócsi László miniszterhelyettes, Jobbágy Károly költő, Horváth Endre bankjegytervező grafikusművész stb.) adatait, a hozzájuk kapcsolódó dokumentumokat. 1977-ben többekkel együtt sikerült a város akkori vezetőit rávennie egy kisnemesi kúria lebontástól való megmentésére és felújíttatására – ez lett a Helytörténeti Gyűjtemény otthona. Nem véletlen, hogy az 1978-ban megalakult Balassagyarmati Honismereti Kör alapító tagjai őt választották elnöküknek. Ezt a tisztséget közel három évtizeden át, egészen a haláláig betöltötte, nagy örömmel és óriási munkabírással végezte. Felbecsülhetetlen értékeket mentett és szerzett meg a városnak. A városi könyvtár vállalta, hogy intézményi hátteret biztosít a körnek. Így a Madách Imre Városi Könyvtár Helytörténeti Gyűjteménye a gyűjtés, feldolgozás, a kutatási lehetőség mellett a tervszerűen szervezett és rendezett kiállítások, előadások, beszélgetések, könyvbemutatók révén a lokálpatrióták igazi fészkévé vált.

1979-től szervezte a Balassagyarmati Honismereti Híradó megjelenését, mely a városi könyvtár évkönyveként már a 32. évfolyamnál tart. Az első időszakban sokszor maga gépelte, sokszorosította a köteteket. Haláláig részt vett a szerkesztőbizottság munkájában. A különszámokkal együtt negyven kötet megszületésénél bábáskodott.

1980-tól minden évben megszervezte a Balassi Bálint Gimnázium öregdiákjainak találkozóját Budapesten, melynek olyan nagy sikere lett, hogy Balassagyarmat barátainak találkozójává bővült, melyet ma már a városi könyvtár rendez meg minden évben a BM Duna-palotában.

Két alapítvány létrejötte és kezelése fűződik a nevéhez: 1985-ben a Horváth Endre Alapítvány a városhoz kötődő képzőművészek díjazására, 1986-ban a Mohácsy József Alapítvány pedig a helytörténeti kutatás támogatására jött létre.

Szabó József evangélikus püspök, Madách-kutató országos hírű gyűjteményét a püspök 1973-as eltávozása előtt végigfényképezte.

1979-ben először, majd 1996-ban másodszor állított össze Horváth Endre bankjegytervező grafikusművészről reprezentatív albumot, mindkét kötet létrejöttében jelentős szerepet játszott a művész emlékét ápoló Pénzjegynyomda.

Sírig tartó barátság fűzte Farkas András balassagyarmati festőművészhez, kollégájához, akinek népszerűsítésére a hetvenes évektől kezdődően negyvennél több kiállítást szervezett Nógrád és a szomszédos megyék kulturális centrumaiban. Újságokban publikált, katalógusokat, képzőművészeti albumokat állított össze a művész munkáinak bemutatására.

2000-ben jelent meg Megyery Sári színésznő, író életével foglalkozó kötete.
Arcok Balassagyarmat múltjából címmel életrajzsorozatot írt. A 2001-ben, 2004-ben, majd 2006-ban megjelent három kötetben több mint hatvan személyt mutatott be.
1989-től 2003-ig a Szondi György Ipari Szakmunkásképző Intézet és Szakközépiskolában tanított. Nyugdíjazása után egy évtizedig teljes óraszámban, majd két évig félállásban tanított.
Egész életét a fáradhatatlan tevékenység jellemezte. Ötven esztendőt töltött a katedrán. Tucatnyi tanulócsoportnak volt osztályfőnöke.
Klubdélutánok, tanulmányi kirándulások, nyári táborozások tömegét szervezte. Így került mély emberi kapcsolatba a diákokkal, így ismerte meg igazi énjüket, így tudtak kölcsönösen bízni egymásban. Egyik nagyon kedves osztálya 2006. november 25-én összejött lakásán, hogy a már nagybeteg osztályfőnökét 75. születésnapján köszöntse. Bandi bácsi még elvitte őket a Helytörténeti Gyűjteménybe, és maga mutatta be a megújult kiállítást. Az osztálytársak 2007. február 9-én kapták a szomorú üzenetet: Bandi bácsi szervezete nem tudott tovább ellenállni a gyógyíthatatlan betegségnek. Legközelebb a február 17-i temetésen találkoztak, ahol Bandi bácsit sokan kísérték utolsó útjára.
Kitüntetései: Balassi Bálint pedagógiai díj (1983), Pro urbe díj (Balassagyarmatért emlékérem) (1984), Nógrád Megyei Madách-díj (1990), Balassagyarmat díszpolgára (1995), Magyar Köztársasági Ezüst Érdemkereszt (2002). 1991-es nyugdíjazásakor a Szondi György Szakközépiskola Szondi-emlékplakett adományozásával búcsúzott tőle, 2003-ban pedig a város önkormányzata Pro urbe díjjal (Balassagyarmatért emlékérem) tüntette ki a vezetésével működő Balassagyarmati Honismereti Kört.

Forrás: Önéletrajz. In:Osztályalbum, 2006. Kézirat. Nekrológok, személyes élmények tanítványként és kollégaként.

Kovács Ferenc
Balassagyarmat

KUNSZABÓNÉ DANCS EDIT (Márokpapi, 1950. július 5. – Debrecen, 2006. december 16.): középiskolai tanár, igazgató.

Kunszabóné Dancs Edit egész életét az emberség, a szeretet, a türelem, a jövőbe vetett töretlen hit jellemezte. Olyan ember volt, aki saját sorsát, életét mindig egy nagyobb célnak rendelte alá: Istenben, hazában, népben gondolkodott.
Emberi tartását, lelki tisztaságát szülőhelyéről, Márokpapiból hozta, felmenői református kisnemesek voltak, akik emelt fővel viselték az 1950-es évek meghurcoltatásait. A szülők tudták, hogy csak a tanulás emelheti ki gyerekeiket a nehéz sorsból, így került a Debreceni Református Gimnáziumba mind a két lányuk.
1968-ban érettségizett, s már diákévei alatt eldöntötte, hogy a tanári pályára lép. Választása a matematika-fizika szakpárra esett, amit később a technika szakkal is kiegészített. Az egyetem elvégzése után visszakerült volt iskolájába tanítani, majd igazgatóhelyettesi feladatkörrel bízták meg. Tanárként és vezetőként is az volt az elve, hogy a konzervatív, református értékrendhez, gondolkodásmódhoz és erkölcshöz ragaszkodó, de a mai kor kihívásainak is megfelelni tudó gyermekeket neveljen. Tette mindezt bölcsességgel, empátiával és szeretettel. Volt tanítványai mindegyike azt hangsúlyozza: „Edit néni szerette a gyerekeket."
A rendszerváltás után, amikor a hajdani Dóczi Leánynevelő Intézet épülete visszakerült a református egyházhoz, Kunszabóné Dancs Edit vállalkozott arra, hogy létrehozza és megteremt-

se a debreceni református közoktatás legfiatalabb intézményét: a hat évfolyamos Dóczyt.
Évekig tartó nehéz munka következett mire megvalósult az álom, és 2002-ben önállóvá vált az iskola. Igazgató asszony büszke volt az impozáns, szépen felújított épületre, az idejáró több száz gyermekre és a néhány év alatt meggyökeresedett „dóczys” hagyományokra. Büszke volt a fiatal, lelkes és jól képzett nevelőtestületére.

A dóczys nevelőtestület 2002-ben

Tervei, álmai még az utolsó hetekben is a Dóczyval kapcsolódtak össze, nyugdíjasként szerette volna megírni az iskola újraindításnak küzdelmes történetét. Ez a feladat már ránk a búcsúzókra vár, akik vele együtt valljuk az ige tanítását:
„…nem azé, aki akarja, sem nem azé, aki fut, hanem a könyörülő Istené.…” (Róm. 9:16)
Volt tanítványai így emlékeznek vissza az igazgatónőjükre:
„Vezetői pozícióját nem elért eredménynek, hanem bizalomnak és szolgálatnak tekintette és mindig megfontolta az építő jellegű kritikát. Jobb vezetőt talán egyetlen iskola sem kívánhat magának. Munkássága méltán lehet mérce az utókor számára, és bár nagyon sokunknak őszintén hiányzik e földön itt lenn, de én hiszem, hogy csak kiérdemelt egy sokkal jobb helyet, ahonnan tovább szemlélheti, és remélem, hogy gyönyörködhet alkotásában.” *(Gaál Barna)*
„Igazgatónő hasonlított a tenger fenekébe leérő hajóhoz is, az égig felívelő szivárványhoz is. Hiszem Ő minden diákhoz elért: több száz különböző személyiségű ember életének minden mozzanatát figyelemmel kísérte nap mint nap, ismerte gyengeségeinket is, de tehetségünkre fektetett hangsúlyt. Soha nem kért vagy várt tőlünk csodát, csupán olyan követelményeket támasztott velünk szembe, amelyekre mi magunk képesek voltunk, és amelyeket józan eszünkkel beláthattunk, elfogadhattunk. Igazgatónő ismerte a kis lépések művészetét: tudta, hogy csakis szeretetben és jó hangulatban lehet képes egy olyan iskolát építeni, amelynek diákjai kötelességtudó, szorgalmas, érett felnőttekké válnak később.
Büszkék vagyunk arra, hogy ismerhettük, szerethettük, és arra, hogy mindnyájunkat viszontszeretett. Ő is büszke volt mindarra, amit elértünk, amit teljesítettünk.” *(Nagy Judit)*
„Nem csak a világ dolgait igyekezett megismerni, hanem hagyta magát az Istentől is tanítani. Tanult, hogy taníthasson nemcsak matematikát és fizikát – középiskolás fokon, hanem emberséget, hazaszeretetet, egyházhoz, Istenhez való hűséget is – felsőfokon.
Égett, mint a gyertya, melyet nem azért gyújtanak meg, hogy a véka alá rejtsék, hanem azért, hogy világítson és meleget adjon akkor is, ha ez csak önmaga feláldozásával lehetséges.” (*Hézser Enikő református lelkész)*
Igazgatónőnk, Editke a kollégáitól is minőségi munkát követelt, ezért támogatott minket a továbbtanulásban. Azt is észrevette, ha gondterheltek voltunk. Meghallgatott minket és bölcs tanácsokat adott.
Cserébe csak annyit kért, hogy becsületesen dolgozzunk, és olyan szeretettel foglalkozzunk tanítványainkkal, mintha saját gyerekeink lennének.

Árvai Irén
Debrecen

KUSMICZKI SÁNDOR (Hajdúhadház, 1948. március 4. – Körösszegapáti, 2004. szeptember 14.): tanár, igazgató.

Édesanyja Balogh Róza, aki balesetet szenvedve halt meg, édesapja Kusmiczki László.
Gyermekéveit meghatározta, hogy állami gondozásba került.
Általános iskolai tanulmányainak több állomása volt. Előbb Biharkeresztesen, majd a Komádi Nevelőotthonban tanult. A középiskolai tanul-

mányait Berettyóújfaluban kezdte, az érettségit Hajdúnánáson, a Körösi Csoma Sándor Szakközépiskolában szerezte 1968. június 8-án.
Közben a Tatai Szénbányászati Trösztnél mint fizikai munkás dolgozott.

Miután leérettségizett, 1968 szeptemberétől Berekböszörményben, az általános iskolában kezdett dolgozni mint képesítés nélküli nevelő. Ezt a munkát csak három hónapig tudta végezni, mert 1968 decemberében megkezdte katonai szolgálatát Budapesten. 1970. december 21-én szerelt le, és már 1971. január elsejével a berekböszörményi iskolánál folytatódott munkaviszonya. A tanítás során kezdett ismerkedni a pedagógusi munka előnyeivel, hátrányaival.
Majd mindezek ismeretében úgy döntött, hogy képesített pedagógus szeretne lenni. Ezt az elhatározását tett is követte, amikor 1971 szeptemberében megkezdte tanulmányait Nyíregyházán, a Tanárképző Főiskola földrajz-rajz szakán.
Közben 1972. január 8-án megnősült, felesége Bere Emma, aki Berekböszörményben könyvelőként dolgozott az ÁFÉSZ-nél. A következő tanévben a szomszédos községben, Körösszegapátiban nyílt lehetőség számára a tanításra, és egy éven át a két település között ingázott. Az új munkahelyén gondoskodtak arról, hogy a pedagógusok életkörülményei optimálisak legyenek. Így 1973 márciusában lakást tudtak biztosítani, a feleségének pedig munkahelyet.
Kusmiczki Sándor a felsős (5-8) napközis csoport vezetője volt, a felső tagozat osztályaiban pedig rajzot tanított. Felesége az óvoda és az iskola napközi otthonos konyhájának élelmezésvezetője lett.
Az iskola összevont felsős napközis csoportjának vezetőjeként nagy örömmel és lelkesedéssel végezte munkáját. Alaposan megszervezte egy-egy nap foglalkozásának programját. A gyerekek számára tervezett tanulási időt maradéktalanul betartatta. Megértette velük, hogy nekik a legfontosabb feladatuk a tanulás. Miután a kötelező feladatokat elvégezték, számukra érdekes foglalkozásokat szervezett. Olyan programokat állított össze a gyerekeknek, mely lekötötte a figyelmüket, ezek főleg alkotó játékok voltak.
1974. június 20-án sikeresen befejezte főiskolai tanulmányait, megkapta tanári diplomáját.
A főiskolán ismerkedett meg Szabados Istvánnal, aki abban az időben csontfaragással foglalkozott. Megtetszett neki ez az alkotói tevékenység. Nagy hatással volt rá, de a csont helyett munkatárgyának a fát választotta. Rajztanárként kiváló kézügyességgel rendelkezett.
Faragott dísztárgyakat, használati eszközöket, citerákat. Magánszorgalomból igyekezett alaposan megismerkedni a fafaragás apró-cseprő részleteivel is. Ennek a nagyon szép, de nem könnyű mesterségnek a tudományát a derecskei népművésztől, Dóra Bélától leste el. Hitt abban, hogy ez a tartalmas időtöltés gazdagítja az embert, a környezetét, és megszépíti azt. Alapító tagja lett a Bihari Galériának, valamint a Bihari Népművészeti Egyesületnek.
Nagyon szerette a rajzot tanítani. Tanítványait arra nevelte, olyan órákat tartott, hogy megértsék és megbecsüljék a saját és mások által alkotott tárgyakat, munkákat. Festettek tájképeket, tányérokat, készítettek emléklapokat, okleveleket, linómetszeteket.
A családja életében is változás történt. 1974. március 12-én megszületett lányuk, Éva, akit nagy szeretetben neveltek.
1977-től megszervezte és vezette az iskola 36 tagú néptánccsoportját. Régi vágya volt a tánc, melynek lépéseit autodidakta módon sajátította el. Később, amikor úgy érezte, hogy meglévő tánctudása kevés, bejárt Debrecenbe, és a Hajdú Népi Együttes tánctanfolyamain vett részt. Előbb az iskolás csoport tagjainak szervezett táncszakkört, tanította a gyerekeket szebbnél szebb táncokra.
A szakkörbe járó gyermekek annyira megszerették, megkedvelték a néptáncot, hogy az álta-

lános iskolai tanulmányok befejezése után is évekig visszajártak volt iskolájukba, a népi tánccsoportba táncolni az általuk nagyon tisztelt és szeretett Kusmiczki Sándor tanár bácsihoz.

A népi táncos fiúkkal

1981-ben kezdett hozzá otthonának felépítéséhez, melyen nagyon sokat dolgozott. A családi ház 1983-ban készült el, melybe családjával beköltözhetett.

Az 1986-os év nagy változást hozott az életébe. Március 14-től, miután az akkori iskolaigazgató megbetegedett, őt bízták meg az iskola vezetésével. Mielőtt megtörtént volna kinevezése, a tantestületi értekezleten megkérdezték a pedagógusokat, alkalmasnak tartják-e Kusmiczki Sándort az iskola vezetőjének.

A kollégái így nyilatkoztak:

Vmirjáncki József: „Jó a kapcsolata kollégáival, segítőkész, jó szervező, segíteni fogja munkáját."

Horváth Győzőné: „Meghallgatja az emberek véleményét. A problémájuk megoldásában igyekszik az ő érdeküket képviselni."

Trippon Sándor: „Továbbra is nyílt, őszinte munkavégzésre törekedjen!"

Szentannay Sándor: „Eddig is eredményes, komoly munkát végzett. Mindenkinek azonos mércét állítson fel."

Pántya Péter: „Emberileg, szakmailag megfelelőnek tartja, eddig is támogatta, ezután is azt fogja tenni."

Dani Imre tanácselnök: „Azt szeretné, ha a tantestület továbbra is jó, alkotó közösség lenne, erre garancia lesz az új igazgató személye."

Vezetése ideje alatt egyesült az iskola a művelődési házzal és a községi könyvtárral, Általános Művelődési Központ néven (ÁMK). Ezt a nem könnyű szervezési feladatot ő irányította sikeresen. Támogatta pedagógustársait önálló tevékenységükben. Kiállt a pedagógusok érdekében, emiatt többször támadt vitája, nézeteltérése az akkori tanácsi vezetőkkel. Folytatta elődjének a szaktantermi rendszer kialakítására vonatkozó elképzeléseit. Az oktató-nevelői munkához szükséges, értékes audiovizuális eszközök beszerzésén sokat fáradozott. Az ő vezetése idején, jó szervező készségének köszönhetően készült el az iskolaudvaron, egy hét alatt, társadalmi munkavégzéssel a 20x40 méteres bitumenes kézilabdapálya. 1988-ban ő készítette a gyermekjátszótéri parkot az iskola udvarán.

A sokirányú, aktív tevékenysége, munkavégzése kikezdte egészségét. 1991. december 6-án infarktust kapott. A jelzés azt mutatta, hogy változtatni kell a munkavégzésén. 1992-ben az orvosai tanácsát figyelembe véve közölte a település vezetőivel, hogy nem tudja tovább vállalni az iskola vezetését. Lemondott a vezetésről, és mint beosztott pedagógus dolgozott tovább iskolájánál.

Így sem unatkozott, energiájának nagy részét kedvenc időtöltésének, a fafaragásnak áldozta.

1991-ben a község központjában felállítandó I-II. világháborús emlékmű tervét a helyi szoborkészítő bizottság felkérésére elkészítette, melyet később annak alapján valósítottak meg. 1992-ben szintén fából gyermekjátszó parkot hozott létre az óvoda udvarán.

Ezt a feladatot úgy tudta megoldani, hogy pályázata sikeres volt az Eötvös Alapítványnál, ahol pénzt kapott tervének megvalósításához. 1994 nyarán helyezték el az iskola udvarán az „életfa" elnevezésű kompozíciót.

1996 novemberében a Xénia Láz Egyesület, a Pedagógusok Szakszervezete közös akciója alapján Kusmiczki Sándort 1600 általános iskolás diák szavazata, közreműködése alapján, (elsősorban a tanítványai) a hónap tanára címre jelölték. Ő kapta a legtöbb szavazatot. A gyerekek azzal indokolták döntésüket, hogy szigorú, de jószívű tanár, szabad idejének nagy részét velük tölti. Nagy odaadással folytatta a fiatalok számára a néptánc tanítását. Gondoskodott arról, hogy a táncos lányoknak és fiúknak több rendbeli táncruhájuk legyen. Szegedről papucsot rendelt a lányoknak, az erdélyi Szék településről kalapot vásárolt a fiúknak. A Nagyvá-

radról hetente átjáró tánckoreográfustól tanulta a bihari román táncokat, és tanította, majd gyakoroltatta velük azokat.
Az egészsége nem javult, az orvosi vizsgálatok eredményei nem voltak jók. Rokkant nyugdíjas lett, munkaviszonyát 1997. augusztus 31-én megszüntette. Az így nyert sok szabadidővel igyekezett jól gazdálkodni. A meglévő kézügyességét kihasználva, faragott. Elsősorban szabadtéri játékokat készített. Több településen láthatók köztéri fából faragott szobrai.

A II. világháborúban elhunyt katonák emlékére készült kopjafa

Ezeket a zsűri értékesnek találta, munkái alapján a fafaragó népi iparművész címet kapta.
2004-ben avatták fel a temető parkjában a II. világháborúban elhunyt katonák emlékére készült kopjafát, melyet ő készített.
2004. szeptember 14-én szíve felmondta a szolgálatot. Temetésén sok százan jelentek meg. Egy alkotó, tevékeny embertől búcsúztak a település lakói, volt tanítványai, akiket évtizedeken át tanított, meg azok, akikkel mint vezető kapcsolatban volt.
Munkájának elismerése (a teljesség igénye nélkül):
1985. június 2-án a Magyar Úttörők Szövetségének Országos Tanácsa Kiváló Úttörővezetői kitüntetésben részesítette.
1989 júniusában a Magyar Népköztársaság Minisztertanácsától Kiváló Munkáért kitüntetést kapott.

Forrás:

- Az iskolában található személyi anyaga
- Feleségének visszaemlékezése
- Volt kollégáinak elbeszélései

Vmirjáncki József
Körösszegapáti

„A gyermekközpontú szemlélet lényege: hozzásegíteni a felnövő embert ahhoz, hogy azzá legyen, akivé lehet.”
(Vekerdy Tamás)

L

LABAY ANNA (Kótaj, 1917. december 29. – Nyíregyháza, 2007. július 11.): tanító.

A pedagóguspálya szeretetét a szülői házból hozta magával.
Édesapja, Labay József római katolikus igazgató, tanító, édesanyja, Nagy Dóra a háztartást vezette. Testvérei is a tanítást tűzték ki életcélul. József római katolikus kántortanító, matematika-fizika szakos tanár, Dóra tanító, öt gyermek édesanyja.
Labay Anna elemi iskoláit Kótajban, a helyi római katolikus iskolában végezte. Innen került el Kisvárdára, ahol polgári és középiskolai tanuló lett a Szent Orsolya Zárdában, s ugyanitt tanult 5 évig a Zárda Tanítóképzőjében. Tanítói oklevelét 1937. június 21-én szerezte meg.
Akkor kezdett el dolgozni, amikor a II. világháború borzalmas előjelei mutatkoztak. Szülőfalujában, Tiszaeszlár (Bashalom), Tiszalök (Hajnalos) településeken 3 évig ingyen tanította a kisparaszti és tanyasi gyerekeket.
Erdélybe, Tasnádszántóra (Szilágy megye) került, ahol 1941 áprilisától 1941 novemberéig ideiglenes és 1941 novemberétől 1943 áprilisáig helyettesítő tanítói megbízatást teljesített.
Ez utóbbi helyen a tudás mellett elsősorban a haza iránti szeretetre is nevelte kis tanítványait.
Véget ért a háború. Az ő életében a következő állomás Nyíregyháza-Felsőbadur tagiskola lett, ahol először helyettesítőként tevékenykedett, majd kinevezték „rendes” tanítónak.
1943 áprilisától 1957 júniusáig végezte itt lelkes, de rengeteg nehézséggel teli oktató-nevelő munkáját. 1957 szeptemberében visszakerült szülőfalujába, s szintén összevont, főleg etnikai összetételű osztályban kezdett tanítani. Soha nem panaszkodott. Humoráról, munkához való hozzáállásáról rengeteg anekdota kering a mai napig (erről egy külön fejezetet lehetne írni).
Kedvezőtlen körülmények között a Fisch Miklós-féle kastély (2010-ben lebontották) egyik helyiségében oktatta, nevelte a hátrányos helyzetű gyerekeket addig, míg el nem érték az életkoruknak megfelelő szintet.
Kiss Sándorné Fintor Magdolna így emlékezik:
„Amikor felkértek, hogy írjak pár gondolatot Labay Annuska néniről, aki az első tanító nénim volt, kissé összeszorult a torkom. Bizony nem most volt az a szeptemberi nap, amikor 1959-

ben iskolás lettem. Az iskola, a betűvetés óriási akadálynak tűnt, sőt a tantermünk maga is – a Katona Pál utcán – hatalmas méreteivel.
A tanító néni közvetlensége, megértése segített ezt a végtelen űrt betölteni. Megnyugtató volt, biztonságérzetet adott ebben a hatalmas teremben, óriási padokban, hogy törékenységével és közvetlenségével ő is ott volt köztünk, velünk együtt élt, lélegzett, gondolkodott és segített leküzdeni mind a tanterem, mind a tanulás által felállított »magasságot«.
Nem voltunk kevesen ebben az első osztályban, de ő megtalálta az utat mind a 38 nebuló lelkéhez, elméjéhez. Ritkán emelte fel a hangját, de olyankor annak nyomós oka volt. Nála mindenki megtanulta a betűvetést, az olvasást, számolást, nem ismert lehetetlent. Mindemellett melengette lelkünket kedvességével, sőt gyakran maga gondoskodott arról is, hogy a pislogó kályha tüze ki ne aludjon, ne fázzanak az apróságok.
Nehezen lehetett felfűteni azt a régi, rossz nyílászárókkal ellátott magas termet. No de még ebben a tanévben felépült a Vasvári Pál utcai két tantermes iskola, ahová átköltöztünk. Ez már valóságos »palota« volt a régi osztálytermünkhöz képest. Sajnos hamar elszaladt ez az egy év, mi másik tanító nénit kaptunk. De azt biztosan tudom, hogy Annuska néni hatására lettem pedagógus. Ott, akkor kisiskolásként már megfogalmazódott a szívem mélyén, hogy tanító néni szeretnék lenni. Volt még egy nagy találkozásom Annuska nénivel, amikor kollégák lettünk. Ő közeledett a nyugdíjhoz, de még mindig ugyanolyan lelkesen, türelmesen tanította, nevelgette a rábízott »emberpalántákat«. Nagyon nyitott volt, szóhoz sem tudtam jutni, amikor ő – a példakép, az első tanító, a betűvetésről, gyerekekről mindent tudó pedagógus – megkérdezett engem, a frissen diplomázottat: mit, hogyan tanultunk, milyen módszereket alkalmaztunk a főiskolán? Érdekelte, szeretett volna újat hallani, tanulni.
A lelkemnek nagyon jó érzés volt, hogy egy nevelőtestületben taníthattam vele.
Ő a szívével tanított.”
Az 1960-61-es tanévtől kezdődően az ún. római iskolában (kántortanítói épület) az első osztály vezetését kapta meg, ahová 44 gyerek járt.
A fejlődés azt eredményezte, hogy a tanköteles korba lépő gyerekek közül az enyhén értelmi fogyatékosoknak kihelyezett gyógypedagógiai osztályt lehetett szervezni. Ezt a munkát Labay Anna önként vállalta, és nagy szeretettel, lelkiismerettel, anyai gondoskodással végezte.
Oroszlánrészt vállalt abban, hogy ezek a tanulók is eljuthassanak oda, hogy a megszerzett ismeretek birtokában továbbléphettek és elvégezték az általános iskolát.
1977-ben nyugdíjba vonult. Kedves kis ünnepség keretében kartársai nagy szeretettel búcsúztak tőle, de kapcsolattartása az iskolával ezután sem szűnt meg. 1987-ben megkapta az aranydiplomát, 1997-ben birtokosa lett a gyémántdiplomának is.
2002-ben a vasdiploma mellé, az István Király (a jelenlegi iskola névadója) ünnepség keretében megkapta a „Kótaj díszpolgára” címet is.
A fiatalos, humoros élete ezután évről-évre változott, romlott.
A legmagasabb elismerést, a rubindiplomát már csak posztumusz küldte ki a nyíregyházi Tanárképző Főiskola 2007. szeptember 8-án. A jogosultságot ugyanis megszerezte, de az átvételt már nem érhette meg.
Olyan szerényen, csendesen távozott az élők sorából, mint ahogyan egész életében élt.
Egy mondás szerint: „Minden ember kétszer hal meg.” Először, mikor fizikailag megszűnik a szív dobogni, másodszor, ha életét, emlékét elfelejtik. Róla bátran állítható, a második halál nem következett be, mert emléke volt tanítványai, kartársai szívében örökké él. A kicsi, alig 150 cm testmagasságú tanítónő némelyik tanítványának a válláig sem ért, de a szívükhöz vezető utat mindig megtalálta.
Példaértékű munkát végzett egész életében.

Forrás:

- Keresztlánya, Lőrinczné Tóth Dóra emlékezése
- Dobránszky Sándor ny. isk. igazgató „Feledni nehéz a múltat” c. cikke (Keresztút c. időszaki kiadvány XII. évf. II. szám – Kótaj Község Önkormányzatának lapja)

Lupsa Józsefné Gál Mária
Kótaj

LABOSSA GUSZTÁV (Debrecen, 1933. január 18. – Nyíregyháza, 2010. január 26.): általános iskolai tanár.

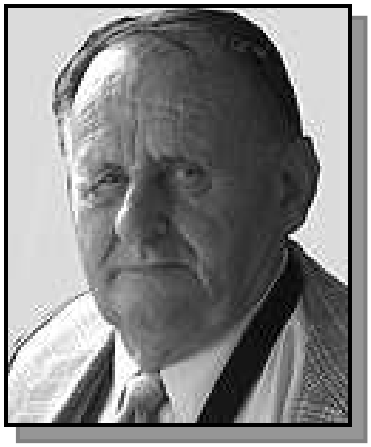

Debrecenben született evangélikus lelkészcsaládban. 1942-ben szülei a Nyíregyházi Evangélikus Geduly Henrik leánygimnáziumban történt megválasztásuk után kerültek Debrecenből Nyíregyházára. Édesapja vallástanár, édesanyja magyar-német szakos tanár volt. Egyébként Geduly Henrik anyai nagyapja 37 évig Debrecenben volt tanyai tanító.

1951-ben a Kossuth Lajos Gimnáziumban érettségizett, majd az Egri Pedagógiai Főiskolán biológia-földrajz, később mezőgazdasági ismeretek szakon szerzett diplomát. Gyakorló tanárként a Nyíregyházi 4. számú Általános Iskola fogadta, de egy év után a Sóstóhegyi 11. számú Általános Iskola lett az igazi „otthona”, ahol 37 évig működött.

Itt ismerte meg kolléganőjét, Kemecsei Borbálát – magyar-történelem szakos tanárnőt –, akit 1965-ben feleségül vett.

A fiatal, lelkes tanár már kezdettől fogva éreztette, hogy az iskola igazi otthona kell, hogy legyen a gyermekeknek, és az oktatás mellett olyan szabadidős tevékenységet kell biztosítani, ami érdeklődésüket leköti, hozzájárul testi-lelki fejlődésükhöz. Ennek érdekében törekedett arra, hogy a tanulást, az ismeretszerzést minél érdekesebbé, könnyen elsajátíthatóvá tegye. Ezért hozta létre a földrajzi gyakorlókertet. A megyéből is sokan ellátogattak, elismerően nyilatkoztak a létesítményről, és kértek segítséget otthoni létrehozásához.

Az elsők között volt, aki olyan szaktantermet (földrajz-biológia) hozott létre, amilyen még a városban nem volt. Leleményessége lenyűgözte látogatóit. A térképek elhelyezése, csigán való leeresztése érdekes megoldás volt. A biológia terem körül, a folyosón folytatva kialakított dioráma különleges látványnak is szép volt, de a tanításhoz sok segítséget nyújtott. A szabadidős tevékenységet bővítette, hogy az akkori MHSZ keretén belül iskolájában lövész szakkört szervezett, ahová sok gyerek szívesen ment.

A fegyelem, a kitartás ezen a területen nagyon fontos volt, egy sajátos arculatot teremtett az egész iskolának. Ezek a gyerekek példát mutattak társaiknak nemcsak tanulásban, de az igazi versenyszellem kialakításában is.

A városi-megyei versenyeken szinte mindig első helyezéseket értek el, de több esetben országos bajnokságot is nyertek.

Egy országos első lövészcsapattal

Labossa Gusztáv tanár a tanítás mellett kivette részét minden olyan munkából, amely az iskola hírnevét öregbítette.

Ezt tette, amikor elkezdték az iskola bővítését társadalmi munkában. Leleményessége itt is kitűnt. Feltérképezte Sóstóhegyet szakmunkák vonatkozásában. Felkeresett ácsokat, villanyszerelőket, lakatosokat, festőket stb., s amikor szükség volt egy-egy szakirányú munkára, csak elő kellett venni az általa készített katalógust, és máris mozgósíthattak, így mutattak példát diákjaiknak munkavégzéshez, irányításhoz, szervezéshez. Az ő nevéhez fűződik az iskola névadójának: Szabó Lőrinc nevének felvétele. Nagyon jó volt a kapcsolata dr. Katona Béla irodalomtörténésszel, akinek javaslatára felmentek Budapestre. „Lóci", Szabó Lőrinc fia fogadta őket, aki akkor még aktív volt. Örömmel vette

tudomásul, hogy mi járatban vannak, és hozzájárult, hogy a sóstóhegyi iskola felvegye a Szabó Lőrinc nevet.

Szabó Lőrinc fiánál („Lóci" fehér ingben)

A névadó ünnepségen részt vett Tornász Mariann, a család barátja, akinél Szabó Lőrinc Sóstóhegyen lakott 1945. december 8-tól 1946. január 19-ig. Itt írta a Tücsökzene című önéletrajzi versciklusának 64 darabját.
Erre az ünnepi alkalomra feleségével összegyűjtötte és kiadatta a Sóstóhegyen írt verseket. Ebből a kötetből idézünk:

„…S köszönet
nektek is, nők, barátok, emberek,
kik, mikor minden remény elhagyott,
segítettetek, vigasztaltatok,
Buda, Sóstóhegy,…"

Családi életük példás volt. 45 évig éltek boldog házasságban. Két gyermekük született: Gusztáv és László. Mindkettő orvosi diplomát szerzett.
Labossa Gusztáv nyugdíjba vonulása után sem pihent. Mint a helyi Városvédő Egyesület elnöke végezte áldozatos munkáját. Több értékes kötet kiadásánál bábáskodott, emléktáblák állítását szorgalmazta, a hagyományápolás szívügye volt, például október 6-a megünneplése az evangélikus templomban.
A fiatalok bevonását az értékek megóvásában fontos feladatának tekintette. Ezért emlékversenyt neveztek el róla. A minden évben megrendezett várostörténeti vetélkedő az ő nevét örökíti meg.
Munkáját számos elismerés kísérte, ezek közül is kiemelkedett:

- Podmaniczky-díj
- Inczédy György Életmű-díj
- Forster Gyula Emlékérem

Ilyés Gábor, a Városvédő Egyesület titkára mondta, amikor Labossa Gusztáv meghalt: „Az ötletekben gazdag és kivitelezésben minden energiáját megmozgató Guszti bácsit csak egy kór tudta legyűrni lábáról…"
Végezetül egy Kosztolányi idézet, ami rá is nagyon igaz:
„Nem volt nagy és kiváló, / csak szív, a mi szívünkhöz közel álló."

Labossa Gusztávné Kemecsei Borbála
Oláh Gábor
Nyíregyháza

LAKATOS ISTVÁN (Mezőladány, 1914. június 23. – Nyíregyháza, 1982. szeptember 18.): középiskolai tanár, szakfelügyelő, főiskolai tanár.

Szülei gazdálkodók, négy gyermeket neveltek. Tehetségét, tudásvágyát felismerve tanítói rábeszélték szüleit, hogy a számukra súlyos anyagi terhet jelentő gimnáziumba beírassák.
A kisvárdai Bessenyeiben eltöltött évek alatt a legjobb, legaktívabb tanulók között tartják számon: önképzőköri titkár, a cserkészcsapat vezetője, ünnepélyek szervezője és szavalója.
A gimnázium után, a pesti egyetemi tanulmányok öt éve alatt egy ifjúsági segítőegyesületet irányított. Édesapja korai halála után instruktori munkával teremti meg pesti életének feltételeit.
1939-ben a matematika-fizika szakos tanári oklevél megszerzése után katonai szolgálatba hívták. Kisebb megszakításokkal közel négy évet

töltött egyenruhában, megjárva a keleti frontot is.
1941 októberében nevezték ki tanárnak az akkori Nyíregyházi Királyi Katolikus Gimnáziumba (a későbbi Vasváriba).
Bár többször behívták katonai szolgálatra, néhány tanár barátjával s tanítványaival együtt ő mentette meg a gimnázium szertárait, könyvtárát és egyéb értékeit a háborús pusztulástól.
A felszabadult városban meginduló iskolai életnek egyik önzetlen építője, szervezője lett. Maga is odaállt az ügyes kezű diákok közé, hogy példátlan lelkesedéssel pótolják a hiányzó fizikai kísérleti eszközöket. Ezer ötlettel másokban is lobogó kedvet ébresztve kezdett a munkához, melyet még évekig folytatott. Dolgos, barkácsoló diákjai – az alkotás örömét átélve – a fizikát is értőbben, gyakorlatiasabban tanulták meg.
Lakatos tanár úr tevékenységéből nőtt ki a nyíregyházi „cselekvés iskolája" – ez a ma is modern pedagógiai gondolat – mely példa arra, hogyan lehet gyermekmódon és egyben örömmel diáknak lenni. Szabad idejét nem kímélve szervezett remek nyári táborozásokat a Tiszaparton és Zemplénben. Elindította, s évekig sikeresen működtette a falujáró diákszínkört.
Pista bácsival a gimnázium legtöbb diákjának volt közös ügye. Őt keresték fel legszívesebben apróbb-nagyobb gondjaikkal, mert – nem ismerve az elzárkózást – nyílt, baráti kapcsolatokat éltető, diákcentrikus nevelő volt.
1949-től új feladatokban kellett helytállnia. Tíz éven át szakfelügyelőként szolgálta az igényes matematika-fizika oktatás ügyét. A jelenségszemléleten alapuló fizikatanítás harcos képviselője, munkása volt. Szóban, írásban és személyes példájával terjesztette meggyőződését az ismeretszerzés tökéletesítésének reményében.
Tisztelte kollégáit, de elítélte a verbalizmust. Működése során lépte át megyénk küszöbét sok kiváló, országos hírű fizikus, kiknek tudós bölcsessége szövetségesként épült pedagógiai munkájába.
Az 1959-es év jelentős fordulatot hozott életében: a felsőfokúvá vált tanítóképző intézet tanára lett.
Hogyan lehet szenvedélyes, áldozatosan munkálkodó pedagógusokat nevelni? Ez foglalkoztatta elsősorban az induláskor.
Bámulatos kitartással tanulmányozta a pedagógiai és pszichológiai szakirodalmat, olvasta a mind színvonalasabb szaksajtót, látogatta a gyakorlóiskolát és a vidéki iskolákat. Elgondolásait tanítási kísérletekkel igazolta.
1962-65 között a Vasvári Pál Gimnáziumban végzett fizika módszertani kísérletet. Vizsgálati szempontjai többek között a következők voltak:

- szilárd ismeretek kialakítása,
- önálló munkára nevelés,
- a tanulók önálló és differenciált munkája,
- a demokratikus és félelemmentes légkör biztosítása.

Módszertani kutatómunkájának eredményeit, tapasztalatait több dolgozatban, főiskolai jegyzetben örökítette meg.
Gyakran hangoztatta, hogy a kiépített szaktudományi elvrendszer mellé kell felsorakoztatni egy értelmes pedagógiai és pszichológiai látásmódot, egy korszerű tanuláselmélettel harmóniában működő, nagyhatású intenzív iskolai gyakorlatot. Szakcsoportvezetőként belső értékrendje alapján fáradhatatlanul szervezte, tökéletesítette saját nevelőmunkáját, a továbbképzéseket, a Tanítók Nyári Akadémiáját. Azon munkálkodott, hogy az intézmény a megyei pedagógiai közgondolkodás alakításának legfontosabb fórumává váljék.
Ezt a törekvését folytatta akkor is, amikor a tanítóképző a tanárképző keretei közé integrálódott. Teherbírása egyre fogyatkozott, s ezért 1975-ben nyugdíjba kérte magát. Munkát már nem vállalt, de visszajárt szeretett kollégái közé, tanácsaival segítette a nyomdokaiba lépő fiatalokat.
Családjáról, idős barátairól gondoskodó tevékenységét 1981 nyarán súlyos betegség szakította meg, melyből nem volt gyógyulás.
Munkássága példa arra, hogyan lehet a hivatását lelkesen, felelősséggel vállaló pedagógusnak tanítványai biztosabb tudásáért, boldogulásáért szüntelen megújulással, jobbító törekvéssel fáradoznia egy egész életen át.

Forrás: Sárdi Béla – Lakatos István egykori kollégája a tanítóképzőben – írása, emlékezése

Ifj. Lakatos István
Nyíregyháza

LAVOTTA KAMILLA (Budapest, 1940. szeptember 3. – Debrecen, 2003. szeptember 15.): zenetanár, igazgató.

Édesapja Lavotta Emil, édesanyja Rabovay-Rézler Mária.

1946-tól a debreceni Svetits Intézet elemi iskolájában, majd 1952-től az Ispotály téri Általános Iskolában tanult. Az általános iskola elvégzése után felvételt nyert hegedűszakon a debreceni Kodály Zoltán Zeneművészeti Szakiskolába és ezzel párhuzamosan a Csokonai Vitéz Mihály Gimnázium zene-tagozatára. 1954 szeptemberében a gimnázium zene-tagozata megszűnt, így középiskolai tanulmányait humán latin szakos osztályban kezdte, s csak az 1957-58-as tanévben iratkozott vissza a zenei tagozatra. 1958 júniusában érettségizett jeles eredménnyel, és ugyancsak ekkor szerezte meg végbizonyítványát – jeles eredménnyel – a Kodály Zoltán Zeneművészeti Szakiskolában. 1958-ban sikeres felvételi vizsgát tett a Kodály Zoltán Zeneművészeti Szakiskola zenei Tanárképző Főiskolájának hegedű-szolfézs szakán, majd 1961 júniusában diplomát kapott.

1960. július 1-jével, a Hajdú-Bihar Megyei Tanács V.B. Művelődésügyi Osztálya kinevezte a Hajdúböszörményi Állami Zeneiskola Püspökladányi Fiókiskolájába hegedűtanárnak.

1962. szeptember 1-től a fiókintézmény vezetője lett, majd 1963. szeptember 1-től a fiókiskola önállósulásával a püspökladányi Zeneiskola igazgatójaként dolgozott 1995 szeptemberéig, nyugdíjazásáig.

1970. április 11-én kötött házasságot Háda Zoltánnal, aki akkor a debreceni Szikvíz Szeszipari Vállalat áruforgalmi csoportvezetője volt. 1971. május 28-án megszületett kislányuk, Háda Gabriella. 1971. október 15-től férje Budapestre távozott, így ettől az időponttól gyermekét egyedül nevelte.

Munkahelyi vezetőként aktívan részt vett az iskola KISZ-alapszervezetének munkájában. 1970 és 1972 között elvégezte a MLEE esztétika speciális kollégiumát. Az 1970-es évektől aktívan részt vett Püspökladány és vonzáskörzete úttörő-munkájában mint kulturális szakbizottság-vezető, elnökségi tag.

1982-ben felvételt nyert az MSZMP püspökladányi Petőfi Általános Iskola párt-alapszervezetébe. 1983 és 1985 között elvégezte a MLEE Pártépítés-Vezetéselmélet szakát, közben szakmailag is részt vett továbbképzéseken, vezetőképző tanfolyamokon, melyet a Hajdú-Bihar Megyei Pedagógus Továbbképző Intézet szervezett zenepedagógusok és vezetők részére. Az Országos Zeneművész Szervezet Zenepedagógus Szakosztályának tagja, mely lehetővé tette az országos tájékoztatókon, továbbképzéseken való részvételt.

Mindenkinek példát állított az önképzés, önfejlesztés terén, haladt a korral, nyitott volt minden újszerű, jól működő dologra.

A zene volt hűséges szerelme, mely az egész életét kitöltötte. Munkáját hivatásként szerette, növendékeit szinte sajátjának érezte, és a tanítás minden percét élvezte.

A tanítás mellett az öreg Csenki Imre „szalonzenekarában” mindig szívesen hegedült, főleg azért, hogy tanítványai is kedvet kapjanak az együttes muzsikáláshoz. Rézfúvósok, fafúvósok és vonósok alkották ezt a zenekart.

Igazgatóként az iskola vezetésével járó feladatokat hozzáértéssel, a döntéseket kellő határozottsággal intézte. Mindig a kollégák érdekeit nézte, nem a magáét. Közvetlenségével sok embert meg tudott győzni.

A környező falvakban öt kihelyezett tagozatot hozott létre többek között Földesen, Nádudvaron, Sárrétudvariban, Bárándon, majd Kabán, egyre szélesebb rétegnek biztosítva ezzel a zenetanulás lehetőségét.

Soha nem dorgálta megalázóan tanítványait, hanem szeretettel és sok türelemmel, önzetlenül foglalkozott velük a tanórákon kívül, sokszor nyáron is. Szeretetteljes egyénisége, az a légkör, amit ki tudott alakítani maga körül, segített ki-

bontakozni tanítványai tehetségét, de segítséget jelentett az általa felkarolt fiatal tanárok számára is. Egyszerűsége, szerény, önfeláldozó szeretete tiszteletet ébresztett mindenkiben. Szakmai vezetése biztonságot adott, példás volt.
Nyugállományba vonulása után, 1997-ben – a Tiszántúl első református zeneiskolájának beindításához is – nagy segítséget nyújtott Nagy Gyula biharkeresztesi református lelkipásztornak. Fáradságot és egészségét nem kímélve (sajnos, rengeteget dohányzott), élete utolsó éveiben is aktívan dolgozott mint hegedűtanár a biharkeresztesi Gárdonyi Zoltán Református Zene- és Művészeti Iskolában, és még emellett a földesi Karácsony Sándor Általános Művelődési Központban.
A 2002/2003-as tanévet még lezárta, de sajnos, az új tanévet már nem tudta elkezdeni. Betegsége elhatalmasodott rajta. Kollégái, diákjai sokszor meglátogatták betegágyánál. Fantasztikus memóriája volt, szinte minden növendékének tudta a nevét, még az évek múlásával is. Munkássága mély nyomot hagyott tanítványaiban és bennünk, munkatársaiban.
Elismerései:
- 1970. Szocialista Kultúráért kitüntetés
- 1978. Magyar Úttörők Szövetsége Országos Elnöksége Dicsérő Oklevele
- 1979. újból Szocialista Kultúráért kitűntetés
- 1980. Kiváló Úttörővezető kitűntetés

Az én kapcsolatom Kamillával főiskolás koromban kezdődött, és azt hiszem, meghatározója lett egész szakmai életutamnak. Fiatal, kezdő pedagógusokat keresett a püspökladányi zeneiskolába. Mindezt nemcsak a hivatalos formát követve és betartva – az állás meghirdetésével – tette, hanem vette a fáradságot, bejött a főiskolára, és személyesen tájékozódott, informálódott az akkori „kínálatból”. Emlékszem, híre ment az évfolyamon, itt van egy vidéki zeneiskola igazgatója és álláslehetőséget kínál, akit érdekel, menjen fel a hallba és beszélgessen el vele. Így kerültem én is az érdeklődők közé és szinte már az első perctől kölcsönös szimpátia alakult ki közöttünk. Megnyerő volt kedvessége és közvetlensége, érthető, alapos tájékoztatása, szakmai hozzáértése. 1975 szeptemberétől tehát – utolsó éves főiskolai hallgatóként – félállásban megkezdtem a kijárást a püspökladányi zeneiskolába. Azt hiszem, azt mondani sem kell, mekkora segítséget jelentett számomra az a gyakorlat és tapasztalat, amit a tanítás során megtanultam, elsajátítottam. Hiszen más az, amikor a könyvből tanulja az ember, és rá kell jönnie, mennyire más a valóságban. Arról nem is beszélve, milyen sok gyakorlati dolog van, amit nem tanítanak a főiskolán, de ha munkába állsz, tudnod kell. Ezeknek az apróságnak tűnő, de annál nagyobb jelentőséggel bíró dolgoknak igazi szakértője volt Kamilla. Nem lehetett olyan szakmai, sőt privát kérdésünk, amire ne tudott volna kielégítő és használható választ adni. Mindenben tudott segíteni, jóindulattal, türelemmel és önzetlenül. Bízhattunk benne, mert mindig támogatott. Mi, pályakezdő kollégák és néhány kedvenc növendéke is – kik már akkor 9-10 éve jártak hozzá – szinte második anyánknak tekintettük.
Fáradhatatlan volt, tele energiával. Erős tartással rendelkezett, sosem láttuk sírni vagy elgyengülni. Nagyon jó kapcsolatot ápolt a szülőkkel, a gyerekekkel és a pedagógusokkal egyaránt. Igen sokat köszönhetek neki a kommunikáció, az emberi kapcsolatok kezelése tekintetében. A rosszat is úgy tudta közölni, hogy már azonnal megcsillantotta a reményt valami pozitív irányú javaslattal, ami építő jellegű, ami előre vivő és már egyben motiváló tudott lenni. Később maga mellé vett igazgatóhelyettesnek, és ügyesen át tudta adni a vezetéssel járó feladatok minden praktikumát.
Mindig is példaképemnek tekintettem, és tekintem a mai napig. Már tíz éve a nyomdokaiba lépve igyekszem azt a vonalat tovább vinni, azt a vezetési stílust követni, ahol nem alá- és fölérendeltség uralkodik, hanem egymás mellettiség, és a csapatmunka szelleme hatja át az iskolában folyó szakmai munkát. Szeretnék én is olyan vezetővé válni, aki nyitott a világra, (amilyen ő volt) fogékony az újszerű – innovatív – dolgokra, ha az összhangban van a közös elképzeléssel, és szeretném továbbra is megtartani azt a munkahelyi légkört, ami alkalmassá teszi az intézményt arra, hogy minden diákja és dolgozója szeressen oda járni. Úgy, mint annak idején, a „Kamilla-korszakban” volt.

Kovácsné Csuzda Judit
Debrecen

DR. LÉNÁRD FERENC (Fiume [ma Horvátország], 1911. október 1. – Budapest, 1988. április 8.): pszichológus, c. egyetemi tanár, a pszichológiai tudományok doktora, a pedagógiai pszichológia kiemelkedő magyar alakja.

Felsőfokú tanulmányokat a budapesti egyetemen folytatott, matematika-fizika-filozófia szakos középiskolai tanári diplomát szerzett 1933-ban. Bölcsészdoktorrá fogadták 1934-ben, egyetemi magántanári képesítést 1945-ben nyert. Az új szovjet tudományos szisztéma szerint 1961-ben lett a pszichológiai tudományok kandidátusa, majd 1969-ben akadémiai nagydoktora. Címzetes egyetemi tanári címet kapott 1986-ban.

A Műegyetem Közgazdaságtudományi Karán, a Gazdasági és Műszaki Akadémián dolgozott 1946-tól, majd 1954-től a Politikai Tudományi Intézetben (PTI), 1962-től az MTA Pszichológiai Intézetben. 1972-től az Országos Pedagógiai Intézetbe (OPI) nevezték ki tanszékvezető főiskolai tanárnak, itt működött 1977-ig.

1977-1981 között az MTA pedagógiai kutatócsoportjának volt főmunkatársa.

Lénárd Ferenc hozzájárult az 50-es években száműzött pszichológia tudomány rangjának visszaszerzéséhez.

Tudományos munkásságának középpontjában a gondolkodás kutatása állt. 1963-tól folytatott kísérletei alapján a budai Arany János iskolát az MTA Pszichológiai Intézete kísérleti iskolájává szervezte, benne megteremtette az iskolában működő pszichológiai laboratóriumot. E vonatkozásban európai viszonylatban is az elsők közé került.

Kezdetben a gondolkodás filozófiai, logikai, majd több évtizeden át pszichológiai aspektusa foglalkoztatta. Lénárd nevéhez fűződik a gondolkodás makro- és mikrostruktúrájának elkülönítése. A makrostruktúrát a gondolkodási fázisokkal, a mikrostruktúrát a gondolkodási műveletekkel írta le. Kilenc fázissal jellemezte a gondolkodás folyamatát, s ezzel mintegy irányt szabott a gondolkodáskutatás számára.

Pedagógiai tevékenysége tengelyében a gondolkodás fejlesztése áll. Szerinte a korszerű alapműveltség megszerzésének az a feltétele, hogy az iskolások tanuljanak meg problémákat meglátni, felvetni és megoldani, vagyis képesek legyenek alkotó módon gondolkodni. Szerinte a gondolkodási képességet mint nevelési feladatot az iskolarendszer minden fokán fejleszteni szükséges.

A gondolkodtatáshoz vezető út első lépcsőjének tartja a megfigyeltetést. Ehhez a tények különböző oldalról történő megközelítése szükséges. Ez vezethet a fogalmak kialakításához. Lénárd sajátos szempontból munkálta ki a gondolkodási műveleteket: absztrahálás (fogalmak kialakítása), variáció, differenciálás, kombináció, rendszerezés, majd analízis és szintézis.

A gondolkodási műveletek során utal a hasonlóságok és különbségek megállapítására, az összefüggések megláttatására. *„Sokszor éppen az a baj, hogy a tanulók nem látják az összefüggéseket, és ismereteiket megfordított vagy más sorrendben nem tudják alkalmazni.”* Ezek után kerül tárgyalásra a kétféle gondolkodási művelet, az analízis és a szintézis. Itt felhívja a figyelmet, hogy a tanult ismeretek mechanikus alkalmazásánál sokkal értékesebb a józan ész foglalkoztatása, az ismereteknek összefüggéseikbe ágyazott vizsgálata. Hangsúlyozza, hogy a gondolkodási tevékenység lényege a problémalátásban, a problémák megoldásában rejlik. Amíg azonban az ember eljut a problémától a megoldásig, igen cikcakkos utat jár be, és ezt az utat nem a logika díszlépései szerint teszi meg.

Kutatásai során foglalkozik a gondolkodási képesség fejlesztésének leggyakoribb hibáival is. „A gondolkodásfejlesztést nem szolgálják azok az alkalmak, amikor a tanár azt várja a tanulótól, hogy az ő gondolatát találja ki.” Sokszor hallhatjuk, hogy a tanár ezt mondja: „Igaz; igaz, de én nem erre gondoltam!” Pedagógiai szempontból többre kell értékelnünk az önálló

tanulói gondolatmenetet, mint a tanári gondolatmenet reprodukcióját.
A gondolkodás fejlesztését a tanulók személyiségének alakításával azonosítja. Így ez irányú munkássága értékes hozzájárulás a nevelő iskola megvalósításához.
1963-tól longitudinális és komplex tanítási kísérletet irányított. E kísérlet keretében azt vizsgálta, melyek az oktató-nevelő munka hatékonyságát fokozó pszichológiai tényezők. Rendszerbe foglalta a pedagógiai pszichológiai kutatás alapelveit. A kísérlet közvetlen célja volt, hogy az általános iskolában és a gimnáziumban végigkísérjen egy meghatározott tanítási eljárást, melynek célja a tanulás mint komplex képesség kialakítása.
A kísérlet egyik eredményeként a differenciált foglalkozások egyfajta értelmezését tárta fel. A kísérlet során nem különböztették meg a tanulócsoportban a gyengék, a közepesek és az erősek csoportjait és ezeknek „testhez illő" feladatokat nem adtak. A tanulócsoport valamennyi tagja azonos feladatsorozaton dolgozott. A differenciálás oly módon történik, hogy a gyengék kevesebb feladatot oldanak meg, mint az erősek. A gyengék az együttes munkában jelentős mértékű fejlődésről tettek tanúságot. Ez igazolta, hogy mindig az egész tanulócsoport foglalkoztatása az eredményes. Ha a gyengéknek könnyű feladatokat adunk, akkor ezzel a diszkriminációval nagyon is kétes sikerhez juttatjuk őket. Igazi teljesítményhez, igazi fejlődéshez ezek a kétes sikerek nem vezetnek.
Új nézőpontból értelmezte a tanulók ún. „segítését". Szerinte, ha úgy segítünk a gyengéknek, hogy elakadás esetén megmondjuk a „következő lépést", azaz csak „átsegítjük" őket, akkor ők sohasem sajátítják el az önálló munkát, az önálló feladatmegoldást. Ez a felfogása gyakran váltott ki heves vitát, amit ő természetesnek tartott.
Vizsgálataival igazolta, hogy akinek gyenge a nyelvi kifejező-képessége, az a különböző tantárgyak ismeretanyagát is nehezen sajátíthatja el. Ezért tartja fontosnak a nyelvi képességek alapozását már az alsó tagozatban.
Megkülönböztetett kutatási területe volt a kisiskolások fejlesztése, gyermekkorban a fogalmak kialakítása, s ezen belül az absztraháló képesség alapozása. Ezen a területen is jelentős eredményeket ért el.
Tisztázza a fogalom lényegét, utalva a pszichológia néhány klasszikus és modern szaktekintélyének megállapításaira. Szerinte a fogalom csak általánosítás alapján keletkezhet; ez utóbbihoz pedig absztrahálás útján juthatunk. Az absztrakció (bizonyos formái) már a 6-10 éves korúaknál is kialakítható.
Lénárd Ferencnek a matematikai fogalmak kialakítására vonatkozó nézete az általánosítás elvéből indul ki. Kutatási feltételei központjában a gondolkodás rugalmasságának fejlesztése áll. Egy probléma többféle megoldását variációnak nevezi.

A Lénárd-féle fejlesztési kísérlet alapelveinek egyik fő vonása a variációs elv — amelyeket minden oktatási részfeladat megoldásánál következetesen alkalmaz — az alsó tagozatos matematikatanításban a következőkből indult: A probléma „felfedeztetése" a tanulóknál életközeli helyzetből való kiindulás alapján lehetséges. A számokkal és jelekkel végzett műveletek után a szöveges feladatok önálló megfogalmazása következik; majd ezt a szövegben szereplő fogalmak variálása követi úgy, hogy nem szerepelhet két feladatban azonos objektum. Ez utóbbi elv alkalmazásán belül Lénárd olyan kísérletet is végzett, amikor a tanulóknak egy-egy órán egy fogalmi kategóriából kellett szöveges példákat megalkotniuk.
Az eredmények értékelésében központi szerepet játszik a hibaelemzés, amely a matematikai fogalmak kialakulása vizsgálatához jól bevált

módszer. Lénárd a hibák differenciált minőségi elemzésekor különös figyelmet fordít a formalizmusra, amit jogosan tekint a matematikai gondolkodás fejlődése akadályának. A tanítás eredményeinek elemzésekor – egyebek között – ízelítőt kapunk az első osztályos gyermekek gazdag szókincséről és ötletességéről.

Lénárd Ferenc nagy figyelmet fordít az önállóság és irányítás dialektikájának kidolgozására a tanítás-tanulás gyakorlatában.

Eredményei szerint a kísérleti oktatásban részt vevő alsó tagozatosok – minden vizsgált paraméter szerint – jobb teljesítményt nyújtottak a variációk megoldásában, mint a kontroll felső tagozatos és gimnáziumi tanulók. Ez nem csupán az átlagértékek vonatkozásában, hanem az egyéni teljesítményekben is megmutatkozott.

A Lénárd-féle módszerrel oktatott gyermekek jobb eredményt értek el, mint a hagyományos számtantanításban résztvevők, és több vizsgálat szerint gondolkodásuk is jelentősen fejlődött. Az nem dönthető el teljes bizonyossággal, hogy a gyermekek gondolkodási képessége általában is fejlettebbé vált-e az absztrakció, általánosítás, fogalomalkotás vonatkozásában. Ez azonban nemcsak az ő kutatására vonatkozik, hanem ma még mind a hazai, mind a külföldön folyó innovációs próbálkozásokra is.

Kutatói tevékenységének másik nagy területét képezte a pszichológia eredményeinek és alkalmazásának vizsgálata az oktató-nevelő tevékenységben. A matematika és a történelem tárgyak oktatásán keresztül kezdte el a vizsgálatokat, később egyre több tárgyra terjesztette ki a kísérleteket, amely alapján kialakult az ő általános tanulás-pszichológiai elmélete és gyakorlata.

Lénárd Ferenc a pszichológus szemszögéből érdemben foglalkozott az állami gondozottak nevelési kérdéseivel. Szerinte a velük kapcsolatos feladatokról számot adhatunk ugyan, de a problémák továbbra is maradnak. Nélkülözhetetlennek tartja a probléma pszichológiai megközelítését. Ezek sorában első helyre teszi a diszkrimináció következetes felszámolását, az intézmények elnevezésében is. Állami helyett bentlakásos elnevezést javasol.

Károsnak tartja a diszkriminációból származó előnyöket is. Az a tény, hogy az állami gondozottak igényeit bőkezűen kielégítjük, kialakíthat a gyermekekben olyan szemléletet, hogy nekik mindez magától értetődően jár. Ez az ideális állapot aztán egyre jobban elmélyíti az intézeti élet és a reális élet közti szakadékot. Szoktassuk őket az egészséges erőfeszítés gyakorlására – hangoztatja.

Azonban nemcsak az elnevezésekben rejlik diszkriminációs lehetőség, hanem a felnőttek magatartásában is. Gyakran teszünk indokolatlanul sértő, bántó megjegyzéseket.

Lényegesnek tartja, hogy a gyermek- és az ifjúságvédelem ügyével nem elszigetelten, hanem közoktatásunk egységében szükséges foglalkozni. Ez a nevelőiskola és nevelőotthon egységét jelenti. Tudatosítani kellene, hogy a nem állami gondozottakkal is bőven van probléma (pl. túlkorosság).

Szerinte problémát jelent az is, hogy a követelmények értelmezésében nincs egységes szemlélet. A nevelés elméletével foglalkozóknak szorosabb kapcsolatot kell kialakítaniuk az iskolával. A képességfejlesztés igazi színtere az iskola. A nevelési követelményeket tartalmazó feladatokat az iskola adja. Véleménye szerint semmi értelme sincs annak, hogy a tanulókat arra bíztassuk, hogy figyeljenek, gondolkodjanak, legyenek kitartóak stb. Ehelyett olyan helyzeteket kell teremtenünk, hogy ne tudjanak nem odafigyelni, és feladatokat kell adni. A segítést csak olyan mértékben alkalmazzuk, hogy az ne veszélyeztesse a tanulók önállóságának kibontakoztatását. Ha a segítés csak átsegítés, akkor nemcsak eredménytelen, hanem káros is.

Megkülönböztetett módon foglalkozik az állami gondozottakban meglevő szeretetéhséggel és annak kielégítésével. A sorrendet a biztonságban, megbecsülésben, fejlesztésben, önállóságban jelöli meg.

Komoly problémának látja az állami gondozottak társadalmi hovatartozásuk érzését, hiszen ez csökkentheti felelősségüket tetteikért. A zártság oldásával véli enyhíteni a család utáni vágyódás érzését. A szépen hangzó kívánságok helyett a feltételek megteremtését szorgalmazta.

Korszakalkotó műve az európai kitekintéssel bíró *A lélektan útjai* c. pszichológiatörténeti munkája. E művének mind a közoktatásban, mind a tudományos közéletben jelentős szerepe van.

Gergely Ferenc gimnáziumi történelemtanár emlékezése:

„Hamarosan bevontak az iskolában folyó, Lénárd Ferenc vezette kísérletekbe. Ennek jegyében rendszeresen tartottam bemutatóórákat is, sikerrel. Lénárd – és pedagógiai-pszichológiai tudományos osztálya –, valamint az irányítása alatt dolgozó tanárok sokat tettek az iskolai légkör demokratizmusa, a gondolat szabadabb szárnyalása érdekében. Ugyanígy sokat tettek a szöveg értelmes, probléma-érzékeny olvasása és feldolgozása, a növendékek határozott fellépésének kialakítása, az egyre önállóbb vélemény önérzetes képviselete, szabatos kifejtése, a közösség tagjai közötti kapcsolatok erősödése érdekében.

A Lénárd-féle kísérletek módszertana először nagyon idegen volt tőlem. Azt, hogy a gyerekek kérdéssorozatok alapján készüljenek, majd én ennek alapján szervezzem az órákat, a beszélgetéseket, először nem akartam vállalni. Aztán valahogy megbarátkoztam vele. Meg is kellett. Lénárdék kísérlete ugyanis célba vett egy bizonyos hiányt: a gondolkodásra nevelés hiányát. Az akkori oktatási rendszerbeli felettesek hivatalos kívánalmai nyomán a gyerekek félelme, szorongása és örökölt restsége – restség a gondolkodásra, restség az önálló erőfeszítésre – meghatározta az iskolai munkát. Az ilyesféle rendszerben a gyerek így érezhette: Nem azért járok iskolába, hogy én ott erőlködjek. Amit a tölcsérből a fejembe töltenek, azt szépen begürizem, erre hajlandó vagyok. Mert erre kapom a pontszámokat, és így fogok följutni az egyetemre...

A Lénárd-féle kísérleti tanítással szembeni fő ellenérv az volt, hogy nem készít fel az érettségire, ezeknek a gyerekeknek nincs komoly tárgyi ismeretük. Ez ostobaság. Egy hivatali nemgondolkodó ugyanis csak annyit lát, hogy ha egymás mellé állít egy gondolkodó és egy hagyományos módon tanítottat, akkor talán az utóbbi tud több és biztonságosabb adatot mondani. De az előbbi valóban tudja, hogy azok az adatok hogyan értelmezhetők, és mi az értelme annak, hogy ő azokat megtanulta. Szádeczky Kardos Samu professzor mondta nekünk mindig: Azt kell, tisztelt hallgatóim, megtanulni, hogy hova kell nyúlni a polcon! A kísérletben részt vevő gyerekek ma már szinte mind ügyvédek, bírók, orvosok, pszichológusok, irodalmárok, mérnökök, országos hírű politikusok, vállalkozók.

A gyerekek egy alkalommal dekoráció címén hatalmas kérdőjeleket raktak ki az egyik osztályteremben. Jött a felettes slepp, és rosszallóan tudakolták: Ez azt jelenti, hogy mindent meg kell kérdőjelezni? Csend volt a válasz.

El kell mondani: Lénárd Ferenc nehéz ember volt. Csak nagy kényszereknek engedett – és lassan elszigetelődött. Rosszakarói így könnyen megtalálták a módját annak, hogy pontot tegyenek munkájának a végére. A kísérletek az Akadémiáról az OPI-hoz kerültek, a kísérleti iskolából kipróbáló iskola lett, majd az sem. A laboratóriumot osztálytermekké alakították, a pszichológusok munkaszobáiba a gazdasági hivatal költözött be. A magas szakmai színvonal és a tudatos kutatómunka hívei szomorúan látták, miként válik az egykor országos, sőt nemzetközi hírű intézmény egy közepes kerületi iskolává. Én magam a szívem mélyén soha nem a kísérletekért vagy a módszerekért, hanem a gyerekekért lelkesedtem. Engem a gyerekek érdekeltek, és állandóan őket figyeltem. Ahogy reagálnak az én tevékenységemre. Ha olvastam egy jó könyvet, cikket, láttam egy jó filmet, és azok megrugdosták az agyamat, a nyomukban mindig megpróbáltam valamit másképp csinálni. Tudtam, hogy tőlem várnak ezek a kis emberek valamit. Bejönnek, rám néznek: iszonyú érzés az, ha az ember nem tud választ adni kimondott vagy ki nem mondott kérdéseikre.”

Lénárd Ferenc igen jó munkakapcsolatot épített ki a megyei továbbképzési intézetekkel. Először 1972-ben találkoztam vele, s részletesen érdeklődött tevékenységünk iránt. Megismerve kiadványozási tevékenységünket, egy tájékoztatató sorozatot indított a megyei továbbképzési intézetek kiadásában megjelent művekről a Pedagógiai Szemlében. Ezek a kiadványok elsősorban a módszertani kultúra sokféleségéről számoltak be.

Az első tájékoztatója a Hajdú-Bihar megyében megjelent kiadványokat mutatta be. A sorozat megjelenése előtt ezekben a kiadványokban a közzétett értékes tapasztalatok, vizsgálatok, kutatások hatás-szférája – magától értetődően – általában nem terjedt túl a megyehatáron.

Felismerte, hogy a gyakorlati pedagógia tapasztalatait tartalmazó megyei kiadványok igen hasznosak lehetnek a pedagógusok számára, ám a kisszámú példány, amely a megyéből esetlegesen kikerül, nem fejthet ki értékével arányos

hatást közoktatásunk egészére. Közoktatásügyünk megújulásához hozzájárulást jelenthet, ha széles körben ismertté tesszük a továbbképzési intézetek pedagógiai kiadványait. Ennek jegyében fogalmazta meg sorozatának kettős célját. Az egyik célja az, hogy az értékes megyei kezdeményezések elszigeteltségét megszüntessük. A tapasztalatcserének erre a formájára mindig szükség van. Ugyanilyen fontosnak tartja azt is, hogy a lényeges közoktatás-politikai kérdések megoldásához az egyes megyék ne egymástól teljesen elszakadva járuljanak hozzá, hanem oly módon, hogy a már közzétett tanulmányokat megismerve azokat kipróbálják, és alkotó módon továbbfejlesszék. Ehhez természetesen az szükséges, hogy ezeknek a megyei kiadványoknak tematikája közismertté váljék.

Kezdeményezése igen hasznosnak bizonyult. Jelentősen hozzájárult a megyék közötti kiadványcserékhez, a kapcsolatok fejlesztéséhez. Praktikus tanácsokkal is ellátta a továbbképzési intézeteket. Javasolta, hogy a megjelenő kiadványokon tüntessék fel a teljes sorozatot (szerző, cím, évszám, oldalszám). Szerinte jó lenne, ha a borítólapon két-három sorban ismertetésre kerülne a kiadvány legfontosabb mondanivalója, célja stb. Helyes lenne az egyes kiadványokban azt is feltüntetni, hogy a vizsgálat, kísérlet melyik iskolában, hány osztályban folyt le. A leírtakat hány év tapasztalata támasztja alá? Milyen volt a tanulók összetétele, milyen volt a tanulmányi eredmény a kísérlet előtti időszakban és a kísérlet lefolytatása után? Milyen nehézségek adódtak az első kipróbálás alkalmával, hányszor kellett módosítani az eredeti tervet stb.? Ezek az adatok is jelentékeny hozzájárulást szolgáltathatnak közoktatásunk továbbfejlesztéséhez. Észrevételei jelentősen emelték a megjelent kiadványok színvonalát.

Kezdeményezésére 1975 májusában került sor a kiadványszerkesztők első országos tanácskozására Zánkán, két év múlva, 1977 októberében Siófokon rendezték meg a kiadványszerkesztők második országos tanácskozását.

Véleménye szerint tulajdonképpen nem önmagában a kiadványok cseréje jelentené az igazi hasznot, hanem a különböző pedagógiai javaslatok kölcsönös kipróbálása és a tapasztalatok cseréje, amely megélénkítené az országos pedagógiai közgondolkodást, és lehetővé tenné az egyre hatékonyabb eljárások szélesebb területeken történő kipróbálását és alkalmazását.

A megfelelő együttműködés kialakítása azért is fontos, mert tehermentesítené a pedagógusokat a visszhangtalan újrakezdések sokszor reménytelen és visszatetszést kiváltó munkájától, és természetessé válnék a pedagógiai gyakorlatban a keresés, kutatás az új, hatékonyabb eljárások irányában. Ezek a kiadványok a pedagógiai tapasztalatok kincsesbányái, amelyek feltárása a megyei intézmények feladata. A korszerű pedagógiai gondolatok széles körű elterjesztése jelentősen emelné a módszertani kultúra színvonalát is. Sajnálatos, hogy ezek a kiadványok ma már nehezen hozzáférhetőek.

Lénárd Ferenc jelentős szakmai-közéleti tevékenységet végzett tudományos kiadványok szerkesztőjeként.

Az alábbi periodikák szerkesztője:

Magyar Pszichológiai Szemle (1968-1973); Pszichológiai Tanulmányok, évkönyv (1958-1973); Pszichológia a gyakorlatban c. sorozat (1963-1967); A pszichológia új útjai c. kötet (1967); Az alkalmazott lélektan c. kötet (1973).

Főbb művei:

- *A lélektan útjai.* 1946. Búvár könyvek 25. Franklin Társulat, Budapest, 272 l. Második kiadás 1947. Előszóval kiegészített reprint-kiadás: Akadémiai Kiadó, Budapest, 1989. 272 + XVIII l.
- *Emberismeret. Általános lélektan.* 1949. Új Nevelés Könyvtára 2. Egyetemi Nyomda, Budapest, 140 l. Második kiadás 1949
- *Természettani ismeretek.* 1954. Társszerzők: Fehér Imre és Madas László. Tankönyvkiadó, Budapest, 200 l. Negyedik kiadás Fizika címen 1965
- *Pszichológia. Kísérleti tankönyv a gimnáziumok IV. osztálya számára.* 1957. Társszerzők: Nemes Lívia, Radnai Béla, Surányi Gábor. Tankönyvkiadó, Budapest, 96 l. Tizenegyedik kiadás 1967
- *A problémamegoldó gondolkodás.* 1963. Akadémiai Kiadó, Budapest, 360 l. Negyedik átdolgozott kiadás 1978. Hatodik kiadás 1987
- *Pszichológia a gimnáziumok III. osztálya számára.* 1967. Tankönyvkiadó, Budapest, 183 l. Tizennegyedik kiadás 1980
- *A gondolkodás rugalmassága és a variációk.* 1969. Megvédett akadémiai doktori értekezés, 444 l.

- *A közoktatás fejlesztése és a pszichológia.* 1979. Neveléstudomány és társadalmi gyakorlat 13. Akadémiai Kiadó, Budapest, 112 l.
- *Képességek fejlesztése a tanítási órán.* 1979. Tankönyvkiadó, Budapest, 155 l. Harmadik kiadás 1987
- *Emberismeret a pedagógiai munkában.* 1981. Tankönyvkiadó, Budapest, 239 l.
- *Az absztrakció kialakítása kisiskolás korban.* 1982. Pszichológia a gyakorlatban, 43. Akadémiai Kiadó, Budapest, 222 l.
- *A gondolkodás hétköznapjai.* 1982. Korunk tudománya c. sorozatban. Akadémiai Kiadó, Budapest, 132 l.
- *Pedagógiai ellentmondások.* 1986. Korunk tudománya c. sorozatban. Akadémiai Kiadó, Budapest, 127 l.
- *A nevelés gyakorlata a tanítási órán.* 1990. Társszerző: Demeter Katalin. A pedagógia időszerű kérdései c. sorozatban. Tankönyvkiadó, Budapest, 255 l.

171 cikkből álló sorozata jelent meg *Mindennapok pedagógiája* címen a Pedagógusok Lapjában.

Főbb műveinek összeállítója dr. Demeter Katalin dékánhelyettes főiskolai tanár.

Lénárd Ferenc több volt, mint professzor; kutatóként, alkotóként sem maradt szobatudós. Akkor érezte jól magát, ha az iskolai élet sűrűjében foroghatott. A leghétköznapibb probléma közvetlen megválaszolása elől sem tért ki, soha nem hátrált vissza a tudomány előkelő fellegvárába, ha bármelyik nevelőnek segítségre volt szüksége. Sajátos, eredeti eszmevilága – gondolkodás- és tanításlélektana – a mindennapok pedagógiájának talajából nőtt ki, s az ajándékot, amit az iskola világa adott neki, bőven visszaáramoltatta ajándékozóinak.

Szerény, segítőkész, halk szavú, de eszméiben rendíthetetlen ember volt. Kemény, de korrekt vitapartner volt. Mindig a gyermekek harmonikus, sokoldalú fejlesztése-fejlődése lebegett nemes életcélként előtte. Érdemes hátrahagyott műveit tanulmányozni, s gondolatait hasznosítani a jelen pedagógiai problémáinak megoldásához.

Elismerései:

Akadémiai Díj (1963), Miniszteri Dicséret (1976), Ranschburg-érdemérem (1978); a Munka Érdemrend arany fokozata (1981), a Szocialista Magyarországért Érdemrend (1986)

Források:

Pedagógiai Szemle, 1979/9, 1980/5; Magyar Pedagógia; Lénárd Ferenc, A problémamegoldó gondolkodás. Akadémiai Kiadó, Bp., 1978.; Lénárd Ferenc: Az absztrakció kialakítása kisiskolás korban. Akadémiai Kiadó, Bp., 1982; Rókusfalvy Pál: Pedagógiai Szemle, 1988/6; Lénárd Ferenc: A gondolkodás fejlesztése…Bp. Tankönyvkiadó, 1978. Személyes emlékezés

Ungvári János
Debrecen

LENGYEL ISTVÁN (Debrecen, 1939. július 10. – Hajdúböszörmény, 2010. szeptember 26.): általános iskolai tanár.

Gazdálkodó család első gyermekeként született. Egy fiútestvérével együtt Debrecen közeli tanyán nevelkedett. Gyermekkorában megismerte a paraszti világ nehézségeit és szépségeit. Ez az indíttatás egész életére kihatott. Mindig vonzódott a tanyasi emberekhez, tisztelte, becsülte őket, sokat merített természetes bölcsességükből. Az első hat osztályt egy Hajdúsámsonhoz tartozó tanyasi iskolában járta ki, majd a hetedik-nyolcadik évfolyamot a debreceni Pacsirta utcai általános iskolában végezte el. Innen a Csokonai Vitéz Mihály Gimnáziumba került, ahová négy éven keresztül naponta a „Zsuzsi” vonattal járt be. 1957-ben érettségizett. Dolgozott a MÁV-nál, majd 1959 és 1962 között 27 hónapig tényleges katonai szolgálatot teljesített.

Leszerelése után képesítés nélküli nevelőként helyezkedett el a debreceni járás különböző tanyasi iskoláiban. Igen nagy szeretettel gondolt ezekre az évekre, ottani tanítványaira, szüleikre (Nagyhegyes, Aradványpuszta). Közben elvégezte az Egri Tanárképző Főiskola magyar-történelem szakát, ahol 1967-ben szerzett diplomát. Nyíracsádon már szakos tanárként tanított. 1972-ben pályázattal került a hajdúböszörményi 4. sz. Általános Iskolába. Itt tíz évig dolgozott. 1982-től a hajdúböszörményi 3. sz. Általános Iskolában látta el hivatását 1997-ig, nyugdíjazásáig.

1972-ben munkahelyén ismerkedett meg feleségével, Dobó Gabriellával, akivel közel 38 évet töltöttek el házasságban. Ez nemcsak családi összetartozást, de szoros munkahelyi együttműködést, közös tevékenységet, egymás maximális támogatását és biztos hátteret jelentett a szakmai kiteljesedéshez is. Házasságukból sajnálatos módon gyermek nem született, így teljes odaadással fordult mások gyermekei, a tanítványai felé.

A hetvenes évek végén fiatalon kerültem a hajdúböszörményi 4. sz. Általános Iskolába. Hirtelen a „katedra” másik oldalán találtam magam, nem kis szorongással telve. Figyelgettem, szemlélődtem. Egyre gyakrabban, egyre tudatosabban néztem egy barna köpenyes bácsit, aki komótosan sétálgatott az udvaron két karjába csimpaszkodó, előtte, mögötte lépkedő diákok gyűrűjében. Aztán beszélgetni kezdtünk, évtizedeken át, sok mindenről. Politikáról, történelemről, emberi sorsokról, értékekről, gyarlóságról, vallásról, irodalomról, pedagógiáról. „Lyányomnak” hívott, én őt „nagyapámnak”. Nem tudom miért, így alakult. Nagyon szerettem vele beszélgetni. Eleinte távol laktunk egymástól, így ezekre az eszmefuttatásokra az úton hazafelé, és az elágazásnál került sor. Aztán szomszédok lettünk egy lakótelepen. Így azután sem idő, sem tér nem állt útjában a sokszor éjszakába nyúló filozofálgatásnak.

Nagy tudása, tiszta, logikus gondolkodása, mélyről jövő bölcsessége, tisztessége, humora mélyen megérintett. Az én munkahelyem a mai napig az az iskola, ahol a pályámat kezdtem. Így nap mint nap találkozom ma már szülőként egykori tanítványaival. Amikor kérdezgetnek a „régiekről”, s Lengyel tanár bácsira – Pista bácsira – terelődik a szó, mindenki elmosolyodik. Ilyeneket mondanak:

„Nagyon szerettem... Olyan jól magyarázott… Soha nem kiabált… Aki nem értette az anyagot, annak nyugodtan elmagyarázta, akár többször is… Sokat nevettünk… Kiszámítható volt… Biztonságot nyújtott”. Ezeket és ezekhez hasonló emlékeket hagyott ő nemzedékről nemzedékre pályafutása során. Többféle módon lehet a mi munkákat értékelni. Kitüntetésekkel, jutalmakkal, erkölcsi elismerésekkel. Ez utóbbit kapta ő kollégáitól, tanítványaitól. Nem is vágyott többre. Azt hiszem, ha létezne köztünk párbeszéd abból a másik dimenzióból, most azt kérdezné tőlem:

– Te mit csináltál, lyányom?

– Írtam, Nagyapám… Rólad.

És azzal a jellegzetes mosolyával az arcán megcsóválná a fejét.

Források:

- Felesége adatszolgáltatása
- Kollégák és tanítványok visszaemlékezései
- Saját emlékek

Bihariné Zombori Ilona
Hajdúböszörmény

DR. LING JOLÁN (Rakamaz, 1948. december 7. – Budapest, 2010. december 20.): vegyész, egyetemi oktató, középiskolai tanár.

A debreceni Erdey-Grúz Tibor Vegyipari és Környezetvédelmi Szakközépiskola nyugdíjas pedagógusai legutóbb 2010. november 17-én tartották – immár hagyományossá vált – közös

ebéddel egybekötött baráti összejövetelüket, ahol igazán oldott hangulatban, a kölcsönös bizalom és megbecsülés légkörében idézték fel közös pályafutásuk emlékképeit. A rendezvény jellegzetes színfoltja volt – mint mindig –, hogy kedves kolléganőnk, *„Lingjoli”, Jolika* (ki így, ki úgy szólította, emlegette) a tőle megszokott derűvel kattintgatta fényképezőgépét, megörökítve mindenki mosolyát, gesztusait. Az új felvételeket még eljuttatta az érintetteknek, ám az – ugyancsak rendszeresen megtartott – iskolai óévbúcsúztató ünnepségen már nem vehetett részt. Karácsonyt előkészíteni és együtt tölteni utazott haza édesanyjához Budapestre; ott érte a halál.

Ling Jolán Rakamazon született, ahol édesanyja irodatisztként a korabeli községházán, édesapja pedig géplakatosként dolgozott. Az 1952-es év jelentős változásokat hozott a család életében: ekkor született a testvére, János, aki iránt mindig is megkülönböztetett, igazi nővéri szeretetet, odaadást tanúsított, és akinek a gyermekeit szinte sajátjaiként támogatta, mentorálta, mind a tanulmányaik során, mind az érdeklődésük, általános művelődésük gyarapodásában.

Ugyanebben az évben költöztek Budapestre, ahol véglegesen megtelepedtek: édesapja az Alumíniumárugyár munkatársa, majd osztályvezetője lett, édesanyja pedig – a gyerekek nevelése, ellátása mellett – bedolgozó varrónőként dolgozott.

Jolika 1955-től 1963-ig a Május 1. úti Fővárosi Általános Iskolában végezte – elismerésre méltó eredményességgel – általános iskolai tanulmányait. Ott sajátította el a szinte utánozhatatlanul esztétikus és egyéni betűformálást, írásképet, amelyet felnőtt korára is átmentett, és amellyel nagyszerű példát mutatott mindenkori környezetének a dokumentációs munka igényes formai megvalósítását illetően. A világ, az emberi kultúra megismerése iránti erős belső késztetése a tanulást szinte hobbijává tette és ez a beállítódás egész életútján végigkísérte.

Az általános iskolai követelményeket folyamatosan jeles és kitűnő átlagokkal teljesítette; különösen közel kerültek hozzá azok az irodalmi élmények, amelyek nyomán még évtizedekkel később is tudatosan és hibátlanul idézett fel – egy-egy aktuális témához kapcsolódóan – versrészleteket.

A felső tagozatban már megmutatkozott racionális, logikus gondolkodásmódja és határozottá vált a természet iránti érdeklődése is. Nem tekinthető tehát véletlennek vagy kényszermegoldásnak, hogy középiskolai tanulmányait 1963-tól az országos rangú Petrik Lajos Vegyipari Technikumban folytatta.

Jóval később, gyakorló pedagógusként is gyakran emlegette az Alma Matert, ahol igazán „kiélhette”a természettudományok, elsősorban a kémia jelenségeinek vizsgálata és megértése iránti késztetését. Érdeklődéséből mégsem szorult ki az anyanyelv, az irodalom, a képző- és filmművészet világa iránti eredendő fogékonysága: rendszeresen látogatta a különböző kiállításokat, filmbemutatókat, egy életre szóló hobbijává vált a fényképezés, és ezekben az években vált Presser-rajongóvá is. Jeles átlagú tanulmányi teljesítményét rendre oklevélelismeréssel díjazta iskolájának igazgatósága, nevelőtestülete.

Jeles minősítésű vegyésztechnikusi végzettsége birtokában jutott be 1968-ban a Kossuth Lajos Tudományegyetem Természettudományi Karának vegyész szakára, és attól kezdve, több mint négy évtizeden át – bár a szüleihez, testvéréhez és annak családjához fűződő őszinte, szeretetteljes kapcsolata fennmaradt – már debreceni polgárnak tartotta magát.

Egyetemi hallgatóként először a kristályok világa ragadta meg; azok szépségének, rendkívül változatos szín- és szimmetriaviszonyainak láttán lelkes kristálygyűjtővé vált. Tudományos érdeklődését a Fizikai Kémia Tanszék előadásai és laboratóriumi gyakorlatai keltették fel; ebben a szakmai környezetben kapcsolódott be a tudományos diákköri munkákba, és a szakdolgozatát is itt készítette.

1973-ban jeles minősítéssel kapta meg okleveles vegyész diplomáját, és tanulmányainak befejeztével már az 1973/74. tanévtől tanársegédi státusba került a KLTE Fizikai Kémia Tanszékén.

Itt ismerte meg az egyetemi oktatás követelményeit és a hallgatóinak szakmai fejlődését szolgáló módszereket, eljárásokat. Mintaszerű alapossággal készült óráira, magas szintű szakmai igényességgel, következetességgel, ugyanakkor rendkívül segítőkészen vezette szemináriumait és laboratóriumi gyakorlati foglalkozásait.

Tudományos munkássága a reakciókinetika és a kémiai egyensúlyok területére irányult; kutatásainak eredményeit társszerzőként publikált tanulmányokban, valamint nemzetközi és hazai konferenciákon tartott plenáris és poszter előadások formájában foglalta össze. Ebben a témakörben készített egyetemi doktori disszertációját 1978-ban „summa cum laude" minősítéssel védte meg, és párhuzamosan bekapcsolódott az élet keletkezésének vizsgálatára irányuló kutatásokba is.

Ezt az ígéretesen indult egyetemi karriert adta fel 1978 augusztusában, amikor elnyerte a Debreceni Vegyipari Szakközépiskola által meghirdetett szaktanári álláshelyet. Döntésével egy több mint negyedszázados, példaadó középiskolai pedagógusi pályafutást alapozott meg, amelynek főbb jellemzőit az alábbiakban foglaljuk össze.

A pályakép megalkotásához két olyan, volt kolléganőjének a méltató visszaemlékezését hívjuk segítségül, akik sajátos módon, számos vonatkozásban azonos vagy hasonló mutatókkal kapcsolódtak az ő munkásságához:

Hajas Zsuzsa magyar-történelem szakos tanárként Ling Jolánnal azonos időpontban került pályakezdőként a Vegyipari tanári karába; ő is többszörös, sikeres tankönyvszerző, programfejlesztő és publikáló szakember a saját szakterületén, és számos iskolai rendezvényen, műveltségi vetélkedő előkészítésén, lebonyolításán dolgoztak együtt, míg

Kertész Éva Ling Jolánhoz hasonlóan eredetileg vegyésztechnikus, majd szintén okleveles vegyész végzettségű szaktanár, ő is 1948-ban született, ugyanazokat a szakmai elméleti tantárgyakat tanította, és közösen alkották a máig legsikeresebb középiskolai Fizikai kémia feladatgyűjteményt.

Ilyen feltételek közepette kétség sem férhet kollegiális méltatásuk szakmai, emberi hitelességéhez, ezért abból idézünk:

„Értékes tanáregyéniséget, mestertanárt veszített el a közelmúltban a kémiatanítás és a középfokú vegyészképzés. 62 évesen váratlanul távozott közülünk dr. Ling Jolán, az Erdey-Grúz Tibor Vegyipari és Környezetvédelmi Szakközépiskola 2007-ben nyugdíjba vonult tanárnője.

A Vegyipariban fizikai kémiát, vegyipari technológiát és laboratóriumi gyakorlatokat tanított igen magas színvonalon sok generációnak. Tanárként kérlelhetetlenül szigorú volt, de diákjai egyetemistaként is élhettek abból a tudásból, alkalmazhatták azt a precizitást, amit tőle tanultak.

Az egyik legnehezebbnek tartott szakmai elméleti tantárgyat, a fizikai kémiát pályája során mindvégig tanította. Tanárként is mindig vegyész maradt, vallotta, hogy a felületes tudásnál a „nem tudás" is jobb. Szakmai igényességét jellemezte, hogy minden apró részletnek utánanézett, irodalmazott, kollégáival módszertani kérdéseket vitatott meg, amíg ki nem alakította a rá jellemző egyéni módszereit. Szakmai munkája középpontjában a megértetésre való törekvés, a tehetséges diákok többletfoglalkoztatása és a tantárgyat nehezen befogadók állandó támogatása volt, amit ma úgy neveznek, hogy »centrumban a diák«. Sok diákját irányította a számára legszebb pálya, a tudományos kémiai kutatás felé.

És mert minden pillanatban vegyész is volt, a laboratóriumi gyakorlatokon érezte a legjobban magát. Ott tanította meg a diákoknak a pontos laboratóriumi munka alapszabályait; hogy minél több mérést kell elvégezni ahhoz, hogy jó eredményt kapjanak, hogy a mérési eredményeiket kritikusan elemezzék, próbáljanak tovább gondolkodni és következtetéseket levonni, és – ami rá különösen jellemző volt – eredményeiket megfelelő formába önteni. Sokan emlékeznek rá úgy, hogy nagyon kedvesen ugyan, de nem fogadta el a laboratóriumi jegyzőkönyveket mindaddig, amíg az nem volt az általa elvárt szigorú követelményeknek megfelelő.

Több mint tíz évig tagozatvezetőként a felnőttoktatás irányítója, a vegyészképzés koordinátora volt. Folyamatosan részt vett az iskolai oktatás megújításában. Több tankönyv, példatár szerzőjeként, országos kémiatanári konferenciák előadójaként és szakmai tanulmányi versenyeken eredményesen szereplő diákok felkészítőjeként is ismerhette a tanári társadalom országszerte.

A Richter Gedeon Rt. 1999-ben létrehozta a Magyar Kémia Oktatásáért Alapítványt, amelynek céljai között szerepel a kémiatanítás és a kiemelkedő eredményeket elérő diákok és tanárok támogatása. Dr. Ling Jolán az első díjazottak között, 2000 márciusában a Magyar Tudományos Akadémián vehette át a Richter Gedeon-díjat.

Akik a közelében élhettünk, azt is tudtuk, hogy nem volt szakbarbár. Fontos volt számára, hogy elhintse diákjaiban a kultúra tiszteletét, szeretetét. Ennek természetes következménye volt, hogy tudott beszélni arról, ki miért jó író, miről énekelt Joan Baez vagy Edith Piaf, vagy hogyan játszott a mértani formákkal Victor Vasarely. Hosszú évekig művelődéstörténeti vetélkedő felkészítő tanára is volt, s előfordult, hogy a verseny előkészítése végett még a vasárnapját is az iskolában töltötte.

Magánemberként végtelenül jóindulatú volt és derűs. Tudott másokat tisztelni, tudott mások sikereinek örülni.

Egy tanár sok diákban él tovább. Amikor ő már nem ír tudományos cikket, írnak helyette tanítványai, amikor ő már nem segít boldogan a laboratóriumban, felelősségteljes munkát végeznek a vegyiparban azok a vegyésztechnikusok, akik nála tanulták a szakmát. És kell-e ennél több az emlékezéshez?"

E sorok írója 1979 és 2006 között igazgatójaként követhette nyomon dr. Ling Jolán pedagógusi pályáját és tapasztalatainak birtokában a fentiekkel maradéktalanul egyetért. Volt igazgatójának is – csakúgy, mint a hivatkozott kolléganőknek – voltak, vannak „rokon vonásai" a tanárnővel: vegyésztechnikusi végzettség, a KLTE Kémiai Intézetében betöltött tanársegédi majd adjunktusi beosztás, a vele azonos időpontban kapott egyetemi doktori cím, a szakközépiskolában tanított azonos tantárgy, közös tantervfejlesztő munkák és a Kertész-Ling szerzőpáros tankönyvének lektorálása sorolható ide. 27 év közös gondolkodása és munkája, az iskolánk iránti azonos elkötelezettség mellett ezek a személyes tényezők is megalapozzák, hogy egykori vezetője – a fentiek kiegészítéseként – talán kiemelhet még néhány további fontos, jellemző személyiségjegyet, tevékenység-elemet:

- Dr. Ling Jolán rendkívül tudatosan törekedett pedagógiai kompetenciáinak fejlesztésére, a folyamatos önképzésre és szakmai konzultációkra. Mindezek eredményeként fordult a szakmódszertani innováció irányába, tevőleges résztvevője volt a középfokú vegyészképzés tartalmi és strukturális fejlesztésének. Ez irányú közreműködését számos értékes szellemi alkotás (tantervek, publikációk és előadások) fémjelzi.
- Mintaszerű empátiával és jogkövető módon vállalta és vezette az intézmény felnőttoktatási tagozatát; munkaszervező és értékelő tevékenysége példamutatóan megbízhatónak bizonyult. Mindezt kiemelkedően pontos és áttekinthető adminisztrációs tevékenységgel tette teljessé.
- Az iskolavezetőség tagjaként példamutató együttműködési készséget, az adott témában való alapos tájékozottságot tanúsított, mindenkor határozott, ugyanakkor konszenzuskereső vitapartnerként nyilvánult meg. Távol állt tőle a hagyományos, hierarchikus alá-fölérendeltség megjelenítése, sokkal inkább az egymás kölcsönös tiszteletén és megbecsülésén alapuló normarendszer érvényesülését biztosító szellemiséget képviselte.
- A szaktanári és tagozatvezetői munkája mellett egyik meghatározó alakja volt az intézmény fennállásának 30, 40 és 50 éves jubileuma alkalmából szervezett nagyrendezvényeknek: példamutató elkötelezettséggel tervezte és alkotta meg szakmai kiállításainkat. Ugyanilyen lelkesedéssel és szakmai hozzáértéssel szervezte az ország vegyipari szakközépiskolái között meghirdetett, de időközben, sajnos, megszűnt Erdey-Grúz Tibor Fizikai Kémia Versenyeket.
- Egyedül élt, de soha nem volt magányos; a Vegyipari volt a második otthona, és egykori diákjaival folyamatos, személyes kapcsolatot tartott, ami nem korlátozódott az iskolára, hanem a lakásán és egyéb külső helyszíneken találtak alkalmat aktuális dolgaik megbeszélésére. Barátaival szívesen utazott számos külföldi országba, ahol tovább bővíthette széleskörű tájékozottságát, műveltségét, és élhetett fotózási hobbijának is.

Napjaink hazai jogalkotásának folyamatában megkülönböztetett figyelem kíséri a „pedagógus életpálya-modell" kialakulását, amelynek tervezetében „kutató tanár", „mestertanár" kifejezéseket találhatunk az átlagosat meghaladó teljesítmények elismerésére. A végső megoldás még nem ismert, az azonban bizonyos, hogy dr. Ling Jolán életműve alapul szolgálhat e megkülönböztető minősítések bármelyikére. Példaadóan maradandót alkotott…

Dr. Cs. Nagy Gábor
Debrecen

LISZKAY LÁSZLÓ (Hardicsa [ma Szlovákia], 1919. október 20. – Dunaújváros, 1994. december 1.): kántortanító, általános iskolai igazgató, igazgatóhelyettes.

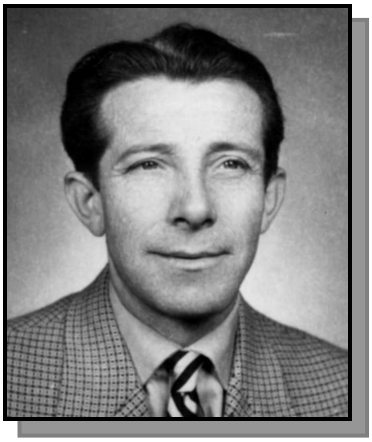

Nagyapám, Liszkay Bertalan a Felvidéken gimnáziumi tanárként több városban is tanított, az utolsó emlékezések az abaújszántói és a beregszászi gimnáziumot jegyzik.

Felesége, Gyarmaty Erzsébet, a nagymamám, református lelkészi családból származó, törékeny termetű, tanult úrilány, aki férjhezmenetele után 6 gyerek nevelésével és a nagyapám segítésével volt elfoglalva. Minden gyerek, 4 fiú és 2 lány tanult emberré vált, többségük a pedagógushivatást választotta.

Apám Komáromban végezte a tanítóképzőt, itt kötött egész életében fennmaradó barátságot évfolyamtársával, Lengyel Lajossal. A család Beregszászba költözött. Apám a II. világháborúban tartalékos hadnagyként a későbbi vesztesek oldalán még a harcokból is kivette részét. 1946-ban megismerte anyámat, Kalmár Erzsébetet, aki akkor került a gulácsi elemi iskolába tanítónőnek. A határok lezárása Bereg megyét kettéosztotta. Apám sorsát, családjától való elszakadását megpecsételte, hogy ruháit vízhatlan zsákba téve átúszta a Tiszát, hogy magyar földön maradhasson szerelme miatt. Tivadaron kántortanítói állást kapott. Anyámmal 1948. október 5-én Jándon összeházasodtak. Tivadaron éltek, tanítottak 1960-ig. A kisar-tivadari általános iskola igazgatójaként, Bíró Lajos tanító úr után, csak rövid ideig dolgozhatott, hiszen apósát kuláknak nyilvánították. Anyámmal közösen tanítói fizetésükből segítették kiegyenlíteni anyai nagyszüleim beadási kötelezettségeit az 50-es évek első felében. Apám a falu szellemi mindenese volt. Vasárnap a templomban harmóniumon játszott, hétközben tanította a falu apraját-nagyját, délutánonként hivatalos leveleket fogalmazott meg, segített az egyszerű emberek eligazodásában a hivatali útvesztők között. Esténként ő volt a kulturális program felelőse, színjátszó kört, dalárdát vezetett. Itt gyönyörű dalokat hallottam a falusi lányok előadásában. A szolgálati lakás udvarán lévő tanterem vasárnapra mozi, színház, cirkuszi előadások színhelyévé vált, főleg a téli hónapokban. Így történhetett, hogy egy vándorcirkusz társulathoz én is „elszegődtem”, a szomszéd faluból hoztak vissza.

Apám szívesen sportolt, Kisarban a falu focicsapatának edzőjeként testnevelést tanító tanárként is működött. Földrajz-történelem szakra levelező úton Egerbe járt. Szívesen tanította a történelmet, osztálytársaimmal órákig hallgattuk volna történeteit. Felült az első pad tetejére és mesélt. Nemcsak a tankönyv szövegeit adta át, mindig volt (olvasmányaiból merítve) egy-egy története a tananyaghoz kapcsolódóan a tarsolyában. 1960-ban átköltöztünk Kisarba, itt megépült az új iskola szolgálati lakással.

Apám szívesen, élvezettel kertészkedett. Jó volt a kapcsolata a kisari emberekkel is. Minden családot név szerint ismert, hiszen évtizedek alatt tanította a nagyapát, az apát és a gyereket is.

Igazgatóhelyettesként nyugdíjazásáig évtizedeken át becsülettel dolgozott. Nyugodt, csendes, béketűrő ember volt, idegességét órákig tartó sétával, cigarettázással vezette le. Nemcsak tanítványait, engem is abban a szellemben nevelt, ahogy Makarenko mondta: *„Követelek, mert szeretlek.”* Másik gyakori mondásával főleg engem tanított a jóra: *„Fiam, az érett kalász lehajtja fejét, a zöld búza még ágaskodik, mutogatja magát.”*

Élete során két nagy árvizet élt át: az 1948-as tivadari és az 1970-es kisari áradatot, segített mindenkin, aki rászorult.

Jó apa volt, ő járt a gimnáziumi szülői értekezletekre, Mátészalkára, intézte a dolgaimat főiskolás éveimben, és bármikor segített, ha szükségem volt rá. Nagyapaként büszke volt, hogy unokája – igaz, második névként – a László nevet kapta, és már 6 évesen ugyancsak bal lábbal, de ügyesen rúgta a focit. Kár, hogy nem

láthatja három unokája felnőtt életét, sikereit. Azt sem élhette meg, hogy a „szemefénye” – ez én lennék – egy neves dunaújvárosi iskola igazgatójaként érdemes pedagógus kitüntetéssel fejezhette be a tanári hivatást.
1994. december l-jén egy dunaújvárosi buszmegállóban átment a jobb lábán egy autóbusz hátsó kereke. A mentők 1 órás újraélesztési kísérlete nem járt sikerrel, elvérzett. 75 évesen halt meg Dunaújvárosban, itt is temettük el.
Kovács Sándorné, volt kolléganő rövid iskolatörténetbe foglalta emlékeit Liszkay Lászlóról:
„20 évig dolgoztunk együtt a kisar-tivadari Általános Iskolában. Furcsa párosítása ez a két településnek, hiszen Kisar szatmári község a Tisza bal partján, Tivadar pedig beregi, a folyó jobb partján, egymással szemben. A Tisza elválasztja a településeket, de az itt átívelő híd összeköti. S a tanulók gyalog jártak át a hídon az iskolába, majd haza. Az utolsó órát tartó tanárok az utcafelelős tanulókkal (akkor ilyen megbízások is voltak) és a szülőkkel felügyelték a hídon való közlekedést. Soha nem történt baleset a nagy közúti forgalom ellenére. De ez már a múlt, ma már a tivadari mikrobusz szállítja a tanulókat.
1975-ig Kisarban és Tivadaron is folyt a tanítás. Mivel a 8 osztályra csak 5 tanterem jutott, összevonás helyett az alsó tagozat délelőtt járt iskolába, a felsősök pedig délután. Az 1970-es árvíz után Kisarban emeletes iskola épült, 5 tanteremmel és a járulékos helyiségekkel. 1975-ben létrejött a Kisart, Tivadart és Nagyart egyesítő körzeti általános iskola, amely később a Kölcsey Ferenc nevet vette fel. A változó feltételek között folyó oktató-nevelő munka megszervezése, irányítása az iskolavezetés – Liszkay László és Varga Gusztáv – feladata volt.

A tantestület 1969-ben

Az 1960-as években országszerte folyt az általános iskolai tanárképzés levelező úton. A mi iskolánkból öten szereztünk tanári diplomát a tanítás melletti tanulással. Az iskolavezetésre komoly feladatot rótt az iskolában folyó oktató-nevelő munka színvonalának biztosítása úgy, hogy a levelező úton tovább tanuló kollégáik éveken át konzultációkra, vizsgázni jártak, és őket felelősségteljesen helyettesíteni kellett, napi munkájukat pedig segíteni. Közben ők is tovább képezték magukat.

A tivadari iskola, ma polgármesteri hivatal

Kezdő tanárként sok segítséget kaptam Liszkay igazgatóhelyettes úrtól, aki bevezetett az osztálynapló rejtelmeibe. Sokat hospitáltunk egymás óráin. Ma is meghatódom, ha visszagondolok arra, mennyi tapintattal, szeretettel, kifinomult pedagógiai érzékkel egyengette pályakezdésemet. Természetesen a többi fiatal kollégámmal is hasonlóképpen viselkedett. Jó mentorunk volt! Nyugodt, kedves, derűs, udvarias magatartása pozitívan hatott az iskola légkörére. Emeltebb hangon beszélni csak edzéseken, meccseken hallottam. Igazi szenvedéllyel élte át a helyzeteket. Valószínű, hogy lánya pályaválasztását is motiválta a sport iránti rajongása.
Aki a virágot szereti, rossz ember nem lehet – tartja a közmondás. A Liszkay házaspár virágai valóban díszítették iskolánkat, hozzájárultak a tanulók esztétikai nevelésének megalapozásához. A fikusz és a kála iránti vonzalmam – bevallom – innen ered. A folyamatosság megvan, a példájuk él, ma már a kollégáim és az én virágaim formálják a tanulók ízlését, környezetbarát magatartását.
Liszkay tanár úr jó kapcsolatot épített ki és ápolt a szülőkkel. Kisarba költözésük után is visszajárt Tivadarra, vezette a községi könyvtárat. Gyalog ment (pedig a Wartburgjuk már régen megvolt), mert szerette a Tiszát, a természetet, az embereket, kereste az alkalmat a velük való találkozásra, beszélgetésre. Tekintélye volt,

hallgattak rá, tanácsot kértek tőle. A tivadari emberekből áradó szeretetet, tiszteletet, segítőkészséget mi is tapasztaltuk a férjemmel, mert pályakezdőként 4 évig laktunk Tivadaron. A szülők később is együttműködő partnerek voltak a gyerekeik nevelése során. Ma is »hazamegyek« Tivadarra, mint Liszkay tanár úr tette annak idején.

A kisari, tivadari és nagyari volt tanítványok ma is hálás tisztelettel emlegetik tanár urat. Hatása, szellemisége áttételesen van jelen. Milán Kundéra szavai jutnak az eszembe: *»Az ember értéke pedig abban rejlik, amiben túlnő önmagán, abban, ami másokban megmarad belőle, és amit másoknak jelent.«*

A tivadari iskola épülete – amely felújítva, megszépülve ma is közösségi célokat szolgálva polgármesteri hivatalként funkciónál – erősíti ezt a szellemi örökséget."

Egressyné Liszkay Erzsébet
Dunaújváros

LOBOTKA JÁNOS PÁL (Nagyvárad [ma Románia], 1935. május 16. – Debrecen, 2010. december 5.): zenetanár, fúvószenekar-vezető.

Tisztviselő családban nevelkedett keresztény szellemben húgával, aki jelenleg is Nagyváradon él. Iskoláit a Premontrei Római Katolikus Főgimnáziumban végezte, zenei diplomáját Kolozsváron szerezte (1949-1954). A Bukarestben rendezett első Világifjúsági Találkozón a szimfonikus zenekarban játszott országos szakmai kiválasztás alapján. Az Aradi Filharmóniánál kap kinevezést mint timpanista, közben a helyi zenedében elvégzi a nagybőgő szakot. 1958-tól sorkatonai szolgálatát is Aradon tölti mint kiskatona karmester. Leszerelése után 1960-tól a Nagyváradi Állami Színház Filharmonikus Zenekarához szerződik. 1961-ben házasságot köt Koncz Annával, egy fiuk születik Pál (1963). 1965-ben a Temesvári Operánál helyettesít, s még ez év végén az önállóvá vált Nagyváradi Filharmóniánál sikerül timpanista, ütőszólam-vezetői kinevezése.

Kitanulja a hangszerjavítást és zongorahangolást. Tanít a Népművészeti Iskolában és kamarazenekart vezet, ahol nagybőgőzik is. Fiát is kezdi bevonni a zenei életbe.

1974-ben áttelepülnek Magyarországra. Debrecent választja idős szülei közelsége miatt, kikre gondja volt egész életükben. Elnyeri a debreceni MÁV Zenekari Főnökség filharmóniai versenyjáték kiírását, és áthelyezéssel kinevezik filharmonikus zenésznek – timpanista, ütőszólamvezető beosztásban. Az albérlet és a nehéz idők szorításában – gyökerei visszahúzzák – megszerzi a hangszerjavító és zongorahangoló mesterbizonyítványt, és főállása mellett kiváltja a kisipart, kisegítésként pedig elvállalja a berettyóújfalui árván maradt ifjúsági fúvószenekar vezetését. Minősítés előtt állnak, fél év múlva Vácott 1975-ben arany minősítést nyernek. Megszerzi a fúvószenekar-vezetői, -oktatói működési engedélyt, és a debreceni Simonffy Emil Zeneiskolában, Nagymacson, valamint az akkor még helyszűke miatt Úttörőházként működő megyeházán Debrecenben – trombitás, mélyrézütőhangszeres növendékeket tanít. Habár a Zeneiskolának volt az „Ifjú Gárda" fúvószenekara, az akkori kritikák szerint a városban hanyatlóban volt a fúvószenekari élet, és sürgették az ifjúsági mozgalom rendezvényei is egy szilárd együttes megteremtését Debrecenben.1976 évtől szervezi át és neveli ki városunkban az ifjúsági fúvószenekart.

1977-ben megtörténik első szereplésük – meghatott megelégedést váltott ki, és kitartó, lelkes munkával beindultak a térzenék, zenés ébresztők városi-nemzeti ünnepségeken, avatásokon, VB-EB sportmegnyitókon való szereplésük. Kedves színfoltja lett Debrecennek pezsgő, egyéni repertoárjuk a Himnusz és a Szózat szem előtt tartásával. Tanulták és játszották a lelkes

indulókat, a kötelező kortárs zenét és népdalfeldolgozásokat. A szülőkkel és a növendékek iskoláival jó kapcsolatot alakít ki – hangsúlyozván a zenekaros gyermek töretlen, kitartó munkáját.
Muzsikus személyisége a környezetből érkező jeleket egyéni módon dolgozza fel, a feladatokat, habár kiválóan és maximálisan, de nem a tipikus feldolgozásmintával oldja meg. 20 éves házassága felbomlik. Fia nős, egy leány- és két fiúunokával ajándékozza meg. Első unokája, kire egész életében gondja volt, két leánydédunokát adott. Első családja is Debrecenben él. 1979-ben bebizonyosodik, hogy a fúvószenekar életképes, taglétszáma 40-ről ötven főre bővül. Programjuk: délutánonként szólampróba, szombatonként összpróba és fellépések.
A feltételek megteremtésére irányuló zeneiskolai és városi támogatás nyomán élesztette fel a debreceni fúvószenei életet. Egyre többet hallatnak magukról, és sorra hozzák a szakmai elismeréseket és az első díjakat, Rádió- és egyéb felvételek, Csillebérc és Zánka következnek. Mottó: egy életre szóló munka, tanulás és barátságok kellenek a koncertek pompájáért, az egyesületi életért.
1982-ben összeköti életét Vadász Gabriellával, aki egy leánygyermeket nevel (Viktória 1969). Nevelt lánya a szárnyai alatt kitartó szorgalommal, kiváló tanulmányi eredménnyel tett bizonyságot az életre szóló választásnak – mint fuvolista és tamburmajor oszlopos tagja lett a fúvószenekarnak. Férjezett, egy leány- és egy fiúunokával ajándékozza meg.
1984-ben már a 10 éves jubileumát ünneplő fúvószenekarral nyer országos kiválasztást Belgrádba a „Gyermekek Öröme” Nemzetközi Zenei Fesztiválra, melyen 17 ország gyermek- együttese lép fel. Kétezer néző, „vastaps” kíséretében képviselik hazánkat. Eurovíziós adás közvetíti, itthon a Kossuth rádióban hangzik el a velük készült riport. Itthon már vonulnak a Virágkarneválon, alaki gyakorlatukat az „István, a király” dallamára a ma is őrzött nemzeti színű egyedi tamburmajor bottal dirigálja. A fúvószenekari átiratot maga készítette. Közreműködnek Debrecenben az Ünnepi könyvhéten és az új Ady Endre Gimnázium megnyitóján. Ettől a tanévtől a Simonffy Emil Zeneiskola kapja meg a fúvószenekar működtetését, és birtokba veszik a kis hangversenyteremmel is rendelkező új zeneiskolát. Már főállásban végzi zenepedagógiai munkáját. Korrekt vezetéssel és szervezéssel működteti az immár „aranydiplomás” zenekart, felkészítve őket a külföldi kihívásokra. Ekkor már sajátos arculatuk van, jazzt is játszanak. Beindul az európai cserekapcsolat: 1986. Svédország–Göteborg környéke a Kungsbackai zeneiskolával kooperálva; 1988. NSZK – Stuttgart környéke, a Schwäbisch Gmünd városi ifjúsági fúvósok meghívására. Itthon a debreceni rendezésű országos fesztiválon kiemelt „arany” fokozatot nyernek. 1989. Belgium – a KÓTA javaslatára az Európai Ifjúsági Zenekarok Nemzetközi Fesztiválján vesznek részt. Neerpeltben nemzetközi zsűri előtt 120 együttesből a II. díjat érdemlik ki. Felveszik az Ifjúsági Fúvószenekar nevet. 1990. NSZK – a Stadthageni Ratz Gimnázium Ifjúsági zenekara meghívásának tesznek eleget. 1991. Románia – Nagyvárad: A civisvárosból, Debrecenből érkező diákok Váradon címmel jótékonysági koncertet adnak az Állami Színházban. A bevételt a romániai forradalomban árván maradt gyermekek javára ajánlották fel. Még ekkor a Váradi Nagykoncert sorozat keretében – személyes meghívásra – vezényli a Nagyváradi Szimfonikus Zenekart. A siker és az ő boldogsága leírhatatlan. Ez év júniusában Olaszország – Olevano Romano városka Fúvószenekarával turné, mely felejthetetlen.
A Vatikánban audiencián vesznek részt – ajándékul Brahms: V. magyar táncát játsszák. II. János Pál pápa magyar nyelvű üdvözletében utal a közelgő magyarországi látogatására. Decemberben Karácsonyi koncerttel kezdik a debreceni római katolikus Szent Anna templomban tartandó koncert-sorozatukat az orgona javára. A hangversenyen közreműködnek a Csokonai Színház szólistái és a Maróthi kórus. Közreműködnek a Kölcsey Ferenc Tanítóképző Főiskola Kölcsey Napok rendezvény sorozatán. A szombatonkénti zenekari összpróbákra itt a főiskolán kapnak helyet. 1993. Anglia – Winchester, Hampshire – párizsi pihenővel. 1994. Csehország-Cheb (német határ): a FIJO’94 Nemzetközi Fesztiválról elhozzák a legjobb hangszeres tamburmajor „Miss Orchester” címet. Átmennek másodszor Stadthagenbe és Bad Neundorfba térzenét adni – a német zenekar vezetője aradi filharmonikus kolléga (régi-régi idők…).

Itthon a Virágkarneválon a Kölcsey Ferenc Gyakorló Általános Iskolája majorett-csoportjával II. helyezést érnek el. 1995. évben nyugdíjba vonulásáig csúcsra viszi az immár ifjúvá nőtt zenekart. Fellépnek a Tavaszi Fesztiválon az akkori Kamaraszínházban,és megtartja a „Búcsúkoncert”-jét fergeteges sikerrel – a Volt egyszer egy vadnyugattal zárnak. A meghatódott szülők rendezte fogadáson a gyakorló általános iskola aulájában ünnepelnek – felesége jelmondatával: Nem búcsú, csak egy korszak lezárul. Az eltelt húsz év alatt összeforrt lelkes ifjúival és az életre szóló kapcsolatokkal, segítő támogatásokkal létrejön a Debreceni Melódia Kultúráért Zenei Alapítvány Fúvószenekara. Megfelelő próbaterem miatt vállalja Hajdúszoboszlón mint nyugdíjas a tanítást, valamint a Bad Bürrheimbe (német-svájci határ) szóló meghívást, és újra összekovácsolódnak. Már a megyébe is kilépve újra hallatnak magukról – Hortobágyi Lovas Napok, sorra nyíló Wellness-szállodák, élményfürdő, térzenék teszik teljessé az együtt maradás fáradságos örömét. Próbatermük Debrecenben is kerül, a Valcer Táncstúdió előzenés rendezvényeinek és a virágkarneváli produkciók fúvószenekari kíséretét vállalva. 2000-ben megtartják bemutatkozó koncertjüket – nagy sikerrel. A zenekar és karmesterük a zene bűv-varázsában élnek. Szerény nyugdíja mellett kijár tanítani Biharkeresztesre, növendékei szépen szerepelnek a helyi református templomban évzáró ünnepélyükön. A sors kegyesen adta Földest is, mint ahogy az egyik tőlük kapott emléklap fémjelzi: az együtt töltött feledhetetlen évek emlékére… Egy alapítványi jótékonysági estre ki is vitték a fúvószenekart a Valcer majorett csoportjával, nagy sikert arattak. Örömmel járt ki a településre, hiszen mindig örömmel fogadták. A stressz által kikezdett szervezetét gyógyszerekkel karbantartja, de 2004-ben összeomlik. Minden ismerőse örömére hamar felépül, felerősödik, újra autót vezet, de elcsendesedik. Változatlanul hazajár minden nagy ünnepen a Nagyváradi Bazilika Szent László Ének- és Zenekarában zenélni. Kapcsolatait fenntartja – immár felnőtt zenekarosai 70. születésnapján megajándékozzák, bankettel köszöntik a Zeneiskolában, igazgatója a közös külföldi turnék video-DVD felvételeivel ajándékozza meg. Pedagógiai jelmondata: *„Nem akarok mindenáron zenei szakembereket képezni, hanem zeneismerő és zeneszerető embereket, akiket összetart a zene, s a jó közösség mindannyiunk hasznára válik. Én ezt adtam útravalóul egy egész életre.”*

Hangyaszorgalommal összehozott kottatárát is a Melódiák-nak adja, a rendezvényekre, filharmonikus koncertekre eljár, halkan részt vesz továbbra is a város életében. Szellemisége alatt létrejön a második zenei alapítvány, a Debreceni Big Band. 2011 márciusában tartották bemutató koncertjüket, amit ő már nem érhetett meg. 2010 advent második vasárnapján otthonában éri a hirtelen halál. Hamvait a debreceni Római Katolikus Szt. Anna Székesegyház altemplomában helyezték örök nyugalomba szeretett iskolája rézfúvós együttesének kísérete mellett, és hű zenekarosai – talán mindnyájan – neki zenéltek búcsúzóul. Pali bácsi, nyugodj békében!

Munkái:
- Üstdob iskola I-II.
- Átiratok fúvószenekarra

Díjak:
- Művészeti egyszeri alkotói ösztöndíj 1985
- Bartók Béla-Pásztory Ditta-díj 1991
- „Pro Patria” Alapítvány Nívó-díja 2002

Kitüntetések:
- Kiváló úttörővezető 1981
- Szocialista Kultúráért 1986
- „Debrecen Város Közoktatásáért” kitüntető díj 1995

Források:

- Premontrei Római Katolikus főgimnázium – Jeles diákok Emlékkönyve 1996.
- Premontrei Öreg Diákok Egyesületének Hírlevele 2005.
- Debreceni Kodály Zoltán Zeneművészeti Szakiskola Évkönyve
- „Ki kicsoda a magyar zenei életben?” 1979., 1988.
- Nagyváradi napilapok – Bihari Napló, Fáklya, Crisana 1991-ig
- Hajdú-Bihari Napló 1975-től napjainkig
- Hang- és képfelvételek, hivatalos és magánlevelek, személyes dokumentumok, riportok

Markóczy György
Tamusné Molnár Viktória
Debrecen

„A pedagógus hivatása azért is szép, mert az Univerzum talán legkülönlegesebb és titokzatosabb elemével, az emberi elmével és lélekkel foglalkozik.”
(Villányi László)

M

MAKAY LÁSZLÓ (Kassa [ma Szlovákia], 1914. november 28. – Kisvárda, 1998. július 26.): földrajz-történelem szakos középiskolai tanár, múzeumigazgató.

Most, amikor meggyújtjuk lelkünkben az emlékezés gyertyáját, hogy pislákoló fényénél felidézzük a Kisvárdai Állami Tanítóképzőben történelmet és pedagógiát tanító osztályfőnökünk, Makay tanár úr alakját, egyéniségét, szellemiségét, tisztelettel, köszönettel és hálával gondolunk rá. Tanárpéldakép volt ő.

Édesapja, Makay Kálmán a helyi javítóintézet református lelkésze, édesanyja, Hegedűs Irma tanítónő, aki hét gyermeket nevelt fel. Kétévesen Alsóvadászra költöztek, ahol elemi iskoláit végezte. A gimnáziumi tanulmányok színhelye a hajdúböszörményi Bocskai Gimnázium volt, majd Debrecenben szerzett földrajz-történelem szakos tanári és – a teológiát is befejezve – lelkészi és vallástanári oklevelet. Ebben őseit követte, akik falusi lelkészek, rektorok és nótáriusok voltak.

Első munkahelye a nyíregyházi Református Tanítóképző, ahol 1937 és 1941 között teljes óraszámú óraadó vallástanító, majd a következő tíz évben rendes tanár, aki kezdetben szaktárgyait, később a pedagógiai tárgyakat tanította.

1942-ben kötött házasságot Mátyás Ilona Ibolya tanítónővel, egy tősgyökeres kisvárdai pedagógus család lányával. Mátyás István az Ipariskola igazgatója volt, felesége Sípos Mária, a legendáshírű Mátyás Mariska tanító néni, aki évtizedeken át mindig az első osztályt tanította kiváló eredménnyel az írás-olvasás tudományára.

A házasságukból három fiúgyermek született: László, aki elektromérnök lett, István mérnöktanár és Béla állatorvos, aki fiatalon egy autóbaleset vétlen áldozataként életét vesztette.

A „fordulat” éve nemcsak iskolájának államosítását hozta magával, hanem nyíregyházi lakásuk elvesztését is.

1951 nyarán Kisvárdára költöztek. Makay Lászlót az Állami Tanítóképzőbe helyezték, majd amikor leánygimnáziummá alakult az iskola, ott maradt tanárnak.

„A forradalom idején több cikk jelent meg rólam. A Szabad Szó című újság 1956. október 31-én megjelent cikkét sajnos félreértették és népgazdasági érdekből a 3. sz. Általános Iskolába helyeztek az 1959-60-as tanévre.” – olvasható az egyik visszaemlékezésében.

Minisztériumi rendelkezésre került a Bessenyei György Gimnáziumba 1960-ban. Történelmet,

művészettörténetet, politechnikát tanított 15 éven át.
Ezzel egy időben 1965-től a Vármúzeum tiszteletdíjas vezetője. 1975-ben került át a Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Múzeumok Igazgatósága állományába igazgatóként. Innen nyugdíjazták 1979 májusában 42 évi munkaviszony után.
Nyugdíjba vonulásakor így méltatták:
„Makay László a kisvárdai Vármúzeum alapítója, a Rétköz régészeti, néprajzi kincseinek lelkes gyűjtője, a város élő helytörténeti lexikonja."
A Rétközi Múzeum néven megnyíló új tájmúzeum 1986-tól 1994-ig, 80. születésnapjáig tudományos munkatársként alkalmazta.

Felesége, aki tanítványa is volt, így emlékezik: „A férjem jelszava volt: Ismerd meg hazádat! Első a szülőhely és környékének megismerése, és ezt már kisiskolásként el kell kezdeni, aztán tágítani a kört és újabb és újabb földrajzi helyeket, hazánk szép tájait felfedezni. Kik éltek, alkottak azon a vidéken? Milyen népi szokásokat, művészeti alkotásokat hagytak az utókornak? Mire a felnőtté válás küszöbéhez elérkezik a diák, jól kell, hogy ismerje hazáját. A kirándulás varázsát nem a kényelem, nem a pazar ellátás kell, hogy adja, hanem az élmények varázsa. Barátai, ismerősei révén iskolákban ütöttek tanyát, s hogy minél kevesebbe kerüljön, maguk főztek. Aki nem volt jó anyagi helyzetben, azt segítették, előadásokat szerveztek, és a bevételt a kirándulásokra fordították. A programot a diákjaival együtt állította össze, arra figyelmeztetett, hogy a kirándulás szervezését meg kell tanulni, elő kell készíteni. Útra kelés előtt tájékozódni kell, útleírásokból ismereteket szerezni, és felelős kirándulókká kell nevelni a diákokat. Esténként néptáncokat, népdalokat tanultak a helyiektől. Meg akarta értetni tanítványaival, milyen büszkeség magyarnak lenni, milyen értékek rejlenek hazánkban, népünkben. Lelkes fotós volt, ő maga hívta elő a filmet. Számos tanítványa őrzi ezeket a fekete-fehér fotókat."
A tanítóképző második, harmadik osztályában 1951-52-ben Makay tanár úr tanította a történelmet. Emlékezetesek maradtak ezek az órák. Tanár úr nagy tudással, széles látókörrel rendelkező tanárember volt. Nem a tankönyv volt számára a mérce. Sok forrásból merítette az ismereteket, és változatos módszereket alkalmazott. Ha látta elkalandozott tekintetünket, módszert váltott, hogy ismét az ismeretszerzés útjára terelje figyelmünket. Nem emlékszem arra, hogy feleltetett volna bárkit. Csak beszélgetett velünk, kérdezgetett a tanítási órán, esetleg szünetben, és pontosan felmérte tudásunkat. Az is előfordult, hogy kérdéseket kellett feltennünk az anyaggal kapcsolatban, és vagy ő, vagy valamelyik osztálytársunk válaszolt rá. Csodálkoztunk, de megnyugtatott, kérdezni csak az tud, aki jártas a tananyagban, nem a „leckét" kell felmondani, hanem az összefüggéseket látni. Pillanatok alatt rájött apró kis trükkjeinkre, de soha senkit meg nem alázott, hanem amikor alkalom adódott, tudatta velünk, hogy akadnak diákok, akik… S mi megértettük, megtanultuk egy életre, hogy a szónak és tettnek összhangban kell lenni, csak akkor vagyunk hitelesek.
Megtanultuk azt is, hogy nem elég a célt látni, tudni kell helyesen cselekedni. Azt hangoztatta: *„Bölcsesség, ha tudjuk mi a teendőnk, az érdem pedig az, ha meg is tesszük."* A sikertelenségbe nem szabad belenyugodni, keresni kell a sikerhez vezető utat.
Ő maga ezt tette egész életében. Bizonyíték erre a Pedagógiai Szemlében közölt (1960 7.-8. szám) írása: Gondolkodásra nevelés a történelemtanításban. *„Mivel sokan nem értették meg a legalaposabban megrágott kérdéseimet sem, arra kellett következtetnem, hogy nem tudnak tanulni. Előbb csak hagyományos módszerekkel kísérleteztem a jobb eredmény érdekében… A javulás nem volt lényeges… Az önálló munkát igénylő kérdések kidolgozásával begyakorolták a tanulók az alkotómunkát, fejlődött gondolkozásuk, kifejezőkészségük, az egészséges megterhelés fokozta tevékenységi vágyukat. A történelem tudatos tanulása hozzájárult más tárgyak eredményes tanulásához is."* – olvashatjuk többek közt ebben a tanulmányban.
Nekünk, pedagógus pályára készülőknek számtalanszor elmondta: az olvasni nem tudó, nem akaró ember deficites lesz az élet számos területén, gondolkodásában, nyelvhasználatában szegényedik, igénytelenedik. Fontos az olvasás kisgyerekkori családban való megalapozása, s ezt az iskolában tervszerűen fejleszteni kell. Aki olvas, az gondolkodik, ítéletet, véleményt formál, érzelmi hatások érik, erkölcsi állásfoglalásokat alakít ki. A Nyíregyházi Tanárképző Fő-

iskola Füzetei-ben ezt olvashatjuk Makay tanár úr egyik cikkében:
„Megemlítem a könyvszeretetre, az olvasás szükségletté tételére, a helyes rádióhallgatásra, és a helyes televíziónézésre való nevelést is. Ezeknek azért tulajdonítok nagy jelentőséget, mert ezek a sírig tartó önképzés legönkéntesebb és legintenzívebb eszközei.”

Móriczné Bíró Angéla az emlékek világából így idézi fel Makay tanár úr alakját:
„Jó kiállású, magas termetű, nagy tudású, higgadt tanárember volt, aki a hangját soha fel nem emelte. Nagy türelemmel, hozzáértéssel készített fel bennünket a pedagógusi pályára, a gyakorló tanítási órák előkészítésével, majd az órák értékelésével. Az első tanítási órák sikereinél, kudarcainál mindig mellettünk állt, lelkesített, vigaszt öntött elkeseredett lelkünkbe, ha a kitűzött nevelési célt a gyakorló tanítási órán nem értük el, és ezért kemény bírálatot kaptunk. Megnyugtatott, nem volt haszontalan az óránk, mert a tudást átadtuk, igaz, más nevelési célt értünk el, de a jellemformálás folyamatában így is hasznos volt.”

Dr. Radnótiné Darabánt Éva megemlékezése:
„56 év távlatából csak meghatódva lehet az élményeket és emlékeket megőrizni és felidézni osztályfőnökünkről. Kék szemében, szája szögletében mosoly bujkált. Fölénk magasodott nemcsak termetével, hanem tekintélyt sugárzó egyéniségével is. Óráin a katedrán állt vagy ült, nem sétált a padok között, rálátott minden tanítványára, s ha eltévelyedtünk, figyelmeztetett: »Lányok, halkabban!«, s nekünk ennyi elég is volt, mert nemcsak mi szégyelltük el magunkat, hanem az ő arcán is halvány pír jelent meg. Észrevehetően tisztelt bennünket, s mindenkit a keresztnevén szólított. Az ő pedagógiájából tanultuk meg: *»Követelek tőled, mert tisztellek!«* Tőle tanultam egy, a tanári pályámat végigkísérő pedagógiai »fogást«: hogyan lehet dicsérve is elmarasztalni, bírálni bántás nélkül. Sokra becsülte azokat, akik önzetlenül segítettek társaiknak. D betűs lévén az elsők között érettségiztem. Megkönnyebbülve szívesen tanulgattam azokkal, akik a megmérettetés előtt álltak. A tanár úr megdicsért és egy jutalomkönyvet kaptam az érettségi bizonyítványommal, a következő beírással: »Kedves könyveim legkedvesebbike, a Kortársak nagy írókról című összeállítás, amely hatvan, szavakkal megrajzolt portrét tartalmaz.« Mai napig értékes kincsként őrzöm. Tanár úr lelkesen magyarázta nemcsak az eseményeket, hanem az összefüggéseit is.
A helytörténeti ismeretekre nagy hangsúlyt fektetett, tőle hallottunk először a kisvárdai vár mondájáról. Kutató- és gyűjtőmunkára inspirált bennünket. Hogy történelem szakos tanár lettem, bizonyára meghatározó szerepe volt Makay tanár úr sokoldalúságának. Szerencsésnek mondhatjuk magunkat, akik a tanítványai lehettünk, nemcsak tudásbeli ismereteket, hanem sok olyan nemes emberi értékeket kaptunk tőle, mely jellemformáló erőnkké vált.”

Kormány Margit volt tanítvány is emlékezik:
„Nehéz időkben, az 1950-es évek első felében voltam diák a Kisvárdai Állami Tanítóképzőben. A harmadik évfolyamtól lett osztályfőnökünk Makay László tanár úr. Ebből az időből sok kedves emléket, gesztust őrzök a tudós tanárról, a büszke családapáról, aki oly szeretettel beszélt a fiairól, megosztva velünk gyermeki megnyilvánulásaikat.
A történelem mellett a pedagógiai szaktárgyakat tanította nekünk. Tanóráinak hangulata, oktatási módszerei nyugalmat, biztonságérzetet árasztottak. Következetes és nagyon emberséges, segítőkész, jó tanárunk volt. Azokban az időkben erre nagy szükség is volt, hogy megfelelően fel tudjunk készülni a tanítói pályára. Makay tanár úr óráin mindenki megnyugodhatott, elmúltak a félelmek, izgalmak, diákos drukkolások. Éreztük jóindulatát, atyainak mondható gondoskodását.
Tanár úr kiváló történész volt, magas műveltsége, példamutató felkészültsége, olvasottsága, mind megkönnyítette számunkra a tananyag megértését, amit gazdag illusztrációs és idézetanyaggal színesített. Rengeteg olvasnivalót ajánlott, és mi lelkesen bújtuk érte a könyvtárakat. Negyedikes korunkban meghatározó megalapozást kaptunk azzal, hogy bevont bennünket a helytörténet-kutatásba, a tárgyi gyűjtőmunkába, amellyel egyik legnagyobb alkotását, a Kisvárdai Rétközi Múzeum megalapozását indította el. Valamennyien lelkesedéssel végeztük kutató-gyűjtő feladatainkat és kitörő örömmel számoltunk be egy-egy értékes lelet megtalálásáról. Anyagaink az iskolánk előcsarnokában kerültek kiállításra. Nagyon büszkék voltunk

kőtári gyűjteményünkre, sajátunknak éreztük. Szünetekben ott ólálkodtunk a Nemzeti Múzeum régészei körül, akik a kőbe vésett latin szövegeket fordították. Egy életen át büszke örömmel említem meg penyigei múzeumunkban Makay tanár úr nevét nap mint nap, akinek tanítása, példája révén beoltódtam a múltkutatás, az értékmentés szeretetével, ezt továbbadva tanítványaimnak hoztam létre egy kis falu, Penyige Helytörténeti Gyűjteményét. Tanár úr következetes eltökéltséggel, hozzáértő igyekezettel tervezte, szervezte, készítette elő egy múzeum létrehozását Kisvárdán. Az ő nevéhez fűződik, neki köszönhető, hogy ez megvalósult. A Vár körüli ásatások után a feltárt leletek képezték a Vármúzeum alapját, amely a Vár helyreállított szárnyában kapott helyet. Később a bővülő tárgyi anyag alapját adta a Zsinagógában elhelyezett Rétközi Múzeum. Az idő múlásával példája változatlanul hat, emléke nem halványul, hanem világít tovább tanítványai és tiszteői lelkében. Így tartozom én is azok közé, akik nemes példáját követik, akik előtt ő Makay László tanár úr, élő, világító példa."

1954. május 9-e ballagásunk napja, tanítóképzős napként vonult be emlékeinkbe. Ezen a napon, ballagás után történt a kőtár megnyitása, délután tornavizsga, este Kodály-Bartók műveket bemutató hangverseny, ahol fellépett az iskolánk énekkara, Vass János és Illés András zenetanárok. Ilyen hangversenyt, csodálatos kézimunkakiállítást, rendezvényt nem láttak, hallottak addig a jelenlévők. A csodálatos népdalfeldolgozásokat Vass tanár úr tanította be az énekkarnak, a szervezés-tervezés nehéz feladatával osztályfőnökünk birkózott meg. Ilyen emlékezetes ajándékot egyetlen osztályfőnök sem tudott ajándékba adni ballagó osztályának.

Néző István a város helytörténetét kutató, publikáló könyvtáros így összegezte Makay tanár úr megjelent munkáit:
„A pedagógiai munka fejlesztésével két írás foglalkozik. A *Gondolkodásra nevelés a történelemtanításban.*(Pedagógiai Szemle, 1960), továbbá *Hozzászólás a korszerű a történelemtanítás kérdéseihez,* (Nyíregyházi Tanárképző Főiskola Füzetei, 1972).
1973 márciusától 1974 decemberéig jelent meg legfontosabb műve a Kelet-Magyarország című lap 11 részes cikksorozata, amely *Ékességünk a vár* címet viselte. Felelős szerkesztője volt a Kisvárdai Múzeum kiadványainak. (Kisvárda kapitalista fejlődése, 1983). A *Csodakút* tanulmánykötetben jelent meg *A fehérlófia elemzése* 1994-ben.
Makay László pedagógusként, népművelőként, helytörténészként, teremtő emberként példaképül szolgálhat az utókornak. Neve összeforrt a várossal, a kisvárdai múzeum korai éveivel." – fejezi be Néző István.
1998. július 26-án Makay László hirtelen örökre eltávozott körünkből. Búcsúztatásán nemcsak már nyugdíjas tanítványai, fiatalabb tanártársai vettek részt, de Kisvárda hálás lakói is. 47 évet töltött maradandó munkával városunk falai között. Az illetékesek sok dicsérettel, emléklappal köszönték meg a tanár úr munkáját:
-1970 Miniszteri Dicséret
-1974 Kisvárdáért, Kisvárda városért emléklap, érem
-1976 Szocialista Kultúráért miniszteri dicséret
-1994 Megyei Művelődésért kitüntetés.
A tanár úr nem kitüntetéseire volt büszke, hanem alkotó, teremtő munkájára, hiszen ő használni akart, nem tündökölni.
Az emlékezés koszorúja elkészült, szalagjára Fekete István csodálatos mondatait írjuk: *„Az idő múlhat, a szépség és a jóság, a szeretet és az igazság nem múlik el, hanem örökös, mint a testetlen Valóság, s ezekből annyit kap mindenki, amennyit megérdemel."*
Mi, volt tanítványok arra a fáradhatatlan pedagógusra emlékeztünk írásunkkal, aki 38 éven át a történelem, a pedagógusi munka, a művészet szeretetére, országunk, népünk megbecsülésére tanított bennünket. Mi a tőle megszerzett tudást továbbadtuk tanítványainknak.

2010. október 8-án emléktáblát avattak Makay tanár úr emlékére a Rétközi Múzeumban.

Dr. Pál István, a Sóstói Múzeumfalu igazgatója a következőket mondta: „Laci bácsi már csupán a táblán van itt közöttünk. De reméljük, hogy föntről mind a mai napig érdeklődéssel figyeli munkája beérését, a követők tevékenységét. Emlékezzünk Rá kegyelettel és tiszta szívvel, hiszen megérdemli!”

Köszönet azoknak, akik segítettek az emlékek felelevenítésében:
- Makay Lászlóné Mátyás Ilona Ibolya (feleség, nyugdíjas pedagógus)
- Néző István (helytörténész, könyvtáros)

Volt tanítványok (nyugdíjas pedagógusok):
- Dr. Radnótiné Darabánt Éva
- Kormány Margit
- Móriczné Biró Angéla

Papik Imréné Leveleki Zsuzsanna
Kisvárda

MÁRTON JÓZSEF (Hajdúszoboszló, 1930. február 28. – Debrecen, 2010. október 25.): tanító, általános iskolai tanár, igazgató.

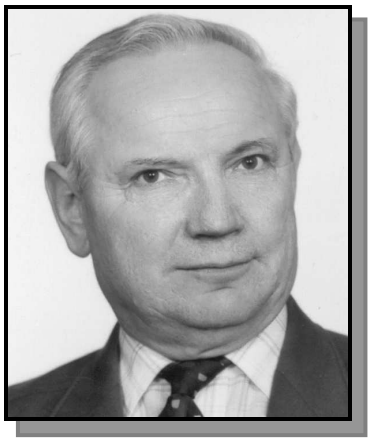

Hajdúszoboszlón született szerény körülmények között élő dolgos, paraszti család egyedüli gyermekeként. Szüleitől megtanulta a munka szeretetét, emberi tisztességet, áldozatvállalást, hitbeli meggyőződést. Ezt egész élete folyamán követendő példának tekintette. Ezeket megtalálta felesége személyében is, s örömmel látta folytatását gyermekei és unokái mindennapjaiban is.

Az elemi és polgári iskolát szeretett városában végezte 1936-44 között.

Tanítóinak, tanárainak személyisége döntően befolyásolták azt az elhatározását, hogy tanító lesz.

1944 nyarán iratkozott be a Debreceni Református Tanítóképző Intézetbe, ahol 1949 júniusában tanítói oklevelet kapott.

1951-55 között az Egri Tanárképző Főiskola levelező tagozatán matematika-fizika szakos tanári oklevelet szerzett.

Az 1964-67-es években (szintén munka mellett) a Debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetemen pedagógia szakos előadói oklevéllel egészítette ki diplomáit.

Első munkahelye a Komádi-Dobaipusztai Népiskola volt, melyet akkor fejlesztettek két tanerőssé. Itt az ötödik-nyolcadik osztályosokat tanította.

1950 augusztusától áthelyezték a szülővárosához tartozó délkelet-tilalmasi tanyasi iskolába. Itt vezető tanítói megbízatást kapott.

1954. augusztus elsejével bekerül a városban lévő leányiskolához, ahol matematikát és fizikát tanított, és minden évben osztályfőnök volt.

Ezen a nyáron megnősült. Felesége szintén pedagógus. 56 boldog évet töltöttek el együtt, s nevelték fel két gyermeküket: Évát, aki 1957-ben és Attilát, aki 1963-ban született. Mindkettő egyetemet végzett.

1961. szeptember 1-jei hatállyal áthelyezték az akkori fiú-, ma Gönczy Pál Iskolához, és megbízták az igazgatóhelyettesi feladatok ellátásával. Az itt eltöltött 16 tanévben gazdag tapasztalatokat szerzett az iskolai élet szervezési, szakmai, pedagógiai irányítása területén.

1977. augusztus elsejével megbízták az Úttörőház irányításával.

1978. augusztus 1-jei hatállyal az akkori 5. számú (ma Pávai Vajna Ferenc) Általános Iskolához helyezték, s kinevezték igazgatónak. Tizenöt évet töltött ezen az utolsó munkahelyén.

2009-ben gyémántdiplomájának átvételére készített szakmai önéletrajzából a nyugalom, a biztonság áradt, a pedagógushivatás iránti mély meggyőződés, melyet meg tudott őrizni élete minden szakaszában.

Végigjárta a pedagóguspálya minden lépcsőfokát. Öt évig tanyasi tanító volt. Nem szégyellte bevallani, hogy idősebb kollégájától sok bölcsességet, emberséget, hasznos gyakorlati ta-

pasztalatokat szerzett, melyeket vezető tanítóként gyümölcsöztetni tudott. Képesítés nélküli fiatal tanítókollégái munkáját igyekezett segíteni abban, hogy közös munkájukkal biztosítsák a tanyasi gyerekek ismereti és értelmi fejlődését. Már akkor is igen jó kapcsolatot alakított ki a szülőkkel.

Tanárként számtant, mértant és fizikát tanított. Nagy türelemmel oktatta a sok gyerek számára nehéz tárgyakat. Tanítási óráit már ebben az időben is úgy szervezte, hogy biztosítsa a tehetséges tanulók továbbfejlődését, de a lemaradókkal is elsajátítassa a továbblépésükhöz szükséges alapokat. Osztályait sikerült igen hamar jó közösségekké fejleszteni.

Pedagógustársait rendkívül becsülte, tisztelte.

Így írt erről: *„Úgy éreztem, hogy pedagógustársaim – akik egy része itthoni iskolás koromban már tanítóim, tanáraim voltak – szeretettel fogadtak, gazdag tapasztalataikkal segítettek, s a korabeli sokszor feszültebb társadalmi légkörben is értelmes megfontoltságra is példát mutattak.”*

Igazgatóhelyettesi munkájáról így vall: *„Igazgatóimmal és pedagógus-kollégáimmal jó emberi együttműködésben oldottuk meg a viszonylag gyakran változó pedagógiai szemléletből adódó feladatokat, melyek közül néhánynak a helyességében magunk is kételkedtünk.”*

Ez irányú munkáját az 1964-ben készült minősítésében így értékelték:

„Funkcióját a nevelőtestület és a felsőbb hatóság megelégedésére látja el. Magatartásával emberi közelségbe került a nevelőkhöz, azok vezetői tevékenységében szívesen támogatják, …feladatait maradéktalanul elvégzi, az iskola irattára precíz. Az iskola belső életének irányítását logikusan felépített beszámolóival nagyban előmozdítja. Óralátogatásai és óraelemzései alkalmasak a munka megjavítására. A nevelők érzik és tiszteletben tartják szaktudását, és utasításait szívesen fogadják.”

Az Úttörőház igazgatójaként a gyermekek szabadidős tevékenységének, a szakkörök tartalmi fejlesztésének, a nyári táboroztatások lehetőségeinek kiszélesítését tekintette feladatának.

Pedagógus pályafutása legnagyobb kihívásának tekintette az igazgatói feladatok ellátását. Az 5. számú iskolát 1971-ben építették és hozták létre a város peremén. Az iskola tanulóit és nevelőit a város már működő négy általános iskolájából tobozozták.

Megalakulása után a városban itt volt a legmagasabb a hátrányos helyzetű és lemorzsolódó tanulók száma. Több tanévi szívós munkába telt az iskola elismerésre méltó arculatának kialakítása, az egyre növekvő létszám miatti bővítése, fejlesztése (négy tanterem építése, sportpályák létesítése, új eszközök beszerzése). A pedagógustársak szakértelmével, a szülők segítő együttműködésével sikerült színvonalassá tenni az iskolát, melynek tanulói tisztességesen megfeleltek a városban a korszak tanulmányi követelményeinek, neveltségi elvárásainak.

Igazgatói munkájának eredményességét bizonyítja az 1981-ben készült minősítése:

„Felkészültsége jó. Pedagógiailag megalapozott, orientáló munkatervet készít az iskola életének, tevékenységének programozására. Az iskola nyitottsága fejlődött, különösen kiemelkedő az e célból szervezett pedagógiai napok megrendezése. Az iskolai élet demokratizmusának fejlesztéséért sokat tett. 1978-ban olyan iskola irányítására kapott megbízást, ahol egységről beszélni nem lehetett. Türelemmel, meggyőződéssel elérte, hogy a nevelőtestület pedagógiai egysége sokat fejlődött.”

A minősítés még kiemeli az irányító munka céltudatosságát, a testületi értekezletek színvonalas szervezését, a korszerű módszerek alkalmazását. Megemlíti még a tankötelezettségi mutatók megnyugtató alakulását. Igen jónak ítéli a dolgozók munkafegyelmét, az iskola rendjét és tisztaságát. Kollégái beszélgetéseink során rendkívül pozitívan nyilatkoztak emberi és vezetői tulajdonságairól, empátiájáról.

44 munkában töltött évből 43-at szeretett városa, Hajdúszoboszló oktatási intézményeiben töltött el. Igazi lokálpatrióta volt.

Részt vállalt a közügyekben is:

- Alapító tagja a Bárdos Lajos Városi és Pedagógus énekkarnak.
- A ’60-as években tanít a Dolgozók Általános Iskolájának esti tagozatán.
- A 70-es években az Ipari Szakmunkásképzőben is oktat.
- 1954-től nyugdíjazásáig a Pedagógus Szakszervezet Városi Bizottságának vezetőségi tagjaként mint gazdaságfelelős intézte a tagság és a szervezet gazdasági ügyeit, s később a Munka-

ügyi Döntőbizottság tagjaként képviselte a dolgozók érdekeit.
- A ’90-es évektől négy-öt éven át a Hajdúszoboszlói Magyar-Finn Baráti Kör elnökeként szervezte és vezette a kör tevékenységét, nagy gondot fordítva a két nép közötti baráti kapcsolatok ápolására. Visszavonulása után néhány év múlva megszűnt a társaság, mert nem volt, aki fordítson, levelezzen, kapcsolatokat ápoljon.
1993-ban nyugdíjba vonulásával lezárult egy gazdag, munkában töltött pálya, melyről elmondható, hogy ez alatt a családjáért, a gyermekekért, kollégáiért s szeretett városáért dolgozott.
Halála után a „Szókimondó” című városi havilap szerkesztője így emlékezett róla:
„Nem tudjuk a különböző pedagógus nemzedékek életét, nehézségi fokok szerint rangsorolni… Úgy gondolom, ő ahhoz a nemzedékhez tartozott, aki szerény és szegény környezetből indult, háborús időszakban tanítóképzőben kezdtek, utána tanyasi iskolákba kerültek. Akik hivatásuk magaslatán álltak, bejutottak a falvak általános iskoláiba, s ha győzték erővel és kitartással, főiskolát végeztek… A legerősebbek eljutottak az egyetemig, s sokat tapasztalt, bölcs vezetői lettek a tanítóságnak. Ilyen ember volt Márton József. A rendszerek változtak, az ő meggyőződése, hite a tanítványaiban, az emberekben megmaradt.”
Nyugdíjas éveiben gyakran idézte az alábbi bibliai mondatot:
„Ama nemes harcot megharcoltam, futásomat elvégeztem, a hitet megtartottam.”(II. Tim. 4:7)

Temetésén, családján és rokonságán kívül barátai, kollégái, szülők és volt tanítványainak sokasága vett búcsút tőle.
Munkája során többször elismerték, kitüntették. Közülük néhány:
- 1974. SZOT oklevél
- 1976. Kiváló Úttörővezető
- 1981. Szakszervezeti Munkáért
- 1985. Szakszervezeti Emléklap
- 1988. Úttörővezetői Érdemérem

Amelyekre a legbüszkébb volt:
- 1974. Maróthi György Pedagógiai Díj és Emlékérem
- 1983. Kiváló Munkáért Érdemérem
- 1986. Pedagógus Szolgálati Emlékérem

Források:

- Családi és munkatársi emlékezések
- Munkahelyi minősítések 1964, 1981
- A Hajdúszoboszló című városi lap és a Szókimondó című városi folyóirat megemlékezései, 2009. 10., 2010. 11. és 12. száma

Márton Józsefné
Hüvelyes Lajosné
Hajdúszoboszló

DR. MÁTHÉ IMRE (Debrecen, 1911. január 21. – Budapest, 1993. május 2.): középiskolai tanár, egyetemi tanár, tudományos tanácsadó, az MTA rendes tagja.

Jelen összeállítás írója különleges helyzetben van. Visszaemlékezését olyan személyiségről írhatja, aki egyszerre volt édesapja, tanítómestere és hosszú éveken keresztül közvetlen munkatársa is. E ritka hármas együttállásból fakad az a látásmód, amiben a fiúi szeretet, a mesteri tisztelet és a team-munkából fakadó együttgondolkodás képessége adják a keretet, és segítik felidézni a száz esztendeje született dr. Máthé Imre arcképét.
Édesapja fűszer-kiskereskedő volt, akinek Debrecenben a Mester és Bundi utca kereszteződésénél volt a háza és kis szatócs-üzlete. Itt gyermekként a kis Imre is gyakorta segédkezett. (Az üzletet a háború után államosították a házzal együtt: utóbb kiderült, a lakóházat még a korabeli rendelkezések szerint is indokolatlanul.)
A háború után a már előrehaladott korú, vagyonukat vesztett szülőket Imre és leánytestvére, Ilona életük végéig ellátta, támogatta.

Édesanyja, Bozsik Ilona a Felvidékről származott. Mindig nagy szeretettel emlékeztek rá gyermekei. Ő volt, aki a kezdetektől a tudás becsületére, a tanulás fontosságára nevelte gyermekeit. Édesapám gyakran mesélte, hogy amikor szüleinek segédkezett, egy alkalommal ecetért kellett mennie, s útközben egy kőben megbotolva összetörte a teli palackot. Sírva ment édesanyjához, aki valahogy így vigasztalta: „Látod-látod, nem való neked ez a mesterség. Tanulj, s akkor nem kell majd ecetet cipelned, ilyesmi nem fog veled megtörténni." Édesanyjának igaza lett, de az élet a tanult pályán sem bizonyult kevésbé rögösnek.

Máthé Imre a debreceni Református Kollégium gimnáziumában végezte tanulmányait. Saját szavaival élve a kollégiumban kiváló, tudós tanárai voltak. Különösen sokat emlegette Hoffer András tanár urat, aki megszerettette vele a természetet és a növényeket. Így ír erről *„…attól is lelkesítve, hogy a növényekről már gyerekkorom óta tudtam, hogy olyan élőlények, melyeknek a Földön minden más élőlény létezését köszönheti…"*

Talán ez a korai csodálat tükröződhetett az 1933-ban írt tanári szakdolgozatában, melyet a debreceni Tisza István Egyetemen a klorofillról és a széndioxid-asszimilációról írt. Még hallgatóként jelentkezett demonstrátornak a nagy tekintélyű Soó Rezső mellé. A professzor meghallgatta a jelentkezőket, akik hangzatos elképzeléseikkel próbálták a professzor szimpátiáját elnyerni. Máthé Imre nem tett mást, mint szerényen megmutatta értékes, évek óta bővített herbáriumát. Néhány kérdést követően el is nyerte a kiírt állást.

1931 és 1938 között a debreceni egyetem Növénytani Tanszékének demonstrátora lett, díjtalan gyakornok, tiszteletbeli tanársegéd belföldi ösztöndíjjal és „tanulmányozási segéllyel". Első tudományos közleményei a Debrecen környéki florisztikai felmérésekről készültek. 1933-ban a hortobágyi Ohat-erdő botanikai, ökológiai és cönológiai tanulmányozásának eredményeiből készült el doktori értekezése. A mindössze 22 évesen, summa cum laude eredménnyel elnyert bölcsészdoktorátusának a fő szigorlati tárgya a botanika volt, a kémia és a geológia szerepelt melléktárgyként. Ezután a Tisza-, Körös- és Berettyó-menti ártéri erdők tanulmányai következtek.

Az 1934-ben megszerzett természetrajz-kémia szak mellé 1937-ben földrajzból is középiskolai tanári oklevelet szerzett, dicséretes minősítéssel. A Ref. Kollégium gimnáziumában 1936 és 1940 között ideiglenes, majd 1940 és 1942 között helyettes gimnáziumi tanári kinevezést nyert. Erre azért is szüksége volt, mert 1938-ban megházasodott, s a családalapításhoz a díjtalan gyakornokság és az ösztöndíj bizony nem lett volna elég.

Felesége, Németh Mária a Váncsodon szolgáló református lelkész lánya földrajz-történelem szakon végzett, ám később nem gyakorolta hivatását, hanem a család összetartó erejeként segítette férje tudományos munkáját.

A háború alatt, 1942-ben születtem első fiúként, továbbörökítve a keresztségben az Imre nevet, majd 1947-ben Ákos öcsém is világra jött, Pallagon.

Édesapánk középiskolai tanári tevékenysége tulajdonképpen csak kiegészítette fő foglalatosságát, hisz 1938 és 1942 között már díjas gyakornok és adjunktus volt az egyetemen, miközben 1940-ben az egyetem bölcsészettudományi kara magántanárrá habilitálta „florisztikai növényföldrajz" tárgykörből. 1939-ben, Soó professzor külföldi csereprofesszori működése idején a kar őt bízta meg az összes botanika tárgyú előadás megtartásával, majd 1941-től a debreceni tanszék önálló vezetésével és a Botanikus Kert igazgatásával is.

1942-ben került kapcsolatba a kutatás gyakorlati alkalmazásával, a mezőgazdasággal: ekkor kapott meghívást a pallagi Mezőgazdasági Akadémiára növénytani előadások és gyakorlatok megtartása végett. (Eközben debreceni egyetemi oktatási és kutatási feladatait is ellátta. Hetente 20-22 órát is tartott.)

Pallagon az agrárkutatásokhoz létrehozott egy botanikus kertet, melyben nemzetközi magcserével több száz növényfaj és -fajta állt vizsgálatok céljára rendelkezésére: mind közül kiemelkedett a szója- és rizsgyűjteménye.

Erdély visszacsatolását követően a botanikusok a visszacsatolt területek, különösen a Kárpátok növényvilágának tanulmányozását kiemelten kezelték. E kutatásokban Máthé Imre is aktívan részt vett.

1944-ben a Kolozsvári Mezőgazdasági Akadémia tanszékvezető tanári állására kiírt pályázatot több neves botanikus közül ő nyerte el. Mun-

kájába beletemetkező tudósként a háború és a politikai helyzet ellenére akkor vállalta a Kolozsvárra költözést, amikor mások már túlzsúfolt vagonokkal hagyták el Erdélyt. Székfoglaló előadása alatt Torda felől ágyúdörgés hallatszott. Röviddel ezt követően az Akadémia egy részét Keszthelyre evakuálták. Máthé Imre csupán könyveit, egy takaróként használható szőnyeget és néhány apróságot hozott magával. Felesége és a jelen emlékezést író fia Váncsodon várta a családfő visszatértét, s eztán Keszthelyre költöztek. A front itt érte utol a családot.

Mivel az oktatásnak a háború idején is folynia kellett, Máthé Imre tanár úr a folytonosság jegyében néhány apácahallgatónak tartott előadásokat szinte minden, a főiskolán oktatott természettudományi tárgyból. Formálisan például az élesztővel is foglalkozott munkája során, amely a kenyér készítéséhez nélkülözhetetlen, s így stratégiai fontosságának bizonyult. Ezzel sikerült kitérnie a tőle teljesen idegen katonaság és a frontra kerülés elől. A szovjet megszállás idején azonban kevésen múlott, hogy baja történjen, mert a szabadrablás idején egy fiatal hölgyet védelmébe vett az orosz katonák ellenében.

Keszthelyről az átigazolás után került ismét Pallagra, 1946-ban. Itt az Agrártudományi Egyetem Mezőgazdaságtudományi Karán a Növénytani Tanszék nyilvános egyetemi rk. tanárává nevezték ki. Sikerrel folytatta szója- és rizsnemesítési kísérleteit, melyeknek során árasztás nélkül is jó és biztonságos hozamot produkáló rizstörzseket sikerült szelektálnia. Különösen ígéretesnek bizonyult az ún. „Pallagi 67”-es. Az Agrártudományi Egyetem vidéki osztályainak felszámolását követően, 1949-ben Budapestre helyezték. Ekkor a szelektált rizs vetőmaganyag ott maradt. A „jóakaró szomszédok” disznóöléskor szétosztották és „hasznosították”, felszámolva ezzel a rizs hazai termesztésének egyik ígéretes és gazdaságos lehetőségét.

1950-ben már az Agrártudományi Egyetem Növénytani Tanszékének tanszékvezető egyetemi tanára lett. Ekkor kezdett az országosan elhanyagolt rét-legelő kutatásokkal foglalkozni. 1954-ben akadémiai közgyűlésen vetette fel a problémát, de az alapkutatási szintű megközelítéseknél ebben az időben nem lehetett többet elérni. Egyetemi tanszékén elindította és folytatta a produkció-vizsgálatokat, melyek a réteklegelők hozamának tanulmányozását szolgálták. Ezek a későbbiek folyamán egy nemzetközi program (International Biological Program: IBP) hazai kutatásai során is hasznosultak. Munkatársaival kiváló oktató és kutató tanszéket alakított ki, és Budapesten, a Ménesi úton egy új agro-botanikus kertet is létrehozott. Ez az időszak életének nagyon mozgalmas, pályájának pedig meghatározó időszaka volt.

Az 1950-51-es tanévre – elektorokon keresztül – megválasztották az Agrártudományi Egyetem rektorává, majd a következő évtől rektorhelyettes lett. Ezekben az években költözött az agrár-egyetem mai helyére, Gödöllőre. Bár a munka irányítása az egyéb elfoglaltságok mellett hatalmas tehertételt jelentett számára, az adminisztratív igénybevétel mellett tanszékén, ahogy fogalmazott, „asszisztenseivel” korszerű kutatómunkát folytatott. Kiváló munkatársai közül többen lettek később egyetemi tanárok. Óráira mindenkor alaposan felkészült, a hallgatók azokat szívesen hallgatták, vizsgáztatásait igazságosnak tartották: ahogy kollégái, úgy diákjai is valóban tisztelték és szerették.

1952-ben a biológiai tudományok doktora, 1954-ben az MTA levelező tagja lett. Ellenkezése dacára 1955-56-ban másodszor is kinevezték rektornak. Az egyetem élén érte a forradalom: az ifjúság mozgolódásába a gödöllői fiatalok is bekapcsolódtak. Mi sem lehetett természetesebb, hogy az október 22-i diákülésen őt is felszólalásra kérték. Beszédének végén Arany János *Magányban* c. versének utolsó sorait idézte:

És vissza nem foly az időnek árja,
Előre duzzad feltarthatatlanúl;
Csak szélein marad veszteg hinárja,
S partján a holt-víz hátra kanyarúl.
Bízvást!...Mi benn vagyunk a fősodorban:
Veszhet közőlünk még talán nem egy:
De szállva, ím, elsők között a sorban,
Vásznunk dagad, hajónk előre megy!

Az idézett sorok az ellene elindított eljárás fő vádpontjai lettek.

A forradalom alatt, és azt követően, a fegyverropogás idején is bejárt Villányi úti hivatalába, hogy rektorként gondoskodjon a kollégiumok ellátásáról, s megóvja a hallgatóságot, az egyetemet a szélsőséges eseményektől. A forrada-

lom leverését követően, 1957-ben koncepciós eljárás keretében eltávolították az egyetemről, s eltiltották az oktatástól.

1957-ben a Gyógynövény Kutató Intézetbe (GYNKI) nevezték ki tudományos munkatársnak. Itt hamar egymásra találtak az intézet tehetséges fiatal kutatóival, s javaslatára elindították a gyógynövények hatóanyag-térképezését. E tevékenység világviszonylatban is újnak számított, hiszen egy-két hasonló jellegű próbálkozáson túl ilyen felmérésekre addig nem került sor. A kezdetben „ellenforradalmárként" kezelt új munkatársról hamar kiderült, hogy nem szándékozik megdönteni a Forradalmi Munkás-Paraszt Kormányt, ugyanakkor hasznos és igen produktív munkatársa az intézetnek. Így az akadémikus munkatárs hamarosan főmunkatárs lesz, majd osztályvezetői megbízatást kap.

Mint az Intézet botanikusának, jelentős szerepe volt a jelenlegi budakalászi botanikus kert létrehozásában. Az általa meghonosított növények a korabeli gyógyszeripari kutatások fő célnövényei lettek. A napjainkban is igen korszerűnek számító hozzáállással, „a növények kémiai diverzitásának tanulmányozása" címmel lehet leginkább jellemezni azt a megközelítést, melyet alkalmazott a korabeli magyar gyógyszergyári növényi nyersanyagigény kielégítése céljából végzett kutatásai során. 1964 októberében Zólyomi Bálint akadémikustársa meghívására került az MTA Botanikai Kutatóintézetébe, Vácrátótra. Az igazgatói meghívást azzal fogadta el, hogy újólag elkezdett kutatásait tovább folytathassa.

Budapesthez való közelsége ellenére Vácrátót ez idő tájt elzárt porfészeknek számított, ahol az egyedüli színfolt a Vigyázó Sándor gróf által még a századelőn az Akadémiára hagyott birtok volt, azaz az arborétum és az 1800-as években épített kastély és kiszolgáló épületegyüttese. Itt alapították 1952-ben (szovjet mintára) az MTA Botanikai Kutatóintézetét, melynek az összes botanikai tudományokat kellett volna művelnie. Pénz hiányában azonban a koncepció nem valósulhatott meg, s csak a botanika egyes, „terepbotanikai" ágainak művelésére, elsősorban növénytársulások vizsgálataira, ökológiai kutatásokra nyílt lehetőség.

A növények kémiai változékonyságának megfigyelését is magában foglaló gyógynövény-kutatások új színfoltot jelentettek az intézet életében. A vizsgálódás elindításához azonban vegyész kollégára is szükség volt. Ám az ekkor elit szakmának számító vegyészek nem kívántak csatlakozni a professzorhoz épp az elzártság, az alacsony fizetések, a klasszikus kémiai tevékenységtől eltérő munka és a műszerezettség hiányosságai okán. Kétéves próbálkozás után végül fiában talált megoldást, aki 1966-ban szerzett diplomát. Így alakulhatott ki a bevezetőben jelzett speciális helyzet, apa és fia közvetlen munkatársakként dolgozhattak együtt.

Az ekkor már a „gyógynövényesek" között is nagy tekintélynek örvendő Máthé professzor irányításával a vácrátóti intézetben kialakított kutatócsoport a hazai növényi hatóanyag-kutatások egyik fellegvárává lett a hatvanas-hetvenes évekre. Az intézetben nem sokkal munkába állását követően indult el a több mint 40 ország részvételével szerveződő, az első biológia világprogram, az IBP. Az intézetben folyó kutatások aktív résztvevőjeként Máthé Imre munkatársaival együtt több mint 30 dolgozatot publikált e témában, miközben gyógynövény tárgykörben is 100 feletti közleménye látott napvilágot. A kutatócsoport az anyagi nehézségek ellenére sikeresen fejlődött. A hetvenes évekre 10-12 fős létszámúra növekedett csoporthoz a botanikus, az agrármérnök és a vegyész mellett már gyógyszerészek is csatlakoztak. Ez is jelezte a kutatások növekvő gyakorlati, gyógyszeripari orientációját.

Máthé Imrét közben 1970-ben az MTA rendes tagjává választotta. 1981-es nyugdíjba vonulásáig a vácrátóti intézet tudományos tanácsadója volt, nyugdíjasként pedig haláláig elsősorban a gyógynövény-kutatásokban vett aktívan részt, rövid betegeskedést követő 1993-ban bekövetkező haláláig. Publikációinak összesített száma meghaladja a 300-at. Több mint ötven társadalmi és tudományos tisztséget látott el. Ezek közül a „Magyarország Kultúrflórája" c. MTA-kiadványsorozat szerkesztője, majd 1962 és 1990 között főszerkesztője volt. E világviszonylatban is különlegességnek számító, napjainkban is továbbélő monográfia-sorozat gondozását mindvégig kiemelkedő fontosságúnak tekintette. Máthé Imre életpályájára a kitartó munka, a szolgálat szentsége, a szerény magatartás, az igazságosság és a nagy munkabírás volt jellemző.

Kiváló pedagógiai érzékkel rendelkezett, szeretett oktatni, amitől megfosztották, szeretett kutatni, ám élete teljében itt is korlátozták. Ha az Akadémia nem áll ki mellette, teljesen háttérbe szorult volna, ennek ellenére még családja körében sem panaszkodott, igyekezett a dolgok jó oldalát tekinteni, ami számára nem mást jelentett, mint a folyamatos, értékteremtő munkát. Bár az oktatástól eltiltották, két fiából mégis szakmáját követő egyetemi tanár, a tudományok doktora lett. A megpróbáltatások ellenére boldog ember volt, mert hobbija munkája, munkája pedig hivatása lehetett.

Kitüntetései: 1951: Magyar Népköztársasági Érdemrend; 1954: Munka Érdemrend; 1955: Kossuth-díj; 1973 és 1981: Munka Érdemrend; 1976: Semmelweis Orvostudományi Egyetem Jubileumi Érme; 1981: Akadémiai Kiadói Nívódíj; 1986: Augusztin Béla Emlékplakett, 1988: Honoris causa doctor (Agrártudományi Egyetem) stb.

Irodalomjegyzék/források:

- Életrajzok, személyes elbeszélések/személyes élmények, sajtóközlemények, videofelvételek, visszaemlékezések
- Szabó Gy. László: Emlékezés Máthé Imre akadémikusra, Gyógyszerészet, 583-584. (1993.)
- Zólyomi Bálint: Professor Imre Máthé 70 years old. Acta Botanica Aca.Sci.Hung. 27. 281-284. (1981.)
- Jeamplong József: Nekrológ. Máthé Imre 1911-1993, Növénytermelés, 42. 481-483.(1993.)
- Koltay Albert: Dr. Máthé Imre akadémikus 80 éves. Botanikai Közlem. 78. (1-2.) 1-3. (1991.)
- Kovács Margit: Megemlékezés. Máthé Imre 1911-1993. Magyar Tudomány, 9. 1130-1131. (1993.)
- Máthé Zsuzsa: Száz éve született Máthé Imre. Magyar Mezőgazdaság 66. (4) 46. (2011.)
- Szabó Gy. László: 100 éve született Máthé Imre akadémikus, a gyógynövénykutatás kiemelkedő egyénisége. Gyógyszerészet, 55. 85-86. (2011.)

Dr. Máthé Imre
Szeged

MOLNÁR DÁNIEL (Magyarsárd [ma Románia], 1928. február 10. – Törökszentmiklós, 1984. június 11.): középiskolai tanár.

„És érni, mint a jó gyümölcs a fán,
És leszűrődni, mint az aszu-bor,
Kivésődni, mint a márványszobor,
Sorstól és fájdalomtól ihletetten, -
És úgy zengeni tovább a szívekben.”
(Reményik Sándor)

Magyarsárd Kalotaszeg északkeleti részén van, ahol a Gyalui-havasok lankává szelídülve a Mezőségbe simulnak. Ebben az apró erdélyi faluban született Molnár Dániel, családja ötödik gyermekeként. Édesapja a falucska református kántortanítója volt, édesanyja pedig kisebb földbirtokot hozva a házasságba, szilárd támasza volt férjének a gazdálkodásban és az öt gyermek tisztességes nevelésében. A legidősebb testvér, Béla maradt egyedül Erdélyben, és Kolozsváron hivatalnoki munkából élt. Az egyetlen leány, Mária házassága révén Kunmadarasra került, és biztosított egy időben otthont legkisebb öcscsének. Jenő villamosmérnöki végzettséggel az egészségügyben dolgozott. Géza református pap lett, és Szatmárban szolgált mint parókus-lelkész.

Molnár Dániel az elemibe szülőfalujában, édesapja iskolájában járt. A gimnázium alsóbb évfolyamait a kolozsvári Unitárius Gimnáziumban és a nagykárolyi Piarista Gimnáziumban végezte. Nagykárolyban, a katonatiszti internátusban lakott, ennek hatására átiratkozott a katonai középiskolába. A Gyalogsági Hadapród Iskola hatodikos tanulója volt, amikor – 1944-ben – az

iskolát először Kőszegre, majd Németországba menekítették. A németországi tétlenségben leélt időszak majdnem egy évig – a második világháború végéig – tartott. Az ifjú kadét nehezen viselte azt, hogy az ígéretes jövőt a teljes reménytelenség váltotta fel.

Németországból 1945 szeptemberében került haza, és akkor szembesült azzal a ténnyel, hogy a románok megszállta Erdélybe nem térhet vissza, hiszen a román „földreform" következtében földjüket kiosztották, így a szülők is földönfutók lettek. A magyar kántortanító édesapa az Erdélyi-érchegységben, az Ompoly völgyi Bardócon az erdészetben kapott munkát, és az ottani jövedelme csak a tengődéshez volt elég. Az időközben Kunmadarasra települt Mária nővérénél talált menedéket, és azonnal beiratkozott a karcagi gimnáziumba, ahol 1947-ben kitűnő eredménnyel leérettségizett.

Még ebben az évben felvételt nyert a debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karának magyar-francia szakára.

Alapvizsgáit éppen hogy letette, a nyugati nyelvek oktatását megszüntették, ezért 1949-ben átiratkozott az orosz nyelv és irodalom szakra, ahol 1953-ban sikeresen diplomázott. Személyes beszámolójából érzékelhetjük, hogy milyen rögös úton jutott el a középiskolai tanárságig: *„1945. szeptembere óta egyetemi tanulmányaim befejezéséig magam gondoskodtam anyagi kiadásaimról, minden kiadást magam fedeztem. Legtöbbször az anyagiakat fizikai munkával teremtettem elő."*

Már a gyakorló évét is a törökszentmiklósi Bercsényi Miklós Gimnáziumban töltötte 1952. július16-tól, ahol rokonszenves egyéniségével, szorgalmával és tudásával sokak szívébe beköltözött. Hűséges típusára jellemző, hogy ez volt az első és egyetlen munkahelye csaknem harminckét évig, sokunkat őszintén megrendítő váratlan haláláig.

A diploma megszerzésének évében ismerkedett meg Kulcsár Ilonával, az fmsz. könyvelőjével, akivel még ugyanebben az évben egybekeltek. Házasságukból két gyermek született. Mária édesapja hívatását követve tanítónő lett, Gábor pedig mérnök-közgazdász diplomával dolgozik.

A frissen végzett gimnáziumi tanár hatalmas ambícióval látott munkához. Új munkahelyén nem kisebb feladat várt rá, mint hogy le kellett rakni az orosz nyelv oktatásának alapjait. Ez olyan mértékben sikerült, hogy öt év múlva már orosz nyelvtagozatos osztályt tudtak indítani az amúgy első – bár nagyon határozott – lépéseit éppen megtevő gimnáziumban. Számos diákja ért el az országos középiskolai tanulmányi versenyeken kiváló eredményt. A méltató szakfelügyelői vélemények oldalakat tesznek ki. Talán az mond a legtöbbet Molnár Dániel pedagógiai munkájának minőségéről, hogy olyan nyelvtanárok egész sorával dolgozott később egy tantestületben, akik korábban a tanítványai voltak.

Igazi nyelvtehetség volt. Az egyetemen szerzett orosz szak mellett nagy odaadással tanította a francia és a német nyelvet is.

Törökszentmiklós polgárai gyakran találkozhattak vele, amint a városban vendégeskedő külföldi delegációknak tolmácsol francia, német, orosz vagy román nyelven. Tehette ezt azért is, mert folyamatosan fejlesztette tudását. Nyári továbbképző tanfolyamokon, külföldi nyelvi és kulturális tanulmányutakon, módszertani továbbképzéseken bővítette magas szintű nyelvtudását.

Rendkívüli munkabírására jellemző, hogy az ötvenes évek végén a TIT városi és járási titkára, a Hazafias Népfront elnökségi tagja, a Vasas Művelődési Otthon vezetője és az Ifjúsági Ház igazgatója is volt egy időben. Mindemellett a gimnázium könyvtárosa is ő volt. Ma már elképzelhetetlen, de a felsoroltakat minden díjazás nélkül, az iskola és a város iránt érzett szeretetből végezte.

Nagyon színes egyéniség volt. Kitűnő társasági ember. Emlékezetes kártya- és sakkcsaták hőse. Horgászélményei, háborús történetei közismertek régi diákjai körében, mai diáktalálkozók derűs témái. Személyes élményem egy ötven éve megélt délután. Orosz nyelvtagozatos osztályba jártunk, és Molnár Dániel tanár úr nyelvgyakorlás címén látogatóba vitt bennünket a szolnoki szovjet helyőrség középiskolájába, ahol az ott állomásozó tisztikar gyermekei tanultak. Vendéglátóink a nyelvgyakorlást segítő társalgáson túl focimeccset is szerveztek az iskolájukból válogatott és a mi osztályunkból kiállított két csapat között. Szomorúan tapasztaltuk, hogy nekünk senki sem drukkol, bezzeg az ottani csapat harsány bíztatást kap, pedig az erőviszonyok – enyhén fogalmazva – nagyon eltértek, sajnos nem a mi javunkra. Az idő haladtával a hangos bíztatás egyre halkabb lett.

Azt vettük észre, hogy a népes tisztikar már nem a fiai által aratott diadalt ünnepli, hanem a pályaszéli vaskorlátba kapaszkodva hajlong és kacag. Az történt, hogy együttérző tanárunk látva vergődésünket, vicceket kezdett mesélni a tiszteknek, olyan ékes orosz nyelven, kitűnő stílusban és olyan bő humorral, hogy azok elfelejtettek fiaiknak szurkolni.

Fáradhatatlan kultúrmunkása volt iskolánknak. Diákszínpadra vitte Molière Képzelt betegét és Gogol Revizorját is. Csak aki hasonlóval próbálkozott, az tudhatja, hogy egy-egy ilyen produkció milyen hatalmas munkát igényel. Hogy Molnár tanár úr honnan merítette hozzá az energiát, csak sejthetjük.

Munkássága elismeréseként sok kitüntetést kapott. Elnyerte az Országos Béketanács aranykoszorús emlékérmét, a Magyar-Szovjet Baráti Társaság bronzkoszorús jelvényét, a Tudományos Ismeretterjesztő Társulat oklevelét. Számos miniszteri és megyei dicséretet is kiérdemelt.

A jövőbe vetett bizalommal telve, diákjait érettségi vizsgára felkészítve – azok szóbeli vizsgájára készülve – 1984. június 11-én kis kikapcsolódásra horgászni ment. A vízparton a második szívinfarktusát követően tért meg Teremtőjéhez.

Alig 56 évesen – bár már galambfehér hajjal – szerető emlékeinkben örökké fiatal marad az a PEDAGÓGUS, aki példánk lett emberségből, szolgálatból és a közösségnek szentelt fáradhatatlan munkavégzésből. Élete isteni ajándék volt gimnáziumunknak és Törökszentmiklósnak is. Nekünk áldozott életének legnagyobb jutalmát abban látjuk, hogy hálás diákjainak ezrei Dani bácsinak szólították.

Forrás:

- Jubileumi Évkönyv 1946-1996. (Bercsényi Miklós Gimnázium 1996.): Nagy Sándor írása
- Molnár Dánielné közlései
- Személyes emlékek

Pacsai Norbert
Abádszalók

„Az az iskola, amely tanárokkal működik: diákgyár;
amely nevelőkkel: az emberség melegágya.”
(J. Kalazancius)

N

NÁDPOR JÓZSEF (Biri, 1936. szeptember 13. – Debrecen, 2010. július 2.): középiskolai tanár, kollégiumi nevelőtanár.

Pedagógiai elveit talán Rudolf Steiner szavai fejezik ki legtalálóbban: *„A gyermeket tiszteletben kell fogadni, szeretetben kell nevelni, és szabadságban kell elbocsátani.”*

Igen. Nádpor József magyar nyelv és irodalom szakos tanár minden tanítványa felé szeretettel fordult, tisztelte őket és példamutató magatartásával elérte, hogy négy év múlva, amikor útjukra engedte őket, felelősségteljes felnőtteket bocsáthatott ki az intézetből.

Erős lelkű ember volt. Egy nagyon rögös utat bejárt, kemény megpróbáltatásokat átélt ember életútja az övé. A kor, amelyben született, gyerekeskedett, tanult, dolgozott, a 20. század háborúval, forradalommal terhelt időszaka volt. Sokan osztoztunk vele e korszak nehézségeiben, de az ő életútja talán mégis nehezebb volt, mint a miénk. Tragédiák sora kísérte.

Egy Szabolcs megyei kisközségben, Biriben idős szülők gyermekeként született Nádpor István hatgyermekes szegényparaszt özvegyember és Rácz Mihályné Halász Erzsébet özvegyasszony házasságából. Gyermekkorát édesanyja szülőfalujában, Bökönyben töltötte, és itt végezte el a nyolc általános iskolát. Itt élte meg élete első nagy tragédiáját: a háborús menekülés közben 1944 őszén olyan súlyos lövést kapott, hogy csaknem elvérzett. Gondoljuk meg: ekkor volt nyolc éves! Nagyon hosszú ideig tartott a felépülése.

Még ez évben sérülések miatt meghalt az édesapja. Édesanyja ismét özvegy lett, és nevelte nagy szükségben legkisebb fiát, Józsefet. Legidősebb testvére, aki szerencsésen hazakerült a hadifogságból, némiképp segített a család anyagi gondjainak enyhítésében.

Minden nehézség, baj ellenére Józsefet beíratták az általános iskola elvégzése után a nyíregyházi Kossuth Lajos Általános Fiúgimnáziumba. Reál tagozatra járt, de őt inkább az irodalom és a történelem érdekelte. Itt érettségizett 1955-ben. Ebben a középiskolában érlelődött meg benne az a gondolat, hogy az ő helye a pedagógus pályán van. Biztatta is magát: „Indulj hát, s hívd magaddal a gyerekeket, hogy kezükbe tehesd a szeretetet!” És 1955 szeptemberétől a debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetem Bölcsészet-

tudományi Karának magyar-orosz szakos hallgatója lett.
Itt élte meg az 1956-os forradalom eseményeit, és itt szerzett életre szóló barátságokat, élményeket, amelyek mind hozzájárultak fejlődéséhez, világnézetének kiteljesedéséhez. 1957-ben az egyetem újraindította a nyugati nyelv szakokat, és ekkor az orosz szakot – mint annyian mások – német szakra cserélte. 1959-ben magyar nyelv és irodalom szakos középiskolai tanári diplomát szerzett.
Diplomával a kezében boldogan indult a nagybetűs ÉLET-be. Rengeteg terve volt, és bízott magában, hogy ezeket mind megvalósíthatja.
Tanári pályáját 1959. szeptember 1-jén Nádudvaron kezdte az I. sz. Általános Iskolában. Nagy lendülettel és lelkesedéssel kapcsolódott be az iskola és a község életébe.
Itt ismerkedett meg Gyurkán Ludovika gyógyszertári asszisztensnővel, akivel 1961-ben házasságot kötött.
Hatására felesége elvégezte a tanárképző főiskolát magyar-történelem szakon. Ezután egy tantestületben tanítottak, és aktívan részt vettek az úttörő mozgalomban, helytörténeti kiállításokat rendeztek, sport- és sakkversenyeket szerveztek, a helyi múzeum működtetésében is munkát vállaltak. Számukra a közösségért való munkálkodás természetes volt.
Nem véletlenül alakult ki szociális érzékenysége. Ezért is kapcsolódott be a nagyközség politikai életébe. Elvégezte a marxista egyetemet, foglalkozott Hajdú-Bihar megye munkásmozgalmának történetével. Egy időben a Hajdúbihari Naplót is tudósította a helyi eseményekről. Részt vett a helybéli felnőttoktatásban általános és középiskolai szinten. Életének legtevékenyebb, legmozgalmasabb időszaka volt ez.
A házaspár boldogsága teljessé vált 1963-ban kisfiuk megszületésével. Ifj. Nádpor Józsefet nagy szeretettel fogadták, és féltő gondoskodással nevelték. A gyermek sikeresen elvégezte az általános iskolai tanulmányait, s ők akkor úgy határoztak, hogy Debrecenbe költöznek.
Az 1977/78-as tanévet már Debrecenben kezdték. Gyermekük a Kossuth Lajos Tudományegyetem Gyakorló Gimnáziumában folytatta tanulmányait. Felesége a Lánynevelő Intézetben helyezkedett el, ő maga pedig nevelőtanár lett egy alapítványi kollégiumban. Ez az intézet később Győrffy István Középiskolai Kollégium néven működött tovább. József egészen nyugdíjazásáig, 1995-ig itt dolgozott.
1980-ban életének legválságosabb éve köszöntött rá. A legnagyobb tragédiákat kellett átélnie, olyanokat, amilyeneket ember egyáltalán átélhet.
1980 júliusában súlyosan beteg felesége elhunyt. Az egyetlen, 18 éves fiát, aki ígéretes tehetség volt, még ugyanez év szeptemberében eltemette. Ekkora veszteség feldolgozhatatlan. Fájdalmát, lelki válságát a munka, a kollégiumi nevelőközösség figyelmessége, a diákok szeretete és megbecsülése enyhítette.
Én ekkor kerültem ebbe a közösségbe, de őt már egyetemi éveink alatt jól ismertem. Évfolyamtársak voltunk. Megismerve tragikus élettörténetét, csak azt mondhatom: nem tudom, miféle rejtélyes mélységből kapta az erőt, hogy újra tudta építeni önmagát és teljesen széthullott életét. Csodáltam emberi tartását, pontos munkavégzését, embertársaira, tanulóira való odafigyelését, mert a küllemében mindig ápolt, jól öltözött, stílusában választékos pedagógust soha nem lehetett úgy megharagítani, hogy elveszítse a kontrollt önmaga felett.
Sem a tanulói előtt, sem pedig tanártársai jelenlétében nem hangzott el tőle sem egy durva kifejezés, sem egy kétértelmű, oda nem illő szó. Szerintem ezzel tisztelte meg a vele kapcsolatban lévő embereket. Ő volt – a szó nemes értelmében – a TANÁR ÚR: egy picit apáskodó és nagyon megértő a tanulók érzékeny problémáival kapcsolatban. A fiatalokra mindig volt ideje, mindig volt hozzájuk türelme.
A megélt és megszenvedett tragédiáit talán sohasem volt képes teljesen feldolgozni, de volt ereje újra felépíteni az életét: 1982-ben ismét megnősült. Házasságot kötött Fekete Ilona gyógyszerésznővel, és ebből a házasságból 1984-ben megszületett csodálatos kislányuk: Melinda, aki nagyon sok örömet szerzett szüleinek.
József megérhette lánya felnőtté válását, nagy boldogság volt számára, hogy – már betegen ugyan – de ott lehetett, amikor Melinda a szegedi egyetemen átvette gyógyszerész-diplomáját.
Életének új értelmet adott az új családja. Munkájában is érezhető volt, hogy lelkileg megerősödött. Aktívan részt vett a pedagógiai rendezvények szervezésében, pingpongozott, sakko-

zott a fiatalokkal szabadidőben, és rengeteget korrepetált magyarból és németből. Tanítványai igen sok segítséget kaptak tőle a tanulmányi munkájukhoz.
Újra felszabadultabb volt baráti és a munkahelyi közösségben is. Lelkiismeretes munkáját értékelte az intézet vezetősége, és jutalmakkal köszönte meg. 1994-ben őt is utolérte a kor alattomos betegsége, a magas vérnyomás, ami részben örökletes volt nála, részben a korábbi tragédiák sorozata miatt sem lehetett kivédeni. Kétszer kapott agyvérzést, majd ehhez több más, súlyos betegség is társult. Egészsége fokozatosan romlott, de felesége gondos ápolásának és saját akaraterejének köszönhetően még hosszú évekig – ha nem is teljes életet élve – együtt lehetett családjával egészen 2010. július 2-ig, haláláig.
2009-ben már személyesen nem tudta átvenni az aranydiplomáját, de postán kézhez kapta, és még tudott örülni neki. Az a pedagógus volt, aki csendesen, türelmesen tette a dolgát, az ő felettese „csupán" a lelkiismerete volt. Pontos volt a munkájában, örömét lelte a fiatalokkal való foglalkozásban.
A lelkiismerete hozta be a kollégiumba azon a reggelen is, amikor előző éjszaka rosszul lett. Taxival érkezett. Kértük, menjen inkább orvoshoz, de ő csak a munkaidő letelte után kért orvosi segítséget. Mindig tekintettel volt a másik emberre, nem akarta, hogy váratlanul jött helyettesítése problémát okozzon valamelyik kollégájának.
Élete tipikusan a 20. századi szegényparaszti sorból kiemelkedő értelmiségi, sikereket és csalódásokat megélt ember élete volt, benne a II. világháború borzalmaival, a forradalommal, gazdasági és társadalmi változásokkal, különféle szellemi áramlatokkal. Ő aztán igazán tudta, amit Müller Péter író oly nagyon hangsúlyoz:
„Élni nehéz, de csodálatos és gyönyörűséges."

Forrás: Nádpor Józsefné Fekete Ilona visszaemlékezése és a családi adatok összegyűjtése.

Varga Lajosné Bartha Ilona
Debrecen

NAGY GÉZA (Kovászna [ma Románia], 1890. december 13. – Kézdivásárhely [ma Románia], 1986. március 4.): tanító, ipariskolai igazgató, oktatásfejlesztő.

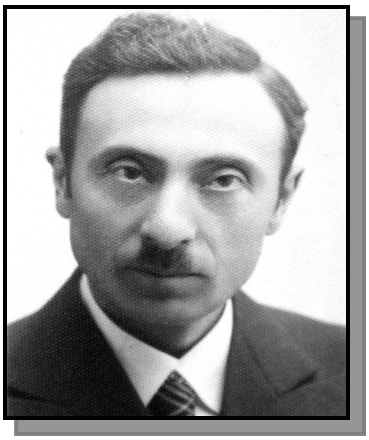

Édesapja, Nagy Géza Marosvásárhelyen, édesanyja, Bogdán Róza Bereckben született. Örmény származásúak. Négyen voltak testvérek. Testvérei: Aranka (1893), István (1895), Gabriella (1900).
A 14 éves korában árván maradt fiút a nagymamája kivitte az apja sírjához, és arra kérte, amíg nincs keresete, ne cigarettázzon. Kisgyermek korában Bereck községbe költöztek át, ott végezte az elemi iskolát, a négy gimnáziumot pedig a kézdivásárhelyi Nagy Mózes Főgimnáziumban. Olyan iskolát kerestek, hogy hamar végezhessen, és kereső lehessen, hogy édesanyját ne terhelje. Ezért Dévára ment a tanítóképzőbe, végül is tanító akart lenni. 1909-ben végzett, s mivel még nem volt 18 éves, nem adták a diplomát azonnal a kezébe, hanem csak egy igazolást, hogy elvégezte a tanítóképzőt. Amikor betöltötte a 18-ik életévét, csak akkor kapta meg a tanítói diplomát.
Tanított Déván, Zarándon, ahol kántorkodott is, Kerelőszentpálon és Kézdiszentléleken hosszabb ideig, majd 1930-tól Kézdivásárhelyen. 1923-ban nősült, felesége, Portik Mária Gyergyócsomafalván született 1903-ban.
Nagy Gézának jó rajzkészsége volt, ezt amatőr szinten fejlesztette, és felhasználta gyenge munkabérének a pótlására. Földi István igazgatása idején tanított a kézdivásárhelyi ipariskolában, amikor Földi elkerült a városból, ő lett az inasiskola igazgatója. Így alkalma volt megismerni

a város iparos-társadalmát. Tanított az I-IV. osztályban, de a negyediket mindig neki adták, hogy készítse fel a gyermekeket a gimnáziumi felvételire.
Mondogatta, az elemi iskola nem egyetem, nem előadni kell, hanem megtanítani. Gyakorlatiasan tanított, pl. megmutatta, mekkora az öl, és hogy kell azt kiszámítani. Gazdag szemléltetőanyaggyűjteményt hozott létre, maggyűjteményt, cserépedény-, képeslap-, lepke- és rovargyűjteményt. Pannókat készített a gyapjú-, kender- és lenfeldolgozásról. A gyűjteményeket, sajnos, az 1940-ben kivonuló románok magukkal vitték. Nagyon szeretett tanítani, a taneszközkészítést tovább folytatta. Rajztehetségét felhasználta térképek készítésére.
Művészi hajlama a bőrdíszművességben is megnyilvánult. Női táskákat, férfi tárcákat, pénztárcákat készített. Ezeket értékesítette, a tanítói fizetés nem volt túl magas, mellékkeresetre volt szüksége. Gipszből elkészítette Háromszék vármegye domborzati térképét, kb. 50x30 cm-es méretben, színesen, olajjal kifestve, fakeretben. Ezeket sokszorosította. A földrajzi fogalmak tanításához színes domborzati maketteket készített, a havasoktól a tengerekig témában. Az iskolai rajztanításhoz egész sor szemléltető képet rajzolt, festett. Feleségének címzett színes akvarell képeslapjaiból albumnyi anyag van.
A tanítói tevékenység velejárója a kulturális tevékenység. Maradandó emlék a János vitéz diákszínpadi előadása.

A János vitéz diákegyüttese

Összesen 45 évig tanított, és még öt és fél évet dolgozott más munkakörben, hogy a nyugdíját ötvenéves munkaviszony után kaphassa meg.
Nyugdíjas korában megalapította a nyugdíjasok önsegélyző pénztárát. Olvasott róla, hogy létezik egy ilyen lehetőség. Úgy gondolta, a nyugdíjasoknak ez nagyon hasznos, mert kölcsönt vehetnek fel alacsony kamattal. Amit befizettek hozzájárulásként, azt halál esetén a család visszakapta, csak kis részt tartottak meg irodafenntartásra, és adtak mindenkinek temetkezési segélyt. A táska mindig nála volt, s az akkori néptanács épület – ma múzeum – ablakában dolgozott. Ismerte az embereket, végigjárta az orvosokat, ügyvédeket, nyugdíjasokat, akiket ő ismert, és kérte őket, álljanak be, legyen alap, hogy kapjanak kedvet a nyugdíjasok. Tudta, nekik nem lesz szükségük arra, hogy kölcsönt vegyenek fel.
Kezdetben egyedül volt, aztán mellette dolgozott Mihály Laci bácsi, aki a bankból ment nyugdíjba. Ketten működtették, később székházat is kaptak a régi autóbusz-megálló (Kossuth Lajos utca) sarki épületében. Azután többen lettek. Ezt neki köszönheti a város. Amikor a Kézdi rajon létrejött, a polgármesteri hivatal egész leltárát a pincébe ömlesztették. Nagy Géza és Rácz Ilonka petróleumlámpa mellett leltárba vették az anyagot. Az iparosok innen kaphattak igazolást, hogy a nyugdíjukat megkaphassák.
A nyugdíja kevés volt, ezért még a szövetkezetnél és a Sanepidnél is dolgozott, ezzel pótolta az anyagiakat. Két fia járt egyetemre, a nyugdíj erre nem volt elég. Éva lánya is besegített az anyagiakba, amíg testvérei az egyetemen voltak, addig nem is látta a fizetését.
Gyermekei: Éva 1924-ben született Kézdiszentléleken, tanítónői diplomát szerzett. Géza 1928-ban Kézdiszentléleken született, földrajz szakos tanárként a csíkszeredai gimnáziumban tanított. Ervin 1930-ban Kédiszentléleken született, a kolozsvári képzőművészeti akadémián végzett, festőművészként és rajztanárként tevékenykedett.
A *lánya, Nagy Éva* mondta el:
„Édesapánk csak befolyásolta a gyermekek pályaválasztását. Mind tanügyiek lettünk. Amikor volt a tehetségkutatás, Ervin még csak hetedikes volt. Akkor választották ki és javasolták az egyetemre Ervint, Kosztándit Jenőt és Kovács Ödit is. Amikor a Tanügyi Reform volt, Ervin Kolozsvárra akart menni, ott szeretett volna érettségizni. Édesanyám azonban nem engedte,

azt mondta, először lássa a diplomát, csak azután mehet Kolozsvárra. A háború után nagyon nehéz körülmények voltak Kolozsváron is. Kovács Ödi nem is bírta anyagiakkal, és hazajött, sajnos, nagyon szegények voltak."
Nehéz időkben tanított, a két világháború közötti román uralom idején, majd a kommunista időszakban. De magyarságát mindvégig megtartotta, a rábízott gyermekeket nemzeti öntudatra nevelte.

Dr. Szőcs Géza
Kézdivásárhely

NAGY GIZELLA (Kótaj, 1929. augusztus 26. – Kótaj, 2008. május 7.): tanító.

Mindig nagy öröm egy egészséges gyermek jövetele a családban. Így volt ez a kótaji Nagy Gyula és Görömbei Borbála fiatal házaspár életében is, amikor abban a kilátástalan jövőt ígérő időben megszületett az első gyermekük: Gizella.
Születését megelőzően a párját ritkító hidegben kifagytak a szőlőtőkék, a fák. Volt olyan időszak ezen a télen, amikor -30 C^0-ot mutattak a hőmérők. A nyíregyházi erdő faágai hatalmas csattanással zuhantak a földre a rájuk nehezedő hó súlya alatt. A kár hatalmas volt, de az élet nem állhatott meg. Dolgozni kellett a családok megélhetéséért, gyarapodásáért. Gizike édesapja is ezt tette. Nem csüggedt el, dolgozott becsületesen, hitt a jövőben. Ebben a nehéz időben születtek meg testvérei (János, Irénke, Gyula). Ez is igazolja: bíztak és hittek a jövőben. Gizike 6 éves korában kezdte elemi iskolai tanulmányait Kótaj községben. A csendes, törékeny kislányt a tanulni vágyás jellemezte.
Ezt látva szülei úgy döntöttek, hogy a három kisebb gyerek neveltetésének terhe mellett támogatják a nagylányuk továbbtanulását Nyíregyházán. Szorgalmával a tanítói pályát tűzte ki életcéljául, és 1951. június 27-én sikerrel zárult elképzelése, mert a Nyíregyházi Tanítóképzőn átvehette diplomáját. Az ibrányi általános iskolába került, ahol három évig tanított az alsó tagozatban. Nagyon szeretett volna szülőfalujába hazajönni tanítani, és ez a vágya öt év után teljesült is. Nagy volt az öröme, mert a szülőknek segíthetett a többi gyerek taníttatásában. 1955-ben kisfelmenő rendszerben megkapta az 1-2. osztály vezetését, tanítását.
A gyerekek rövid idő alatt megszerették, és nagy szeretettel vették körül tanítójukat. Igazi pedagógus volt. Felkészültségével biztosan adta át tudását tanítványainak, olyan alapot adott az írás, olvasás és számolás terén, amelyekre a további ismeretszerzés folyamán bátran lehetett építeni.

Tanítványaival az 1954/55-ös tanévben

Becsületes, következetes, eredményes munkájáért többször részesült anyagi juttatásban, majd 1974-ben megkapta az „Oktatásügy Kiváló Dolgozója" kitüntetést.
Nem rettent vissza semmitől. Pályája során minden nehézséget elszántan leküzdött. Volt olyan tanév, hogy a 8. osztály osztályfőnöke lett, és társult mellé a matematika tantárgy oktatása is. Nagy dolog volt az elsőből a nyolcadik osztályba átváltani, de nem esett kétségbe, nagy odaadással, jó eredményeket elérve végezte ezt a feladatát is. Később újra visszakerült az első osztályosokhoz. Az élet, a kemény munka egészségét kikezdte, és emiatt nyugdíjba ment.

Az iskolához közeli otthonából örömmel szemlélhette szülőfalujának szépülését.

Gizike családja körében 1998-ban

Hetvenedik születésnapjára írtam a következő verset:

Első tanítóm

Nagy szavak, de / mindketten a sors
kegyeltjei vagyunk.
Ő azért, mert / engem taníthatott,
én azért, mert őt / kaptam első / tanítómul.
Az évek elröpültek, / neki meghajlott / a háta
az én hajam / bederesedett.
Gyakorta töprengek: / hogyan tudta
így / csinálni?
Szívvel, lélekkel, / odaadással,
alig törődve / magával.
Első tanítóm, / tartson meg az / Isten!
Élj még nagyon / soká békében, / egészségben!

Oklevelének megszerzése 50. évfordulója alkalmából megkapta az „Aranydiplomát". Csendesen, sorsával megbékélve élte napjait. Egészsége további romlása miatt került a helyi Református Szeretetotthonba, ahol 7 hónap után befejezte földi pályafutását. 2008. május 7-én véget ért egy tartalmas, igazi pedagógus pályája.
Temetésén volt kollégái egy-egy szál fehér szegfűvel búcsúztak tőle.
Az ő munkájának gyümölcse tovább él volt tanítványaiban és azok gyermekeiben. Közöttük bennem is, akit megtanított a betűk, számok rejtelmeire. Gizella napján vagy a pedagógusnap alkalmával sokat és jókat beszélgettünk a múltról, a jelenről, a nyugdíjas éveiről egy kis sütemény és tea mellett. Minden megjelent kötetem első olvasója és megjelenésének önzetlen támogatója volt.
Nyugodj békében, első tanítóm!

„Szép volt, véget ért" címmel jelent meg róla egy írás a „Keresztút" újságban, amely Kótaj Község Önkormányzatának kiadványa, s amelynek szerzője Dobránszky Sándor nyugalmazott iskolaigazgató.

Források:

- Személyes emlékek
- Dobránszky Sándor ny. igazgató visszaemlékezései

Lupsa Józsefné Gál Mária
Kótaj

NAGY GYULA (Miskolc, 1926. szeptember 1. – Mezőcsát, 2004. október 4.): tanító, igazgatóhelyettes, testnevelő tanár.

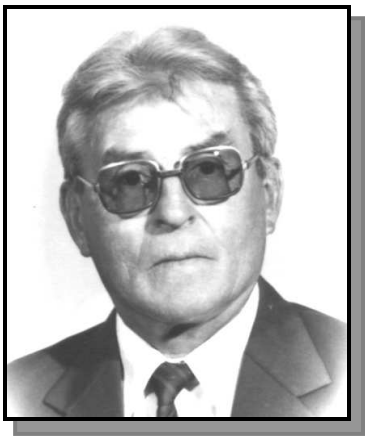

Az 1920-as évek elején egy mezőcsáti fiatal házaspár, az árva kislány Tóth Erzsébet (háztartásbeli) és a félárva Nagy Mihály (mezőgazdasági cseléd) a könnyebb megélhetés reményében (ez életük végéig csak remény maradt) Miskolcra költözött.
Az első gyermekük után, aki két éves korában meghalt, 1926. szeptember 1-jén született meg második kisfiuk, Gyula, majd két év múlva húga, Erzsébet. Az akkori hagyomány szerint a fiúnak örökölnie kellet az apa nevét. Édesanyja azonban nem szerette volna, ha fiát Mihálynak hívják, ezért adta neki a Gyula nevet. Erről azonban nem szólt a családban senkinek, ezért fia Misi néven növekedett. Gyermekkori barátai élete végéig így hívták. A turpisság az iskolában derült ki.

Gyula, Gyuszi 1932-ben lett iskoláskorú. Miskolcon a Palóczy úti elemi iskolában végezte el a négy osztályt.
1936-ban szüleivel hazaköltözködtek Mezőcsátra. Itt beíratták a Községileg Segélyezett Polgári Iskolába. Ezt jó eredménnyel végezte el, és felvételt nyert a Miskolci Állami Deák Ferenc Kereskedelmi Középiskolába. Egy évig járt oda. Mivel ebben az iskolában nem volt testnevelés-, rajz- és zeneoktatás – a készség tantárgyakat nagyon szerette –, szülei tudta nélkül otthagyta. Szorgalmának köszönhető, hogy még ebben az évben felvételt nyert a Miskolci Evangélikus Tanítóképzőbe. Naponta bejárt Mezőcsátról Miskolcra. Reggel fél ötkor indult a vonat és este hét órakor érkezett haza. Ebben az intézetben végzett el három évfolyamot.
1944 szeptemberében a bombázások és a kritikus harci helyzet miatt nem indult be az oktatás.
1944. november 7-én Mezőcsát súlyos akna- és tüzérségi tüzet kapott, sok ember meghalt. A leventéket – köztük őt is – ezen a napon a tábori csendőrök összegyűjtötték és „elhajtották”. Nagyon nagy viszontagságok között gyalogolták végig a Felvidéket.
1945. január 7-én besorozták katonának Vágselyén. Szülei és nagyon szeretett nagymamája ekkor értesült arról, hogy él és hol van.
1945. május 4-én fogságba esett Welsben. 1946. augusztus 28-ig volt a welsi fogolytáborban.
Hazaérkezése után folytatta tanulmányait a régi iskolájában, ahol 1947. július 16-án végzett, és szerzett tanítói oklevelet.
Elhelyezkedni nehezen tudott.
1948 márciusában kapott állást Tiszanánán. A Tiszanánai Református Általános Iskolában volt kántortanító. Az iskolák államosítása után a 2. sz. Állami Általános Iskolában tanított, 1949-től 1956-ig mint igazgatóhelyettes dolgozott.

1951-ben felvételt nyert a Budapesti Apáczai Csere János Pedagógiai Főiskola testnevelés szakára. 1955-ben államvizsgázott és kapott testnevelő tanári oklevelet.
A Tiszanánán töltött évek alatt többször próbált Mezőcsáton elhelyezkedni. Hiányoztak a szülei, testvére és a rokonok. Ez 1956. július 1-jével sikerült. Ettől kezdve itt dolgozott egészen nyugdíjazásáig. 1958 szeptemberétől társadalmi testnevelési szakfelügyelő Mezőcsát járás területén.

Az 1949-ben elballagtatott VIII. osztály

Ugyanaz az osztály 40 elteltével

1960 és 1966 között a mezőcsáti és mezőkövesdi járásban függetlenített testnevelési szakfelügyelőként dolgozott. A járás községeiben segíti, irányítja az általános iskolákban folyó testnevelést, oktatást. Tanácsokat ad az általános iskolai sportköröknek. Büszke arra, hogy a sok hiányosság ellenére (a járás 28 iskolájában 3 testnevelés szakos tanár tanít, hiányoznak a tárgyi feltételek, nincs tornaterem) egyre több iskola és gyerek kapcsolódik be a járás általános iskoláinak sportéletébe.
Az 1960-as évek előtt egy járási atlétikai versenyen alig vett részt 50 – 60 gyerek. 1961-ben közel 300-an vettek részt a Mezőcsáton megrendezett versenyen. A csáti gyerekek minden jelentős helyi, járási, megyei versenyen is ott vannak, jó eredményeket érnek el.
Terhes Mihály nyugalmazott sportfelügyelő így emlékezik vissza erre az időszakra:
„Mezőcsáti lévén ismertem a szüleit is, de vele csak azután kerültem kapcsolatba, hogy 1963 első hetében megválasztottak a Mezőcsáti Járási Sportszövetség elnökévé. Abban az időben több szakszövetség működött a Járási Sportszövetségen belül, és ő az atlétikai szövetséget vezette.

Részt vett a járási versenyek szervezésében és a versenyek megrendezésében, lebonyolításában. Nagyon jól működő szövetség volt, amely kiemelkedő eredményeket ért el. A különböző szintű spartakiádokon nagyon szép eredmények születtek. Szakfelügyelői munkáját is ismertem, hiszen a kollegák elmondták, hogy milyen lelkiismeretesen végezte a rá bízott feladatot, feladatokat.
A járási versenyek szervezésében és rendezésében mindig úgy végezte a gyakorlati munkát, mintha ő is a Sportszövetség alkalmazottja lett volna, pedig csak társadalmi munkásként dolgozott. Szervező munkám során, mint szakfelügyelő, óriási segítség volt."
A testnevelés mellett szerette az éneket és a zenét. Ének szakos tanár gyakran hiányzott az iskolából, ezért a felső tagozatban éneket is tanított. Az énekkart a szakképzett kolléga mellett is évekig vezette, a seregszemlékről, bemutatókról mindig színes oklevéllel tértek haza.
Mindeközben volt ideje arra, hogy tanítson (folyamatosan látta el osztályfőnöki teendőit) és neveljen. Következetesen hitt a nevelés fontosságában, a gyerekekkel való beszélgetésekben, a mindennapi gondok, bajok, örömök megbeszélésében. Sok tanítványa apaként nézett fel rá.
Az apaság élménye későn adatott meg neki. 1966 szeptemberében került az iskolába fiatal pályakezdőként Vámosi Éva. Az ismeretségből szerelem lett, és 1967. március 25-én házasságot kötöttek. Gyerekeik, Zoltán és Krisztina 1968-ban születtek. Ők voltak az első „gyeses" gyerekek, aztán anyukájuk visszament dolgozni. Gyógypedagógus lévén a gyerekek sokat tartózkodtak az iskolában. Szüleik munkahelye második otthonuk volt. Mindketten pedagógusok lettek.
A sport minden területén (atlétika, szer- és talajtorna, labdajátékok) odaadóan képezte tanítványait. A testnevelés órákon partnerként kezelte őket. Mindent megcsinált, mindent bemutatott nekik, amit számon kért tőlük.
Aktív sportolóként közel negyven éves koráig „rúgta a bőrt".
Nevéhez fűződnek a gyereknapi, később a DSE karácsonyi „vérre menő" tanár-diák meccsek.
Tanított a helyi szakmunkásképzőben és gimnáziumban is.
Az 1970-es és 1980-as évek kiemelkedő eseménye volt az évenként megrendezett tornaünnepély. Az óvodásoktól a ballagó gimnazistáig minden gyerek felvonult a sportpályán. Egyforma ruhájuk pompás látványt nyújtott a zöld pázsiton.
Erre így emlékezik *Terhes Mihály*:
„Az egyik tornaünnepélyre meghívtam az OTSH Személyzeti Osztályának vezetőjét, aki elfogadta a meghívást és részt is vett azon. Nagyon meg volt elégedve a látottakkal és dicséretben részesítette a szervezőket, főleg Nagy Gyula testnevelő tanárt."
Munkáját szakmai és úttörőmozgalmi kitüntetésekkel ismerték el. Az első az 1952-ben kapott Jó munkáért – miniszteri oklevél, az utolsó az 1986-ban kapott Gyermekek barátja cím. Közben mindent megkapott, amit egy pedagógus megkaphatott. Számára mégis a gyerekek, a szülők, a kollégák szeretete és tisztelete volt a legfontosabb.
Várta a nyugdíjba vonulását, az elkövetkező évekre tervei voltak. A sors másképp rendezte életét. 1984 szeptemberében kórházba került. Gyógyíthatatlan betegséget állapítottak meg az orvosok. Ekkor egy évet volt kórházban, közben többször is műtötték. A gyerekei gimnazisták, az utolsó osztálya ekkor volt hetedikes. Miután elhagyta a kórházat, egy évet még tanított, és elballagtatta az osztályát.

Az utolsó elballagtatott osztály (1986)

Tanítványai közül sokan végeztek főiskolát, egyetemet. Több testnevelő tanár került ki közülük. Találunk közöttük NB I-es kosárlabdázót, labdarúgót, NB II-es kézilabdázót, 8 danos JU JIT SU mestert és nagyon-nagyon sok sportot művelő, szerető embert.
1986-ban nyugdíjba vonult.
Nyugdíjba vonulásakor az akkori szakszervezeti titkár így búcsúzott tőle:
„Az életem egyik legcsodálatosabb ajándéka, hogy egyben tanítványa és kollégája is lehettem

Gyuszi bácsinak, sőt együtt tanítottunk, tanítunk kedves feleségével és két gyermekével. Nagyon nehéz diákként és kollégaként külön választani jellemét, mert teljesen megegyezik. Emberiesség, szeretet, őszinteség, következetesség és céltudatosság. Diákként mindenesetre arra emlékszem a legjobban, hogy edzés közben – mikor mi már holt fáradtak voltunk – azt mondta: *»A sok munka egyszer meghozza a gyümölcsét.«* S hogy milyen igaza volt, mi sem bizonyítja jobban, mint az Úttörő Olimpián szerzett sok-sok fényes érem.

Kár, hogy nem tudjuk szám szerint, hogy tanítványai vagy azok gyerekei közül hányan lettek sportszerető barátok, edzők, testnevelő tanárok.

A főiskola elvégzése után remegő lábakkal léptem át a volt iskolám, s egyben az első munkahelyem – jelenleg is az – kapuját. De a remegés hamar elmúlt, mert Gyuszi bácsival találkoztam először. Biztatott, hogy ne féljek, ő mindenben segít, s látszott rajta, hogy szívből örül az „új" kollégának. Soha nem felejtem el az első szakfelügyelői óralátogatását. Az volt a véleménye az órámról, hogy *»a gyökerekből nagyon jó hajtás fakadt«*. Büszke volt Gyuszi bácsi is, és természetesen én is. Sok évig dolgoztunk együtt, egymás munkáját segítve. Ő átadta nekem tapasztalati tudását, s tőlem – akkor én ezt még nem értettem – ő átvette az új módszertani elemeket, azt mondta: *»Jól jön egy kis frissítés.«* Így több évtizedes tanítás után már értem, mert én is örülök, ha jönnek hozzám főiskolai hallgatók egyhónapos tanítási gyakorlatra. Sokat tanulok tőlük.

Köszönök mindent! Tanítványa: Pócsi Julianna, és kollégája: Szopkó Tiborné."

Egészsége változó volt. Ha jól érezte magát, háztartást vezetett, segítette gyerekeit a tanulásban. Jól rajzolt, barkácsolt, és felesége osztálytermét díszítette saját készítésű szemléltető képeivel. Ő volt a biztos háttér családja számára. Minden érdekelte, ami az iskolában és a sportban történt. Pedagógiai és sportszakmai kérdésekben mindig tudott megszívlelendő és alkotó tanáccsal szolgálni. Labdarúgó-edző fia és annak testnevelő barátja gyakran fordult hozzá tanácsért. A győzelmeknek együtt örültek, a vereségeknek együtt keresték az okát.

Egészségi állapota fokozatosan romlott. Mivel nem akart kórházba menni, gyógykezelése otthon, családi környezetben történt. Mindenkitől és mindentől távol tartotta magát. Nem járt sehova, nem fogadott látogatókat. A család jelentette neki a biztonságot, csak közöttük érezte jól magát.

Élete utolsó éveit beragyogta várva várt kis unokájának születése és szeretete.

2004. október 4-én hajnalban, amilyen csendben élt, olyan csendben ment el.

Nagy Gyuláné Vámosi Éva
Mezőcsát

NAGY KÁROLYNÉ Bai Mária Magdolna (Hajdúnánás, 1934. november 21. – Bozsok, 2009. augusztus 21.): biológia-földrajz szakos tanár.

Háromgyermekes családba született a mesebeli legkisebbként. Édesapja gazdálkodó volt, édesanyja a háztartás vezetése mellett a gyermekek nevelését végezte. Fiatalabb fivére tizenhat éves korában elhunyt, idősebb fivérével – aki esztergályos szakmát szerzett – haláláig testvéri szeretetben élt.

Az általános iskolát szülőhelyén végezte, majd Hajdúböszörményben, a Bocskai István Gimnáziumban érettségizett. Sikeres felvételivel jutott be Szegeden a Juhász Gyula Tanárképző Főiskolára, és szerzett biológia- földrajz szakos diplomát 1957-ben.

Két évig Hajdúsámsonban tanított, majd férjével, Bartha Józseffel Balmazújvároson a bánlaki I. sz. Általános Iskolában kaptak állást, és szívvel-lélekkel tanították a nehéz sorsú „gyepsori"

gyerekeket. Házasságukból két gyermek született, Marianna és László, akikben igen sok öröme telt.

Pedagógiai munkásságát a kezdetektől határtalan gyermekszeretet és a szakmai tudás átadásának rendkívüli képessége jellemezte. Magasan kvalifikált, pedagógiailag jól képzett egyéniségének nem kellett kemény szigort alkalmaznia. Számára a tanítás olyan természetes volt, mint a levegővétel. Nélküle nem élhetett. Az osztályozás nem cél, nem fegyelmezési eszköz volt, hanem a tanár és diák közös, lelkiismeretes tevékenységének eredménye és ösztönző eszköze.

Mindenütt tanított, és mindenkit képes volt tanítani. Nyugodtságával, bölcsességével, szelídségével hatott mindenkire. A természetet bevarázsolta a tanterembe, és tanteremmé vált számukra a határ, a folyó partja, a falu körül elterülő puszta, a „Hortobágy mellyéke".

Ahol megjelent, rögtön körülvették a gyermekek. Olykor szájtátva hallgatták. Úgy mesélt, eléjük varázsolva a távoli országokat, mintha mindenütt járt volna. A gyerekek legalábbis ezt hitték. Ez sajnos nem adatott meg neki. Sőt magánéletében is nehézségekkel küzdött. Házasságuk megromlott, mégis volt ereje, hite és szeretete, hogy mások felé fordulva éljen. Soha nem panaszkodott.

Saját tantárgyai mellett sok évig végezte a gyakorlati tantárgy oktatását is. E sorok írója – aki később tanítványból munkatársa és igen kedves barátja lett – ma is hálás szívvel emlékszik vissza ezekre az órákra, ahol köténytt varrtunk, pogácsát sütöttünk, a gyakorlókertben tevékenykedtünk, és sok-sok praktikus dolgot elsajátíthattunk életvezetési tanácsaiból.

Minden gyermek fontos volt számára. Jó érzékkel, ösztönösen megtalálta az utat a legelevenebb, legpajkosabb gyermek szívéhez is. Sőt sokszor ők lettek a leghűségesebb tanítványok. *„Minden gyermekben azt kell megtalálni és értékelni, ami jó, használható és értékelhető"* – hallhattuk tőle gyakran. Igazgatójával, Kalmár Zoltánnal – akivel kölcsönösen becsülték és tisztelték egymást – gyakran folytattak erről eszmecserét. Közvetlen vezetői és a szakfelügyelők is mindig elismeréssel szóltak munkájáról. Később ő maga is többször tartott szakmai továbbképzéseken előadásokat kollégáinak.

Számára a pedagógiai munka élethivatás, egész szívvel és alkotó módon végzett tevékenység volt. Comeniusszal együtt hirdette: *„Mindenkit mindenre meg lehet tanítani, csak idő, módszer és mester kérdése"*. Állandóan képezte magát, sokat olvasott mind szakmai, mind pedagógiai, gyermekpszichológiai témájú cikkeket, tanulmányokat, könyveket. Ezeket szelíd ráhatással azonnal munkatársai figyelmébe ajánlotta. A gyenge tanulóknak is tudott mindig olyan feladatokat adni, amelyek lelkesítették őket. A kiválóbbakat remekül felkészítette a versenyekre, ahol mindig eredményesen szerepeltek. Gyakran ültettek fákat, virágokat, mindig birtokba véve egy-egy elhanyagolt területet. Óvta, védte a természetet, a közvetlen környezet védelmével nevelve a hazaszeretetre is. Saját háza táján is példát mutatott. A hozzá érkező tanítványok, munkatársak legtöbbször kedves növényei között találták. Szinte mindig egy-egy új hajtással távoztunk tőle. Azt tartotta, hogy adni kell! A virág is úgy szaporodik, mint a szeretet: minél jobban osztogatjuk, annál több lesz belőle. Ezt megtapasztalhatták szomszédai és a tanulók szülei is.

Sikeresek voltak pályaválasztási szülői értekezletei, ahol gyakorlati tanácsaival nagy segítséget nyújtott a szülőknek. Előadásokat tartott az iskola és a család kapcsolatáról. Mindig is együtt gondolkodott és igen szoros kapcsolatot ápolt a szülőkkel, tudva, hogy csak a pedagógus-szülő-gyermek egysége hozhat eredményt. Türelmes, szelíd természetével, okos tanácsaival a szülőket is nevelte. Bevonta őket kirándulásokba, kedvéért társadalmi munkát is szívesen vállaltak. Vidám, jó hangulatú légkört tudott teremteni a legnehezebb helyzetekben is bizakodó, optimista, emberszerető természetével. Gyakran idézte nekik az általa nagyra tartott Ranschburg Jenő, Ancsel Éva, Popper Péter gondolatait, de hasznosított e célra más „nagy nevelőket": Jungot, Csikszentmihályi Mihályt, stb.

Sokoldalú érdeklődés és műveltség jellemezte. Állandó látogatója volt a helyi művelődési ház kulturális rendezvényeinek, tárlatoknak, hangversenyeknek. Gyakran hívták zsűrizni szaktárgyi és szavalóversenyekre. Érdekelte a keleti filozófia, a természetgyógyászat és minden modern, haladó író, költő. Íróasztalán mindig a legmodernebb gondolkodók könyveit találtuk. Jókai Anna, Márai Sándor, Wass Albert, Müller Péter gondolatvilágát sajátjává tudta tenni.

1974-ben a megyében először rendezték meg az iskolák szervezett formában az Erdők napját, amely a 30-as évek Madarak és fák napja örökösének tekinthető. Ez a nap később is így vált népszerűvé. A bánlaki iskolában május 14-én került erre sor a Keleti-főcsatorna mellett. Ezeknek a napoknak és a Föld napjának lelkes szervezője, irányítója volt Marika néni, ekkor már Nagy Károlyné.

Több mint húsz évig vezette az általa elindított környezetvédelmi szakkört, amely az évek múlásával városivá nőtte ki magát, és terjedt ki a város fiatalságára. Az eredménye megkérdőjelezhetetlen.

Ecsedi Zoltán, aki az egyik kis madarászból a Hortobágy Természetvédelmi Egyesület elnöke lett, így méltatta kedves tanárnőjét 2004-ben: „Marika néni indított el bennünket azon a természetvédő úton, amelyen a mai napon is járunk, és amelyről a jövőben sem szeretnénk letérni. Szívünkbe hatoló kedves tanításai örök érvényűek lettek. Ő éreztette velünk, hogy nekünk úgy kell őrizni ezt a még sértetlen ökológiai egységet, amelyet mi, magyarok egyszerűen pusztának hívunk, hogy az ember tevékenysége ne csorbítsa szépségét és gazdagságát. Az ő keze alól kerültek ki mai egyesületünk alapító és most is aktív tagjai. Mindig segítette munkánkat, segítségével sikerült együttműködést kialakítani a balmazújvárosi önkormányzattal is. A Hortobágy Természetvédelmi Egyesület 1993-ban alakult, Marika nénit örökös tiszteletbeli taggá választottuk, ezzel is megköszönve azt a feledhetetlen segítséget és szeretetet, amelyet tőle kapunk az évek során. Az ő hatása lett életünk mozgató rugója, neki köszönhetjük, hogy táborokban és személyesen is megismertetett bennünket az ország más részein tevékenykedő, már ismertebb ornitológusokkal. Neki köszönhető egyik legnagyobb munkánk, egy 700 oldalas könyv a Hortobágy madárvilágáról. Mindannyiunk feladata, hogy Marika néni szava ne vesszen el e pusztában, hanem mutatkozzék meg akár a világ előtt is."

1981-ben a természetkutató szakkör tagjai a Pajtás szerkesztőségéhez fordultak, hogy közöljék, levelező társakat keresnek a határon túlról. Kapcsolatba is kerültek egy marosvásárhelyi és nagyszőlősi iskola szakköröseivel. Az utóbbiak igen értékes megfigyelésekről tájékoztatták a bánlaki tanulókat. Kuzma Márta nagyszőlősi tanárnő rendszeresen levelezett Nagy Károlynéval. Egymást kölcsönösen tájékoztatták elért eredményeikről. Marika néni erről cikket írt a Biológia Tanítása módszertani folyóiratban. A személyes találkozásra is hamarosan sor került.

„Az 1987-88-as tanév legemlékezetesebb eseménye a kárpátaljai Nagyszőlős város 8. sz. középiskolája 25 tanulójának és kísérő tanárainak fogadása és vendégül látása volt. Ezt az augusztusi találkozót náluk követte a második, amikor március végén a mi iskolánk csoportja tölthetett el öt csodálatos napot azon a vidéken. Huszonegy tanuló ekkor lépte át először az ország határát. Felejthetetlen napokat tölthettek a Tatárhágónál, Huszton, Técsőn koszorút helyeztek el Kossuth Lajos szobránál…" – olvashatjuk *Király István* Iskola Bánlakon c. könyvében.

Az a visszhang, amely ezt a kirándulást a társadalmi-politikai helyzet kedvező alakulásának tulajdonította – ezt emelve ki elsősorban, nem pedig az ő kitartó tevékenységének elsődlegességét – kissé elkeserítette, de le soha nem törte. Pedig éppen fordítva volt. Ha nem lettek volna olyan emberek, akik őrzik magukban '56 lángját és az egységes magyarság szemléletét, és azt okosan nem szították volna kevés lehetőségüket kihasználva, akkor nem alakulhatott volna a társadalmi-politikai helyzet sem kedvezően.

Büszke volt arra, hogy diákként ő is részese volt a híres szegedi tüntetésnek 56-ban. Tartotta a kapcsolatot a volt társakkal, kutatta az újvárosi kötődéseket, és boldogan vette tudomásul a rendszerváltást. Bátorságra, szókimondásra intett bennünket '56 örökségének terjesztésében. Nem volt politikus alkat, de elégtételnek érezte, hogy őszintén, nyíltan lehet véleményt nyilvánítani, nem kell a múltat „lopva őrizni". Tagja lett a megalakult Kereszténydemokrata Párt helyi szervezetének, amely elnökévé választotta. Itt is tevékenyen látta el tisztét.

Örült, hogy újból lehet templomba járni, és nyíltan felvállalhatta katolikus hitét. Aktív tagja volt egyházának.

Mindig is büszke volt, bár nem híresztelte, magyarságtudatára. Ennek ismeretében érthető, hogy kiterjedt levelezést folytatott más, határon túli magyarokkal is. A nemzetben való gondolkodás nála megelőzte a politikai divatot. Ezért élhettek tovább ezek az iskolai kapcsolatok is.

Az 1990/91-es tanévben több tanár jött tapasztalatszerzésre iskolánkba. A pedagógus családok között is barátságok szövődtek, és gyakoribbak lettek a látogatások. A következő évben az énekkar szerepelt Nagyszőlősön és néhány más helységben. Óriási sikere volt annak a kiállításnak, amelyet Sislón, Palágyhomoródon nyitottak a bánlaki gyerekek legszebb rajzaiból. A legnehezebb időkben gyűjtést szerveztünk az ottani magyar iskolának, élelmiszerekkel, könyvekkel és sportszerekkel segítve őket. Sajnos, az ő és a határon túli tanárok halálával ez a kapcsolat megszakadt. Ez is az ő személyének nélkülözhetetlenségét és fontosságát mutatja.

Mikor Marianna lányáék a Kishortobágyi Csárdát üzemeltették, boldogan kapcsolódott be férjével együtt a hagyományőrzésbe. Nemcsak gyönyörű muskátlijaival varázsolta tele a csárdát, de az idelátogató turistáknak is kedves idegenvezetőjükké vált. Nem kis része volt abban, hogy a puszta szépségeit észrevetesse. Szívesen segített családtagjainak is, akik az idelátogató vendégek elszállásolásával foglalkoztak (és ma is aktívan teszik ezt), jócskán fellendítve az idegenforgalmat. Ha sok volt a vendég, és kevésnek bizonyult a hely, saját lakását is szívesen felajánlotta, pedig még beteg édesanyját is ápolta. Így nem csoda, hogy a baráti kapcsolatok egyre szerteágazóbbak lettek. Széles körű levelezést folytatott. Az új barátok mellett nem hanyagolta el a volt osztálytársakat, az elköltözött nyugdíjas kollégákat, és élő kapcsolatot tartott a volt tanítványokkal is, akik távoli országokból is küldték emlékező soraikat és beszámolóikat.

A hűség és a hit jellemezte őt. Negyvenöt évig tanított Bánlakon. Nyugdíjba vonulása után is aktívan bekapcsolódott az iskolai és városi versenyek szervezésébe. Úgy érezte hasznosnak magát, ha az emberek javára tevékenykedhetett. Minden szépet szeretett, minden emberihez kötődött. Igazak rá nézve Sík Sándor szavai:

„Embernek lenni / csak embernek – semmi egyébnek, / De annak egésznek, épnek / Földszülte földnek / És Isten-lehelte szépnek”

Gyakran belátogatott iskolájába. Ha éppen órán voltunk, egy apró mandarin, csokoládé mindig jelezte az asztalunkon, hogy ránk gondolva jött be, nem csak úgy.

Kitüntetésekkel nem halmozták el aktív éveiben. Gyakran idézte nekem Arany János Epilógus c. versének sorait: *„Az életet, ím, megjártam; / Nem azt adott, amit vártam: / Néha többet, / Kérve, kellve, kevesebbet.”*

Ennek ellenére örülni tudott minden kis dolognak, *„hiszen az útfélen itt-ott, / Egy kis virág nekem nyitott: / Azt leszedve / Megvolt szívem minden kedve”*.

1983-ban Kiváló Munkáért kitüntetésben részesült. Az iskola kitüntetését nyugdíjba vonulása után kapta meg. Talán kissé későn jövő elismerésként 2008-ban vehette át a Maróthi-díjat, melyre az akkori városvezetés terjesztette fel, amiért nagyon hálás volt. Büszkén mutatta Aranydiplomáját, amelyet szintén ebben az évben vehetett át.

Rajongva mesélt gyermekeiről, hat unokájáról, akiknek minden segítséget megadott, és igen közvetlen, szeretetteljes kapcsolatban állt velük. Boldog volt, amikor dédunokája megszületett. Fiatalos lendülettel ült vonatra, és ha kellett, már utazott is a távol lakó lányához vagy a kis dédunokához.

Végleges nyugdíjba vonulása után néhány szép évet kapott a sorstól. 2009 tavaszán még megnyitotta a számára kedves Kalmár napok rendezvénysorozatot az iskolában, de nyáron már az alattomos betegséggel, a rákkal küzdött, amely legyőzte erejét.

Szilágyi Domokos néhány verssorával búcsúztunk tőle: *„Hegyek, fák, erdők, haragzöld azúr – szívem rokonai, kedvesek… Szelíden ti vagytok a jóság, meghitten ti vagytok a csönd, ti vagytok a béke”* – ez a béke volt a szívében, mikor szerető családja körében eltávozott közülünk. Eltávozott, mégis láthatatlan, eltéphetetlen szálakkal kötődnek hozzá az emlékezők, és kapaszkodnak tanításába, mint az óriási fa szerteágazó gyökerei a földbe.

Forrás: személyes emlékezés, gyermekeivel való beszélgetés, tanítványok emlékezései és Király István: Iskola Bánlakon c. könyve.

Mihalik Istvánné
Balmazújváros

DR. NÉMETH ZOLTÁN (Taksonyfalva [ma Szlovákia], 1928. július. 1. – Nyíregyháza, 1994. május. 8): középiskolai tanár, főiskolai docens.

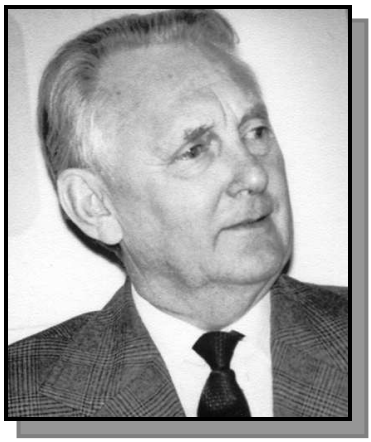

A Pozsony megyei Taksonyfalván született, négyen voltak testvérek. Édesapja nyolc hold földön gazdálkodott, édesanyjával együtt tsz. nyugdíjasok voltak. A családot 1947-ben telepítették át a Nyíregyháza melletti Zombori-bokorba, a csehszlovák-magyar lakosságcsere keretében (akkor mint háborús bűnösöket, s ez a tény élete végéig bántotta őt); a családokat szétszakították, de ő mindvégig nagyon ragaszkodott szülőföldjéhez (munkáiban is) és a Szlovákiában maradt családtagokhoz is.

A polgári iskolát Galántán végezte el 1943-ban, a középiskolát Érsekújváron kezdte el, s a nyíregyházi közgazdasági gimnáziumban fejezte be 1950-ben. Közben, a háborús körülmények miatt mint leventét, a nyilasok elhajtották Németországba, 1944 végén, s ott amerikai, majd francia hadifogságba esett. 1945 őszén innen betegen tért haza.

A nyíregyházi középiskolában ifjúsági vezető és a „Benczúr Gyula" Népi Kollégium titkára volt, itt találkoztunk, s talán életre szóló barátságot is kötöttünk. 1956-ban, amikor az események alakulása miatt el kellett jönnöm Budapestről, ő volt az egyike azoknak, akik segítettek tanítási lehetőséget kapnom Nyíregyházán a volt 110. sz. Szakmunkás Intézetnél. Volt a Pedagógusok Szakszervezete városi bizottságának titkára, megyei bizottságának titkárhelyettese. Később én is bekerültem a szakszervezeti mozgalomba, a megyei bizottság titkára lettem, s ekkor mint munkavédelmi felügyelő segítette munkánkat, nagyon lelkiismeretesen és odafigyeléssel.

Németh Zoltán az érettségi után felvételt nyert a KLTE orosz szakára, ahol a diákszövetségi bizottság vezetőségi tagja volt. 1954-ben szerzett orosz nyelvszakos tanári diplomát, 1957-ben levelező tagozaton alapvizsgát tett magyar nyelvből és irodalomból.

1954 őszétől a nyíregyházi Kossuth Lajos Gimnáziumban tanított, 1956-tól a Vasvári Pál Gimnáziumban, ahol az 1963/64-es tanévben igazgatóként tevékenykedett. 1964-ben részt vett az akkor használatos I.-II. osztályos tankönyvek országos bírálatában, s az új III.-IV. osztályos tankönyvek előzetes értékelésében. Javítóvizsgára készített fel tanulókat a Pedagógusok Szakszervezete által szervezett nyári foglalkozásokon.

Közben 1955-ben megnősült. Felesége, Magdika, a Kossuth téri könyvesbolt eladója, majd vezető-helyettese, később az Antikvárium vezetője, s ezután a „Váci Mihály" Kollégium gondnoka volt.

A Németh házaspár 1989-ben

Házasságukból két gyerek született, Magdi angol-orosz-történelem szakos középiskolai tanár, most is tanít az „Evangélikus Kossuth Lajos" Gimnáziumban. A fiuk, Zoltán Taksony (10 éves korától a szülőfalu emlékére hivatalosan is viselheti a második nevét), szintén pedagógus végzettségű, de vállalkozóként dolgozik. Négy fiú unokájukkal, különösen nyugdíjazásuk után igen sokat foglalkoztak. Az unokák „Öregapának" szólították nagyapjukat. Felesége nemcsak a biztos családi hátteret biztosította Németh Zoltán örökmozgó tevékenységeihez, hanem

mint könyvesbolti dolgozó, munkatársaival együtt a kulturális légkört is. Dr. Katona Béla szavaival élve: „Ez a könyvesbolt nem csak könyvesbolt volt, a könyvek elárusító helye, hanem a kultúra különös szentélye, három olyan avatott papnővel, mint Magdika, Piroska és Jolika, akik minden törzsvendég legtitkosabb gondolatait is ismerték és számon tartották. Ha az 50-es, 60-as évekbeli Nyíregyháza műveltségtörténetét valaki majd megírja, ennek a boltnak külön fejezetet kell szentelnie! (Szikra Könyvesbolt névre hallgatott akkor.)

Abban a jégcsapos világban ez a könyvesbolt különös szigetként létezett, egyszerre volt klub, szellemi műhely és közös érdeklődésű emberek naponkénti találkozóhelye, ahol az ügyesen elhelyezett fotelokban üldögélve, egy csésze kávé mellett úgy lehetett csevegni frissen megjelent könyvekről, mint valamikor a 18. századi előkelő francia hölgyek irodalmi szalonjaiban. Naponta betértek ide a középiskolai tanárok, orvosok, mérnökök, s igen gyakran itt volt Németh Zoltán is, mint barát s mint férj egyaránt. Úgy cseréltük ki gondolatainkat, mintha egy hajdani szabadkőműves páholy, vagy egy titkos vallási szekta tagjai lettünk volna."

A középiskolai tanári munka után jött a nagy kihívás, lehetőség Németh Zoltán számára, meghívták a Bessenyei György Tanárképző főiskolára, a lektorátuson nyelvtanári beosztást kapott, majd az Orosz Nyelvi Tanszéken tanársegédi, 1967-től adjunktusi kinevezést kapott. 1974-ben sikeresen megvédte *„A nyíregyházi szlovák nyelvjárás hangtana"* című egyetemi doktori értekezését, s ezzel docensi kinevezést szerzett. Tanári munkája mellett 1975 és 1983 között a főigazgatói hivatalt, majd 1983-tól 1992-ig a nyelvi lektorátust vezette nyugdíjazásáig.

Nyugdíjazása után is tanított, illetve előadásokat tartott russzisztikából, valamint óraadó nyelvtanár volt a Szent Atanáz Görög Katolikus Hittudományi Főiskolán.

Szakirodalmi munkássága igen széles körű, publikációinak jelentős része a szlovák „tirpák" etnikai csoport történetével, nyelvjárásának, néprajzának sajátosságaival foglalkozott. Feldolgozta szülőföldje, Pozsony megye földrajzi neveit és nyelvjárását. A tanításban és szakterületén folytatott kutatómunkájában is fáradhatatlanul, nagy precízséggel dolgozott és alkotott. Tanulmányaiban, előadásaiban adatait, eredményeit hivatkozással igyekezett bizonyítani.

Nemcsak jeles kutató volt, hanem kitűnő szervező is. A társadalmi tisztségeknek sosem volt híján. Tagja volt a Hazafias Népfront városi bizottságának, a Magyar Nyelvtudományi Társaságnak, az Orosz Nyelvtanárok Szövetségének, a főiskolai tanácsnak, 1976 októberétől a Hazafias Népfront nemzetiségkutató munkabizottságának, melynek kezdettől fogva elnöke volt

A nyíregyházi szlovák „tirpák" nyelvjárási és néprajzi emlékeket kutató munkaközösség a legfontosabb feladatának a helyszíni gyűjtőmunkát, a levéltári kutatásokat és az eredmények publikálását tartotta, s ebben követendő példát mutatott. Tudományos kapcsolatai igen széles körűek voltak, amelyről a Szlovákiában megjelent tanulmányai is tanúskodnak. Igen gyakran vett részt külföldi tanulmányutakon. Moszkva, Leningrád, Pozsony, Usti nad Labem, Ulanbator, Brünn, Besztercebánya, Zwickau, Ungvár egyetemein, főiskoláin szívesen látott „hallgató", illetve előadó volt nemegyszer.

E gazdag és tartalmas életutat természetesen az elismerések is végigkísérték, kitüntetéseinek száma több mint 15, de ezek közül legkedvesebbek voltak neki, melyeket a közért végzett munkákért kapott, mint pl. a SZOT Elnökségétől „A Szakszervezeti Munkáért" jelvény arany fokozat (1967); PVOP „Árvízvédelemért" (1970); Pedagógus Szakszervezet Elnökségétől „Érdemes Szakszervezeti Munkáért" emlékplakett (1975); Közbiztonsági érem arany fokozat (1975); NÉKOSZ Emlékplakett (1976); Országos Béketanács Emlékplakettje, a békemozgalomban végzett eredményes munkáért. (1981); Szocialista Kultúráért kitüntetés (1985); Pedagógus Szolgálati Emlékérem (1992).

S mindezeknél többre értékelte a szlovák kisebbségben élő emberek szeretetét, a hallgatók érdeklődését a tantárgya iránt. Kollégáival, munkatársaival, s bárkivel, akivel együtt dolgozott, kölcsönösen tisztelték és megértették egymást. Hallgatói szerették, szívesen jártak óráira, az arra érdemeseket tudományos diákköri munkára biztatta, s segítette őket, hogy eredményesen szerepeljenek.

Dr. Németh Zoltán hét hónapon át türelemmel viselt súlyos betegsége után életének 66. évében hunyt el. A férj, az édesapa, az öregapa, a na-

gyon jó barát és munkatárs hiányát a mai napig fájóan érezzük.

Forrás:

- Személyi anyag a Főiskola irattárából
- Főiskolai Évkönyv (1992-1996)
- Dr. Katona Béla: Nekrológ helyett egy nemzedék szubjektív emlékezete
- Személyes, jó baráti kapcsolat

Oláh Gábor
Nyíregyháza

NIEDERHAUSER EMIL (Pozsony [ma Szlovákia], 1923. november 16. – Budapest, 2010. március 25.): történész, egyetemi tanár, akadémikus.

Édesapja nyomdaigazgató volt Pozsonyban, amikor még a többnyelvű város erősen magán viselte az évszázados magyar szellemiséget. Az édesapa polgári jólétet biztosított családjának, fiát a magyar tannyelvű katolikus elemi iskola után a piaristák gimnáziumába íratta be, ahol hagyományos erkölcsi és pedagógiai elvek szerint folyt az oktatás. Különösen magas szintű volt az idegen nyelvek tanítása, ez alapozta meg azt a széleskörű nyelvismeretet, amely Niederhauser Emil későbbi pályáján a kelet-európai népek történetének tanulmányozásához, összehasonlító vizsgálatához nélkülözhetetlennek bizonyult.

Egyetemi tanulmányait 1942-ben kezdte a pozsonyi Szlovák (utóbb Comenius) Egyetem katolikus hittudományi karán, majd egy félév múlva a bölcsészkaron folytatta. 1945 tavaszán még ott tette le az alapvizsgát, de az egyre nyomasztóbbá váló kisebbségi lét miatt családjával együtt arra kényszerült, hogy áttelepedjék Magyarországra.

A budapesti Pázmány Péter Tudományegyetemen magyar-történelem szakon folytatta és fejezte be tanulmányait.. Egyetemi hallgatóként tagja volt a magyar értelmiség elit-képző intézetének, az Eötvös Kollégiumnak, amely a háború utáni néhány évben még őrizte nemes hagyományait, ahol a szellemi igényesség az élet minden területére kiterjedt. Később is szívesen emlékezett az Eötvös Kollégiumban töltött évekre, büszke volt Kodály Zoltán elismerő szavaira.

1948 júniusában szerezte meg középiskolai tanári oklevelét és egyúttal orosz nyelvből is alapvizsgát tett. Szeptemberben kinevezték az Apáczai Csere János Gimnázium tanárának, ahol korábban óraadóként működött. Közben a Közgazdaságtudományi Egyetemen orosz nyelvet tanított.

Már tanulmányai során érdeklődéssel fordult Kelet-Európa és a szomszéd népek történetének kérdései felé. Tanári munkája mellett a szláv államok kialakulásának története foglalkoztatta, első – 1949-ben megjelent – publikációja erről a témáról szólt.

Szakmai körökben számon tartották kiváló felkészültségét, nyelvtudását, tehetségét és szorgalmát. 1949 májusában áthelyezték a Magyar Tudományos Akadémia Történettudományi Intézetébe a magyar történeti bibliográfia szerkesztőségéhez, ahol rövidesen a bibliográfiai és dokumentációs csoport vezetésére kapott megbízást. 1956-tól a Történettudományi Intézet Könyvtárának és Bibliográfiai Osztályának vezetője lett.

Az 1949/50-es tanévben a budapesti egyetemen meghívott előadó, de egyetemi kinevezését „gyanús” pozsonyi és felekezeti kötődése akkoriban lehetetlenné tette. Útját a debreceni egyetemre irányították, ahol a Történelmi Intézet éppen megerősítésre szorult, mert a közelmúltban lezajlott provokációs perben megvádolt oktatókat eltávolították. Alkalmazásában orosz nyelvtudása is szerepet játszott. 1951-ben előbb óraadó tanárként, 1953-tól félállású docensként tanított az Egyetemes Történeti Tanszéken.

Kezdetben újkori egyetemes történeti előadásokat tartott, majd a Szovjetunió és az európai népi demokráciák történetét adta elő. Történelem szakos hallgatóknak ezek a tárgyak kötelező fő kollégiumok voltak vizsgakötelezettséggel, de a címben meghirdetett előadások nem látszottak különösebben vonzónak. Eleinte nem volt nagy az érdeklődés, s ráadásul Niederhauser tanár úr nem vette túl szigorúan a hallgatók órai jelenlétét. Ő ugyanolyan nyugodtan, elegánsan megtartotta az órát akkor is, ha csak fele volt jelen az évfolyamnak. Utóbb elterjedt a híre, hogy Niederhauser nem valami dogmatikus, ideologizált történelmi előadást tart, hanem még a történészek által is kevéssé ismert világ múltbéli eseményeinek összefüggéseit tárja fel.

Tudományos munkásságának e korai szakaszában a Balkán és a kelet-európai régió történetével foglalkozott. 1957-ben a kelet-európai jobbágyfelszabadításról írt értekezésével kandidátusi fokozatot szerzett. Hallgatósága akkor még aligha tudhatta, hogy a témára vonatkozó legfrissebb kutatási eredményeket „első kézből" kapja. A Kelet-Európa történetéről szóló egyetemi jegyzetek és szöveggyűjtemények nagyrészt az ő munkásságának köszönhetőek.

Vizsgáztatóként türelmes, halk szavú, segítőkész volt *„Sok jelest osztogattam, néha becsúszott egy-két jó is. Nem igazán szerettem buktatni, már csak azért sem, mert akkor újra meg kellett jelennem nekem is a pótvizsgán"* – mondta egy interjúban. Valamennyi évfolyamon tanított. Az 1960-as és 1970-es években a II. éveseknek Kelet-Európa történetének fő problémáiról tartott előadást, a III. éveseknek az 1789-1870-ig terjedő időszak világtörténeti eseményeiről és ajánlott kollégiumként az 1848-as forradalmakról. IV. és V. éves hallgatóknak egyetemes történeti szakszemináriumot tartott. Szemináriumain a kelet-európai agrárfejlődés és a paraszti osztályharc formáival foglalkozott, aztán kutatási területeinek bővülésével társadalom-, eszme- és művelődéstörténeti témákkal gazdagodott tárgyköre.

Debreceni tanársága idején írt tanulmányt Nagy Péter cárról, az orosz felvilágosult abszolutizmusról, a szlavofil mozgalomról, a 19. századi orosz kultúráról. A kelet-európai népek társadalmi, gazdasági, politikai és kulturális mozgalmainak tanulmányozása alapján, az általa alkalmazott összehasonlító módszer segítségével mutatta ki azokat a közös gyökereket, amelyek az adott régió népeinek nemzeti újjászületését, az újkori polgári átalakulást eredményezték. E témáról írt művével – a *„Nemzetek születése Kelet-Európában"* – 1973-ban akadémiai doktori fokozatot szerzett.

Hatvanadik születésnapját köszöntő pályatársa, *Orosz István* professzor úgy méltatta, hogy „tudományos életműve ékes példája az országhatárokon túlmutató, európai nagytájakat elemző történetírás lehetőségének és eredményességének".

Társszerzőkkel Németországról, a Habsburgokról is írt, de elsősorban Kelet-Európa történetének kutatójaként vált nemzetközi hírű tudóssá. Alapvető művei idegen nyelveken is megjelentek.

Több mint harminc éven át – 1973-tól egyetemi tanárként – oktatott a Kossuth Lajos Tudományegyetem Egyetemes Történeti Tanszékén. A három évtized alatt több százszor megtette az utat Budapest és Debrecen között. Általában két napot töltött az egyetemen. Tanári szobájában szívesen fogadta az érdeklődő hallgatókat. A nála szakdolgozóknak készséggel segített. Széleskörű bibliográfiai tájékozottsága alapján az egyes témák tanulmányozásához a legfontosabb és megszerezhető szakirodalmat ajánlotta. Az 1960-as, 1970-es években nagy segítséget jelentett, hogy a Magyarországon csak néhány példányban hozzáférhető külföldi könyveket, folyóiratokat az ő támogatásával használhatták az egyetemisták.

A Debrecenbe tartó vonaton a szintén Budapestről járó oktatókkal utazott. Ezek az utak akkoriban még hosszú órákat vettek igénybe, de nem teltek haszontalanul. Olvasott vagy tanulmányt fogalmazott, de legszívesebben útitársaival beszélgetett. A beszélgetések során nemcsak szakmai kérdések kerültek szóba, hanem a szellemi élet, a művészetek különféle témái mellett a napi események is, olykor tréfás módon. Szerette az igényes humort. Baráti társaságban sok-sok anekdotája kelt vándorútra.

Budapesti munkahelye, az MTA Történettudományi Intézete a hazai történészek csúcsintézménye volt, ott a történész szakmát érintő ügyekről elsőként szerzett tudomást, s ha a debreceni kollégáknak előnyére válhatott, hozta a híreket, tájékoztatta őket.

1984-től az ELTE professzora, a Kelet-Európa Története Tanszék oktatója lett, ahol tíz éven át folytatta a Debrecenben megkezdett tanári munkát, ott valóságos iskola alakult körülötte. Közép- és Kelet-Európa valamennyi régiójára kiterjedő történeti, művelődéstörténeti és historiográfiai kutatásaiba egyre több tanítványa bekapcsolódott, mind a Történettudományi Intézetben, amelynek 1986-tól helyettes igazgatója, valamint a történetírás története és az információs osztály vezetője volt, mind az egyetemi tanszéken.

Munkássága széleskörű nemzetközi érdeklődést váltott ki. Az 1995-ben közreadott hatalmas munkáját, *„A történetírás története Kelet-Európában”*címűt utóbb még japán nyelvre is lefordították. *„Kelet-Európa története*” c. műve, amely 2001-ben jelent meg, addigi kutatómunkájának szintézise, szintén több külföldi kiadást ért meg. A történeti források széles körét szigorú szakmai kritikával használta, ez a szellemiség hatott tanítványaira, akik mesterükhöz méltó módon, tudományos és humánus történelem-szemléletről tesznek bizonyságot.

Budapesten nemcsak munkássága teljesedett ki, hanem szakmai és közéleti elismertsége is. 1989-ben az MTA levelező tagjává, majd 1993-ban rendes tagjává választották. 1990-1998-ig a Magyar Akkreditációs Bizottság elnöke volt. Számos hazai és külföldi folyóirat szerkesztőbizottságának tagja, magyar és nemzetközi történész-konferenciák előadója, kiváló és tapintatos vitapartner, aki szinte valamennyi külföldi kollégájával annak anyanyelvén tudott értekezni.

Kitüntetettje az Akadémiai Díjnak, az osztrák Anton Gindely díjnak, a Pázmány Péter díjnak, és a magyar tudósok legnagyobb kitüntetését, a Széchenyi díjat is megkapta.

A debreceni KLTE 1994-ben díszdoktorává avatta, 1997-től az ELTE emeritus professzora volt.

1993-tól, nyugdíjba vonulása után kutató professzorként még évekig együtt dolgozott tanítványaival, akik atyai barátként tisztelték. Kedves, szerény természete lehetővé tette, hogy ebben a körben Emil bácsinak szólítsák. Családot nem alapított, tudományos és emberi kvalitásával népes kört vonzott maga köré. Őket tekintette családjának. Tanítványait nem csak szakmailag támogatta, Széchenyi díjának teljes összegét a fiatal kutatók díjazására fordította.

Távozása nagy vesztesége a magyar történettudománynak, tisztelői, tanítványai úgy búcsúztak tőle, mint Kelet-Európa magyar atyjától. Nemcsak űrt hagyott maga után, hanem felbecsülhetetlen értékű szellemi kincset is. Számtalan önálló műve, tanulmányainak sora, több száz könyvismertetése és népszerű cikke a jövőben is azt a célt szolgálja, amelyre az életét tette.

Felhasznált források:

- Niederhauser Emil önéletrajza, 1957. nov. (Debreceni Egyetemi Könyvtár Kézirattára)
- Egyetemes Történeti Tanulmányok, XVI. (Niederhauser Emil 60. születésnapjára) Szerk. Orosz István. – Debrecen, 1987.
- Szomszédaink Kelet-Európában. (Emlékkönyv Niederhauser Emil 70. születésnapjára) Szerk. Glatz Ferenc – Bp. 1993.
- Életünk Kelet-Európa. (Tanulmánykötet Niederhauser Emil 80. születésnapjára) Szerk. Krausz Tamás – Szvák Gyula. – Bp. 2003.

Dr. Korompai Gáborné
Debrecen

„A tanítás az optimizmus legnemesebb megnyilvánulása.”
(Wilcox)

Ny

NYITRAI GYULA (Csonkapapi [ma Ukrajna], 1903.– Budapest, 1982.): polgári iskolai tanár, általános iskolai tanár, osztályvezető.

Apja, Nyitrai József vasutas, anyja Demeter Lídia. Szegény, hatgyerekes családból származik. Hosszabb időt töltöttek Derecskén és Kisvárdán, végül Debrecenben telepedtek le.
Elemi iskolába Kisvárdán járt. A középiskolát a debreceni Kereskedelmi Iskolában végezte, ahol gyors- és gépírást is tanult.
Ő volt az egyetlen a Nyitrai gyerekek közöl, aki középiskolát végzett.
Polgári iskolai tanári oklevelet 1928-ban szerzett Budapesten. Ez persze nem volt ennyire egyszerű, mert a család ennek kiadásit nem tudta volna fedezni.
Akkoriban, ha valaki, az egyébként kötelező katonai behívás előtt önként katonának állt továbbtanulási szándékkal, akkor a normál katonai kiképzés és szolgálat mellett (szabad idejéből) lehetőséget biztosítottak arra, hogy elvégezzen valamilyen felsőfokú iskolát vagy egyetemet. Természetesen minden tanulmányi költséget magának kellett fedeznie. Ez egyben az iskola elvégzése folyamán tartalékos tiszti képzést és rangot is jelentett. Más lehetőség hiányában ezt az utat választotta. általános iskolai tanári oklevelet csak 1955 szeptemberében szerzett az egri Pedagógiai Főiskolán.
Feleségének szintén nehéz gyerekkora volt, mert édesapja, aki Székesfehérvár rendőr-kapitánya volt, nagyon fiatalon tüdőgyulladásban meghalt. Az édesanyja három gyerekkel minden anyagi támogatás nélkül maradt. Később némi utánajárással valamilyen jelképes összegű kegydíjat állapítottak meg neki, amiből nem tudtak megélni. Ezért Budapestre költöztek, ahol alkalmi munkákból (varrás) próbálta édesanyja fenntartani magukat. Sok nehézség és megpróbáltatás után, nagylányként itt ismerkedett meg Nyitrai Gyulával, akivel később összeházasodtak. Budapesten, majd Vésztőn éltek, 1939-ben Derecskére költöztek.
A házasságból két gyermekük született: Ilona 1932-ben (biológia-kémia szakos középiskolai tanár), Zoltán 1937-ben, aki a műszaki tudományok kandidátusa, a számítógép szaktudomány doktora.
Felesége volt az a mindenkori biztos háttér, akire mindig, mindannyian számíthattak a családban. Helytállt a háborús években, egyedül

nevelte gyermekeit évekig, háztartásbeli volt. Folyamatos otthoni munkájával teremtette meg a megélhetést, és biztosította a családi melegséget, harmóniát.

1939-ben a derecskei polgári iskolában sikerült állást kapnia az akkor már több éve munkanélküli tanárnak. Derecskén találkozott Tarr Ferenccel, akivel már diákként a debreceni Kereskedelmi Iskolából ismerték egymást. 1942-től katonáskodott, természetesen ebben az időszakban nem taníthatott.

Annak következtében, hogy tartalékos katonatiszt is volt, talán a szerencse is mellé szegődött a háborús időszakban. Ugyanis utász főhadnagyként a háború alatt (amiben a teljes kötelező időben részt vett), többnyire hátországi szolgálatot teljesített, de volt a fronton is. Egyszer, szerencsére nem súlyosan megsebesült. Ezt leszámítva „ép bőrrel" szolgálta végig a háborút. A szolgálat befejezése sem volt akármilyen. Hosszú időn keresztül nem engedték haza szabadságra, az így összegyűlt közel egy hónapot akkor kapta meg, amikor a front már közeledett Derecskéhez, és el is érte anélkül, hogy ő visszatérhetett volna a szolgálatba. Szerencsére már akkor elég jól beszélt oroszul, és valamilyen módon mindig meg tudta magyarázni, hogy nem katonaszökevény. A front alatt a szomszédok, rokonok, ismerősök náluk érezték biztonságban magukat. Volt, amikor 23-an is aludtak, gyerekek és felnőttek a földön Derecske többnapos ostroma alatt. Az akkori falu orosz megszállása alatt hónapokig tolmácsként teljesített kötelező szolgálatot egy-két váltótársával együtt.

Az élet újraindulásakor az elsők közt volt, aki ismét dolgozni kezdett az iskolában.

A háború után induló tanítás meglehetősen nehéz körülmények között történt. Mindkét iskolában nagyon sok pusztítás volt, kevés volt a gyorsan helyreállítható tanterem. A padokat, asztalokat és egyéb felszerelési tárgyakat a lakosság egy része széthordta, eltüzelte. A még fellelhető tárgyak egy részét, főleg iskolapadokat házaknál megtalálták, és ha javíthatóak voltak, akkor újra használhatóvá tették. A tanítás megindulásakor heti váltásban két műszakban jártak délelőtt-délután iskolába. A két műszak több évig is fennmaradt, még azzal is fűszerezve, hogy a már évek óta használaton kívüli – a volt polgári iskola mellet lévő telken álló úgynevezett „ócska" – iskola használatára is sor került, amelynek a fából készült emeletre vezető lépcsője erősen balesetveszélyes volt. Gond volt a fűtéssel is, volt idő, amikor minden gyereknek egy darab fát vagy szenet kellett naponta az iskolába vinni, hogy a tanteremben álló vaskályhában fűteni lehessen.

Az iskolák államosítása következtében az iskolarendszerben változások történtek. A polgári iskola megszűnt, helyét az általános iskola felső tagozata vette át.

Pedagógiai munkáján túl az előző nevelési irányelveket szem előtt tartva igyekezett maximálisan eleget tenni pedagógiai hivatásának. Az úttörőmozgalom beindulását is elősegítette. Elsődleges szempont volt a tanulók aktív bevonása a tanítási órákon kívül a közösségi munkába és az egészséges versenyszellem kialakítása. Az úttörőmunkának kihasználta nevelőértékét, élményszerűségét, s ez a tanulók pozitív személyiségjegyeinek kialakításához vezetett. Játékos szabadidős foglalkozások, kirándulások tették élményszerűvé és emlékezetessé ezeket az iskolai éveket.

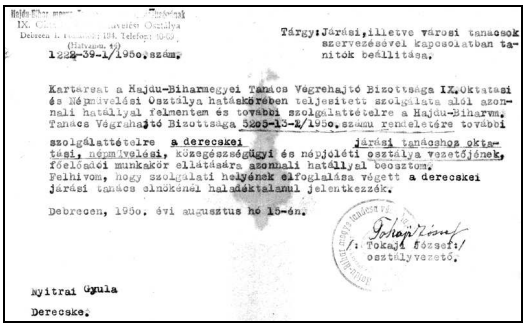
Tárgy: Járási, illetve városi tanácsok szervezésével kapcsolatban tanítók beállítása.

1222-39-1/1950. szám.

Kartársat a Hajdu-Bihar megyei Tanács Végrehajtó Bizottsága IX. Oktatási és Népművelési Osztálya hatáskörében teljesített szolgálata alól azonnali hatállyal felkentem és további szolgálattételre a Hajdu-Bihar vm. Tanács Végrehajtó Bizottsága 5203-13-2/1950. számu rendeletére további szolgálattételre a derecskei járási tanácshoz oktatási, népművelési, közegészségügyi és népjóléti osztálya vezetőjének, főelőadói munkakör ellátására azonnali hatállyal beosztom. Felhívom, hogy szolgálati helyének elfoglalása végett a derecskei Járási tanács elnökénél haladéktalanul jelentkezzék.

Debrecen, 1950. évi augusztus hó 15-én.

/: Tokaji József :/
osztályvezető.

Nyitrai Gyula
Derecske.

Kinevezési okirat

1950. augusztus 15-én a derecskei Járási Tanács oktatási osztály vezetőjének nevezték ki. Ő volt az első kinevezett, korábban ez a tisztség nem létezett. Ezt a pozíciót több évig betöltötte. Fontos volt számára a derecskei iskolarendszer minél hatékonyabb működésének megszervezése.

Meglehetősen aktív, a pedagógus munkáját szerető ember volt. Nyugdíjba vonulásról hallani sem akart, tovább szeretett volna dolgozni. Nyugdíjazása mégis megtörtént 60 éves korában, 1963-ban, mert ebben az évben minden elérhető státuszt igyekeztek központilag biztosítani az abban az évben induló helyi gimnázium számára.

Már a háború utáni időszakban is akadtak, de nyugdíjba vonulása után egyre több tanítványa volt. Kereskedelmi középiskolát végzett, ahol nagyon komoly színvonalon folyt a gyors- és gépírás tanítása is. E mellett, bár magyar-történelem szakos tanárként végzett, nem állt távol tőle a matematika és a fizika sem, a középiskolás ismeretei végig megvoltak, sőt nagyon szerette a nyelveket is. Jó középszinten még az orosz előtt megtanult németül is. Szerteágazó témákban volt képes tanítványokat fogadni, tanítani.

Így a nyugdíjazása körüli szomorúsága szerencsére nem tartott sokáig, az őszi tanévkezdésre már volt több jelentkezője, főként gyors- és gépírásra, sőt már az első évben elkezdte alsós gyerekek németre való tanítását is kis csoportban, kezdő szinten. A főprofil azonban a gépírás lett. 4-5 fős csoportokat szervezett, amelyek egy héten kétszer vettek részt foglalkozásokon. A jelentkezők számára meglepő módon az ott tanult tudással könnyen el tudtak helyezkedni irodákban, tanácsnál stb. A szorosan vett gépírás mellett tanította őket helyesírásra is, amit nagyon szigorúan vett. Az első kikerült tanítványok biztos helytállása garancia volt az utánuk jelentkezők számára. Volt olyan eset, hogy az alkalmazó hivatal küldött hozzá valakit tanulni. Előfordult, hogy valamely munkahelyen elfogadták ugyan a jelentkező tudását, de valamilyen papírt kértek arról, hogy milyen iskolát végzett el. Őt ez a dolog nem zavarta, írt egy igazolást, hogy (felsorolva a képesítéseit) az ő tanfolyamát végezte el az illető, aláírásával hitelesítette, és ezt el is fogadták. A későbbiek során követelményként előkerült a gépírás sebessége (egy perc alatti leütések száma) is, amit szintén gond nélkül megoldott.

A délelőttök és a hétvégék a felkészüléssel teltek, a tanítás pedig délután, néha késő délután folyt. A tanítványok köre nem korlátozódott Derecskére. Konyárról, Pocsajból, Esztárból, Sárándról és ki tudja még honnan is jártak be Derecskére anélkül, hogy bármilyen hírverés történt volna.

A menetrend ilyenkor az volt, hogy az első csoportot a bejárók alkották, a helyiek maradtak későbbre, hogy a bejárók elérjék a vonatot. 1973. után még folyt a tanítás, de egyre kevesebb tanítvánnyal.

1977 körül az egészségi állapota miatt (séta közben történt utcai rosszullét) a berettyóújfalui kórházba került, de két-három hét után egészségesen hazatért. 1978 őszén gyerekei felköltöztették a szülőket Budapestre magukhoz, mert mindkettőjük egészségi állapota tovább romlott. A derecskei házat eladták, mindent felszámoltak.

Nyitrai Gyula életét nem fémjelzik magas kitüntetések. Végtelen szorgalom, tenni akarás, kitartó munka volt jellemző rá. Pedagógus-pályája során a politikai helyzetből adódóan úgy kellett neki és tanár társainak is helytállni, hogy emelt fejjel vállalni tudták döntéseikért a felelősséget. Egyházi nevelés, államosítás, Micsurin, cserkész és úttörő mozgalom, háborús korszak, újjáépítés, '19-es, '56-os események... A személyes példaadás volt az élete során az, mellyel a tanítványok tiszteletét és a családtagok szeretetét egyaránt kiváltotta.

A kitüntetéses orosz nyelv és irodalom szakos tanári oklevél, amelyet 1955. szeptember 25-ei dátummal szerzett az egri Pedagógiai Főiskolán, túl az ötven éves életkoron, őrzi töretlen tudásvágyát és egy másik díszoklevél (aranyoklevél), amelyet a budapesti Polgári Iskolai Tanárképző Főiskolán 1928-ban szerzett oklevelének 50. jubileumi évfordulója alkalmából kapott a szegedi Juhász Gyula Tanárképző Főiskolától – mint jogutódtól – 1978-ban.

Szeretett tanáruk emlékét őrzik családján kívül a derecskei tanítványok, azok szülei, a fotók, a múltat őrző dokumentumok.

Az adatok összegyűjtésében fia, dr. Nyitrai Zoltán volt segítségemre.

Szőllősi Imréné
Derecske

„Milyen legyen a nevelő? Áradjon belőle titokzatos áram módján az őszinteség és a szabadság, tudjon egyformán adni és elfogadni. Ne sokat törődjön aztán más egyébbel. Az áramkör megindul, s elvégzi a többit.”
(Karácsony Sándor)

O-Ó

ÓCSVÁR GÉZA (Szatmárnámeti [ma Románia], 1908. – Budapest, 1987.): tanár, festőművész.

Az egri ciszterci Szent Bernát gimnázium rajztanára volt 1932 januárjától az államosításig, 1948 júniusáig. Az utód iskolában, a rövid életű Gárdonyi Géza, majd a Dobó István Gimnáziumban tovább taníthatta a ciszterci diákokat. A szerzetestanáraink közössége között több civil tanár is segítette nevelő-tanító munkájában, s mindnyájukra úgy emlékezhetünk, mint a ciszterci pedagógia méltó képviselőire.

Ócsvár Géza két évszázados királyi vésnök, rézmetsző családból származott. Édesapja, Ócsvár Rezső festőművész és rajztanár a Szepes vármegyei Szomolnokon született, és a diplomája megszerzése után mint rajztanár a szatmárnémeti gimnáziumba kapott rajztanári kinevezést.

Ócsvár Géza a középiskoláját Szatmárnémetiben kezdte, de 1923 decemberében a család három gyermekkel, keserves körülmények között Magyarországra került, és Pesterzsébeten telepedett le. Géza is itt folytatta és fejezte be középiskolai tanulmányait 1926-ban. A következő három évben az Országos Magyar Királyi Képzőművészeti Főiskola növendéke, ahol festészeti tanára Glatz Oszkár volt. 1930-ban kapta a diplomáját művészeti és mértani rajzból. Egyéves katonai szolgálat után 1932 januárjában a zirci apát helyettes tanárrá nevezte ki a rend Szent Bernát gimnáziumába.

A Szent Bernát Gimnáziumban Ócsvár tanár úrral a kis gimnazisták már az első napokban találkoztak a tanrendben szereplő, érdekesen kettős „rajzrajz” órákon. A nap két utolsó órájára kellett felvonulni a II. emeleti szabadabb mozgásra csábító rajzterembe, ahol a háromlábú székeken ülve a rajztáblákra szegezett papíron kellett egy-egy „műalkotást” elkészíteni. Hosszú éveken át ő tanította I. osztályban a mennyiségtant is, és több évfolyamnak a gyorsírást.

Tanítványai a városi gyorsíró versenyeken mindig kiválóan szerepeltek.

Nagy hagyománya volt iskolánkban a diákszínjátszásnak. A 30-40-es években a színpad díszleteit mindig Ócsvár tanár úr készítette. Talán még vannak, akik emlékeznek az 1937-ben előadott Hunyadiak, ’38-ban Sík Sándor: István király előadásainak díszleteire, és még jó pár színjáték volt az iskolában, melynek hatásos

díszleteit tervezte és készítette. Nevezetesebb évfordulók ünnepélyeinek a háttérképei is emlékezetesek maradtak, Erdély visszatérésének idején a színpadi emelvény háttérben a kolozsvári Mátyás szobor plasztikus képét csodálhattuk.
Az Évkönyvek is őrzik remek illusztrátori munkáit. Pataki Vidor tanár úrnak Az egri vár élete c. tanulmányához 10 képet rajzolt. Eger városának korabeli térképét is megtalálhatjuk az 1932/33-as évkönyvben. Megmaradt emlékezetünkben Ágoston Julián Fekete remeteségem c. verseskötetének címlapján a magát ostorozó barát képe.
Bekapcsolódott a 213. sz. Koháry István cserkészcsapat munkájába. 1933 márciusában fennállásának 10 esztendős évfordulóját ünnepelte a cserkészcsapat, ez alkalommal került sor a csapatzászló-szentelésre. *„A zászló megragadó szépsége a tervező Ócsvár Géza rajztanár művészetét dicséri”* – olvashatjuk az 1932/33 tanévi Értesítőben. Hál’ Istennek ez a zászló átvészelte a betiltott cserkészévtizedeket, – és ma is várja az alája gyülekező ciszterci diákokat.
Állami szolgálatban 1948 után az államosított Gárdonyi Géza gimnáziumban már csak a civil tanáraink maradhattak, de csak egy évig. A rövid életű Gárdonyi gimnázium tanulói és tanárai a Dobó István Gimnáziumban folytathatták a munkát. Tekintve, hogy a négy osztályra szűkült gimnáziumban már megszűnt a rajzoktatás, Ócsvár tanár úr a budapesti ELTE levelező tagozatán biológiából középiskolai tanári oklevelet szerzett, s a gimnáziumban biológiát oktatott.
Az 1956 utáni időkben – mint a nemrégiben megjelent Heves megyei levéltár kiadványában olvashatjuk – ő is megfigyelés alatt állott, mert a jelentés szerint „helyeselte az ellenforradalmi fejleményeket, …a jelenlegi kormány politikájával ellentétes nézeteit hangoztatja…”
1959-ben a családi körülmények úgy alakultak, hogy feleségével – 1943-ban nősült – Budapestre költöztek az ’56-ban árván maradt két rokon gyermek érdekében. Itt általános iskolában rajzot tanított, és mint óraadó a Széchenyi István gimnáziumban is tanított műszaki rajzot és művészettörténetet. 38 évi szolgálat után 1969-ben ment nyugdíjba. 75. születésnapján az egri ciszterci öregdiákok kis közössége köszöntötte. 1987 márciusában hunyt el. A budapesti Farkasréti temetőben több száz tanítványa – ott voltak dobós diákjai is – búcsúzott tőle. Egykori tanártársa, Hervay Levente ciszterci atya temette, sírjánál Urbán Vilmos Gusztáv, 1942-ben érettségizett tanítványa köszönte meg áldozatos tanító-nevelő munkáját. Temetésekor összegyűlt tanítványai ismét egymásra találhattak, ebben is segített bennünket.
1989 májusában, amikor iskolánk fennállásának 300 éves évfordulóját ünnepeltük, gimnáziumunkkal szemben, a „Fati partus” házban Ócsvár Géza tanár úr grafikáiból, Molnár József diáktársunknak festményeivel közös kiállítás nyílt. A megnyitón *dr. Farkas András* meleg szavakkal emlékezett egykori tanárára:
„Az 1932-es évben a gimnázium alsó folyosóján, ahol én akkor másodikos voltam, egy sudár termetű, elegáns férfi vonult végig civilben. Nekünk, akik a szerzetesi reverendához voltunk szokva, feltűnt, ki lehet ez az ember. De amikor a rajzteremben a következő héten találkoztunk, már nyilvánvaló volt, hogy ő ki. Kb. 2-3 hónap után már az is nyilvánvaló volt, hogy hallatlan finom iróniával közeledett felénk. Nem az volt az érdekes, hogy ő tanított bennünket, hanem az, hogy orrfelhúzásos humorral volt az a kicsikis lendületes ajakbiggyesztése, hogy »fiam, ez is valami!« …és amikor elkezdtük bemérni a ceruzával az elénk tett tárgyat, akkor nagyon sokszor harsány derűre is fakadhatott volna, mert amit mi azokkal a négyzetekkel, különböző alakzatokkal csináltunk, az maga volt az ellenteremtés. Miért is mesélem ezt, most, öregedő fejjel! Bizonyos gyakorlat és bizonyos plusz stúdium után végignéztem Géza bátyánknak ezeket a grafikáit, és innen nézve érdekes az utólagos megállapítás, hogy van egy ember, aki a szakmában minden fogást tökéletesen bírt, és mi ezt csak akkor vettük észre, amikor az Ágoston Júlián kötetéhez azt a bizonyos sorozatot megcsinálta.
Tehát az ember mindig későn ébred rá, mit kaphatott volna, ha nebulóként jobban odafigyelt volna. Most ez a grafikai anyag nekünk Ócsvár Géza. Azzal együtt, ahogy évtizedeken keresztül megbarátkoztunk vele. És az a kedves, kicsit gyors, de mindig frappáns tanári reagálás azzal együtt emlék róla, tőle, ahogy nekem 1932-ben megjelent. Ez az egyik, az emlékezés, és én azért mondtam el, mert mi így emlékszünk Géza bátyánkra.”

Molnár József festőművész, 1943-ban végzett ciszterci öregdiák emlékei Ócsvár tanár úrról:
„Első találkozásom, mint elsős gimnazista, 1935 szeptemberében volt. Ő volt a rajztanárunk.
Engem a rajzaim alapján vettek fel a Szent Bernát gimnáziumba, így figyelme hamar rám irányult. Elődjének halála után festőkazettája rámaradt, amit Ócsvár tanár úr nekem ajándékozott az olajfestékekkel, ecsetekkel együtt. E becses festőkészlet használatával kapcsolatban csupán az ecsetekre hívta fel a figyelmemet: mindig gondosan mossam ki szappannal, a tenyerem közepébe dörgölgetve. Azt gondolom, hogy ő olajfestékkel nemigen festett. Vízfestményeire emlékszem. Igen megragadott a Szent Imre képe, mely az iskola földszinti folyosójának a végén függött. Világos, sárgás színű ruhában, egyszerűen öltözött 16 éves ifjú, erősen eltért a szokásos, palástban, koronával díszített ábrázolásmódtól. Akkor igen modernnek láttam. Bravúros volt Ágoston Julián verseskötetének címlapjára készített linóleummetszete. Noha a képzőművészet minden technikáját és stílusát ismerte, nem volt szenvedélytől űzött festő. Csak ritkán lehetett látni kisebb munkáit az egri főutca kirakataiban.
Viszont ámulva bámultam a gimnázium ünnepélyeire készített nagyszabású dekorációit. Ugyancsak virtuóznak bizonyult a növendékek által előadott színdarabokhoz készített díszletek megoldásában. Néha ilyenkor éberen figyeltem, de segíteni nem tudtam a viharos, lendületes munkáját, inkább közelében lábatlankodtam.
A rajzórákon kívül ritkán találkoztunk. Sok minden érdekelte, síelés, fotózás volt a főhobbija. Velem külön nemigen foglalkozott. Az érettségi közelében azonban felhívta figyelmemet egy budapesti rajzpályázatra., melyen helyezést értem el.
Érettségi után, mikor a Képzőművészeti Főiskolai felvételire készültem, ő hívta fel a figyelmemet a „Gallé” iskolára, ahol három hónapos előkészítő tanfolyamon vettem részt. Erre a tanfolyamra a pályázati rajzaimat is ő válogatta ki. Végül is a főiskolai felvételi sikeres volt, megkaptam az ingyenes helyet. A főiskolai tanulmányaimat azonban csak két év után kezdhettem meg, mert nem kaptam halasztást a katonai szolgálatból.
Hosszú évek múlva egy műcsarnoki kiállítás megnyitóján találkoztam Ócsvár tanár úrral. Nagyon barátságosan üdvözölt. Felajánlotta segítségét a festményeim fényképezéséhez, a fotózás fogásait megismertette velem.
1983-ban Egerben, az érettségi találkozónkkor ő is jelen volt. Az osztályt meghívtam a Szarvas téren akkor turista szállóként működő épületbe 1981-ben készített 32 m^2-es márványmozaikom megtekintésére. Nagy örömömre Ócsvár tanár úr is velünk jött, megtekintve munkámat igen figyelemre méltónak találta, és hangsúlyozottan ajánlotta osztálytársaim figyelmébe.
Megemlítem, hogy ezt a mozaikfeladatot diáktársunktól, Komáry Endrétől kaptam, aki ekkor a Heves Megyei Idegenforgalmi Hivatal vezetője volt.
Ócsvár tanár úr munkáival együtt szerepeltem Egerben 1989-ben a volt kaszinó épületében rendezett kiállításon, melyet a Szent Bernát Gimnázium 300 éves évfordulója alkalmából rendezett ünnepségek keretében tartottak. Sajnos az ő művei már csak emlékkiállításként mutatkozhattak be.
Ma is szeretettel és nagy tisztelettel gondolok rá, végül már szinte barátom volt. Emléke mindenképpen remek tanárként és igaz emberként él bennem.”

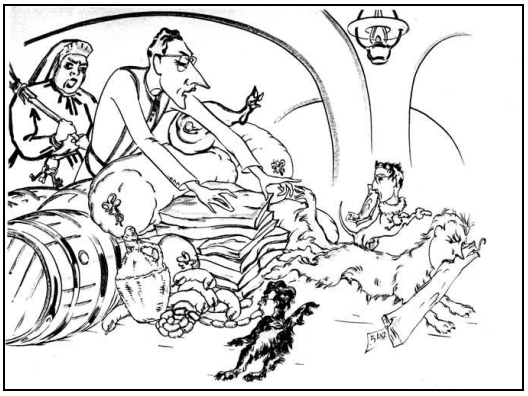

Ócsvár tanár úr grafikája
1946 táján készülhetett Egerben

(Kerekes Károly atya, aki akkoriban a rendház és a diákotthon élelmiszer-beszerzője volt, boltíves „spájzában” őrzi a nyersanyagot egy nővér segítségével a „dézsmálóktól”. A dézsmálók név szerint: Rédey és Ócsvár tanár úr maga az 5 kilós csonttal)

Gaál Attila, 1960-ban végzett „dobós” diák így emlékezett meg osztályfőnökünk, Ócsvár Géza bácsi című írásában:

„Akik ismertük, szeretettel tiszteltük. Ez a név nemcsak emlék, hanem a Dobó gimnázium nevével összeforrt nimbusz. Az a szerencse ért bennünket 1956-ban, hogy „dobós” életünk Géza bácsi osztályfőnökségével kezdődött el. Osztályunk az átlagosnál elevenebb, sok sportolóval tarkított csapat volt. Minden adott volt Géza bácsinak és nekünk a kölcsönös meglepetések elkövetésére. A diákok körében a találó – tisztelettel emlegetett – becenév még a legelvetemültebb diákot is félelemmel töltötte el, ha valaki elkiabálta: »jön a Bika«. Igen, ez ő volt – hangerejével, energiájával, egyéni temperamentumával, de a névhez nem illő szeretettel – ez a név is tisztelettel övezte.

Könyvre való anekdotát, megtörtént sztorit lehetne írni róla és diákjairól. Osztályfőnökünk életre szóló intelmeivel, bölcsességével állt előttünk példaként. A felejthetetlen biológiaórák, az állatboncolások izgalma, egyéni fegyelmezési módszerei életre szóló élményt jelentettek számunkra.

Ábrázoló geometriát tanulni, felelni, azt hiszem, sehol, senkinél olyan humorral, lendülettel nem lehetett.

Évtizedek múltán osztálytalálkozók egyöntetű véleménye volt a műszaki pályát választott diákok körében, hogy ábrázolótudásunk minden műszaki egyetemen profi alapot jelentett. Géza bácsi intelligenciája, sokrétű tudása ámulatba ejtett bennünket. Sajnos, nem ismerhettük meg igazán, mert 1958-ban szeretett osztályfőnökünknek mennie kellett.

Abban az időben nem jelentett előnyt a volt cisztercita tanári múlt, még akkor sem, ha kiváteles tudás, nevelői tehetség és páratlan emberi tulajdonságok birtokosáról volt szó. Elvetemült, keményszívű osztályunk teljes elérzékenyüléssel vette tudomásul a rá jellemző stílusú, szomorú bejelentést: »Elmegy tőletek a vad Ocsvár, benneteket Vadócz vár.« Azon az órán csak ültünk magunkba roskadva, és még sok mindent nem akartunk megérteni.

Osztályunk kapcsolata elválásunk ellenére megmaradt Géza bácsival. Csodálatosak voltak a 15 éves és a későbbi érettségi találkozók. Felejthetetlen volt, örültünk a nagyszerű találkozásnak. Ő sziporkázott, egyénisége nemcsak volt tanítványait, hanem azok családtagjait is elbűvölte. Szellemi frissessége, az élet edzőtábora ellenére, mindenkit csodálatra késztetett. Találkozóinkon úgy tűnt, hogy felettünk rohan az idő. Géza bácsi áll és várja, hogy beérjük. Ő volt sokunk tanárideálja. Akik szerettük, megdöbbenéssel értesültünk 1987-ben történt elhalálozásáról.”

Források:

- Vízy Lászlótól, Ócsvár Géza unokaöccsétől kapott anyagok
- Az egri Dobó István Gimnázium 1890–1990 Centenáriumi Évkönyve

Oláh Gyula
Budapest

ÓCSVÁR REZSŐ (Szomolnok [ma Szlovákia], 1877. január 19. – Budapest 1968. március 26.): gimnáziumi tanár, festőművész.

Szomolnokon, az egykori Szepes vármegye egyik központi bányavárosában született. Édesapja dohánygyári tisztviselő és nagy vadász volt. Édesanyja, Kernács Hermin a szomolnoki cégegylet vezetőjének a művészetek iránti hajlammal megáldott leánya, akinek szép kézimunkája a bécsi kiállításon szerepelt 1868-ban. Az Ócsvár-család tagjai mint híres rézmetszők működtek Nagybányán II. Rákóczi Ferenc fejedelem és Mária Terézia királynő idejében. Egy szép Patrona Hungariae érem tanúskodik erről (numizmatikai értékű). A bányavárosok központját a királynő Szomolnokra helyezte át. És ezután találhatók meg az Ócsvár-család anyakönyvi bejegyzései Szomolnokon. A korábban evangélikus család az állami hivatal alkalmazásában lett katolikussá.

Családjában a pedagógushivatás – anyai ágon – régi múltra tekint vissza (tanító, műegyetemi tanár, festőművész és rajztanár stb.).
Ócsvár Rezső már kisdiák korában kitűnt rajztehetségével, és ezért diáktársai már akkor „rajztanár" titulussal becézték. Gimnáziumi tanulmányait Rozsnyón, a premontrei gimnáziumban végezte. Rajztanára volt Szerémi Alajos, majd Gróh István, aki később az iparművészeti főiskola igazgatója lett. Gróh irányítása mellett 1893-ban feltárták a Gömör megyei templomok középkori falképeit. Ennek jövedelme és a rozsnyói püspök ösztöndíja révén kezdhette meg tanulmányait Budapesten a Mintarajztanoda és Rajztanárképzőn az Andrássy úton. Tanárai voltak Székely Bertalan és Lotz Károly festők, Strobl Alajos szobrász és Schulek Frigyes építész. A művészettörténetet Pasteiner Gusztáv oktatta, aki az első magyar nyelvű művészettörténet megalkotója volt. Okleveles elismerésben részesült Székely Bertalantól és Lotz Károlytól, Keleti Gusztáv igazgatótól pedig egy 10 arany koronás díjat kapott.
1899-ben rajztanári oklevelet szerzett.
Külföldi útjai megalapozták tudását, Berlin, Bécs, Drezda után Itália múzeumait tanulmányozta. Vasari híres *Itáliai művészek* című könyvének magyar fordítója Ócsvár Rezső tanítványa, Honti Rezső.
1901-ben kinevezték a szatmárnémeti királyi katolikus főgimnázium rajztanárává, ahol szabadkézi rajzot, ábrázoló geometriát és művészettörténetet oktatott. Különórákat szervezett művésztársaival, és így a szatmári kulturális élet központjába került.
Az 1912-ben Drezdában rendezett IV. nemzetközi Rajzoktatásügyi Kongresszuson küldöttként vett részt, diákjaival az értékes második helyet érték el. Híres tanítványai Tatz László és testvére, Károly festők, többek között Benyovszky István kiváló komponista és rajzoló, aki a Mezőgazdasági Múzeum szakmai szemléltető ábráit készítette.
Az ábrázoló geometriát a szerkesztési elvek következetes bemutatásával, a művészettörténetet vetített képekkel oktatta, a szabadkézi rajz tanítását – amelyet korábban még ő maga is minták másolásával sajátította el – a természet után követelte meg, még a régi gipszmintákat is ilyen módon „másolták".

A fiatal tanár sikereit az I. világháború törte meg, amikor tartalékos főhadnagyként szolgált Galíciában. A háromgyermekes családapát további nehéz évek tették próbára, amikor a város román fennhatóság alá került. Magyar állampolgárként a román királyra esküt nem tett! Sokat emlegetett mondása volt: esküt csak kettőt tett életében. *"Egyet a hazámnak, egyet a Babámnak"* – és mindkettőhöz hű volt síriglan.
Tanári állását elvesztve festészetből kívánt megélni, ami csak rövidebb ideig sikerült. Ekkor illusztrálta Benedek Elek *Cimbora* című gyermekújságját.
1923-ban áttelepült Pesterzsébetre, ahol a Kossuth Lajos gimnázium rajztanári állását töltötte be 1937-ig, nyugdíjba vonulásáig. Rajztanmenetének dokumentumait a Fővárosi Pedagógiai Intézet őrzi. Pesterzsébeti neves tanítványai között két fia is számos rajzdíjat nyert.
Dr. Kiszely György a szegedi egyetem későbbi professzora rajztudásával tűnt ki a biológia oktatásában.

A Rajzoktatás egyik címlapja
Ócsvár Dezső önarcképével

Dalos László, egykori tanítvány visszaemlékezése:
„Valamikor 1936 késő őszén, még alig tizenkét éves kisdiákként, a pestszenterzsébeti Kossuth Lajos Gimnázium rajztermében, óra előtt, emberi arcot-fejet ábrázoló alkotásomat Ócsvár Rezső tanár úr elé terítettem.
Ő más volt, mint a többiek, mint például a matektanárunk, ő festőművész is volt, nemcsak rajztanár. Szobája, a rajzterem végén: valóságos kis műterem, festőállvánnyal, palettával, szívesen beszívott festékillattal. A falon ott sorako-

zott jó néhány akvarellje, szénrajza. Ócsvár tanár úr második éve okított minket, és nevelt a szépre.
Vonzódtam hozzá. Szelíd arca, bajusza anyai nagyapámét idézte elém. Akkortájt, kezemben rajzlappal, tudtam meg, hogy a Felvidéken, egy Szomolnok nevű kisvárosban született. Szomolnok... tetszett a benne megszólaló azonos mély hang….
…tanár úr gondosan végignézte-vizsgálta rajzomat. Hosszú csönd után felém fordult:
És hol a könnygödör? – kérdezte. Nem tudtam válaszolni. Mi lehet az, amit a tanár úr kérdez?
Nem rajzoltál könnygödröt – folytatta.
Még mindig nem tudtam, mi az. Hallgattam. Ócsvár tanár úr, talán látva zavaromat, odaszólított egy fiút az első padsorból.
Nézz rá – serkentett – úgy, közelebbről. No, látod, hol a könnygödör?
Már kínos volt, hogy addig hallgattam. Végül is kibukott a számon: Látom, tanár úr kérem...
Pedig még mindig nem tudtam, mit kellene látnom. Ócsvár Rezső ekkor, gyors mozdulattal, kis gördülő vonalat rajzolt az én rajzlapomon nyugvó emberi arc mindkét szeme sarkába, oda, az orrhoz közel. Fölsóhajtottam, persze, csak úgy befelé, hogy ne lehessen hallani: no, végre, most már tudom!
A különös főnevet tehát Ócsvár tanár úrtól tanultam.
Ő nemsokára nyugdíjba vonult (amint akkortájt mondták; nekem ez a „vonulás” szó tetszett), új rajztanárt kaptunk. Két évvel később tanulmányi kirándulásra mentünk Rozsnyóra. Ott valaki rámutatott egy hegyre: mögötte van Szomolnok. Ócsvár tanár úr kis gimnazistaként onnét járt át, gyalog, az erdei úton, a rozsnyói premontreiekhez. Egyszer hóviharba került, de végül is kivágta magát a veszedelemből...
Múltak az évtizedek, akadt közben sok könny is, könnyhullás is. Olvastam-tudtam könnypatakról, sőt könnyzuhatagról.
De a könnygödör csak a minap jutott eszembe.
Ócsvár Rezső unokája, Vízy László kis könyvet adott ki festőművész és rajztanár nagyapjáról: A Czinka Panna festője a címe a színes reprodukciókat is bemutató kötetnek, amelyet Banner Zoltán művészettörténész vezette be…”
Rajzpedagógiai munkásságának alapgondolata volt, hogy a rajzhoz nem kell szükségszerűen külön tehetség, hanem jóakarat, szorgalom és a természet szeretete. A megkívánt eredmény nem marad el, akármilyen pályát és élethivatást választ magának a tanítvány. Üzenetét több ezer egykori kisdiákjának életútja igazolta. Volt, aki az 50-es években állását elvesztve a rajztudása alapján módosította pályáját, ügyvédből, jogászból így lett műszaki rajzoló, technikus…
Nyugdíjas éveiben is tagja volt az Akvarell és Pasztell Festők Egyesületének, az Országos Rajztanár Egyesületnek pedig igazgatósági tagja. Népművelési előadásokat tartott művészettörténeti ismertekből. Ezek közül fennmaradtak a magyar művészet, és különösen értékes Erdély művészetéről szóló írása, valamit előadásainak kivonata.
Élete utolsó évtizedeiben Pesthidegkúton élt leánya családjában, ahol, számos egykori tanártársával és diákjával tartott kapcsolatot. A jeles érettségi találkozók ünnepelt résztvevője volt a Kárpátia étteremben.
Életművét 1964-ben Vasdiplomával jutalmazták.

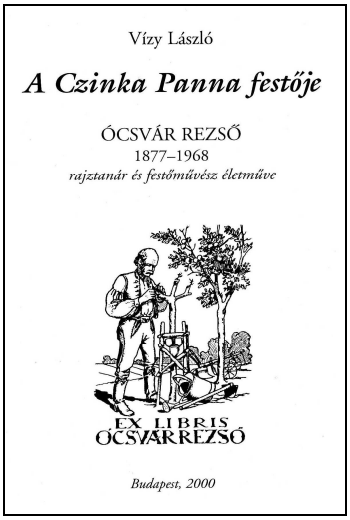

1968. március 26-án hunyt el Budapesten. A Farkasréti temetőben, sírjánál egykori szatmári és pesterzsébeti diákjai búcsúztatták.

Források:

- Családi dokumentumok
- Vízy László: A Czinka Panna festője

Vízy László
Budapest

OLÁH GÁBOR (Debrecen, 1881. január 17. – Debrecen, 1942. június 23.): író, költő, irodalomtörténész, középiskolai tanár.

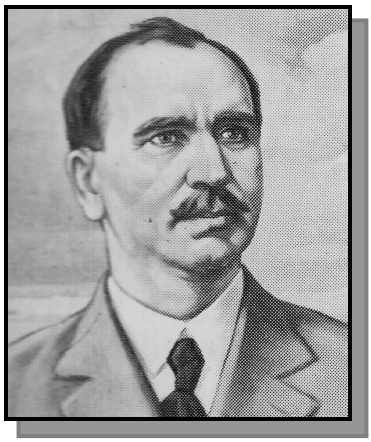

Apja, Oláh Mihály bérkocsis, édesanyja Kovács Zsuzsanna. A szegénysorban élő családban hét gyermek nevelkedett. Az apa becsvágyó, indulatos ember volt, az édesanya vallásos, szorgalmas asszony, aki kenyérsütéssel járult hozzá a nagycsalád eltartásához. Ő volt az, aki a tanítói által tehetségesnek tartott Gábor fia iskoláztatásáért mindent megtett, így kerülhetett 1892-ben Oláh Gábor a Debreceni Református Kollégium gimnáziumának első osztályába.

Diákkorában kezdett írogatni, dolgozataival pályadíjakat nyert, néhány verse nyomtatásban is megjelent. Tanáraitól, különösen Gulyás Istvántól kapott ösztönzést az irodalommal való foglalkozáshoz. Nem csak az irodalom iránti érdeklődése volt átlagon felüli, vonzotta a színház, a zene, a képzőművészetek. Apja az ilyesfajta dolgokat haszontalanságnak tartotta, s mint a többi fiát, őt is befogta kocsi-tisztogatásra, lócsutakolásra. Érettségi után szinte kinézte a házából, így pénz és családi támogatás nélkül indult Budapestre. Jövőjét abban látta, ha a tanári pályát választja.

1900 őszén beiratkozott a budapesti egyetem bölcsészkarán latin-magyar szakra. „A pesti négy év volt az én aranykorom” – emlékezett egyetemi éveire. Pedig eleinte tandíjmentessége sem volt, külvárosi szállásáról hosszas gyaloglás után jutott be az egyetemre, a könyvtárakba. Megélhetését azzal biztosította, hogy magántanítványokat vállalt, statisztált a Nemzeti Színházban, lapok szerkesztőségeibe hordta írásait. Rendkívüli munkabírását diákéveiben alapozta meg, hiszen már önmagában az is emberpróbáló erőt kívánt, hogy a Beöthy Zsolt, Gyulai Pál és Négyessy László nevével fémjelzett szemináriumok elvárásainak megfeleljen olyan évfolyamtársak között, mint Juhász Gyula, Kosztolányi Dezső.

A főváros pezsgő kulturális élete magával ragadta: színházba, operába járt, múzeumokat, tárlatokat látogatott. Ekkor érlelődött meg életelve, amely szerint a művészeti élet a mindennapok fölé emeli az embert. Maga is intenzív alkotó munkát folytatott: nem csak fővárosi lapokban publikált, hanem debreceni poéta barátaival, az úgynevezett „bokrétásokkal” (Gulyás József, Madai Gyula, Gyökössy Endre, Baja Mihály) 1902-től közös verseskötéteket adtak ki.

Egyetemi évei alatt költői hírnevet szerzett, de nem hanyagolta el tanulmányait sem. *„Tanárnak kellett készülnöm, mikor bennem Európát felforgató tűzhányó háborgott”* – jellemezte akkori önmagát.

1905 októberében szerezte meg a tanári képesítést. Budapesten, Nagybányán, Losoncon és Karcagon pályázott tanári állásra – sikertelenül. Debrecenben a Református Kollégium Nagykönyvtára alkalmazta könyvtárosként, és óraadó tanári beosztást kapott a Református Gimnáziumban. A könyvek világában otthon érezte magát. Örömmel végezte a könyvtárosi teendőket. Munkájának köszönhető több addig ismeretlen Csokonai-vers megtalálása, amelyeket régi kéziratos gyűjteményekből hozott napvilágra. A gimnáziumban latinórákat tartott. Nyelvóráit az antik irodalom és művészet szinte kimeríthetetlen alkotásainak ismertetésével tette vonzóvá. Tanítványainak ragaszkodó szeretetét példázza egyik nem nagy sikerrel előadott színdarabjáról írott kritika, amely szerint csak a diákjai tapsa mentette meg a darabot a bukástól.

„Egész napomat a kenyérkereset foglalta el, gyakorló tanár és könyvtártiszt voltam” – írta pályakezdő éveiről, pedig akkor is állandó alkotói lázban égett: verseket, színdarabokat, regényeket, irodalomtörténeti tanulmányokat, eszszéket és újságcikkeket írt. Csokonai és a latin költészet kapcsolatáról tervezett doktori értekezést készíteni, azzal a szándékkal, hogy megpályázza a Kollégium bölcsészeti fakultásának esztétika tanszékét.

Vidéki léte ellenére ismert és számon tartott alkotóként volt jelen az irodalmi életben. Néhányan Ady ellentettjét látták benne, s nem kevés becsvágyára alapozva megvolt a szándék Ady költészetével szembeállítani, mintegy fölé emelni Oláh művészetét. A debreceni Csokonai Kör megbecsült tagja volt, irodalmi rendezvényeinek állandó szereplője. A helyi sajtóban versei, kisesszéi, színi kritikái jelentek meg.

1908 nyarán életre szóló élményt jelentett számára párizsi utazása. Féja Géza találó jellemzése szerint „a kultúrember áhitatával" látogatta a múzeumokat, színházakat, a francia történelem és kultúra megannyi jeles emlékét. Itt került sor első személyes találkozására Adyval. Az utazás élményeiről még azon év őszén megírta egyik legjobban sikerült művét „Keletiek Nyugaton" címmel. Ugyancsak 1908 őszén meghívást kapott az akkor induló debreceni színiiskolától a lélektani, dramaturgiai, művészettörténeti és jelmeztani ismeretek tanítására. Örömmel vállalta a számára is élvezetes tárgyakkal való foglakozást. A színi pályára készülő tanítványok megértő tanárra találtak benne, és ő is kedvelte a fiatalokat. Bántotta, hogy rosszindulatú pletykák, intrikák miatt a tanoda működése rövid időn belül megszűnt.

Könyvtári munkája sem volt zavartalan, magánéletében is konfliktusokkal küzdött. Mindez és a túlfeszített alkotói tevékenység egészsége romlásához vezetett. Robusztus alkatú ember volt, nem dohányzott, soha nem ivott szeszes italt, de a magára vállalt terhek idegileg és fizikailag is megviselték, 1911-ben betegszabadságra kényszerült. A nagybeteg költőre jó barátja, Tóth Árpád újságcikke hívta fel az irodalompártoló közönség figyelmét.

Tengerparti, majd tátrai gyógykezelése költségeinek előteremtését Kardos Albert és a Csokonai Kör vállalta.

Kardos Albertnek köszönhető, hogy 1913 októberétől helyettes tanári állást kapott a debreceni főreál iskolában (A mai Fazekas Mihály Gimnázium előd-intézményében.) A tanév folyamán délelőttjeit az iskolában töltötte. A felsőbb osztályokban tanított irodalmat és fakultative latint. Tanári munkájában a hagyományos pedagógiai elveket érvényesítette, egyéniségéből fakadó jellegzetes vonásokkal színesítve. Egykori tanítványa, Harsányi Zoltán úgy emlékezett rá, mint legkedvesebb tanárára. Nem tanított módszeresen, de magyarázataival „elragadtatott, magasba lendített az irodalom színes szárnyán …végtelenül áradó, színesen ömlő volt mondanivalója és ezer aprósággal fűszerezte" – írta. Úgy emlékezett rá, hogy ha megszólalt, azonnal vidám, szinte csokonaias pajzán kedv csendült ki szavaiból. Néha humoros rajzokkal illusztrálta magyarázatát.

Oláh Gábor naplójából tudjuk, hogy egy alkalommal igazgatója felkérésére „A jókedv, mint pedagógiai tényező" címmel tartott nagysikerű előadást az iskolai szülői értekezleten. „Tanítványai között kivirágzott a lelke – írta Harsányi. Azt a kapcsolatot, amely közte és diákjai között kialakult, nem a pajtáskodás vagy tekintélytartás, hanem a kölcsönös tisztelet jellemezte.

A katedráról tanított, óráin tökéletes csend és fegyelem uralkodott. A felelőre odaadóan figyelt, tapintatosan segítette át a szóbeli fogalmazás buktatóin diákjait. Dolgozataikat aprólékos gonddal javította és az osztályzathoz szöveges értékelést fűzött. Tanári noteszában „bűnlajstromot" vezetett, amiből időnként – ha szükségét látta – a renitens diák fejére olvasott.

Fegyelmező eszköze egy-egy gúnyos megjegyzés volt, ügyelve arra, hogy önérzetében ne sértsen senkit. Ritkán emelte fel a hangját. Diákjainak példát adott pontosságból, rendszeretetből. Óráit pontosan kezdte, és csengetésre befejezte. Az írásbeli feladatokat nem csak tartalmi, de esztétikai szempontból is értékelte, megkövetelte az áttekinthető, tiszta, jól olvasható írásképet. (Az ő kézírása is kiválóan olvasható, hatalmas életművének kiadatlan darabjai jellegzetes gyöngybetűs írásával maradtak az utókorra.)

Molnár Pál úgy ítélte meg, hogy élete a magas költői eszmények és a sivár valóság között őrlődött, Pap Károly szerint legalább annyira volt esztéta és tudós tanár, mint költő. Féja Géza megállapítása a legtalálóbb: torz kép él róla. Tegyük hozzá: ma is kevesen tudják, hogy irodalmi munkássága mellett Oláh Gábor jó tanár volt és szeretett tanítani.

Külső szemlélőre barátságtalan benyomást tett, tanártársai között elszigetelt, magányos embernek érezte magát, nem szívesen vett részt a tantestületi megbeszéléseken sem. „Repülni csak a gyermekekkel tudott, akik nem értették félre, nem nézték különcnek, szerették, becsülték" – írta egykori tanítványa.

Vállalkozó szellemű tanítványaival szavalókórust szervezett, hatásos előadásaik nemcsak a hallgatóság, hanem a résztvevők számára is maradandó élményt jelentettek. Tanári munkájáról naplójában viszonylag ritkán találhatók feljegyzések, de ha erről esik szó, érezhetően együttérző, szeretetteljes a hangja, mint 1936-ban, amikor osztályt kapott:

„Iskolánkban az I. osztálynak vagyok osztályfőnöke. 49 kis kölyköm van, egyik furcsább, mint a másik. Magyart, latint és általános műveltséget tanítok nekik. Elmondják minden bajukat, s én minden szakadásra találok foltot. Zöldek még a kis mulya emberek, de annál érdekesebbek."

Szépirodalmi alkotásaiban ritkán van nyoma tanári élményeinek. Kedves és megható *„Dolgozatjavítás"* című verse, vagy a *„Bárány a farkasok között"* című novellája. Néhány tanítványáról név szerint is megemlékezett, akik akkor is ragaszkodtak hozzá, amikor már nem tanította őket. Foglalkoztatta jövőjük. Tréfásan felemlegette, hogy milyen kitüntetésnek tartották a fiuk, ha a javítani való dolgozatokat lakására vihették. Tudatában volt, hogy írói mivolta imponált diákjainak, akik hallhattak Ady Endrével, Juhász Gyulával, Tóth Árpáddal, Kosztolányi Dezsővel, Babits Mihállyal való kapcsolatáról, Móricz Zsigmondhoz fűződő barátságáról. Valószínűleg olvasták is műveit, különösen azokat, amelyek élénk, olykor negatív visszhangot váltottak ki, s szimpátiájukat talán épp az utóbbi erősítette.

Oláh Gábor életével, munkásságával jószerével csak irodalomtörténészek foglalkoztak. Olyan szerteágazó szépirodalmi és irodalomtörténészi munkásságot fejtett ki, s írásait oly sok helyen publikálta, hogy szinte átfoghatatlan alkotói tevékenysége, különösen ha még kéziratban maradt munkáira is gondolunk. Ha csak íróként élt és dolgozott volna, akkor is emberfeletti az a teljesítmény, amit néhány évtizednyi alkotó korszakában létrehozott, de ő fél életét tanárként élte le! Talán ezért is jellemezte magát kétlelkű, kétarcú embernek. Ez a kettősség végigvonult egész életén, munkásságán: konzervativizmusa ellenére minden új jelenség érdekelte a technikától a művészi dolgokig. Ez jellemezte szülővárosához való viszonyát: rabjának érezte magát, mégis ragaszkodott Debrecenhez. Szigorú erkölcsi elveket vallott, de írt erotikával túlfűtött műveket is. Néha tehernek érezte a tanári munkát, mégsem tekintette csupán megélhetési, forrásnak. Szerette tanítványait, szívesen foglalkozott velük, és tőlük ő is megkapta a szeretetet.

A főreáliskolát az ő idejében még a szegények iskolájaként tartották számon. A diákok nem a magasabb társadalmi körökből kerültek ki, de tudunk arról, hogy Oláh Gábor tanítványai közül többen jeles emberek lettek, mint Kovács Máté, aki a Debreceni Egyetemi Könyvtár igazgatója, majd az Eötvös Loránd Tudományegyetem professzora lett, Kovács Pál kardvívó olimpiai bajnok, Jost Ferenc építész, Haranghy Jenő festőművész, Asztalos Sándor költő, esztéta és a reá nagy tisztelettel emlékező Harsányi Zoltán irodalomtörténész, aki szerint: „Büszkék voltunk rá, hogy ilyen tanárunk van."

Elhatalmasodó betegsége idején, tanári pályája utolsó szakaszában fordult elő egy számára végzetes fegyelmezési probléma egy éretlen, de katonatiszti családból való kamasszal. Az incidens után neurotikus panaszai felerősödtek, kényszerképzetek gyötörték, fokozódó cukorbaja következtében lassan elveszítette a látását, szinte mozgás- és munkaképtelenné vált. Utolsó hónapjaiban néhány diákja is eljárt szerény Kar utcai lakására felolvasni és az általa diktáltakat leírni. Halála után kéziratos hagyatéka a Déri Múzeumba került, könyvtára az Egyetemi Könyvtáré lett.

Az 1950-es években utcát neveztek el róla, a Köztemetőben díszsírhelyen állították fel síremlékét, 1961-ben a Fazekas Mihály Gimnáziumban, egykori iskolájában domborművet avattak emlékezetére. Kar utcai lakóházán emléktábla, nagyerdei kedves pihenő helyén mellszobra áll.

Felhasznált források:

- Oláh Gábor: Naplók. Szerk. Lakner Lajos. – Debrecen, 2002.
- Tóth Endre: Oláh Gábor élete. – Debrecen, 1981.
- Harsányi Zoltán: Oláh Gábor a tanár. In Protestáns Tanügyi Szemle, 1944.
- Harsányi Zoltán: Oláh Gábor a katedrán. In Alföld, 1957.

Dr. Korompai Gáborné
Debrecen

OROSZ ANDRÁS (Hajdúdorog, 1934. február 6. – Debrecen, 1989. május 16.): tanító, igazgató, általános iskolai tanár.

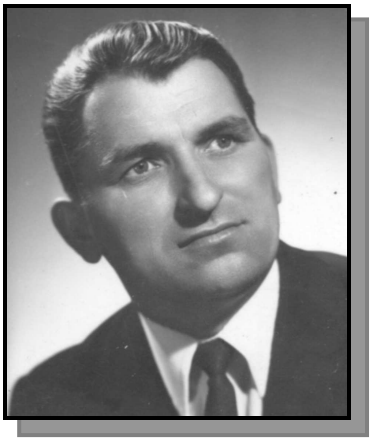

Hatgyermekes szegényparaszti családból származik. A család legfiatalabb tagja. Gyermekkorát Hajdúdorogon töltötte. A szülők nagy odafigyeléssel, szeretettel nevelték legkisebb fiukat.
Elemi iskolai tanulmányait a hajdúdorogi görög katolikus iskolában kezdte. A háború és a front nagyon is beleszólt a nevelésébe és iskoláztatásába. Az apa a fronton két idősebb fiával, a harmadik fiú pedig a levente kötelékével volt kényszermunkán, így az anyára hárult a család fenntartása. Az apa hazatérésével, 1945-ben normalizálódott a család helyzete. Az idősebb testvérek is hazatértek a frontról.
Az elemi iskolában felfigyeltek rá jó szellemi képességei, kitartó, szorgalmas tanulása miatt.
Tanítói és igazgatója biztatták a szülőket, hogy taníttassák fiukat, mert tehetséges, érdemes arra, hogy kibontakoztassák képességeit.
A család nagyon nehéz anyagi körülményei azonban nem tették volna lehetővé, de felnőtt testvérei vállalták taníttatását. Az elemi iskola befejezése után a polgári iskolában folytatta tanulmányait, majd a hajdúdorogi Görög Katolikus Líceumban tanult.
Az érettségi vizsga letétele után 1952 szeptemberétől gyakorló tanítói kinevezést kapott.
A Hajdúvid-Cégény úti tanyai összevont 5-8. osztályban kezdte tanítói pályáját.
A tanítóképesítő vizsga megszerzése után, 1953-ban a hajdúvidi Általános Iskolához kerül, magyar, történelem és testnevelés tantárgyakat tanít. Úttörő csapatvezető, és a Vándor Könyvtár vezetését is ő látja el.

A tanító úr mint „vándorkönyvtáros”

Szívügyének tekintette az egészséges életmódra nevelést, nagyon szerette a spotot, ő maga is a hajdúdorogi futballcsapat igazolt játékosa volt hosszú éveken át.
Személyi változások folytán 1957-ben az iskola igazgatójává nevezték ki.
Megszervezte a felnőttoktatást, melynek vezetője és tanítója éveken keresztül.
Pedagógiai és társadalmi munkája nagyon sokrétű volt a falu életében.
Debreceni Sándorné Palánki Zsuzsanna hajdúvídi nyugdíjas pedagógus így emlékezik:
„A 11 fős tantestületben 3 fő képesítés nélkül dolgozott. Igazgató kartárs közvetlen, baráti hangon, de kellő eréllyel, tanácsokkal, javaslatokkal segítette napi oktató-nevelő munkánkat. Első számú feladatként jelölte meg az új osztályfőnököknek a családlátogatást még a tanévkezdés előtt, illetve a tanév első napjaiban. Ez nagyon helyes volt, a tanulókat és szüleiket otthonukban ismertük meg első alkalommal.
Az igazgató egyébként is közszereplő, munkájából, feladataiból adódóan sokoldalú kapcsolattartás, emberiesség, segítőkészség kell, hogy jellemezze. Mindez Orosz András igazgató kartársra igaz volt. Munkatársaival, szakfelügyelettel, tanácsi és tsz vezetőkkel, szülőkkel jó szót értett, sokukkal baráti viszonyban is volt.”
Szinte minden évben 3 napos országjáró autóbuszos tanulmányi kirándulást szervezett a tantestület tagjaival együtt a tanulók földrajzi, történelmi és irodalmi ismereteivel kapcsolatosan (pl. Eger, Szilvásvárad, Aggtelek, Tokaj, Miskolc-Tapolca, Telkibánya, Hollóstető, Széphalom, Monok, Vizsoly, Sárospatak, Muhi).

Ezt annál is inkább szívesen tervezte, szervezte, mivel nagyon szerette a történelmet tanítani. A volt tanítványai szerint is nagyon érdekfeszítően és szemléletesen magyarázott. A gyerekek is szerették a történelmet és az igazgató bácsit.
1967 szeptemberétől az ohat-telekházi általános iskolába került, ahol magyart, történelmet és testnevelést tanított.
Szakmai ismereteinek bővítése érdekében 1972-ben történelem szakos általános iskolai diplomát szerzett a Nyíregyházi Tanárképző Főiskolán. Az önképzésre állandóan gondot fordított, szakmai és általános műveltsége emelése érdekében pedig sokat olvasott.
Zeke Lajosné nyugdíjas pedagógus visszaemlékezése:
„Orosz András kartárssal az 1968-as tanévtől haláláig az egyek-telekházi iskolában együtt tanítottam. Jó szívvel, szeretettel, nosztalgiával emlékszem ezekre az évekre.
Orosz kartárs már előzőleg is ott tanított, amikor én kezdőként, más kollégával együtt az iskolához kerültem. Szívesen, szeretettel fogadtak bennünket, és főleg ő, aki igen sokat segített a beilleszkedésben. Szakmailag minden tudásával hozzájárult ahhoz, hogy munkánkat minél nagyobb hozzáértéssel, odaadással végezzük, amiben személyesen is példát mutatott nekünk.
Történelmet, magyar nyelv és irodalmat és testnevelést tanított. Tanítványai nagyon szerették a történelemóráit, mert már a 70-es években is rendhagyó órákat tartott. Míg akkoriban az iskolák többségében énekkel kezdtük a tanóráinkat, az ő történelemórái egy idézettel indultak: »Itt nyugszunk, vándor, vidd hírül a spártaiaknak, megcselekedtük, amit megkövetelt a haza.« Ezzel a tanulásban, és majd az életben is kitartásra, a haza szeretetére nevelte tanítványait. Ennek eredményeként diákjai a járási, megyei, sőt egy tanítványa az országos történelem vetélkedőig is eljutott.”
Irodalom- és nyelvtanóráin igen nagy gondot fordított a helyes és szép magyar beszédre.
Az iskolában és a faluban is megszervezte a futballcsapatot, melynek edzője és játékosa is volt. Csapatával részt vett minden, általános iskolások részére meghirdetett bajnokságon, melyekről rendszerint éremmel tértek haza. Az ő nevéhez kötődik a röplabdázás elindítása az iskolában, amiben később diákjaink jelentős eredményeket értek el.
Felejthetetlen élmények fűződnek az általa szervezett gyermeknapi kirándulásokhoz a „Kék vércsék erdejébe”, az Ohati-erdőbe. Még ma is élnek bennünk, a kollégáiban és diákjaiban is a balatoni táborozások, a hegyekbe szervezett egész napos túrák, a hazánk nevezetességeit megismertető kirándulások élményei.

Telekházi hatodikosok 1968-ban

Sokat tett azért, hogy szűkebb környezetünk, az iskola, valamint kis falunk arculata szebbé, barátságosabbá, otthonossá váljék. Társadalmi munkát szervezett, hogy asztalitenisz- és röplabdapálya épülhessen az iskola udvarán, járda az iskola és az óvoda között és több utcán is.
Kollégáival megszervezték a dolgozók iskoláját, hogy a tanulni vágyó és akaró felnőtt lakosság is jobban boldoguljon a munkahelyén és az életben egyaránt.
Bár nem ezen a vidéken született, itt élte le élete nagy részét, így ezt a falut érezte egy idő után már otthonának, szűkebb hazájának.
A falu, az itt élő emberek is befogadták, hozzájuk tartozónak érezték, sok barátot, tisztelőt tudhatott itt magáénak.
Emlékét tisztelettel, kegyelettel őrizzük.
Nevelő, oktató munkájáért és szerteágazó munkásságáért több alkalommal részesült elismerésben, pénzjutalomban és soron kívüli fizetésemelésben.
Számos kitüntetést is kapott, így például Kiváló Úttörővezető, Művelődési Miniszteri Dicséret, Társadalmi Munkáért bronz, ezüst és arany fokozat, Pedagógus Szolgálati Emlékérem kitüntetéseket.

Molnár Pál
Hajdúböszörmény

OROSZ JÁNOS (Hajdúdorog, 1930. szeptember 13. – Debrecen, 2010. szeptember 4.): középiskolai tanár, igazgató, osztályvezető.

Gazdálkodó parasztcsalád hatodik gyermekeként született egy hajdúdorogi bérelt tanyán. Szülei igen fáradságos munkával szereztek 9 hold földet, amellyel 1961-ben beléptek a helyi termelőszövetkezetbe. Gondosan nevelték, taníttatták gyermekeiket, de megtanították őket a föld és az állatok szeretetére, a kétkezi munka minden fortélyára is. Hárman szereztek diplomát, de közülük egy a fronton meghalt, egy pedig súlyosan megsebesült. 2 évig egy német kórházban ápolták, felgyógyulása után kivándorolt Ausztráliába és ott halt meg.

János három testvére – akikkel egész életében igen jó kapcsolatot ápolt – Hajdúdorogon élt.

A szülői háztól kapott indíttatás határozta meg józan gondolkodását, temperamentumos munkavégzését.

Elemi és középiskoláit szülővárosában végezte. Aktívan részt vett a diákszövetség munkájában, jó szervezőkészsége már akkor megmutatkozott. 1952-ben felvételt nyert a debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetem földrajz-történelem szakára. A vidéki élet után az egyetemi évek a tudomány világába való betekintést jelentették számára. Nagy érdeklődést tanúsított a geológiai ismeretek iránt, de vonzották a filozófiai eszmék, a jelenkor filozófiai kérdései is.

1956-ban középiskolai tanári oklevelet szerzett. Gyakorló évét a bárándi általános iskolában töltötte, ahol gazdag tapasztalatokat szerzett kollégáitól, ami meghatározó volt további tanári pályáján. Elmondása szerint itt jegyezte el magát a nevelői hivatással.

Egy évig tanított Hajdúdorogon, majd visszakerült Bárándra. Aktív, alkotó időszak volt. A fiatal nevelők lelkesedése és az idősebbek tapasztalatai jól kiegészítették egymást. Az itt dolgozó pedagógusok közül sokan kerültek később vezető beosztásba, közöttük – bárhová kerültek is – életre szóló barátságok köttettek.

Erre az időszakra esik a családalapítás is. 1957-ben vette feleségül Vitányi Mária tanítónőt, 1959-ben született meg egyetlen leányuk, akit nagy szeretetben neveltek, féltő-óvó szülői gondoskodással vettek körül.

1961-ben a Püspökladányi Járási Hivatal tanulmányi felügyelője, majd három év múlva a Művelődésügyi Osztály vezetője lett. Több mint egy évtizeden keresztül a járás közoktatási és közművelődési feladatai megvalósításáért tevékenykedett, eredményesen. Erre az időszakra esett az oktatási reform, az új rendtartás megjelenése. A személyi és tárgyi feltételekben is sok hiányosság volt. Ösztöndíjak kötésével, átképzések, továbbképzések szervezésével sokat tett a szakos ellátottság javításáért. 1966-ban a személyi ellátottság tekintetében élre került a megyében a püspökladányi járás. Mivel munkáltatója is volt a járás területén dolgozó pedagógusoknak, gyakran megfordult a 13 település iskoláiban. Közvetlen, humánus magatartása közismert volt. Motiválta a kezdő pedagógusokat, elismerte a kiváló teljesítményeket.

Püspökladányban telepedett le, és aktívan bekapcsolódott a város társadalmi életébe. Tagja volt a Járási Úttörő Elnökségnek, a Járási Vöröskereszt Vezetőségének, propagandistaként nemcsak pedagógusokkal került kapcsolatba. A Tudományos Ismeretterjesztő Társulat megbízásából előadásokat tartott. Tanult és tanított. Számos továbbképzésen, konferencián vett részt, hallgatóként és előadóként. Baráti kapcsolatot ápolt Dorogi Márton vezető szakfelügyelővel, aki nagy hatással volt rá.

Az 1970-es években újra az iskolai élet lett munkálkodása fő terepe. Kinevezést nyert a Zója Általános Iskola élére. Nagy tervekkel indult, megnyerve ehhez a nevelőtestület bizalmát. Különös figyelmet fordított a nevelőtestület emberi és pedagógiai kultúrájának formálására, arra, hogy az eltérő személyiségű emberekből álló kollektíva egységes, önmegújulásra

kész legyen. Munkatársai, kollégái emlékezetében megértő, segítőkész, de magas színvonalú teljesítményt elváró vezetőként él.
Amikor a hetvenes évek végén kibővült és újraszerveződött a Hajdú-Bihar Megyei Tanács Művelődésügyi Osztálya, személyügyi csoportvezetőnek hívták. Ettől kezdve Debrecenben élt, és az egész megyében ismert lett a neve. Legfontosabb feladatának tartotta a közoktatási intézmények vezetőinek kiválasztását, felkészítését. Szervezőmunkája kiterjedt a pedagógus utánpótlás nevelésére, a végzős hallgatók pályairányítására, a kiváló pedagógusok – köztük a fiatalok – elismerésére. Kiemelt figyelmet fordított a több évtizedes pedagógusi pályát lezáró pedagógusok méltó búcsúztatására.

Hajász Ilona tanárnő búcsúztatása 1977.

Érzékenyen reagált a problémákra, bejelentésekre, de mindig emberien, segítőkészen viselkedett pedagógussal, szülővel. Ellenőrzései is felértek egy-egy továbbképzéssel. Fejlett diplomáciai érzékkel rendelkezett. A nehéz helyzeteket kiváló humorérzékkel kezelte.
A nyolcvanas években személyzeti osztályvezetőnek nevezték ki. Ettől kezdve az apparátus személyügyeit intézte és a települési tanácselnökök, vb-titkárok partnere volt, de az iskolák, a pedagógusok ekkor is látószögében maradtak. Munkatársi kapcsolatai kollegiálisak, barátiak voltak. A nyugdíjba vonulása előtti években a Hajdú-Bihar Megyei Tanács Továbbképző Intézetét vezette, a köztisztviselők továbbképzését szervezte.
Életútja változatos pályaívű volt, amit sok munka és számos elismerés kísért.
Oktatásügy Kiváló Dolgozója 1967, 1976,
Szocialista Kultúráért 1972,
Tanács Kiváló Dolgozója 1979,
Kiváló Munkáért 1974, 1978,
Honvédelmi Érdemérem 1971,
Munka Érdemrend ezüst fokozata 1977.

Emberi kapcsolatai nyugdíjas éveiben is megmaradtak, meghívásoknak eleget téve sokszor megfordult a megyeházán és az intézményekben. Tagja volt a Karácsony Sándor Pedagógiai Egyesületnek. Napjai többségét azonban szülővárosában töltötte, művelve az elárvult szülői ház kertjét. Örömteli napokat szereztek neki unokái, akiknek a neveléséből is oroszlánrészt vállalt. Zsuzsika így vett végső búcsút a nagypapától:

Csodálatos ember voltál, Drága Nagypapa,
Családodnak óvó keze, stabil támasza.
Csendes volt természeted, de végtelen türelmed,
Ráncos volt homlokod, mégis derűt rejtett.
Szeretted a szépet, a jót, ilyen voltál te is,
Szíved mindig megbocsátott a legvadabb tetteket is.
Pontosság és fegyelem, a tisztesség záloga,
Példaképet könnyen lelt a kis unoka.
Bánatban vidámságot hoztál,
Bizonytalanságban a biztos pont te voltál.
Kétségek között voltál a remény,
Volt bár az élet sokszor nagyon kemény.
Te álltad a sarat, józan maradtál,
A rád bízottaknak kiutat mutattál.

Váratlanul érte a halál pár héttel a 80. születésnapja előtt.
Leánya, *Venczelné Orosz Mária* így emlékezik: „Édesapám gyermekként élte a falusi-tanyasi gyermekek életét, annak minden bájával és nehézségével együtt. S hogy milyen ember lett? – Olyan, akire elmondható Nadányi Zoltán után szabadon, hogy:

Tudok egy varázsszót,
ha én azt kimondom,
egyszerre elmúlik
minden bajom, gondom.

Ha éltünk keserű,
ha napom szomorú,
csak egy szót kiáltok,
csak annyit, hogy: Apu (Nagyapa, Jancsi bátya, …)

Keserűből édes,
rosszból csuda jó lesz,
sírásból mosolygás,
olyan csuda-szó ez.

– Olyan ember, akiért a 40 évvel ezelőtti főnöke, a régi kollégái 70-80 kilométert utaztak, hogy személyesen kísérhessék el utolsó útjára.”

Forrás: önéletrajz, családi, pályatársi emlékezések

Kálmán Antalné
Debrecen

DR. ORSZÁGH LÁSZLÓ (Szombathely, 1907. november 8. – Budapest, 1984. január 27.): középiskolai nyelvtanár, egyetemi tanár.

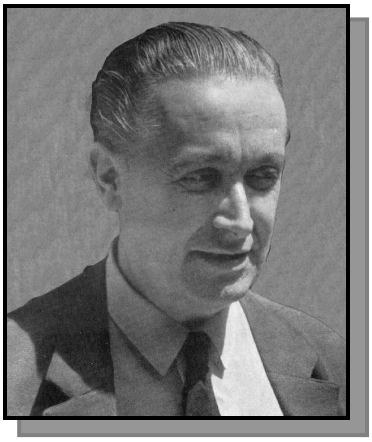

Mi magyarázza Országh László helyét a Pedagógusok arcképcsarnokában? És ehhez kapcsolódva: ki volt Országh László? Mielőtt ezekre a kérdésekre válaszolnánk, vessünk egy pillantást azokra az emléktáblákra, melyek különböző hazai színhelyeken tömör bemutatásban szólnak az emberről és a hátrahagyott szakmai-tudományos hagyatékról, mely az utókor számára ma már utánozhatatlan életmű és egyben tiszteletet parancsoló szellemi örökség.

A Debreceni Egyetem (melynek jogelődjét Országh még Kossuth Lajos Tudományegyetemként [KLTE] ismerte) patinás főépületének első emeletén található az Angol-Amerikai Intézet. A 119-es helyrajzi számmal jelzett tanteremnek 1998. őszén nevet adtak. Azóta ez a helyiség *Országh László Szeminárium* néven ismert. A folyosón a tanterem ajtajától jobbra fekete márványtábla, rajta arany betűkkel a következő (8 sorban elrendezett) szöveg olvasható:

Országh László / (1907–1984) / A KLTE Angol tanszékének / egykori professzora, szótáríró, / az anglisztika kiemelkedő / hazai tudósa, / a magyarországi amerikanisztika / megteremtője.

2007. október 27-én a fővárosban emléktábla-avatásra került sor az V. kerületi Balaton utca 12. számú ház kapubejáratánál; ebben az épületben volt egykor Országh László budapesti otthona. Az évek során számos kolléga, tanítvány, kari és egyetemi vezető fordult meg itt szakmai eszmecserére, tájékozódásra, konzultációra érkezve.

A bronz domborművel díszített emléktábla egykori budapesti otthonán

2007. november 8-án, születésének 100. évfordulóján, a Magyar Tudomány Napján, emléktábla-avatás színhelye volt Szombathely, Országh László szülővárosa. A szülőház falán bronz emléktáblát helyezett el Szombathely város. A professzor végakaratának megfelelően hamvait a szombathelyi szalézi altemplomban levő családi kriptában helyezték örök nyugalomra.

Álljon itt még egy idézet, mely 1984. február 25-én a Magyar Nemzetben jelent meg:

„Meghalt Országh László egyetemi tanár. Hogy ki volt ő, azt talán nem kell magyarázni. Nagyszerű nyelvész, irodalomtörténész, az angol nyelv tudósa, az egykori Eötvös kollégium szeretett tanára. Könyveit, tanulmányait nehéz volna mind felsorolni. Szótára fogalommá vált.”

Bár szombathelyi kötődésű tudósról van szó, a példamutató mester élete nagyobb hányadát Budapesten és Debrecenben élte le. Régi polgárcsaládból származott. Édesapja Pekker László ügyvéd, városi képviselő, majd vármegyei főügyész, a Szombathelyi Szépítő Egyesület elnöke volt. A család 1925-ben az anyai nagy-

szülők iránti tiszteletből vette fel az Országh nevet.
Középiskoláit az érettségiig szülővárosában végezte. Már ekkor megmutatkozott az idegen nyelvek iránti érdeklődése: görögöt, latint, németet, rendkívüli tárgyként franciát, magánúton pedig angolt tanult. Saját visszaemlékezései szerint tízéves korában édesanyjától megkapta a Schmidt-féle latin-magyar kisszótárt; e hasznos ajándék lapjainak forgatása közben fogalmazódtak meg első empatikus kérdései a szótárírói munkáról.
Egyetemi tanulmányait mint a hazai elit értelmiségképzés otthonának számító Eötvös Collegium növendéke kezdte, majd az 1930-1931-es tanévben ösztöndíjjal az USA-beli Florida államban levő Winter Park egyik privát intézménye, a Rollins College diákja lett, ahol többek között az ismert irodalomtörténész, F. L. Pattee szemináriumain az amerikai irodalmi kultúrával ismerkedhetett.
Ösztöndíja ugyancsak alkalmat adott számára, hogy tetemes kutatómunkát végezhessen a washingtoni Kongresszusi Könyvtárban és számos egyéb közkönyvtárban.1935-ben az amerikai irodalomtörténetírás kérdéseivel foglalkozó értekezésével a Pázmány Péter Egyetemen bölcsészdoktorátust szerzett. 1937-től az Eötvös Collegium tanára volt, 1942-től a budapesti bölcsészkar angol tanszékének oktatója. Az Eötvös Collegium és a Pázmány Péter Tudományegyetem tanáraként kapta a meghívást a Debreceni Tudományegyetemtől, hogy 1946-tól lássa el a nyolc évvel korábban Fest Sándor által létrehozott, de a háborúban elpusztult angol tanszék vezetését. Leszámítva azt a mintegy hétéves kényszerpihenőt, amikor az illetékes minisztérium politikai célzattal felfüggesztette Debrecenben az angol szakos képzést, Országh professzor 1968-as nyugdíjba vonulásáig meghatározó szerepet játszott a debreceni egyetem szakmai-tudományos életében.
Országh mindvégig büszke volt középiskolai nyelvtanári múltjára. Idős korában is szívesen látogatta tanítványai gimnáziumi óráit, és éveken át nagyarányú diáklevelezést is szervezett. Mint magyar-német-angol szakos tanár 1932-től a háborúig a budapesti Érseki Katolikus Gimnáziumban – a későbbi Rákóczi gimnáziumban – tanított. Szívesen emlékezett vissza saját gimnáziumi tanári éveire. Az osztálytermi foglalkozásokra átlagon felüli energiákat mozgósított, és magát sem kímélve keményen dolgozott.
„Laci”, – jegyezte meg egyik barátja, aki látogatóként volt jelen egyik óráján – „nem ismerek rád. Te, aki olyan kedélyes és nyugodt ember vagy, amint belépsz az osztályterembe, oroszlánná változol”. Egyszer azt mondta egy tanárjelöltnek: „Fiam, jegyezd meg, az nem is tanár, aki nem izzad ki naponta legalább két inget”.
Az „Érseki” egyike volt annak a három budapesti gimnáziumnak, ahol 1945 előtt angoltanítás folyt.
Egykori gimnáziumi tanítványa, *Székely Imre* visszaemlékezése szerint:
„Országh »modern« tanár volt. A harmincas években még alig akadt rá példa, hogy egy tanár óráinak jó részét tavasszal és ősszel a szabadban, az iskola udvarán tartsa… Az órák szabályos menetét is igyekezett változatossá tenni. Minden órán két-három gyereket hallgatott meg alaposabban, de a velük való foglalkozásba az osztály többi tagját is bevonta… Az új szókincs tanításánál igen érdekesek voltak az egyes szavakhoz hozzáfűzött kultúrtörténeti megjegyzései”.
Fokozatosan jelentek meg modern szemléletű és életszerű középiskolai tankönyvei. 1939-től kezdve egy fél évtizeden át öt nyelvkönyv (gimnázium V-VIII. osztály, valamint angol nyelvtan) írásában volt érdekelt. A 4+1 könyvből álló sorozat első (1939) és második kötetét (1940) teljes mértékben Országh írta, a többiben társszerzőként működött közre.

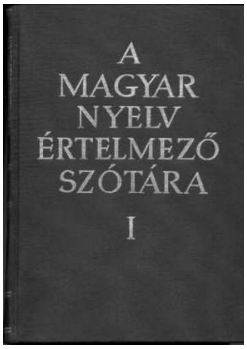

Az 1950-es és 60-as években tizenkét éven át főszerkesztőként irányította a Magyar Nyelv Értelmező Szótárának munkálatait, sokan ezt tartják élete fő művének. A hétkötetes hatalmas szótár, melynek utolsó része 1962-ben került ki

a nyomdából, 7416 oldalon, mintegy hatvanezer szócikkben a magyar irodalmi és köznyelv szókincsének törzsanyagát öleli fel.

Részben ennek a teljesitménynek is szólt a londoni Institute of Linguistics nemzetközi elismerése, mely 1970-ben Országh professzort jubileumi aranyérmével, a Magyar Nyelvtudományi Társaság pedig Révai Miklós emlékéremmel tisztelte meg.

Nyomtatásban ránk hagyott, hatalmas és tiszteletet parancsoló életműve a hazai és a nemzetközi tudományosság mércéivel egyaránt lenyűgöző. Munkáinak legfrissebb bibliográfiája 215 tételre rúg, mely listán többek között hét monográfia és ugyanannyi tankönyv is szerepel. De még ennél is beszédesebbek a számok, ha a szakmai-tudományos anyag sokaságát lefordítjuk nyomtatott oldalakra. A mennyiségi mutatók kivételes elkötelezettséget és aktivitást mutatnak: Országh valamivel több mint huszonhatezer oldalt írt, kompilált vagy szerkesztett. Ha ebből levonjuk az értelmező szótár terjedelmét, másrészt, ha ugyancsak eltekintünk attól a 13 114 oldaltól, melyek különböző méretű kétnyelvű (magyar–angol és angol–magyar) szótárait hordozzák, 5837 nyomtatott oldal marad egyéb írásaira. Ide sorolandók önálló kötetként megjelent monografikus tanulmányai, például *Az angol regény eredete* (1941), a *Shakespeare* (1944) című kismonográfia, *Az amerikai irodalom története* (1967, 1997), *Bevezetés az amerikanisztikába* (1972), *Angol eredetű elemek a magyar szókészletben (1977)*, másrészt szerkesztett kötetei (pl. a több mint 400 oldalas *Szótártani tanulmányok* (1966) c. munkája, harmadszor pedig minden egyéb: szakfolyóiratokban vagy könyvek részeként (magyarul, angolul, németül) megjelent tanulmányai, tankönyvei, antológiái, szöveggyűjteményei, elő- és utószavai, lexikoncikkei, íróportréi, kiadványokhoz írott kritikai jegyzetei stb.

Életrajzírója, *Vadon Lehel* (In memoriam Országh László, Eger, 2007) írja:

„A rendkívül sokrétű kutatást végző tudós és tudományszervező Országh László mindenekelőtt tanárnak tartotta magát, ízig-vérig az volt. Személyiségében ideálisan testesítette meg a legnemesebb értelemben vett tanárt. Rendkívüli pedagógiai érzéke és emberismerete segítette oktatói és nevelői munkáját. Tudott kimért udvariassággal határozott lenni, másokat is meg-nyugtatóan nyugodt maradni, a fegyelmezetlenségre, pontatlanságra hajlamosak iránt fegyelmező önfegyelmet tanúsítani. Nagyszerűen tudta kimagasló eredmények elérésére inspirálni tanítványait. A rászorultaknak, az általa arra érdemesítetteknek mindig segítséget, támogatást és tanácsot adott. Tartózkodó modora, hűvös eleganciája, mélyről feltörő humora és szükség esetén a csípős gúny mögött egy különlegesen kiművelt humánum rejtőzködött.

A szavak megmásíthatatlanságában hívő, mindenkor elvhű tanár volt, aki gondosan ügyel arra, hogy a maga szellemi és politikai szuverenitását minden körülmények között megőrizze. Hatalmas, mindig naprakész tudása, előadásainak és szemináriumainak mélysége, kristálytiszta fogalmazása, önfegyelme, embersége, személyi varázsa és megismételhetetlen egyénisége életre szóló élmény és példa tanítványai számára."

Arra a kérdésre, hogy ki is volt Országh László, a nyelvész, lexikográfus és lexikológus, anglista és amerikanista irodalomtudós, a magyar-angol-amerikai kulturális kapcsolatok kutatója, kötetek szerkesztője, bevezetők és utószók írója, antológiák összeállítója, könyvismertetések és kritikák szerzője, ma már száz meg száz nyomtatott oldal ad választ. A róla és munkásságáról – az emberről és hátrahagyott szellemi hagyatékáról – megjelent írások legfrissebb bibliográfiája több mint 150 tételt tartalmaz. E róla szóló kiadványok között külön említést érdemelnek a tiszteletére könyvként és szakfolyóiratként, emlékönyvként kiadott munkák és bibliográfiák, elsősorban a centenáriumra megjelent a kötetek: *Országh László válogatott írásai* (2007; 580 oldal), *In memoriam Országh László. Születésének 100. évfordulójára* (2007; 390 o.), *Országh László emlékezete. Tudományos konferencia születésének centenáriuma tiszteletére* (2008; 72 o.).

Ám a bőséges információtömeg ellenére sem egyszerű a válasz. Főleg azért, mert Országh professzornak sokféle arculata volt. Így az azonosító címkék listája is szinte vég nélkül bővíthető: a filológus, a szavak tudósa, a tények halmozója, a csalhatatlan tudós, a kulturális közvetítő, a bölcs és bizalmas tanácsadó, a pártfogó, a mentor. Avagy felidézhetjük a finom és mély humorérzékkel megáldott embert, aki szenvtelenül közölt komikus hatásaival és vá-

ratlan szófordulataival imádta meglepni – gyakran meghökkenteni – hallgatóságát. És ott van még Országh, a beszédpartner, akinek egyrészt minden kiejtett mondata nyomdakész volt, másrészt aki páratlan érdeklődéssel tudott figyelmi arra, amit mondtak neki. Mások számára, akik ismerték őt, Országh László egyéniség és személyisége (a sokszor emlegetett „Országh-jelenség”) tette őt emlékezetessé.

Egy régi gimnáziumi tanítványa több évtized távlatából így látta őt:

„Már megjelenésében is egyéni vonásokat tükrözött: magas termetű, egyenes tartású, hátrafésült barna hajjal, amely kissé a harmincas évek divatjára emlékeztetett. Egyszerűen és mégis elegánsan öltözködött: jól vasalt pantalló és angolos tweed-zakó volt iskolai ruhája”.

Még inkább emlékezetes egykori munkatársának tömör jellemzése:

„Úriember volt a szó legnemesebb értelmében.”

Országh professzor esetében a státus és a szerep tökéletes harmóniában volt: professzor volt, aki úgy nézett ki, úgy beszélt és viselkedett, mint egy professzor. Tömören fogalmazva: Országh Lászlónak *levegője* volt. Személyisége valószínűleg sok emberre mély hatást gyakorolt, és biztosra vehetjük, hogy személyes példájával sok ember életét megváltoztatta.

1979. január 24-én a magyar szellemi élet meghívott kiválóságainak jelenlétében átadási ceremónia zajlott a budapesti Brit Nagykövetségen. Országh László kulturális hídépítő szerepének fontosságát ismerte el a brit kormányzat, amikor őt a Brit Birodalmi Rend (polgári tagozatának) tiszteletbeli parancsnoka (C.B.E.: Commander of the British Empire) címmel tüntette ki.

Ő volt az első magyarországi tudós, aki ezt a címet valaha is elnyerte. A kitüntetés ténye egyben Országh nemzetközi elismertségének magaslati pontja, mely ugyanakkor kegyetlen iróniával utal az akkori magyar kultúrpolitikai elit megbocsáthatatlan mulasztására: Országh László sohasem nyerte el a messzemenően kiérdemelt Kossuth-díjat. Sajátos elégtételt jelenthetett számára, hogy azon a januári napon, amikor az angol királynő és a brit kormány nevében eljáró Richard Parson nagykövet fogadásán angol nyelven köszönte meg a brit elismerést, azt sem felejtette el megjegyezni, hogy szótáraiból addigra már több mint egymillió példányt vásároltak meg.

Neve fennmarad megjelent saját műveiben, az általa kinevelt szakemberek (a híres „Országh-iskola”) szakmai-tudományos teljesítményében, a tiszteletére alapított Országh László-díjban, a róla elnevezett amerikanisztikai professzori-vendégtanári státusban (mely az egyetlen olyan amerikai vendégtanári poszt a világon, melyet nem amerikai személyről neveztek el), a Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár (DEENK) Országh László-gyűjteményében, a Debreceni Egyetem Országh László-sétányában és az őt ismerők emlékeiben.

Dr. Virágos Zsolt
Debrecen

„A jó tanár hatása nem szakmai természetű, hanem az ifjúkori magatartás fejlődését befolyásolja.”
(Örkény István)

P

PAKURÁR MIKLÓS (Nagyszalonta [ma Románia], 1933. november 15. – Debrecen, 2011. március 29.): tanár, igazgató, tanulmányi felügyelő, szaktanácsadó, közoktatási szakértő.

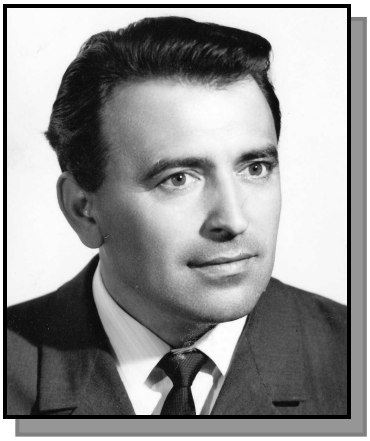

Első-generációs értelmiségi volt. Apja, Pakurár János földműves, anyja, Morár Ilona háztartásbeli, bátyja, János sofőr, húga, Ilona kiskereskedő. 2011-ben már csak húga élt.

Hatosztályos általános iskolát végzett az Újszalontára átkeresztelt szülőhelyén, majd a nyolcadik osztályt Gyulán fejezte be, és ott is érettségizett. 1955-ben román-földrajz szakos diplomát szerzett a budapesti Apáczai Csere János Pedagógiai Főiskolán, 1978-ban pedig pedagógia szakot végzett a debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetemen.

Pedagóguspályáját 1955-ben Pocsajon kezdte, ahol tanár, osztályfőnök, majd igazgató volt.

1976-ig. Ugyanitt dolgozott Nyíri-Varjú Irén tanító (később megyei szaktanácsadó) is, akivel 1956-ban házasságot kötött. 1976-ban Debrecenbe költöztek. Pakurár Miklós egy évig a Csapókerti Általános Iskola igazgatóhelyettese volt, majd 1977-től 1982-ig a városi művelődésügyi osztály tanulmányi felügyelője lett, 1982-től 1995-ig pedig a Tócóskerti (később Kazinczy Ferenc) Általános Iskola igazgatója. Hatvankét éves korában – 1995-ben – kezdte meg nyugdíjas éveit és egyben szaktanácsadói tevékenységet vállalt a Hajdú-Bihar Megyei Pedagógiai Intézetben intézményvezetés szakterületen. A szaktanácsadói tevékenységét 1996-ban bekövetkezett súlyos betegsége és műtéte után már csak hézagosan tudta ellátni az ezredfordulóig.

Gyermekkorától kezdve egészséges életet élt, sportolt (foci és röplabda), gyakorta kirándult tanítványaival is, családjával is, kertészkedett. Az 1980-as évektől már inkább csak szervezte a sportrendezvényeket és hobbyként a sakknak hódolt. Nyugdíjas korában pedig – amíg egészségi állapota megengedte – nagy szakértelemmel gondozta bodóházi kertjüket, ahol napfényes munkaszüneti napokon gyakran összejött a család és a rokonság. Otthonában pedig aktív korában is és nyugdíjasként is, amikor nem volt ágyhoz kötve, ezermesterkedett. Javított ajtót, bútort, zárat, személygépkocsit, tapétázott, fes-

tett, mikor mire volt szükség, minden karbantartást, javítást, felújítást elvégzett.
Családja és rokonsága számára ő volt a biztonságot nyújtó központ. Rendkívül családcentrikus volt, feltétel nélkül és mélyen szerette övéit, számos barátját is, kezelte problémáikat végtelen türelemmel és bölcsességgel, s azok is nagyon szerették őt. Azon kevesek közé tartozott, akiknek nem voltak rosszakarói, mindenki, aki ismerte, tisztelettel, nagyrabecsüléssel és szeretettel ragaszkodott hozzá.
Munkatársai jó kedélyű, türelmes, bizalomteli, szeretetteljes embernek ismerték, aki vezetőként is nagyra becsülte pedagógus kollégáit. Kimondva ritkán, kimondatlanul mindig érzékeltette, hogy akkor fognak mások megbecsülni bennünket, pedagógusokat, ha mi is megbecsüljük egymást. Segített mindenkinek, aki hozzá fordult, minden létező lehetőséget megragadva. Tudatában volt, hogy segíteni annak lehet igazán, aki segítséget kér. Bizalommal, megértéssel építette ki bensőséges emberi kapcsolatait, hogy fenntartások nélkül fordulhasson hozzá minden munkatársa szakmai és emberi problémáival. Nyílt, közvetlen egyéniségével, kollégái újító elképzeléseinek felkarolásával kedvező nevelőtestületi klímát tudott teremteni, ami növelte a közös munka sikerét.
Számos elismerésben lehetett része. Pocsaji, debreceni, nagyváradi emlékérmek, oklevelek, megyei pedagógiai pályázati díjak mellett kitüntetésekkel is elismerték munkáját.
Jellemzésként:
- Oktatásügy Kiváló Dolgozója (1973),
- Hajdú-Bihar Megye Diáksportjáért Díj (1980),
- Kiváló Munkáért (1982),
- Kiváló Társadalmi Munkás (1987 és 1989),
- Maróthi György-díj (1987),
- Versenysport Utánpótlás Neveléséért (1988),
- Németh László-díj (1994).

Több alkalommal írtak róla helyi, megyei és országos lapok. Az 1994. évi Németh László-díj kapcsán a Hajdú-bihari Napló mutatta be Pakurár Miklóst és feleségét, aki ugyanakkor Karácsony Sándor-díjat vehetett át.
A bemutatás kiemelte: *„Mindketten Pocsajon kezdték a pálya rejtelmeinek felfedezését. Az útkeresés nem csupán sikerekben bővelkedett, küzdelmekben is. Az ötvenes évek szorításában, a mostoha körülmények ellenére értékes szakmai közösséget alakítottak ki a településen. Pakurár Miklós a tanítás mellett kultúrházvezető és sportköri elnök is volt. Rövid időn belül ő irányította az iskolát, felesége a napközis munkaközösség vezetője lett.”*
Foglalkozott a cikk az alkotó kollektíva kialakításával Pocsajban és Debrecenben is, majd azzal zárt, hogy az életmű tovább él.
Két gyermekük született. Miklós fiuk tanszékvezető egyetemi tanár, felesége iskolaigazgató Debrecenben. Tamás fiuk már három szakképzettséggel rendelkezik. Máté unokájuk (Miklós fia) egyetemi hallgató. Az első-generációs értelmiségi Pakurár Miklós példaadóan gondoskodott utódai képzéséről.

Tóth Pálné Popovics Gabriella „Pakurár Miklós osztályfőnök, igazgató” című írásában így emlékezik:
„1960-1964 között Pakurár Miklós osztályfőnököm volt Pocsajban. Pedagógusi pályája során mi voltunk az első osztálya. Ennyi év távlatából is szeretettel és tisztelettel emlékszem rá. Tanítása során vidám, lelkes, optimista volt. Imádtuk a földrajzóráit. Módszereivel megszerettette velünk a természet megbecsülését, értékét. Jó hangulatú, tartalmas kirándulásokat szervezett.
Minden tevékenységében érezni lehetett a felénk áradó szeretetét, bizalmát. Minden cselekedetében önmagát adta, önmagát, minden póz nélkül.
Egy alkalommal névnapja köszöntésére készült az osztály. Az ajándékot – egy vázát – én vásároltam meg. Az adott napon izgatottan vártuk a becsengetést. Az osztály egyenesen állva várta osztályfőnökét. »Jön« – kiáltotta a hetes. A becsomagolt ajándékot kivettem a padból. Véletlenül a padhoz koccant a váza széle. A koppanás alig hallható volt. Osztálytársaim nem vették észre, de én igen. Éreztem a papíron át, hogy letört egy darabka. Sírva adtam át az ajándékot. Az osztályfőnök tudta a sírásom okát. Még most is látom magam előtt a kedves mosolyát, nagy kezével megsimogatta a fejemet, hogy megnyugodjak. Az ajándékot magához ölelte, nem bontotta fel, hogy ne kelljen szégyenkeznem az osztály előtt. Szívügye volt minden tanítványának a jövője. Jó tanácsokkal látta el szüleinket az iskolaválasztás előtt. Hálás vagyok azért, hogy engem is jó irányba terelt. Pedagógusként akart viszontlátni az érettségi után.

Ki is az igazi pedagógus, tanár? Németh László gondolatait idézem: *»azt, hogy egy tanár hány mikronnyival emelte meg nemzete műveltségét, ellenőrizni nem lehet…Lehet azonban mérőszám az, hogy hány tanítvány kötelezte el magát ugyanazon ügy mellett, mint a példakép.«*

A pocsaji Általános Iskolában 1964-ben végzett VIII. B-sek tablója

Pakurár Miklós nekem tanári példaképem volt. 1968-tól – pedagógus pályám kezdetén – ő volt az igazgatóm. Öt évig elleshettem vezetői módszereit. Mindig előrelátó volt. Több mint 40 évvel ezelőtt már megvalósította Pocsajban a szaktantermi oktatást. Támogatta a korszerű művészeti nevelést. Múzeumi másolatokkal tette érdekesebbé a tanulóknak a történelem- és a rajztanítást. Támogatta a tanárok tanulását, továbbképzését. Járási, megyei szakmai tapasztalatcserékre adott lehetőséget. Biztosította, hogy a kollégái a saját óráin hospitálhassanak.
Egy alkalommal én is jelentkeztem az osztályomba egy földrajzórájára. Becsengetéskor az irodája előtt vártam. Így hallhattam a következőket: »Igyekszem az órámra, mert jön hozzám a kolléganő« – mondta az igazgatóhelyettesnek. Mindenkit egyenrangúnak, szakmai partnernek tekintett.
1973-ban elbúcsúztam az iskolámtól. Igazgató úr úgy bocsátott utamra, hogy rendkívüli fizetésemelést adott, azt mondta: *»Hosszú időt kell még magának dolgozni egy rendkívüli fizetésemelésért.«* A munkakönyvembe betekintve örömmel olvastam a bejegyzést: 2000 Ft+10 %. *»Nem tartottam csodának, és nem is értékeltem túl az igazgatói beosztást«* címmel jelent meg Pakurár Miklósról és feleségéről néhány évtizeddel ezelőtt egy újságcikk. Ezt is őrzöm a gyűjteményemben. Sikerekben gazdag, boldog életutat tudhatott maga mögött. Igazi menedzser típusú igazgató volt. Bízott a beosztottjaiban, hitt bennünk. Támogatta újításainkat, ötleteinket, amelyek az iskola érdekét, a tanulók jövőjét szolgálták.
Nagy tisztelője vagyok, emlékét őrzöm.”

Debrecen város tanulmányi felügyelőjeként a tervezéstől az építkezések befejezéséig figyelemmel kísérte és segítette annak a tócóskerti új közoktatási óvoda-iskola komplexumnak a létesítését, amelynek az igazgatására készült. Ezzel párhuzamosan bekapcsolódott a Petrikás Árpád által vezetett regionális pedagógiai kutató-csoport tevékenységébe, ami elősegítette, hogy az elsők között dolgozzon ki helyi pedagógiai programot. Ugyancsak ezzel párhuzamosan tagja lett az 1979/80-tól 1988/89-ig Lénárd Ferenc elméleti irányításával működő megyei Képességfejlesztés Munkabizottságnak, majd 1982-től, debreceni igazgatói munkája megkezdésétől kezelte a tizenkét megyei iskolában végzett kísérleti munka minisztériumi pénzfedezetét, és intézményén belül gondoskodott a kísérleti munkához szükséges nyomtatott taneszközök előállításáról. Az 1980-as és 1990-es évek fordulóján Loránd Ferenc kérésére és irányításával a komprehenzív iskola bázisává fejlesztette intézményét. Az 1990-es évek elején kollégái kezdeményezéseit felkarolva, a 4H és a Körlánc bázisa is lett az általa vezetett iskola. Fogékony volt minden újra, ami esélyt adott a minőségi nevelés-oktatás biztosítására, meglehetősen heterogén tanulói összetételű iskolájában minden egyes gyermek optimális fejlesztésére.
Pedagógiai törekvései és eredményei nyomon követhetők azokban a Képességfejlesztés-kötetekben, amelyeket a Hajdú-Bihar Megyei Pedagógiai Intézet adott ki évente a munkabizottság működése idején. Saját beszámolóiból, vizsgálataiból, tanulmányaiból kiemelt néhány megállapítással is jól jellemezhető pedagógiai és intézményvezetői tevékenysége:
- „1982-ben megnyílt iskolánk programját úgy alakítottuk ki, hogy a visszahúzó erőket minimálisra csökkentsük. Olyan tanulási-tanítási mikrokörnyezet kialakítása van folyamatban, amelyben a tanuló mentes a gátlásoktól, a szorongástól, a kudarc-élmények gyakoriságától. Figyelembe vesszük, hogy a fejlesztő nevelési-

művelődési környezetet csak demokratikusan szervezett iskola tudja megvalósítani, ahol a nevelő és a tanuló alkotó módon, az önaktivitás kiteljesedésével végezheti mindennapi feladatait, ahol az ismeretszerzés folyamatában komplexen érvényesül a nevelés fő feladatainak, az iskola egész környezetének hatásrendszere.

Ezeket a törekvéseket segítette és több szempontból megerősítette az intenzív-variációs tanulási-tanítási eljárás." *(Permanens képességfejlesztés…, 1983)*

- „A feladat vállalása egybeesett az új lakótelepi iskola beindításával. Az intenzív-variációs képességfejlesztés egyúttal hagyományteremtő funkciót is betölt, amely egy új szervezésű iskola életében meghatározó. Az óralátogatások és felmérések egyenletes fejlődést mutatnak. A munkában részt vevő kollégák önfejlődését is tapasztaltuk." *(A módszertani kísérlet szerepe iskolánk életében, 1984)*

- „A közös megbeszélések, indoklások, érvelések az értékeléshez, követelményekhez való viszonyulását is fejlesztik a tanulóknak. Az osztály közvéleménye rendszeresen befolyásolja, formálja a tanuló önismeretét, a közösség hatására fejlődik önfegyelme, önuralma, önfejlesztő aktivitása. A sikeres munkavégzés (a feladatsorokon képesség szerinti differenciálódással) fejleszti a tanulók akaratát, a gyenge tanulók is vállalják a feladatvégzést." *(Értékelés, pontozás, osztályozás, 1985)*

-„Iskolánk megnyitásakor nevelőtestületünk hetven százalékban pályakezdőkből állt, akik a módszere alkalmazásával hamar azonosultak. Számukra természetes volt a tanóra negyvenöt percének többségében minden tanuló tevékenységének a biztosítása, a tanulók intenzív munkáltatása, a rendszeres visszajelzés, az erre alapozott értékelés-önértékelés." *(A pályakezdő nevelők véleménye a kísérleti tanításról, 1986*)

Ezek a megállapítások is alátámasztják, hogy Pakurár Miklós hozzávetőleg két évtizeddel megelőzte korát, olyan elveket érvényesített a gyakorlatban már az 1980-as évek első felében, amely elvek csak az ezredforduló után, a kooperatív tanulás és a kompetenciafejlesztés központi szorgalmazásával kezdtek elterjedni.

Az 1980-as évek közepén az akkori oktatási minisztérium felkérésére szakértőként működött közre a demokratikus iskolavezetés elősegítését célzó jogszabályok szakmai előkészítésében. Az 1980-as évek második felében azon kevés iskolaigazgatók egyike volt, akik kísérletileg alkalmaztak pedagógiai asszisztenseket és iskolapszichológusokat hazánkban, majd közreműködött a pedagógiai asszisztens és az iskolapszichológus munkaköri leírásának kialakításában. Az 1990-es években a megye oktatásügyi törekvéseinek megvalósításához, oktatáspolitikai koncepciók kialakításához készített szakvéleményeket. Debrecen városi és Hajdú-Bihar megyei oktatásirányítók megbízásai alapján végzett konkrét vizsgálatokat közoktatási intézmények vezetési gyakorlatának és a fenntartók problémakezelési intézkedéseinek továbbfejlesztése érdekében, tett javaslatokat a példaadó megoldások népszerűsítésére is.

A rendszerváltás után alapítója volt és elnöke lett a Nevelésért Szövetségnek, amely civil szervezet 1990-ben jött létre és nyolc éven át működött. Amikor a szervezet törekvéseit a Nevelésért Szövetség közoktatási és köznevelési lapjában, a Világító Ceruza 1993 májusi számában publikálta, az jellemezte saját pedagógiai munkássága lényegét is: *„Kik vagyunk? – Pedagógusok és szülők szövetsége a gyermekekért. Az intézményes nevelés-oktatás jobbításáért. Múltunk értékeinek megőrzéséért, a hagyományok ápolásáért és továbbfejlesztéséért. A jövő állampolgárainak személyiségét kialakító és fejlesztő, szakmai felkészültségét növelő újítások felkarolásáért. Az iskolahasználó diákok és szülők pedagógusokkal közös érdekeinek érvényesítéséért. Szakmai kontrollal, kritikával* és *szakvéleményekkel segíteni az iskolafenntartókat, oktatásirányítókat. Gyermekcipőben csetlő-botló társadalmunk ellentmondásos viszonyai között az anarchiából kiutat keresni, áldemokrácia helyett valódi demokráciát teremteni, elérhető távlatokat felvázolni, azok tükrében gyógymódot keresni mai gyötrelmeinkre, szenvedéseinkre. Napjaink romló feltételei között is megőrizni a hitet és a reményt, mert pedagógiai optimizmus nélkül nem lehet sikeres a gyermeknevelés, elkallódik a jövő nemzedék. Összefogni mindazokkal, akik készek jövőnkért értelemmel cselekedni."*

Ebben a közoktatási és köznevelési lapban saját nevével nem vállalt több publikációt, ugyanakkor véleménye mindenkor meghatározó volt a szövetség nevében megjelent jobbító szándékú

ajánlások, állásfoglalások kialakításában. (Jellemzésként: Vezetőválasztás 1993. június, Iskoláztatás 1993. szeptember, Iskolafinanszírozás 1993. október, Állásfoglalás a gyermeki jogokról 1993. december, Iskolaszék 1994. március, Állásfoglalás a szülői jogokról 1995. január)

Kevés szakmai anyaga érhető el nyomtatásban, mert a személyes megbeszéléseket tartotta fontosnak. Ha valamely probléma megoldása széles körű társadalmi összefogást igényelt, akkor konferenciát szervezett, moderált és előadást is tartott azokon. Így például az általa vezetett intézményben házigazdája volt a regionális kutatócsoport, a Kemény Gábor Iskolaszövetség, az Ibrányi Iskolaszövetség és más szakmai szervezetek tanácskozásainak. A Nevelésért Szövetség konferenciáit nagyobb befogadó képességű városi intézményekben szervezte meg és vezette le. Szakmai meggyőződését és kisugárzását a konferenciák jegyzőkönyv-kötetei is bizonyítják. Jellemzésként: a Gyermeki jogok konferenciáján (1993) szabad és kötetlen véleményalkotással élénk vitát indukált, majd bizonyította kompromisszum-készségét. Az általa vezetett szekció beszámolójában hangsúlyozta, hogy „a társadalmi ismereteket, a demokráciát, illetve a sikerrel alkalmazható demokrácia-technikákat tanítani kellene felnőtteknek és gyerekeknek egyaránt. Mert még nincs személyes tapasztalat, a rendszerváltás után a felnőttekben is nagy a tanácstalanság, bizonytalanság. Akkor pedig a gyermekek önállóvá válásához, a valódi demokrácia által megkívánt önálló és szabad személyiség kialakításához sem tudnak megfelelő segítséget nyújtani”.

A Szülők és iskola konferencia (1994) megnyitójában kiemelte, hogy „a gyermeki jogok folytatásaként az intézményes nevelés-oktatás problémáit a szülők oldaláról megközelítve, szülők és pedagógusok, valamint oktatásirányítók párbeszédére lehetőséget adva tárjuk fel a jelen helyzetet és keressük közösen a megoldásokat”. Rá jellemző optimizmussal ösztönzött konstruktív munkára: „Bízunk abban, hogy az 1993. évi közoktatási törvény és más vonatkozó jogszabályok nyomán kialakult új szervezeti keretek a fejlődést, az intézményes nevelő-oktató munka minőségi fejlesztését fogják szolgálni. Bízunk abban, hogy a szülők és a pedagógusok a diákokkal karöltve egyre jobban tudják teljesíteni feladataikat, szervezeteik betöltik funkcióikat a nevelés és oktatás intézményeiben. Bízunk abban, hogy az új szervezetek hamar túljutnak a nehézségeken, illetve eljutnak a formális működéstől az intézmény sajátos helyzetéhez igazodó érdemi működésig, s egy-két év múltán már előremutató gyakorlati tapasztalatok birtokában tanácskozhatunk.”

Ezt a pedagógiai optimizmust, humanizmust, bizalmat és bizakodást, sikerreményt hagyta örökül.

Dobszai Jenő, a Kazinczy Ferenc Általános Iskola igazgatója így búcsúzott elődjétől:

„A halálhír mindig fájdalmas. Különösen fájdalmas tavasszal, amikor újjászületik a természet és készül ezer színben ragyogni. S még fájdalmasabb, ha olyan ember halálhíre érkezik, aki közel állt hozzánk, fontos volt számunkra.

A hír napjának estéjén az Út és erény című könyvecskét forgattam, s a következő soroknál mintha Miklóst hallottam volna:

»A hiányos kikerekül,
a görbe kiegyenesül,
az üres megtelik…«

Ő hitte és vallotta ugyanis, hogy minden feladatnak, folyamatnak van egy belső ritmusa, és ennek megőrzése fontosabb, mint a feladat, a folyamat végső céljának minél gyorsabb elérése. Türelmes volt, megértő és bízott bennünk, mert tudta, hogy *a hiányos kikerekül, a görbe kiegyenesül, az üres megtelik…*

Minden iskolának van egy sajátos, másra nem jellemző munkastílusa, légköre. Iskolánk első igazgatójaként Pakurár Miklós 10 évig alakította, formálta ezt a légkört. És ebben a légkörben jó volt dolgozni, mert önállóak lehettünk, szabad volt tévednünk és nem várta el, hogy tökéletesek legyünk. Egyet várt el: amit megbeszéltünk, azt csináljuk meg.

És jó volt vele dolgozni azért is, mert ismert minket, tudta, ki mire képes. Ezért volt, akinek csak a célt jelölte ki, másoknak elmagyarázta az oda vezető utat is, megint másokkal végig is ment az úton. És nem értékesebbnek tartotta egyiket a másiknál, csak másnak.

Életcélja volt, hogy ne lakótelepi tucatiskola legyünk, hanem a város oktatási rendszerének egy markáns intézménye. És innovatív, ötletekkel teli ember lévén sokat tett azért, hogy ez így legyen. Neki köszönhetően mi már akkor helyi

tantervet dolgoztunk ki, amikor ez nem napi rutin, hanem szabályt erősítő kivétel volt az iskolákban; az intenzív variációs tanítási-tanulási eljárás kidolgozásának egyik bázisiskolája lehettünk és ennek folyományaként tankönyvkiadással is foglalkoztunk.
Nekünk ő volt a Főnök. Csupa nagybetűvel írva, és nagy-nagy szeretettel kimondva, mert nem a beosztásától volt az, hanem szakmai tudásától, emberségétől. Azon kevesek közé tartozott, akik úgy tudtak nevelni és vezetni másokat, hogy nem uralkodtak rajtuk. Iskolaalapító igazgatóként pályakezdő ifjoncokból és tapasztaltabb pedagógusokból formált olyan közösséget, alakított ki olyan szakmai műhelyt, amely az iskolát országosan is ismertté tette.
Én sokat tanultam Miklóstól, s tudom, hogy számosan vagyunk, akik ezt elmondhatják magukról. Bizonyos vagyok benne, hogy személyiségének hatása az iskolában akkor is érezhető lesz, amikor már senki nem marad, aki személyesen ismerte őt.
Akik ma itt vagyunk a Kazinczyból, képviselve a távollévőket is, azért vagyunk itt, hogy utoljára köszönetet mondjunk azért a szellemi örökségért, amit ránk hagyott, és amivel remélem, jól sáfárkodunk.
Mesterünk voltál és mindörökre az is maradsz.
Köszönünk mindent, Isten veled!”

Forrás: Pakurár Miklós munkaviszonyainak és elismeréseinek dokumentumai; feleség és munkatársak szóbeli visszaemlékezései; Pakurár Miklósról szóló újságcikkek helyi, megyei és országos lapokban, konferenciák jegyzőkönyvei, Pakurár Miklós publikációi.

Tuza Tibor
Debrecen

DR. PÁL GYÖRGY (Nagykálló, 1933. október 10. – Nyíregyháza, 2011. március 22.): középiskolai tanár, tanszékvezető főiskolai tanár.

„Életemnek dupla hetes évében
volnék vetni-valóknak még bővében,
(hallom a szót rádióban, tévében)
egyes kalász tarlott tábla szélében,
rengve a két kasza közel szelében.”
(Illyés Gyula)

Verssorok, versfoszlányok jönnek-mennek… Illyés, József Attila, Ady, Babits, Váci, Arany… mélabús magyar sors, megszenvedett életek, küzdés, felelősség – leginkább másokért.

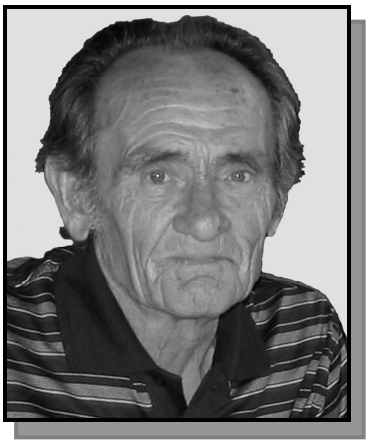

Ez volt Ő. Nem külön-külön – mind egyszerre.
Hiányozni fog bölcs egyszerűsége, józan természetessége, szeretete, közvetlen – néha keresetlen – őszintesége. S hiányozni fog mindaz, amit nem mondott soha: fájdalmai, bánatai, csalódásai. Tanítása azonban mindig köztünk marad: átadni mindazt, amit tudunk másoknak; segíteni annak, aki szóval, vagy csak fájó tekintettel hozzánk fordul; tisztelni az életet, minden embert; óvni, védeni értékeinket: a családot, a szűkebb-tágabb közösséget, nemzeti értékeinket, gyökereinket.
Törékeny volt; törékeny, de szívós, akinek munkabírása példaértékű marad számunkra. Alakját még őrzi a főiskola második emeletének néhány szeglete, Nagykálló utcái; hangja még fülünkben, mosolya még szemünkben él.

*„Itt, szülőhelyemen, a leglátható munka s eredmény világában, a kétkezi munka légkörében éltem.” (*Illyés Gyula*: Hajszálgyökerek)*

A kétkeziek közül jött. Sosem felejtette el őket. Elevenen élt benne Illyés Gyula *Nem menekülhetsz* című versének tanulsága: szegény sorsú ősei minden fájdalmát és kiszolgáltatottságát pórusaiban őrizte. A hatgyermekes nagykállói földműves család, amelybe született, a föld és a munka szeretetét hagyta rá. Édesapja, Pál György a nagykállói református gyülekezet presbitere volt, az 1930-as évek közepén – hálát adva fiai életéért – adományával járult hozzá a

nagykállói református templom karzatának felújításához. Édesanyja, Szabó Julianna szintén nagykállói származású, az odaadást és szeretetet örökítette gyermekeire. Bár a családban keringenek hírek nemesi oklevélről, származásról, saját magát mindig kétkezi parasztgyereknek tartotta, akinek nemességét nem papír adta, hanem emberi méltóság, munka, tudás, kitartás, becsület. Fontos volt számára a szülőföld; az emberi és természeti környezethez, a földhöz való kötődés: hivatali székében is mindig hű maradt – nem csak elméletben – a munkás hétköznapokhoz, a kétkezi munkához, a paraszti világhoz.

Én iskolám, köszönöm most neked
Hogy az eljött élet-csaták között
Volt mindig hozzám víg üzeneted.

Tápláltad tovább bennem az erőt,
Szeretni az embert és küzdeni
S hűn állni meg Isten s ember előtt.
(Ady Endre)

Elemi iskoláit Nagykállóban végezte, a kulák-listára tett édesapa érdeklődő fiának szemét egy könyv nyitotta rá a világra: Toldi Manyika néni – kedvenc és sokat emlegetett tanárnője – kezébe adta Illyés irodalmi szociográfiáját, a *Puszták népét.* Amikor diákként elment osztálytársaihoz Harstány-tanyára, Fischmann-tanyára, akkor tapasztalta meg az irodalom valóságábrázolásának erejét, a közösségi sors meghatározó kapcsolatrendszerét. Így érlelődött benne a tudásvágy, a továbbtanulás igénye. Szülei tiszteletben tartották gyermekük akaratát, támogatták még akkor is, mikor sorsát másképp képzelte, mint azt a paraszti hagyomány meghatározta volna: segítettek neki a tanulásban.
Gimnáziumi tanulmányait a nyíregyházi Kossuth Lajos Gimnáziumban kezdte, de szíve hazahúzta, s remek érettségi bizonyítványát már a nagykállói gimnáziumban szerezte meg. Az egész életében meghatározó tudást azzal köszönte meg, hogy hosszas kutatás után nekilátott, hogy összefoglalja mindazt, amit az utókornak is tudnia kell a történetiségbe nyúló nagykállói református oktatásról. Itt kötődtek azok az évtizedes barátságok is, melyek máig meghatározóak maradtak: osztálytársaival minden év szeptember első szombatján összegyűltek, s bár egyre kevesebben, de felidézték a közös élményeket, büszkélkedtek családjukkal. Most már eggyel újra kevesebben…
Szabadidejét – sok korabeli fiúval egyetemben – a focipályán töltötte, a kállói futballcsapat erőssége volt, „Mozdony” becenévre hallgatott. A futball szeretetét mindig megőrizte, unokáinak is sokat mesélt az Aranycsapatról.

„Debrecen és a Királyhágón túl ragyogó Kolozsvár gyűjtötte pólusai körül a magyar szellemiség szikráit. De ez a hatalmas, dús, gazdag, kövér és széles Debrecen mindig megmaradt a nomád magyarság igazi képének.”
(Kodolányi János)

Kiváló érettségije után vették fel a debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karára, ahol 1957-ben vehette át magyar-történelem szakos tanári diplomáját... 2007-ben pedig az aranydiplomát… S bár kisiskolás korától olajmécsesnél önfeledten olvasott, a könyvek, „betűk” szeretete, azok tisztelete, jelentése és jelentősége itt erősödött meg benne: az írástudók minden felelősségével kezdte értelmiségi pályáját. Egész életében hitt a szavak erejében, hitte, hogy a kimondott, leírt szónak súlya van, s felelőssége annak, aki használja. Debreceni évei alatt meghatározó tanáregyéniségek – Szabó István, Bán Imre, Bartha János – formálták gondolkodását, s ekkor alakította ki később is megmaradó baráti – kollegiális kapcsolatát Orosz Istvánnal, Hársfalvi Péterrel, Czine Mihállyal.

„Ilyen kívántam lenni én is, ott, a
homokba szúrt nyárfa:- a tanító,
ki fénybe tör, ragyogó hit a lombja,
irány azoknak, jel és bíztató,
kik jönnek barázdákban botladozva.”
(Váci Mihály)

Tanári pályáját a nyíregyházi 5. sz. Általános Iskolában kezdte, majd 1958 és 1962 között a Vasvári Pál Gimnáziumban dolgozott, ahol két évig ellátta az igazgatóhelyettesi feladatokat is. Az 1962-es év nagy változást hozott az életében: a megalakuló tanárképző főiskola oktatói kötelékébe lépett. Hűséges maradt az intézményhez, s bár történésznek készült, az induló irodalom tanszéken találta meg helyét. Tanára, majd nyugdíjazásáig tanszékvezetője lett ennek a tanszéknek, több nemzedék is felnőtt a keze alatt. A tudás, a könyvek, a munka, a szép szó

tiszteletére, igazi értelmére tanította tanítványait. A megalakuló főiskola heroikus korszakában szinte a semmiből hozták létre a magyar irodalom és magyar nyelvészet felsőfokú oktatásának elemi feltételeit. Fáradhatatlan tanársegédként nemcsak előadásokat és szemináriumokat tartott, hanem találkozókat szervezett, publikált, sőt, országos eredményeket elérő irodalmi színpadot is vezetett. Szaporodó főiskolai feladatai mellett 1976 és 1996 között tagja volt az oktatási minisztérium mellett működő irodalmi szakbizottságnak, a TIT helyi irodalmi szakosztályának és az Irodalomtörténeti Társaságnak is, melynek egy időben megyei elnöke is volt. A társadalmi megbízatások mellett jutott idő arra is, hogy főiskolai jegyzeteket, tanulmányokat, recenziókat, könyveket írjon. 1967-ben társszerzőként főiskolai jegyzetet írt a magyar irodalomtörténet 1919 és 1945 közötti korszakáról, amelyből magyar szakos tanárjelöltek százai készültek szigorlataikra.

Tanári magatartását *Karádi Zsolt* a következőkben összegezte:

„Hallgatóitól a legnagyobb elismerést kapta: a fiatalok szerették. Szerették emberségéért, megértő egyéniségéért, alaposságáért, jóságos szigoráért. És nem utolsósorban humoráért, közvetlen, a diákban az embert tisztelő magatartásáért."

A gyakorló iskolákkal is szoros kapcsolatot tartott, itteni tevékenységére *Raffay Zoltánné* így emlékezett vissza:

„Szakvezetők és hallgatók mindig jó szívvel vették a célirányosan, emberségesen megfogalmazott tanácsait. Általában olyan kollégákhoz – szakvezetőkhöz – jött látogatni, akik maguk is a főiskola hallgatói voltak egykor, s ismerték, szerették, sokszor nosztalgiával példaként emlegették az együtt töltött főiskolai órákat."

Kollégaként is így emlékszik rá *Karádi Zsolt*: „1980 és 1996 között a magyar irodalom tanszék vezetőjeként is ilyen volt: a végletekig megbízott bennünk. Tisztelte bennünk az akaratot, értékelte a szándékot, örült eredményeinknek. Fáradhatatlan munkabírása következtében sokszor olyasmit is elvégzett, ami nem az ő feladata lett volna, adminisztrált helyettünk.

Emberként, barátként elfogadó volt. Elfogadó és szerény. Nem volt benne semmi törtetés, semmi kóros karriervágy. Tette a dolgát, ahogy annak idején családjában tapasztalta."

Tudományos témái között is nagy szerepet kapott a szűkebb-tágabb szülőföld. Az „indulás", a doktori disszertáció az első irodalommal való találkozás hatását tükrözi: *A fiatal Illyés világa* című tanulmányába mintha a saját kiemelkedésért folytatott küzdelmeit is beleírta volna. Majd figyelme a megye szülötteire irányult: Bessenyei György, Krúdy Gyula, Kölcsey Ferenc s nem utolsósorban a költő-barát Váci Mihály művészete felé fordult.

Az 1970-es évek elejétől kezdett el foglalkozni a „hatodik síppal", a kárpátaljai magyar szellemiség helyzetével, alakulásával. 1972-ben vendégtanárként két hónapot töltött az ungvári egyetemen, ahol közel kerülhetett – mondhatni belecsöppent – az ottani magyarság sorskérdéseibe. Megismerkedett, többek között, Balla Lászlóval, Fodó Sándorral és Kovács Vilmossal is, majd a későbbiekben az „ifjú nemzedékkel": Balla D. Károllyal, Vári Fábián Lászlóval, Füzesi Magdával, Finta Évával – hogy csak néhány nevet említsek. Segítette őket abban, hogy ki tudjanak törni a szovjet elszigeteltségből, s Kovács Vilmos szavaival tudathassák: Holnap is élünk…

A „hajszálgyökerek" is egész életében vonzották, s rendkívül alapos, egyházi és világi levéltárakban töltött megszámlálhatatlan kutató-óra gyümölcseként megírta a *Schola Reformata Magno-Kalloviensis (A nagykállói református latin gimnázium története)* című munkáját. *Mizser Lajos* szerint: „Hiányt pótló mű, hiszen a négy nagy (Enyed, Patak, Debrecen, Pápa) mellett egy „kicsit" is bemutat." Szintén a szülővároshoz kötődik Lőrinczy György prózai munkáinak jellemzése.

„Ada címet, bár nem kértem,
S több a hírnév, mint az érdem:
Nagyravágyva,
Bételt volna keblem vágya…

Munkás, vídám öregséget,
Hol, mit kezdtem, abban véget...
Ennyi volt csak;
S hogy megint ültessek, oltsak."

(Arany János)

Soha nem törekedett kitüntetésekre, kettőre mégis büszke volt: 1981-ben Kiváló Munkáért kitüntetést kapott Nagykálló Város Kulturális Örökségének ápolásában kifejtett tevékenységé-

ért, 1996-ban pedig a Magyar Kultúra Napján Göncz Árpádtól vehette át a Magyar Köztársasági Ezüst Érdemkeresztet. (Hányszor emlegette, hogy a „Tenkes kapitánya” mellett ült!)

Az irodalom mellett, ami a legtöbbet jelentette számára – a család. 1964. július 18-án kötött házasságot Sipos Judittal, aki az induló főiskola magyar szakos hallgatója volt, s 47 éven át tartottak ki egymás mellett. Segítették, támogatták egymást a könnyebb és nehezebb években is. Tudták, ismerték egymást, elfogadták, fontosak voltak egymásnak és családjuknak. Meleg, szerető otthont biztosítottak gyermekeiknek. Két lánya közül „Andikám” az idősebb, 1966-ban érkezett; „Zsuzsikám”, a „Kicsikém” pedig 1970-ben. Mindig mindent megtett a „lányokért”: feleségéért, lányaiért. Féltő szeretettel gondoskodott róluk. Igazi édesapaként mindig támogatott, segített. Hasznos próbált lenni. Utolsó napjaiban is azt sajnálta, hogy *„Nem vagyok hasznotokra angyalkáim. Régebben volt erőm, de már nincs.”*. Irányt mutatott, utat soha, hiszen erről tudta, hogy mindenkinek magának kell megtalálnia a sajátját… Imádta négy unokáját (Zitácska, Ákoska, Palkó, Panna), akik becsicseregték életét, boldog volt, ha velük lehetett, játszhatott velük, olvashatott nekik; tanította, óvta őket; ment hozzájuk, ha betegek voltak; vagy csak találkozni szeretett volna velük. Sokat voltak együtt, köztük élt. Hozta őket óvodából, iskolából; segített a házi feladatokban is – megmutatta a megoldást adó könyveket…

Nyugdíjas évei alatt is aktív maradt. Kezdetben még órákat adott a főiskolán, majd az alkotás, írás kötötte le idejét, s ami egész életében meghatározó maradt: a kertművelés. A fizikai munka volt mindig is az, amely a szellemi aktivitásának a hátterét jelentette, ez a tevékenység volt az, amely elősegítette, hogy olyan értelmiségivé váljon, aki azokért az emberekért küzd, akik közül ő maga is származik. Emellett az olvasás adott neki erőt mindenhez; nyugalmat, megbékélést jelentettek számára hosszú betegsége alatt a könyvek; a testi megkötöttség alól a lélek szabadságát adták.

Ritka, páratlan egyéniségét, szerénységét, odaadását, munkabírását, következetességét, elveihez való ragaszkodását minden területen bizonyította, s a mi feladatunk az, hogy ne a hiányát érezzük, hanem azt, hogy mindezekkel az iránymutatásokkal jelen van az életünkben, s mindig ezek segítsenek kiegyensúlyozottan végigmenni a saját utunkon.

Bibliográfia (a teljesség igénye nélkül).

Önálló kötetben megjelent művek:
- *A magyar irodalom Kárpátalján (1945-1990)* – Szabolcsi Téka, Nyíregyháza, 1990
- Schola Reformata Magno-Kalloviensis (A nagykállói református latin gimnázium története) – Bessenyei György Könyvkiadó, Nyíregyháza, 1996
- *Lőrinczy György: Falusi potentátok* – Rím Könyvkiadó, Nyíregyháza, 2000.

Tanulmányok:

Alföld (Debrecen)
- 1973/10. sz. *A fiatal Illyés világa* – részlet egy készülő tanulmányból
- 1985/2. sz. *Balla László: Totális fényben*
- 1988/6. sz. *Évgyűrűk: Antológia Kárpátaljáról*

Acta Academiae Paedagogicae Nyíregyháziensis – Irodalom- és Nyelvtudomány (később: Irodalomtudományi Közlemények):
- 1973. *A fiatal Illyés világa*
- 1974. *Úton a Nehéz föld felé*
- 1980. *A lírai ábrázolás néhány sajátossága Bessenyei kisebb költeményeiben*
- 1982. *A történelmi éjjeliőr (Kovács Vilmos írásairól)*
- 1985. *Balla László két regénye*
- 1987. *„Használni akartam, nem tündökölni…” (Váci Mihály költészetének főbb vonásai)*
- 1992. *Azt bünteti, kit szeret – Balla László regényéről*

Szabolcs-Szatmár-Beregi Szemle:
- 1992/1. sz. *Hatodik Síp könyvek*
- 1995/1. sz. *Mai irodalmunk Kárpátalján*
- 1998/3. sz. *Kisebbségi sorsregények Kárpátaljáról – Balla László 70 éves*

Szabolcs-Szatmár-Beregi Levéltári Évkönyv:
- *Szürrealisztikus motívumok Kovács Vilmos költészetében*

Pedagógiai Műhely (Nyíregyháza):
- 1972. *A felszabadulás utáni ifjúsági irodalom szerepe az oktató-nevelő munkában*
- 1976/1. sz. *A megyei irodalmi színpadok és színjátszókörök helyzetéről, problémáiról*

- 1984/4. sz. *Napjaink nemzetiségi magyar irodalmai [recenzió]*
- 1987/2. sz. *Udud István versei*
- 1990/3. sz. *Recenzió - Jeney István-Karádi Zsolt: Magyar nyelv és irodalom (Előkészítő feladatok az egyetemi-főiskolai felvételihez*)
- 1993/2. sz. *Vári Fábián László: Kivont kardok között*

Hangsúly – hangos irodalmi folyóirat (Nyíregyháza):
- 1984. szept. 16. (adás: szept. 30.), 11. szám
- *Recenzió Görömbei András Nemzetiségi magyar irodalmak című tankönyvéről*
- 1985. jan.-márc.-máj. (adás: aug. 25.) 23. sz. *Fölrepülni rajban – Kiss Ferencről*
- Kárpátaljai Minerva
- 2000. IV. kötet/1. füzet *Kovács Vilmos munkái*

Lektorálások:
- 1968. Krúdy Emlékkönyv
- 1990.; 1995. Jeney István-Karádi Zsolt: Magyar nyelv és irodalom (Előkészítő feladatok az egyetemi-főiskolai felvételihez)

Pál Andrea
Nyíregyháza

PÁNTYA PÉTER (Körösszegapáti, 1944. január 18. – 2009. szeptember 25.) tanár, igazgatóhelyettes.

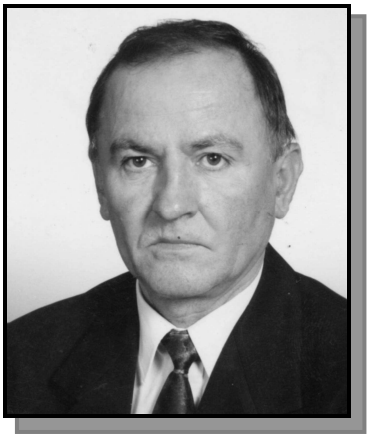

Körösszegapátiban, Hajdú-Bihar megye déli részén, a Sebes-Körös mentén lévő kis faluban született. Édesapját 1951-ben vesztette el, édesanyja a négy gyermeket igen nehéz körülmények között tudta eltartani.

Általános iskolai tanulmányait a település iskolájában végezte. Jó tanuló, éles eszű diák volt, ezt tanítói, tanárai is hamar észrevették. A tanulás mellett szívesen sportolt, amikor pedig színdarabot tanultak az iskolában, övé volt az egyik főszerep. Tanárai továbbtanulásra javasolták, mivel ő volt a legfiatalabb a családban, a nagyobb testvérei támogatni tudták. Középiskolai tanulmányait Gyulán, a Román Tannyelvű Általános Gimnáziumban végezte.

Egyetemre – ahova jelentkezett – nem vették fel, ezért egy évig Budapesten a Ganz-Mávag nehézipari üzemében fizikai munkát végzett. A továbbtanulásról nem mondott le. Munka után hat hónapos egyetemi előkészítőre járt (fizika-matematika-műszaki rajz).

Közben édesanyja megbetegedett, ezért haza kellett utaznia, véglegesen Körösszegapátiban maradt. 1963 szeptemberétől a lakóhelyéhez közeli településen, Körösszakálban az általános iskola képesítés nélküli nevelője lett.

1964-ben jelentkezett Egerbe, a Tanárképző Főiskolára, ahová felvételt nyert és megkezdte tanulmányait matematika-kémia szakon. 1965. augusztus elsejétől a körösszegapáti Általános Iskolában tanított matematikát és kémiát. A mindennapi oktató-nevelő munka végzése mellett részt vett a település fiataljai között szerveződő közösségi eseményeken. Jó szervező munkájának köszönhetően KISZ-titkárnak választották. Társai szabadidős programjait szervezte, irányította. Táncot tanított társainak, főleg román néptáncot. Most sikerült neki a gimnáziumban megtanult néptáncokat az apáti fiatalokkal megtanítani. Abban az időben a felélénkült sportélet oszlopos tagja lett, különösen a labdarúgó csapatban szerepelt eredményesen. A labdarúgókkal, valamint a tánccsoport tagjaival eleinte lovas szekereken, majd a termelőszövetkezet teherautóján járták a környező településeket.

1969-ben megkapta diplomáját a főiskolán. Abban az évben megnősült. Feleségül vette Szilágyi Gyöngyit, aki óvónő volt a település óvodájában. Lakást kaptak, s ott telepedtek le.

1970-ben megszületett Péter nevű fiuk, 1972 februárjában Róbert. Szorgalmas munkájukért kapott pénzből igyekeztek félretenni, kocsira

gyűjteni, ami az akkori időben csak évek múltán válhatott valósággá.
A település közéletében is számítottak szervező, irányító munkájára. A közösségi munkájának egyik meghatározó lépése volt, amikor 1973-ban megválasztották a településen a Hazafias Népfront Községi Bizottsága titkárává.

Román népi táncot tanuló csoporttal

A mindennapos pedagógiai tevékenység mellett a településen eredményesen működő ifjúsági mozgalomban, az úttörőcsapatban mint rajvezető tevékenykedett. Ezt a munkát alaposan megszervezve, a gyerekek bevonásával végezte. Kellemes programokat valósítottak meg. Kirándultak, táboroztak, kerékpárral indultak el távoli településekre is. Az ott szerzett maradandó élményeket, tanítványai évtizedek elmúlásával is emlegetik.
1975 szeptemberétől a ranglétra újabb fokára lépett, aktív, eredményes szervező munkáját tapasztalva úttörő csapatvezetőnek kérték fel. Ezt a munkát elvállalta. Munkáját úgy folytatta, hogy ezután már nem egy 25-30 fős, hanem mintegy 220 fős közösség lelkes szervezője, irányítója lett. Szakmai előmenetelében is újabb változás történt. 1976-tól az iskolájánál igazgatóhelyettesi teendők ellátásával bízták meg. Tornyi Gyula, az iskola igazgatója Pántya Péter tanárt választotta maga mellé helyettesnek, ezt a feladatot 1992-ig végezte.
Feladata volt elsősorban az intézmény gazdasági életének összehangolása, az egyre több technikai dolgozó ügyes-bajos dolgainak rendezése, irányítása.
Nem volt irigylésre méltó ez a feladata. A gazdasági beszerzés mindennapi odafigyelést, munkavégzést követelt. A technikai dolgozók gyakori cserélődése, munkavégzésük állandó figyelemmel kísérése, segítése sok energiába került.
A család gondtalan, boldog életét 1980-ban egy szörnyű autóbaleset keserítette meg. A család tagjai megsérültek, Péter nevű fiuk olyan súlyosan, hogy a gondos orvosi ápolás sem tudta megmenteni az életét. Ezt a tragédiát a család nem tudta kiheverni. Bánatukat, szomorúságukat enyhítette az, hogy 1982. december 12-én megszületett Krisztián fiuk, aki a továbbiakban életük értelme lett. Gyermekeik odaadó nevelésének meglett az eredménye. Róbert végzettsége okleveles vegyész, középiskolai számítástechnika- és kémiatanár. Gyöngyösön a Károly Róbert Főiskola Gazdaságmatematika és Informatika Tanszékének oktatója. Két gyermek boldog édesapja.
Krisztián szociológia szakos bölcsész és angol nyelvtanár. Munkahelye a harsányi Hunyadi Mátyás Általános Iskola. Édesapja táncszeretetét és tánctudását kisebbik fia örökíti tovább.
1984-ben megragadva az akkori lakásépítési lehetőséget, hozzákezdtek házuk építéséhez. Terveiket, elképzelésüket támogatta, segítette a település férfilakossága, a pedagógustársak munkavégzése. A ház felépült 1986-ban. Pántya tanár úr élete nagy álma teljesült, újra nagy lelkesedéssel és odaadással végezte munkáját.
A tanulók többsége számára a két legnehezebb tantárgy, a matematika és kémia tanítására nagy gondot fordított. Igazolja ezt az is, hogy végzett tanítványai a középfokú iskolákban megállták a helyüket. Az iskolások számára rendezett különböző tantárgyi versenyeken remekül szerepeltek. Több fiatal emlékszik vissza és eleveníti fel azokat az eseményeket, amikor körzeti, járási, megyei matematika vagy kémia tantárgyi versenyekre utaztak a tanár úrral. Az 1990-es évek elején a rendszerváltozás után felélénkült a településen az egyházi élet. Egyre többen jártak templomba. Az ortodox egyházközösség sok évtized után tisztelendőt kapott, aki a községben lakott. A rendszeressé váló misék levezetéséhez kántorra volt szüksége, a hívek Pántya Pétert választották.
1995-ben a gyulai székhelyű Magyarországi Románok Demokratikus Szövetsége lehetőséget ajánlott fel az ortodoxok egyházközösségének, hogy részt vehessenek a szomszédos Romániai Bihor megyei találkozón, ahol egyházi énekeket énekeltek román nyelven. Mivel ez a találkozó

karácsony környékére esett, ezért karácsonyi énekeket (kolindákat) énekeltek sikerrel. Ez a találkozó adta az ötletet, hogy ezután évenként megrendezzék Körösszegapátiban a „Karácsonyi Együtténeklés” elnevezésű kórustalálkozót a román nemzetiségiek lakta település énekeseinek. Ez is Pántya tanár úr ötlete volt. Azóta minden évben megrendezik ezt a találkozót.
1995. szeptember 18-án megalakult a községben a Körösszegapáti Románok Egyesülete (KARE), elnöknek őt választották. Ennek az egyesületnek a keretében működött a már szervezetten tevékenykedő „Harmónia” énekkar. A lassan két évtizede működő közösségnek is tagja volt.
Közben megromlott az egészsége. Ehhez hozzájárult az is, hogy az új igazgató már nem tartott igényt munkájára. Kórházi kezelésre is szorult. Miután hazatért a kórházból, tovább tanított. Félévi munkavégzés után orvosi javaslatra rokkantnyugdíjas lett. 1998. december 18-án, az iskola karácsonyi ünnepségén a zsúfolásig megtelt kultúrházban búcsúzott el a pedagógus tevékenységtől. Harminchét évi munkavégzés után vonult nyugdíjba.
Egészsége nem javult, sokat volt kórházban, visszahúzódó lett, családja, gyermekei, unokája jelentettek számára örömet. A szabadidejében sokat olvasott, azokat a könyveket, melyek olvasására aktív pedagógus tevékenysége során nem volt ideje, lehetősége.
Váratlanul érte a halál, nagy részvét mellett temették el, szülőfaluja temetőjében nyugszik.

Majd négy évtizedes tevékenysége alatt több elismerésben részesült:
- 1969. augusztus 15-én a Művelődési Miniszter dicséretben részesítette.
- 1970. június 20-án a Magyar Pedagógiai Társaság újításért ismerte el.
- 1974. március 21-én a Művelődési Miniszter Az Oktatásügy Kiváló Dolgozója kitűntető jelvényt adományozta számára.
- 1975. június 1-jén a törzsgárda bronz fokozatát kapta munkahelyétől.
- 1976. február 17-én a Tudományos Technikai Úttörő Szemlére való kiváló felkészítő munkájáért elismerést kapott.
- 1984. június 2-án a Magyar Úttörők Szövetsége Országos Tanácsa dicsérő oklevéllel jutalmazta.

Források:
- A volt iskolájánál található személyi anyag
- Felesége, Pántya Péterné visszaemlékezése
- Volt kollégák és tanítványok emlékezései

Vmirjáncki József
Körösszegapáti

PAPP GYULA (Kisújszállás, 1927. január 20. – Mátészalka, 1991. június 07.): középiskolai tanár.

Kisújszálláson, paraszti családban született. Édesapja, Papp Sándor, aki később rendőr lett, Szolnokon is szolgált mint tiszthelyettes, majd 1946-tól segédmunkásként is dolgozott. Édesanyja, Vadas Mária háziipari bedolgozóként tevékenykedett.
Szülővárosában járt elemi iskolába, középiskolai tanulmányait pedig Kisújszálláson, a Református Horthy Reál Gimnáziumban és a szolnoki Verseghy Ferenc Gimnáziumban végezte, végül 1946-ban Kisújszálláson érettségizett. Érettségi után egy évig dolgozott, hogy továbbtanulásához pénzt keressen, majd 1947 szeptemberében felvételt nyert és beiratkozott a mai ELTE-re, az akkori Pázmány Péter Tudományegyetemre matematika-fizika szakra. Egyetemi tanulmányai alatt végig kollégiumban lakott: először a Kossuth, majd a Bolyai Kollégiumban. Népi kollégistaként aktívan részt vett az egyetemi sportéletben és a közösségi munkában. Tanulmányait kiváló eredménnyel végezte el, oklevelének minősítése jeles volt. 1952-ben nyilvánították ok-

leveles középiskolai tanárrá, de ezt megelőzően már kinevezést kapott az egyetem Fizika Intézetébe, ám egy rossz káderjelentés miatt 1951-ben Mátészalkára került. Az Esze Tamás Gimnázium akkori, Kossuth utcai régi épületében kezdett tanítani, s egészen nyugdíjazásáig, sőt azon túl is az iskola tanára maradt, így egyike az 1947-ben alapított gimnázium legrégebbi tanáregyéniségeinek. 1951-54 között mellékállásban kollégiumi nevelőtanárként is tevékenykedett. Mivel munkáját elismerés, megbecsülés övezte, jól érezte magát Mátészalkán, ezért lemondott arról az ifjúkori vágyáról, hogy nagyvárosi középiskolában tanítson.

1955. november 26-án vette feleségül Bokor Irmát (mindenki Muckó néniként ismerte), akivel életük végéig kitartottak egymás mellett. Két gyermekük született: Teodóra 1958-ban és Katalin 1967-ben.

Felesége szintén mindvégig az Esze Tamás Gimnáziumban tanított, testnevelő tanárként. Emellett az iskolai kézilabda-szakosztály vezetőjeként s a városi sportegyesület ifjúsági csapatának kézilabda-edzőjeként is működött. Tornaedzői képesítést szerzett, s dísztorna bemutatókat szervezett. Sokoldalú tevékenységét fémjelzi, hogy népi tánccsoportot is vezetett, sőt önkéntes rendőrként is működött. 1979-ben súlyos beteg lett, s emiatt egy év múlva leszázalékolták. Az iskola segítette abban, hogy mint szerződéses dolgozó, tovább taníthasson.

Gyuszi bácsi – hisz mindenki így szólította, ismerte – 1964-től a gimnázium matematika munkaközösségének vezetője lett. Munkáját mindig lekiismeretesen, becsületesen végezte, törekedett a fejlődésre, önképzésre, így számos továbbképző tanfolyamon vett részt, többek között 1973-ban matematikából komplex megyei továbbképzésen. Csaknem 20 évig ő készítette az iskolai órarendet is – akkor még számítógépes segítség nélkül –, mely igen aprólékos, fáradságos munka volt.

1976. szeptember 1-jétől a levelező tagozat vezetőjeként gyűjtött tapasztalatokat az iskolai adminisztrációban, az emberekkel való bánásmódban, és bizonyos mértékig a vezetői feladatok ellátásában is. Mindemellett több mint 12 évig volt a városi Pedagógus Szakszervezet elnökségének tagja és a számvizsgáló bizottság elnöke, s majdnem 10 évig pedig a járási egyeztető bizottság tagja.

Papp tanár úr tanítási óráira nagyfokú szakmai és módszertani biztonság és a szemléletes magyarázat volt a jellemző. Kérdései lényeglátásra, gondolkodásra ösztönöztek. A matematikai elméleti fogalmakat jól tudta kapcsolni a gyakorlati élethez, s a tanítási órákon törekedett valamennyi tanuló aktív foglakoztatására. Óravezetését a fogalmak pontos tisztázása, a nyugodt tempó és a diákokkal való közvetlenség jellemezte.

Munkaközösség-vezetői feladatát is mindig magas szinten végezte, igyekezett hasznos tanácsokkal segíteni kollégáit – különösen a kezdő nevelőket. Tagozatvezetői munkáját a jó szervezés, tervezés, és adminisztratív teendőiben a határidők pontos betartása jellemezte. A levelező tagozat felnőtt hallgatóival is igyekezett a jó emberi kapcsolatok kialakítására.

Több évtizedes, eredményes pedagógiai munkája elismeréseként 1976-ban miniszteri dicséretben részesítették.

1989-től betegsége miatt már nem tanított, de mindennap ellátogatott a gimnáziumba.

Így vallott az őt kérdező diákújságírónak, Szabad Melindának, az ET iskolaújság 1989/2. számában:

„Az iskola, a diákok – ez az életem. Belső kényszerből járok be az iskolába, hiányzik az ifjúság, megfiatalodok. Mindig szerettem a diákokat, és úgy érzem, viszontszerettek. Nincs rossz véleményem róluk; régebben ugyan tisztelettudóbbak volt, de most lazább a kor szelleme. Elégedett ember vagyok, szerény is, soha nem követelőztem, de munkámat mindig elismerték, tudomásom szerint meg voltak velem elégedve. Soha nem voltam »nagy fej«, de szorgalmas; inkább tanítok matematikát, mert nem kell kísérletezni, mint a fizikánál.

Ahogy összeszámoltam, eddig kb. 2000 gimnazistát tanítottam, de hiába vonultam nyugdíjba, azért még jövőre is szeretnék tanítani. A diákoknak pedig azt üzenem, hogy a becsületes munka előbb-utóbb meghozza gyümölcsét.”

Tanítványai tisztelettel és szeretettel emlékeznek rá, hisz biztos szakmai tudása, szerénysége, közvetlensége a matematikát, ezt a nehezen befogadható tantárgyat is szerethetővé tette számukra.

Csermely Lászlóné Jármy Márta, egykori tanítványa, az 1961-ben érettségizett IV. b-sek közül így emlékezik:

„Nekünk négy éven át tanította a matematikát Gyuszi bácsi, és két évig – harmadikban és negyedikben – osztályfőnökünk is volt. Rendkívül türelmes, állandóan mosolygós (matematikatanároknál ritka), nagy tudású embernek ismertük meg. Nagyon megszerettük – talán ő is minket –, tudott velünk bánni, felnéztünk rá, bíztunk benne, tiszteltük, és ő rá is szolgált erre a bizalomra, tiszteletre. Emlékszem, hogy többször „tartattunk" vele matematika óra helyett osztályfőnöki órát, különösen negyedikben, például a szalagavató előtt, de azért ez nem ment – gondoltuk mi – a matematika tudásunk rovására. Több mint 50 év távlatából visszaemlékezve nem tudom, hogy volt-e valami egyéni módszere az egyes matematikai témák (műveletek, bizonyítások, példamegoldások) tanításában, de egyet tudok, hogy a függvénytábla helyes használatát nagyon megtanította nekünk.

Az érettségi után elvégeztem a közgazdasági technikumot. Ottani tanulmányaim során abból a matematikatudásból profitáltam, amit Gyuszi bácsitól tanultam.

Nagyon nyugodt, de határozott ember volt. Ritkán emelte fel a hangját, azt is mindig csak egy osztálytársunk magatartása váltotta ki. Vajon a volt osztálytársaim is emlékeznek rá, hogy ki volt az? A 2011-ben esedékes 50 éves érettségi találkozón majd megbeszéljük, de elsősorban Gyuszi bácsira fogunk emlékezni, aki odafentről biztosan most is mosolyog ránk."

Losonczi Léna, aki szintén „eszés" diák volt, Papp Gyula tanár úr halálára írt egy *Magvető* című verset. Ebből idézünk néhány sort:

Elmentél hát Te is...
Be kellett sorolnod
az erősebb hatalom parancsára,
Te, aki annyi éven át
a sorok mellett álltál vigyázva.
Most mi dermedünk melléd
értetlenül, semmit sem magyarázva.
Nem kérdezünk már egyenletet,
bár nem értjük e sok-ismeretlenest,
betelt a tábla.
Írjuk tovább a képleteket
a falra, a fába, döbbenetbe,
képzeletbe, vágyba, némaságba...
mint ti írtátok magatokat
sok puha márványba
– akaratlan –
vésődve tanítványba.
…
S kikél a mag és egyre nő,
és újra vet sok magvető,
hosszú a lánc, örök idő!
Így él tovább ki Magvető!
…

Forrás: az Esze Tamás Gimnázium irattárának dokumentumai, iskolai évkönyvek.

Kovácsné Bálint Mária
Vargáné Herman Anna
Mátészalka

DR. PIRIGYI ISTVÁN (Beregszász, 1921. december 30. – Debrecen, 2005. február 21.): teológiai tanár, hittanár, kollégiumi nevelő, igazgató, egyháztörténész.

Önéletrajzában arra utal, hogy a trianoni békeszerződés után a Csehszlovákiához került Beregszászba helyezett cseh tisztviselők és az oda költözött ruszinok hamar megtanultak magyarul, így színmagyar környezetben született 1921-ben. Itt végezte elemi és középiskoláit.

Húszéves korában a Hajdúdorogi Egyházmegyébe jelentkezett, ahol Dudás Miklós, az akkori püspök javaslatára, teológiai tanulmányokba kezdett. A görög katolikusoknak a trianoni Magyarország területén mindössze 131 elemi iskolájuk működött, középiskolájuk, tanítóképzőjük nem volt, és a püspök úr ezeket is szerette volna létrehozni. Ehhez a tervéhez tanerők kellettek. Ebbe az elképzelésbe jól beillett a szorgalmas és tehetséges papnövendék, aki először Ungváron, majd Budapesten tanult, és Egerben fejezte be tanulmányait 1946-ban.

Tanári és bölcsészdoktori oklevelet a debreceni egyetemen szerzett 1950-ben.
Házasságából egy fiú született, aki sportriporteri szakmát választott, de sajnos, fiatalon halt meg.
Az atya 1950. szeptember 1-től az államtól visszakapott Svetits római katolikus gimnáziumban tanított hittant, de amikor szükség volt rá, más tantárgyakat is.
Négy egykori tanítványát sikerült megszólaltatni. Ők így emlékeznek latin- és hittantanárukra.

Bíró Mária:
„Dr. Pirigyi István 1965-től 1969-ig latin nyelvet és hittant tanított nekünk a Svetits Katolikus Gimnáziumban. Olyan ember volt, aki a szemünkből olvasott. Érettségi után, ha találkoztunk, név szerint emlékezett ránk. A búcsúzáskor mindig azzal váltunk el: »Jól van, úgy látom a szemedből, hogy minden rendben, még megőrizted a régi csillogást.«
A 30 éves érettségi találkozón az egész osztályt név szerint üdvözölte. »Lélekbúvársága« még akkor is működött. Megtartottuk a beszámolókat. Egyik volt osztálytársunk házassága komoly válságban volt. Csak mi, a legközelibb barátnői tudtunk róla. A beszámolójában egy szóval nem említette. Mindenki úgy tudta, hogy kapcsolatuk példaértékű. Vége volt a vacsorának, a kapuig kísértem Pista bácsit. Útközben megkérdezte, mi van X.Y.-nal, mert úgy látja a szeméből, hogy a lelke megingott. (Hallgattam.) »Vigyázzatok rá, mert komoly tragédia lehet a vége.« – mondta. Ennyire tudott a szemekből olvasni.
Az illető házassága ugyan tönkrement, de a komoly válságból sikerült kilábalnia. Valószínű, hogy Pista bácsi imái is segítettek rajta. Reméljük, hogy életünk során föntről is vigyáz ránk.”

Szendrőiné Dobosi Magdolna:
Egész életemben csodás, tiszteletreméltó papok tanítottak, vezettek a lelki élet útján. Közöttük tündököl dr. Pirigyi István. A rajongásig szeretett Pista bácsiról, az ő hitéről, zseniális tudásáról, szeretetéről, példaadásáról nagyon nehéz röviden írni. Most mégis teszek egy kísérletet. Pista bácsit akkor volt szerencsém latin és hittan tanáromnak nevezni, amikor a hatvanas évek végén a Svetits Gimnázium tanulója voltam. Ízig-vérig tanár volt. Szerette és ismerte a diákjait. Mi szájtátva hallgattuk hittanóráit, bármely témát úgy tudott elmagyarázni, hogy beleszőtte az általa megtapasztalt eseteket, élményeket. Például az embertípusokról, az elmebetegségek fajtáiról egészen a krematóriumi élményekig mesélt, mesélt – így tanított.
Olyan megtiszteltetésben is volt részünk, hogy vasárnapi szentmise után meghívott minket az otthonába és megvendégelt minket kedves feleségével. Nem tudtuk róla, hogy író, hogy a magyar történésztársadalom jól ismert történésze, csak annyit, hogy Nyíregyházán is tanítja a kispapokat. Mint általában a nagy tudású emberekre, rá is vonatkozott, hogy minden magyarázatát egyszerűen, érthetően, szerényen, ugyanakkor a rá oly jellemző derűvel, sokszor humorral tette felejthetetlenné.
»…úgy kell ragyognotok, mint a csillagoknak a világmindenségben.« (Fil. 2. 14-2.15)
Ő ilyen csillag volt számomra, aki máig ragyog.”

Demeter Jánosné Réz Katalin:
„Nekem a mindig kedves, derűs, nyugodt, soha nem tapintatlanul érdeklődő figyelme jut eszembe. Mindig jó érzés rá gondolni.
Embersége, hite, személyisége nekem mindig példaértékű marad. Jó volt érzékelni, hogy nem felejtette el tanítványait, és ott lehetett vele folytatni a beszélgetést, ahol 20 évvel azelőtt megszakadt.”

Szimeth Mária:
„Én »csak« annyit tudok Pirigyi Pista bácsiról írni, hogy nagyon szeretetre méltó pedagógusunk volt, ami sokkal többet jelent annál, hogy a latint tanította nekünk. Én életemben először tőle hallottam az embertípusokról (szangvinikus, kolerikus stb.). Egyéb pszichológiai eszmefuttatásokat is tartott, amit tátott szájjal lehetett hallgatni, mert a mi korunkban nagyon ki voltunk éhezve ezekre, és szivacsként ittuk szavait! Túl azon, hogy az órákat mindig fűszerezte érdekességekkel, amikből rengeteget tudtunk tanulni és szuperül tanította azt a nehéz holt nyelvet amit tőle megtanulhattunk. Leginkább: emberségesség minden körülmények között! Nagyon nagy képessége volt arra, hogy a tudását átadja.”
Megkezdte és egész életén át folytatta a magyar görög katolikusok történetének tanulmányozását. A debreceni egyetem és a református kollé-

gium könyvtárában összegyűjtötte az e tárgykörre vonatkozó szakirodalmat, a nyári vakációkban pedig egyházmegyei és egyházközségi levéltárakban folytatott kutatói munkát.
A Hajdúdorogi Egyházmegye akkori püspöke, dr. Dudás Miklós a nyíregyházi Görög Katolikus Hittudományi Főiskola tanárává nevezte ki 1959. január 1-jén.
Heti három alkalommal járt át egyház-, művészet-, vallás-, görög katolikus- és filozófiatörténetet, továbbá latint, franciát, pszichológiát, pedagógiát tanítani. E munka mellett legfontosabb feladata a hallgatók jegyzetekkel való ellátása volt, amelyeket éveken keresztül maga állított össze.
Püspöki tanácsosi címet 1969-ben kapott.
A nyíregyházi Bessenyei György Tanárképző Főiskolán 1987-től tartott előadásokat, amelyeket nemcsak a hallgatók, hanem a tanárok is látogattak. Túlnyomó részben az osztályfőnököket készítette fel arra, hogy a kirándulások és templomlátogatások alkalmával milyen tudnivalókkal ismertessék meg tanítványaikat.
A hittanári szak megszervezése után a hallgatóknak egyháztörténelmet adott elő.
Párhuzamosan rengeteg dologgal foglalkozott. Istentiszteleteket tartott, tanított, könyveket, jegyzeteket, tanulmányokat írt. Néhány könyve és számos tanulmánya jelent meg itthon és külföldön. A görög katolikus magyarok történetére vonatkozó könyvei a róluk megjelent recenziók szerint is úttörő jellegűek voltak, hiszen ilyen összefoglaló munkák még soha, sehol nem jelentek meg. E könyvek Európa számos országába, sőt az Amerikai Egyesült Államokba is eljutottak.
Több mint 160 előadást tartott az ország különböző pontjain és különböző intézményeiben. Ezek közül néhány – így az, melyet a Magyar Tudományos Akadémián, a debreceni és a szegedi egyetemen tartott – nyomtatásban is megjelent.
Tizenöt teológiai jegyzetet írt főiskolai hallgatóknak. Amikor Ungváron tanított, a főtárgyakat latinul tanulták. Az általa tanított tantárgyakhoz nem volt használható magyar nyelvű jegyzet, ezért ezeket is ő maga állította össze.
Tíz önálló és ugyanannyi társszerzői műben foglalkozik a görög katolikusok történetének feldolgozásával. Kétszáz tanulmánya közül a legfontosabb tíz nyelven, nyelvenként huszonötezer példányban jelent meg.
Több száz szócikket írt a Katolikus lexikon számára.
Élete fő művének azt a kétkötetes, négyszázötven oldalas könyvet tartotta, amely először mutatja be együtt a magyarországi magyar, román, ruszin, délszláv és szlovák görög katolikusok történetét. Tanulmányai közül a legjelentősebbnek az UNESCO a Conscience et Liberté című kiadványban megjelent cikkét értékelte, amelyben a magyarországi kereszténység eredetét tárta a világ elé.
Fél évszázad alatt itthon és külföldön 114 templomban több mint húszezer szentmisét tartott. 71 görög és római katolikus templomban prédikált és tartott lelkigyakorlatot. Hatalmas tudása és tapasztalata ellenére mindig készült a prédikációira.
Ötven éven keresztül ugyanabban a templomban nem lehetett rutinból beszélni – állította. Naprakésznek kell lenni a hazai és külföldi történésekből. A ma emberének a jelenkor problémáira, kihívásaira kell választ adni, ahhoz pedig nyitott szemmel kell járni a világban, és sokat kell olvasni.
Az ő értelmezésében a neveléstudomány kilencven százalékát a lélektani ismeretek tették ki, mivel véleménye szerint a nevelés során az emberismeret a döntő. Annak is főleg a tudatalatti része, amely az ember cselekedeteit irányítja.
Elnöke volt az Egyházmegye Történeti Bizottságának. Tagja a Katolikus Történészek Országos Testületének, a Magyar Enciklopédia Munkaközösségének (METEM), a Magyar Történészek Nemzeti Bizottsága által létrehozott Egyháztörténeti Bizottságnak, a Magyar Tudományos Akadémia Egyháztörténeti Bizottságának és a Nemzetközi Összehasonlító Egyháztörténeti Bizottságnak.
Tagja a MTA Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei Tudományos Testületének és elnöke a DAB Vallástudományi Munkabizottságának.
1992. szeptember 1-jén vonult nyugdíjba, de nem tétlenségbe. Lelkipásztorkodás és írás töltötte ki szabadidejét. Azután is megjelent néhány könyve és számos tanulmánya, és szakmai előadásokat is tartott. 1992-1995 között főmunkatársa volt a Magyar Vetés című budapesti hetilapnak.

Görög katolikus életsorsok című – 1998-ban megjelent – könyvében tizennyolc világi ember élettörténetét dolgozta fel. Azokét, akik elszánt küzdelmet folytattak a görög katolikus magyarság fennmaradásáért, akik érte minden áldozatot meghoztak, akik tudományos, irodalmi és művészeti alkotásaikkal felhívták a figyelmet a görög katolikus magyarság létére.

A cselekvések sodrába állított illusztris személyek – írók, festők, tanárok, történészek, szobrászok, politikusok – életútjából erőt meríthet minden erkölcsi nemesedését előtérbe helyező olvasó. „Elemi szükségünk van világító és ragyogó, nagyszerű példaképet felmutató személyiségekre" – írja a könyv előszavában Belme László, Pirigyi István tanítványa.

Az író kronológiai sorrendbe szedi a görög katolikus magyarság történetének legfontosabb eseményeit 867-től a könyv megjelentéig. Tartalmazza továbbá a szerző gazdag irodalmi munkásságát címszavakban.

Egy évvel később Görög katolikus papi sorsok című kötete látott napvilágot, benne 14 apostolutód méltatásával.

Pályafutása során elért oktatói és tudományos eredményeit a debreceni egyetem egykori, áldott emlékű professzorainak tulajdonította. Debreceni kötődését azzal magyarázta, hogy a kollégiumi és az egyetemi könyvtárak nélkül nem lett volna képes ilyen termékeny alkotómunkára.

Rabindranath Tagore szavai fogták meg hajdan: *„Meghívást kaptam a világ ünnepére, és áldott volt életem."*

Aranymiséjét a debreceni görög katolikus templomban tartotta 1998. augusztus 30-án.

„A világ legszebb ünnepe a fiatalok nevelése, és én mindig ezzel foglalkoztam." – fogalmazta meg ez alkalommal élete hitvallását a püspöki tanácsos.

A Görög Katolikus Papnevelő Intézet 2000-ben ünnepelte 50 éves jubileumát. Ebből az alkalomból a Hittudományi Főiskola Szent Atanáz díjat alapított, azzal a céllal, hogy kitüntesse a főiskola azon tanárait és diákjait, akik működésükkel nagy megbecsülést szereztek az intézetnek. A Szent Atanáz Díjat elsőként dr. Pirigyi István kapta meg.

„…megkülönböztetett tisztelettel adom át a Szent Atanáz Díjat volt tanárainknak, elsőként dr. Pirigyi Istvánnak, aki, mint az egyháztörténelem tanára, papi nemzedékeket nevelt fel, ugyanakkor a Svetits Katolikus Gimnáziumban nagyon sok lánynak, köztük később papnéknak a nevelője volt. Egyháztörténeti munkássága a Magyar Görög Katolikus Egyház történetére koncentrálódott, és elődeinek munkáit felhasználva olyan összefoglalásokkal gazdagította irodalmunkat, amelyek nélkül nem látnánk egységesen görög katolikus egyházunk történetét. A főiskola nagy tanárai között tartja számon Pirigyi Pista bácsit, akinek munkássága még hosszú időn át meghatározza ennek az intézetnek a működését" – köszöntötte Pirigyi István atyát dr. Keresztes Szilárd megyéspüspök a díj átadásakor.

Az aranymise után húga (bal oldalon) és e névcikk írója társaságában

Az ünnepi alkalomhoz tartozott egy kétnapos konferencia is, amelyen a kitüntetett előadást tartott A papnevelés helyzete 1912 és 1950 között címmel.

Még betegen is alkotott. Utolsó cikke néhány nappal halála előtt, a Debrecen című újság február 9-i számában jelent meg Az első világháború első ütközete címmel.

Dr. Pirigyi István életének 84. és áldozópapságának 57. évében adta vissza lelkét Teremtőjének.

Egy gyászoló hívő e szavakkal méltatta egyéniségét: „A Debrecenben töltött 57 áldozópapi éve során szinte minden emberhez lelki rokonság fűzte. Volt, aki testvért, barátot látott benne, más apjaként tekintett rá, a gyerekek nagyapjukként tisztelték és szerették, és mindnyájan példás, kiemelkedő műveltségű áldozópapot ismerhettünk meg benne. Az örökös derűjével, jókedvével, energikus lényével fényt hozott életünkbe. Barátságos természetét szinte mindenki

megtapasztalta valamilyen formában: utcai találkozás alkalmával, vendégségben, vagy akár a templomban. Nemcsak a felnőtteknek, de a gyermekeknek is kedvenc gyóntatópapja volt. Nehezen tudjuk feldolgozni, hogy többé nem mehetünk hozzá gyónni, nem nyugtat meg lelki bajainkban, nem kapunk tőle egy szerető, bátorító fejsimogatást, vagy vállveregetést. Nem hallgathatjuk többé élménybeszámolóit, bölcs élettapasztalatait, nem mesél nekünk olyan valós történeteket, amelyekről még soha nem hallottunk, nem is olvastunk… Most kialudt ennek a szépen lobogó életnek eleven lángja. De ez csak a látszat! Hisz itt a földön, bennünk, híveiben tovább él lelkipásztori munkássága, ő pedig tovább él az örök életben. Ha el is ment közülünk, elevenen itt marad mindaz, amit mi, gyászoló hívei hallottunk, tanultunk tőle.

Mint ahogy Pista bácsi is hálás szívvel fordult a Mennyei Atyához, úgy mi is hálával és köszönettel tartozunk az Úrnak, hogy ismerhettük, viszontszerethettük, és sokat tanulhattunk tőle."

„Emléke örökké megmarad."

Kiss Erzsébet
Debrecen

POMÁZI GYULÁNÉ Párkányi (Pleyer) Margit (Ács, 1913. május 2. – Nagyréde, 2005. augusztus 9.): tanító.

Édesapja tanító volt, aki az I. világháborúban szerzett betegségében fiatalon meghalt. Édesanyja özvegyen nevelte három testvérével együtt. Elemi iskoláit Ácson, a középiskolát Győrben végezte el.

1934. június 24-én népiskolai tanítói oklevelet szerzett a Győri Szent Orsolya-rendi Tanítóképzőben.

Öt évig állás nélkül volt, ez idő alatt szellemi szükségmunkásként dolgozott az árva lányok Győr város által fenntartott otthonában mint gazdasági felelős. Aztán nevelőként tevékenykedett a napközi otthonban. 1938 novemberében kinevezték Kótajba, az általános iskolába.

A fiatal, szép, állandóan mosolygós tanítónő Orosz Sándor törpebirtokosnál kapott albérleti szobát egy másik fiatal (Pahola Erzsébet) tanítónővel együtt, aki egy év után elkerült a községből.

Ő egyedül is megtalálta és megteremtette a kapcsolatot a római katolikus lányokkal. „Leányegyletet" szervezett, és programjaival mozgósította a fiatal lányokat, akik örömmel töltötték szabadidejüket az egyletben. Akik még élnek az akkori idők lányai közül, szívesen emlékeznek vissza erre a felejthetetlen időszakra.

Az iskolai tanulók is nagyon büszkék voltak tanítójukra, bár csak egy évig oktatta őket, az 1939-40-es tanévben. A csoportkép ebben az időben készült és sajnos, a 60 éves képen meglátszanak az idők viharai. Megsárgult, megkopott, de akik ott voltak és még az élők sorában vannak, tudják, hol volt a helyük.

1941-ben ment férjhez a kótaji születésű tanítóhoz, Pomázi Gyulához, aki a későbbiekben az iskola igazgatója lett. Három gyermekük született.

A háború borzalmai őket sem kerülték el. Kis időre elmenekültek a községből, de az elsők kö-

zött jöttek vissza, és itt tanítottak nyugdíjazásukig.
1973-ban költöztek Nagyrédére a lányukhoz. Mindig szeretettel gondolt vissza Kótaj községre, ezt bizonyítja az a levél, amelyet 75. születésnapja köszöntése alkalmával írt válaszként.
Kedves Igazgatóság és Tantestület!
Meghatódott szívvel és könnyes szemekkel köszönöm meg a kedves megemlékezést, amit 75. születésnapomra küldtek. Azt hittem, már rég elfelejtettek, hisz olyan régen távol vagyok kedves falumtól, amit soha egy percre sem tudok elfelejteni. Hálásan köszönöm és szeretettel kívánok mindnyájuknak eredményekben gazdag évet. Jó pihenést a közelgő szünetben.
Szeretettel üdvözlöm az ismerős és ismeretlen Kartársakat: *Pomáziné Maca néni*

Kitüntetések, elismerések:
A Jászberényi Tanítóképző Főiskolán
- 1984-ben Aranyoklevelet
- 1994-ben Gyémántoklevelet
- 1999-ben Vasoklevelet
- 2004-ben Rubinoklevelet kapott.

Az idő rohamosan haladt, a jó Isten becsületes munkájáért hosszú élettel ajándékozta meg. 2005. augusztus 9-én este lefeküdt, s fájdalom nélkül örökre elaludt. Nagyrédén temették el férje mellé.

Források:
- Tanítói oklevél
- Önéletrajz
- Személyes emlékezés
- Keresztút című kiadvány (Kótaj)

Dobránszky Sándor
Lupsa Józsefné Gál Mária
Kótaj

PORCSALMI LAJOS (Törökszentmiklós, 1919. szeptember 17. – Szolnok, 1995. január 12.): testnevelő tanár, kollégium-igazgató, megyei általános szakfelügyelő.

Porcsalmi tanár úr Törökszentmiklóson született. Édesapja a vasútnál dolgozott, édesanyja pedig a család életének biztonságán szorgoskodott. Az elemi iskola négy osztályát szülővárosában végezte.

1929-ben édesapját Szolnokra helyezték, így kézenfekvő volt, hogy tanulmányait a Verseghy Ferenc Gimnáziumban folytatta. Kisgimnazistaként sok csalódással kellett megbirkóznia. 1930-ban orvosi műhiba miatt elveszítette szeretett – alig hétéves – öccsét. Az új iskolában sem érezte jól magát. A vasutas kolóniáról bejáró fiúcskát az elit iskolában megkülönböztették: nem vették be a cserkészcsapatba, és nem lehetett énekkaros, sőt, 1933-ban meg is buktatták. Ennek a tanévnek a végén berendelték az édesapját, és azt a tanácsot kapta, hogy vegye ki gyermekét az iskolából.
Így került Mezőtúrra, a Református Fiúgimnáziumba. A nagykun református iskoláztatás legértékesebb hagyományait ápoló intézményben hatalmas fordulatot vett a kis Porcsalmi Lajos élete. Megismételve a negyedik osztályt egyre jobb eredményeket ért el. Jellemző, hogy az a diák, aki Szolnokon énekkaros sem lehetett, hatodikos korában Mezőtúron egyedül végezte a kántori teendőket temetéseken. Nem kisebb pedagógus személyiség volt az énektanára, mint Csenki Imre. Ugyancsak itt derült ki róla, hogy a remek fizikai felépítésű gyermek átlagon felül tehetséges a nehézatlétikában. Súlylökésben ért el kimagasló eredményeket. Harminc évig volt megyei bajnok!
1938-ban érettségizett, és egy évet nagyon kemény edzésrendben a felkészülésre fordított, mert tanárai javaslatára a Testnevelési Főiskolára jelentkezett. 1939-ben sikeresen felvételizett. Minden jel arra mutatott, hogy álmai meg-

valósítását megkezdheti. A zaklatott 20. század történelme azonban közbeszólt.
Az első tanév megkezdésével szinte egy napon kitört a második világháború. 1940-től a főiskolai oktatás mellett folyamatos volt a katonai kiképzés. 1942 nyarán az egész évfolyam SAS-behívót kapott Pusztaszentjakabra hadiszolgálatra. Porcsalmi Lajos kéziratban lévő önéletírásában ezt az eseményt „elhurcolás”-ként jellemzi. 1942. december 22-re tizedmagával berendelik úgynevezett hadivizsgára a főiskolára. Bár a vizsgára nincs felkészülési idő sem, tízen testnevelő tanári diplomát kapnak, Porcsalmi Lajos évfolyamelsőként. 1943 januárjában – tekintettel a kezelhetetlen tanárhiányra – felmentik a frontszolgálat alól, és kinevezik a szatmárnémeti gimnáziumba.
Hiába szervez a gimnáziumban egy év alatt pezsgő sportéletet, a romló hadihelyzetre való tekintettel 1944. március 19-én újra behívót kap frontszolgálatra az Ung vármegyei Zábrogyba. Még ez év októberében megsebesül, és orvosi kezelésre Ausztriába szállítják. Itt éri a háború vége. 1945 októberében angol fogságból szabadulva igen nagy reményekkel tért haza. Csalódása leírhatatlan volt, mert Kaposváron egy hónapig faggatták arról, hogy a fogságból milyen feladatokkal küldték haza. Az – enyhén szólva – barátságtalan fogadtatásból alig tért vissza, azonnal állás után nézett.
1945. november elején Debrecenbe utazott, a tankerületi főigazgatóhoz. Itt találkozott Harsányi Zoltánnal, aki korábban a kisújszállási Református Főreálgimnázium tanára volt. Ő beszélte rá Porcsalmi Lajost, hogy menjen Kisújszállásra. Ennek köszönhetően állt szolgálatba 1945. november 13-án élete legkedvesebb munkahelyén, ahol bő másfél évtized alatt rendkívüli tehetsége kibontakozott.
A nagy ambícióra szükség is volt, hiszen a gimnázium épületén egyetlen ép ablakot nem lehetett találni. A tornateremben hadikórház működött, ezért a padlózatát lebetonozták. Az ifjú testnevelő tanár azonban nem ismert lehetetlent. Szinte egyszerre látott a tornaterem helyreállításához, az iskolai és a városi sportélet megszervezéséhez.
1946 februárjában feleségül vette Gellérfy Ilonát, akit még gyermekként Törökszentmiklósról ismert. Két gyermekük született: 1947-ben Katalin és 1950-ben Judit. Édesapjuk példáját követve mindketten pedagógusként szolgálták a magyar oktatás ügyét.
Hatvanöt év elmúltával, 2010-ben avatták fel Kisújszálláson a Porcsalmi Lajos városi sporttelepet. 1945-től 1961-ig volt a város gimnáziumának testnevelő tanára a névadó. Tanítványaival számtalan megyei és országos versenyen vett részt, kimagasló eredményeket hoztak haza atlétikából, de labdajátékokból is. Hatása túlnőtt az iskola falain. Ő szervezte meg, ő irányította a negyvenes-ötvenes években a város sportéletét is. Felelevenítette a nagykun sportviadalokat, megírta a Nagykun viadalok története című könyvét. Egy egész megye ismerte, tisztelte a hihetetlen aktivitással dolgozó testnevelőt. Ha nem többet, csak ennyit tett volna Porcsalmi tanár úr, már érdemessé vált volna arra, hogy őrizze, ápolja emlékét az utókor. Ám ennél több, értékesebb a hagyaték.
Már az első hónapok után hihetetlen népszerű a diákság előtt. Eljött az ideje, hogy mint arra a legalkalmasabb, újraindítsa a cserkészmozgalmat. Az 1921-ben Jausz Béla által szervezett 203-as Bocskai cserkészcsapat vezetője Sík Sándor szellemében dolgozik. Nagyon röviden összefoglalva: a cserkészet célja az egész ember nevelése, alakítása. Hazáját szerető, becsületes, munkás polgárt nevelni, aki sokféle gyakorlati tevékenységhez ért, önálló, önzetlen és segítőkész. Az ebben a szellemben tartott foglalkozások, nyári táborozások a sok közös éneklés a cserkészfiúk emlékezetében életre szóló nyomot hagytak. A fordulat évében betiltották a mozgalmat, de amit a parancsnok úrtól addig kaptak, az elvehetetlen volt.
A fiatal tanár 1948 nyarától a diákotthon gazdasági vezetője. Az intézmény neve többször változik, Porcsalmi tanár úr hivatalos funkciója is változhat, valójában 1948-tól 1961-ig ő élteti, alakítja, irányítja a diákotthont, illetve kollégiumot.
1949 januárja nagy feladat elé állítja, a feloszlatott népi kollégium diákjait kell befogadni a volt internátus még polgári szellemű világába. Látszólag zökkenőmentes a változás. De a valóság az, hogy a volt népi kollégisták erősen átpolitizált élete formálja át az ittenieket. Felsőbb utasításokra a marxista ismereteket a volt internátusi diákok is megtanulják, néhányan a harcos eszmék lelkes hívei lesznek. A légkört azonban elsősorban Porcsalmi tanár úr minden kamasz-

kori lázadást megértő, emberségesen irányító, derűs szelleme határozza meg. Szerencsés véletlen, hogy a várost uraló baloldali vezetők értékelik, elfogadják magatartását és az értelmiségi emberekkel szembeni gyanakvás az ő hatására kissé talán csökken is.
A gondjaira bízott intézmény diákságáról nem igazgatóként, hanem apaként vállalt sok nehézséget, sok ügyeskedést. Aki máshol kulákszármazású lett volna, itt becsületes dolgozó parasztok utódává vált, a gyanús x-es származású meg alkalmazottá szelídült. Így lehetővé vált a továbbtanulásuk. Ha néha kudarcot vallott a tanár úr, ha egy falusi párttitkár bosszúállását nem sikerült kivédenie, évtizedek múlva is fájó emlékként idézte kedves diákja érdemtelen kirekesztését.
Mikor eljött 1956 ősze, ismerve a fennálló rendszer erejét, kíméletlenségét, fiait igyekezett távoltartani mindentől, óvni, védeni. Az események őt igazolták.
Lassan enyhült a politikai nyomás. Oldottabbá, színesebbé vált a szocialista kollégium nevet kapott intézmény élete. A bejáróként, externistaként megjelenő lányok éppen úgy apaként tekintették és minden gondjuk, bajuk megoldóját látták Porcsalmi tanár úrban, mint a fiúk. Családias légkör, közös foglalkozások, emlékezetes kirándulások tették egyre vonzóbbá a diákotthoni életet. 1961 augusztusában nem megfáradva, kiábrándulva, hanem fájó szívvel, de új feladatok vállalására felkészülve indult szolnoki munkahelyére. A kisújszállási gimnáziumban töltött 16 évéről ezt írta az intézmény vendégkönyvébe:
„*Mindenkor szeretettel emlékezve az itt töltött időre, és mindig visszavágyva*.”
Porcsalmi Lajos tanár úr emlékét nehéz elfogulatlanul idézni. Nagyhatású tanáregyéniség volt, de nem azzá vált, hanem már indulása évében úgy tekintettek rá kisújszállási diákjai, mint akit érdemes követni, tanácsait megfogadni. Nagyon sikeres pedagógus személyisége három forrásból táplálkozott: a vele született adottságok, a felnevelő családi otthon, az ifjúkorban megismert magyar cserkészmozgalom. Nehéz időben tiszta embernek maradni, igaz értékek befogadására alkalmassá tenni az ifjúságot, ez volt a célja, s ezt el is érte.
Megyei általános szakfelügyelőként is a magyar oktatást-nevelést és kollégáit szolgálta. Az egész megyében nagy köztiszteletben álló kiváló pedagógust családneve mellőzésével egyszerűen Lajos bácsinak hívták. Mindenki tudta, kiről van szó. Akár mint a legkényesebb személyi ügyek elsimítója, akár mint humánus érettségi elnök, akár mint az emberiesség megtestesítője, nyugdíjazásáig további tisztelőket szerzett magának.
Tiszteletre méltó földi pályafutása 1995. január 12-én ért véget. Utolsó útjára családjának tagjain kívül sok egykori diákja is elkísérte. Korának kiemelkedő pedagógus személyisége volt.
Forrás:

- Porcsalmi Judit közlései
- Személyes élmények

Dr. Szabó Lajosné
Kisújszállás

PORZSOLT ISTVÁNNÉ Molnár Éva Klára (Kismarja, 1919. január 15. – Debrecen, 2011. január 9.): tanító, gyakorlóiskolai napközis szakvezető.

Édesapja, Molnár Zoltán református lelkész, édesanyja, Koszorus Aranka a háztartást vezette. Apai nagyapja Nádudvaron volt tanító, anyai nagyapja Debrecenben városi gyámpénztárnok. Édesapja 1950-ben, édesanyja 1952-ben halt meg.
Molnár Zoltánt 1922-ben megválasztották lelkészi szolgálatra Hajdúhadházra, így a kis Éva az elemi iskolai tanulmányait a hajdúhadházi Elemi Népiskolában, s a polgári iskolai tanulmányait úgyszintén Hajdúhadházon, az Álla-

mi Fiúpolgáriban végezte, mindkettőt kitűnő eredménnyel.
A tanítóképzőt a Nyíregyházi Református Tanítóképzőben végezte el, s „1938. június 17-én a magyar tannyelvű népiskolában való tanításra képesítettnek nyilvánították”. Eredménye itt is kitűnő volt.
1939-ben férjhez ment volt tanárához, Porzsolt Istvánhoz, aki magyar nyelv és irodalmat tanított és megbízott igazgatója volt a tanítóképzőnek (később a Kölcsey Gimnázium igazgatója, a Felsőfokú Tanítóképző, majd a Tanárképző Főiskola igazgatóhelyettese volt). Házasságukból három gyerek született: Éva (1941), vegyész doktor lett; Ildikó (1942), tanár; István (1946), gépésztechnikus végzettségű.
Éva néni az életrajzában megemlíti, hogy kis gyermekei nevelése annyira lefoglalta, hogy rendszeres állásba menni nem tudott. 1940-44 között óraadói minőségben dolgozott a tanítóképzőben, éneket, zenét és gazdaságtant tanított. 1944. október 11-én férje katonai alakulatával, a két kicsi gyerekkel Sárospatakra, majd Dunaszerdahelyre mentek, mivel a lakásukat, az egész képző épületét lefoglalták a német parancsnokság céljaira. Dunaszerdahelyről Csehországba, Lustienzbe kerültek, ahonnan 1945. június 8-án érkeztek vissza Nyíregyházára. Ekkor segített férjének a képző és az internátus helyreállításában, s 1946 és 1950 között ellátta az internátus élelmezésvezetői feladatát.
A „Leánykálvineum” államosítása után, 1950-ben gyors-gépíró iskolába iratkozott be, ahol „középfokú irodai” bizonyítványt kapott, s ezzel a Tiszamenti Vizműépítő Vállalat tiszalöki vízerőmű építkezésénél helyezkedett el gyors- és gépírónak, majd adminisztrátornak. Öt hónap múlva a vállalat nyíregyházi központjába került ugyanebbe a beosztásba, a munkaerő-gazdálkodási csoporthoz. Lelkiismeretes, precíz munkájával már ekkor kivívta felettesei elismerését, többször kapott jutalmat, elismerő oklevelet.
Horváth Józsefné, nyugdíjas pedagógus, Éva néni halála után írta a „Kelet-Magyarország” napilapban:
„Váratlanul ért halálának híre, nemrég találkoztunk, barátaival volt, s boldogan öleltük meg egymást, nem gondoltam, hogy ez az utolsó ölelés lesz! A 92 év se a mozgásán, se a kedélyén, se a beszélgetésén, sudár tartásán nem látszott. Éva néni korát meghazudtoló szellemi frissességgel rendelkezett. Az emlékek összekötöttek bennünket, hiszen a férje, Porzsolt István a Kálvineum igazgatója, az én kedves tanítóképzős igazgatóm volt. Soha nem felejtem pedagógiai óráit, tiszteletet adó pedagógus tartását. Azokra a tanításokra, nevelési elvekre, amelyeket Makarenkóról vallott, egy életre meghatározták pedagógus munkámat… – Követelek tőled, mert tisztellek! – A Porzsolt házaspár példát mutatott családi életével is, közelről megfigyelhettem, mert a Búza utca 11. szám alatt laktam albérletben, szomszédságban a gyakorlóiskolával és igazgató úrék lakásával. Láttam minden reggel, ahogy Éva néni átment a Kálvineum folyosóján, most is előttem van sportos alakja, szép fekete, dús, természetes haja. A gyerekek ott játszottak a Kálvineum udvarán, akiket szerető szóval intett csendre és fegyelemre. Később Nyíregyházára kerülve, egy alkalommal a Kodály iskolában találkoztam Éva nénivel, s ettől kezdve szoros barátság kötött össze bennünket. Több alkalommal meghívott lakásukra, férjem köteteivel ajándékozta meg őt. Szeretettel beszélt a régi időkről. Könyvei, képei, emlékei között élt. Szerette az irodalmat, a zenét. Nem tudott elszakadni Nyíregyházától.”
Porzsolt Istvánné visszavágyott eredeti hivatásába, s amikor 1952-ben az általános iskolai napközi otthonok megnyitására sor került, elfogadta a meghívást a IV. sz. Általános Iskolához napközi otthonos nevelőnek. Egy ideig az otthon vezetői tisztét is betöltötte itt. 1960 novemberében 8 hónapra átmenetileg a II. sz. Általános Iskola napközi otthonában, majd 1961. szeptember 1-től a Felsőfokú Tanítóképző Gyakorlóiskolájában mint napközi otthon vezető dolgozott. Itt átmenetileg két évig osztályt is tanított. Ekkor már bekapcsolódott a tanító szakos hallgatók gyakorlati képzésébe: bemutató tanításokat, foglalkozásokat tartott rendszeresen.
1963-ban készült minősítéséből kitűnik, hogy gazdag tapasztalatokkal érkezett a gyakorlóiskolához, nem okozott gondot neki, hogy a hetedik-nyolcadik osztályosok után a kisebbekkel foglalkozzon. A 9-10 évesek életkori sajátosságainak megfelelően szervezte a foglalkozásaikat, változatosságra törekedett, s arra, hogy a szabadidőben a gyerekek mozgásigényét – lehetőleg a friss, jó levegőn – kielégíthesse. A napközi otthont ügyes ötletekkel barátságossá igye-

kezett varázsolni, kedves, közvetlen modorával az otthonosság légkörét is megteremtette. Tanítványait jól ismerte, a közösségi nevelés mellett az egyéni bánásmódot is jól alkalmazta. Nevelői munkája mindig tudatos és tervszerű volt, a természet és a társadalmi élet építő jelenségeire sokoldalúan hívta fel a gyerekek figyelmét (kirándulás, séta, újság, könyv, filmvetítés, stb.), ezzel is az iskolai világnézeti nevelést támogatta, s elősegítette annak eredményességét. A munkára nevelésre is jó módszereket dolgozott ki, a tanulócsoportok szervezésével, valamint a feladatok meghatározott időre való elkészíttetésével nemcsak azt érte el, hogy a gyerekek jól felkészülten mentek másnap iskolába, hanem azt is, hogy kötelességteljesítésben fegyelmezetté váltak, jó lett a munkához való viszonyuk.

A napközi otthonban végzett munkát nyugdíjazásáig fontosnak tartotta, mindig pontosan és lelkesen végezte, s mindig kereste a legjobb módszereket. Ismerte a szakirodalmat, melyet több értékes cikkével maga is gazdagított. Évekig a Napközi Otthonos Tagozat vezetője volt. 1963-ban feldolgozta Szabolcs-Szatmár-Bereg megye napközi otthonainak helyzetét, tárgyi, nevelési feltételeit a nyári foglalkozások szempontjából.

Talán elsőként tette le a gyakorlóiskolai vizsgát, melyet férje, azután dr. Kiss Lajos (a fiúképző igazgatója) és még sokan mások oly gyakran szorgalmaztak a gyakorlóiskolai tanároknak, tanítóknak.

1966. augusztus 16-tól, az akkori XII. sz. Általános Iskolához került, mely később a megalakuló Tanárképző Főiskola gyakorlóiskolája lett, s itt dolgozott nyugdíjaztatásáig: 1975. január 15-ig.

Munkához való viszonya továbbra is példamutató volt, a napközi otthon nevelőmunkájának szervezésében szerzett nagy tapasztalatát szívesen megosztotta munkatársaival. A cserelátogatások alkalmával összegyűjtött tapasztalatok mellett maga is a tudományosság igényével végezte kísérletező munkáját a napközis munka tartalmi színvonalának emelése érdekében. A napközis nevelők munkaközösségét vezette, felhasználta munkájában a pedagógiai tudományok által elért akkori legújabb eredményeket. Először társadalmi munkában, majd megbízással végezte a főiskolai hallgatóknak a napközi otthon munkáiba való bevezetését. Tanítási szünetekre a napközisek foglalkoztatásának programját tudatosan az úttörő mozgalomra támaszkodva szervezte. Ő maga tíz nyáron keresztül mint vezető pedagógus a szakszervezeti nyári üdültetésben is részt vett. Sokoldalú tehetség volt: szépen rajzolt és énekelt, sokáig tagja volt a József Attila Művelődési Ház énekkarának, értett a zenéhez, hangversenyek állandó résztvevője volt. Szeretett kirándulni, s azt meg is szervezni. A batikolást először vezette be a napközisek munkájába, s attól kezdve a gyerekek szívesen foglalkoztak különböző motívumok „megalkotásával". Szerették őt! S a tanulókkal való kapcsolata végig, töretlenül közvetlen maradt. Nem kevésbé a szülőkkel és nevelőtársaival.

1970 augusztusában kerültem a gyakorlóiskolába, ettől kezdve figyelhettem munkáját. Példaként szerepelt előttünk, fiatalok előtt, mindenféle tekintetben.

Nyugdíjazása után az iskola vezetése nehezen találta meg a munkaközösség vezetői utódát.

Az iskolai munkája mellett sok társadalmi tevékenysége is volt, melyeket rá jellemző mozgékonysággal, precízen és hozzáértéssel látott el. Jó érzékkel irányította az akkori Napközis Tanács munkáját, volt szakszervezeti bizalmi, majd szakszervezeti bizottsági tag, A Pedagógus Szakszervezet központi vezetőség tagja, a Megyei Pedagógusok Szakszervezete Megyei Bizottságának a nőfelelőse.

Ez utóbbi feladatot vettem át tőle 1972-ben, s 1989-ig (tisztségem megszűnéséig) mindig szívesen segített a munka elvégzésében, jó tanácsokkal látott el, megbeszélhettük, mit, hogyan lehetne legeredményesebben megoldani. Szívesen eljött velem meglátogatni otthonokban élő volt pedagógustársakat, elbeszélgetett velük, sokszor a közös emlékekről, felvidítva őket.

Soha nem felejtettük el meghívni rendezvényeinkre nyugdíjas korában se. Példája volt a szép és aktív nyugdíjas évek eltölthetőségének, a mindig elegáns megjelenésnek, nem hagyta el magát legnagyobb bánatában, a férje elvesztésekor se. Igyekezett „karban tartani" magát, ösztökélve a fiatalabbakat is erre.

Aktív és példaértékű munkásságát munkahelyein mindig elismerték, nemcsak magasabb fizetési kategóriába való besorolással, hanem más formában is:

1960 – Az Oktatásügy Kiváló Dolgozója
1962 – Szakszervezeti Munkáért ezüst fokozat
1965 – Munkaérdemrend bronz fokozata
1975 – Pedagógus Szolgálati Emlékérem

Egy pedagógusnapi ünnepségen 2008-ban

Férje halála után nem sokkal barátaival és iskolatársaival egy nemes alapítványt hoztak létre: a „Leánykálvineum Református Tanítóképző Emlékére a Nyíregyházi Tanítóképzésért". (Alapítók: Ferencz Miklósné, Porzsolt Istvánné, Karasz Istvánné és Nagy Miklósné) Sajnos, közülük már csak Nagy Miklósné él. Minden tanév áprilisában vagy május elején átadják az arra érdemes hallgatónak az alapítványi elismerés díját. Ezeken Éva néni mindig ott volt, tavaly még együtt néztük át a dr. Kiss Lajos emlékére szervezett kiállítást. Ott volt, s lelkesen gratulált mindig a SzSzB Megyei Közoktatási Közalapítvány által alapított „Porzsolt Ösztöndíj"-at elnyerőknek, melyet a tehetséges, nehezebb körülmények között élő tanulók támogatására hoztak létre.
2010. december 13-án még ott volt a főiskolai nyugdíjas karácsonyi ünnepségen, nem gondoltuk, hogy utoljára találkozunk.
Barátok, tanítványok, pályatársak kisérték utolsó útjára 2011. január 20-án a nyíregyházi Északi-temetőben, ahol férje és családja mellé helyezték örök nyugalomra.

Forrás:

- Porzsolt Istvánné 1966-ban írt önéletrajza
- 1963 júniusában és 1968 júniusában készült minősítések
- Horváth Józsefné: „Az emlékek összekötnek mindörökké" (Megjelent a KM 2011.01.30-i számában.)
- Személyes, baráti ismeretség

Raffay Zoltánné Oláh Katalin
Nyíregyháza

DR. PŐSZE LAJOSNÉ Fésűs Katalin (Debrecen, 1919. – Debrecen, 1983.): nyelvtanár, lektorátusvezető.

Munkás életét tanárként és négygyermekes anyaként szívvel-lélekkel, igaz emberséggel, jó szakmai felkészültséggel, kitűnő és fáradhatatlan szervezőként osztotta meg szűkebb és nagy családja, munkahelye és tanítványai népes tábora között. Egyetemisták, oktatótársak és elég sokan Debrecenben és az országban ismerték és becsülték Kati nénit.
Régi, többgyermekes debreceni család gyermeke volt. Édesapja, Fésűs Lajos MÁV-főfelügyelő, édesanyja, Gyökeres Eszter háztartásbeli.
Tizenkét éves iskolai tanulmányait a debreceni Református Dóczi Leánynevelőintézetben végezte. Gimnáziumi érettségit az 1937/38-as tanév végén tett. Már középiskolás korában is érdekelték a nyelvek: német- és franciatanára, a városszerte ismert Hettesheimer Ernő francia és német társalgási óráira is járt, és sok, általa vezetett kirándulás szerettette meg vele a természetet. Tanárának nagy szerepe volt abban, hogy a német és francia szakos tanári pályát választotta hivatásául.
A debreceni Tisza István Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karán tanult tovább Huss Richárd, Pukánszky Béla és Hankiss János professzoroknál. Egyetemistaként az angol és a lengyel nyelvekkel is foglalkozott. Hosszabb ideig volt Lengyelországban, Franciaországban és Ausztriában. Az 1940/41-es tanévben magyar állami ösztöndíjat kapott Münchenbe. Ott is-

merkedett meg későbbi férjével, dr. Pősze Lajossal, akivel 1943-ban kötött házasságot.
Tanári pályájának alakulását meghatározta a háború, az azt követő társadalmi átalakulás és a családi körülmények. Gyermekei: Katalin (1947), Judit (1951), Lajos (1954), András (1956), mind diplomát szereztek (bölcsész, orvos, matematikus, mérnök).
A tanári munka és a négy gyermek nevelése mellett el kellett látnia gyógyíthatatlan beteg férje, a Református Gimnázium igazgatója gondozását is. Erre *Gaál Botond*, dr. Pősze Lajos egykori igazgatóhelyettese így emlékezik:
„Hogy szolgálata ilyen körülmények között is teljessé válhatott, abban jelentős szerep jutott élete párjának, aki kipótolva a hiányokat gondoskodott a családi otthonról, s férjének mind jellemben, mind pedig erkölcsben méltó segítőtársa volt."
Érdeklődésének középpontjában kezdettől fogva a lektorátusi idegennyelv-oktatás intézményi, szervezési és a gyakorlatban való megnyilvánulásának problematikája állt. Kezdetben az első idegen nyelv (orosz), a későbbiekben a többi idegen nyelv oktatásában is.
Pősze Lajosné szeretett és tudott tanítani. Ő maga rendkívül élénk, aktív és tanítványait is aktivizálni tudó volt. Szerette a nyelvet, mint egy nép kultúrájának hordozóját, de úgy is, mint a mindennapi érintkezés eszközét. Ezt tanulta a Dócziban Hettesheimer tanár úrtól is. Tanítványainak is azt tanította, hogy a nyelvek ismeretének praktikus haszna van: a szövegértést és a társalgási készséget mindenek elé helyezte. Nagy híve volt a sokféle nyelvi anyag, a változatos szövegek sokféle felhasználásának. Ezért tartotta fontosnak, hogy a nyelvtanárnak ne csak módszertani jártassága, de kultúrája is legyen.
Vezetőként a lektorátust nemcsak a korszerű idegennyelv-oktatás, de az ezt megalapozó és sikeressé tevő tudományos-módszertani kutatás műhelyévé is tette.
Az állandó továbbképzés elkötelezett híve volt. Arra törekedett, hogy a lektorátusi kollektíva maga is dolgozzon ki önálló tananyagokat. Vezetésével és közreműködésével több nyelvi jegyzet, szöveg- és feladatgyűjtemény készült (*Német nyelvkönyv kezdőknek 1965, Német nyelvkönyv középhaladóknak 1967, A német nyelv alapjainak ismétlő-rendszerező áttekintése 1972).*
A nyelvoktatásban felmerülő nyelvtani problémákról külön publikációkban is értekezett (*A ver- igekötő, a vessző használata a német nyelvben; Modern Nyelvoktatás, 1963/64).* Publikált a felsőfokú nyelvoktatás elméletéről is (*Modern Nyelvoktatás*, 1973).
A TTK alapításának ötvenedik évfordulójára *Szaknyelvoktatási tanulmányok* címmel módszertani gyűjteményt állítottunk össze, amelybe felvettük azt a referátumát, amelyet az idegen nyelvi szakszövegek oktatásának koncepciójáról és módszertanáról tartott az Élőnyelvek Tanárainak Nemzetközi Szövetsége (FIPLV) 1972-es budapesti konferenciáján.
Kezdeményezője, elindítója, később maga is társszerzője a szaknyelvi képzést szolgáló kifejezés- és szöveggyűjtemény-sorozatunk magyar-angol és magyar-orosz relációjú, fizikusoknak szóló köteteinek Molnár Lívia és Bacsó Józsefné szakmai társszerzőkkel.
Pősze Lajosnét így méltán tekinthetjük a lektorátusi nyelvoktatásban a későbbiekben kibontakozó sikerágazat, a szakfordítás-oktatás megalapozójának.
Szervezője és aktív résztvevője volt a lektorátuson az egyetem oktatóinak és dolgozóinak tartott nyelvtanfolyamoknak, a Pedagógus Szakszervezet felkérésére és anyagi támogatásával.
Lektorátusvezetőként lehetővé tette azt is, hogy a nyelvtanárok taníthassanak a TIT debreceni nyelviskolájában, és szakmai továbbképzésként részt vegyenek az Idegennyelvi Szakosztály rendezvényein.
Tagja volt a Művelődési Minisztérium országos felsőoktatási idegennyelvi szakbizottságának, a TIT debreceni idegennyelv-oktatási szakosztályának, valamint a *Modern Nyelvoktatás* című folyóirat szerkesztőbizottságának. E módszertani folyóirat több hivatkozott írását is közölte.
Fordítást vállalt egyes egyetemi intézeteknél és részt vett különböző egyetemi kiadványok fordításában is.
Pősze Lajosné nagy súlyt fektetett a bel- és külföldi társintézményekkel fenntartott jó szakmai kapcsolatokra (budapesti, szegedi, miskolci egyetemi lektorátusok, rostocki egyetemi idegennyelvi intézet). Maga is részt vett külföldi ösztöndíjas továbbképzéseken, kongresszusokon (Moszkva, London, Lipcse).
Felettesei minősítései is elismerték munkáját, pedagógusi tevékenységét.

1970-ben a TTK akkori dékánja mint lelkiismeretes oktatónak a modern nyelvoktatást szervező munkáját, pozitív emberi magatartását emelte ki.
1975-ben az őt követő vezető nyelvtanár úgy minősítette, mint aki mindent megad kartársainak mind emberi, mind szakmai, mind módszertani téren. Nyugdíjba menetelekor (1980) Kiváló Munkáért kitüntetést kapott.
Míg élt, sokan vették hasznát nagy nyelvismeretének, élvezhették gondoskodását, támogatását és bizalmát.

Források:

- Dr. Pősze Lajosné önéletrajza és műveinek bibliográfiája
- A KLTE Természettudományi Karának 25 éves története (1949-1974) Debrecen, 1974
- Nekrológ a KLTE 1982/83-as tanév évkönyvéből

Dr. Kornya László
Debrecen

„A nevelés két emberi lélek közös funkciója: a nevelőké és a növendékeké.”
(Karácsony Sándor)

R

RADÓCZI ISTVÁNNÉ Árva Erzsébet (Balmazújváros, 1956. április 27. – Debrecen, 2009. március 28.): tanító, tanár.

Szülei német származásúak voltak, a „Németfaluban” éltek. Édesapja, Árva Ernő húsz évig a Hortobágyi Állami Gazdaságban dolgozott, édesanyja, Holb Mária, ezekben az években háztartásbeli volt. Sok évig földterületeket vállaltak megművelésre, majd egy italbolt vezetését vállalták el, s ezt még nyugdíjas korukban is folytatták, hogy a családjuk anyagi helyzetén segítsenek. Három gyermekük született: Ernő, Mária és Erzsébet. Erzsike volt a legfiatalabb. Nagy szeretetben nevelték fel őket.

Erzsike általános iskolai tanulmányait Balmazújvároson végezte kiváló eredménnyel. Érdeklődése már ekkor megmutatkozott, olvasni és sportolni nagyon szeretett. A középiskolát is itt folytatta szülőfalujában, a balmazújvárosi gimnáziumban 1970-től 1974-ig.

Ezekben az években már aktívan sportolt, kézilabdázott, benne volt a gimnázium később a község kézilabda-csapatában. Főleg a humán tantárgyak érdekelték, magyarból és történelemből kiváló eredményeket ért el. A gyerekek szeretete is hamar megmutatkozott nála. Akkor is, később is érdekelte a gyermeki, emberi lélek. Szívesen olvasott pszichológiai írásokat, ilyen témájú könyveket.

Érdeklődése és adottságai segítették ahhoz, hogy sikeresen felvételizzen a Debreceni Tanítóképző Intézetbe. Egy évet nappali tagozaton végzett, de a második és harmadik évet levelező tagozaton folytatta, mert közben férjhez ment. Képesítés nélkül kezdett tanítani régi iskolájában, a 4. számú Általános Iskolában. Miközben tanított, párhuzamosan tanult is, és 1977-ben megszerezte tanítói diplomáját.

1978 januárjában kisfia született. Házassága viszont megromlott, a gyermek születése után egy évvel elváltak. Szülei segítségével nevelte a gyermeket, és a munkájára fordított minden figyelmet. Mint kezdő pedagógus hamar beilleszkedett a kollektívába, volt tanárai között megtalálta helyét. Tisztelte és becsülte az idősebbeket, ő is élvezte a kollégák szeretetét. Jó volt vele egy közösségben lenni, ő mindig vidám volt, és mindenkivel jó kapcsolatot tudott tartani.

Az alsó tagozatos gyerekeket nagy türelemmel és szeretettel tanította. Derűs, kedves és mindenre nyitott egyéniségével jól tudta motiválni

őket. Tanítványai jó színvonalon sajátították el a tantervi követelményeket. Fontosnak tartotta, hogy órái változatosak, érdekesek, jó hangulatúak legyenek. A tanulók jól érezték magukat az ő óráin, az ő osztályában. Nagyon jó szándékkal tudott viszonyulni minden gyermekhez. Nevelési eszközei sokkal inkább a dicséret, az elismerés és a biztatás voltak, mint az elmarasztalás.

Kiváló adottságai voltak a készségtárgyak tanításához is, mert ő maga is szeretett énekelni, rajzolni, tornázni meg különösen. Így adódott, hogy amikor a testnevelés szakos kolléga vezetői megbízást kapott, akkor Erzsike szívesen vállalta a testnevelés tanítását, és újra tanulni kezdett.

Testnevelés szakos diplomáját 1985-ben szerezte a Bessenyei György Tanárképző Főiskolán, Nyíregyházán. Ettől kezdve tanárként és osztályfőnökként is szívügye volt a mozgás és az egészséges életmód népszerűsítése. Tanóráin kívül rengeteg alkalmat talált, hogy együtt legyen a gyerekekkel, legyen az játék, szakkör, verseny, kirándulás vagy tábor. Tudta azt, amit csak a legjobbak tudnak: tanítványai, a kamaszok nyelvén beszélni. Együtt örült velük, ha sikereket értek el, buzdította őket, velük izgult. De másoknak a bajában is tudott osztozni, megértő, együttérző volt az emberekkel, segítségére mindig lehetett számítani.

Erőssége a sportban a kézilabda volt, de az atlétikai, foci- vagy röplabda-versenyekre is eredményesen készítette fel tanítványait. Aktív tagja volt a városi versenyek szervezésének is. Nagyon lelkesen, sok-sok egyéni ötlettel kapcsolódott be az „Országos Sport Napok” vagy a „Kihívás Napja” városi, megyei rendezvényeinek lebonyolításába.

Az ő kezdeményezésére kezdődött el iskolájában a vándortáborozás. Egy-egy országrész megismerése volt a cél, és sok gyalogtúrával, teljes felszereléssel, önellátással járták be tanítványaival a Mátrát, a Bükköt vagy a Balaton-felvidéket.

Német származását mindig büszkén vállalta. Szakdolgozatait is a balmazújvárosi német lakosság hagyományairól, szokásairól írta. Önszorgalomból tanulta a német nyelvet, alapszinten elsajátította. Sokat foglalkoztatta és érzékenyen érintette az, hogy a német lakosság egy nagy részét (kb. 600 főt), köztük az édesanyját is 1945-ben a Szovjetunióba deportálták. A rendszerváltás hajnalán, 1989-ben az ő gyűjtő- és alkotómunkájának köszönhető, hogy „*Deportáltak*” címmel megjelent a balmazújvárosi múzeum kiadványa, egy 88 oldalas kis könyv, melyben a Balmazújvárosról elhurcoltak visszaemlékezéseit gyűjtötte össze.

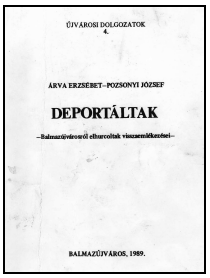
ÚJVÁROSI DOLGOZATOK
4.

ÁRVA ERZSÉBET–POZSONYI JÓZSEF

DEPORTÁLTAK

–Balmazújvárosról elhurcoltak visszaemlékezései–

BALMAZÚJVÁROS, 1989.

Ebben az időben Erzsike szoros kapcsolatot tartott a Balmazújvárosi Református Egyházzal, és aktívan részt vett a deportáltak emlékére létesített emlékmű előkészítésében, illetve annak felavatásában is. Ugyancsak tevékenyen részt vett a Kossuth utcai iskola helyére épült „Református Egyházközség Idősek Otthona” létrejöttében. Így próbált segíteni az idős embereken.

Második házasságából is nagyon szeretett volna gyermeket, de sajnos ez több évig nem sikerült. Mindent megpróbált, de a sors nem volt hozzá kegyes. Közben az egészsége fokozatosan megromlott. 1997-től 12 évig betegeskedett, többször műtötték, sokat volt kórházban. A derű, ami lényéhez hozzátartozott, eltűnt az arcáról. Minél betegebb lett, annál jobban küzdött az életért. Ha egy kicsit jobban érezte magát, mindig tevékeny volt. Szüleinek, gyermekének segített, munkájukból részt vállalt. Egy régi hobbiját felelevenítette, szebbnél szebb dolgokat varrt és horgolt. Ezek többségét ajándékba készítette családtagjainak, barátainak, kedves ismerőseinek.

2009. március 28-án kórházban halt meg. Sok szép emléket hagyott mindenkiben, aki ismerte. Családja, munkatársai, tanítványai őszinte szeretettel gondolnak rá.

Források: Önéletrajzai, édesanyjával, testvérével való beszélgetések.

Juhász Ferencné
Balmazújváros

RÉVÉSZ JÁNOSNÉ Barkóczy Julianna (Nyíregyháza, 1917. január 11. – Nyíregyháza, 1999. július15.): tanító, gyakorlóiskolai szakvezető tanító.

Tudása, hite, elkötelezettsége és szeretete a kősziklára épült Kálvineum Leánytanítóképzőjében vésődött lelkébe, s ennek megfelelően – dr. Kiss Ferenc egyetemi tanár vezérlő gondolata szerint – végezte munkáját:

„Szolgálat a sírig, / Áldozat a vérig,
Szeretet az égig.”

Jucika néni (valamennyien így szólítottuk) édesapja, Barkóczy Kálmán munkásember, édesanyja háztartásbeli volt, akik leánytestvérét s őt szeretettel nevelték, s igyekeztek felhőtlen gyerekkort biztosítani számukra az akkori zűrös világban.

Iskoláit Nyíregyházán végezte, s már kisgyerekként tanítónőnek készült, megfogta édesanyja kezét, s kérte, hogy vigye őt beíratni a Kálvineumba, „*mert én kis gyerekek tanításával szeretnék foglalkozni*” – mondta.

A szeretet egyik „erődjeként”, államsegély nélkül hozták létre ezt a kultúrintézményt a lelkészárvák, a hadiárvák továbbtaníttatásának biztosítására. Ezeknek az intézményeknek a létrehozására még 1911-ben tette fel az életét dr. Kiss Ferenc teológiai egyetemi tanár – a debreceni kollégium egykori kitűnő diákja –, akire 1948-ban bekövetkezett halála után is mint az „árvák atyjára”, a „szeretetintézmények létrehozójára” emlékeztek az egykori diákok. Nyíregyházán a Leánykálvineum 1926-tól élt iskolaként az 1948-as államosításig, otthonként – tekintettel árvaház voltára – még 2 évvel tovább. Kezdetben volt internátusa, 4 osztályos polgári leányiskolája és 2 éves gazdasági továbbképző tanfolyama. 1928-ban nyílt meg az 5 éves tanítóképzője.

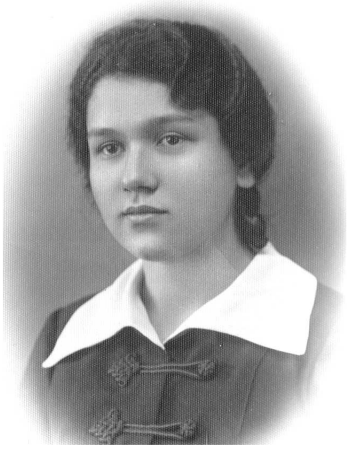

A „kálvinista” Barkóczy Julianna

Az iskola államosítása előtt még 2 éves nőipariskolája is volt. Az intézmény címerét 1941-42-ben Boross Géza, az intézmény kiváló rajztanára, festőművész tervezte, amelyet büszkén viselt valamennyi „kálvinista”.

Az emlékkönyv borítóján
az intézmény címere és épülete

Barkóczy Julianna 1936-ban népiskolai tanítói oklevelet szerzett, s csaknem öt évig, mint segítő tanító, katona-helyettes tanító, helyettes tanító dolgozott Nyíregyházán az Evangélikus

Népiskolában, Büdszentmihályon a bódortanyai iskolában, a vidorlaki állami iskolában.
1943-ban rendes tanítónak nevezték ki, ekkor Orosházára került. Három évig volt itt, majd Nyírszőlősben szintén három évig, végül Nyíregyházán tanított állami tanítóként. 1952-ben gyakorlóiskolai tanítói képesítést szerzett, és bekerült a Nyíregyházi Állami Tanítóképző Gyakorlóiskolájába. Ennek megszűnte után a Felsőfokú Tanítóképző Gyakorlóiskola szakvezető tanítója, majd a Tanárképző Főiskola 2. sz. Gyakorló Általános Iskolájában tanított nyugdíjazásáig, 1973-ig.
Férje, Révész János, szintén általános iskolai tanító volt, 1941-ben kötöttek házasságot. Egy gyermekük, Johanna, 1947-ben született, s végül orvosi diplomát szerzett szülei nagy örömére.
Jucika néni jó adottságokkal, képességekkel és készségekkel rendelkező tanító volt, s ezek a tulajdonságai mind iskolai tanulmányai, mind nevelői működése során kellő sikerekhez juttatták. Nyugodt, megfontolt egyénisége, kiegyensúlyozott beszéd- és munkastílusa, szorgalmas törekvése, szívóssága a feladatok megoldásában kiváltotta mindenkori felettesei elismerését.
A gyakorlóiskolába kerülve, amellett, hogy a rábízott második osztályosokkal a lehető legjobb eredményt érte el, igyekezett minél jobb gyakorlóiskolai tanító is lenni. Óráit úgy tartotta, hogy abból a tanítójelöltek a legtöbbet tudják majd hasznosítani. Mindig gondosan készült, eleven kapcsolatot tartott a tapasztaltabb kollégáival, különösen a pedagógiát tanítókkal, de maga is szívesen segített a nálánál gyakorlatlanabbaknak. Jó nevelői érzékkel rendelkezett, szeretettel közelítette meg az aprócska gyerekeket, segítőkész volt velük is, s a hallgatókkal szemben is. Magabiztosan vezette a tanítóképzősök „kiképzésében” az előkészítő, elemző és megbeszélő munkát, szépen írt, rajzolt és kézimunkázott, táblaképei különösen példaértékűek voltak.
A Felsőfokú Tanítóképző megszervezésekor szeretettel fogadta az újonnan kinevezett kartársait, s tapasztalataival készségesen segítette őket. Szaktudása az állandó önképzésének köszönhetően kiváló, óravezetése egyre biztosabb, s nevelői tevékenysége mindig céltudatos volt. Tanítási módszereivel mindig jól alkalmazkodott a gyerekek életkori sajátosságaihoz, amikor a második osztályosok 18 évnyi tanítása után kis felmenő rendszerben kezdett tanítani. Türelemmel és határtalan szorgalommal látott hozzá, hogy az első osztályos tananyaggal, az alkalmazandó pedagógiai eljárásokkal megismerkedjen. Bemutató tanításai nemcsak a második osztályosoknál, hanem a kis elsősöknél is kifogástalanok voltak.
Ezután, nyugdíjazásáig, így tanított, a lehető legnagyobb dologra tanította meg a gyerekeket: olvasni, írni és számolni. Megalapozta későbbi tanulmányaikat, s nagyon sok tanítványa felelősségteljes munkakörbe kerülve is hálásan emlékezett mindig az első-második osztályos tanító nénijükre. Tanította unokahúga fiát, aki a legcsodálatosabb érzést élte át, amikor Jucika néni tanítása után leírta a „MAMA” szót.
Tanítványai mindig örömmel találkoztak vele, s ő is örült a viszontlátásnak. Sokan követték őt a pedagógusi pályán. Hallgatói közül hárman is kolléganői lettek a tanárképző gyakorlóiban: Mohácsi Jánosné, dr. Barabás Gyuláné és Hegedűs Zoltánné. Gyakran lehetett őket együtt látni, hogy megvitatassák a soron következő feladatokat, vagy kicseréljék a tanítással kapcsolatos gondolataikat. A felső tagozatban tanítók is szívesen meghallgatták tapasztalatait, vagy látogatták meg óráit az első osztályban. Mindig volt mindenkihez egy-egy kedves biztató szava. Azt is észrevehettük, hogy számára mindig a gyermek volt a legfontosabb. Elsőként érkezett az iskolába, várta, biztatta, szerette és tanította a kicsiket, és érdekükben követelt is tőlük.
Nyugdíjazásakor munkája elismeréseként megkapta az „Oktatásügy Kiváló Dolgozója” kitüntetést. Ezután se tétlenkedett. Sokat segített orvos lányának gyerekei nevelésében, segített unokáinak a tanulásában. Azóta az unokák is felnőtt, egyetemet végzett diplomások lettek, akik nemcsak a nagymama, hanem az igazi tanító néni emlékét is őrzik volt kollégáival, számtalan tanítványával együtt.
1986-ban vette át az aranydiplomát a Tanárképző Főiskolán. 1998 augusztusában még ott lehetett az „Alma Mater” indulásának 70. évfordulója alkalmából rendezett hajdanvolt tanárok és tanulók találkozóján. A többiekkel együtt búcsúzott a gyakorlatban már évek óta nem működő intézménytől (most Művészeti Szakközépiskola). Ők, az ott végzettek felemelték a

Lánykálvineum nevét a városban, az országban, s egymásra mosolyogtak a volt kálvinisták, mert barátságra, békére, helytállásra tanította őket az intézmény. Egy év múlva tőle is búcsúztak, Juhász Gyula szép verséből idéztek:

„Nem múlnak el, akik szívünkben élnek,
Hiába szállnak árnyak, álmok, évek,
Ők itt maradnak bennünk csöndesen még…”

Forrás:

- Dr. Révész Johannától életrajzi adatok
- Boronkay Ferencné, unokahúga emlékei
- Gyakorlóiskolai minősítések (1958 – 1968)
- A Nyíregyházi Leánykálvineum Jubileumi Emlékkönyve 1928-1998

Raffay Zoltánné Oláh Katalin
Nyíregyháza

ROMÁN ILONA *(*Szatmárnémeti [ma Románia], 1915. április 5. – Nyíregyháza, 2006. január 6.): középiskolai tanár, szakfelügyelő.

Még megszületése előtt édesapját háborúba hívták, ahol fogságba is került, ezért ő csak 6 éves korában látta meg először.
Amikor 11 éves lett, egy éven belül vesztette el édesanyját és édesapját is. Szülei korai halála után 9 évvel fiatalabb húgával és 2 évvel idősebb bátyjával együtt anyai nagyszülei és nagynénje nevelte, aki református tanító volt.
Elemi és középiskolai tanulmányait a Szatmárnémeti Irgalmas Nővérek Szent Erzsébet Leánygimnáziumában végezte, majd a kolozsvári egyetemen szerzett matematika-földrajz szakos diplomát 1939-ben.
Az egyetemi évek alatt megélhetését korrepetálásból biztosította. Az egyetem elvégzése után magántanár Nagysomkúton, majd 1942-ben Polgárra kap kinevezést helyettes óraadóként. A háború utáni trianoni reviziónak megfelelő határmódosítás miatt teljesen elszakadt családjától, csak az 50-es évek felé látogathatott haza.
1945-től 1953-ig Nyíregyházán matematika szakfelügyelő, majd 1953-tól a nyíregyházi Zrínyi Ilona Gimnázium tanára, ahonnan 1974-ben ment nyugdíjba.
Szoros és szeretetteljes kapcsolatot tartott Szatmárnémetiben maradt rokonaival, nagynénjével, testvéreivel és azok gyerekeivel, akikkel minden szünidejét együtt töltötte kölcsönös látogatások formájában.
Igyekezett rokonait elkalauzolni Magyarország legszebb városaiba és üdülőhelyeire.
Szakmai elkötelezettsége vagy talán családjához való szoros kötődése miatt nem ment férjhez, mert mindezek kitöltötték teljes életét.
Elszánt, öntudatos, határozott és szerény egyéniség volt.
„Több igazgatót is kiszolgáltam. Munkámat elbírálni nem az én feladatom” – írta 1996-ban a Zrínyi Gimnázium emlékkönyvébe saját magáról.
Fiatalabb szaktanár társa, *Nagy Jánosné* így jellemzi: „Ilustól szeretetet, precizitást, életbölcsességet, segítőkészséget és tisztességet tanulhattunk. Önmagával szemben is igényes, szeretetre méltó egyéniség volt.”
Nyugdíjba vonulása után még sokáig foglalkozott magántanítványaival és volt tanítványai gyermekeit is szívesen korrepetálta. Generációk nőttek fel munkássága alatt, sokan építették jövőjüket az ő szakterületére, a matematikára.
Volt tanítványaként bennem a következő emlékek idéződnek fel.
1966 és 1970 között részesültem abban az akkor még általam fel sem mérhető szerencsében, hogy Ilus néni tanítványa lehettem. Úgy éreztük mindnyájan, hogy második családja az osztályunk, az utolsó osztály, amelynek nyugdíjazása előtt 4 évig osztályfőnöke volt. Teljes odafigyeléssel, gyakran valóságos anyai elszántsággal és önfeláldozással nevelt és óvott minket. Nem voltunk egyformák. A kamaszkor szélsőségei, érzelmi és sokszor fizikai csapongásai

más és más módon nyilvánultak meg általunk. Ő ismert bennünket. Egyéniségünknek megfelelően nevelt, figyelmeztetett, időben lépett közbe, ha rossz útra tévedtünk. Követte alakuló személyiségünket. Türelme, megértése, bölcs és időbeni intelmei valamennyiünk számára jellemformáló, egész életünkre példamutató és irányadó értéknek bizonyultak. Tanáraink többször kezdték azzal az órát, hogy Ilus néni a tanáriban egy-egy szünetben mennyire kiállt, sőt harcolt az osztályáért vagy egy-egy diákjáért, ha az „rossz fát tett a tűzre".

Mindent megtett, hogy tantárgyát, a matematikát értsük és megtanuljuk. Gyakran, ha úgy érezte, hogy elmaradtunk a tananyaggal, az osztályfőnöki órán is szaktárgyát tanította. Korát és törékeny alkatát meghazudtoló energiával, olykor betegen is részt vett kirándulásainkon, sport- és kulturális programjainkon (akadályversenyek, ünnepi rendezvények, Zrínyi klub).

Úgy emlékszem, 4 évünk alatt táppénzen nem is volt. Mindenképp említésre méltó intelligens, kedves, néha kissé fanyar humora, mellyel a legkülönbözőbb szituációkban is képes volt feszültségeinket oldani. Emlékezetes maradt számunkra, mikor órája előtti szünetben matematika házi feladatunkat egyeztettük, javítgattuk egymáséról és őrt állítottunk, hogy jelezze, ha ő az osztályterem felé tart. Az őrünk harsány kiáltással „Jön Ilus néni! Jön Ilus néni!" – jelezte közeledtét, mire mindenki gyorsan a helyére ült, kisebb nagyobb bűntudattal, kínos csendben a félig-meddig kész házi feladatokkal. Ő rezzenéstelen arccal lépett be a terembe, felállt a katedrára és elnéző mosollyal csak enynyit mondott: *„Jövök, gyerekek, jövök."*

A kínos csend oldódott, halk kuncogások hallatszottak. Az óra a maga természetes módján elkezdődött.

Azóta mindannyiunk életében számtalanszor fordult elő ennél sokkal kellemetlenebb, kínosabb helyzet. De jó lett volna ezeket a szavakat tőle ismét hallani: „Jövök, gyerekek, jövök."

Forrás:

- Életrajzi adatok az unokahúgától
- Nemzedékről nemzedékre (a ZIG volt tanárainak visszaemlékezése 1959-1966)

Dr. Beregvári Zoltán
Nyíregyháza

DR. ROMHÁNYI GYULÁNÉ Arany Irma (Debrecen, 1906. június 28. – Nyíregyháza, 1998. április 5.): népiskolai tanító, polgári iskolai tanár, tanítóképző-intézeti tanár.

Debrecenben született egy négygyermekes munkáscsalád legfiatalabb gyermekeként. Édesapja ekkor a „vagongyárban" (MÁV Járműjavító Üzeme) dolgozott művezetőként.

A jó szellemű, törekvő családban a szülők határozott szándéka volt, hogy valamennyi gyermekük tanulhasson; és ez jórészt teljesült.

1912 és 1920 között elemi és polgári iskolai tanulmányait Debrecenben a Dóczi Református Leányiskolában szép eredménnyel végezte el.

Az I. világháború alapvetően megzavarta az oktatás rendjét, és jelentősen érintette a család életét is. Két bátyját, a Főreáliskola (Fazekas Mihály Gimnázium jogelődje) felső éves tanulóit behívták a hadseregbe. Az idősebb fiú sebesültként hazakerült az olasz frontról, a fiatalabb ismeretlen körülmények között eltűnt.

1921-ben a Debreceni Református Egyházi Tanítóképző Intézetben folytatta tanulmányait, ahol 1926-ban sikeres képesítő vizsgát tett, és népiskolai tanító oklevelet szerzett.

Tehetsége és ambíciói révén felvételt nyert Szegeden az Állami Polgári-iskolai Tanárképző Intézetbe, amelynek két tagozatát párhuzamosan végezte el. Ennek eredményeként 1929-ben polgári-iskolai tanár és polgári-iskolai tornatanár okleveleket szerzett egyidejűleg. A két oklevél együttes megszerzése átlagon felüli erőfeszítéseket igényelt, de a későbbiekben rendkívüli lehetőségeket biztosított számára, mivel a közismereti, alapfokú közgazdasági és természettu-

dományi tárgyakon túl az általános pedagógiai és testnevelési oktatási módszertan, valamint a német és latin nyelvek alapvető ismereteit is megszerezte.
Ezt követően Nyíregyházán a „Kálvineum” néven ismert Református Tanítóképző Intézetben kezdett tanítani. Oktató munkája során – amely szigorú, korrekt, szakszerű, emberbarát volt –, rövid időn belül népszerű lett tanítványai körében, és felkeltette a tanári testület figyelmét is.
Kérésére az Igazgató Tanács három év fizetés nélküli szabadságot biztosított számára annak érdekében, hogy a tanítóképző-intézeti tanári diplomát is megszerezhesse.
Fentiek alapján ismét Szegeden elvégezte az Országos Tanítóképző-intézeti Tanárképző Főiskola három éves tagozatát, ahol korábbi tanári okleveleit figyelembe véve pedagógia és filozófia tárgyakból tett államvizsgájával szerzett oklevelet 1937-ben.
Tanulmányait befejezve visszatért Nyíregyházára, és a Kálvineumban folytatta sikeres oktató munkáját, amíg a II. világháború eseményei ezt meg nem szakították 1944-ben.
Testvéreivel mindvégig szoros, jó kapcsolatot tartott fenn, így a háború nehéz körülményeit is együtt élték túl. Bátyja és családja rokonsága révén, megözvegyült nővérével együtt Mosonmagyaróváron, az ott élő ismerősök fogadták be mindannyiukat 1945 év tavaszáig.
1945. január 3-án Mosonmagyaróváron házasságot kötött dr. Romhányi Gyula orvossal, akit már korábban jól ismert, és aki a keleti front harci eseményeit túlélve pontosan emiatt kereste meg a családot. Így mint házastársak együtt tértek vissza Nyíregyházára, amint a körülmények ezt lehetővé tették – 1945 áprilisában.
A háborút követő politikai rendszerváltás során az egyházi iskolák megszűntek, úgyhogy tanári munkáját Nyíregyházán az Állami Tanítóképző Intézet tanáraként folytatta változatlan sikerrel és népszerűséggel.
Hazatérve férje sok évig a MÁV Rendelőintézet felülvizsgáló főorvosa volt Nyíregyházán, majd a szakvizsga letétele után a Járási Tüdőgondozó Intézet vezetője lett. Nemcsak köztiszteletben álló kiváló orvos volt, de emberbarát személyiségének derűs kisugárzása révén is rendkívüli népszerűségre tett szert.
Romhányiék otthona évtizedeken át megkülönböztetett szerepet játszott Nyíregyháza szellemi életében. Nemcsak rokonok és barátok, de kollégák és régi tanítványok, sok orvosi segítségre vagy tanácsra szoruló ember is gyakran megfordult náluk, és minden jó szándékú, tisztességes ember szívesen látott vendég volt.
Romhányi Gyuláné emberi és pedagógusi magatartását energikus és nyílt, szókimondó, erősen kritikus és ironikus hangvétel jellemezte. Kiváló emberismerettel rendelkezett, állásfoglalásaiban határozott, de emberséges és igazságos volt. Tanítványai szerették és tisztelték, évtizedek után is szívesen meglátogatták otthonában is. Testnevelő tanári szellemét, korát meghazudtoló erőnlétét rendkívüli fegyelemmel, szellemi frissességét aktív emberi kapcsolataival mindvégig megőrizte.

A LORÁNTFFY ZSUZSANNA
REFORMÁTUS NŐSZÖVETSÉG
KÉZIMUNKA KIÁLLÍTÁSÁN
BEMUTATOTT MUNKÁJÁÉRT
Dr. ROMHÁNYI GYULÁNÉT
DICSÉRŐ OKLEVÉLLEL
TÜNTETI KI.
NYÍREGYHÁZA, 1996. MÁRCIUS 18.
elnök

Szerette a művészeteket és az irodalmat, sokat olvasott, kedvenc költője Ady Endre volt. Saját készítésű népművészeti hímzései városszerte elismertek voltak.

Sáfár Sándor, egykori volt tanítvány, ma Tiszavasváriban élő nyugalmazott tanár így emlékezik:
„Irma néni! Ő volt az a pedagógus, egykori tanárom, aki mindig kifogástalan külsővel jelent meg az iskolában, aki mosolygós, ám csipkelődő is tudott lenni. Elvárta, hogy az óráira »vasaltan«, nyakkendőben jelenjünk meg. Ő volt, aki nem »csak« tanított, hanem nevelt is, példát mutatott nekünk, diákoknak is saját pedagógusi személyiségével. Ő volt az a tanár, aki

következetesen alkalmazta azt az örökérvényű – sajnos ma már nem mindig gyakorolt – módszertani alapelvet, mely szerint a tanítás folyamata a tanító és a tanuló együttes munkájából áll a tanítási órákon. Sokat köszönhetek neki: a biztos szakmai tudást, a gyermek tiszteletét, a következetességet, a szigort, az emberséget, a bizalmat, az empátiára való képességet, a hitet, az elhivatottságot.

A sok remek egykori képzős tanárom közül ő volt az egyik példaképem. Tanítói, tanári pályámon végigkísért mindaz, amit tőle kaptam. Nekem ma is ő az igazi pedagógus-eszménykép."

Dr. Hadházy Tibor főiskolai tanár „Irma néniről – szubjektíven" című írásában így emlékezik:

„A Nyíregyházi Kossuth Lajos Gimnázium IV.d osztályának tanulójaként 1960-ban voltam dr. Romhányi Gyuláné – Irma néni – tanítványa.

Abban az időben lélektant tanított a város több gimnáziumában, így a Kossuthban is. Óráira – bár jó tanuló voltam – kettőzött szorgalommal és mindig némi szorongással készültem. Ennek az a magyarázata, hogy Irma néni nemcsak tanárom, hanem keresztanyám is volt. Ez az oka annak, hogy Rá csak némi szubjektivitással tudok emlékezni, hisz kapcsolatunk nem csupán arra az egy tanévre korlátozódott, amíg tanítványa voltam.

Gyermek- és ifjú koromban gyakran megfordultam otthonukban. Fiatal házasként – feleségem is tanítványa volt a Zrínyi Ilona Gimnáziumban – többször kirándultunk közösen. Ismerte, szerette gyermekeinket, akik a szeme előtt cseperedtek fel. Kapcsolatunk – természetesen – élete végéig kölcsönös látogatások formájában megmaradt.

Keresztanyám szigorú, következetes, igazságos tanár volt. Racionális, logikus gondolkodása, magyarázatai az akkor még igencsak leíró jellegű lélektan egzaktságának irányába mutattak, amit napjainkra a tudományfejlődés a kvantitatív méréseken nyugvó pszichológia létében vissza is igazolt.

»Fegyelmeznie«, még egy 17-18 éves fiukból álló osztályban sem kellett soha. Megjelenése, viselkedése, reakciói megtették ezt a szavak helyett. Jelenléte az osztályunk életében nem korlátozódott kizárólag a tanórára. Tudott gondjainkról, örömeinkről, szerelmeinkről – rejtély, hogy honnan –, de tudott. Mindezeket diszkréten, feszültségeket oldóan, kapcsolatokat egyengetve kezelte.

Kiváló memóriája megőrizte tanítványait, minket, a diákévek történéseit. Erről az érettségi találkozóinkon – amelyeket, ha tehette megtisztelt jelenlétével – mindannyian meggyőződhettünk. Életbölcsessége, tanácsai máig fülünkbe csengenek.

Megtisztelő számomra, hogy Irma nénire, keresztanyámra, e helyen is emlékezhettem."

Egy harmadik tanítvány – és még hányat lehetne megszólaltatni! – *Kiss Jánosné Szabó Klára* aranyokleveles tanító visszaemlékezése:

„Őszinte és mély tisztelettel fogtam tollat kezembe, hogy szeretett tanáromról írjak visszaemlékezést. Dr. Romhányi Gyuláné Irma néni pedagógiát és logikát tanított az érettségi után képesítő vizsgára készülő leendő tanítóknak az 1957/1958. tanévben. Nem volt egyszerű feladat egy tanév alatt megfelelő munícióval ellátni bennünket a pályán való elinduláshoz. Irma néni lelkiismeretesen, példás következetességgel tett eleget megbízatásának. Ő vezetett be a pedagógia rejtelmeibe, az elméleti ismeretek mellett megismertette velünk az oktatási módszereket, a nebulókkal való bánásmódot, de a tanítói magatartáshoz is mintát adott. Úgy tudnám összegezni, hogy mindenre megtanított, amit a tanítónak tudnia kell. Ma is emlékszem óráira, emlékképeimben látom, mikor a szemüvege szárát szájába véve, felhúzott szemöldökkel várta a nehezen sikeredett választ a diákjától. Ironikus hangvétellel „jutalmazta" azt, akiről úgy látta, hogy talán nem a képességeinek, felkészültségének megfelelő pályát választotta. Ám leendő kollégáját tisztelte a kicsit tétova, de rátermett diákban, és bátorította, felkészítette a választott hivatásra.

50 év után is hálás szívvel gondolok rá. Később tanári diplomát is szereztem, de példaképemnek mindig Irma nénit tekintettem."

Nyugdíjazása után óraadó tanárként a város több gimnáziumában pszichológia és logika tantárgyak oktatásával bízták meg, kemény tartását, sikerességét és népszerűségét változatlanul megőrizte.

1976-ban férje váratlanul, szívroham következtében meghalt. Özvegységében is megtartotta azonban sokoldalú emberi kapcsolatrendszerét,

egykori kollégáival és tanítványaival rendszeres kapcsolatot tartott, személye egy köztiszteletnek örvendő élő legenda maradt a város életében.
A Bessenyei György Tanárképző Főiskola – mint az egykori Tanítóképző Intézet jogutódja – 1985-ben Arany Oklevéllel, 1990-ben Gyémánt Oklevéllel emlékezett meg sok évtizedes sikeres oktató munkájáról.
1995-ben a Pedagógus Szakszervezet javaslatára a Művelődési és Közoktatási Miniszter Arany Katedra Emlékplakettel ismerte el pedagógusi életművét.

1998. április 5-én, Nyíregyházán, szervezetének általános elgyengülése miatt elhunyt.

Búcsú Irma nénitől

Nyíregyháza — Igaz a hír, meghalt a mindenki által tisztelt tanárnő, Arany Irma néni, *Romhányi Gyuláné*. A Kálvineum Tanítónőképzőjébe 1930-ban került. Kitűnő, modern testnevelő volt, később pedagógiai tantárgyakat tanított a képzőben. Az öregdiákok ma is csodálatos emlékeket idéznek az óráiról, személyiségéről. Később a Zrínyi gimnáziumban lélektant és logikát oktatott. Méltán köszöntötték őt az első Aranykatedra Díjjal. Temetésére később kerül sor.

A Kelet-Magyarország 1998. április 10-i számában jelent meg a gyászjelentés és a fenti rövid megemlékezés.

Dr. Arany Sándor
Debrecen

DR. RUGONFALVI KISS ISTVÁN (Csíkgyimes [ma Románia], 1881. január 14. – Biharkeresztes, 1957. április 9.): történész, egyetemi tanár.

Édesapja Kiss Ferenc pénzügyőrtiszt, édesanyja Bálint Júlia. Az udvarhelyszéki Rugonfalváról származó református székely nemesi család harmadik gyermekeként látta meg a napvilágot. Az elemi iskolát Csíkszentgyörgyön, Székelyudvarhelyen és Székelykeresztúron végezte. Tíz éves korában a Székelykeresztúri Unitárius Gimnázium diákja lett, majd a negyedik osztálytól az érettségiig a Székelyudvarhelyi Református Főgimnáziumban tanult.
Gimnáziumi éveiben veszítette el édesapját. Az elárvult család rokonok támogatására szorult, visszaköltöztek az ősi fészekbe, Rugonfalvára. Hogy tanulmányait folytathassa, tanítványokat vállalt. A nehéz körülmények ellenére sem akart lemondani arról, hogy egyetemre mehessen.
1899 szeptemberében jelentkezett a Budapesti Kir. Tudományegyetem Bölcsészeti Karán latintörténelem szakra. A Székelyudvarhelyi Református Főgimnázium magas szintű nyelvoktatásának köszönhetően kiváló latinistaként érkezett az egyetemre, s rövid időn belül az oklevéltan professzorának, Fejérpataki Lászlónak kiválasztott hallgatója lett, aki nemcsak az oklevél-olvasásban, hanem a régi dokumentumok értelmezésében is kitűnt.
Történelmi tanulmányai közben figyelme a magyar középkor és Erdély történetére irányult. Érdekelte a magyar jogtörténet is, ezért néhány félévet a jogi karon is hallgatott.

Nemcsak professzorai, hanem hallgató társai – köztük a később szintén jeles történésszé lett Szekfű Gyula is – pozitív hatással volt az ambiciózus ifjúra (Szekfűvel való kapcsolata később ellentétes szakmai meggyőződésük miatt megromlott). Az egyetemi előadásokon és szemináriumokon gyűjtött ismereteket könyvtári búvárkodással bővítette, és sok időt fordított az idegen nyelvek tanulására. Sikeres kollokviumok után 1901-ben alapvizsgázott, ezt követően a Budapesti Református Főgimnáziumban gyakorló és óraadó tanárként alkalmazták.

Ekkor jelent meg első tudományos közleménye, amelyre felfigyelt Radvánszky Béla, s meghívta sajókazai kastélyába családi iratainak és könyvtárának rendezésére. Az itt található dokumentumok feldolgozásán alapuló munkája, a „Természetes ábrázolás a mohácsi vész előtti magyar címereken” a Turul folyóiratban jelent meg.

Tanári képesítését 1903-ban szerezte, 1904-ben oklevéltan, magyar művelődéstörténet és világtörténet tárgyakból tett doktori szigorlata után sikeresen megvédte doktori értekezését.

A sajókazai gyűjtemény rendezése, feldolgozása során meghatározó jelentőségű ismereteket és tapasztalatokat szerzett. Úgy tűnt, hogy kutatómunkája folyamatosságát egy esztendőre, önkéntes katonai szolgálatának idejére fel kell függesztenie, de jó sorsának köszönhetően ezredének azt a zászlóalját, ahová besorozást kapott, Bécsbe vezényelték, és ott parancsnokának engedélyével szabad idejét levéltári kutatásokra fordíthatta. Így a még Sajókazán kezdett „A helytartótanács I. Ferdinánd korában” című munkáját bécsi szolgálata idején be tudta fejezni.

Publikációi és sajókazai munkásságának elismeréseként Radvánszky Béla, valamint professzorai ajánlására 1906 novemberében Győr vármegye levéltárnokává választották, hivatalát 1907-ben vehette át. Időközben feleségül vette a Radvánszky-család orvosának leányát Fábri Jolánt. Házasságukból két fiú született: István és András.

Első győri levéltárnoki évében levéltárosi képesítést szerzett. Teljes szakmai felkészültséggel vetette bele magát a munkába. Olaszországi és franciaországi levéltári kutatásokra is alkalma nyílt. Ennek eredményeként addig ismeretlen források felhasználásával megírta és 1909-ben közre tudta adni kétkötetes művét az utolsó nemesi felkelésről, amelyben nemcsak a győri csata előzményeit és lefolyását, de annak megítélését, új szempontok szerinti értékelését is megírta. A Győrben töltött évek alatt több mint harminc tanulmányt írt.

1911-ben egyetemi magántanári habilitációért folyamodott a budapesti egyetemen „A magyar történelem a Jagellók korától a szatmári békéig, különös tekintettel a kormányzatra” témára alapozva magántanári képesítést nyert, és megpályázta a Debreceni Református Kollégium Bölcsészeti Akadémiájának magyar történeti katedráját, amelyre 1911 májusában egyhangú szavazással megválasztották. Győri levéltárnoki munkáját öccse, Ferenc folytatta az 1940-es évek elejéig.

1913-tól már nemcsak a Bölcsészeti Akadémián, hanem a Jogakadémián is tanított mint a jogtörténet magántanára. Ekkoriban történt első szakmai összecsapása Szekfű Gyulával, annak „A száműzött Rákóczi” című művével kapcsolatban.

Ez az időszak az, amikor valósággá vált a Debreceni Tudományegyetem megalapítása. Az egyetem alapítását az 1912. évi XXXVI. törvénycikk mondta ki. Az akadémiai bölcsészeti fakultásból alakult új állami egyetem Bölcsészettudományi Kara tizenhat akadémiai tanárt vett át, köztük Rugonfalvi Kiss Istvánt, aki a magyar történelmi tanszék vezetőjeként, majd a Történelmi Intézet igazgatójaként működött 1942-ig, nyugdíjba vonulásáig.

Az I. világháború kitörése igen megnehezítette az egyetemi oktatás megindulását. Rugonfalvi Kiss Istvánt is elszólította a háború, mint tartalékos főhadnagy két esztendőt szolgált az orosz és olasz fronton.

Tulajdonképpen hazatérte után foghatott hozzá az egyetemi történészképzés megalapozásához. Éveken át segédtanerők nélkül, a Református Kollégium épületében biztosított szerény helyiségben folyt az oktató munka. Ez a helyzet tette lehetővé, hogy az akkor még kevés számú hallgató és a professzor között közvetlen, jó kapcsolat alakulhasson ki. Megismerte hallgatói szociális problémáit, s amennyiben lehetősége volt rá, mint a Bölcsészhallgatók Segély Egyletének felügyelője, segített.

Az I. világháborút követően Erdély elvesztése, a trianoni trauma határozta meg közéleti, tanári és

történészi tevékenységét. Rendkívüli tettereje, öntudatos székely mivolta politikai szerepvállalásra késztette 1919-ben, mikor még reményt látott a történelmi igazságtételre. Memorandumot fogalmazott, amelyben összefoglalta elképzelését Erdély jövőjére vonatkozóan.

A legnehezebb években, 1919/20-ban, 1927/28-ban és a következő tanévben, majd 1939/40-ben választották meg a Bölcsészettudományi Kar dékánjának. Az 1932/33-as tanévben, a központi egyetemi építkezés befejezése idején rektori rangot viselt.

Klebelsberg Kunó temetésén Kállay Kálmán és Szentpéteri Kun Béla dékánok társaságában

Határozott fellépése, következetes érvelése, józan kompromisszumok elfogadására való hajlandósága, s nem utolsó sorban korának vezető politikusaival: Bethlen Istvánnal, Teleki Pállal, Kállay Miklóssal, Horthy kormányzóval való kapcsolatai eredményesen szolgálták az egyetem érdekeit. Ismert és elismert személyiség volt Debrecenben, aki minden alkalommal vállalta a nemzeti ügyek szolgálatát, az erdélyi menekültek ügyeinek képviseletét. Különösen az Erdélyből elszármazott egyetemi hallgatók támogatását tekintette szívügyének. Patronálta a Székely Egyetemi és Főiskolai Hallgatók Egyesületét, internátust szervezett az erdélyi hallgatók számára. A helyi Székely Társaság vezető személyisége volt.

Szakmai munkásságába egyre nagyobb teret kapott a székelyek és Erdély, a fejedelemségek története, azon belül Bethlen Gábor személye és uralkodásának időszaka. Szekfű Gyula Bethlen Gáborról írt monográfiája váltotta ki 1929-ben a kettőjük közötti addigi legnagyobb vitát.

Rugonfalvi „Az átértékelt Bethlen Gábor” című tanulmányában kritika tárgyává tette Szekfű munkáját, érzelmektől sem mentes szuggesztív erővel érvelt Bethlen Gábor nemzet- és Erdélyt mentő politikája, életműve mellett

1939-40-ben jelent meg az általa szerkesztett „A nemes székely nemzet képe” és a „Székely seregszemle” című munka, amely máig a legismertebb és legnépszerűbb nevéhez fűződő kiadvány. Az első kötetben olvasható tanulmányában összegezte addigi tudását Erdélyről és a székelységről. Élete során több mint nyolcvan publikációja jelent meg. Tudunk néhány kéziratban maradt munkájáról és arról, hogy a II. világháború idején több mint húsz kézirata megsemmisült.

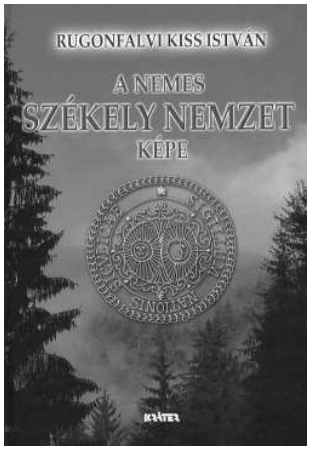

Gazdag tudásanyagát közel három évtizeden át osztotta meg hallgatóival. Előbb a magyar történelmi tanszék vezetőjeként, 1924-től a Történelmi Intézet igazgatójaként gondoskodott az egyetemi történelem-oktatás tárgyi és személyi feltételeinek biztosításáról. Még a Református Kollégium Bölcsészeti Akadémiájának tanáraként az ő javaslatára választották meg az egyetemes történeti tanszék tanárává Pokoly Józsefet. Utóbb Szentpétery Imre és Szabó Dezső kinevezését is ő kezdeményezte.

Ő alapozta meg a Történelmi Intézet könyvtárát. Saját gyűjteményének jó néhány darabját, köztük középkori és újkori okleveleket ajándékozott az Intézetnek.

Kezdetben egymaga látta el a magyar történeti szemináriumban az oktató munkát. Félévenként egy-egy korszakról (Magyarország története az Árpádok idején, - Az Anjou-korban, - A vegyes

házbeli királyok idején, - A Jagelló-korban, - Az 1526-1608-ig terjedő időszakban, - Az 1608-1711-ig terjedő években, illetve a XVIII. és XIX. században) tartott heti 4 órás főkollégiumot és a témához kapcsolódó heti 2 órás szemináriumot. Ezen kívül minden tanévben meghirdette magyar művelődéstörténeti és heraldikai előadásait, valamint az általa kutatott témákkal, például a nádori méltóság történetével és az erdélyi fejedelemségekkel foglalkozó speciális kollégiumait.

Imponáló egyénisége, előadásainak meggyőző ereje vonzotta a hallgatóságot. Szemináriumainak résztvevői közül sokan az általa kiírt témákat dolgozták fel sikeres pályamunkává, szakdolgozattá.

„Doktorrá fogadom”– apa és fia

Jóindulatú vizsgáztató hírében állt. Értékelte a szakirodalomban való jártasságot, a szabatos fogalmazást mind szóban, mind írásban. Nemcsak a történelem tanulásához, tanításához és kutatásához nélkülözhetetlen latin nyelv, hanem általában az idegen nyelvek tanulására buzdította hallgatóit. Ő maga is széles körű nyelvismerettel rendelkezett: beszélt németül, olaszul, franciául, angolul, és értett görögül.

Tanári munkáját minősíti, hogy tanítványai közül került ki a Történelmi Intézet két későbbi professzora: Szabó István és Varga Zoltán. Ugyancsak tanítványa volt Balogh István, utóbb az egyetem magántanára, Debrecen ismert történésze valamint sok-sok jeles történelemtanár: Csiha Antal, Gacsályi Sándor, Török Péter, Sipos Mária, Mellau Márton, Szalacsi Rácz Imre, Szepsy József, Lovas Rezső, Kosdy Gabriella, Tibori János. Legjobb hallgatói több díjazott pályamunkát írtak. Kétszáznál több szakdolgozat megírásához nyújtott segítséget és adott róluk részletes bírálatot. Közel ötven doktori értekezés készült az ő irányításával,

Az utókor konzervatív, pozitivista, nemzeti szemléletű történészként tartja számon Rugonfalvi Kiss Istvánt. Munkásságát több mint 50 esztendőn át feledésre ítélték, miután őt magát is koholt vádak alapján népbíróság elé állították és több éves börtönbüntetéssel sújtották.

1949-től 1951 decemberéig raboskodott Szegeden és Márianosztrán. Betegen, legyengült állapotban Biharkeresztesre telepítve élte utolsó éveit, ahol egykori tanítványai közül többen felkeresték segítő szándékkal.

A debreceni Köztemetőben nyugszik kopjafával jelölt sírhant alatt.

A Kossuth Lajos Tudományegyetem Baráti Köre 2002-ben emléktáblát helyezett a rugonfalvi családi ház helyén álló épület falára, 2004-ben újra kiadásra került a sokak által hiányolt, nevével fémjelzett „A nemes székely nemzet képe” című könyv.

Felhasznált források:

- Rugonfalvi Kiss István saját kezűleg írt család és élettörténete. (A kézirat dr. R. Kiss Csaba tulajdonában van.)
- Zambon Csaba: Rugonfalvi Kiss István élete és történészi munkássága. (Szakdolgozat) – Bp. 2000.
- Mudrák József: A Debreceni Tudományegyetem Történelmi Intézetének (Szemináriumának) rövid története, 1914-1949. In: Történeti Tanulmányok, XIII. – Debrecen, 2005. 215-227. l.

Zambon Csaba
Budapest

„Az ifjúság erkölcsi nevelése akkor eredményes, ha a felnövekvő nemzedék nem zsarol, hanem küzd jogos igényeiért. Nemcsak ajándékozni van kedve, hanem szolgálni, áldozni is tud, mert áthatja nevelőinek példája, a belőlük áradó szeretet.”
(Karácsony Sándor)

S

SALÁNKI FERENC (Debrecen, 1897. június 13. – Debrecen, 1979. október 27.): kántortanító, biológia-földrajz szakos általános iskolai tanár, ipariskolai tanár.

Törpebirtokos debreceni családból származott, ahol szülei – Salánki József és Tóth Zsuzsanna – öt gyermeket neveltek szigorú következetességgel. A családi munkamegosztásban már kora gyerekkoruktól kezdve mindenki feladatot kapott, így a három fiú alapos gyakorlati gazdálkodási, a két lány pedig a háztartási ismeretekre tett szert Két fiú gimnáziumba járt, a többiek, így Ferenc is polgári iskolát végzett. Az öt testvér közül a három fiú kitűnő tanulmányi eredményei miatt a Református Kollégium támogatásával szerzett tanári- ill. tanítói oklevelet. József nevű bátyja a kollégium latin-görög szakos tanára lett, János nevű öccse pedig 1922-41 között szintén Berettyóújfaluban tanított.

Salánki Ferenc a polgári iskola után a debreceni Református Tanítóképzőben kapott kántortanítói oklevelet 1916-ban, ideiglenes szabadsága idején, úgy, hogy 1915 október közepétől 1918 decemberéig már katona volt. Három évig az olasz, orosz és román harctereken teljesített végig frontszolgálatot, III. osztályú vitézségi érmet, Károly csapatkeresztet és sebesülési érmet kapott; végül mint tartalékos hadnagy szerelt le.

Első munkahelye 1919 márciusától 1920 májusáig helyettes tanítói állás volt egy debreceni református elemi iskolában, majd napidíjas a város alkalmazásában. 1921 januárjában választotta meg tanítónak a berettyóújfalui református iskolaszék, Gyányi Ferenc főjegyző, iskolaszéki elnök, dr. Hajdú Gyula ref. lelkész, Gulyás Bálint ref. igazgatótanító előterjesztése alapján. Ilyen kitérő után pályájának első három évtizedében (1921-48) tanított Berettyóújfaluban a református elemi iskolában, melynek1925-48 között igazgatója volt.

A fiatal tanító az iskolai feladatain kívül továbbképző tanfolyamokat végzett (iskolánkivüli népművelés-, iparostanonc-iskolai általános rajzi és közismereti tanfolyamok), és ezeken szerzett tudását a nagy múltú (1885-ben alapított) berettyóújfalui iparostanonc-iskolai képzésben továbbadta. Az iparostanonc-iskolának ugyancsak igazgatója volt 1925-48 között.

Az iskolán belül énekkart vezetett, több kartársával együtt; a húszas évek közepén a Bihar népe című hetilap híradása szerint az iskolából egyszerre négy énekkar is részt vett a területi dalversenyeken kiváló eredménnyel. Ennek alapján több mint két évtizeden át óraadóként oktatta az ének-zene tárgyat a református polgári lányiskolában és vezette az ottani énekkart is. Ismeretes, hogy az énekkarok minden iskolai ünnepélyen fontos szerepet játszottak, és jelentős volt hatásuk abban a korban, mikor a közízlést egyre inkább a műdaloktól a népdalok felé forduló kórusmozgalom képezte.

Az első világháború végén, a trianoni békeszerződés következtében Berettyóújfalu mintegy 9000 lélekszámú nagyközség, felkészületlenül lett a területének kétharmadát, történelmi megyeszékhelyét, Nagyváradot elvesztő Csonka-Bihar vármegye új központja.

A szükséges új beruházásokról döntő bizottság elsősorban a közösségi szükségleteket vette figyelembe, és nem a formális városiasodási igényeket. Mivel ez a 20-as évek teljes közéletére, úgyszólván az egész tanítóságra nézve Berettyóújfaluban meghatározó volt, nagyvonalakban ismertetnünk kell.

Az elszakított területekről átköltöző megyei közigazgatás tisztviselői számára mintegy 100 új családi házból tisztviselő-telepet építettek. Új megyei kórházat, tüdőgondozó intézetet, anya- és csecsemőgondozót hoztak létre. Bár a trianoni békeszerződés korlátozta, új honvédségi laktanya-épületeket emeltek. Új aszfaltozott járdákat, utakat, hidakat építettek.

A régi községházát javították, új megyeházát, bírósági, közigazgatási épületeket, művelődési ház funkciójával úgynevezett levente-házat építettek.

A fejlesztési célok gyakorlati megvalósítása, melyeket országos méretekben gróf Bethlen István miniszterelnök, gróf Klebelsberg Kunó kultuszminiszter fogalmazott meg a helyi vezetők, dr. Fráter László alispán és Gyány Ferenc főjegyző mellett, különös jelentőségűvé tette úgyszólván a megye minden tanítójának munkáját.

A többévi frontszolgálatos Salánki Ferenc és öccse, a kiemelkedő szervezőkészségű Salánki János általánosan elismert munkát végzett a falu központjában alapvetően mindennapi tennivalójuk nyomán emelt tíz-tantermes, emeletes, korszerű elemi iskola építésében. Az alagsorban külön helyiségek szolgálták a cserkészcsapat és a református keresztyén ifjúsági egyesület céljait. Három szolgálati lakás közül egyet az iskolaszolga nagylétszámú családja, egyet-egyet pedig munkájuk elismeréséül a két szervező foglalhatott el. Az iskola avatására 1928-ban került sor.

Az iskola termeit és folyosóit különösen sok szemléltető eszközzel szerelték fel: földrajzi és történelmi térképekkel, irodalmunk és történelmünk nagyjainak képeivel, geometriai és fizikai ábrákkal, elsősegélynyújtás /balesetvédelem szemléltetésével, gazdálkodási tudnivalókkal, permetszerek, növényvédelem, talajjavítás különböző módjaival.

Salánki Ferenc 1925 és 1948 között a református elemi és a községi iparostanonc iskola igazgatójaként tevékeny részt vett a község egyházi, társadalmi és közgazdasági életében. A kántori munkakört általában betöltő Debreceni Lajost gyakran behívták katonai szolgálatra, ekkor rendszeresen helyettesítette.

Iskolaszéki jegyző és református presbiter, a községi testnevelési bizottságnak, a bihar megyei régészeti egyesületnek tagja, a megyei tanítóegyesületnek választmányi tagja, a beretytyóújfalui tanítói járáskör elnöke és a debreceni református tanítók egyesületének főjegyzője is volt. Pedagógiai cikkeket írt a Népnevelési Közlönybe.

1924 szeptemberében feleségül vette Molnár Ilonát, a megyei pénzügyi hivatal Nagyváradról áttelepült jól képzett könyvelőjét.

Öccse, Salánki János a református egyház támogatásával létrehozta a 164. számú Bocskai István cserkészcsapatot, és annak parancsnokaként évente nyári táborokat szervezett a többnyire szegény sorsú gyerekekből álló csapat számára. Ennek helyszíne gyakran a Liptay Jenő földbirtokostól Bakonszegen, Bessenyei György sírja közelében kapott 4000 négyszögölnyi „cserkészpark”, vagy a hencidai kiserdő volt.

Ilyen előkészítéssel ezek a cserkésztisztek kisérték el a cserkészcsapatot a Gödöllőn rendezett 1933-as Jamboree-ra, a cserkészek világtalálkozójára.

1941-ben öccse Nagyváradra költözött, oda pályázott tanítói állásra gyermekei középiskolai taníttatása érdekében, ezért Salánki Ferenc lett a

164. Bocskai István cserkészcsapat parancsnoka.
Tartalékos tisztként is többször behívták szolgálatra a berettyóújfalui helyőrségbe, legtöbbször az analfabéta újoncok írás-olvasás tanfolyamainak megszervezésére. 1944 októberétől 1945 március végéig pedig feleségével együtt a helyőrség állományát kellett a zalai országhatárig kísérnie. Onnan tért vissza 1945 május közepén és vette újra át igazgatói tennivalóit helyetteseitől. A hiányzó ablaküvegek pótlása, a fűthetőség helyreállítása, egészségügyi meszelés az egész iskolaépületben igen sok műszaki és gazdasági feladatot jelentett.
Az oktatás tartalmi megújulását jelentette az 1945-46-os tanévben az elemi iskola V. osztályától az új tanterv szerinti általános iskola megindítása, amelyre a személyi és tárgyi feltételeket újjá kellett szerveznie. Erre személy szerinti példamutatással vállalkozott: felső tagozati szaktárgyi továbbképzésre jelentkezett biológia-földrajz tárgyakból az újonnan alapított egri pedagógiai főiskolán, amit több év alatt eredményesen befejezett.
1945 júniusában a politikai igazoló bizottság Salánki Ferenc korábbi működését politikai tekintetben „igazolt”-nak minősítette.
1945 nyarán a berettyóújfalui cserkészcsapat parancsnokaként a Berettyó árterületén vendégül látott néhány éhező budapesti cserkészcsapatot nyári táborozásra, és segítette ellátásuk megszervezését. Ez gyanússá vált a megszálló szovjet csapatok helyi parancsnokságán, letartóztatták és egy hétig őrizetben tartották. Utána szabadon engedték, de a cserkészcsapat parancsnokságáról le kellett mondania; ezt dr. Boda Aladár fiatal református lelkész vállalta magára. A budapesti csapatoknak a táborozást be kellett fejeznie.
1948 nyarán államosították az egyházi iskolákat, néhány kivétellel, így augusztus 5-ével Salánki Ferenc is állami tanító lett, és szeptember 1-től áthelyezést nyert a debreceni Péterfia utcai állami általános iskolához, a református Kollégium Gimnáziumának korábbi alsó tagozatához. 1957-ben innen ment nyugdíjba.
Nyugdíjas éveiben öccsével együtt a család számára kiváló minőségű gyümölcsöket termelt, bölcsen megfogadva Voltaire öregek számára adott tanácsát: „Műveljük kertünket!”

Források:

- Anyakönyvi iratok, oklevelek
- Szabó István: Ugocsa megye, (1. kiad.: Magyar Tudományos Akadémia, 1937, 2. kiad.: Hatodik síp alapítvány, 1994); 29. oldal
- Rákóczi Ferenc: Vallomások, emlékiratok, Szépirodalmi Könyvkiadó, Bp. 1979. 409. old.
- Debrecen sz. kir. város és Hajdú vármegye gazda-családjainak albuma, (Szerk.: Farkas L. Ferenc), Debrecen, Nagy Károly Grafikai Műintézet Kiadása, 1940. 127. oldal
- Bihar vármegye tíz évvel Trianon után, (Összeállította: Vermes Ernő), Berettyóújfalu, 1930, 64. oldal

Dr. Salánki József
Miskolc

SALLAI ERNŐ (Nyíregyháza, 1931. november 17. – Nyíregyháza, 2002. május 30.): testnevelő tanár, főiskolai docens.

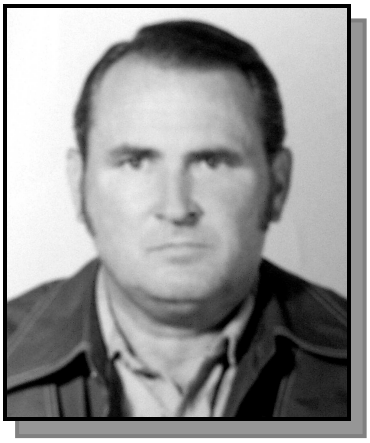

Nyíregyházán született. Szülei Sallai Pál kerékgyártó és Horányi Júlia háztartásbeli. Édesapja 1943 januárjában a keleti fronton eltűnt, özvegy édesanyja munkát vállalva nevelte négy kiskorú gyermekét.
Az elemi és a középiskolát Nyíregyházán végezte, majd 1946-ban a Nyíregyházi Állami Tanítóképző Intézet tanulója lett. Az Egri Állami Pedagógiai Főiskola testnevelés-ének szakán 1953-ban szerzett diplomát.

1974-ben a Magyar Testnevelési Főiskola edzői szakán kiváló teljesítménnyel kézilabda szakedzővé nyilvánították.
1960-ban házasságot kötött. 1964-ben fiúgyermekük született, aki tanulmányai befejeztével, 1987-ben középiskolai tanár lett.
A középiskola, majd a tanítóképző példaadó pedagógusai hatására különös vonzalmat érzett a nevelői hivatás iránt. A főiskolai tanulmányok és gyakorlatok során kiderült, hogy a testnevelés és a sport az ő igazi élettere. Nagy lendülettel és tervekkel került Ózdra, a 2. számú Általános Iskolába, 1952-ben. A pedagóguspálya kezdetétől csak a testnevelés tantárgyat tanította, így lehetősége nyílt fiatalkori álmai és tervei valóra váltására.
„Nagyon jól éreztem magam a pedagóguspályán” – vallotta minden alkalommal, amikor szeretettel emlegette az ózdi kollégáit, akiktől lehetősége volt megismernie a testnevelői gyakorlat titkait.
1955 februárjában családi okok miatt munkahelyet változtatott, s a nyíregyházi 4. számú Általános Iskolába került. A szülővárosában folytatott munkájára a következőképpen emlékezett vissza: *„Nagy ambícióval láttam a munkához, és eredményes, sikeres hét évet töltöttem ebben az intézményben, belefeledkezve a munkába, minden pillanatot tanítványaimnak szentelve.”*
A városban felfigyeltek elkötelezett, gyermekszerető és kiemelkedően eredményes munkájára, amely figyelem következtében az 1962-ben szerveződő Tanárképző Főiskolára került testnevelőnek, illetve a gyakorlóiskolában is tanított. A főiskola Testnevelés Tanszékének 1967-ben történt megalakulásától tanársegédként dolgozott az intézményben.
Az általános iskolai testnevelőtanár-képzésben való részvétel hozta meg számára az igazi szakmai sikereket: az elemi iskolai tanítása mellett részese volt Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében a kézilabda sportág meghonosításának, így természetes volt, hogy az általános és a középiskolákban kézilabdázó tanulók testnevelés szakos hallgatónak jelentkeztek. A testnevelés és a sport terén megnyilvánuló sokoldalú érdeklődése, tájékozottsága és tudása alapján az általa oktatott tantárgyak is e széles skálát mutatják.
Tanított testnevelés-elméletet, edzéselméletet és edzésmódszertant, kézilabdázást, sporttörténetet, sportszervezést, sportpedagógiát és sportpszichológiát, elnöki feladatokat látott el a tanárjelöltek zárótanításain. Rendszeres előadója volt a testnevelő-tanárok és edzők városi, megyei és országos továbbképzéseinek.
Sportszervezői képességeit a főiskola sportegyesülete társadalmi ügyvezető elnökeként bontakoztatta ki: az 1962-től 1979-ig terjedő időszakban a megye második legnagyobb egyesületévé fejlesztette, elősegítve ezzel is a testnevelés szakos hallgatók edzőképzésének sikerét. A főiskola női kézilabdacsapatának edzőjeként közreműködött olyan testnevelők képzésében, akik későbbi munkájuk során a versenyszerű kézilabdázás lehetőségét kínálták fel tanítványaik számára.
1974-től adjunktusi, majd 1989-től főiskolai docens beosztásba került. 1983-tól tagja volt a Magyar Történelmi Társulat Sporttörténeti Szakosztályának.
Miért is volt kiváló pedagógus Ernő bácsi?
A főiskola gyakorlóiskolájában sokszor találkoztam vele a tanárjelöltek tanítási gyakorlatain, a zárótanításokon és azok elemzésein. Neki titkai voltak a tanulók, a hallgatók, a testnevelők és az edzők számára: e titkokat ő elárulta, de lemásolásuk, utánzásuk még a pedagógushivatásra születetteknek is csak sok-sok tanulással volt lehetséges.
Álljanak itt történetmozaikok egyénisége megismeréséhez.
- A kézilabdacsapata sorsdöntő mérkőzésen vesztésre állt. Az első félidőben a játékosok földre szegezett tekintettel hallgatták Ernő bácsi emelt hangerejű elmarasztalásait. A szünetben egyénre szóló dicsérő szavak hangzottak el, kiemelve azokat az elemeket, amelyek egy-egy esetben naggyá tették az illetőt. A második félidőben csoda történt: a játékosok önmagukat felülmúlva nyert mérkőzést zártak.
- Az egyik tanárjelölt óravezetése során a tanulók nem figyeltek, pótcselekvésekkel zavarták a foglalkozást. A megbeszélésen a hallgató elmarasztalta a gyermekeket. Ernő bácsi a következőket mondta: az általad említett tünetek csak az okok azonosításához szükséges információk. Tudd, hogy mindenért a pedagógus a felelős! Legközelebb ösztönző, reményeket ébresztő, az egyéniséget kiteljesedni hagyó, de fegyelmet tartó testnevelői viselkedésre van szükséged.

- Egy másik esetben a hallgató néhány gyermekkel aprólékosan foglalkozott, de a többiek közben szabálytalanságokkal tarkított játékot folytattak. Ernő bácsi véleménye: magukra hagytad az osztály egy részét, akik még nem voltak képesek önálló munkára. A teljesítményeik között tégy különbséget! Legközelebb légy az ő vezetőjük is! Egyszer a tanárjelölt a szigorú pedagógus képében jelent meg: elmarasztalások, büntetések sorozata vonult végig az órán. Ernő bácsi: szeresd ezeket a gyerekeket, csak úgy fognak ők téged kedvelni, s csak így fognak neked engedelmeskedni.

A hallgatókra vonatkozó feljegyzései között számtalan megjegyzése található, amelyekből szakvezetőként is sokat tanultam. Mértékadó véleményformálása, szakmai elismertsége mögött csaknem szélsőségesen szerény ember volt: sohasem törekedett babérokra. „Beérte" azzal, hogy szerette hivatását, edzői munkáját, mindenkori csapatát, s soha nem gondolkozott azon, hogy ezt valami másra cserélje.

Ernő bácsi olyan testnevelő, edző, sportvezető volt, akinek minden nevelési mozzanatában felismerhető volt a pedagógiai, a pszichológiai és a módszertani ismeretek gyakorlati érvényesítése. Lenyűgöző elméleti tudása, gyakorlati tapasztalata, emberismerete volt.

Papp György 2007 júliusától a Vasas-Invitel utánpótlás szakmai igazgatója új feladatkörben, a felnőtt női csapat vezetőedzőjévé történt kinevezése alkalmából a következőképpen nyilatkozott:

„A Nyíregyházi Tanárképző Főiskolán ismerkedtem meg a kézilabda másik, azaz edzői oldalával. Az ottani tanárom Sallai Ernő volt, nagyon színes egyéniség tekintélyt parancsoló szakmai tudással és tapasztalattal. A tőle kapott tudás meghatározó volt, és az a mai napig az edzői munkámban. Mindig felhívta a figyelmet arra, hogy sosem lehetsz elég képzett, mindennap, minden mérkőzés valami újat hoz akár a pályán vagy azon kívül, amelyet befogadó nyitottsággal kell észrevenni vagy éppen kutatni."

2009-ben Nyíregyházán rendezték a Kézilabda Gálát, amelyen játékvezetőként pályára lépett Ernő bácsi egyik tanítványa is: *Nagy László*, alighanem az egyik legsportosabb városvezető hazánkban, Nyíregyháza megyei jogú város alpolgármestere, aki a sport és a kézilabda elhivatottja. Hogyan, mikor kezdődött a szerelem a sportággal? – kérdezte tőle a riporter. „…A nyíregyházi főiskolán a nagy tudású és szakmai körökben elismert Sallai Ernő bá' pallérozta csapatban játszottam."

Életében három téma foglalkoztatta: a kézilabdázás, a testnevelőtanár-képzés és a fia, Ernő. Mindkét területről és gyermekéről nagy szeretettel, tervekkel, a már megélt sikerekre emlékezve, a jövőt távlatokban szemlélve tudott csak beszélni. E három elkötelezettség jelentette számára az életet. Fiával rengeteg időt töltött együtt beszélgetéssel, sokat jártak kirándulni, túrázni, nyaralni. Már 4-5 éves korától mindig „hurcolta" magával mindenhová: a főiskolára, az edzésekre, a mérkőzésekre, a Megyei Sporthivatalba, de a Kézilabda Szövetségbe is. Az apa-fia kapcsolatot már ettől a kortól a gyermeki csodálat is kitöltötte: bárhol jártak az országban, az utcán, lépten-nyomon ráköszöntek: „Jó napot, tanár úr!", „Csókolom, Ernő bácsi", „Szervusz, Ernőkém!" Egyszer – úgy ötéves lehetett a kis Ernő – meg is kérdezte tőle: „Apa, téged mindenki ismer?"

Pedagógus fia előtt rendszeresen megjelenik emléke.

„Továbbképzéseken vagy más alkalmakkor ma is találkozokon volt tanítványaival. Amikor kiderül, hogy Ernő bácsi fia vagyok, rögtön felderül az arcuk, és történeteket kezdenek mesélni róla. Úgy tűnik, a főiskolán ő volt mindenki »Ernő bá«-ja. Mindenkiben, aki ismerte, ma is ott él, mindenkinek van róla valamilyen szép emléke. Ilyen erős érzelmekkel biztos, hogy csak rendkívüli pedagógus egyéniséghez kötődnek volt tanítványai" – idézi fel a közelmúlt történéseit *ifj. Sallai Ernő*.

Később különleges hangsúlyt kapott életében három unokája is. Hetente látogatta, rajongó szeretettel vette körül őket. Ismerősökkel találkozva ekkor már fő témái ők voltak: Eszter, Levente és Péter.

Ha akadályoztatása miatt már nem volt képes tettekre, az az élet értelmének a kilátástalanságát jelentette számára. A sóstói Szivárvány Idősek Otthonában látogattam meg, ahol már súlyos betegen fogadott. Beszélgetésünk első néhány mondata szomorú egészségi állapotának a rövid bemutatásáról szólt, de ezt követően a nyíregyházi kezdetek kiemelkedő tanítványaira tért ki, akiket nevükön nevezett, s sorolta eredményeiket. Beszéltünk a közösen felkészített

tanárjelöltjeinkről, akik később neves edzők, pedagógusok lettek, megyei, országos és nemzetközi viszonylatban is jegyzett sportolókat neveltek. „Emlékszel, milyen boldog voltam, amikor Ernő fiam középiskolai tanár lett?” – mondta, szemében a megnyugvás könnycseppjével.
Szakmai tudása alapján több szakkönyv lektorálására is felkérték: munkáját ezekben az esetekben is precizitással, a mások véleményének a tiszteletben tartásával végezte.
Kitüntetésein végigtekintve egy olyan személyiség jelenik meg, aki energiáit, tudását önzetlenül adta a köznek.

Kitüntetései: A Testnevelés és Sport Kiváló Dolgozója (1960); Szabolcs-Szatmár m. Tanács Kiváló Társadalmi Munkáért (1977); A Magyar Népköztársaság Minisztertanácsa Kiváló Társadalmi Munkáért (1979); A Magyar Népköztársaság Minisztertanácsa Kiváló Társadalmi Munkáért (1983); Pedagógus Szolgálati Emlékérem (1995); Nyíregyháza Város Sportjáért Kovács (Bütyök) József Díj (1997); „MEFS Arany Plakett Az Egyetemi-Főiskolai Sportért” (2007). A Magyar Egyetemi-Főiskolai Sportszövetség döntése alapján posztumusz kitüntetésben részesült az egyetemi, főiskolai kézilabdasportban több évtizeden át kifejtett, kiemelkedően eredményes szakmai és szervező tevékenysége elismeréseként.

„Gyermeki fogékonyság és érett kritika, féltve szerető megértés és következetesen kemény követelés, felszabadultan őszinte játszani tudás és súlyosan felelős cselekvés, részvétel és felülemelkedés, közelség és távolságtartás, konkrét részletekbe hatoló realitásérzék és távoli eszmények meggyőző megjeleníteni tudása egyszerre, mind együtt” volt jellemzője, úgy, ahogyan *Rókusfalvy Pál* A testnevelő tanárrá válás című könyvében meghatározta a nevelő központi szerepét.

Forrásanyag:

- A Nyíregyházi Főiskola Irattára
- Ifj. Sallai Ernő középiskolai tanár által rendelkezésre bocsátott adatok
- A tanítványok visszaemlékezései

Kovács László
Nyíregyháza-Borbánya

SÁNDOR GÁBOR (Hajdúszoboszló, 1927. augusztus 22. – Debrecen, 2010. augusztus 27.): tanító, általános iskolai tanár, igazgató.

Édesapja kovácsmester kisiparos, édesanyja háztartásbeli volt. Mint egyetlen gyermeküket egyszerűen, de szeretettel nevelték. A református elemi népiskola öt osztályát és az állami négyéves polgári iskolát Hajdúszoboszlón végezte. 1942-től a Református Kollégium tanítóképzőjének tanulója volt Debrecenben. Az első két évet vonattal, bejáró tanulóként járta. Akkor még nem volt buszjárat Hajdúszoboszlón naponta. Mint minden bejáró diák, reggel kiment az állomásra gyalog, s vonattal Debrecenbe, onnan gyalog az állomásról az iskolába. Este ugyanezen az úton ugyanígy haza, ez naponta 8-9 km gyaloglás volt. Télen-nyáron a hét hat napján tanítási időben.
Másodikos korában, 1944. március 31-én a tanévet bezárták a németek Magyarország március 19-i megszállása után. A front október végére már Hajdúszoboszlón és Debrecenen is átvonult, s november végén újra megkezdődött a tanítás háború utáni körülmények között. Bejárás vonattal lehetetlen volt, a debreceniek adtak szállást, étkezést természetbeni fizetségért. Melasz, olaj, zsír, szalonna, krumpli, liszt stb. volt a fizetség. Az ötödéven már a kollégiumban lakott, de ott is természetben kellett a térítési díjat fizetni, annak ellenére, hogy 1946 augusztusában megjelent az inflálódott pengő helyett a forint. A diákok úgy is hozzájárultak az iskola fenntartásához, hogy a Gúti erdőben erdőirtásban vettek részt, a kitermelt rönkfa egy része az iskoláé, a gally a tanulóké lett.

1946-ban Csenki Imre tanár úr is visszatért a fogságból. Nagy ambícióval alapította meg a kollégiumi kórust, mely vegyeskar volt. Hamar országos hírnévre tett szert az énekkar. Debrecenben és vidéken (Földes, Veszprém, Hajdúnánás, Pápa, Szombathely) is hangversenyeket rendeztek. A képesítő vizsgát 1947 júniusában tette le, jó eredménnyel.
Első munkahelye 1947 szeptemberberétől Oros. Itt egy hadifogoly tanítót helyettesített, az 1-6. osztályban tanított 30 tanulót. Közben pályázatot adott be Öcsöd-Körösöntúlra, az akkor két tanerős iskolába.
A Csenki-kórussal tavasszal 8 napos svájci koncerten vett részt.
Az öcsöd-körösöntúli részben osztott 1-4. és 5-8. osztályos iskolában 3 évet töltött (112 tanuló). Innen bekerült Öcsöd községbe. Jelentkezett a Szegedi Pedagógiai Főiskola matematika-fizika levelező szakára. 1953. július 27-én kitűnő eredménnyel általános iskolai tanári oklevelet szerzett. 1951-től 1976-ig, 25 évig tanított Öcsödön. Volt osztályfőnök, kultúrotthon-igazgató, sportköri elnök, tanácstag, bérfizető stb. 1957-től igazgatóhelyettes, 1962-től igazgató. 1957-től gimnázium is létesült.
Közben 1952-ben megnősült. Felesége, Nagy Magdolna magyar-történelem szakos tanár. Életüket nem teljesíthette ki gyermekáldás, csak részben pótolhatta a 43 év alatt tanított több ezer tanítvány.
1967-ben meghalt édesapja, és idős édesanyjáról kötelességének érezte gondoskodni. 1976 tavaszán a Művelődésügyi Közlönyben hirdetés jelent meg a Hajdúszoboszlói Mezőgazdasági Szakmunkásképző matematika-fizika és magyar-történelem tanári álláshelyre. Így kerültek haza. Három év múlva közismereti igazgatóhelyettes lett. 1989-ben kérte a házaspár a nyugdíjazását.
Igazgatói, felettesei mindig a legnagyobb elismeréssel nyilatkoztak róla:
„Átlagon felüli eredménnyel tanította a fizikát. A tanulók jól tudják a tantervi anyagot. A tanultakat a gyakorlati élet megnyilvánulásaival is helyesen kapcsolják össze. Fizikai ismereteiket a nevelő sokoldalú szemléltetése alapján gyűjtötték össze. Alapos szakmai tudással rendelkező nevelő. Logikus gondolkodásra neveli tanítványait. A követelmények végrehajtását következetesen ellenőrzi. Határozott nevelői egyéniségével, biztos óravezetésével példás fegyelmet tart, és ezzel biztosítja a jó osztálymunkát. A nevelőtestület motorja. Tudását kartársainak is átadja. Ha valami vita van, szívesen fordulnak hozzá, mert Öcsödön az az általános megállapítás, hogy »majd megmondja Sándor Gábor«.
Alaposan ismeri az iskolai alapdokumentumokat és az oktatásügyre vonatkozó jogszabályokat. Elemző, ellenőrző tevékenysége példamutató. Bátorítja nevelőit új módszerek bevezetésére, az alkotó kezdeményezésre. Vezető munkáját az igényesség, következetesség, a céltudatosság jellemzi. Nagy gondot fordít a pedagógusok szakmai képzésére. Sokat fáradozik az oktató-nevelő munka tárgyi és személyi feltételeinek biztosításán."
Kitüntetései:
- Oktatásügy Kiváló Dolgozója 1974.
- A Munka Érdemrend bronz fokozata 1975.
- Kiváló Munkáért 1981.
- Magyar Zenekultúra Szolgálatáért Emlékérem 1981.
- Elismerés Szakszervezeti Munkáért 1986.
- Öcsöd Nagyközségért Emlékérem 1985.
- Kiváló Munkáért Emlékérem 1983.
- Gyermekekért Emlékérem 1985.
- Aranydiploma 1997.
- Gyémántdiploma 2007.

Forrásmunkák:

- Igazgatók – Vass Lajos, Varga Ernő, Dióssy Tibor – minősítései
- Családtagok, barátok visszaemlékezései

Sándor Gáborné
Kiss Lajosné
Hajdúszoboszló

SÁNTA JÁNOS (Fehéregyháza [ma Románia], 1917. március 14. – Budapest, 2007. március 15.): tanító, igazgató, általános iskolai tanár, népművelő.

Sánta János tanár úr ahhoz a nemzedékhez tartozott, amelynek életébe sokszor szólt bele a történelem. Ezt az „adottságot" nemzedéktársai természetesen nagyon különbözőképpen élték meg, Sánta János egy ritka típust testesített meg, pályája talán ezért is tanulságos életmodell.

Erdélyben, a Nagyküküllő megyei Fehéregyházán született az első világháború idején.
Édesapja vasutas családból származott, aki maga is a vasúthoz került, különböző fizikai munkákat végzett, majd szorgalma révén kiemelték pályaőrnek. Édesanyja felmenői iparosok voltak. Sánta János a család második gyermeke volt, nővére 10 évvel volt idősebb nála.

A trianoni békekötés után a családot súlyos egzisztenciális válságba sodorta, hogy édesapja nem volt hajlandó letenni az esküt a román kormánynak, ezért néhány családdal együtt, nyitott vagonokban egyszerűen áttették őket a határon. Néhány évig, mint menekültek, vagonokban, különböző Szabolcs és Borsod megyei vasútállomásokon laktak. Majd 1923-ban Nagykállóban lakáshoz jutottak, Sánta János itt kezdett iskolába járni, de továbbra is az akkori vasutas családok tipikus vándoréletét élték. Rövid ideig laktak Leveleken, ez azért volt emlékezetes számára, mert innen mindennap 3 km-re kellett gyalogolni a besenyődi iskolába.
Közben a család is gyarapodott, ő is 10 éves volt, amikor Ferenc öccse megszületett.
Sánta János elemi iskolába is több községben járt, majd a polgári iskola III. osztályától már „csak" Borbányáról kellett a városba, Nyíregyházára bejárni.
Borbányán már egy egyszobás házat vettek, a hozzátartozó „egynyilas" (600 négyszögöles) szőlővel. Sokat kellett dolgozniuk, és amikor már jobban éltek, apja gyakran betegeskedett, idő előtt kellett nyugdíjba vonulnia. A család mégis úgy látta jónak, hogy a gyermekeknek tovább kell tanulniuk.
Sánta János a nyíregyházi tanítóképző tanulója lett. Jól tanult, kiválóan zongorázott. Magántanulók korrepetálásával, szalonzenekarokban, tánciskolákban vállalt zenéléssel a képzős diák is hozzájárult a családi jövedelem kiegészítéséhez. Ezeknek a különmunkáknak a tapasztalataira később is szüksége volt, hiszen az 1936-os képesítőzés után hosszú ideig nem kapott végleges állást, csupán iskolai nevelők ideiglenes helyettesítését végezhette – sokszor fizetés nélkül is –, hogy így lehessen elsőbbsége a végleges kinevezésnél.
Ezek a kisegítő- és helyettes tanítóskodások és a mellettük végzett alkalmi munkák viszontagságai nem törték meg, inkább megedzették. Azt, hogy munkáját mindig tisztességgel végezte, két minősítése is igazolja.
Fusz Pál iskolaszéki elnök 1938. március 2-án, azt írja Sánta Jánosról, aki báró Molnár Viktor gazdaságában, a nagyszállástanyai iskolában tanított, hogy
„…nehéz munkáját nagy szorgalommal, szeretettel, odaadással látta el. A gyerekek az ő keze alatt örömmel tanultak, tanítójukat szerették, s még a leggyengébb is igyekezett kötelességét jól teljesíteni." Az iskolaszéki elnök köszöni a tanító úr „kifogástalan, elsőrangú tanítói működését."
Majd az oros-nyírjesi uradalmi iskolában 1938. szeptembertől 1939 októberéig eltöltött évéről kapott minősítésében ez áll:
„A gyermekek tudása és szorgalma meglepő magas színvonalat ért el. A gyermekek viselkedése és megjelenése is elárulja, hogy tanítójuk lelkiismeretesen foglalkozott velük…"
Itt is sajnálattal váltak el tőle.
Innen vonult be tényleges katonai szolgálatra a kassai II. gyalogos zászlóaljhoz, két évre.
A katonai szolgálat után kapja meg az első rendes tanítói kinevezését Vitka községbe, a református elemi népiskolába. Csak egy félévet taníthatott, mert a háborús mozgósítás miatt 1942 februárjában újra behívták katonának. Zászlósi rangban volt egységéhez, Kassára vezényelték.
Az erdélyi fiatalember itt a Felvidéken találta meg élete párját. A kassai református templomban kötöttek házasságot a pedagógus családból származó Glóz Erzsébettel, 1943-ban. Rövid időre szabadságolták, de a nyilvántartó tiszti szakképzettségére szükség volt, így egészen

1945 áprilisáig katona volt. Mint családos embert magánházaknál helyezték el. A gyermekkori és a helyettesítő tanítói „vándoridők” után harmadszorra is vándoréveket élt át, hiszen ahogyan a front nyugatra haladt, Sánta János is úgy vándorolt családjával, feleségével, felesége édesanyjával, majd a Körmenden megszületett fiával. Szombathelyen egysége már felkészült a bevagonírozásra, amikor a laktanyában járvány tört ki, ezért őt már be sem engedték. Az egység elindult Nyugatra, a Sánta család pedig Magyarországon maradt.

1945 áprilisában még néhány hétig részt vett Körmend város újjáépítési munkáiban, majd elindulhattak a szétzilált országban – hazafelé. Többnyire tehervonattal, viszontagságos út után érkeztek meg Nyíregyházára, majd Mátészalkára. Innen pedig gyalogosan, a babakocsit tolva érték el Vitkát. A község határában már folytak a tavaszi munkák, az emberek örömmel ismertek a jövevényekben a tanító úrékra. A tanítói lakás a berendezési tárgyakkal és az iskola épségben várta őket.

Vitkán az államosításig látta el a kántortanítói feladatokat, majd igazgatói megbízást kapott. Az iskolai munka mellett hamar kézbe vette a község kulturális életének fellendítését. Színjátszó csoportot szervezett, a bemutatott darabokkal bejárták a környéket, az előadások bevételéből megalapította a községi könyvtárat, amelynek a vezetője is lett, később népművelési ügyvezetőként, illetve kultúrotthon-igazgatóként az egész község oktatási és felnőtt-nevelési életének fő irányítója lett. Nemcsak irányított, a konkrét munkát sem mellőzte, volt énekkarvezető, MHSZ-kör vezető, csapata országos bajnokságot is nyert, Prágában egy nemzetközi versenyen II. helyezést ért el. Több ciklusban a helyi tanácsnak és a végrehajtó bizottságnak is tagja volt.

Széles körű társadalmi tevékenysége mellett folyamatosan képezte magát. 1947 és 1949 között szakosító tanfolyamra járt Debrecenbe, és magyar, történelem és ének szakos szaktanító lett, majd 1952-ben az Egri Pedagógiai Főiskolán magyar-történelem tanári oklevelet szerzett.

A Vitkán eltöltött másfél évtized a szakmai és emberi kiteljesedés időszaka volt számára.

Sikerei helyszínéről 1960-ban hívták be a Megyei Tanács Művelődésügyi Osztályára, Nyíregyházára népművelési főelőadónak, ahol a munkaköre a könyvtárügyek és az ismeretterjesztés lett. Később csoportvezetővé, majd osztályvezető-helyettessé nevezték ki. Főállása mellett évekig ellátta a MESZÖV népművelési szakreferensségét is. Felesége a Járási Tanács Művelődésügyi, majd Pénzügyi Osztályán kapott állást, később pedig a nyíregyházi alsó fokú oktatási intézmények 5. sz. gondnokságának lett a gondnoka.

Sánta János az „életközeli” vitkai évek után egy merőben más közegbe került. A megyei közigazgatás a 60-as évek közepétől a 70-es évek közepéig a kompetenciák átrendeződésének idejét élte, a megyeháza légköre is több történelmi korszak hangulatának ötvözete volt. Az oktatásban és a népművelésben a reformok, a nagy társadalmi viták és a számszerű eredményekkel „igazolt” fejlődés-hajszolás álltak a középpontban. Ebből következően mindenkitől elvárták és számon tartották a „szakmai-emberi-politikai-ideológiai” fejlődését. Mindezeknek a kívánalmaknak Sánta János nagyon egyénien felelt meg, nem volt hajlandó, de neki nem is kellett bizonygatnia az alkalmasságát, nem kellett látványosan „fejlődnie”, csupán a felkészültsége, a rendíthetetlen nyugalmat, kiegyensúlyozottságot árasztó egyénisége, tiszteletet parancsoló emberi tartása elegendő volt ahhoz, hogy „fentről” is elfogadják, munkatársai, beosztottai pedig elismerjék vezetői kvalitásait. Pedig szinte mindenben különbözött a kor népművelői, és főképp vezetői ideáljától. Vagy talán pont ez volt az igazi erénye.

A 60-as, 70-es években a népművelésben visszsza-visszatérő vita a „kettős irányítás” kérdése. Ami a valóságban igazán többszörös irányítást jelentett. A tanácsok művelődésügyi osztályai az elvi irányítást és a szakmai ellenőrzést látták el, az intézmények azonban anyagilag a helyi tanácsoktól függtek, míg a módszertani segítséget a járási, illetve megyei művelődési központok nyújtották. Mivel a népművelés társadalmi presztízse mélyen alatta volt annak a szintnek, amelyet a párt- és állami kultúrpolitikai irányelvek hirdettek, még annak is, amelyet a népművelési szakma joggal elvárhatott volna, állandóak voltak a belső illetékességi viták, amelyeket fentről, időnként tudatosan is, továbbgerjesztettek.

Sánta Jánosnak talán az volt az egyik legnagyobb eredménye az új beosztásában, hogy ő és

közvetlen környezete ezektől az álvitáktól és presztízs-vetélkedésektől teljesen mentes maradt. Ő világosan látta az elmélet és gyakorlat viszonyát, tudta a kettő közti átjárás illemszabályait, és csak a legkikerülhetetlenebb vitákba ment bele, de akkor is higgadtan, korrekt érvekkel. Ennek az emberi tartásnak volt egy kockázatos következménye: csak a legszükségesebb vidéki látogatásokra ment el.

Pedig sehol nem fogadták idegenként, „megyei elvtársként", de ha lehetett, kerülte a protokollt, nem szeretett szerepelni. Két munkahelyi minősítése is hiányosságként jegyzi meg a ritka vidéki ellenőrzéseket: „…gyakrabban kell intézményeknél megjelennie, a dolgozók problémáiról elbeszélgetnie."

Minden más vonatkozásban azonban ezek a minősítések elismerőek. Mindkét dokumentum a szakmai hozzáértését, az erkölcsi tulajdonságait taglalja: „becsületes, egyenes, őszinte", a megnyerő egyéniségét: „szerény, udvarias nyugodt, komoly", majd: „véleményét mindig megfelelő formában nyilvánítja ki".

Szakmailag, emberileg mindenképpen megbízhatónak tartották. Az összegzésnél pedig – mint pártonkívülitől illett is elvárni – megjegyzik, hogy „intézkedései határozottak, világosak, önálló gondolatai vannak, azonban több kezdeményezést várhatunk el tőle."

A sommás, pozitív és helytálló jellemzésen túl azonban több rejtély is volt a Sánta János-i emberi és vezetői kép mögött. Amiről nemigen beszélt, de nagyon tudatosan élte meg. Számára a vezetői adottság nem volt különleges kérdés.

Meghatározó eleme a bizalom volt. És mivel őbenne a korábbi viszontagságos élettapasztalatai ellenére is teljes bizalom volt munkatársaival szemben, azt tartotta legfontosabbnak, hogy beosztottai bízzanak őbenne. Igazi csapatjátékos volt, minden vezetői manír nélkül. Abban az időszakban a művelődésügyi ellenőrzések között központi helyet foglaltak el a nagy, ún. tematikus ellenőrzések, amelyek során egy intézményben vagy az alárendelt tanács művelődésügyi osztályán 8-10 szakterületet vizsgáltak egy rövid idő alatt, majd a sok részanyagból egy 60-100 oldalas összefoglaló jelentés készült, amelyet egy többórás értekezleten kellett a vizsgált intézmény dolgozóival megvitatni. Ha Sánta János vezette ezeket a vizsgálatokat, nem a máshol szokásos feszültség volt a jellemző, hanem a kollegiális légkör. A különböző színvonalú részanyagokból minden ceremónia nélkül készített összesítést, amellyel szemben kevés kollégának lehetett ellenérzése.

Ha az ő csoportját minisztériumi szintű szervek ellenőrizték, nem kereste a kibúvókat, nem ködösített, beosztottait is arra inspirálta, hogy a valós helyzetről adjanak számot, az elvégzett munka pedig magáért beszél.

Tárgyalási stílusa is mentes volt minden divatos népművelői póztól. Nem diktálni, hanem megbeszélni akart, meggyőzni pedig arról, hogy amiben közösen megállapodtunk, azt tisztességgel valósítsuk meg.

Arról sem beszélt, még a legszűkebb környezetében sem, hogy rendszeresen képezte magát, de munkatársai az elejtett egy-két mondatos megjegyzéseiből is érezték, hogy a legfrissebb szakirodalmat mindig átnézte. Néhány hosszabb elméleti tanulmánya is azt bizonyítja, hogy fontosnak tartotta a szakma egészének véleményét szemrevételezni, és a sajátját ezek között reálisan elhelyezni. Ezeket az írásokat néhány évtized múlva újraolvasva, rögtön kitűnik, hogy véleménynyilvánításának szerény, kulturált megfogalmazása mögött milyen markáns társadalomkritika is megjelent, sőt ezek egy része még ma is aktuális.

Egy 1969-es tanulmányában pl. (Csak alapos rendezés viheti előbbre a népművelés ügyét. Szabolcs-Szatmári Szemle 1969. 4 sz.) az után, hogy részletesen elemzi a szakma belső problémáit, a népművelők felelősségét, azt is kimondja, hogy a népművelés hatókörét sem az elmélet, sem a gyakorlat nem döntötte el, s ha a társadalom nem biztosítja a megfelelő feltételeket a népművelés számára, nem is követelhet többet tőle. A híres országos népművelési konferencia előtt ennek a megfogalmazása sokkal bátrabb kiállást jelentett, mint ahogyan az ma látszik. Sánta János felfogása nemcsak bátor volt, hanem reális és korszerű is.

Nem szerette az élet túlbonyolítását sem. Fel is teszi az álproblémákon rágódóknak szánt költői kérdését: „miért ne lehetne a nyereségérdekeltségi elvet összeegyeztetni egy egységes kultúraérdekeltséggel?" De ugyanilyen természetesnek tartotta a hozzá szakmai gyakorlatra jött egyetemi és főiskolai hallgatóknál feloldani az elméleti képzés és a gyakorlat távolságából adódó megdöbbenéseket, kiábrándulásokat. Nem dra-

matizálta a fenti ellentmondást, szűkszavú tanácsokat adott, és minden kezdő kollégánál azt emelte ki, amit az illető erényének látott.
Nem tudták magukkal ragadni a divatos, látványos ötletek, mindig megmaradt a praktikum, a realitások síkján. Annak ellenére, hogy keveset járt vidékre, mindig megtalálta a módját, hogy a falusi művelődés feltételeinek javítását elősegítse. Nagyra értékelte azokat a pedagógusokat, akik minden szabadidejüket a falu kulturális felemelésére áldozták, ha csak tehette, meglátogatta a járási tanácsok mezőgazdasági osztályait, a tehetősebb tsz-eket, inspirálta őket a törvényben meghatározott kulturális alap célszerű felhasználására. Tapasztalatait bőséges példatárral illusztrált tanulmányban összegezte is *A közművelődési munka megyénk termelőszövetkezeteiben* címmel (Szabolcs-Szatmári Szemle, 1972. 2. sz.). Kimutatta, annak ellenére, hogy a tsz-ek nagy része papíron ki tudja mutatni, hogy a törvények szerint költi el a kulturális alapot, nem megnyugtató a kép, hiszen „az arányok mégsem jók". Az ő tárgyilagos kritikáját több évtizedes munkássága hitelesítette.
Az el nem kerülhető köszöntőkre, megnyitókra, bevezetőkre szinte műgonddal készült. Folyamatosan gyűjtötte az adatokat, az országos, a megyei és a helyi példákat. Egyfajta állásfoglalással ért fel, hogy abban az időben, amikor a vezetők többségének a beosztottai írták a beszédit, Sánta János mindig a saját szövegeit mondta el. Ezek frazeológiája így biztosabban mentes maradt a kor ideológiai és egyéb szóvirágaitól.
1971. március 1-jétől 1977. május 1-jei nyugdíjazásáig osztályvezető-helyettesi beosztásban dolgozott. Aki ezekben az években ismerte, munkatársa volt, elképzelhetetlennek tartotta volna, hogy milyen eseménydús, küzdelmes évtizedeket élt át. Később sem volt tagja egyetlen pártnak sem, de erről nem is beszélt, ha felhozták neki, elegánsan kitért, sem előnyeiből nem kért, sem hátrányait nem emlegette fel. Jellemző hogy a 70-es években írott önéletrajzában, ahol tömören a családjáról is ír, a testvéréről szóló egy mondat végén ez áll: „…jelenleg párttag". Ritkán lehetett érzelmeket leolvasni az arcáról, mégis egy-egy hosszú vonat- vagy kocsiút során élményszámba ment beszélgetni vele. Feltűnően tömören beszélt, nem ködösített, de nem is tárulkozott ki.
Nyugdíjazása után is tevékeny életet élt, de ebben már a család foglalta el a fő helyet. Így került sor arra is, hogy Nyíregyházáról fia családja után Monorra költöztek. Monoron is természetességgel beilleszkedett a szűkebb környezetébe, megtalálta azokat az embereket, akikkel szót válthatott. Ezekben az években a volt tanítóképzős osztálytársaival élénk kapcsolatot tartott, szervezte találkozóikat.
A nyíregyházi Bessenyei György Tanárképző Főiskolán vehette át az arany-, ezüst- és gyémántdiplomáját.
Rövid ideig volt beteg, 2007. március 15-én, nemzeti ünnepünkön, egy nappal 90. születésnapját követően a MÁV Kórházban halt meg.
Sánta János életútja nem szokványos. Megpróbáltatások, családi tragédiák után is megőrizte emberségét, hitét, tenni akarását. Teljes életet élt, mindig számíthatott környezete tiszteletére, családja szeretetére, saját lelki békéjére.

Forrás:
- A Szabolcs-Szatmár Megyei Tanács iratai
- Ifj. Sánta János visszaemlékezései,
- Szabolcs-Szatmári Szemle c. folyóirat 1969-1972. évfolyamai,
- Személyes ismeretség

Dr. Szabó Géza
Nyíregyháza

SÁRDI BÉLA (Rakamaz, 1920. január 31. – Nyíregyháza, 1993. június 8.): tanítóképző intézeti tanár, tanszékvezető.

Szülei és a rokonsága paraszt származásúak. Apja 1956-ban halt meg a megerőltető munkák következtében. Édesanyja termelőszövetkezeti nyugdíjas volt. Hárman voltak testvérek. Hamar megismerkedett a paraszti munkával, gyermekkorától segített szüleinek.
Rakamazon végezte el az elemi iskolát, ahol igen hamar megszerette az olvasást, a könyveket. Mindvégig kitűnő tanuló volt. Szülei anyagi helyzete miatt csak polgári iskolába járhatott Tokajba, az utat naponta oda-vissza gyalog tette meg.
A polgári iskola elvégzése után a nyíregyházi tanítóképzőbe iratkozott be, ahova viszont már vonattal járt be mindennap. Ez se volt könnyű,

viszont az utazási időt tanulásra, olvasásra ki tudta használni.

Nyári vakációja mindig munkával telt el, részint szüleinek segített, részint korrepetálta a gyengébb tanulókat.

A jeles tanítói diploma megszerzése után szülei tiltakozása ellenére beiratkozott a szegedi Tanárképző Főiskola magyar-történelem szakára, ének-zene kiegészítő szakkal. Ezt is kiváló eredménnyel végezte el 1944-ben. Szegeden tovább folytatta tanulmányait az Apponyi Kollégiumban, ahol már 1945-ben tanítóképző intézeti tanári oklevelet szerzett magyar irodalomból.

1946-ban vette el Balogh Borbála kémia szakos tanárnőt. Két fiuk született: Sándor 1948-ban (gépészmérnök, közgazdász), Béla 1949-ben (fogorvos). Hat unokának és négy dédunokának örülhetett.

Kiváló családapa, gyermekeit, unokáit imádó szülő és nagyszülő volt.

1945 januárjától áprilisig tanított az akkor tanárhiánnyal küzdő nyíregyházi Tanítóképző Intézetben.

A fiatal tanár a volt tanárai között eleinte feszültnek érezte magát, de egykori tanárai igen sokat segítettek neki a beilleszkedésben.

A diákokkal igen jó kapcsolatot teremtett. A 40-es évek közepén mutatkozott meg Váci Mihály költői hajlama, s mivel a tanítóképző növendéke volt, igen sokat beszélgettek, bizalommal mutatta meg verseit fiatal magyartanárunknak. Sárdi Béla első nagy sikerélménye Czine Mihály hodászi származású tanuló irodalom iránti érdeklődésének felismerése, útjának egyengetése egészen az egyetemig. Később ebből a tanár-diák viszonyból nagy barátság alakult. Irodalomórái rendkívüliek voltak, mert nemcsak a kötelező tananyagot tanította, hanem kortárs írókról, költőkről is sokat beszélt. Czine Mihály ekkor általában bekapcsolódott a megbeszélésbe, mert nem tartotta elég hazafiasnak az akkor megjelent írásokat, s hiányolta, hogy a határon túli magyar költőkről, írókról szinte semmit nem tudunk. Tanár úr engedte a vitát kibontakozni, többen is bekapcsolódtunk. Azt, hogy miért csak keveset tudunk, illetve hallunk a határon túli magyar költőkről, írókról, csak sejtette velünk.

1952-ben részt vett az Oktatási Minisztérium magyar irodalmi tankönyv pályázatán, s munkáját III. díjjal jutalmazták.

1954-ben megbízták a nyíregyházi Megyei Könyvtár vezetésével. Munkáját nagy igyekezettel és pontossággal végezte, bár mindig sajnálta, hogy a pedagóguspályát ott kellett hagynia. Könyvtáros korában elvégezte a könyvtár szakot is.

1957-ben végre sikerrel járt kérése, a „Zrínyi Ilona” Gimnáziumba került, majd innen 1961-ben az akkor már felsőfokúvá vált Tanítóképző Intézetbe.

Itt tanárként, majd 1967-től vezetőtanárként munkálkodott. 1970-ben a tanítóképző beolvadt a helyi tanárképző főiskolába, s így ezen intézmény keretei között dolgozott a Tanítói Tanszéken. 1976-ban tanszékvezetővé nevezték ki.

Oktató-nevelő munkájára jellemző volt az igényesség és az újra, jobbra, korszerűbbre való törekvés. A hallgatók igényes olvasóvá nevelésében igen sokat fáradozott. Az anyanyelvi oktatás korszerűsítésében sok hasznos javaslatot fogalmazott meg, melyeket országos szintű konferenciákon is képviselt.

Emberi magatartása, kapcsolata a tanszéki oktatókkal és hallgatókkal mértéktartó, komoly, a pedagógusképzés ügyét szenvedélyesen szolgáló, segítőkész volt.

Kartársi segítséggel fogadta és kapcsolta be az anyanyelvi tantárgy-pedagógiai oktatásba a tanszékre kinevezett fiatal tanárokat. Igen jelentős részt vállalt az intézményben folyó levelező, illetve esti tagozatos óvónőképzésben, akikkel éppoly gonddal és odaadással törődött, mint a tanító szakos hallgatókkal.

1969-ben a Tanítóképző Intézet Tudományos Bizottságának elnöke lett. Lelkiismeretesen látta

el ezt a feladatot is. Saját tudományos kutatási témán dolgozott *Az alsó és felső tagozat irodalomtanításának egysége* címmel.
Tudományos és közéleti tevékenységéből kiemelkedő előadása volt a Gárdonyi-emlékünnepségen, amelyet a sárospataki tanítóképzőben tartottak, 1963-ban. Hosszú időn keresztül foglalkozott a két világháború közötti magyar irodalommal.
Folyamatosan jelentek meg irodalmi vonatkozású írásai a helyi napilapban, valamint a Szabolcs-Szatmári Szemlében. A Tanítóképzők Tudományos Közleményeiben megjelent szakmai vonatkozású cikkek állandó lektora, ezenkívül a népművelés munkájának megyeszerte ismert szakértője és művelője is volt. A TIT-szervezésű irodalmi előadások, különféle szintű szavalóversenyek állandó zsűritagja volt.
Tanszékvezetőként kiemelkedő irányító, szervezőmunkát végzett a tanítóképzés korszerű megvalósítása érdekében. Nagy figyelmet fordított a tanítóképzés főiskolai szintű megoldására, a tanszék oktatóinak színvonalas munkájára, önképzésére (sajátjára is), tudományos fejlődésére, a gyakorlóiskolai szakvezető tanítók továbbképzésére. Munkatársai elismerték, tisztelték és követték iránymutatását.
1993. június 8-án hunyt el.
Fontosabb publikációi:
- *Váci Mihály útja* (Szabolcs-Szatmári Szemle 1964. 2. sz.)
- *Tanárképző Főiskolák Tudományos Közleményeiről* (társszerző) (Sz-Sz. Szemle, 1967. 1. sz.)
- *Krúdy emlékkönyv* (Szabolcs-Szatmári Szemle, 1968. 3. sz.)
- *A hűség költője, Váci Mihály: Százhúszat verő szív* (Sz-Sz. Szemle, 1971. 3. sz.)
- *Problémamegoldó gondolkodás és nyelvtanítás* (Tanárképző Főiskola Tud. Közl.)
- *Váci Mihály prózája* (Sz-Sz. Szemle, 1972. 3. sz.)
- *Megyénk bemutatkozása az Alföld hasábjain* (Sz-Sz. Szemle, 1973. 4. sz.)
- *Az állami tanítóképzés kezdetei Nyíregyházán* (Sz-Sz. Szemle, 1977. 3. sz.)
- *Gondolatok az iskolai gyakorlat tartalmi kérdéseiről.* Gyakorlóiskolai munkaközösség-vezetők országos tanácskozása (Nyíregyháza, 1977., Kecskemét, 1978. OM. Pedagógusképző Osztály kiadványa, 39 – 47. o)
- *Az anyanyelvi oktatás korszerűsítésének műhelyében* (Ped. Műhely, 1979. március)
- *Az anyanyelvi-irodalmi képzés jelene és jövője tanítóképzőinkben* (Győri Tanítóképző Főiskola kiadványa 1979.)
- *Tanítóképzésünk és az új általános iskolai tanterv megvalósítása* (Pedagógusképzés, 1978. 3. sz.)
- *Illyés Gyula művészetének tanúságtétele a korszerű hazafiság mellett* (Kaposvári Tanítóképző Főiskola kiadványa, 1979.)

Kitüntetései:
1956: Szocialista Kultúráért érem
1976: Oktatásügy Kiváló Dolgozója
1981: Munka Érdemrend ezüst fokozata

Források:
- Nyíregyházi Főiskola irattári anyaga
- Volt tanítvány visszaemlékezése

Bartha Dénes
Nyíregyháza

SÁRDI BÉLÁNÉ Balogh Borbála Ilona (Csanádpalota, 1919. szeptember 24. – Nyíregyháza, 2000. november 09.): polgári iskolai tanár, tanítóképző intézeti tanár, tanszékvezető főiskolai docens.

Csanádpalotán született Balogh Sándor kövezőmester és Hangai Etelka gyermekeként. Családi örökségként kapta, vitte magával a tanulás, a tudás, a munka tiszteletét, akaraterejét és ízes, összetéveszthetetlen hangszínét, kiejtését.
Iskoláit Szegeden végezte. A polgári iskola után a tanítóképzőben folytatta tanulmányait. 1938-

ban kapott tanítói oklevelet, ám ebben az időben tanítónőként nem tudott elhelyezkedni. Beiratkozott az Állami Polgári Iskolai Tanárképző Főiskola kémia-biológia-földrajz szakára. Hallgatói teendőin túl szívesen vállalt professzorai mellett demonstrátori munkát főiskolai évei alatt. 1942-ben polgári iskolai tanári oklevelet szerzett.

Újabb két év tanulás következett a Tanítóképző Intézeti Tanárok Apponyi Kollégiumában, ennek eredményeként vette át „vegytan-ásványtan főszakos tanítóképző intézeti tanár" diplomáját. Közben óraadóként állást vállalt a Szegedi Iparostanonc Iskolában, segítve ezzel családja anyagi helyzetén, ahol az öt gyermek nevelését, iskoláztatását fontosnak tartották.

Egy fél évig gyakornokként az Állami Polgári Iskolai Tanárképző Főiskolán maradt, újabb fél évet megbízott előadóként töltött itt. Friss szakmai, szaktárgyi ismeretekkel, egyre gazdagodó gyakorlati tudással, tettre készen, hittel ott állt annak az útnak a kezdetén, hogy megmagyarázza, bemutassa, megértesse: a természet megismerésével az emberi életet is szebbé tehetjük. Megtalálta, megismerte élete párját, Sárdi Bélát, a tanítóképző intézeti tanárt, s a választott úton együtt haladtak, különböző területen, ugyanazt a hivatást gyakorolva, egymást kiegészítve, segítve nevelték két fiukat – Sándort, Bélát – és sok száz tanítványukat.

Rövid ideig Tokajban az Állami Polgári Iskolában kapott állást, ezt követően mindvégig Nyíregyházán dolgozott. A Tanítóképző Intézetben tanított biológiát, kémiát, földrajzot, vezetett pedagógiai gyakorlati foglalkozásokat kis megszakítással tizenkét éven át.

1957-ben a Tanítóképző Intézet megszűnését követően került a Kölcsey Ferenc Gimnáziumba, ahol tíz évet töltött el, majd pályázatot adott be a Tanárképző Főiskola által meghirdetett adjunktusi állásra. Pályázatát mind a Főiskola, mind a Művelődésügyi Minisztérium elfogadta, így 1967 szeptemberétől nyugállományba vonulásáig itt végezte oktató-nevelőképző munkáját.

1967-ben indult a matematika-kémia szakos tanárképzés a fiatal Tanárképző Főiskolán. A kémia tanszék egyetlen fő ebben az évben. Ő a vezető, a beosztott, a tanár, az adminisztrátor, a laboráns, az anyagbeszerző s a tíz-egynéhány főből álló, az ország különböző településeiről érkező, a főiskolai rendszerben még nem akklimatizálódott fiú és leány „pótanyja", Sárdi Béláné, Bora néni. Egész életre szóló muníciót kaptunk tőle! Kemény volt, szigorú, sokat követelt, de sokkal többet adott. Kitartásra, nyitottságra, kötelességtudatra, együttműködésre nevelt bennünket.

1969-ben főiskolai docenssé nevezték ki. Bővült a tanszéki oktatói és hallgatói létszám, pozitív alkotói légkörben készítették a tanári pályára, hívatásukra a jelölteket.

Sárdi Béláné tanárnő jól ismerte oktatási rendszerünk egész vertikumát, ismerte az általános iskolai kémiatanítás problémáit, a gimnáziumi természettudományos nevelés gondjait és a pedagógusképzés, továbbképzés helyzetét.

Együtt jelent meg személyében az elméleti, szakmai magas szintű tudás és a praktikus gyakorlatiasság, a komoly, határozott következetesség és a közvetlenség, az új iránti nyitottság és a hagyományok tisztelete.

A kémiatanítás már gimnáziumi tanári munkája idején szívügyévé vált, az is maradt mindvégig. Vallotta, oktató-nevelő munkájával rendre bizonyította a kémia megszerettetésének, megértetésének fontosságát. A lehető legkorszerűbb ismereteket a lehető legmodernebb eszközökkel kívánta megosztani kisdiákokkal, hallgatókkal vagy tanárokkal. A szemléletes oktatás, a tapasztalatszerzés, a kísérletezés nagyon fontos szerepet kapott az óráin. Sokat kísérletezett, ügyesen, természetesen. Valahol ott volt ezekben a pillanatokban a tudomány iránti alázat, a megismerés izgalma, az ember felelőssége.

Fáradhatatlanul harcolt egy modern laboratóriumért a Kölcsey Gimnáziumban, főiskolai tanári kinevezését követően pedig az induló kémia tanszék felszerelése, eszközeinek beszerzése az ő áldozatos munkájának eredménye.

Tanártársaival szakmai munkaközösséget szervezett, ennek vezetője volt. Pedagógiai alkotó munkája itt is megmutatkozott. A közösség kiemelt feladatként az előadási kísérletek tervezésével, szervezésével, elkészítésével, valamint a szakkörök patronálásával és a hátrányos helyzetű, tehetséges tanulók segítésével foglalkozott.

A gimnazista és a főiskolás fiatalok mellett a város felnőtt lakosai is kalandozhattak vele a kémiai ismeretek titokzatosan nehéznek tűnő, ám roppant logikus, rendkívül fontos világában,

hiszen sokrétű népművelési, közművelési feladatot végzett. A TIT-előadások, a Népfőiskola előadásai, a szakérettségi-tanfolyamok, továbbképzések mind olyan lehetőségek, melyeket pedagógusként, felelősen gondolkodó emberként használhatott a kémia vagy más természettudományok népszerűsítésére, szakterülete egy-egy új eredményének ismertetésére, módszertani konzultációkra, eszmecserére.

Modern szemléletű tanárként önképzését, művelődését, mindvégig komolyan vette. Tanulni és tanítani nála szimbiózisban jelentkező fogalmak voltak.

Bekapcsolódott a Magyar Tudományos Akadémia kutatási programjába *„A kémia anyagának és módszerének korszerűsítése”* című témával. Írt szerves kémia tankönyvet, gyakran kérték fel szak- és módszertani cikkek, készülő könyvek, kiadványok véleményezésére.

Részt vett az általános iskolai kémia tantervi reform előkészületi munkálataiban, azok konkrét kimunkálását, bár gyakorlati megvalósítását már csak nyugdíjas pedagógusként követte nyomon. Gazdag tapasztalatát, hatalmas rálátását ismerve én, a kezei között tanárrá váló diák, gyakran kértem és kaptam segítséget tőle ebben az időben.

Magas szintű szakmai munkáját, iskolateremtő gyakorlati tevékenységét, a természettudományok népszerűsítésében mutatott közéletiségét elismerve 1973 júniusában a Művelődésügyi Minisztérium „Az Oktatásügy Kiváló Dolgozója” kitüntetésben részesítette.

1975-ben nyugállományba vonult, gazdag életművet, követendő példát hagyva maga után a kémiatanítás, a tanárképzés területén.

Aktivitása, tevékenysége ezt követően átrendeződött, többet tudott foglalkozni kedvenceivel: gyermekeivel, unokáival, könyveivel, a kerttel, a balatoni házikóval.

Huszonöt évet töltött így el családja körében a 2000. novemberben bekövetkezett haláláig.

Forrás:

- Nyíregyházi Főiskola irattári anyaga
- Volt tanítvány visszaemlékezése

Kulcsár Katalin
Hajdúhadház

SÁRDI (PULCHÁRD) JÁNOS (Szászrégen [ma Románia], 1906. – Budapest, 1982.): gimnáziumi tanár, igazgató.

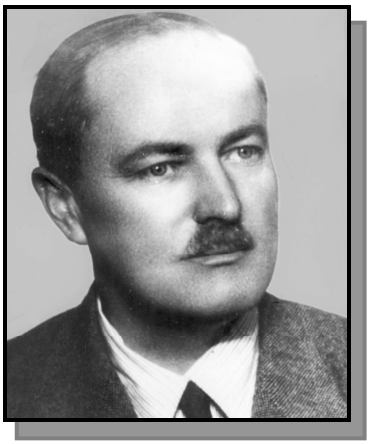

Megtisztelő és felelős feladat egy kiváló nevelőről, iskolákat alapító igazgatóról emlékezni, egyben példaképek közé emelni. Akik még ismertük igazgató urat, nem mérhettük fel, milyen körülmények között és viszontagságos helyzetben végezte dolgát „új” hazája szellemiségének alapozásában, az új ifjúság nevelésében.

Magyarországon három gimnáziumot alapított, azokból kettő viseli Arany János nevét. Az iskolai évkönyvek és a kapott dokumentumok alapján egy rendkívüli pedagógus képe bontakozik ki.

A berettyóújfalui gimnázium létesítése, szervezése érdekében folytatott heroikus küzdelme megalapozta a Bihar megyei apró falvak lakóinak tiszteletét, megbecsülését és szeretetét.

A kevés írásos dokumentum segített munkássága egy részét megismerni. Személyére vonatkozó írásra, önéletrajzra sem a családban, sem alapított iskoláiban nem sikerült szert tenni.

Igazgató úr a Kelemen-havasok alján, Szászrégenben született. Erdély, Székelyföld hazaszeretete, sajátos éltető ereje készítette fel az „Életre”. Személyiségét pályakezdő tanárként a nagy múltú Csíkszeredai Főgimnáziumban eltöltött 13 év olyanná formálta, amely egy életre meghatározó volt, és megnyilvánult sugárzó egyéniségében, az emberek felé áradó szeretetében. Közvetlensége, tartása, rendkívüli pedagógiai képessége predesztinálta a közösségépítő szolgálatra.

Tanári pályáját 1926-ban kezdte az Erdélyi Római Katolikus Egyházmegyei Tanács Csíkszeredai Főgimnáziumában. Főszakjaként tanította a németet, később a magyar és a román nyelvet, majd több osztályban a neveléstant.
Közben két évi (1928-1929) katonai szolgálatot teljesített a román hadseregben. Tanárkodása mellett sok küzdelem árán 1933-ban – a román uralom alatt – Borszéki (Buszek) Gyulával, történelem-földrajz szakos tanárral mint parancsnokok alakították meg a gimnázium cserkészcsapatát, és mindaddig vezették, míg be nem tiltotta működésüket a hatalom. 1940-ben sikerült újra életre hívni a csapatot, így ebben az időszakban cserkészparancsnoki, majd egyháztanácsosi feladatokat is ellátott.
Csík vármegye számos községében népművelő előadásokat tartott, népdalokat gyűjtött. Pedagógiai cikkeket írt az Erdélyi Iskola Lapba. Fontos közéleti szerepet vállalt a magyarság életének formálásában.
1941-ben 13 év szolgálat után megvált a Csíkszeredai Főgimnáziumtól, és a Besztercei Állami Gimnáziumhoz nevezték ki. Erdély e részének visszacsatolása révén kerülhetett – áthelyezéssel – közelebb szülőföldjéhez, de nem sokáig.
1944-ben a háború sodrásával Magyarországra menekült feleségével és három gyermekével. A legidősebb, Judit 16 éves, a fiúk fiatalabbak voltak. Judit később a berettyóújfalui gimnáziumban osztálytársunk lett, és 1949-ben együtt érettségiztünk.
Sárdi János az 1945-46-os tanévben Jászberényben, a Lehel Vezér Gimnáziumban kapott tanári állást.
Berettyóújfaluban ebben az időben nagy dolgok voltak születőben. A Berettyóújfalui Magyar Királyi Állami Gróf Tisza István polgári fiúiskola igazgatója, Meskó Gyula Elek gimnáziumi előkészítő tanfolyamot szervezett intézményében, ahol a tantestület kiváló szaktanárai tanítottak. (A polgári iskola a mai általános iskola felső tagozatának felel meg.)
Az első csoport tagjai magánúton kezdték el az „V. gimnázium” – különbözeti és előírt – tananyagának elsajátítását, és az érvényes vizsgákat a Debreceni Egyesített Fiúgimnázium tanári kara előtt – annak kihelyezett osztályaként – tették le. A tanfolyam időszakában vette kezdetét az új gimnázium létesítésének engedélyeztetése, működési feltételeinek megteremtése.
A kérelmezés többszöri elutasítása után csillant fel remény arra, hogy az „érvényes bizonyítványú V. osztály” akkor folytathatja a tanulmányait az alapítandó „új gimnáziumban”, ha a község képviselőtestülete írásos határozatban vállalja a gimnázium létesítéséhez és fenntartásához szükséges, a minisztérium által előírt követelmények teljesítését. A feltételeket végül a képviselőtestület, az érdekelt intézmények, valamint a szülők vállalták.
Így történhetett meg, hogy a minisztérium engedélyezte 1946. szeptember 1-től a gimnázium létesítését és az V-VI. osztály megnyitását. Az engedélyező főhatóság a gimnázium további szervezésével, illetve igazgatásával Sárdi János jászberényi állami gimnáziumi tanárt bízta meg – a szolgálat érdekében azonnali hatállyal áthelyezve –, aki új állomáshelyét 1946. június 24-én foglalta el.
Az első tanév munkájáról szóló beszámolójában a következőket olvassuk:
„Ez a község példát mutatott, mert nemcsak vállalta, hanem vállalkozáson felül is teljesítette kötelességét. Meskó Gyula Elek polgári iskolai mb. igazgató mindenben a legnagyobb készséggel állott rendelkezésünkre, nemcsak az intézetnek adva szállást és felszerelést, hanem bennünket is – idegenbe érkezetteket – ellátott lakással, élelemmel mindaddig, amíg megvethettük lábunkat.”
Lassan alakult a tantestület is. Fóti Ferenc, Borszéki Gyula, Möller István és a továbbra is tanító polgári iskolai tanárok munkáját elismerés és köszönet illeti.
1946. szeptember 2-án a reménység valóra vált, 49 boldog ifjú iratkozhatott be VI. gimnazistának a Berettyóújfalui Államilag Segélyezett Községi Gimnáziumba. Október 1-jén, a felvételi vizsga letétele után az V. gimnáziumba is beiratkoztak azok, akik szeptember hóban rendes előadásokon vettek részt, és közben a felvételi vizsgára is készültek.
Akik ellátogatnak a mai Arany János Gimnáziumba, megilletődve olvashatják a gimnázium első évéről írt évkönyvben a következőket:
„Az utolsó pillanatban a vármegye alispánja engedte át a Gazdakör két termét tanítás céljaira. Felszerelés hiányában a tanulók reggel hozták, délben meg vitték a székeket. Egy kölcsönkért

tábla vándorolt szükség szerint egyik tanteremből a másikba.” A kezdet ilyen volt, de a jóindulatú, segítőkész emberek, szervezetek munkája meghozta a gyümölcsét.

A krónikás – aki egy a 49 VI. gimnazista közül – ettől az időszaktól tapasztalta igazgatója rendkívüli adottságát, küzdőképességét, aki Berettyóújfaluba oly korban érkezett, amikor csak az átlagon felüli tapasztalattal és tudással felvértezett ember képes rendkívüli cselekedetekre.

A magyar nyelvet tanító igazgatónk az iskola későbbi névadója szellemiségéből igyekezett értékeket közvetíteni. Ebben a lázas állapotú időszakban tőle kaptunk kapaszkodót az eligazodáshoz. Az Arany János-i eszményekből merített önbizalmat erősítő hitet, család-, nemzet- és hazaszeretetet.

Láttuk és tapasztaltuk, hogy a nehézségek ellenére hogyan szervezte a gimnázium alapításával egy időben a Berettyóújfalui – ugyancsak Arany János nevét viselő – Népi Kollégiumot. Vallotta, hogy „a Népi Kollégiumi mozgalom pedagógiai gyakorlata túlmutat a kollégiumi nevelésen.” Egyébként is a gimnázium engedélyezésének minisztériumi feltétele volt, hogy egyidejűleg kollégium is létesüljön. Igazgatónk tehát „összekoldulta” a szükséges helyiségeket és a legszükségesebb felszerelést. Oly módon tudott fegyelmet, rendet tartani, ami ma is példa értékű. Egy apró momentum ennek igazolására: igazgató úr a kollégiumi ebédlő falára a következő Arany János-i idézetet íratta fel: *„szavuk sem igen van azalatt, míg esznek”*.

Ő így is tudott nevelni, életre kelteni olyan erkölcsiséget, amely módon a „közösségi kötőanyag” a lelkek mélyébe hatol, és a jövendő alapját képezi. Olyan szilárd alap letéteményese volt, amelyre lehetett „építkezni”. Ezt bizonyítják az évkönyvekben olvasható lelkesült, generációs visszaemlékezések is.

Az évtizedeken át mélyen elhallgatott, megrázó történetekből egyet felidézünk.

A három első évfolyam egyik tanulója már ifjú gyermekkorában árván maradt. Nagyszülei nem engedték árvaházba, de a szülőktől reá szálló örökség megpecsételte további sorsát, kuláklistára került. Megkezdődött tehát számára is a padlássöprések ideje.

Egyik délelőtt elvitték padlásukról az utolsó szem kukoricát is, és azzal az üzenettel távoztak, hogy másnap 10 órára a tulajdonos köteles megjelenni a tanácselnöknél. „Az ifjú tulajdonos” – aki akkor már gimnazista volt – engedély nélkül nem mehetett el az iskolából. Igazgatójához fordult, aki azzal bocsátotta útjára, hogy visszaérkezve feltétlenül őt keresse az irodában. Egyikőjük sem tudta, miért hívatják, ez azonban hamarosan kiderült. Ahogy megérkezett a tanácselnökhöz, elhangzott a parancs: „Másnap reggelre 15 q kukoricát szállíttass be!” „Honnan, mikor az utolsó szemet is elvitték tegnap?” – hangzott a kétségbeesett kérdés. De a válasz könyörtelen és lesújtó volt: „Nem érdekel, teremtsd elő a föld alól is!” Mit tehetett a 17 éves gyerek, visszament igazgatójához, ahol kitört belőle a fájdalmas zokogás. Igazgató úr bölcsen intézkedett: „Szedd magad rendbe, nehogy osztálytársaid így lássanak.” A szavak megnyugtatták, és jelen tudott lenni a hátralévő tanítási órákon.

Máig sem derült ki, hogy igazgató úrnak volt-e, lehetett-e szerepe abban, hogy többet nem zaklatták.

Sok év után tudták meg az osztálytársak, hogy a „félelem igazgatta” korszakban közülük többen is átéltek hasonló megpróbáltatásokat. Bizony sokat jelentett számukra egy megértő szó, egy feléjük kinyújtott kéz, igazgatójuk, vagy a pedagógusok részéről.

Az alapítás után két év telt el, és a községi gimnázium nemcsak szellemében volt hű Arany Jánoshoz, de megjelölte, a nevét is felvette a hozzá kötődő kollégiummal együtt. Sárdi János 5 évig igazgatta az intézményeket. Lámpást hozott az akkori Csonka Bihar életébe. Megmutatta, hogyan lehet helytállni a nehéz körülmények között, hogyan lehet és kell megtalálni a legcélravezetőbb, legeredményesebb pedagógiai módszereket az ifjúság neveléséhez. Mindenben támasza és segítsége volt – régi kollégája –, Borszéki Gyula tanár úr, aki saját kérésére 1946. szeptemberben került a tanári karba. A két székely tanár kapcsolata támasz, buzdító erőforrás volt, így tudott erőt meghaladó feladatot teljesíteni e maroknyi, de lelkes tantestület.

Meghonosultak a különböző műkedvelő csoportok, a 48-as szellemű, erkölcsi értéket közvetítő önképzőkörök.

Idézzük fel, hogy a gimnázium fennállásának 25. évfordulóján – mint meghívott vendég és alapító igazgató – ünnepi beszédében hogyan emlékezett Sárdi János az embert próbáló időszakra:

„Amikor az emlékek akaratlanul megrohannak, érzed-e most is annak a szent hevületnek alázatát, amely az ország építésének, a tudás befogadásának pillanatában elfogott? Pedig nem volt

kényelemmel, szemléltető eszközökkel, szertárakkal felszerelt iskolád és kollégiumod, földre terített szalmazsák volt a széked, apád katonaládája az asztalod, széket hoztál reggel, térdeden írtál, egyetlen táblánk hurcoltad szükség szerint egyik teremből a másikba, délben hazavitted széked, kértél, gyűjtöttél, műveltséget ittál, műveltséget terjesztettél, hitted, amit tanultál, hitted, amit tettél, munkában edződve szakmádnak tudója – és ami legfőbb – ember lettél. Ugye, milyen szép volt ez az összetartás, az, az összefogás?"

A népi kollégiumokat igazi emberformáló műhelyeknek tekintette. Azt vallotta, hogy olyan ifjúságot kell nevelnünk, amelyet nem kápráztat el a pénz, a hírnév, hanem minden időben tudni fogja, mivel tartozik annak a népnek, amelyből származik.

Igazgató úr berettyóújfalui tevékenységét felidézve, majd a budapesti időszakának dokumentumait szemlélve „átível" az az erdélyi, Arany János-i szellemiség, ami lelki erejének forrása volt. A berettyóújfaluihoz hasonló kihívások várták Budapesten, ahol szintén a romokból kellett további „ifjúságnevelő műhelyeket" megszerveznie. Határozott egyénisége, szervező képessége küldetéssé nemesült, mivel a második Arany Jánosról elnevezett nevelőintézet megszervezését követően egy harmadik – Táncsics Mihály – gimnázium alapítójaként is megörökítette nevét.

1951-től nevezték ki igazgatónak a Sashegy lábánál fekvő Oleg Kosevojról elnevezett intézetbe. Az iskola eredetileg a Notre Dame De Sion apácarend nevelőintézete volt. Az 1948-as államosítás után 1949-től mint Oleg Kosevoj Gimnáziumot az új értelmiség, illetve a szakérettségisek kinevelésére tették alkalmassá. Feladatát teljesítve ez az iskola alakult át 1954-ben Arany Jánosról elnevezett különleges, új intézménnyé. Az Intézet keretében, a megmaradó felszereléssel és könyvtárral egy nyolcosztályos általános és egy 4 osztályos gimnáziumi rész alakult ki, amelyekhez egy-egy bentlakásos otthon, középiskolai kollégium csatlakozott.

A berettyóújfalui Arany János Gimnázium és Diákotthon igazgatója most egy másik Arany János Intézetet szervezett Budapesten, ott, ahol Arany János a Magyar Tudományos Akadémia főtitkáraként dolgozott, ám középiskolát még nem neveztek el róla. Erről a komplex iskolatípusról a korabeli írásos dokumentumok a következőket írják:

„Intézményünkben általános iskola, általános gimnázium, gyermekotthon, diákotthon, napközi otthon működik, amelyek egy szervezeti és nevelési egységet alkotnak az intézet igazgatójának egyszemélyi felelős vezetése alatt."

„Az Arany János Kísérleti Iskola nélkülözhetetlen része lett egy olyan középiskolai fiúkollégium, amelyben főként a tehetséges vidéki, fizikai dolgozók gyerekei nevelődhettek, akik itt az akkor korszerű módszerek segítségével behozhatták hátrányaikat. A nevelési eredmények a családias körülmények közvetlensége folytán jobbak voltak a nagy gimnáziumokhoz képest is, amelyben szerepet játszott az első igazgató személye – Sárdi János."

E korszak társadalmi, politikai változásai a családi körülményeit is érintették egyik fia „1956-os tevékenysége" okán. Ez súlyos terhet jelenthetett számára. Érdemeit elismerték ugyan, de ez kevés volt ahhoz, hogy fián kellően segíthessen. E próbatétel edzettebbé tette, és az 1959/60-as évtől ismét egy új gimnázium, a Budai Táncsics Mihály Gimnázium megszervezésére kapott megbízást, amelynek szintén az első igazgatója volt. Ez az intézmény a híres Budai Tanítóképzőből alakult. A 30. évfordulós Évkönyvben olvassuk a következő sorokat:

„A »pater familias« igazgató az életet, a fiatalságot szerető, a tantestületet bizalommal és barátsággal irányító iskolavezető volt. János bácsi tudta a titkot, hogyan lehet oktatási intézményből tanító-nevelő otthont teremteni. Megértette a személyes gondokat is. … Mindenki előtt nyitva állt az igazgatói iroda ajtaja. … Ez a kis gimnázium úgy él az emlékezetemben, hogy tudást és emberséget közvetítő iskola volt."

A fenti gondolatok bennem hasonlóképpen fogalmazódnak meg. Végül Sárdi igazgató úr 1966-ban ebből az intézményből ment nyugdíjba.

Budapestre kerülésem után a 70-es évek elején „véletlenül" találkoztam újra igazgatómmal. Ő ruházta rám a máig tartó kötelességet, a találkozók, az emlékezések szervezését. Azóta lettem osztályom és igazgatóm szolgálója.

János bácsi, emlékednek adózva érted cselekszem!

1979-ben – 30 éves találkozónkon – még velünk ünnepelt Budapesten, sok nehézsége ellenére

sugározta a nemes lelkületéből fakadó derűt. Az iskola diákjai nevében utolsó útjára is elkísérhettem a Farkasréti temetőbe 1982. július 16-án. A berettyóújfalui gimnázium nevében az akkori igazgató, Falucskai Jenő búcsúzott. A többi alapított iskolából nem volt jelen búcsúzó képviselő.

Összegezve a leírtakat: nagyon szerencsésnek érzem magam, hogy e nagyszerű pedagógus tanítványa lehettem, aki hányatott sorsa ellenére, igen nehéz helyzetekben is felbecsülhetetlen erkölcsi kinccsel gazdagította alapított iskoláit és hazáját. Örömmel tapasztalom, hogy a Bihari táj, az Alma Mater egyre több Sárdi János igazgató úrhoz hasonlítható tanáregyéniséggel ajándékozza meg hazánkat.

Ezek bizonyítják, hogy szilárd alapokra történt az építkezés, erről tanúskodnak a kibocsátott osztályok visszajelzései.

2004-ben Sárdi igazgató úrról Berettyóújfaluban tanulmányi ösztöndíjat neveztek el. Az ebben való részesülés nagy kitüntetés, rangos elismerés, nagy büszkeség minden diák számára.

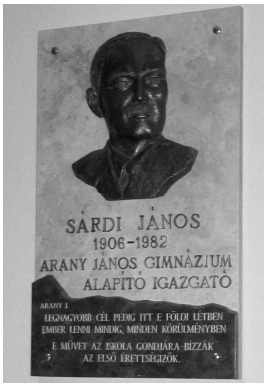

2010. március 19-én a berettyóújfalui gimnázium aulájában elhelyezett, Világhy Árpád szobrászművész által készített portrédomborműves emléktábla emlékeztet az alapító igazgatóra, egy olyan pedagógus személyiségre, aki méltán példakép mind a nevelők, mind a tanulók számára.

Dr. S. Nagy László
Budapest

DR. SASS ATTILA (Orosháza 1940. szeptember 14. – Debrecen, 1996. július 21.): középiskolai tanár, egyetemi adjunktus, kandidátus.

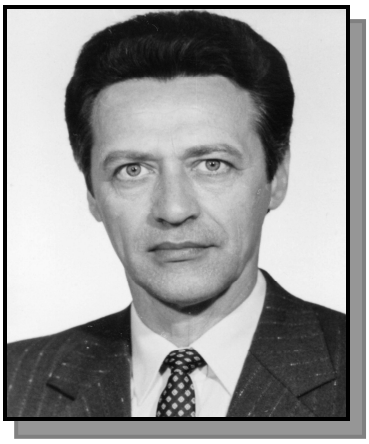

Családja nemzedékeken át néptanítói múltra tekint vissza. Édesapja Sass Árpád kántortanító, fiatal korában festészettel foglalkozott, majd évtizedekig az orosházi pedagógus énekkar karvezetője volt. Művészeti munkásságát Liszt-díjjal ismerték el.

Sass Attila iskolai tanulmányait szülővárosában végezte, 1968-ban érettségizett a Táncsics Mihály Gimnáziumban. Ez évben nyert felvételt a Kossuth Lajos Tudományegyetem történelem-orosz-népművelés szakára.

Egyetemi tanulmányai befejezése előtt 1962 decemberétől vállalt állást a hajdúböszörményi Bocskai István Gimnáziumban, s kötött házasságot Kiss Gabriellával, évfolyamtársával. A Bocskai István Gimnázium tanára volt 1975-ig. Tanári munkája mellett nevelőtanári feladatokat látott el a Középiskolai Kollégiumban. 1975-től lett a Kossuth Lajos Tudományegyetem Neveléstudományi Tanszékének oktatója, először tanársegédi, majd adjunktusi beosztásban, ahol 1996-ban bekövetkezett haláláig dolgozott.

Házasságából két lánya született. Magdolna közgazdász-szociológus, az egyetemi tanulmányai befejezése óta kutatóként dolgozik, kandidátusi disszertációját 1998-ban védte meg. Jelenlegi munkahelye a MTA Közgazdaságtudományi Kutató Központja. Judit pszichológus-pszichológia szakos középiskolai tanár és angol szakfordító, szervezetpszichológiai szakpszichológus. 2005-ben védte meg szervezet-pszi-

chológiai témakörből írt disszertációját. Jelenleg a Budapesti Corvinus Egyetem oktatója, docensi beosztásban.

Sass Attila gimnáziumi tanárként *történelem, orosz nyelv* és *világnézetünk alapjai* tárgyakat tanított. Tanári munkájában következetes és igényes volt. Pedagógiai tevékenységét áthatotta a tanuló-centrikus szemlélete. Népművelés szakos végzettsége és látásmódja jól érvényesült a diákok szabadidős és sporttevékenységének szervezésében. Kirándulásokat és énekkart szervezett osztályaiban, s rendszeresen vitte tanítványait tájékozódási futóversenyekre.

1975-ben kezdte meg egyetemi oktatói tevékenységét. Oktatói munkájának középpontjában kezdetben a tanár szakos hallgatók gyakorlati képzésének szervezése és a gyakorló általános iskolában létesített iskola-laboratórium vezetése állt. Tanári munkáját áthatotta középiskolai tanári tapasztalata. Oktatói feladatai közé tartozott a *neveléselmélet* és *didaktika, közoktatás- és iskolarendszer, iskolapedagógia, iskolavezetés* és *az iskola szervezete és működése* című tárgyak előadásainak szervezése és szemináriumainak vezetése.

A hallgatók tanári gyakorlati képzését segítették az iskola-laboratóriumban készített mikrotanítási felvételek.

Részt vett a tanszéki tudományos kutató tevékenységben. Rendszeres kapcsolatot tartott a gyakorlóhelyekkel és pedagógus továbbképzési intézetekkel. Egyik alapító tagja és szakmai irányítója volt az Alkotó Pedagógusok és Nevelőintézmények Egyesületének.

Pedagógiai munkásságát 1971-ben az Oktatásügy Kiváló Dolgozója, 1987-ben Kiváló Munkáért kitüntetéssel ismerték el.

Doktori értekezését 1977-ben írta meg *Középiskolás tanulók világnézeti fejlődésének tükröződése társadalmi-politikai állásfoglalásukban* címmel.

Empirikus kutatása ötszáz gimnazista, szakközépiskolás és szakmunkás tanuló vizsgálatára terjedt ki. Nem csupán a tanulók társadalomról alkotott képét, hanem annak háttér tényezőit is elemezte.

Kandidátusi értekezését 1995-ben írta meg *Az emberi tényező a nevelési folyamatban* címmel. A neveléstudomány kandidátusa tudományos fokozatot a Magyar Tudományos Akadémia Doktori Tanácsa 1996-ban post mortem ítélte oda számára. Értekezése mintegy összefoglalója pedagógiai gondolatainak és szemléletének. Mindkét disszertációjában a pedagógiai folyamatot meghatározó emberi tényezőkben – pedagógusok, szülők és kortárs csoport – keresi az összefüggéseket és a magyarázatot. Tudományos témái megközelítésére a rendszerben való gondolkodás jellemző, akár a tanulók világnézetét, társadalmi-politikai szemléletét elemzi, akár az iskola helyi nevelési rendszerében vagy pedagógiai programjában gondolkodik. .Kritikai szemléletének és alkotó útkeresésének igazolásaként álljon itt két mondat kandidátusi értekezése téma-indoklásából:

„A szervezett nevelés válságjelei és kudarcai arra hívják fel a figyelmet, hogy az emberi tényező új szempontú megközelítése mind sürgetőbb feladat az oktatáspolitikai koncepció meghatározásában éppúgy, mint a nevelési reálfolyamatok elemzésében. Jelen disszertáció ez utóbbi kérdés megoldásához kíván hozzájárulni.”

Több mint ötven tudományos értekezése jelent meg a Debreceni Akadémiai Bizottság kiadványaiban, illetve országos pedagógiai folyóiratokban. Rendszeres kapcsolatot tartott fenn német, lengyel, litván, orosz és bolgár képzési és kutatóhelyekkel. Tagja volt a Pedagógiai Társaságnak és a Szociológiai Társaságnak.

Korai halálával gazdag pedagógiai életpálya zárult le, de következetesen vállalt értékei, humánus, emberközpontú szemlélete tanítványaiban élnek tovább.

Fontosabb publikációi:

- *Középiskolások társadalomképének néhány vonása* Acta Pedagogica Debrecina, 76. sz. Debrecen, 1978.1-74.p.
- *A KLTE Neveléstudományi Tanszék Iskolalaboratóriuma a képzés-nevelés-kutatás szolgálatában* Audiovizuális Közlemények, 1980. 17. évfolyam 6. sz. 416-434. p.
- *Általános és középiskolás fiatalok tevékenységorientációjának vizsgálata* (Társszerzők: Brezsnyánszky László és Szekeres Melinda) Acta Pedagogica Debrecina, 85.sz. Debrecen 1982. 43- 129. p.
- *A közéleti-politikai tapasztalatszerzés néhány kérdése a középiskolában* Pedagógiai Szemle, 1984/1. sz. 37-48. p.

- *Gimnazisták a család és az iskola szemléletformáló hatásáról* Pedagógiai Szemle, 1985/7-6. sz. 688-699. p.
- *A világnézet formálás és az iskolai nevelési folyamat* Pedagógiai Szemle, 1986/12.sz. 1176-1187. p.
- *Egyetemi hallgatók a pedagóguspálya indítékairól* Magyar Pedagógia, 1987/2. 160-174. p.
- *Középiskolások a vallásról és a vallásosságról* Debreceni Szemle, 1988/1. 126-143. p.
- *Az iskola pedagógiai irányításának néhány kérdése* Acta Pedagogica Debrecina, 1993. Debrecen, 1992. 51-73. p.
- *Az emberi tényező a nevelési folyamatban – középiskolások véleményének tükrében* Acta Pedagogica Debrecina, 95.sz. Debrecen, 1997. 131. p.

Sassné Kiss Gabriella
Budapest

SÓLYOM IMRE (Hajdúsámson, 1940. május 27. – Hajdúsámson, 2009. február 20.): általános iskolai tanító, gyógypedagógiai oligofrénpedagógia szakos tanár, igazgatóhelyettes.

„Az emlékezet életet ad,
s ki tetteiben megemlegettetik,
az halhatatlan lesz!”
(Kölcsey Ferenc)

Szülőfalujának, közvetlen környezetének igen meghatározó egyénisége volt. Egy olyan ember, aki tősgyökeres hajdúsámsoni családban látta meg a napvilágot.

Édesanyja, Hajdú Julianna a háztartást vezette, édesapja, Sólyom János földművesként dolgozott. Három fiúgyermekük közül Imre volt a legfiatalabb. Idősebbik bátyjának, Sólyom Jánosnak a Pedagógusok arcképcsarnoka 2008-as kötetéből ismerhetjük meg életútját. Másik bátyja nyugalmazott postatiszt. Általános iskolai tanulmányait kiváló eredménnyel végezte. A nyolcadik osztály befejezése után felvételt nyert Debrecenbe a Maróthi György Tanítóképző Intézetbe.

Osztálytársa, *Major Béla*, nyugalmazott rajztanár így emlékezik:

„Középiskolás éveimet a Maróthi György Tanítóképző Intézetben töltöttem. Tanáraink nagyobbik része idősebb nevelőkből állott, akik 1945 előtt kezdték pályafutásukat. (Félegyházi László, Rimóczi József, Szemes Károly, Szigethi Gyula). A fiatalabb korosztályhoz tartozó nevelőink is kiválóak voltak, csak a szorgalmat és a tudást méltányolták.

Sólyom Imre Hajdúsámsonból járt be minden tanítási nap. Bár Hajdúsámson közel van Debrecenhez, a napi kétszeri utazás megnehezítette helyzetét. A tanulásra fordítható idejét, és szabad idejének egy részét is megkurtította. Ennek ellenére Imre az osztálynak biztos tagja volt az évek folyamán. Hozzájárult ehhez az, hogy komolyan vette a tanulást, a munkáját. Sikeresen teljesítette a tanévek követelményeit, és 1959-ben a képesítő vizsga után átvehette a tanítói oklevelét. Szerény, jó szándékú osztálytársam volt. Tisztelte tanárait, Halász Imre osztályfőnökünket, aki a 2. évfolyamban vette át az osztály irányítását Debreceni Ferenctől. A tantárgyak közül a matematikát kedvelte, és szívesen segített a társainak is, ha ezt igényelték tőle. A sport állt még hozzá közel, különösen a kézilabda. A sportszeretete a tanítóképző elvégzése után is megmaradt, hiszen játszott is mint kézilabdázó, majd edzőként tevékenykedett. Iskolája és a város munkájában nagyon aktívan kivette a részét. Ez a munka igen sikeresnek bizonyult.

Az érettségi találkozóinkra is szívesen eljött. 2005-ben még szintén itt volt Debrecenben a 47. találkozónkon. Ekkor már panaszkodott arra, hogy nagyon legyengült és fáradtnak érzi magát. Egy alkalommal meglátogattam őt családja körében. Szívesen fogadott, elbeszélget-

tünk a pályafutásunkról, amiben rengeteg munka volt, öröm is és felelősség."
1958-ban került Hajdúsámsonba a ligettanyai iskolába tanítani. 1959-ben képesítést szerzett, és megkapta a tanítói oklevelet. A tanítás mellett mint úttörő csapatvezető, majd KISZ-titkárként tevékenykedett. 18 éves korától választotta a tanulókkal való törődés örömteli, felemelő, néha rögös útjait. Feleséget is itt talált magának.
Nyolcadik osztályos voltam, amikor odahelyeztek hozzánk egy tanító bácsit, Sólyom Imrét. Első osztályban tanította betűvetésre a hátrányos helyzetű tanulókat. Nekünk éneket tanított, de énekkari foglalkozásokon találkoztam vele legtöbbször. Szépen hegedült, s ez igen tetszett. Ő akkor még „kis tanító" volt a szememben, de négy évvel később a férjem lett. 1963. július 27-én volt az esküvőnk. Szeptember 1-jétől együtt kaptunk munkát és szolgálati lakást az Újlétán a ligettanyai iskolában. Nem állt tőlünk távol az ott élő tanyai emberek életvitele. A kis létszámú osztatlan iskolában hárman tanítottunk, férjem igazgató, tanító és csapatvezető minőségben. Kolléganőnk, Fazekas Éva a 2-4. összevont osztályt, a férjem az 5-8., én pedig az 1-3. összevont osztályt kaptam. Boldogan tanítottunk az akkor épült új iskolában. Itt született két gyerekünk, 1965-ben a lányunk, 1966-ban a fiúnk. Nagyon sok szép emlék fűződik az itt eltöltött évekhez, ennek ellenére akkor mégis hazavágytunk.
Hajdúsámsonban szerettünk volna letelepedni, és ez végül sikerült is! 1967-ben áthelyeztek bennünket. Férjem először a csernyustanyai iskolaegységnél dolgozott, később saját kérésére és a jól végzett munkája alapján behelyezték a központi iskolába. 1970-ben pedagógusköl-csönre lakást építettünk. 1973-ban született harmadik gyermekünk, egy gyönyörű kislány.
Így maradtunk Hajdúsámsonban.
Férjem 15 éven keresztül dolgozott Fürtös Sándor iskolaigazgató mellett úttörő csapatvezetőként, majd gazdasági igazgatóhelyettesként. Ő irányította a technikai dolgozók munkáját, és mindig következetességre, igazságos elbírálásra törekedett.
Hajdúsámsonban végzett pedagógiai és szakmai munkájáról egykori igazgatónője, *Andó Lászlóné* így emlékezik:
„Múltunk megbecsülése fontos részét képezte és képezi ma is jövőnk építésének.
Sólyom Imrével 1975-től nyugdíjba vonulásáig, 2000-ig dolgoztam együtt. Ez a negyedszázad sok-sok emléket hordoz magában. Megtapasztalhattam pályakezdő pedagógusként, majd 1985-től iskolaigazgatóként Imre segítőkészségét, nyitottságát, befogadó attitűdjét, humorát. Az első találkozásunkkor csapatvezetőként dolgozott. Igen mozgalmas, sokszínű úttörőélet volt az iskolánkban.
Versenyek, rendezvények sokaságát koordinálta. Szívvel-lélekkel, szeretettel dolgozott a közösségért, az iskoláért, amely igazi otthona volt minden itt tanító kollégának.
Családja mellett nagy gondot fordított az iskolára, mindig ott volt, ahol segíteni kellett. Csapatvezetőként partnerként kezelte az osztályfőnököket, illetve a gyerekeket. A tanulók imádták, mert Imre bácsihoz mindig őszintén fordulhattak ügyes-bajos dolgaikkal, kéréseikkel. Egész ifjúságot megmozgató, szülők társadalmát vonzó, felettes szervek elismerését kivívó rendezvénysorozatokkal színesítette az iskola életét.
1984-ben „Kiváló Úttörővezető" kitüntetést kapott.
Imádta a sportot, a kézilabdát. Edzője volt a helyi sportegyesület csapatának, és több generációval szerettette meg ezt a labdajátékot. A környező települések diákjai szívesen jöttek hozzánk versenyekre, rendezvényekre. Ilyen alkalmakkor Imre vendégszeretete, finom slambuca felejthetetlenné tette az ittlétet számunkra.
1981-1991-ig igazgatóhelyettesként dolgozott Fürtös Sándor igazgató mellett. A sors úgy hozta, hogy 1985-től, Fürtös Sándor nyugdíjazása után én lettem az iskola igazgatója. Így vezetőtársként is megismerhettem az iskola iránti törődését, szeretetét, tenni akarását. Sokat segítette a munkámat. Jó szervező, figyelmes, megbízható kolléga volt. Beosztását szolgálatnak tekintette, ezért könnyű volt vele együttműködni.
Egész pályafutása alatt segítette a nyári vándor- és álló-táborok szervezését, az „Egy üzem, egy iskola" mozgalom bővítését, ápolását, valamint a tantestületi kirándulások megvalósítását. Szerette az ünnepeket, kirándulásokat, ahol mint „hangulatfelelős" nótázott, hegedült. Az esti főzések tábortűz mellett sokaknak szerzett kellemes emléket. Vendégszerető, gondoskodó

személyisége meghatározó volt a tantestületben. Barátaival (Molnár Ferenc, Fekete Sándor, Kórász Sándor) jóban, rosszban kitartottak egymás mellett.
1991-től a Kisegítő iskolában tanította az enyhe fokban sérült gyerekeket – nagy empátiával, szeretettel tette ezt. Imádták a tanulók, mivel szerette és tisztelte őket. Következetes szigorral embert faragott belőlük. Feleségével, Emikével együtt meghatározó volt a pedagógiai tevékenységük a szeretet hiányos, sérült gyerekek életében. 1994-1998-ig önkormányzati képviselőként is dolgozott a település, az iskola fejlődéséért.
Társadalmi munkában is mindig lehetett rá számítani.
Szerencsés ember vagyok, hogy Imrét pedagógusként, majd vezetőtársamként egyaránt megismerhettem sokoldalú személyiségét, igazi pedagógus attitűdjét. Sokat tanultam tőle. Segített abban, hogy megismerjem a települést, az itt élő emberek szokásait, elvárásait. A dolgozók iskolájában is tanítottunk együtt.
Megerősítette bennem azt a hitet, hogy csak közösen, együtt, egymásért dolgozva lehet sikeres egy iskola, a pedagógus közösség. Az összefogásnak hatalmas ereje van, hiszen bizalmon alapul és biztonságot ad. Ezt Imre egész pályafutása igazolta számomra, valamint az a tény, hogy immár 36 éve vagyok én is Hajdúsámsonban. Az emlékezés életre kelti a múltat, úgy érzem, mintha most is itt lenne köztünk. Tudtuk azt, hogy a pedagóguspálya a legszebb hívatás a világon – ezért tudott ő is 41 évet a gyerekekért dolgozni.
2000-ben nyugdíjba vonult, és ekkor megérdemelten vehette át a „Pedagógus Szolgálati Érdemérem” plakettjét igen gazdag életútja elismeréseként.
2008-ban „Rákóczi-díj”-at adományozott számára az iskola, elismerve ezzel a településért, az iskoláért végzett több évtizedes odaadó munkáját.
Nyugdíjas éveit beárnyalta Emike nevű lányának elvesztése. Ez a családi tragédia összetörte lelkét, nehezen tudta elfogadni, hogy visszafordíthatatlan az élet. Zárkózott lett, ritkán jött be az iskolába. Feleségén keresztül igyekeztünk tartani a kapcsolatot. Kilencévi csendes, nyugdíjas idő elteltével 2009. február 20-án csendesen eltávozott közülünk.
Imrére emlékezve évtizedek peregtek le a gondolataimban. Sok-sok emlék elevenült meg bennem. Kollégák, barátok, sporttársak szeretettel gondolnak rá, úgy őrzik meg emlékezetükben, mint aki a tantestület, a település meghatározó egyénisége, a hegedű szerelmese, a víg nótázások nótafája, az örök vidám, jószívű, családszerető ember volt.
Akit szeretünk, arra örökké emlékezünk. Kit felidézünk a jelenben, nem szűnik meg élni soha. Köszönöm, hogy együtt dolgozhattunk!”

Imre kis családjával

Imre minden szabadidejét az iskolában töltötte, nem csoda, hogy kevés ideje maradt a családjára. Számomra szerencse, hogy egy munkahelyen dolgoztunk, így együtt lehettünk minden iskolai programon, továbbképzéseken, értekezleteken, kirándulásokon és táborokban. A három gyermekünk szintén a pedagógus pályát választotta. Az idősebb lányunk tragédiája már ismert a Pedagógusok arcképcsarnoka 2008-as kötetéből. Fiunk, Attila a debreceni Csokonai Vitéz Mihály Gimnáziumban érettségizett, majd Budapesten, a Testnevelési Egyetemen végzett középiskolai testnevelő tanárként. Pályakezdőként Debrecenben, az Ady Endre Gimnáziumban dolgozott. Jelenleg ügyvezető igazgató egy számítástechnikával foglalkozó cégnél. Feleségével és három gyermekükkel (Dorka, Bence, Dániel) Hajdúsámsonban telepedtek le 2001-ben. Apjához hasonlóan szabad ideje nagy részét ő is a sportnak szenteli. Kisebbik lányunk, Krisztina a sikeres érettségi vizsga után (debreceni Fazekas Mihály Gimnázium), szintén a

Testnevelési Egyetemre került, ahol középiskolai testnevelő és gyógytestnevelő diplomát szerzett. Családjával jelenleg Budapesten él és a Patrona Hungariae Gimnáziumban tanít immáron 15. éve. Náluk is három gyermek született (Gréta, Ákos, Dávid), ami nem akadályozta a lányomat abban, hogy 2009-ben a SOTE Egészségügyi Főiskolai karán gyógytornász diplomát szerezzen kiváló eredménnyel.
Férjem nyugdíjas éveit az unokáival töltött együttlét tette boldoggá, bár a legkisebb fiúcskában már nem gyönyörködhetett. Halála után két héttel jött a világra.
„Kiváló Pedagógus”-ként hívatását széles körű szakmai felkészültséggel, gyerekszeretettel végezte. Úgy gondolom, Ő mindent megtett azért, hogy a körülötte levő gyerekek és felnőttek jól érezzék magukat.
Külön örömömre szolgál, hogy Andó Lászlóné, volt iskolaigazgató 2005-ben emlékkönyvet, illetve a II. Rákóczi Ferenc Általános és Alapfokú Művészeti Iskola évkönyvét jelentette meg, amelyben férjem is riportalanyként szerepelt. S ezt a szép hagyományt folytatta Tóthné Szathmáry Irén 2009-ben, amikor szerkesztett egy emlékkönyvet a néhai hajdúsámsoni pedagógusok emlékére, és az intézmény vezetőségével együtt egy emlékfát állítottak az iskolában. Az igazi népnevelők neveit e nemes fa szilárd törzsére s erős ágaira jegyezték fel.
Az emlékfát nézve, megfogalmazhatjuk a mindenki számára követendő üzenetet: *A pedagógus munkához szív, lélek, s elhivatottság szükséges. A múltat tovább vinni kötelesség, s erőt adó cselekedet.*

Sólyom Imréné Balogh Emma
Hajdúsámson

SÓS ZOLTÁN (Sósmező [ma Románia], 1926. február 16. – Bereck [ma Románia], 2009. február 2.): kántortanító, általános iskolai tanár, igazgató.

Pedagógus volt a javából. Személye, egész lénye, gerinces emberi tartása a XVIII-XIX. század kántortanítóival, oskolamestereivel hasonlítható össze.

Az Ojtoz partján fekvő faluban, Sósmezőn született. Ez a kis település az ezeréves Magyarország legkeletibb pontján feküdt 1947-ig, és Háromszékhez tartozott. Lakói egykoron székely magyarok voltak. Az erdő táplálta őket. Az Ojtoz vízének völgyében, keskeny parcellákon kukoricát, az udvarok előterében noa-szőlőt termeltek, a ház mögötti kertekben kevés zöldséget. Az erdők peremén levő települések a mindig anyagi nehézségekkel küzdő embere nem volt igényes, kevéssel is beérte. Nyáron volt gomba, málna, szeder, mogyoró és száraz rőzse a főzéshez, az Ojtoz vize bővelkedett piros pettyes pisztrángban, csak csapni kellett a vizet, és máris kész volt a vacsora. A rőzsegyűjtést, gombaszedést a gyermekek végezték. Naphosszat járták az erdős dombokat, fürödtek a hegyi patakok frissítő vizében. Igyekeztek hasznossá tenni magukat, mert nehéz volt az élet.

Sós Zoltán beleszületett a Trianon utáni kemény világba. Elsőszülött gyermeke volt Sós József és Sándor Ida szülőknek. Gyermekkorának nagy része az Ojtoz vizének partján telt el. Színmagyar szülőfaluja elrománosodott. A XIX. sz. közepén – 1869-ben – 429 magyar lakója volt a helységnek, 1930-ban a magyar lakosság alig haladja meg a százat. Csak a katolikus temető valamennyire helyrehozott sírkövei tanúskodnak a múltról.
A „múltba” itt beletartozott az 1000 éves határ. 1861-től Ojtozból ideköltöztették a vámot. Sósmezőtől 7 km-re, a Luptyán erdőrengetegében állott egykoron a csendőrlaktanya, a határ védelmét szolgáló személyzet szálláshelye. Minderre nemsokára már semmi sem emlékeztet. Sós

Zoltán gyakorló pedagógus korában, amikor tehette, és lábai még bírták, végigjárta mindezeket a helyeket. Élményeit, gyermekkora pihenőit, érett korának nosztalgikus hangulatában, verses emlékek formájában hagyta az útókornak. „Az Ojtoz partján” sokat mondó kurta szavak.

Az elemi iskola elvégzése után a jó eszű, falusi gyermeket a szülei tanítóképzőbe, Csíksomlyóra küldték. A Ferencesek Rendházának közelében, a kegytemplom kisugárzásának szellemében a fegyelem és a nemzete iránti szeretet levegőjét szívta magába.

Csíksomlyói tanulmányi évei döntően befolyásolják további életét. Felvértezve a nemes lelkűség minden jellemzőjével, Csíksomlyón kántortanítói diplomát szerez. De nem maradhatott szülőfalújában. A bécsi döntés Sósmezőt is visszacsatolja Magyarországhoz. A történelmi Magyarország ezeréves határa rövid időre a térség meghatározója lesz, de csak addig, mígnem a „dicsőséges felszabadítóink 1944 augusztusában vandál módon betörnek a Kárpát-medencébe”. Felső-Háromszék helységei férfinemzedékének színe-java esik áldozatul az Ojtozi és Úz-völgyi csatákban. Sósmező magyar lakossága sem maradhatott helyben, menekült, ki merre látott. Nagy részük Bereckben telepedett le. Itt húzták meg magukat rokonoknál, ismerősöknél. Sós József családja is így lett berecki lakos.

A frissen végzett kántortanító kérvényezi az egyháztanácsot, a felekezeti oktatást szervező és vezető iskolaszéket a megüresedett tanítói állás elfoglalására. A meghozott döntés értelmében Sós Zoltán kántortanítót és Lázár Julianna (Hankó Istvánné) tanítónőt alkalmazzák a felekezeti iskola alsó tagozatára. Az iskolaszék határozatának jegyzőkönyvét Gyulafehérvárra, az erdélyi Főegyházmegye joghatóságához küldik jóváhagyás végett. A két tanító kinevezését személyesen a boldog emlékű Márton Áron (1896-1980) megyéspüspök írja alá. A kinevezés értelmében Sós Zoltán a kántori teendőket is végzi 1946-ig.

1948-ban katonai szolgálatra hívják be.

Konstancán, a helyőrségnél teljesít szolgálatot 1950-ig. Tartalékba helyezése után 1950 őszétől a berecki állami Általános Iskolában kezdi el az oktató-nevelői tevékenységet. Időközben a tanügyi reform 1948-ban megszünteti a felekezeti iskolákat, államosítja azoknak a vagyonát. Ez a ténykedése a hatalomnak már Trianon után elkezdődött. Amit nagyon nehéz volt elviselni vagy megszokni, az új nevelési keret bevezetése, az ateista nevelés volt. Sós Zoltán azonban lélekben híve maradt a józan gondolkodásnak. Értékítéletében pedagógus társai, tanítványainak számos generációja az embertársai iránti tisztelet kisugárzását érezték.

Nem elégedett meg soha saját teljesítményével. Az önképzés folyamatában nem ismert határt. Az ötvenes években elvégezte a bukaresti Maxim Gorkij felsőoktatási intézetnek orosz nyelv és irodalom szakát. 1959 szeptemberétől a berecki általános iskolának igazgatójaként 14 éven át, 1973 szeptemberéig vezette sikeresen Háromszék egyik legnagyobb általános iskoláját. Az építkezési munka mellett – 1968-ban négy új tanteremmel bővítette az iskolát – személyének szellemi fejlődését sem hanyagolta el. Behatóan tanulmányozta az irodalmi stílusokat, a versírás stílusait. Ő maga is sikeresen gyakorolta a versírás művészetét.

Sós Zoltán testvéröccse, Károly vegyészmérnök, a kiskapusi vegyi kombinát műszaki hibája következtében egy robbanás áldozata lett 1957-ben. Édesanyja halála 1964-ben mélyen megrendítette. Szülei iránti szeretete példaértékű volt. Otthoni megszólításuk mindig a székely szokásnak megfelelően történt. Édesanyja halála után sokáig gondozta idős édesapját, 1974-ig. Családalapításának évétől – 1967 – nagy segítségére volt felesége, Albert Tóth Terézia, aki a szomszéd székely településen, Ozsdolán született 1928-ban. Pedagógusként dolgozott a berecki általános iskolában. Gyermektelenek voltak. Szeretetük egészét tanítványaik felé mutatták ki.

Nyugalomba vonulása után nem hagyja el szellemi frissessége, és ahogy vallomásából kiderül, „szabadidőmben verseket írok a magam és mások épülésére”. 2004-ben megjelent verseskötetében 134 vers olvasható. A kötet címe „Az Ojtoz partján”. Verseiből a szülőföld iránti szeretete sugárzik. A kötet második felében érdekes fabulák, ésszerű példázatok és enyhén csípős szatírák olvashatók. Mint nyelvész és irodalomtanár, elsajátítja a német és francia nyelvet.

Bereckben számos tanulni vágyó fiatalnak oktatta a német nyelvet.

Szellemi sokoldalúsága mellett a művészetek terén is jeleskedett. Szorgalmasan tanulmányozta a festészeti irányzatokat, technikákat. Számos irodalmi személyiség nagyított portréját festette meg eredeti módon A függőleges és vízszintes vonalrendszerrel osztotta egyforma nagyságú és azonos számú négyzetekre az adott fényképet és annak megnagyítására alkalmazott nagyobb méretű vásznat. A négyzetes beosztás segítségével megnagyította Petőfi Sándor, Ady Endre és Elek apó képeit. Ezek a portrék ma is láthatók egykori iskolájának – ma Comenius nevét viseli – abban a tantermében, ahol a magyar nyelvet tanítják.

Sós Zoltán 1973 után hat évig igazgatója volt a berecki kultúrotthonnak. Tevékenységét az értékalkotás, a népi értékek felszínre hozása jellemezte. A község akkori szerény kultúrotthonát ellátta székely ruhákkal, székely tánccsoportot működtetett, citerákat vásárolt és népi zenekart szervezett.

Sós Zoltán egykori, még életben levő kollégái és tanítványai szeretettel emlékeznek becsületet sugárzó arcvonásaira. Volt kolléganője, *Mocsáriné Nagy Irén*, nyugalmazott magyar irodalom szakos tanár a berecki népiskolai oktatást részletesen bemutató „Templom és iskola” c. monográfiában „Egy fiatal tanár viszontagságai” c. visszaemlékező írásában Sós Zoltánról így ír:

„Sós Zoltán igazgató úrnak, maga is verselgető ember lévén – úgy hallottam, kötete is jelent meg 1986-ban –, nehéz lehetett végighallgatni a versformákról tartott órámat. Becsületére legyen mondva, nem szólt közbe, csak az óra végén tartott nekem jó félóra magyarázatot a magyaros ritmus változásairól. Nyugalomba vonulása után fittyet hányva a pedagógusok számára előírt kötelező ateizmusra, visszatért a vallásos gyakorlathoz. Régi helyén, az orgona padján jól érezte magát, akár egykor, mint kántortanító. Szent Miklós templomának Kollonits orgonáján magasztos akkordokkal kísérte a szentmise zsoltárait, egyházi énekeit. Bekövetkezett haláláig élő eleme volt a kórusnak, s a húsvéti passiók és feltámadások alkalmával sok esetben hangot adott az evangéliumnak.”

Tarsolyában mindig voltak aforizmaszerű gondolatok: „térden állni nem szégyen, ha az agyadat használod, az nem kopik”.

Sós Zoltán megharcolta élete nagy csatáit, eszét használva sok győzelmet aratott. Soha nem beszélt róla, de jólesett volna neki, ha öreg korában valaki felfigyelt volna rá, és szóvá teszi: itt valaki nagyon megérdemelné az „életmű díjat”. Nem kapott kitüntetést, nem volt hivalkodó ter-mészetű. Munkáját, megvalósításait úgy értékelték, mint kötelességtudatának kisugárzását. Sós Zoltán neve sajnos nem található meg az erdélyi magyar Ki kicsoda 2010-ben kiadott bővített kiadványában.

2009. február 2-án, Gyertyaszentelő napján aludt ki életének gyertyalángja. Két hét múlva töltötte volna be 83. életévét. Törékeny teste megtért őseihez, nemes lelke az örök béke birodalmába távozott. Temetési szertartásán Ferentzi László munkatársa, a Comenius Iskola igazgatója Sós Zoltánt a berecki szellemiség megtestesítőjének nevezte. Jelen sorok írója, ny. történelem szakos tanár, egykori tanító és későbbi munkatársa búcsúztatta.

Tibád Sándor
Bereck

SŐREGHY MÁRTON (Kápolna, 1843. május 20. – Cigánd, 1915. október 8.): teológus, néptanító, természetgyógyász.

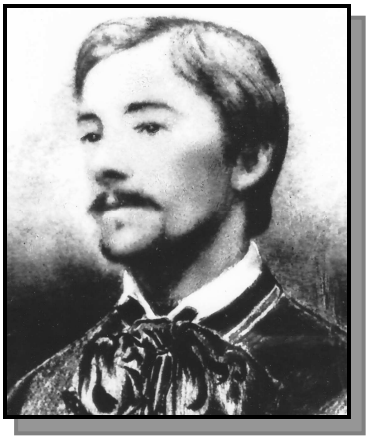

Édesapja Sőreghy József, édesanyja Sándor Julianna. A valamikor jobb napokat látott család fiúgyermeke mindössze öt esztendős volt, amikor édesapját elveszítette. A szabadságharc eseményekkel, reménységekkel tele időszaka, majd a dicsőséges nagy időket követő bukás szomorú

évei a gyermek eszmélésének kora. „Csak annyi maradt meg gyermeki emlékezetében, hogy 1849-ben, úgy tavasz felé nem egyszer hallotta Görgey fővezér ágyúinak dörgését” írta fia, *dr. Sőreghy János* visszaemlékezésében, de ez az emlék elkísérte egész életén át.

Az elárvult családot nemcsak az önkényuralmi rendszer, de a szegénység is szorongatta. Az édesanya erős hittel, Istenbe vetett bizalommal remélte sorsuk jobbra fordulását. Amikor társra talált és újra férjhez ment, Sőreghy Márton nevelőapát kapott.

Kisgyermekkora színteréről, Kápolnáról Sajókazincra költözött a család, ahol a falu magyar és szlovák lakóinak a kőszénbányászat nyújtott megélhetést. A ház körüli munkában a gyermekek is részt vettek. A közeli várrom játékra, kalandra is alkalmat adott. A kisfiúk háborúsdiját a közelmúltban lezajlott szabadságharc eseményei és a felnőttek esti beszélgetései során felidézett emlékek ihlették.

Sőreghy Márton az alig kétezer lélekszámú borsodi falucska iskolájában kezdte az első osztályt, amelyben szlovák gyerekekkel és felsőbb évesekkel együtt tanulta az alapismereteket. Iskolai feladatainak kezdettől fogva jeles eredménnyel tett eleget. Első volt a tanulásban, példaadó a református hit megélésében. Erős testalkatú, szelíd természetű fiú volt, aki szívesen segített otthon, jó pajtása volt a kisebbeknek és nagyobbaknak egyaránt, de legnagyobb örömét a tanulásban lelte. A sárospataki kollégiumról tanítójától hallott, s egyre jobban vágyott arra, hogy ott folytathassa a tanulást. Hogy sárospataki diáknak lenni mit jelenthetett egy tanulni vágyó fiatalnak, arról meghatóan vall Sőreghy Márton fiának verse (aki szintén Sárospatakon volt diák):

„A pataki diák nem csak hogy fogalom,
Több ennél: lüktető szellemi hatalom!
Fénylő magas oszlop a nemzeti létben,
Öröklángú mécses népünk szellemében!
Mint égen a csillag, mezőn piros virág:
Kultúránk ékköve a pataki diák!”

A tíz-tizenkét éves fiúcska megértette, hogy családja nem tudja vállalni a taníttatás költségeit, ezért gyermekfejjel elindult „szerencsét próbálni”.

Egy róla szóló cikk így idézte fel ifjú korának nagy elhatározását:

„…a szegény kálvinista gyermek lelki szemei előtt tündéri magasságban a sárospataki ősi Kollégium lebegett, ahová minden anyagi segély hiányában gyalog vándorolt el, s a legkeservesebb nélkülözések között, de fényes eredménnyel végezte el a gimnáziumot.”

Szorgalmával, kiváló előmenetelével elnyerte azokat a juttatásokat, amelyek a szegény sorsú, de jó tanuló diákokat megillették a sárospataki kollégiumban. Az iskola régi hagyománya szerint a legjobbak a felsőbb tanulmányokhoz nem csak ösztönzést, de támogatást is kaptak, így vált lehetővé, hogy a csendes, szorgalmas, komoly gondolkodású fiatalember, aki – lemondva arról, hogy orvossá képezze magát – a lelkészi pályát választotta élethivatásul. A teológiai fakultás négy évfolyamának elvégzése közben néptanítói oklevelet is szerzett.

1868-ban a cigándi ev. ref. egyházközség rektortanítónak hívta, ő örömmel elfogadta a felajánlott állást, s rövid idő alatt úgy megszerette a falu népe, és ő oly nagy örömét lelte a tanításban, hogy lemondott a papi hívatásról Természetesen, ha a helyzet úgy kívánta, lelkészi feladatokat is ellátott. Istentiszteletek alkalmával vezette a gyülekezeti éneklést, orgonált, temetéseken gyászbeszédet mondott. A felnőtt lakosság ügyes-bajos dolgaiban szívesen segített, s amikor a betegeket, szenvedőket látta, feltámadt ifjúkori álma, a gyógyító munka iránti vágya.

A cigándi iskolának kezdetben egyedüli tanítója volt. Az iskolások számának gyarapodásával az egyházközség segédtanítói állást létesített, így Sőreghy Márton munkája többrétű lett. Az alsó osztályosokat a segédtanítóra bízhatta, ami némi könnyebbséget jelentett, de ugyanakkor a kezdő tanítók szakmai irányítását is ő végezte.

A kisdiákok a délelőttöt és a délutánt is az iskolában töltötték. A nagy létszám miatt nem annyira az egyéni foglalkozás, mint a közös gyakorlás jellemezte a tanulás-tanítás folyamatát. Az írásbeli feladatokhoz palatáblát használtak, a tudnivalók nagyobb részét az emlékezetbe vésés módszerével sajátították el, például a szorzótábla fennhangon való gyakorlása, a közös versmondás és éneklés alapozta meg az ismeretek elmélyítését.

Sőreghy rektor úrról az utókor emlékezetében többek között az is fennmaradt, hogy nem volt szüksége a nádpálcára. Alapvetően szelíd ter-

mészetével összeegyeztethetetlen lett volna a gyermekek testi fenyítése.
Különös módon a cigándiak közül sokan még ma is doktor bácsiként emlegetik, a környékbeliek körében csodadoktorként vált ismertté. Az emberekkel való ismeretségei, beszélgetései során egyre többet hallott a családok bajairól, betegségeiről. Orvos nem volt a faluban, a legközelebbi, Pácinban lakó orvos is több mint 15 km-re volt, s nem csak a rossz utakon zötyögő szekerezés viselte meg a betegeket, de az orvosi költségeket is nehezen tudták előteremteni. Ezt látva egyre többet gondolkodott azon, hogyan tudna segíteni. Némi ismeretekkel már rendelkezett a gyógyfüvek hatásáról, amikor felvette a kapcsolatot a fővárosi Jármai gyógyszertárral, ahol szárított növényeket is árusítottak. A sárospataki kollégium nagykönyvtárában tanulmányozni kezdte a gyógyteák készítésének módját és a várható gyógyhatás elérését. Eleinte a szomszédainak, jó ismerőseinek készített a Budapestről rendelt gyógynövényekből főzetet. Sokan ezektől jobban lettek, enyhültek a fájdalmaik, híre ment, hogy a tanító úr segített rajtuk, egyre többen keresték fel. Legfeljebb annyi pénzt fogadott el, amennyibe neki is belekerült a gyógynövény. Az emberek azzal hálálták meg a gyógyítást, hogy szalonnát, kolbászt, diót hoztak a házhoz. A tanító úr szívesen elfogadta ezeket az ajándékokat, hiszen időközben családos ember lett: feleségül vette a cigándi lelkész, Ölbey János testvérhúgát, a két gyerekkel özvegyen maradt Váradyné Ölbey Máriát. A családba idővel még négy gyermek érkezett, három leány és János, aki idős korában szívesen verselgetett, egy verses elbeszélésében így emlékezett édesapjára:

„Jó atyám orvosa volt a falujának.
Híres csoda-doktor, kihez sokan jártak
Zemplénből, Szabolcsból, főleg a szegénység,
Jóságát, tudását tisztelték, becsülték

Tiszta Tisza-vízbe számolta cseppjeit,
Sulfurt, belladonnát, meg Isten tudja mit.
A szere árán felül pénzt el nem fogadott,
De aki tehette, ajándékot hozott.”

Mindennapos látvány volt a háza kapuja előtt várakozó szekerek sora a gyógyulást remélő betegekkel. Annak is gyógyító hatása volt, ahogyan a szenvedőkkel beszélt. Türelmesen kikérdezte őket, hogy kinek hol fáj, mi fáj. Aztán elmagyarázta, hogy az ajánlott főzetet, cseppeket hogyan kell használni. A hozzá bizalommal fordulók hittek a falu tanítójának gyógyító erejében. A távolabbról érkezők, visszanyerve egészségüket, köszönő leveleket írtak. Ezekből több is látható a cigándi Tájház állandó kiállításán, és az utódok is megőriztek néhányat.
Harminchét éven át volt Cigánd község igazgató-tanítója, 1905-ben látásának gyöngülése miatt nyugdíjazását kérte. Nyugdíjba vonulásakor a Sátoraljaújhelyen megjelenő Közművelődés c. tanügyi lap meleg szavakkal méltatta közel négy évtizedes tanítói munkásságát:
„Nemzedékeket nevelt fel, segédtanítói közül igen sok kiváló tanerő működik ma is a Bodrogköz legjobb javadalmú tanítói székeiben, kik szeretettel veszik körül az atyamestert, aki őket Isten- és hazaszeretetben, az ifjúság helyes nevelésére irányuló buzgalomban képezte és erősítette meg. Szépen megfutott életpályája ugyan még alig hajlik az alkony felé, délceg, szép férfiú ma is. … Ilyen tanító dicsősége a pályának. Lelkészi képzettséggel, egyedül nemes ambícióból… a tanítói pályára lépni nem mindennapi dolog! A lélek nemessége, a magyar ifjúság helyes nevelése iránt megnyilatkozó szeretete vezette Sőreghy Mártont, kit fájó szívvel látunk ma letűnni…”
Akkoriban nem osztogatták a kitüntetéseket, számára a szaklapban közölt elismerés volt a kitüntetés. Tanítványainak, gyógyult betegeinek hálája haláláig kísérte és az utókor is őrzi emlékezetét. A cigándi Tájházban összegyűjtöttek sok, munkásságára, életére vonatkozó dokumentumot. A kiállítás Sőreghy-tárlójában a tanító úr mellett fiának is méltó helyet adtak. Dr. Sőreghy János a debreceni Déri Múzeum igazgatója lett, ismert régész, aki mindig nagy szeretettel és tisztelettel emlékezett édesapjára, s akinek példáját követte tanulásban, munkában, emberségben.

Felhasznált források:

- Családi iratok
- Dr. Sőreghy János hagyatékában található kéziratos emlékezések édesapjára; a kéziratok megtalálhatók a Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár kézirattárában, Ms.l3 jelzet alatt.

- A Közművelődés átoraljaújhelyi tanügyi lap 1905. szeptember 5-i számában megjelent méltatás Sőreghy Mártonról
- Idős cigándiak visszaemlékezése.

Morvainé Sőreghy Sára
Budapest

STEFÁN MIKLÓS (Nyírcsaholy, 1930. március 20. – Debrecen, 2010. január 17.): középiskolai tanár.

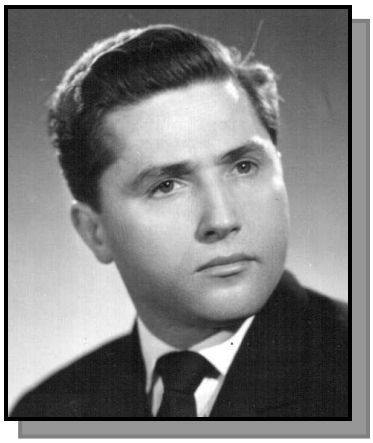

Általános iskoláit szülőfalujában, a középiskolát Hajdúdorogon végezte. Egyetemi tanulmányait a debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetemen kémia-biológia szakon folytatta, s e szaktárgyakból nyert középiskolai tanári oklevelet. Ezt követően – levelező hallgatóként – az Agrártudományi Egyetemen szerzett agrármérnöki oklevelet.

Középiskolai tanárként Nyírbátorban 3 évig tanított. Debrecenbe kerülve először a Vegyipari Technikum kollégiumában mint nevelőtanár működött. Innen a debreceni Csokonai Vitéz Mihály Gimnáziumba nyert áthelyezést, ahol mindkét szaktárgyát nyugdíjazásáig tanította., közben a Fazekas Mihály Gimnázium esti tagozatán éveken át óraadóként lelkiismeretesen tanította mindkét szaktárgyát. (Nyugdíjazása után még három éven át nevelőintézetekben működött: Debrecenben és Nádudvaron. Az igazgatók jó munkáját sokra értékelték.)

Tantárgyait mindvégig kiváló eredménnyel oktatta. Különösen a kémia tantárgyat, amit az is bizonyít, hogy számos növendéke nyert sikeres egyetemi felvételt. Továbbá tanítványai az országos tanulmányi versenyeken elért kiemelkedő eredményei is igazolták eredményes tanítását. Önképzését sohasem hanyagolt el. Szaktárgyával kapcsolatosan újszerű szemléltetőeszközöket készített, melyeket annak idején a Megyei Pedagógiai Újítási Bizottság is elfogadott. Pedagógiai Újítások c. kiadványában (1977-1982) közkinccsé tette a következő témákat, újításokat:

- Az atomi pályák energiaszintjének ábrázolása nagyméretű variálható modellen
- A hidrogénmolekula képződése hidrogénatomokból (modell)
- A szigma és pi-kötések az etén és etilén C-H molekulában (modell)
- A benzol elektron szerkezete
- A p-atompályák térbeli ábrázolása.

Mindezek bizonyítják, hogy ő pedagógiai szempontból egy tudós tanár típust képviselt természettudományi vonatkozásban. Továbbá, hogy tanítványai közül nem egy az országos tanulmányi versenyeken is kiemelkedően szerepelt a kémia mellett biológiából is.

Külön érdekesség, erénye volt, hogy elismerésre méltóan vonzódott a humán tudományok közül a történelemhez. Valamennyi helyi és országos történelmi konferencián előszeretettel, nagy érdeklődéssel vett részt. Nemcsak Debrecenben, hanem Budapesten is. Vezetőségi tagja volt a Bocskai István fejedelem Hagyományőrző Egyesületnek is, mely rendszeresen Hajdúszoboszlón tartotta üléseit. Részt vett az Egyesület által szervezett hazai és határon túli emlékülésen, rendezvényeken is, pl. Álmosdon, Diószegen, Budapesten, Kolozsvárott stb.

Egy alkalommal Kanadában élő nővérét is meglátogatta a Niagara-vízesés közelében. Feleségével együtt Németországban is megfordult, majd pedagógus csoporttal tanulmány-turisztikai úton Spanyolországban, hogy külföldi tapasztalatokra is szert tegyenek.

A Csokonai Gimnázium nemzetközi hírűvé vált iskolamúzeumában a makettek restaurálásában is rendszeresen tevékenykedett. A kiállítások rendezésében is önzetlenül vett részt vett, éspedig Hajdúszoboszlón, Hajdúböszörményben, Nádudvaron, Budapesten pedig 1977-ben a Studexpo nemzetközi kiállítása alkalmából.

Családját nagyon szerette, róluk ragaszkodóan, hűségesen gondoskodott. E tekintetben kiemelkedően nagy, elismerésre méltó munkája volt, hogy a Bem téri emeleti lakását építészeti vonatkozásban saját terve alapján bővítette.
Mindemellett nem hanyagolta el szőlőskertjének, gyümölcsfáinak szakszerű ápolását, gondozását sem. Rendszeresen járt ki kertjükbe ahol agrártudományi ismereteire támaszkodva fáradhatatlanul dolgozott, s ott is szakszerűen, gyümölcsözően végezte munkáját. Kémiai tudását hasznosítva a borászatban is kiváló eredményeket ért el (pl. 5 fajta bort állított elő).
Biológia-földrajz szakos tanárnő felesége állandóan, nagy szorgalommal segítette férjét.
Egyetlen fiukat nagy szeretettel, gondoskodással nevelték, aki az Orvostudományi Egyetemet végezte el.
Két leányka unokájukat, akik tehetséges tanulók, tanárnő édesanyjukkal segítő szülői gondoskodással nagy szeretettel vették körül.
Stefán Miklós kolléga elhunyta után életpályájára visszatekintve, egy olyan sokoldalú elméleti, alkotó szellemmel, tevékenységgel megáldott pedagógust veszítettünk el, akire mindannyian tisztelettel gondolhatunk. Nemcsak mi, hanem ezernyi volt gimnazista tanítványai is, akitől boldogulásukhoz tőle sokat tanulhattak.
Elismerésül a Kossuth Lajos Tudományegyetem jóvoltából 2007. október 13-án ünnepélyes keretek között jubileumi aranydiplomát kapott.

Dr. Porcsalmy János
Debrecen

„Én sosem tanítom a diákjaimat,
csak próbálom megteremteni a feltételeket,
amelyekben tanulhatnak.”
(A. Einstein)

Sz

SZABADOS SÁNDOR (Hajdúböszörmény, 1935. június 23. – Hajdúböszörmény, 2007. november 17.): tanító.

Szülei a várostól 17 km-re lévő dedőháti görög katolikus tanyai iskolában laktak, édesapja ott volt kántortanító. Hárman voltak testvérek, Sándor középső gyermekként született. Hat éves volt, mikor innen elköltöztek. Mély benyomásokkal gazdagította gyermeki világát az itt töltött hat esztendő, amit mindig szívesen és szeretettel emlegetett felnőtt korában a saját fiainak is. Ő ezt az iskolaépületet tekintette szülőházának és a tanyavilágát szülőhelyének, bár a városban jött a világra a nagyszülei házában.

Édesapját mint kántortanítót többször áthelyezték szabolcsi, ill. Hajdú megyei községekbe, míg végül 1947-ben visszaköltöztek Hajdúböszörménybe. Ettől kezdve Sándor itt végezte tanulmányait, itt szerzett tanítói diplomát is 1954-ben.

Ezt követően egy évet Békés megyében tanított, azután a Bihar megyei Álmosdon. Ekkor szülei tanácsára áthelyezését kérte Hajdúböszörmény egyik tanyai iskolájába. Így kerültünk 1958-ban (akkor már ketten) a várostól 24 km-re lévő hármashalmi iskolába.

Tudvalévő, hogy a városnak kiterjedt tanyavilága volt a tsz-szervezés, tagosítás előtt. Tizenegy tanyai iskolája volt Böszörménynek abban az időben külön igazgatósággal. Ezek között több hasonló épület a Klebelsberg Kunó minisztersége alatt épített tanyai iskolahálózat része. A mi iskolánk is ilyen volt, egytantermes, nevelői lakással egybeépített. A gyermeklétszám igen magas, 90-100 közötti. Két tanulócsoport működött, 1-4. és 5-8. osztályok. Váltó tanítást folytattunk. Sándor a felső tagozatosokat tanította. Ő igen nagy örömmel és bizakodással kezdett itt dolgozni, és reményeiben a későbbiekben sem csalatkozott. Szerepet játszottak ebben kisgyermekkori élményei. A környékbeli tanyaiak közül többen is annak idején édesapja tanítványai voltak, és erre szeretettel emlékeztek.

Hamarosan kölcsönös tisztelet és megbecsülés alakult ki a környező lakossággal, kicsikkel, nagyokkal, öregekkel egyaránt, hiszen ügyes-bajos dolgában mindenki a tanító úrékhoz fordult.

Sándor igazi néptanító lett. Napközben a gyerekeket tanította nagy szeretettel, legjobb tudása és tehetsége szerint. Mindig lelkiismeretesen

készült az óráira. Este az iskola a felnőttek számára állt nyitva. Ősztől tavaszig heti három napon 6-tól 8-9 óráig „dolgozók iskolája” volt, olyan felnőtt embereknek, akiknek nem volt meg a 8 osztályos végzettségük. A másik három este a fiataloké volt. Felolvasásokat tartottak irodalmi művekből. Műkedvelő előadásokra készültek jelenetekkel, énekszámokkal Sándor irányításával. A szombat este a szórakozásé volt: pl. teaest nótázással (népdalokat tanultak) vagy bál volt esetleg vacsorával, amin a gyerekeket kivéve minden korosztály részt vett. A hatalmas méretű tantermet 3 darab Maxim-lámpa világította be. Vasárnap este mozifilmet vetített, amihez aggregátor fejlesztette az áramot.

Gyakran megkérdezték városi ismerősei: Hogy bírod ki a tanyán, különösen a telet? Nem öl meg az unalom? Sándor ezeken csak nevetett. Még hogy unalom! Ő ezt a fogalmat csak hallomásból ismerte, a gyakorlatban soha nem tapasztalta meg. Nagyon tevékeny ember volt, amint ez a fentiekből is kitűnik. Nyári szabadsága alatt a horgászat volt a kedvenc szabadidős tevékenysége, amire a környék folyóvizei – Hortobágy folyó, Kadarcs, Keleti-főcsatorna – bőven adtak lehetőséget.

Sajnos, 1961 kora tavaszán megbetegedett, többször is hetekig kórházi kezelésre szorult, műtéte is volt. A tanítványaink szüleinek nagylelkű segítségével tudtuk átvészelni a nehéz időszakot. Mindenben segítettek, még kenyeret is sütöttek nekünk felváltva, mert az ottani boltban akkoriban ilyesmit nem árultak. A lovasfogatok bármikor rendelkezésünkre álltak.

Fájó szívvel mondtunk búcsút ennek a nagyszerű emberi közösségnek 1961 nyarán. A rossz ellátási és közlekedési viszonyok miatt 10 km-rel közelebb költöztünk a városhoz, Pród tanyaközpontba. Ez közvetlenül a 35-ös főút mellett épült, sokkal jobb volt a közlekedés a város felé. Volt orvosi rendelő mindennapos orvosi rendeléssel, elég jól ellátott vegyesbolt és villanyvilágítás. Az itteni iskolát ekkor fejlesztették három tanerőssé a gyermeklétszám növekedése miatt. Mindig délelőtti tanítás folyt. Az alsó tagozatban 60 körüli volt a létszám, és ezt bontották 1. és 3., 2. és 4. osztályokra. Sándor a 2. és 4. osztályt kapta. A felső tagozaton az addig is ott dolgozó kolléga tanított. Így volt ez 9 éven keresztül. 1970-ben újra két tanulócsoport lett: 1-4. és 5-8. osztályok. Ettől kezdve ketten tanítottunk itt, Sándor a felső tagozatosokat. Egészen 1982 nyaráig. Pródon is megszervezte a dolgozók iskoláját, ami még sok éven keresztül működött.

KRESZ-tanfolyamokat szervezett és vezetett – egyik kollégájával – felnőtteknek fogathajtó és segédmotoros jogosítvány megszerzésére. Fiókkönyvtáros és népművelő is volt. Iskolai munkájában mindig a maximumra törekedett. Munkánk mottója az volt, hogy a gyermek nem tehet arról, hogy tanyán nő fel. Az általános iskolai tanulmányai befolyásolják egész életpályáját. S ha mi vállaltuk az itteni tanítást, kötelességünk mindent megtenni a gyermekek érdekében.

A gyerekek többsége messziről járt iskolába, 3-4 km-ről. Téli fagyban, vízben, sárban. Mire hazaértek az iskolából, majdnem este volt. Nem volt elvárható, hogy petróleumlámpa mellett leckét írjanak, tanuljanak. Mindent az iskolában kellett elsajátítaniuk. Nem vallottak szégyent a gyerekeink sem a különböző versenyeken, sem a továbbtanulásban. A szülőkkel való jó kapcsolat is segített az eredmények elérésében. A pródi gyerekek továbbtanulási aránya 80-90, néha 100 %-os volt. Legtöbben szakmunkásképzőt vagy szakközépiskolát végeztek, de többen főiskolát, egyetemet is.

A lakosság minden rétegére kiterjedő népművelő munkát végzett Sándor. Így került sor az első citerazenekar megszervezésére is Pródon 1965-ben. A zenekar tagjai családapák, a 40-es, 50-es éveikben járó parasztemberek voltak, akik még gyermekkorukban tanulták szüleiktől a népdalokat és a citerázást. Az alapítók tíznél többen voltak. Sándor szakmai irányításával fejlődtek, csiszolódott az előadásmódjuk. A fellépés szintjére mint „együttes”, öten jutottak el. A zenekar „lelke” Kovács István népdalénekes és szólóciterás volt, aki a Kossuth Rádió népzeneadásaiban is fellépett.

1976-ban úttörőház létesült Hajdúböszörményben. Ott különböző szakköröket indítottak. Ismerve Sándor népzene iránti vonzódását, a vezetés felkérte egy úttörő citeraszakkör megszervezésére és működtetésére. Ő lelkesen vetette magát a munkába. Mivel három iskola tanulóiból verbuválódott a létszám, a próbákat csak vasárnap délelőtt tudták tartani. Nem volt mindig zökkenőmentes a működtetés, sok esetben a lelkesedés segített mind a vezető, mind a gyerekek részéről.

A citeraszakkör hatásának köszönhetően jött létre a felnőtt citerazenekar 1979 februárjában. A város szinte minden egyes kulturális rendezvényén felléptek igen nagy sikerrel. Bizonyíték erre a számos köszönőlevél. Országos minősítő versenyen „jó” minősítést szereztek. Külföldön Szlovákiában, Bulgáriában, Finnországban is szerepeltek. A zenekar 1985. december 20-án befejezte tevékenységét.

Sándor 1982 szeptemberétől a hajdúböszörményi Bethlen Gábor Általános Iskolában dolgozott mint napközis pedagógus. Ezt a munkát is lelkiismeretesen végezte, mindig a gyermek érdekét tartva szem előtt. A tanulmányi munkában segítette őket, hogy minden gyerek a képességének megfelelő legjobb teljesítményt nyújtsa.

A felnőtt citerazenekar néhány tagjával 1983-ban

A szabadidős foglalkozásokon vetélkedőket szervezett, népdalokat tanított, citeráztak. A 6. 7. osztályosoknak KRESZ-szakkört szervezett. A reggeli csúcsforgalomban és az iskolai ünnepségek alkalmával a „kis rendőrök” irányították, segítették a forgalmat az iskola környékén. 1992-ben a város által meghirdetett hagyományőrző játékok körében betlehemes játékot tervezett és szervezett a napköziben, amivel a város több intézményében felléptek. Azóta is folytatja az iskola ezt a hagyományt.

Pályafutása során szerényebb elismerésekben részesült. 1996-ban ment nyugdíjba. Ezzel egy gazdag és aktív pedagógus életpálya ért véget.

Szabados Sándorné Nagy Ilona
Hajdúböszörmény

SZABÓ ALBERT (Nagykőrös, 1929. augusztus 22. – Hajdúnánás, 2010. május 19.): tanár, igazgatóhelyettes, tanulmányi felügyelő.

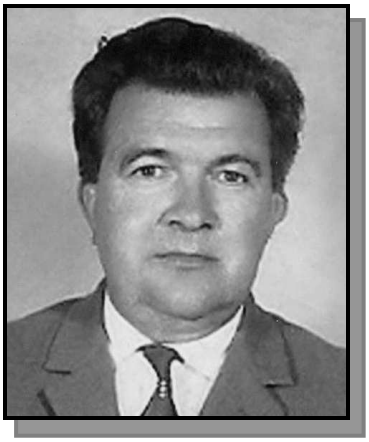

A Szabó család megfelelő anyagi körülmények között élt, a szülők termőföldjük jövedelméből biztosítani tudták két gyermekük taníttatását.

Albert a híres kőrösi gimnáziumban 1947-ben tett érettségi vizsgát. Kiváló tanárai voltak, magas követelményeket támasztottak, bizonyítványa megfelelő ajánlólevelet jelentett sikeres továbbtanulásához.

A nyári vakációban korrepetálta a gyengébben teljesítő tanulókat és „kiolvasta” a városi könyvtárat. Irodalmi műveltségét ezekben az években alapozta meg.

1947 őszén felvették a Debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetem bölcsészkarára, akkor lett tagja a Bartók Béla Népi Kollégiumnak is. Az akkori NÉKOSZ gyakorlatnak megfelelően szakokat nem választott, ún. szabad bölcsész lett. 1948-ban, a Debrecenben akkor megnyílt Pedagógiai Főiskola Földes Ferenc Népi Kollégiumnak lett függetlenített titkára. 1949-ben a főiskolát áthelyezték Egerbe, s tekintettel arra, hogy a szabad bölcsészséget is felszámolták, ő is átment, és ott végezte el az orosz szakot. 1949-ben államvizsgázott kitűnő eredménnyel.

1951-ben kezdte meg a pedagógus pályát a debreceni Tanítóképzőben, ugyanakkor mellékhivatású diákotthoni nevelő is volt. 1954-től főhivatású nevelő lett a debreceni Móra Ferenc, majd a Móricz Zsigmond Középiskolai Kollégiumban.

Fiatal tanítóként lelkesen vetette bele magát a munkába. Délelőtt a tanítóképzőben próbálta

megszerettetni – több-kevesebb sikerrel – az orosz nyelvet, délután pedig a vidékről bekerült kollégista fiúk beilleszkedéséhez, tanulásához, egyéni és közösségi életük szervezéséhez nyújtott segítséget. A Csokonai Színházzal való jó kapcsolata révén a tanulók bérletes színházlátogatáson vehettek részt, amely egyben életük első színházi élményét is jelentette.

Tanítóképzős és kollégista tanítványai nyugdíjas éveiben is gyakran felkeresték, találkozókra hívták, amelyen már nem tudott részt venni.

1959-ben helyezték a hajdúnánási I. sz. Általános Iskolába. A tantestületbe jó kapcsolatteremtő képességének köszönhetően rövidesen beilleszkedett, és az iskolai munkából egyre több feladatot vállalt el. Előbb az úttörőmozgalom irányítását segítette, szervezte a tanulók tanórán kívüli tevékenységét, a különféle iskolai rendezvényeket és a nyári táborozást. Néhány év elteltével igazgatóhelyettesi feladatok ellátására kérte fel az iskola akkori igazgatója.

Nagyon jól kiegészítették egymást. Az igazgató – pedagógiai felkészültsége mellett – igen jó gyakorlati érzékkel rendelkező ember volt, míg helyettese mesterien fogalmazott, élvezetesen beszélt, mindent fejben tartott, és mindent elolvasott, ami a szeme elé került. (Sajnos, az élet gyakorlati tennivalóihoz semmiféle tehetséggel nem rendelkezett.) Egyéniségével hozzájárult ahhoz, hogy az iskolában nyugodt, jó hangulatú légkör uralkodott. A nevelők bátran fordultak hozzá szakmai, pedagógiai problémákkal, és ha tudott segített, vagy közvetített.

Tanítási órák után a nevelők nem siettek haza, a nevelői szobában készültek a következő nap óráira. Dolgozatot javítottak, szemléltető eszközöket készítettek, és közben jóízű kollegiális és baráti beszélgetést folytattak egymással.

Ilyen légkörben öröm volt dolgozni, még akkor is, ha a több mint százéves épület minden komfortot nélkülöző tantermeiben közel negyvenes létszámú osztályokban kellett tanítani a 60-as, 70-es években. A körülmények ellenére az iskolában magas színvonalú munka folyt. A jól felkészült, hivatásukat szerető nevelők presztízskérdést csináltak abból, hogy az I. számú iskolát elhagyó gyerekek hogyan boldogulnak tovább. Közismert dolog, hogy a jó feltételek, a megfelelő oktatási eszközök segítik a nevelőmunkát, de a pedagógus tudása, személyisége, felkészültsége a meghatározó.

1974-ben újabb változás következett be az életében, másfél évtizeden át városi tanulmányi felügyelőként irányította, ellenőrizte és segítette a város alapfokú intézményeiben a közoktatáspolitikai célkitűzések megvalósulását és az ezzel összefüggő jogszabályok végrehajtását.

Pedagógus körökben köztiszteletnek örvendett. Békés, udvarias, konfliktuskerülő magatartása miatt a tanácsi dolgozók közkedvelt Berci bácsija volt. Humánus magatartására jellemző volt a segítőkészség, a problémák mielőbbi megoldása. A nevelési, oktatási munkával összefüggő útmutatásokat, pedagógiai, módszertani kísérleteket rendszeresen tanulmányozta, és az általa hasznosnak ítélt eljárásokra felhívta a vezetők figyelmét.

A város intézményvezetőivel kollegiális, baráti kapcsolatot tartott. Tapasztalatait, megszerzett tudását az igazgatói munkaközösségi foglalkozásokon a szomszédos településeken dolgozó intézményvezetők is szívesen fogadták, gyakran fordultak hozzá tanácsadásért (Hajdúdorog, Polgár, Újtikos, Tiszagyulaháza).

Igényesen állította össze – tartalmi, formai, stiláris szempontból is – összegző, értékelő, tájékoztató jelentéseit. Közszerepléseire alaposan felkészült. Igen jó szónoki képességekkel rendelkezett. Mondanivalóját olykor anekdotákkal is színesítette, oldott légkört teremtett ezzel a hallgatóság körében.

Kezdeményezte az innovatív munkát végző pedagógusok jobb erkölcsi és anyagi elismerését. A fiatal pedagógusok városi pályázatokon tették közkinccsé szakmai, módszertani eljárásaikat, a legjobb pályamunkákat pénzjutalomban részesítette az arra kijelölt szakmai bizottság.

Kiemelkedően látta el – és ezért több alkalommal is kitüntetésben részesült – a városi tanulmányi, vöröskeresztes, közlekedési és tűzoltóversenyeket. Ezek előkészítésében és lebonyolításában aktívan közreműködött.

A helyi gimnáziumban, szakközép- és szakmunkásképző iskolában továbbtanuló gyermekek tanulmányi előmenetelét nyomon kísérte.

Az eredményről, az észlelt ismeret- és képességbeli hiányosságokról tájékoztatta az igazgatókat, felhívta figyelmüket a további tennivalókra.

A város jó hírnevét öregbítő megyei, országos eredményeket nagy örömmel fogadta, és gon-

doskodott róla, hogy ezek a helyi újságban is megjelenjenek.
Szabad idejében nagy érdeklődéssel követte a hazánkban és a nagyvilágban zajló kül- és belpolitikai eseményeket.
Naprakészen tájékozott volt az itthoni és nemzetközi sportrendezvények, mérkőzések eredményeiről. A televízióban közvetített egyetlen fontos eseményről sem akart lemaradni. Állandóan olvasott, a könyvek végigkísérték az életét. Halála előtti néhány évben látása megromlott, a sors a legkedvesebb időtöltésétől fosztotta meg.
Magánéletében 1963-ban következett be fordulat, ekkor kötött házasságot Pálóczi Róza tanítóval. Házasságukból két gyermek született, akiket féltő szeretettel és gondoskodással neveltek. Fiainak is rendületlenül olvasott, előbb meséket, majd ifjúsági regényeket. Az egri hősök vitézi cselekedeteit már iskoláskoruk előtt többször elolvasta számukra. Az olvasást egy életre megszerették, az iskolai tanuláshoz nem is volt szükség segítségre. Albert a szülők hivatását választotta, orosz-történelem szakon szerzett tanári diplomát, majd elvégezte a latin szakot is. Csaba jogot végzett, és ügyészi szakvizsgát tett. Mindketten családot alapítottak, pedagógus feleségeikkel boldog házasságban élnek. A Szabó családot két-két unokával gyarapították a nagyszülők legnagyobb örömére. Az elsőszülött Bercikének még olvasott a nagypapa, de a fény fokozatosan árnyékká halványodott, és 2010 májusában hosszú szenvedés után végleg kihunyt.
Szabó Albert életútját közvetlen közelről ismertem. Harminc évig kollégák, munkatársak voltunk, előbb az általános iskolában, majd a városi művelődési osztályon. Családjával kezdetektől fogva barátságban élek, máig élvezem szeretetüket. Jól ismerem tehát Berci erényeit és hibáit, de az emberi elme úgy működik, hogy a szép, kellemes, pozitív és hasznos emlékeket megőrzi, elraktározza, a többit elhullajtja, elfelejti.
Emlékét és munkásságát őrizzék e sorok.

Forrás: Önéletírás, a család visszaemlékezései, személyes emlékeim.

Virág Júlia
Hajdúnánás

DR. SZABÓ ÁRPÁD (Budapest, 1913. október 16. – Budapest, 2001. szeptember 13.): klasszika-filológus, ókortudós, matematikatörténész, csillagász-történész, Széchenyi-díjas professzor, akadémikus.

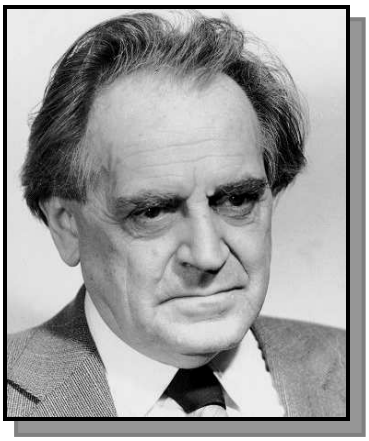

Szülei: Szabó Dénes és Tarcsi Veronika. Felesége Török Klára, gyermekei: Tamás (1942), József (1956), Veronika (1958), Piroska (1961).
Középiskolai tanulmányait Budapesten a Református Gimnáziumban végezte. Pályaválasztására gimnáziumi latin-görög szakos tanára, Nyusztai Antal volt nagy hatással, aki a szanszkrit nyelvre is megtanította.
1931-től a budapesti Pázmány Péter Tudományegyetemen, latin-görög szakon tanult tovább. Eötvös-kollégista volt.
1935-ben doktorált. Disszertációja: *Horatius és a hellenisztikus irodalomtudomány*. Utána a frankfurti egyetem ösztöndíjasa. Itt bekapcsolódott a Frobenius Intézet munkájába. 1939-ben habilitált. Kezdetben a nyelvészet, majd az antik néprajzi és vallástörténeti kérdések foglalkoztatták. Hazajövetele után a budapesti tudományegyetemen, a latin-filológia tanszéken kapott állást. Szemináriumait új szellemben tartotta, nagy létszámú hallgatóság előtt. Érdeklődési köre mindig széles volt és nyitott.
1940-1948 között Debrecenbe nevezték ki professzornak a klasszika-filológia tanszékre.
Csodálatos előadó volt. Előadásai, amelyekben klasszika filológiával és ókortörténettel foglalkozott, élményt jelentettek. A debreceni egyetemen tartott előadásainak leglelkesebb hallgatói Vekerdi László és Lakatos Imre voltak.

Periklész kora (1942) című könyvét nemcsak megjelenésekor, hanem a későbbiekben, az újrakiadásnál is nagyra értékelték. Azt vallotta, hogy *„a történelem főként arra jó, hogy rajta keresztül jobban megértsük saját korunkat”*. Ebben a szellemben írta több könyvét is: *Demosthenes és Athén* (1943), *Sokrates és Athén* (1948).

1948 és 1957 között a budapesti Tudományegyetemen tanított klasszika-filológiát és ókori történelmet. Ekkor készültek el a *Mágia és a vallás* (1949), *Homéros* (1954), *A trójai háború* (1956) című könyvei.

1956-ban szerepet vállalt a budapesti Tudományegyetem forradalmi vezetésében. Így politikai nézetei miatt 1957-ben elvesztette állását. Először fordításokból élt, míg Rényi Alfréd, a Matematikai Kutató Intézet igazgatója be nem fogadta munkatársnak. Ezzel Szabó Árpád életében és munkásságában fordulat következett be. Filozófiai képzettsége és görög tudása révén a preszokratikus filozófusok szövegeiből kiindulva fordult a görög matematika felé, és munkássága a görög matematika fogalmainak a tisztázásához vezetett el.

Az 1969-ben jelent meg német nyelven az *Anfänge der griechischen Mathematik* (*A görög matematika kezdetei*) címmel átütő tudományos sikert hozó matematikatörténeti könyve az Akadémiai Kiadónál, illetve nemzetközi kiadásban, ezt követte az angol nyelvű *The Beginnings of Greek Mathematics* (Budapest-Dordrecht, 1978) és ennek a rövidített magyar nyelvű kiadása *A görög matematika kibontakozása* címmel.

Megállapította, hogy az absztrakt, deduktív, antiempirikus gondolkodási stílus az éleai filozófia hagyományaira épül, illetve azt, hogy a matematikát a görögök tették deduktív tudománnyá.

Igen népszerű az *Aranygyapjú* című könyve (1977). Könyveiben a mai olvasó számára érdekessé igyekezett tenni az ókori világot.

1957-1983-ig, nyugdíjaztatásáig, volt a Matematikai Kutató Intézet munkatársa. Kezdetben tudományos munkatárs, majd főmunkatárs, illetve tudományos tanácsadó. Nyugdíjaztatása után sem hagyta abba a kutató és az irodalmi munkásságot.

A Matematikai Kutató Intézetben megnőtt a publikációinak a száma, nemzetközileg elismert tudós lett. Több tudományos akadémia választotta meg tagjának, és több egyetem díszdoktori oklevéllel tüntette ki.

A matematikatörténet után figyelme az ókori görög csillagászat és földtudomány felé fordult. Ebből a témából 1982-ben Athénban jelent meg németül az E. Maulával közösen írt másik nagy tudománytörténeti munkája (*Enklima: Untersuchungen zur Frühgeschichte der Griechischen Astronomie, Geographie und der Sehnentafeln).* Ennek a könyvnek később, 1992-ben megjelent egy részletesebb, kidolgozottabb német nyelvű változata, majd *Az antik csillagászati világkép* címmel a magyar is (1998).

Magyarországi elismerésként 1979-től levelező, 1990-től rendes tagja a Magyar Tudományos Akadémiának. Akadémiai székfoglalóját *„A leghosszabb nap”* címmel tartotta. Egyetemi tanári címét 1991-ben kapta vissza.

Könyveit számos nyelvre lefordították. Külföldön az ókori matematika, az ókori csillagászat és csillagászati földrajz története című könyvei nagyon ismertek. Ő volt az Existentia című folyóirat alapító szerkesztője.

1994-ben Gazdag Istvánnal együtt megalapították a Magyar Tudománytörténeti Intézetet.

Életének két hivatása volt: a tanítás és a tanulás. Tanított a debreceni, a budapesti tudományegyetemeken, a Református Egyetemen, az Eötvös Kollégiumban, de tanított katedrán kívül is, gyerekektől felnőttekig mindenkit, ismeretterjesztő műveket, tankönyveket írt. A televízióban a Gólyavári esték adásaiban a „Tudóra” című műsorban és idős korában a Millenniumi mesék sorozatban szerepelt.

Ízelítőül bemutatjuk a Szabó Árpád - Ferge Gábor: *Bevezetés a filozófiába* című, a gimnáziumok számára írt tankönyv bevezetését:

„Itt az írás, a tankönyv, szerény bevezetés a bölcsesség szeretetébe, hogy ezzel fejezzétek be a

gimnáziumi tanulmányaitokat, és ezt vigyétek magatokkal emlékül, ha az egyetemet választjátok. Tanuljatok belőle haza- és emberszeretetet magyarul, magyarán, hogy bölcsebbé, gazdagabbak legyetek, mint azok, akik e szerény ajándék összeállítása közben gondoltak Rátok."

Legfontosabb magyar nyelvű matematikatörténeti írásai *A görög matematika* című könyvében jelentek meg. Megírásának célja az volt, hogy a matematika szakos tanárjelöltek, tanárok, a tudományok és az ókori kultúra története iránt érdeklődők számára egy segédkönyvet készítsen.

Kitüntetései:

Akadémiai díj (1964), Apáczai Csere János-díj (1992), Széchenyi-díj (1993).

Külön meg kell említeni, hogy a jeruzsálemi Yad Vasem Intézetben a magyarok közül elsőként írták fel a nevét a világ népeinek igazait megörökítő táblára.

Magyarul megjelent fő művei:

1. Periklész kora. Történeti és politikai áttekintés, Budapest 1942, Reprint: Miskolc, 1992.
2. Óperzsa novellák. Egyetemi nyomda, Budapest, 1948.
3. A trójai háború. Ifjúsági Kiadó, Budapest, 1956.
4. Aranygyapjú, Görög mondák és regék. Magvető, Budapest, 1966, 2. kiadás 1977.
5. A görög matematika kibontakozása. Magvető, Budapest, 1978.
6. Szophoklész tragédiái. Gondolat, Budapest, 1985.
7. Hellász hősei. Móra Kiadó, Budapest, 1985.
8. Róma jellemei. Móra Kiadó, Budapest, 1985.
9. Matematikai műveltségünk keretei. Középkor és reneszánsz (T. Tóth Sándorral közösen). Gondolat, Budapest, 1988.
10. Bevezetés a filozófiába (Ferge Gáborral közösen), Societas Philosophia Classica, Budapest, 1993.
11. A magyarság, irodalom és filozófia. Olvasókönyv a filozófia és az irodalom tanulásához. Societas Philosophia Classica, Budapest,1994.
12. A görög matematika. Tudománytörténeti visszapillantás. Magyar Tudománytörténeti Intézet, Piliscsaba-Budapest, 1998.
13. Antik csillagászati világkép. Árnyék, naptár, földrajz, geometria. Typotex, Budapest, 1998.
14. Régi mértanok és csillagászathoz használatos matematikai számítások (T. Tóth Sándorral közösen). Gazda István (szerk.): A magyar matematika történetéből. A klasszikus századok számolómesterei. Piliscsaba, 2000. Magyar Tudománytörténeti Intézet pp. 52-63.

Dr. Kántor Sándorné
Debrecen

SZABÓ EMIL (Gyula, 1898. december 17. – Debrecen, 1969. április 2.): zeneszerző, karmester, zongora- és orgonaművész, közép- és főiskolai tanár.

Édesapja, dr. Szabó Emil Békés vármegye árvaszéki elnöke. Apai ágon nagynénje Szentmihályiné Szabó Mária, és unokatestvére Szabó Magda írónők. Édesanyja, Szathmáry Emma vonalán Kölcsey Ilona dédunokája. (Kölcsey Ilona Kölcsey Ferenc nevelt leánya, „Lenka".)

Szabó Emil Gyulán kitűnő eredménnyel érettségizett, ezután frontszolgálatot teljesített az I. világháború végéig. Ezt követően – Eötvös Kollégistaként – német-francia szakon Beöthyt, Szinnyeit, Riedlt, Babitsot, Petzet, Eckhardtot hallgatta. Négy szemeszter után érdeklődése a zenei pálya felé fordult, hiszen sikeresen próbálkozott már gyermekkora óta komponálással, valamint kitűnő zongorista volt. A Zeneakadémián Kodály Zoltán zeneszerző tanszakára került, emellett Bartók Bélánál zongora-, illetve Zalánffy Aladárnál orgona-szakot is végzett.

A Zeneakadémián töltött évei alatt választotta őt állandó korrepetitorává Székelyhidy Ferenc operaénekes. Kamarapartnere lett továbbá a világhírű Waldbauer-Kerpely vonósnégyesnek; velük koncertezett 1924-ben a balti államokat érintő hangversenykörútjukon. Saját hegedű-zongora szonátáját is ott mutatta be Országh Tivadar hegedűművésszel.

1925-ben Székesfehérvárott kapott állást, sokoldalú tehetsége révén az ottani hangversenyélet kiemelkedő szereplője lett. Hegedű-zongora szonátájával nagy sikert aratott – partnere ezúttal is Országh Tivadar volt. (A mű bemutatójának harmadik színhelye Debrecen 1927-ben.)

1926-ban a debreceni Városi Zeneiskolába nyer kinevezést, ahol haláláig dolgozik.

Dr. Újfalussy József írta a Muzsika 1969. júniusi számában:

„Bizonyára nem hiába aspirált volna mutatósabb tanári állásokra, de ő Debrecenben élt-halt, minden egyéb lehetőség gondolatát elhárította magától... Nála tanulni rangot jelentett és elkötelezettséget. Aki megbízható szakmai tudást és zenei műveltségének szilárd elméleti megalapozását kereste, az Szabó Emilhez kérezkedett tanulni."

Az 1932-33-as tanévben és az 1942-43. évben néhány hónapig az iskola megbízott igazgatója, sokáig vezeti emellett az intézetének ének- és zenekarát. Állását elfoglalva bevezeti és megalapítja a zeneszerzés tanszakot, ezzel párhuzamosan ellátja a közép-, illetve akadémiai osztályú növendékek zeneelméleti oktatását. Észak- és Kelet-Magyarországon ekkor az egyetlen intézet a debreceni Zeneiskola, ahol közép- és felsőfokon zeneszerzést oktatnak. A kötelező elméleti tárgyak kibővülnek, megújulnak a Kodály-Bartók „iskolából" jött fiatal tanárnak köszönhetően.

Egyik új tárgya a *szolfézs*, amelynek anyagát, relatív szolmizációs szisztémáját Kodály adja át zeneszerzős növendékeinek. Célja a hivatásos zenészjelöltek kottaírás-olvasási, valamint kamaraéneklési készségének magas szintre emelése.

Másik nagy jelentőségű és szintén új tantárgy a *népzene*, amely a Kodály-Bartók által 1905 óta lejegyzett eredeti népdalok (parasztdalok) elsajátítását, valamint tudományos rendszerezését, elemzését foglalta magában.

Ebben az időben a debreceni Városi Zeneiskola – kiváló zongora-, hegedű-, ének-, zeneszerzés- és elméleti oktatásának minőségét illetően – országos színvonalra emelkedik.

Szabó Emil Debrecenben letelepedve a város zenei művelődésének minden ágában tevékenyen vesz részt. A Nyári Egyetem előadója, zenekritikus, évekig vezeti a Debreceni Ady Társaság zenei szakosztályát. A Mácsay Dalkör karnagya, világhírű művészek zongorapartnere. A Csokonai Színház operaelőadásain, valamint hangversenyeken a MÁV Filharmonikus Zenekart vezényli. Az 1934-ben Kodály *Háry János*ának, 1939-ben *Psalmus Hungaricus*ának bemutatóján ő volt a karigazgató. Mint előadóművész orgona-, zongora-, kamarakoncerteken játszik.

Bartók Béla őt kéri fel debreceni szerzői estjére zongora-közreműködőnek, mint Orosz Júlia operaénekesnő kísérője (Aranybika, 1931), melynek emlékét ma is tábla őrzi. Nevéhez fűződik Kodály *Mátrai képek* című kórusművének debreceni bemutatója.

Igazi kvalitásai mégis tanári munkáján keresztül mutatkoznak meg. Egyszerű, közvetlen, jó humorral rendelkező egyénisége mellett kérlelhetetlen szigorral várja el növendékeitől a szakmai felkészültséget és a zene iránti lelkes odaadást. Ebben ő maga jár elöl jó példával. Bármilyen zeneművet fejből lejátszott zongorán.

Az *M. Lázár Magda, Straky Tibor, Szatmári Endre* szerzőhármas Debrecen zenei élete a századfordulótól napjainkig című könyvében többek között ez olvasható:

„Bámulatos zenei emlékezete, amely lehetővé tette, hogy mondanivalóját az egész zeneirodalomból vett idézetekkel illusztrálja, lenyűgöző hatást tett növendékeire."

Kivételes zenei képességei mellett közismert volt hatalmas lexikális tudása, kollégái és ismerősei, családtagjai „élő lexikonként” emlegették. Növendékei közül több itthon és külföldön ismert, megbecsült művészt, muzikológust, tanárt említhetünk. Így például dr. Újfalussy József (klasszika-filológus, Kossuth-díjas esztéta, zenetörténész), Vántus István (Erkel-díjas zeneszerző, egyetemi tanár, aki munkásságával Szeged zenei életét gazdagította), dr. Fábián Imre muzikológus, Borgulya András zeneszerző, Kocsár Miklós Kossuth-díjas zeneszerző is az ő tanítványa volt.

Szabó Emil zeneszerzői stílusa a Kodály-iskola jegyeit viseli. „Zenei anyanyelvének a magyar népzenét tekintette, példaképének az európai zenetörténet nagy klasszikusait, mindenek felett Mozartot” – írja *dr. Újfalussy József*

Szabó Emil azon generáció tagja, akik a Monarchia évtizedeiben születtek, és egyesült bennük a szakmai zsenialitás az európai és egyetemes műveltséggel.

Fejből idézte – ógörögül – az Odüsszeiát; latinul, németül, olaszul, franciául beszélt; a cseh nyelvet az első világháborús frontszolgálat alatt sajátította el. Angolból folyékonyan fordított, de az arab írást, sőt, az óegyiptomi hieroglifákat is ismerte. [Lásd erről bővebben Kónya Judit: Szabó Magda (Arcok és Vallomások sorozat), 32. old.]

Méltán sorolható a korszak nagy szülöttei közé.

Két házasságából két leánya született: Kossuth Béláné Szabó Éva, maga is zenész, aki a Nyugat-kanadai (Brit-Columbia) magyarság öntudatának, összetartásának és a magyar kultúra terjesztésének jeles ápolója, amiért – 2008-ban – Sólyom László köztársasági elnök a Magyar Köztársasági Érdemrend Lovagkeresztjével tüntette ki.

Másik leánya, Bicskey Gáborné Szabó Klára édesapja intézetében zeneelmélet, zenetörténet és népzene tárgyakat oktat.

Művei:

- Zenekari szvit (bemutató: debreceni Csokonai Színház)
- Hegedű-zongora szonáta
- Meseoperák: *Az égig érő fa* (bemutató: 1937, debreceni Csokonai Színház); *Hajlik a csodafának zöldleveles ága* (bemutató: 1938); *Szépen szóló szőlő* (bemutató: 1938, debreceni Zenede)
- Tíz gyermekdarab zongorára (1931)
- Zongoraszonáták
- Dalok Tóth Árpád és Ady Endre verseire

B. Szabó Klára
Debrecen

SZABÓ FERENC (Kisújszállás, 1929. december. 13. – Törökszentmiklós, 1997. november 25.): testnevelő tanár.

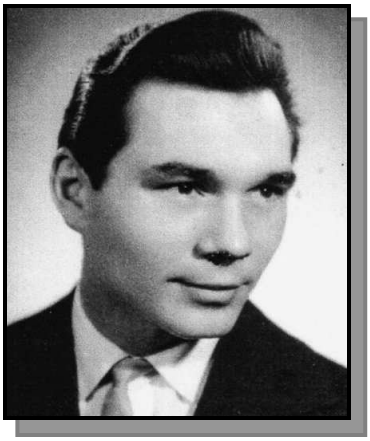

Paraszti családban született. Szüleinek nagy szüksége volt a kisgyermek segítségére is, ezért már 5-6 éves korában kiskanász. A három testvér közül ő volt a legidősebb, így azok gondozásába is be kellett segítenie. A szegényes családi gazdálkodásba is bevonták.

A tanulás, a sport csak a munka után következett. Már gyermek-, majd később ifjú korában megtapasztalhatta, hogy mindenért keményen meg kell dolgozni. Ez a küzdelem aztán a későbbi életpályájának meghatározó elemévé vált. A nehézségek ellenére a szülei beíratták a kisújszállási gimnáziumba. Fiatal korától kezdve számos sportágban próbálta ki magát. Atletizált, kosárlabdázott, gyorskorcsolyázott. Majdnem minden sportágban iskolaválogatott volt.

1948-ban, érettségi vizsgája után a család anyagi helyzete miatt nem jelentkezhetett a felsőoktatásba, de testnevelő tanára, Porcsalmi Lajos biztatására később sikeres pályázatot nyújtott be a Magyar Testnevelési Főiskolára. Főis-

kolás évei alatt megélhetésének biztosítására alkalmi fizikai munkákat vállalt, majd kosárlabda-edzőként dolgozott.
1952-ben, a Testnevelési Főiskola elvégzése után került a törökszentmiklósi Bercsényi Miklós Gimnáziumba. Ez a gimnázium 1946-ban alakult. Amikor odakerült, gyakorlatilag semmilyen tárgyi feltétel nem állt rendelkezésére a testnevelés oktatásához. Ő maga is személyesen csákányt, ásót, lapátot fogott, és tanítványival együtt hozzákezdett egy kezdetleges sportudvar kialakításához. 1953-ban kezdték el építeni a tornatermet, mely akkor a megye második legnagyobb méretű terme volt. Ő maga is tevékenyen részt vett a tornaterem építésében. Már a tárgyi feltételek kialakítása közben nagy ambícióval látott hozzá több sportágban a későbbi sikerek megalapozásához.
Törökszentmiklós helyzetéből adódóan a környékbeli falvak beiskolázási központja volt. Általában szegény szülők gyermekei kerültek a gimnázium falai közé. Nagyon jó érzékkel felfedezte tanítványaiban a csiszolatlan gyémántokat. Nagy szakmai hozzáértéssel dolgozott velük, és csiszolta ezeket az értékes köveket. Munkájának az eredményei már rövid néhány év alatt jelentkeztek. Tanítványai több sportágban megyei bajnokságot nyertek. Hamarosan országos versenyekre is eljutottak. Innen több bajnoki címmel és értékes helyezéssel tértek haza. Amibe belekezdett, munkáját minden esetben valamilyen siker koronázta.
Így nem meglepő, hogy a megyei vezetés kiemelkedő munkájának elismeréseként 1962-től a testnevelés tantárgy szakfelügyelői teendőinek ellátásával bízta meg. Évtizedeken keresztül, egészen nyugdíjazásáig átadta tapasztalatait a megye középiskolás testnevelő tanárainak. Kollégái tisztelték, hiszen szakfelügyelőként formálta, irányította a testnevelés oktatását.
Az iskolai oktató-nevelő munkájában a mércét mindig magasra tette. Igényes volt és igazságosan követelt is. Tanítványai közül több mint félszázan választották életpályaként a testnevelés tanítását, valószínűleg az ő munkáját tekintették követendőnek, oktatási módszerit gyakran felhasználták a mindennapi munkájukban.
Két gyermeke született. Mindkettő sportolt a gimnáziumban. Iskolaválogatottak voltak kosárlabdában. Szinte természetesnek tűnik, hogy valamelyik gyermeke, jelen esetben a fia, az érettségi után az apja nyomdokain haladva szintén testnevelő tanár lett. Ő is olyan lelkesedéssel és alázattal végzi a mindennapi munkáját, mint ahogyan azt az apjától látta. Edzőként nem kosárlabdával, hanem labdarúgással foglalkozik.
Számos sportolója, akit ő vezetett be a sport rejtelmeibe, érettségi után magasabb osztályban folytatta sportpályafutását. Többen NB I-es csapatban kosárlabdáztak. Különösen büszke volt a legszebb eredményeket elért tanítványára, *Kristonné Bakos Magdolnára*. A Testnevelési Főiskola elvégzése után ő Egerbe került a Tanárképző Főiskolára tanársegédnek. Hamarosan doktori értekezést irt a testneveléshez kapcsolódó témakörből. Majd később megszerezte a testnevelési tudományok kandidátusi fokozatát is. Jelenleg a főiskola rektorhelyettese.
Gyakran látogat haza szülővárosába, Törökszentmiklósra, és ő is nemegyszer hangoztatja, hogy ilyen tudományos eredmények után is gyakran előveszi volt tanára módszereit.

Pacsai Norbertné Czicze Mária így emlékezik az osztályfőnök Szabó Ferencre:
„Az 1959-60-as tanévben kerültem a Bercsényi Miklós Gimnáziumba. A tanévnyitón találkoztunk először 36-an, leányok. Orosznyelv-tagozatos osztály lévén egy kiemelkedően művelt, nagy tudású nyelvtanár – Szász Katalin – lett az osztályfőnökünk. Rövid időn belül a koedukációt mellőző csapat szépen összeszokott. Igényes osztályfőnökünk egyértelmű követelményrendszert állított fel mind a tanulás, mind a viselkedés terén. Munkáját megkönnyítette az, hogy nagyon jó képességű lányok kerültek az osztályába. A közösségi szellem gyorsan kialakult és példásan működött. Kati nénit mint pótmamánkat nagyon szerettük.
Az első nyári vakációról már úgy mentünk vissza gimnáziumunkba, hogy a megszokott és megszeretett légkörben dolgozik tovább kollektívánk a korábbi normák szerint. Nem ez történt, és a meglepetésünk leírhatatlan volt. Kati néni – előttünk máig ismeretlen okokból – Berettyóújfaluba távozott, így új osztályfőnököt kaptunk. Rejtélyes pedagógiai megfontolásból, legnagyobb csodálkozásunkra a gimnázium legendás testnevelő tanárát – Szabó Ferencet – állította leányosztályunk élére Száz Kázmér igazgató úr.

A stílus teljesen megváltozott. Új osztályfőnökünk elvárásait minden pedagógiai „finomkodás” nélkül közölte. Messzemenően tisztelte női mivoltunkat, bár a kötelező udvariasságot mindig betartva, de világosan fogalmazott. Kezdetben a légkör meglehetősen hűvös volt. Az idő múlásával azonban igazolódni kezdett az a latin bölcsesség, hogy: »*Közel az archoz, közeledünk a szívhez!*« Osztályfőnökünk jellegzetes mosolya egyre gyakoribb jelenség lett. Mind többször jutott el hozzánk olyan hír, hogy rendkívüli harcossággal állt ki mellettünk. Ő azonban ezzel soha nem dicsekedett. Idővel megéreztük, hogy egy nagyszívű pedagógust nyertünk osztályfőnökségével. Mire az érettségiig jutottunk, világossá vált, hogy határozott személyiséggel is lehet szeretetteljes légkört kialakítani. Osztályunk valamennyi tagjának további sorsát őszinte figyelemmel kísérte. Minden diplomához boldogan és szinte elsőnek gratulált. Életünk gazdagabb lett munkásságával, ezért elvesztése nagy űrt hagyott lelkünkben.”

Szabó Ferenc a Megyei Középfokú Iskolai Sportbizottság titkára és a Megyei Kosárlabda Szövetség elnöke is volt. Szervezte a testnevelő tanárok szakmai továbbképzését. Részt vett a testnevelési tanterv kidolgozásában. 1989-ben vonult nyugdíjba.

Eredményes munkájának hivatalos elismerései:

1965. A Testnevelés és Sport érdemes dolgozója

1968. Miniszteri dicsérő oklevél

1969. Pedagógusi Szolgálati Érdemérem

1990. Bercsényi Emlékérem

E sorok írója, *Szabó Imre* is tanítványa, majd 35 évig testnevelő kollégája volt. Mivel ilyen hosszú időt együtt dolgoztunk, szakmailag és emberileg is talán én tudok legtöbbet mesélni róla. Szakmája iránti alázatát nem lehetett elvitatni tőle. Ha voltak is konfliktusai néha kollegáival az mind azért volt, mert elveihez ragaszkodva a testnevelés ügyét kívánta szolgálni. Mint egykori tanítványa tiszteltem őt én is, és szakmai példaképnek tekintettem. Nem volt hiú munkájára. Örömmel átadta nekem tapasztalatait. Szerénytelenség nélkül állíthatom, hogy talán ő is büszke volt arra, hogy egykori tanítványával dolgozott együtt. Nekem kihívás volt az ő munkája, mert a tantestület akaratlanul is párhuzamot vont kettőnk között. Közel az ő fordulatszámához hasonlóan kellett nekem is pörögnöm, hogy a kollégák elismerjenek. Részemről ezért a kihívásért csak köszönet illeti.

Egymás munkáját, vagy egy mérkőzés alakulását szakmailag számtalan esetben megbeszéltük valamikor órán kívül. Sokat tanultam ezekből a beszélgetésekből. Esténként, munkaidő után több kollégával, kikkel egy irányban mentünk haza, betérve egy pohár sörre, megbeszéltük az iskola gondjait. Pihentető volt a napi iskolai zaj után egy jót anekdotázni. Ezek számunkra hasznosabbak voltak, mint abban az időben az iskolában délutánonkénti tematikusan rendezett tantestület nevelési értekezletek.

Ő is meg én is nagyon szerettünk kártyázni, ultizni. Régen a Magyar Televízió még gyerekcipőben járt. Hétfő a televízióban szünnap volt. Nekünk ekkor este volt az ún. ultinap. Mindig sztoriként meséltük el, hogy egyszer a gimiben ultin az egyik érettségi elnök összes pénzét, sőt még az érettségi tiszteletdíját is a elnyertük. Akkor nem minden elnök járt kocsival, és érettségi után a vonatindulásig volt néhány óra. Mivel az elnök is szeretett ultizni, kérte, hogy nem játszanánk egy kicsit? Minket sem kellett kétszer kéretni. Így történt aztán, hogy az elnök üres zsebbel szállt fel a vonatra.

Ő, aki tanítványait mindig győzelemre tanította, saját küzdelmét az életért nem tudta megvívni. 1997 novemberében elhalálozott.

Munkájának talán a legnagyobb elismerése volt, mikor 2005-ben a gimnázium tantestülete egyhangúlag úgy határozott, hogy a tornaterem, ahol évtizedekig szinte reggeltől estig dolgozott, ezentúl a „SZABÓ TORNATEREM” nevet viselje. Kerámiatáblában együtt a két Szabó. Mester és tanítványa.

Kedves Feri, vagy ahogyan mindenki csak úgy ismert, hogy Fecsu, a teljesség igénye nélkül

örömmel emlékeztem rád. – *Minden ember addig él, amíg emlékeznek rá.*
Tanítványai a későbbi érettségi találkozókon gyakran egy csokor virággal emlékeznek elhunyt tanárukra.
Emlékedet őrzi az iskolaudvaron berendezett Bercsényi Emlékpark, az ott felállított kopjafa és a márványtáblán rajta a neveddel.

Szabó Imre
Törökszentmiklós

SZABÓ GÁBOR (Mátészalka, 1949. július 10. – Mátészalka, 1998. június 18.): középiskolai tanár.

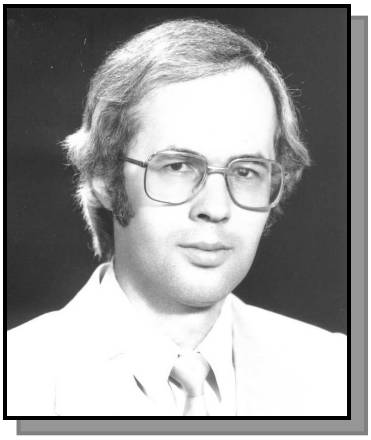

Tősgyökeres mátészalkai, hiszen szülei, Szabó Miklós és Kézi Erzsébet is a város köztiszteletnek örvendő polgárai voltak. A rend, fegyelem, munkaszeretet és a keresztyéni értékek, normák szerint nevelték Gábort öccsével együtt.
Általános iskolai tanulmányait a Hősök terei iskolában kezdte, majd a Zalka Máté Általános Iskolában fejezte be. Természetes volt, hogy a tanulást a helyi Esze Tamás Gimnáziumban folytatja, ahol hamarosan körvonalazódott, hogy földrajz-rajz szakos tanár szeretne lenni. Sikeres felvételit téve a nyíregyházi Bessenyei György Tanárképző Főiskolán bővítette tudását e két tárgyból, és tudatosan készült a tanári pályára.
1973-ban már a katedrán állt Nyírmeggyesen az általános iskolában.
Visszahúzta a szíve Mátészalkára, és akkor a GYIVI-nek (Gyermek és Ifjúságvédő Intézet) nevezett intézetbe került, mint a tinédzserek hivatásos pártfogó felügyelője. Szorgalommal és tisztességgel járta a környező falvakat, és végezte a dolgát. Eközben megalapozta a majdani iskolájának, illetve rajz szaktantermének régiséggyűjteményét. 1977-bem egyik álma vált valóra, amikor dr. Nagy László igazgató úr felvette az Esze Tamás Gimnázium tantestületébe.
1978-ban beiratkozott a szegedi József Attila Tudományegyetem Természettudományi Karára, földrajz szakra. Érdeklődése, igényessége és fejlődni akarása okán döntött így. Család és munka mellett végezte tanulmányait. 1981-ben már földrajz szakos középiskolai tanári diplomával rendelkezett.
Korábbi ismeretei, érdeklődése és vonzódása az ásványok, kőzetek iránt az egyetemen még meghatározóbbá vált. Tanítványaival is megszeretette ezt a csodás, semmihez nem hasonlítható (az erdélyiek szerint bányavirágok) világot.
Rendszeresen elvitte diákjait a Miskolcon és Nyíregyházán évente megrendezett Nemzetközi Ásványbörzékre. Tanítványainak és családjának többször szervezett közös ásványgyűjtő tábort a Zempléni-hegységbe, ahol úttalan utakon vezette a tudásra vágyó diákokat. Hazaérve a szállásra, következett az ásványok, kőzetek mosása, szárítása és elemzése. Élvezetes és szakmailag megalapozott ismeretterjesztő „órákon” vettek részt a tábor lakói.
A Koch Sándor Ásványgyűjtő Kör értő tagja volt. A szorgalmas és szakmailag megalapozott munka eredménye a róla elnevezett ásványgyűjtemény az iskolában. Az ET iskolaújság Tanárportré rovatában 1997-ben így beszélt:
„*Egyetemi éveim alatt alakult ki bennem az ásványok szeretete. Itt tanultam meg, hogy nem elég csupán az elméleti ismeret, hanem a kőzetek gyakorlati felismerésére is nagy gondot kell fordítani. A mai napig rendszeresen járok különböző ásványbörzékre, gyűjtőutakra, és célom, hogy az iskolának egy komoly ásványgyűjteményt hozzak létra.*”
A következő szerelem a rajz volt. Tehetsége nagyon korán megmutatkozott. A képi láttatás, kifejezésmód minden formája érdekelte. Céltudatosan képezte magát, könyveket olvasott, levelezett.
Alázattal viseltetett a művészetek iránt, és ezt a mentalitást és hatalmas tudásanyagot, technikai ismeretet igyekezett átadni tanítványainak. Nem

számított, hogy az iskola alagsorában vagy osztálytermekben vagy szaktanteremben tanított. A rajzterembe a II. Rákóczi Ferenc Általános Iskola leselejtezett rajzbakjait szerezte meg.
Különösen inspirálólag hatottak rá az óvónőképzős osztályok. Nagy hangsúlyt kapott ezekben az osztályokban a rajzoktatás. Tanmenetében szerepelt a rajzoláson, festésen kívül rézkarc, linómetszés, bábkészítés, agyagozás, papír makettek készítése. Nem véletlen, hogy a hajdúböszörményi Óvónőképző Főiskolán felfigyeltek a „szalkai óvónősök” kiemelkedő rajztudására. Felkereste az egyik helyi fazekast, hogy kiégethessék az elkészített agyagfigurákat, vagy pályázott, hogy megvehesse az iskolának 1992-ben a grafikai présgépet.
A városban látható kiállításokra óráról órára elvitte az osztályokat, hogy a művészetek szeretetére, értésére nevelje a tanulókat. Felfigyelt a tehetségekre és irányítgatta őket.
Ez a gondoskodás érződik ki egyik volt tanítványával, *Kósa Attilával* készült beszélgetésből a Kelet Magyarország napilap 2001. március 28. számában:
„A mátészalkai gimnáziumban Szabó Gábor tanár úr figyelt fel elsőként az ügyesen rajzoló fiúra, aki a grafikáktól a rézkarc készítéséig minden területen tehetségesnek bizonyult. Munkáit az intézmény falain kívül is kedvezően értékelték, éveken át országos rajzpályázatok rendszeres első díjazottja volt.”
A rajzórákon, gazdagon illusztrált művészettörténeti ismereteket közvetített tanítványai felé. A tanítási óráinak hangulatáról *Pénzes Ottó*, egykori tanítványa, aki ma már szintén tanár, az iskola évkönyvében így ír:
„Elég volt egyszer betévednem a szép emlékű Szabó Gábor tanár úr rajztermébe, máris a képzőművészet szerelmese lettem. Persze, ez is csak később tudatosult bennem. Mennyire sajnálom, hogy később, amikor már jó barátok lettünk, akkor sem meséltem el Neki azt az élményemet!”
Valóban, aki a rajzterembe belépett, kellemes zene – Beatles, Garfunkel – és az alkotás légköre fogadta.
Sok tanítványából lett rajztanár: Király Mihály, Stamusz Katalin, Varjú Gabriella, Czippa Ildikó; vagy művész: Megyer Márta (iparművész), Asztalos Zsolt (festőművész), Tárkányi Szilárd (alkalmazott grafika), Bócsi Krisztián és Szűcs Róbert (fotó művészek). Természetesen a teljességet nem közelíti meg ez a felsorolás.
Ő is alkotó tanár volt. A grafika állt legközelebb a lelkéhez. Ez a kifejezésmód nem enged meg eltakarást, ráfestést, az mindig tiszta, egyszerű, pontos és érthető. Ő is ilyen volt.

Földrajzból érettségiztet

Különösen vonzódott a szép betűkhöz. Mindenhol – tablókon, okleveleken, emblémákon (Ádám Jenő Pedagógus Kórus), városi kiadványokon (W. Vityi Zoltán: A szalkai fellegvár, 1996.) – fel lehet ismerni egyedülálló gót betűit. Munkáját igényesség, kreativitás jellemezte. Ő tervezte iskolánk jelvényét és a kiemelkedő munkát végző tanároknak és diákoknak adományozandó Esze-plakettet.

A plakettet Szabó Gábor terve alapján
Nagy Lajos Imre szobrászművész készítette

Kiállításai:
- Esze Tamás Gimnázium, Mátészalka
- Városi Művelődési Központ, Mátészalka
- Szatmári Múzeum, Mátészalka
- Bessenyei György Tanárképző Főiskola, Nyíregyháza

A művészi alkotások tára (Mátészalka 2000) kiadványba is beválogatta grafikáját a szakmai zsűri.
1984-ben megszűnt a nagyecsedi József Attila Gimnázium, és a tanárok közül többen az Esze Tamás Gimnáziumba kerültek. Köztük Zsoldos Valéria, vagyis én. Az ET iskolaújság szerkesztése közben az életünket is „összeszerkesztettük". Gábor volt a tervező szerkesztője az újságnak. Újságírói és szerkesztői ismeretek nélkül elvállaltuk és nagy felelősséggel végeztük e nemes munkát. Gábor alakította ki a lap esztétikus formáját, amely ma is dicséri munkáját. Rendszeresen illusztrálta saját grafikáival, fotóival. Ebbe a munkába a diákjait is bevonta. Én, a felesége, a közösen megálmodott szellemben töretlenül igazgatom a szerkesztőséget. Immár a XXIX. évfolyamot szerkesztjük.
A fotózás is a szerelmei közé tartozott. Otthonában igazi fotólabort működtetett. Elsősorban portrékat és természetfotókat készített, de az iskola archívumát is gazdagította fényképeivel. Különösen fogékony volt a szépre, melyet a művészetekhez való vonzódása fémjelez.
A rajzolás, rézkarc, szitanyomat és ikonkészítés, valamint a fotózás mellett a zene is élete része volt. Már általános iskolás korában megtanult tangóharmonikázni, majd a gitár és a szájharmonika felé fordult. Az egyéni kedvtelést követték a zenekarok. Főiskolás korában a Kalandorok, később a mátészalkai barátokból összeállt Country zenekar gitárosa és énekese volt.
Az iskolánkba érkező angol anyanyelvű tanárokkal is megtalálta a hangot a zene nyelvén. Barátja – Csányi Ottó – hívására tagja lett az Ádám Jenő Pedagógus Kórusnak, ahol stabil basszus hangjával erősítette az énekkart.

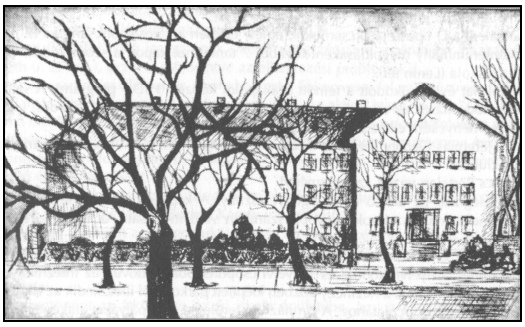

Az Esze Tamás Gimnáziumról készült rézkarc

Az iskolaszövetkezet tanárelnöke volt a megalakulás évétől (1975), 11 éven keresztül. Az iskolabolt üzemeltetése mellett a kultúra és a sport terén is többletet adott a tagoknak. Évente szervezett nyári táborokat (Rakaca-tó, Sirava-tó, Zempléni-hegység), ahol az esti tábortüzeket gitárzene és közös éneklés tette felejthetetlenné a diákok számára.
Veszprémi Ágnes így írt az ET (iskolaújság) 2. évfolyam 2. számában:
„Mindenki fantáziáját izgatta, hogy campingben, sátorban fogunk lakni, és az étkezésről saját magunknak kell gondoskodni. A táborra most is szívesen emlékezünk vissza, hiszen olyan élményekben részesültünk, amelyeket nem lehet hamar elfeledni. A közvetlen tanár-diák, s a diák-diák kapcsolata révén jó összhang és kellemes hangulat jellemezte a tábort."
Gazdag, színes, termékeny munkásságának elismeréséül több díjban és kitüntetésben részesült:
- Dicsérő Oklevél, KISZ Központi Bizottsága 1984
- Kiváló Munkáért kitüntető jelvény, Magyar Népköztársaság Minisztertanácsa 1989
- A Város Érdemes Pedagógusa (posztumusz) 1998

Duljánszki Mihályné, volt osztályfőnöke és igazgatóhelyettese így írt róla az Esze Tamás Gimnázium évkönyvében, mely az iskola fennállásának 55. évfordulójára (2002) jelent meg:
„Humanitás, szeretet jellemezte egyéniségét, szépségre, harmóniára törekedet az életben, s ezt a szépséget, harmóniát teremtette meg a művészetben, képei, grafikái az élet pozitív értékeit sugározzák. Sokoldalú ember, szorgalma, tisztessége, a művészetek (zene, képzőművészet) iránti rajongása már diákkorában feltűnt. Mint volt osztályfőnöke jó érzéssel emlékszem diákéveire – kartársként is jó volt vele dolgozni, mindig lehetett rá számítani. Hozzáértése, pozitív közösségi szellemisége a gimnázium oktatásának, nevelésének színvonalát emelte. Minden munkáját az igényesség, a szépre, a jóra való törekvés jellemezte."
Patai Ferenc, egykori tanára és igazgatóhelyettese így búcsúztatta 1998. június 20-án:
„Jó volt annak élni, aki ember volt, és ember marad mindig ezután… Munkálkodó ember… még így is, testetlenül is… mert az emlékek tartományában is munkál az, akinek az élete, a valóságos élet is maga volt az alkotás…

Életét, pályáját törte szét az értelmetlen halál, mert 49 éves korban meghalni több mint büntetés… Sors…”
Családja is úgy érezte, hogy az ő életük is derékba tört. Az élni akarás ösztöne és talán a férjnek, az apának való bizonyítás, megfelelés vitte tovább szerettei életét. Felesége mellett négy gyermekére lehetne büszke. Első házasságából két lánya született, akik szintén a pedagógus pályát választották. Második házasságában két fia viszi tovább a nevét. Az idősebbik doktorandus történelemből, a fiatalabbik joghallgató.

„Keresheted őt, nem leled, hiába,
se itt, se Fokföldön, se Ázsiába,
a múltba sem és a gazdag jövőben
akárki megszülethet már, csak ő nem.”
(Kosztolányi Dezső)

Szabóné Zsoldos Valéria
Mátészalka

SZABÓ JÁNOSNÉ Hudivók Ilona (Tiszabüd, 1921. április 14. – Pomáz, 2001. augusztus 23.): tanító.

Apja görög katolikus kántortanító. Ő Nyíregyházán az angolkisasszonyok iskolájában végzett, s egy bankban helyezkedett el tisztviselőként.
Párjával, Szabó Jánossal, aki apjához hasonlóan szintén kántortanító volt, már középiskolás korában megismerkedett. A II. világháború kitörése megakadályozta, hogy házasságot kössenek. A férjjelölt bevonult a hadseregbe. Később, a háború befejezése után orosz hadifogságba került, ahonnan 1947-ben jött haza. A megőrzött jegygyűrűk bizonyították, hogy a szerelem nem múlt el az idők folyamán: házasságot kötöttek. Kótajban telepedtek le, ahol a férj 1948 és 1950 között igazgatóhelyettesként dolgozott, majd a felső tagozatban oktatta a matematika-fizika tantárgyakat.
A feleségének 1952-ben lehetősége adódott a pályacserére, amely mindig is álma volt és az évek során csak erősödött. Képesítés nélküli nevelőként kapott helyet az iskolában, alsó tagozatban taníthatott. Tanult, tanított, gyermekeket szült, s megszerezte a tanítói oklevelet.
Szerette ezt a munkát, a gyerekeket, a jóra, szépre nevelést, a tanítást. Határozott, következetes és igényes munkát végzett. Nagyon büszke volt szorgalmas, kötelességtudó tanítványaira. Közvetlen kapcsolattartása tanulóival és a szülői házzal példaértékű volt évtizedeken keresztül. Alapos, szilárd ismeretekkel vértezte fel tanítványait, akik ezeket jó eredménnyel hasznosították későbbi tanulmányaikban és az élet minden területén.

1956 májusában a 2. a osztállyal

Fordulhattak hozzá bármilyen problémával, mindig megpróbált segíteni. Keze nyomát őrzik a 60-as években készült iskolai tablók: ő díszítette népi motívumokkal.
Lelkiismeretesen készítette fel diákjait tornabemutatókra, táncokra és színjátszó előadásokra.
A „Madarak és fák napja” alkalmából Sóstón rendezett majális – amely egész napos rendezvény volt, szórakoztató játékkal, főzéssel, tánccal – szervezésében mindig feladatot vállalt. Hosszú ideig nevelte tanítványait takarékosságra az iskolai bélyeggyűjtő programban.
Nevelői munkájának alapelvei a következők voltak: személyes példamutatás, türelem, becsület és igazmondás, jól végzett munka, tisztelet,

szorgalom és eredményesség, több dicséret, kevesebb büntetés.
Szerény ember volt, az eredményeivel sohasem kérkedett, dicsekedett.
Munkáját a felsőbb szervek erkölcsileg és anyagilag is elismerték.
Házasságukból két lány, Éva és Zsuzsa született, akik követték a szülői példát. Mindketten kiváló eredménnyel végeztek a Tanárképző Főiskolán. Zsuzsa magyar-orosz szakos, Éva földrajz-rajz szakos tanári képesítést szerzett. Kezdetben szüleik helyén, Kótajban tanítottak, majd elkerültek Pomázra.

Egy népi motívumokkal díszített tabló

Mindenki „Cica nénije” 1976-ban nyugdíjas lett, de a napköziben még sokáig besegített helyettesítőként. 1980-ban elveszítette férjét, pár évig magányosan élt, majd Pomázra költözött lányaihoz. Volt kollégáival, az iskolavezetéssel továbbra is szoros kapcsolatot tartott: több esetben utazott vissza Kótajba baráti látogatásra, pedagógusnapra.
Sokat betegeskedett, s a meggyötört szervezete 2001-nél nem bírta tovább a terheléseket, elhunyt.
Emléke a szívekben él, sok-sok szeretettel és tisztelettel emlegetik kollégái, volt tanítványai.

Források:

- családi emlékek
- személyes ismeretek

Dobránszky Sándor
Lupsa Józsefné Gál Mária
Kótaj

SZABÓ MIKLÓSNÉ Nagy Júlia (Hajdúböszörmény, 1940. február 25. – Hajdúböszörmény, 1995. március 11.): általános iskolai tanár.

Fiútestvérével együtt nagy szeretetben nevelkedtek. Az általános és a középiskolát szülővárosában végezte, a Bocskai István Gimnáziumban érettségizett 1958-ban. Egy évig orvos mellett írnok volt. 1959 szeptemberétől az egri Tanárképző Főiskola hallgatója. 1963-ban szerzett diplomát magyar-történelem-testnevelés szakon.
Édesapját korán elveszítette, tanulmányai végzésében dolgozó és kereső bátyja segítette.
Főiskolás évei alatt aktívan sportolt, az intézmény kézilabda-csapatának volt a kapusa.
1963. augusztus 1-jétől a hajdúböszörményi 3. sz. Általános Iskolába (ma Bethlen Gábor Általános Iskola) kapott kinevezést, ahol nyugdíjba vonulásáig – ami sajnálatos módon egybeesett korai halálával – dolgozott. Főleg magyart és testnevelést tanított.
1969-ben kötött házasságot kollégájával, Szabó Miklóssal, akivel több évtizedig szolgálták az oktatás-nevelés, ezen belül is különös odaadással a diáksport ügyét. A házaspárnak két gyermeke született, 1971-ben Miklós, 1977-ben Judit. Hogy milyen volt feleségként és anyaként? Julikának mindig mindenre és mindenkire volt ideje és ereje. Nyugodt hátteret biztosított férjének a városunk érdekében végzett fotóriporteri tevékenységéhez. Imádatig szerette két gyermekét. Fájdalom, de már nem érhette meg pályájuk kiteljesedését, magánéletük révbe jutását.

Szabó Miklósné Julika a szakmai munkáját hatalmas energiával, lelkesedéssel és hozzáértéssel, igen magas színvonalon végezte. Magasra tette a mércét nemcsak a diákok, hanem saját maga előtt is. Ezt eredményei is bizonyítják. Nehéz körülmények között, tornaterem nélküli iskolában is jó tornászokat nevelt, és évtizedeken át a legjobbak voltak sportolói nemcsak a városi versenyeken, hanem a megyei, sőt gyakran az országos megmérettetéseken is.

Kiemelkedő alsós tornászcsapatával

Oroszlánrészt vállalt a Bethlen Gábor Általános Iskola sporttagozatának létrehozásában és működtetésében. Sokat tett azért, hogy a tornasport városunkban népszerűbb legyen. De nemcsak a sport volt a szívügye. Három évtizedes munkássága alatt nemzedékeket nevelt az anyanyelv szeretetére, az irodalmi alkotások szépségének megismertetésére. Diákjai magyar nyelv és irodalomból is eljutottak megyei és országos versenyekre, ahol jó eredményeket értek el. Gyakran tartott bemutató tanításokat szaktárgyaiból, amikor is bőven osztotta szét gazdag tudását kollégái között.

Évekig volt a humán munkaközösség vezetője, majd a sporttagozat létrejötte után a testnevelők munkáját fogta össze. Nagyon jó kapcsolatot alakított ki a szülőkkel, és huzamosabb ideig tevékenykedett összekötőként a szülői munkaközösség és az iskolavezetés között.

Szívesen vett részt az iskola által szervezett nyári táborokban belföldön és külföldön egyaránt. A táborokban is szerető gondoskodással vette körül az otthonuktól távolra került gyerekeket.

Julika igazi lámpás volt. Olyan, aki nemcsak világosságot gyújtott a kis fejekben, hanem az emberi szív melegét is sugározta tanítványai körében. Nemcsak tudást adott, hanem emberségre, egymás iránti szeretetre, megbecsülésre is nevelte diákjait, Szigorú volt, következetes, ugyanakkor megértő is. Nevelésének legjellemzőbb eszköze a személyes példamutatás volt. Tanítványai szerették, tisztelték, s bizony nemritkán az ő személyes varázsának köszönhetően íratták gyermekeiket szülőként a Bethlen Gábor Általános Iskolába.

Mi, kartársai is szerettük, tiszteltük őt és felnéztünk rá. Csodáltuk nem mindennapi szerénységét, egyszerű közvetlenségét, nyílt őszinteségét, nagyszerű szakmai tudását. Újra meg újra meglepett minket kifogyhatatlan alkotó ötleteivel. Igazi meghatározó személyisége volt tantestületünknek. Oda kellett rá figyelni, hisz a mondatainak súlya volt. Véleményét sohasem rejtette véka alá, nyíltan, őszintén elmondta akkor is, ha az nem találkozott a hivatalos állásponttal. Valamennyien – kollégák, tanítványok, szülők, felettesek – nagyra becsültük feddhetetlen jellemét.

Többen tőle tanultuk meg igazán a szakmát, melynek titkait nem őrizte féltékenyen. Gazdag tapasztalatából bőkezűen osztogatott másoknak is.

1994 szeptemberének egyik napján csendesen kilépett a nevelői szoba ajtaján, és soha többé nem jött vissza.

Végezetül mi sem mutatja be Szabó Miklósnét jobban, mint egykori tanítványa, *G. Szabó Pál* róla írt sorai:

„Mint őszi napon a nyár melegét idéző tündöklő napfény, úgy süt át az idő távolságából még ma is Julika néni kedvessége, szeretete. Én nem tartoztam a jó tanuló, szende diákjai közé, de ő óriási nyugalommal és gondoskodással kezelte az ilyen típusú nebulókat is. Áldásos érzéke volt a pedagógiához, a tanári pályához. Isten szavai szerint teljesítette földi életét, ezért hiszem, hogy távozása után lelke a magasságokba költözött.”

Kitüntetései:

- Hajdú-Bihar Megye Diáksportjáért (1989/90)
- Miniszteri Dicséret (Művelődési Minisztérium, 1987)
- Hajdúböszörmény Önkormányzata által alapított Háda Sándor-díj (posztumusz 2004)

Források:

- A család által szolgáltatott adatok
- Kollégák, tanítványok visszaemlékezései

- Gargya Imre volt tanítványnak és kollégának, a Szabadhajdú városi hetilap munkatársának az újságban megjelent cikke.

Lengyel Istvánné
Zohány Margit
Hajdúböszörmény

SZABÓ SÁNDOR (Koroncó, 1919. május 13. – Hajdúszoboszló, 2001. július 16.): mezőgazdasági mérnök-tanár, iskolaigazgató.

Apja, Szabó Sándor paraszti származású körjegyző, anyja Hegedűs Erzsébet.
A hajdúnánási gyökerű, Győr megyébe elszármazott házaspár elsőszülött gyermeke.
Az elemi első két osztályát a győrszemerei református iskolában, a továbbiakat Hajdúnánáson végezte. A nyolcosztályos Hajdúnánási Kőrösi Csoma Sándor Református Reálgimnáziumot 1937-ben fejezte be.
Mosonmagyaróváron, a Magyar Királyi Gazdasági Akadémián 1940. június 25-én szerezte első diplomáját; „okleveles gazda”-ként.
Albrecht főherceg óvári uradalmán (Pusztasomorja, majd Császárrét) állt munkába.
1940. december 1-jére Szamosújvárra kapta meg a behívóját. A 2 éves katonai kiképzés végére zászlósi rendfokozatot kapott. Újabb egy évig Szászfenesen volt kiképzőtiszt: a 30-50 év közötti, román hadseregben szolgált magyar katonák átképzése volt a feladata 1943. szeptemberi leszereléséig.
Gazdasági segédtanári állást pályázott meg, ezért 1944 januárjában Kassán tanárképző tanfolyamot kezdett.
1944. április elején – a német megszállás okán – újra behívták katonai alakulatához. Napok múlva a galiciai fronton harcolt az augusztusi visszavonulásig: Rahó, majd a szászfenesi állomáshely következett. A visszavonulás miatt novemberben már Észak-Balatonon volt parti őrségen.
Itt kötött házasságot 1945. január 8-án Kovács Ibolyával, egy menekült erdélyi vasutas lányával.
Grázon át vonultak vissza, amikor 1945 májusában – a fegyverszünet után – az oroszok elfogták. Hadifogolyként először a novorosszijszki vasgyárban dolgozott, majd – pár hét múlva – bevagonírozták, és Jerevánon át Szevánba, „Örmény Szibériába” vitték. Magashegyi körülmények között egy évig a vízi erőmű építésén három műszakos kőfejtés, robbantás, kövek elszállítása, betonozás volt a feladata. „Munkaszüneti” napokon a kolhozban dolgoztatták. A második fogsági év Jerevánban telt. 1947 szeptemberében bevagonírozták. Hetekig tartó utazás, éhezés után, megrokkant egészséggel, csontsoványan ért haza.
1947. november elején a hajdúdorogi Téli Gazdasági Iskolánál lett – ideiglenes minősítésű – gazdasági segédtanár.
1948-ban Keszthelyen (jó minősítéssel) tanárképző tanfolyamot végzett, és ideiglenesen iskolaigazgató lett.
Az 1948/49-es tanévtől Pallagra került, ahol akkoriban – többhónapos – tsz-elnökképzés folyt.
Egy év múlva ismét Hajdúdorogon, mint igazgatóhelyettes kezdte a tanévet (3-4-hónapos brigádvezető-képzés folyt).
Az iskola megszűnése és a pedagógus szakmához való ragaszkodása miatt 1954. áprilistól Hajdúszoboszlón folytatta hivatását. Ugyanezen év augusztusától kinevezték intézményvezetőnek.
Ekkor már négygyermekes családapa volt.
Első feladatai közé tartozott a hónapokig tartó rendtétel minden területen (személyi feltételek, szemléltetőanyagok, épületek, park stb.).
Télen már országos versenyre hívták az ország 25 mezőgazdasági szakiskoláját.

1955-ben a minisztérium által kiadott, jó szakmai munkáért járó (szakfelügyelő bizottság által vizsgált) vándorzászlót a vezetése alatt álló iskola nyerte el oklevéllel, jutalmakkal együtt. Mivel még négy alkalommal ők bizonyultak a legjobbnak, végleg az iskola birtokába kerülhetett két zászló is.
1962-ben az iskola jellege megváltozott: 3 éves képzési idővel öntözéses növénytermesztő gépész képzés folyt, aminek a feltételeit önerőből kellett – támogatás híján – megoldani. A gépállomásokon, állami gazdaságokban leselejtezett munka- és erőgépeket vettek át, szakoktatókat alkalmaztak, házilag építkeztek, hogy a gyakorlati oktatás télen is humánus körülmények között folyhasson.
A város társadalmi életéből tanácstagként és a mezőgazdasági állandó bizottság tagja-, majd elnökeként vette ki a részét. Az iskola KISZ-szervezete a város legjobb, legaktívabb szervezetei között volt, pártonkívülisége ellenére.
1965-ben – munka mellett – a Gödöllői Agrártudományi Egyetemen szakmérnöki diplomát szerzett öntözőgazdálkodási szakon.
1968-ban a Tisza-tó mellett, az öntözéses növénytermesztő gépész iskolák közötti versenyen résztvevő 3 tanulójuk – az ő elméleti és Forgács Dezső szakoktató több hónapig folyó szakmai felkészítésének köszönhetően – I., II. és IV. helyet szerzett.
A túlfeszített munka (éjszakai és vasárnapi ügyelet, reggel és este mellékhivatású nevelő, óraadó tanár, intézményvezető) és a pártonkívülisége miatti – alaptalan – kifogáskeresések aláásták egészségét. 1968 őszén Parádfürdőn gyomorfekéllyel kezelték. Orvosi tanácsra kérte felmentését az igazgatói teendők alól.
Így 1969 és 1979 között, nyugdíjazásáig, igazgatóhelyettesként dolgozott az iskolában.
A 60-as évek végén kezdett faragni. Kisméretű szobrával egy megyei pályázati kiállításon mindjárt elsődíjas lett. Faragótáborokban, szakkörben és szakirodalomból szerzett komoly tudását számos elismeréssel honorálták. Munkái sok hazai és külföldi kiállítást megjártak, és a hajdúszoboszlói múzeum anyagát is gazdagítják. Az iskola tanulóinak faragó szakkört szervezett, és pedagógus kollégák is akadtak, akik nála ismerkedtek meg a népi fafaragással. Több mint 60 embernek segített az indulásban.
Csendes, szerény, józan életű, rendezett családi életet élő, káros szenvedélyektől mentes, munkáját lelkiismeretesen végző, kollégáival közvetlen, jó kapcsolatot ápoló, észrevételeit, véleményét őszintén megmondó, jól képzett pedagógus volt, aki sokat és szívesen olvasott szakmai és szépirodalmi műveket is.
Pedagógiai tudását, nagy gyakorlatát jól tudta gyümölcsöztetni. Szeretett és tudott is tanítani. Óráira rendszeresen és következetesen felkészült. Mintaszerűen szemléltetett. A szemléltetőeszközöket szívesen készítette maga.
Személyes magatartásával rendet, fegyelmet biztosított, és példát mutatott gyermekei, kollegái, minden ember számára.
Kitüntetései:
Mezőgazdaság Kiváló Dolgozója (1956), több ízben Kiváló Dolgozó, Munka Érdemérem.

Az arcképvázlat elkészítéséhez felhasználtam:

- Édesapám, Szabó Sándor 1993 májusában befejezett „Családi krónika 1860-1993” című önéletírását
- A Bocskai István Szakképző Iskola által rendelkezésemre bocsátott, Szabó Sándorról szóló „Feljegyzés”-t, „Jelentés”-t és „Minősítő lap”-ot.

Szabó Enikő
Hajdúszoboszló

DR. SZALAY SÁNDOR (Nyíregyháza, 1909. október 4. – Debrecen, 1987. október 11.): akadémikus, egyetemi tanár, az MTA Atommagkutató Intézetének alapító igazgatója.

Édesapja, Szalay Sándor a nyíregyházi Evangélikus Kossuth Lajos Gimnázium fizika-tanára, édesanyja Niedermayer Gizella volt. Harmadmagával voltak testvérek: László öccse a Láng Gépgyár gépészmérnöke volt, lánytestvére, Magdolna, két gyermekét nevelte.
Csongor Évával kötött házasságukból két gyermekük született: Sándor, az MTA tagja, jelenleg a baltimore-i John Hopkins Egyetem professzora, és András, az elektronikus hangszerek nemzetközileg ismert szakértője, mindketten fizikusok.
Későbbi életpályája szempontjából is jelentősek voltak a gimnáziumi évek, amikor édesapja mellett maga is részt vett az iskola fizikaszertá-

ának fejlesztésében, megismerte a fizikai kísérletezés és műszerépítés alapjait és szépségét. Egyetemi tanulmányait a budapesti Pázmány Péter Tudományegyetemen végezte az Eötvös Kollégium tagjaként, amelynek szellemisége, nyitottsága meghatározó volt kutatói alkata, személyisége alakításában.

1931-ben szerzett matematika-fizika-kémia szakos középiskolai tanári oklevelet, 1932-ben Tangl Károlynál doktorált *„Gázkeverékek dielektromos viselkedése”* című munkájával, ezt követően Szegeden Szentgyörgyi Albert mellett dolgozott. Első közleményei fizikai kémiai területen végzett munkákról számolnak be. Csak szűk körben ismert, hogy a polimerek ultrahang hatására történő degradálódásának ma már közismertnek vett jelenségét Szalay Sándor ismerte fel és hozta nyilvánosságra egy 1933-ban kelt közleményében.

A Szegeden töltött időt követően külföldi tanulmányutakon vett részt. Egy évet töltött Peter Debye Nobel-díjas professzor mellett Lipcsében, majd a müncheni Műegyetemen Zenneck professzor mellett dolgozott. További szakmai irányultságának kialakításában meghatározó volt az a nyolc hónap, amelyet 1936-ban Cambridge-ben Sir Ernest Rutherford mellett töltött, elindítva őt a magyarországi magfizikai kutatások megalapozásának útján.

Angliai tanulmányútját követően négy éven keresztül Gyulay Zoltán tanársegédjeként a debreceni Tisza István Tudományegyetem Orvoskari Fizikai Intézetében dolgozott, igen szerény körülmények között teremtve meg a hazai kísérleti magfizikai kutatások alapjait. Az első, Magyarországon végzett kísérleti magfizikai vizsgálatokról beszámoló közleménye 1938-ban jelent meg.

Gyulay professzor Kolozsvárra történt távozását követően 1940-ben nyert professzori és tanszékvezetői kinevezést, ettől az időponttól számítható az az időszak, amely a debreceni magfizikai kutatások kiteljesedéséhez vezetett. Ekkor fogalmazódtak meg azok az ötletei, amelyek a későbbiekben, a háború okozta szünet és a károk helyreállítását követően hosszú éveken keresztül megtermékenyítően hatottak a tanítványai, későbbi munkatársai fokozatosan bővülő körével együtt – 1949-től már az időközben megalakult Természettudományi Kar Kísérleti Fizikai Intézetében – végzett magfizikai kutatásokra. Utalhatunk például a neutrinó visszszalókő hatásának kimutatására a He-6 izotóp béta-bomlásában, vagy arra, hogy Európában az elsők között kezdte meg 1952-ben a kísérleti atombomba-robbantásokból származó hasadási termékek rendszeres kimutatását a Debrecenben hullott csapadékban.

A kísérleti magfizikai kutatások hazai megindítása mellett – még a debreceni egyetem Orvoskari Fizikai Intézetének professzoraként – nevéhez fűződik a nukleáris medicina eljárásainak, elsősorban a radioaktív nyomjelzéses technika orvosi-biológiai alkalmazásainak hazai bevezetése is. Ebben a körben első közleménye 1950-ben jelent meg. A későbbiek során, már az általa létrehozott ATOMKI-ban, kezdeményezésére indultak meg az első hazai jódanyagcsere-vizsgálatok immár a mesterségesen előállított I-131 izotóp felhasználására alapozva. Ugyanitt került sor a ciklotronban előállított izotópokkal végzett ún. pozitron-emissziós tomográfiai eljárások bevezetésére 1985-ben.

Magfizikai ismereteire, valamint a nukleáris technika ipari-energetikai alkalmazásainak várható fejlődéséből következő igények felismerésére alapozva kezdeményezte 1947-ben és kezdte meg ugyanekkor Földvári Aladár geológus professzorral együttműködve a hazai uránkutatást. Ők észleltek első ízben uránfeldúsulást a hazai kőszenekben, a javaslatukra ipari méretekben is megindult uránkutatás vezetett 1954-ben a hazai uránkincs felfedezéséhez. Később Szalay Sándor érdeklődése az uránnak és más kationoknak a kőszenekben, általában biolitok-

ban történő feldúsulásának geokémiai folyamata irányába terelődött. Kimutatta, hogy a dúsulásért a korhadó szerves anyag humuszsav tartalma tehető felelőssé egy ioncsere-folyamatként leírható mechanizmus révén. Ez a felismerés Szalay Sándor és mások későbbi munkáiban széles körű alkalmazást nyert nemcsak a nyersanyagkutatás, hanem az agrokémia, valamint áttételesen az élelmezéstudomány területén is, mivel a felismert törvényszerűség alapvetőnek bizonyult a biológiai szempontból is jelentős nyomelemeknek a bioszféra egészére kiterjedő természeti körforgalmában. Nyugdíjba vonulását követően tevékenysége – a magfizika iránti változatlan érdeklődése mellett – a Föld kezdeti időszakára jellemző földi atmoszféra jellegzetességeinek idős kőzetek gázzárványainak vizsgálata alapján történő megismerése felé irányult.

Már ebből a távolról sem teljes felsorolásból is szemléletesen rajzolódik ki előttünk egy nagyformátumú, széles érdeklődési körrel rendelkező, a problémák felismerésére és megoldására a természettudományok egymástól viszonylag távol eső területein egyaránt vállalkozó kutatói egyéniség képe. A természet által felvetett problémák megoldásának lehetséges útjai megválasztásában abszolút elsőbbséget tulajdonított a kísérleti, empirikus megközelítésnek, az elmélet feladatát elsősorban a kísérleti eredmények feldolgozásában és interpretálásában, az ezekre alapozott modellalkotásban látta. Ugyanakkor elfogadta. hogy a kísérleti kutatás új útjainak kijelölésében, a további fejlődés alapjainak megteremtésében az elméleti eszközöket alkalmazó kutatásnak is megfelelő szerepet kell játszania.

Természetes, hogy ez a kutatói egyéniség, aki fő feladatát a kutatás mellett mindig is az oktatásban, a jövő nemzedékének nevelésében látta, ezt a kutatói habitust törekedett tanítványaiban is kialakítani. Vallotta, hogy minden kiváló eszköznél, berendezésnél többet ér a kutatói invenció, az adott feladat legegyszerűbb megoldására való törekvés. Ezt a szemléletet érvényesítette a nevéhez fűződő „debreceni magfizikai iskola” irányultságának, valamint az általa 1954-ben létrehozott debreceni Atommagkutató Intézet tematikájának, ma is irányadó működési elveinek kialakításában. Céljai megvalósításához hozzájárult, hogy 1954 és 1968 között egy személyben volt az intézet igazgatója és a Kossuth Lajos Tudományegyetem Kísérleti Fizikai Tanszékének vezetője. Ez a „perszonálunió” lehetővé tette a két intézmény közötti erős, ma is élő kapcsolatok kialakítását, valamint hogy évről évre a legtehetségesebb fiatalok kerülhettek kezdő kutatóként az intézetbe, amelynek 1976-ig volt igazgatója. Igazgatói tevékenységében – amíg ezt az intézet méretei lehetővé tették – a tanszéki keretek között megszokott, a munkatársakkal való közvetlen kapcsolatra épülő módszert követte. Heti rendszerességgel látogatta végig az intézet laboratóriumait, alkalmat nyújtva az éppen aktuális kérdések közvetlen megvitatására.

Nehezen megnyíló egyéniség volt, de munkatársaival való kapcsolatában a kölcsönös bizalmat alapvető követelménynek tekintette. Ismert volt munkatársaival folytatott beszélgetései során gyakran feltett kérdése: „Biztos maga ebben, fiam?” Igenlő válasz esetén a kérdést lezártnak tekintette, elfogadta még akkor is, ha a vitatott kérdésben eltérő álláspontot képviselt – legfeljebb néhány utólagos kérdés feltevésével igyekezett önmagát is meggyőzni. Szerette a klasszikus zenét, kedvenc és gyakran hallgatott zeneműve Händel: Messiás c. oratóriuma volt. Ugyanakkor nem emelt kifogást az ellen, hogy fiai más zenei irányzatot követve létrehozták a később országosan is ismertté vált Panta Rhei rockegyüttest.

Szalay Sándor professzor munkájáért számos elismerésben részesült. A Magyar Tudományos Akadémia 1954-ben levelező, 1965-ben rendes tagjává választotta. Több állami kitüntetés mellett 1952-ben Kossuth-díjat kapott, 1978-ban Állami Díjban részesült. A debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetem és a Lublini Egyetem díszdoktorává választotta, emlékét Debrecenben a róla elnevezett utca is őrzi. Kutatói, oktatói és tudományszervező munkája egyaránt a magyar tudománytörténet nagy alakjai közé sorolja Szalay Sándor professzort, a 20. század hazai és nemzetközi természettudományi kutatásainak kiemelkedő egyéniségét.

Dr. Kovách Ádám
Debrecen

DR. SZALONTAI BARNABÁSNÉ Lelik Ibolya (Ungvár [ma Ukrajna], 1921. március 9. – Nyírbátor, 1986. május 27.): tanító, általános iskolai, középiskolai tanár.

Lelik Miklós ungvári bútorgyáros és Moncsák Erzsébet házasságából született második gyermekként. Bátyja 1919-ben született, s nagyon fiatalon, 1944-ben elesett a háborúban.

Ungvárt az 1919-es trianoni határrendezésnél Csehszlovákiához csatolták, így a kis Lelik Ibolya szlovák óvodába járt, elsajátítva a szlovák nyelvet is. Ötévesen már elkezdte elemi iskolai tanulmányait. Édesapja korán meghalt, az özvegyen maradt édesanya gyermekeivel és a nagyszülőkkel áttelepült Magyarországra, Debrecen-Csapókertbe, s a kisleány itt fejezte be elemi iskolai tanulmányait. A Svetits Intézet Római Katolikus Tanítóképzőjében tanult tovább, s itt kapott népiskolai tanítónői oklevelet 1938. június 23-án, mely magyar tannyelvű népiskolában való tanításra jogosította fel. Egy 1965 szeptemberében kitöltött törzslap alapján 1939/40-ben nevelő Budapesten egy iskolaszanatóriumban; 1940-től segédtanítóskodik Izdohán, Balkányban, Nyírmártonfalván görög katolikus iskolákban; 1942 és 1944 között a Nyírbátor-Györgyliget uradalom vándortanítója. Nehéz évek, nehéz körülmények egy fiatal leány számára, aki „lámpás” akart lenni a gyerekek és felnőttek életében is. Időközben a hozzátartozói átköltöznek Nyírbátorba, s édesanyja óvónőként dolgozott a háború után.

Lelik Ibolya Györgyligetről tanítói beosztásba került az 1944/45. tanévben a nyírbátori Gazdasági Iskolába, majd 1945-től 1950-ig az Állami Iskolába. A nyírbátori Járási Tanácsnál tanfelügyelői beosztást kapott 1950-ben, s itt dolgozott 1957-ig, közben általános iskolai tanári oklevelet szerzett magyar-történelem szakon Egerben, a Pedagógiai Főiskolán.

1957-től, 1963-ig tanár a nyírbátori 2. sz. Általános Iskolában. Ismereteit további szintre emelve magyar-történelem szakos középiskolai tanári oklevelet is szerzett, így 1963-tól tanár a Nyírbátori Báthory István Gimnáziumban. Itt tanított 1971-ig, amikor is felkérték volt általános iskolája igazgatójának. Elvállalta, s innen a 2. sz. Általános Iskolából ment nyugdíjba 1976-ban.

Szinte minden korosztályt tanító, színes és magas pedagógiai kultúráltságot tartalmazó, különböző hatékony módszereket alkalmazó pedagógusi életutat járt be. Mindemellett a közéletből se maradt ki, sőt ott is emlékezetes tevékenységei voltak másokért, a közért. Ott volt a Magyar Demokratikus Nőszövetség helyi megalakításánál, volt úttörő-csapatvezető, s évekig a nyírbátori járás pedagógus szakszervezet titkára.

Ezt a tevékenységét, Oláh Gábor nyugdíjas megyei titkár szerint, a lehető legnagyobb hozzáértéssel, mindig csak másokért, a hozzátartozó pedagógusokért végezte. Ez a fajta közéleti tevékenység ma már szinte egyáltalán nem ismert a pedagógusok körében – mondja *Oláh Gábor*.

Az országban elsőként alakította meg a nőtanács kórusát, akikkel az 1959-ben megrendezett első országos találkozón első díjat nyertek. Férje, a múzeumalapító Szalontai Barnabás, akivel 1947-ben ismerkedett meg a fiatalok által szervezett kulturális önképzőkörben, s 1948 márciusában házasodtak össze. Méltó, egymás munkáját segítő és tiszteletben tartó társai voltak egymásnak, az országos hírnév kivívása kettejük közös, időt és energiát nem sajnáló, közös munkájuk eredménye. Kapcsolatukat a kölcsönös segítés jellemezte, a tudományos alkotó munkában éppen úgy, mint a közélet területén. Erről 1986-ban (az újra várossá avatás 13. évfordulóján) a városért végzett, több évtizedes aktív munkája elismeréseként kapott *Pro Urbe* emlékplakett átvétele után a következőképpen nyilatkozott:

„Mi a férjemmel nem hétköznapi életet éltünk. Természetesnek fogadtuk el egymás munkáját, amely mindig fontosabb volt számunkra, mint az

egyéni életünk. Férjem a Báthory Múzeum megalapítását tűzte ki élete céljául, s ez mindkettőnk életét meghatározta. Bennünk soha fel se merült, hogy máshol is élhetnénk, pedig az uramat több ízben hívták országosan jelentős állásokba."

Sajnos, nagyon kevés ideig örülhetett ennek az elismerésnek.

Házasságukból két gyerek született: Barnabás László 1949-ben és Judit Márta 1953-ban. Mindketten édesanyjuk féltett kincsei voltak, akik tudták, hogy amikor édesanyjuk a közért, mindenkiért tevékenykedik, értük is cselekszik, legközvetlenebbül nekik adja fáradozásainak beérő gyümölcsét. Nevelte, tanította s elindította őket önmegvalósító létük útjára.

Szalontai Barnabásné mindenkinek Ibi néni, Ibike, jelenség is volt Nyírbátorban, közvetlenségével, kedvességével, jó hangulatával. Mindenkivel szót értett: legyen az városi vezető, kolléga, diák, vagy hátrányos helyzetű cigánygyerek szülője. A hátrányos helyzetű gyerekeket már az 50-es években felkarolták a nőtanács tagjai Ibi néni vezetésével, s jutott idejük az idős, beteg, magányos öregekre is. Tanítványai, kollégái is szerették, tisztelték tájékozottságáért, munkabírásáért, humoráért, példaadásáért. Szabadidejében – ha volt – kézimunkázott, rejtvényt fejtett, s nem utolsó sorban nagyon ügyes szakács-cukrász is volt. (A Magyar Konyha *Fortélyok főzőkanállal* könyvben 1983-ban több receptje is megjelent.)

Kirándulásokat szervezett tantestületének, diákjainak. Középiskolai osztályfőnökként előre elkészített 4 éves kirándulási terv alapján ismertette meg az országot tanítványaival. Iskolai oktató-nevelő munkáját mindig a tudatos tervszerűség jellemezte, s jól koordinálta az osztályaiban folyó nevelőmunkát. Munkájára mindig lehetett számítani iskolában, közéletben. Példája volt azoknak a pedagógusoknak, akik nem hangjuk erejével, hanem annak melegével fegyelmeznek. Példája volt azoknak a nevelőknek, akik minden tanítványukat saját gyermekükként nevelik, oktatják. Leggyengébb tanítványaiban is megkereste és meglátta a jót, s azt szerette bennük, azt fejlesztette. Szenvedélyesen szerette munkáját, rajongva beszélt róla, akár a tanári katedrán, akár a közélet pódiumán.

1967-ben, pedagógusnapon megkapta „Az Oktatásügy Kiváló Dolgozója" kitüntetést. Ezen kívül több elismerése is volt: „Békeérem ezüst fokozat", „Kiváló Társadalmi Munkás", „Érdemes Társadalmi Munkás".

Nyugdíjasként is tevékeny életet élt: volt a Hazafias Népfront tikára, dolgozott a Vöröskeresztnél, gazdasági feladatokat látott el a mai Éltes Mátyás Iskolában, s magyart tanított a 140. sz. Ipari Szakmunkásképzőben.

Férje halála után se lett hűtlen a városhoz, ahhoz a helyhez, ahol őt mindenki ismerte, s mindenki fordulhatott hozzá gondjaival. Életcélja volt aktív korában és nyugdíjasként is a másokon való segítés, pedig érték kudarcok is. Mégsem adta fel, gyakran felkeresték fiatal és idősebb pedagógusok is tanácsaiért, támogatta őket, s nem várt érte elismerést.

1986. május 27-én halt meg, s az ezt követő pedagógusnapon búcsúztak el tőle a nyírbátoriak. Szokatlan egybeesés volt: a virágok, amelyekkel köszönteni szokták a pedagógusokat, a kegyelet jeleivé váltak, csokrokba, koszorúkba rendeződtek. Ibi néni, férjével együtt „jeleket" hagyott, örök emlékeket a nyírbátori emberek emlékezetében!

Lóránt né Hudák Katalin hálás szívvel emlékszik Ibi nénire, az egykori tanárára, igazgatójára, aki ugyanabban a határon túli városban, Ungváron született, mint az édesanyja. Ez egy kicsit közelebb vitte hozzá. Az általános iskolában magyar nyelv és irodalom-történelem szakos tanárként átadta nekik a világ iránti nyitottságát, a megismerés örömét, fogékonnyá tette minden szépség és érték iránt. Tisztelte, megszerette, csodálta tudását, és mindent meg akart tanulni, amit Ibi néni tudott. Később igazgatóként sokat tett azért, hogy fejlődjön az iskola, jó tanárok tanítsanak, a gyermekkoruk tartalmas legyen. Soha nem látta sétálni, unatkozni, mindig sietett valahová, mindig tevékenykedett. Ma is csodálkozik, honnan vette az energiát, a hitet? Hogyan tudott megfelelni az elvárásoknak?

Középiskolai diákként, majd kezdő tanárként megismerte vezetői képességeit, példás közéletiségét, jó szervezőkészségét. A városi, a múzeumi rendezvényeken, az ünnepeken általában szervező volt, így maga mellé vette egykori tanítványait. Mindig volt hozzájuk érdeklődő, kedves szava. Mindenre emlékezett, amit korábban Kati elmondott neki, s ha problémával fordult hozzá, akkor tanácsot adott, segítséget

nyújtott. Felvillan emlékezetében az a kedves gondoskodás, amikor vidéken való tanításából behívta az egykori 2. sz. iskola igazgatói irodájába, s azt mondta: *„Ne elégedj meg, tanulj tovább, állandóan képezd magad, kezdeményezz, szervezz magad köré fiatalokat, bátran vegyél részt a városi közéletben. Ez a te utad!...”* Ez a találkozás, az ő tanácsai, személyes példamutatása segítette az életpályája alakítását, lett a városi művelődési osztályon tanulmányi felügyelő, vált a későbbiekben oktatási vezetővé.

Közvetlen magánemberként humorát megismerte, amikor Judit lánya barátsága révén az ünnepet vele tölthették, vagy éppen kiskertjükben szalonnát sütöttek, s tanította fiát nyárs forgatására, s milyen jóízűen nevettek a gyerek ügyetlenkedésén. Mindennapi életére ma is hatással van! Személye kapcsolatot jelent, mely láthatatlanul összefogja a volt tanítványokat, barátokat, azokat, akik jól ismerték Ibi nénit. Nemcsak megtisztelő róla megemlékezni, hanem kötelesség is bemutatni az ifjabbaknak tiszteletre méltó életútját.

Ancsel Éva szavaival: *„Ahol elvesznek a tradíciók, ott kilyukad az idő és elpereg a múlt.”*

Dr. Sztanojevné Kiss Erzsébet tanítványa és kollégája is volt.

„Ibi nénit és Barna bácsit a régi, 2. sz. Általános Iskola udvarán láttam először. Barna bácsi rajztanárom volt, de sajnos, Ibi néni a mi osztályunkat nem tanította. Gimnáziumba kerülvén viszont második osztálytól kezdve Ibi néni lett a magyartanárom, majd az ének-zene tantárgyat is ő tanította. Ezek az évek meghatározóak voltak életemben, olyannyira, hogy magam is ének-zene tanár lettem. Ibi néni óráiról csak felsőfokon beszélhetek! Fantasztikus ismeretekkel rendelkezett, a tudás átadását, a tanítást mesterfokon végezte. Vázlatait később, tanítóképzős koromban is használtam. Gyermekcentrikus lényével mindenkivel törődött, sok-sok tanítványának igazgatta sorsát. Hatalmas energiával rendelkezett, segített, akinek csak tudott. Kit korrepetálni, kit vigasztalni kellett, hozzá bárki fordulhatott. Csodálatos tanulmányi kirándulásokat szervezett diáknak, felnőttnek egyaránt. Imádott utazni, világot látni. Vele voltam először Szegeden, a szabadtéri játékokon, majd Budapest múzeumait fedeztük fel közösen, s ki tudja már, mennyi mindent adott magából az irodalmi színpad szenzációs műsorainak rendezései során.

Diplomás tanítóként igazgatóm lett, s igazán jó volt együtt dolgozni vele. Nagy örömömre később, már családtagként még közelebb kerülhettem hozzá, hiszen Judit lánya Jancsi öcsém felesége lett. Nyugdíjas évei alatt is tanított engem, többek között a konyhaművészetre. Ha valaki, akkor ő igazi mesterszakács volt, ma is őrzök néhány receptet, amelyet gyönyörű kézírásával lejegyzett. Sok fénykép őrzi a családi ebédeket, s a mai napig sikeresen hasznosítom a konyhatitkokat, amelyeket tőle sajátítottam el. Nagyszerű ember volt, tanítványai soha nem felejtik, osztálytalálkozókon igaz szeretettel emlegetjük. Mindnyájunkban hagyott valamit magából.”

Ibi néni nagyon szerette a verseket, gyakran idézett is belőlük. Szívéhez nagyon közel állt a következő Babits-idézet:

„Mindenik embernek a lelkében dal van
és a saját lelkét hallja minden dalban.
És akinek szép a lelkében az ének,
az hallja a mások énekét is szépnek.”

Úgy gondolom nem véletlenül…

Forrás:

- A Báthory István Gimnázium minősítései
- Jánvári Tibor, egykori tanácselnök búcsúbeszéde
- Kissné Szalontai Judit visszaemlékezése
- Tanítványok visszaemlékezései
- Kovács Éva újságíró A városért c. újságcikke

Raffay Zoltánné Oláh Katalin
Nyíregyháza

DR. SZÉCSI PÁL (Debrecen, 1936. december 30. – Debrecen, 2005. október 26.): középiskolai tanár, iskolaigazgató, főiskolai docens.

Debrecenben született tízgyermekes család legfiatalabb tagjaként. Édesapja vonatkísérő volt, akit „B” listára helyezve idejekorán nyugdíjaztak. Édesanyja háztartásbeliként nevelte gyermekeit.

Általános iskolai tanulmányait Kabán végezte, majd a debreceni középfokú tanítóképzőben érettségizett. Ezután 1955-ben tanítóként működ-

dött. Továbbtanulása testvérei támogatásából, ill. ösztöndíjából valósulhatott meg.

1959-ben magyar-történelem szakos tanári diplomát szerzett Szegeden a József Attila Tudományegyetemen, majd ugyanitt nyelvészetből doktorált 1962-ben „summa cum laude" minősítéssel.
Bölcsészdoktori értekezését *„A kabai személynevek 1741-től 1800-ig"* címmel írta.
1968-ban az ELTE Bölcsészettudományi Karán pedagógia szakkal gyarapította felsőfokú végzettségeit.
Tanári diplomájának megszerzése után 1959-ben a szeghalmi Péter András Gimnáziumban tanított, de egy év után „haza", Kabára kérte áthelyezését.
Sári Gusztáv kabai iskolaigazgató így jellemezte: „A fiatal pedagógus nemzedék kiemelkedő tagja, eddigi munkája reményeket keltő ígéret a jövőre nézve. Szakmai munkáját elmélyült felkészüléssel és jó eredménnyel végzi. Szerény kartárs, aki saját magával és tanítványaival szemben is igényes. Példás kapcsolatot épít a tanulókkal és szülőkkel egyaránt. Eredményesen tanít a dolgozók iskolájában, és a felnőtt tagozatú mezőgazdasági technikumi osztályban.
Tanácstag, a művelődési állandó bizottság tagja. Minden területen jó képességeit latba vetve, lelkiismeretesen áll helyt."
10 évig a kabai Általános Iskolában dolgozott, amelynek 1965-1967 között igazgatója is volt. 1967-68-ban a püspökladányi járás szakfelügyelői és a szerepi Általános Iskola igazgatóhelyettesi feladatait látta el.
1970-től nyugdíjazásáig a nyíregyházi Bessenyei György Tanárképző Főiskola Neveléstudományi, majd Pedagógia-Pszichológia Tanszékének munkatársa 1973-tól adjunktusi, 1990-től docensi minőségben.
1970-ben házasodott, felesége Orosz Julianna, biológia-földrajz-technika szakos tanár, általános iskolai igazgatóhelyettes. 1972-ben született fiuk, Attila, aki szellemi örökségként széles körű irodalmi, filozófiai és történelmi érdeklődést kapott tőle, ma urológus és andrológus szakorvos.
Főiskolai tanárként előadásokat, szemináriumokat tartott, speciális kollégiumokat szervezett, részt vett a levelező tagozatos hallgatók képzésében, TDK-munkák és szakdolgozatok témavezetője volt. Számos főiskolai jegyzet elkészítésében vett részt. A főiskolán kívüli pedagógusképzésben és továbbképzésben is jelentős szerepet vállalt: Borsod-Abaúj-Zemplén és Hajdú-Bihar Megyei Továbbképzési Intézet előadója volt, a 80-as években a zwickaui „Ernst Schneller" Pedagogische Hochschulen tartott előadásokat a pszichológia tárgyköréből, ill. a későbbiek folyamán hosszú évekig ő tartotta német kollégáival a kapcsolatot, és tagja volt a főiskola Pszichológiai Szekciójának is.
1994-től Beregszászban a tanár, tanító, óvodapedagógus szakképzések felelőse és tevékeny résztvevője volt. Vezetőségi tagja volt a TIT Pedagógiai és Pszichológiai Szakosztályának.
1982-ben Miniszteri Dicséretben, 1989-ben Kiváló Munkáért kitüntetésben részesült.
Kutatásának és érdeklődésének középpontjában a névadás, szociálpszichológia – ezen belül a szociális tanulás, a főiskolai fejlődéslélektan-oktatás elvei és eredményei, ill. az érdeklődés és az iskolaérettség meghatározási lehetőségei álltak, amely témakörökben számos publikációja jelent meg:
- *A kabai személynevek 1741-től 1800-ig* – egyetemi doktori értekezés, 1962, Szeged
- *Az egyelemű névadás nyomai és a becézés a kabai anyakönyvekben"* – Acta Universitatis Szegediensis de Attila József nominate, Sectio Etnographica et Linguistica, 1963, Szeged
- *A fejlődéslélektan oktatása tanszékünkön* – Acta Academiae Paedagogicae Nyíregyháziensis, 1982, Nyíregyháza

- *Egyéni pszichológiai és pedagógiai gyakorlatok* – oktatási anyag – BGYTKF, 1985, Nyíregyháza
- *Gondolatok a szociális tanulásról (A fejlődéslélektan oktatásban értelmezhető szociálpszichológiai összefüggések)* – Acta Academiae Pedagogicae Nyíregyháziensis, 1985, Nyíregyháza
- Dr. Palotay Ferencné – Dr. Szécsi Pál: *Nemzetközi pedagógiai és pszichológiai tudományos tanácskozás a Bessenyei György Tanárképző Főiskolán* – Pedagógiai Műhely, 1990, Nyíregyháza.

Széles körű és sokrétű oktatási gyakorlattal rendelkezett, hiszen a kisiskolásoktól a felnőttekig szinte minden korosztályt tanított gazdag pályafutása során.

Előadásai mindig logikusan szerkesztettek, könnyen követhetőek voltak. Munkáját az önmagával és a vele dolgozó kollégákkal, hallgatókkal szembeni nagyfokú igényesség, precizitás, következetesség, szorgalom jellemezte. Ugyanakkor ez a magas követelményszint megértő, segítőkész kollegalitással párosult. Hallgatói szerint számonkéréseinek légköre mindig segítő, elfogadó jellegű volt azok magas színvonala mellett.

Raffay Zoltánné, ny. gyakorlóiskolai igazgatóhelyettes szerint:

„Gyakorlóiskolai szakvezetők szerettek vele együtt dolgozni. Óraelemzései élményszámba mentek, mivel sokoldalúan tudta elemezni a hallgatók és gyerekek magatartását a látott órán. Nemcsak a hallgatók, hanem a szakvezetők is »tanulhattak« tőle."

Bár sokféle feladatnak kellett megfelelnie, s mindig kitartással állta meg a helyét, mégis legszívesebben tanított. Nemcsak az ismeretek sikeres közvetítését tartotta fontosnak, hanem hallgatóinak nevelői, pedagógiai szemléletének formálását is. A szó valódi és mély értelmében pedagógus volt, a nap 24 órájában.

Nemcsak szakirodalmi tájékozottsága, de műveltsége és intelligenciája is rendkívüli volt, tudásbeli fölényével azonban sosem élt vissza. Tisztelte nemcsak kollégáit és munkatársait, de a hallgatóit is. Végtelen türelemmel és előítéletek nélkül fordult mindenkihez. Nála mindenkit megilletett „az ártatlanság vélelme", és ez nem változott, hacsak valaki nem adott okot az ellenkezőjére. Elfogadta az embereket olyannak, amilyenek, becsülte és meghallgatta, nem csupán hallgatta őket. Megértő partnerre találtak benne a tanácsért hozzá fordulók. Bárkinek mindig szívesen segített, tanácsot a probléma átgondolása, átérzése után adott.

Sosem beszélt fölöslegesen, nem emelte fel a hangját, mégis el tudta érni, hogy figyeljenek a szavára. Szeretett inkább a háttérben maradni, lehetőség szerint a békítő kompromisszumokra törekedett. Szerénységét mi sem mutatja jobban, minthogy soha egyetlen öndicsérő szót sem hallottunk tőle, a tettei beszéltek helyette.

Mindig szolgálta kollégáit, családját. A családját mindenek előtt valónak tekintette, és igyekezett mindent megadni nekik mind anyagi, mind szellemi tekintetben, akár erején felül is. Soha nem érezte senki, hogy ez teher lenne a számára. Nyitott személyisége révén mindig kész volt újat tanulni, és nagyon szeretett utazni.

A technikai újdonságokat is szívesen tanulta és használta. Korosztályában kevesen sajátították el a számítástechnika alapjait és az internet használatát, de ő ezzel is megbirkózott, a valódi utazásokon túl így a virtuális világjárások is lehetővé váltak számára. Szemlélődő bölcsessége, nem mindennapi, finom humora, mely gyakran öniróniát is rejtett, széleskörű világlátásról tanúskodik. Úgy vélem, mindenki, aki ismerte, csak tisztelettel és nagy megbecsüléssel adózhat emlékének.

Íróasztalán az alábbi idézetet őrizte, mely talán legjobban tükrözi világszemléletét, látásmódját:

„Embernek lenni eredetileg mindig azt jelentette, hogy valamire irányulni, ami nem önmaga – egy ügyre, amelynek szolgálatában áll az ember, vagy személyre, akinek az ember odaadja magát." (Viktor Frankl)

Források:

- A kabai Sári Gusztáv Általános és Alapfokú Művészeti Iskola irattári anyagai
- A nyíregyházi főiskola irattári anyaga
- Személyes emlékek és visszaemlékezések

Dr. Kupay Márta
Nyíregyháza

DR. SZÉCSI PÁLNÉ Orosz Julianna (Hajdúdorog, 1945. január 12. – Nyíregyháza, 2011. január 22.): általános iskolai tanár, igazgatóhelyettes.

„Az életet barátságok erősítik. Szeretni és szeretve lenni létezésünk legnagyobb boldogsága."

Utoljára névnapomra kaptam tőle ezt az üzenetet. Mennyi igazságot tartalmaz!

Orosz Julianna Hajdúdorogon nőtt fel gazdálkodó, háromgyermekes családban, elsőszülöttként. Családi összetartást, a görög katolikus vallást, a hagyományok ápolását, tiszteletét és a munka megbecsülését kapta legfontosabb útravalóul. Ezekhez az értékekhez egész életében hű maradt.

Az általános iskolát Hajdúdorogon, a gimnáziumot Hajdúnánáson végezte. 1968-ban a Nyíregyházi Tanárképző Főiskolán mezőgazdasági ismeretek és gyakorlatok szakon, majd 1971-ben földrajz szakon szerzett tanári oklevelet. 1985-ben ugyanitt, a Bessenyei György Tanárképző Főiskolán biológiai szakos tanári képesítést is szerzett.

Biharnagybajomban kezdte pedagógusi pályáját. Tanított Kabán, ahol megismerkedett férjével, dr. Szécsi Pállal, aki később a Tanárképző Főiskola tanára lett. 1970-ben Kemecsére került napközis nevelőként.

Ekkor ismerkedtem meg Julikával, és közöttünk hamarosan életre szóló barátság szövődött.

Milyen is volt ő? Türelmes, nyugodt természetű, segítőkész. Így nem véletlen, hogy a tantestület is hamar megszerette. A napköziben a különböző adottságokkal rendelkező gyerekek-kel és szüleikkel jó kapcsolatot épített ki. Tanított és tanult, a földrajz szak elvégzése után osztályfőnök is lett. Itt érte élete legnagyobb boldogsága is, megszületett Attila fia, aki élete értelme lett.

Tudta, hogy az emberi élet a legnagyobb csoda. Gyermekét, Attilát féltő gonddal, de okosan nevelték, hagyták kibontakozni tehetségét. Megszerettette vele is a biológiát. Azt a boldogságot leírni sem lehet, amikor megkapta orvosi diplomáját. Tetőzte a család örömét fia házassága. A szélesebb család, a testvérek, a rokonság összetartásával is példát mutatott. Évente unokatestvéri találkozókat tartottak az ő kezdeményezésére, amely tradícióvá vált.

1980-ban egyszerre kerültünk Nyíregyházára tanítani az akkor alakuló 19. sz. Általános Iskolába (ma Zelk Zoltán Általános Iskola). Mindketten napköziben kezdtünk, nem volt könnyű, hiszen új iskola, új feladatok vártak ránk. A napközi lehetőséget biztosított, hogy a tanulás mellett sok játékkal, a játékszabályok megismertetésével és betartatásával a gyermekek személyiségét fejlesszük.

Színház-, mozi-látogatásokkal, versenyekkel élményekben gazdag programokat szerveztünk.

Munka közben újra tanult, 1985-ben biológiából is tanári diplomát szerzett. A felső tagozatban idővel megkapta a földrajz és biológia tanításának lehetőségét.

Mindig az volt fontos számára, amit a jelen diktált, az az óra, amit tartott, mindig az a gyermek, felnőtt volt a legjelentősebb, akivel éppen beszélt. A legfontosabbnak a segítőkészséget, a figyelmet, a törődést és a szeretetet tartotta. Nagyszerű munkáját felettesei is elismerték. 1986-ban a művelődési miniszter a Kiváló Munkáért kitüntetésben részesítette.

1993-ban igazgatóhelyettesi megbízást kapott, ahol már nemcsak egy osztályért, hanem egy felnőtt közösségért is felelt… *és jól.* Igyekezett megtenni mindent, hogy jól érezze magát mindenki. Minden problémát meg lehetett beszélni vele, tudott jó tanácsokat adni a gyermekek magaviseletére, osztályproblémákra, szülőkkel való kapcsolattartásra, de egyéni problémákra is. Ha valakin észrevette, hogy szomorú, rossz hangulatban van, akkor rögtön megbeszélte vele a gondokat, felvidította, megnyugtatta. Leendő kollégái, a főiskola hallgatói is támogatójukra találtak benne.

Raffay Zoltánné (az Apáczai Gyakorlóiskola volt igazgatóhelyettese) így ír erről a tevékenységéről:

„Az Apáczai gyakorlóiskolának külső földrajz szakvezető tanára volt évekig. Magas szakmai tudással, a hallgatókhoz való pozitív hozzáállással, segítőkészen végezte ezt a feladatot. A két iskola, illetve a főiskola közelsége miatt módszertani bemutató órákat vagy más hospitálási lehetőségeket is »rábízhattunk«. A hallgatók szerettek ide járni, mert – ahogy mondták – »élet-közelibb« volt az iskola légköre. Olyan gyerek-magatartásokkal, s olyan szociális háttérrel rendelkező tanulókkal is találkozhattak, mellyel a gyakorlóiskolában nem. Az ilyen gyerekekkel való bánásmódra, tanulásba való bekapcsolásukra nagyon jó példákat láttak dr. Szécsi Pálné Julika nénitől. Igazgatóhelyettes korában nagyon jól együtt tudott dolgozni a két gyakorlóiskola igazgatóhelyetteseivel a hallgatói csoportok elosztásakor, illetve a csoportnapok órarendjének összeállításakor. A hallgatók egyéni hospitálásához rengeteg jó ötlete volt, s irányításával a kollégái megvalósították azokat. Nemcsak a hallgatók, mi is szerettük, sok igazgató ilyen igazgatóhelyettest álmodott maga mellé!”

Különleges kapcsolatot alakított ki tanítványaival. Szervezte a kirándulásokat, mellyel a hazai táj megismertetésén, megszerettetésén túl a környezet védelme, óvása, az emberi munka értelmének felismerésére és elfogadtatására nevelt. A versenyekre való felkészítésekre sokszor otthonában került sor. Ilyenkor alkalma volt a meghittebb beszélgetésekre, s nem egyszer előfordult, hogy felnőttként is megkeresték, tanácsot kértek tőle.

2000-ben az első szeptemberi tanítási napon óráról jött ki, elesett, eltört a lába. Nem akarta, hogy mentőt hívjunk. Több hónapos felépülés után, nehezen járva, férje kíséretében minden reggel elindult dolgozni. Fáradhatatlannak tűnt. Sajnos, egy idő után, már egyre inkább nehezére esett a járás, otthon kellett maradnia. Számára nehéz időszak következett, melyet férje hirtelen elvesztése tetőzött. Istenben talált megnyugvást. Betegségét kiváló emberi tartással viselte.

Gyakran és szívesen fogadott látogatókat a betegágyánál. Még betegen is tanácsaival próbált segíteni másokon. Minden érdekelte: kivel mi történt az iskolában, beszélgettünk színházról, sportról, politikáról…

Lelki erejét az elhatalmasodó betegség sem tudta megtörni. Ha kérdezték, hogy érzi magát, a válasz mindig ez volt: *„Jól! Nem fáj semmim! ”*

Az élet megajándékozta két gyönyörű unokával, Nándikával és Dorkával. Élete a családról, munkájáról és a szeretetről szólt.

Halála mély fájdalmat hagyott bennem, hiszen olyan sok örömet, bánatot, küzdelmet értünk meg együtt.

Richard Baxter gondolatai jutnak eszembe, amikor Julikára emlékezem:

„Életem minden éve,
minden órája a szeretet ideje volt.
Minden barát, minden szomszéd,
de még az ellenségek is a szeretet hírnökei,
a szeretet hangszerei voltak.
Vétkeim ellenére életem minden helyzete,
minden változása megnyitotta előttem
a szeretet titkos kincses-ládáját.”

Forrás:

- Iskolai dokumentumok, bizonyítványok, oklevelek,
- Dr. Szécsi Attila emlékei

Lutter Imréné
Nyíregyháza

SZEIFERTNÉ SZABÓ ERZSÉBET (Hajdúböszörmény, 1954. – Balmazújváros, 2009.): óvodapedagógus.

1954. február 5-én született Hajdúböszörményben. Tanító édesapja és háztartásbeli édesanyja

egyetlen gyermekeként nevelkedett nagy-nagy szeretetben. Gyermekkora első éveiben édesapja a rókaháti tanyasi iskola tanítója volt, így ezek az évek a tanyavilágra jellemző nyugodt idillben teltek. Nagyon szerette ezt a közeget. Vonzódása a falusi, tanyasi léthez mindig megmaradt. Felnőtt életébe is igyekezett becsempészni ennek a világnak az értékeit a természet, az egyszerű dolgok szeretetét, megbecsülését.

Általános iskolai tanulmányait Nagypródon végezte el, majd beiratkozott a hajdúböszörményi Bocskai István Gimnáziumba. Két évig mindennap autóbusszal utazott be az iskolába, majd amikor 1970-ben Hajdúböszörménybe költöztek, már nyugodtabb körülmények között folytathatta tanulmányait. Érettségi után képesítés nélküli nevelőként dolgozott a helyi kisegítő iskolában, majd egy évig a hajdúvidi Hajdúsági KÉT-nél volt adminisztrátor. Az Óvónőképző Intézetbe való jelentkezését szülei is támogatták, így sikeres felvételi után 1974 őszén megkezdhette óvodapedagógusi tanulmányait. A diploma megszerzése után Balmazújvároson a Kossuth utcai óvodában dolgozott egy évig, majd Debrecenben a Széchenyi utcai óvodában helyezkedett el. Ekkor ismerkedett meg férjével, Szeifert Ferenccel, akivel 1979-ben házasságot kötöttek, és közös életüket Balmazújvároson kezdték el. A Dózsa György utcai óvodában kapott állást, ahol aztán nemcsak munkahelyre, hanem otthonra és életre szóló barátságokra is talált. Csöndes, megnyerő egyéniségével hamar belopta magát munkatársai, a gyermekek és a szülők szívébe. 1980-ban nagy öröm érkezett életükbe: megszületett kislányuk, Orsolya, akivel három évig otthon maradt gyesen, majd visszatért a jól ismert és szeretett kollektívába.

Csige Józsefné, az óvoda akkori vezetője ezekkel a szavakkal minősítette: „ Mint csoportvezető óvónő nagy felelősséggel végzi munkáját. A jó légkör, a nyugalom kialakítására törekszik. Társával jól együttműködik, nagyon vigyáz arra, hogy nevelési eljárásaikban, módszereikben is egység alakuljon ki. Példás nyugalommal, szeretettel veszi körül a gyermekeket, és ez lehetővé teszi, hogy harmonikus kis személyiségek alakuljanak ki. Sohasem türelmetlen sem a gyerekekkel, sem a munkatársaival szemben, nagy szeretettel törekszik arra, hogy megértsék kérését, vagy követelményeit teljesítsék. Szakmai ismereteit folytonosan gyarapítja. Különösen jellemző rá az árnyalt, szép beszéd és ezt tükrözik az anyanyelvi nevelés során elért eredményei is. Nem a látványosságra, hanem a mély, emberi érzésekkel megalapozott tudásszint elérésére törekszik, soha nem dicsekvően, hanem szerényen visszahúzódva. Emberi tulajdonságai közé sorolom mindazokat, amelyek közelebb viszik őt a közösséghez: a szeretetet, a toleranciát, a beleélő képességét és a munkatársaival szembeni tiszteletet."

Munkája elismeréseként 1987-ben Miniszteri dicséretben részesült.

Lánya, Orsi szerint édesanyja Anya volt extrákkal. Ezeket az „extrákat" munkatársai is élvezhették. A megbízhatóságot, elfogadást, a csöndes humorral párosult bölcsességet, s azt, hogy bármilyen problémával fordultak hozzá, ő mindig készen állt a segítségre.

*Csige Zsuzsa,*régi óvodása ezekkel a szavakkal emlékezik rá:

„Erzsike néni három évig volt az óvó nénim. Amennyire egy gyermek életének erre a szakaszára emlékezhet, bennem mindig mosolygós, aranyos, fehérköpenyes néniként él, akinek soha nem kellett felemelnie a hangját ahhoz, hogy rá figyeljenek. Amikor felkértek, hogy pár sorral emlékezzek róla, ezt az idézetet találtam Ibsentől, ami úgy gondolom, róla is szól: *„Próbálj meg úgy élni, hogy ne vegyenek észre ott, ahol vagy, de nagyon hiányozz onnan, ahonnan elmentél."*

Az óvodás gyerekek szülei – *Bajusz Richárdné Szabados Anita* és *Mihalikné Berecz Judit* – emlékeiben így él:

„A kisfiam minden reggel örömmel ment óvodába, mert az óvó nénije tárt karokkal várta. Erzsikére mindig szeretettel gondolok, mert ahogy bánt a gyermekemmel az óvodában, azt soha nem felejtem el neki. A nevetése, a hangja örökre a fülemben cseng. Nagyon szerettem vele beszélgetni, mert megértő és segítőkész volt. Hiányzik, hogy többet nem futunk össze az utcán, és nem válthatunk pár szót a mindennapjainkról."

„Az oviban több Erzsike nénink is volt. Szeifertné Erzsikét a gyermekeim „a régi Erzsike néni"-ként emlegetik. Ő volt a nagy kedvence Piskó fiamnak és Csenge lányomnak is. Tudhatott valami csodát, hiszen halk szavával is mindig elérte, amit szeretett volna, finoman

terelgette a kis ovisokat. Mint Csenge mondta, ő nagyon kedves, okos és szorgalmas volt. S hogy mennyire nagyon szerették és milyen nagyon hiányolják a mai napig: meglehetősen gyakran nézegetjük az ovis képeket, és ha a temetőben járunk, mindig el kell mennünk Óvó néni sírjához is. Gyermekeim szerint egészen biztos, hogy az angyalok közül figyel minket."

2009 nyarán súlyos betegség vetett véget földi életének. Halála nagy megdöbbenést és fájdalmat keltett városunkban, ahol oly sokan szerették és tisztelték. Temetésén kolléganője versével búcsúztatták:

„Ma délben, amikor a felhők mögül / újra és újra kiragyogott a Nap, / és a feketerigók csodálatos dala zengett a lombok között, / ma elhagyott bennünket. / Kiröppent a nyitott ablakon, s szállt a vörös rózsák illatával együtt, / fel az esőcseppektől csillogó fák lombja fölé, / a szivárvány hídja fölé, a lomhán kúszó felhők habja fölé. / Mielőtt örökre eltűnt, egy pillanatra még visszanézett, / s egy leheletnyi, lágy sóhajjal végigsimított / mindazok szívén, akiket szeretett. / Vitte magával lánya mosolyát, / kisunokája kacagását, / barátai szeretetét, / hogy mindezekkel a kincsekkel / elhalmozhassa azt, aki oly sok éve vár rá / a legszebb, és legszikrázóbb csillag sugarában."

Igen, ilyen volt ő: illanó lágy fuvallat, csöndes, nyugodt szellő, mely megsimogatja a lelked, elringat, s mire észrevennéd, már tova is lebbent, s csak az űrt hagyta maga után, a fájdalmat, a soha el nem múló bánatot munkatársai, lánya, veje és unokája, Benedek szívében.

Ám Arany Jánossal együtt hisszük és valljuk:

„Nem hal meg az, ki milliókra költi
Dús élte kincsét, ámbár napja múl;
Hanem lerázván, ami benne földi,
Egy éltető eszmévé finomul,
Mely fennmarad, s nőttön nő tiszta fénye,
Amint időben, térben távozik."

Források: óvodai dokumentumok, munkatársai, régi óvodásai és azok szülei, családja és vezetője visszaemlékezései.

Postáné Ónosi Mária
Fésűsné Kovács Lilla
Balmazújváros

SZÉKELY MIKLÓSNÉ Szentpétery Katalin (Vashegy [ma Szlovákia], 1915. május 22. – Rozsnyó [ma Szlovákia], 2001. november 4.): tanító.

Háromgyermekes családból származott. Édesapja Szentpétery Aladár, ősei Erdélyből származtak. Édesanyja Urbányi Emma, felvidéki nemesi származású hétgyermekes család egyetlen leánya, bátyja és öccsei diplomás emberek, mérnökként, orvosként működtek, ő háztartásbeli volt. Breznóban, a főtéren lévő katolikus templom első padjának a két címere közül az egyik az Urbányi családé.

Édesapja számvezetőként dolgozott a Rimamurány-Salgótarjáni Részvénytársaságnál, s mint fiatalembernek bányavidéken születtek gyermekei. Katalin és húga Vashegyen, Kálmán Alsósajón született, ő felnőtt korában orvosként dolgozott. Amikor a gyermekek iskolaköteles korba léptek, édesapjuk korai haláláig Rozsnyóbányán dolgozott a Rima részvénytársaságnál mint számvezető. Innen jártak be a gyerekek Rozsnyóra iskolába. A leányok az irgalmas nővérek zárdájában végezték az elemi iskola öt osztályát, majd a római katolikus püspöki leánynevelő intézetben három polgári osztályt. Abban az időben a leányok iskoláztatása ezzel általában véget ért, de az édesapa haladószellemű gondolkodása – a leányok is szerezzenek diplomát – lehetővé tette Katalin továbbtanulását, a pedagógiai szakképzettség megszerzését.

Így 1930-ban Pozsonyba ment, és az Orsolyarend mellett működő négyéves tanítóképzőben folytatta tanulmányait. Kiváló eredménnyel vé-

gezte a tanítóképzőt, mindig a jeles diákok közé tartozott.
Az érettségi után 1935 szeptemberében Rozsnyón kezdte pedagógiai pályafutását a római katolikus elemi fiúiskolában, ahol egy évig ingyen tanított. Örömmel vállalta, mert abban az időben is nehéz volt elhelyezkedni. Ott 1937. június végéig tanított, majd az év nyarán férjhez ment Székely Miklóshoz, aki mint Rimai-tisztviselő, számvezető könyvelő nem engedhette meg, hogy a felesége állásban legyen.
1938-ban Ózdon megszületett első fiuk, Miklós, 1942-ben Rozsnyón leányuk, Katalin.
A második világháború időszaka nehéz megpróbáltatásokat, szenvedéseket hozott számára. Ebben az időben két kis gyermekével egyedül élt Rozsnyóbányán, mivel férje a fronton volt. 1945 májusában átköltözött Rozsnyóra. A háború befejezésével a férje hazakerült, s mint magyar nemzetiségűek sok nehézségen, meghurcoltatáson mentek keresztül. 1948-ban Rozsnyón megszületett harmadik gyermekük, László.
Pedagógiai munkásságát 1953 szeptemberében folytatta Rozsnyón a Magyar Tanítási Nyelvű Alapiskolában.
Az 1954-55-ös tanévben a nyolc évfolyamos magyar tanítási nyelvű iskola öt alsó osztályából lett a gyakorlóiskola, mely a Pedagógia Iskola mellett működött Rozsnyón. Itt tanított nagy lelkesedéssel, odaadással addig, amíg meg nem szűnt a gyakorlóiskola. A kezdet itt nagyon nehéz volt, mert abban az időben semmilyen magyar módszertani könyv nem állt rendelkezésükre. Szerencsére unokaöccse Miskolcon volt tanfelügyelő, akinek a segítségével megszerezte a szükséges módszertani útmutatókat. Ez sem volt egyszerű, mert abban az időben csak meghívólevéllel lehetett közlekedni a két ország, Magyarország és Csehszlovákia között.
Odaadással, türelemmel, kitartással gyűjtötte és dolgozta ki a módszertani témákat, hogy minél többet tudjon átadni tudásából a leendő pedagógusoknak. Nagyon lelkiismeretesen készült a tanítási órákra, mintaszerű óravázlatai voltak, amire *Simonné Lipták Rózsa* magyar-szlovák szakos volt növendéke így emlékezik vissza:
„Igen, a gyakorlóiskola, ahol jól felkészült pedagógusok tanítottak. Itt tanított Székely Miklósné is, Kató néni, aki minden évben a 4. osztályt vezette. Örültünk, ha az iskola beosztása szerint a negyedikben taníthattunk. Én is sokszor tanítottam Kató néni osztályában. Mi volt a varázsa, hogy szívesen vállaltuk a 4. osztályban a gyakorlati órát? A tanítónő egyénisége. Mindig kedves, türelmes volt hozzánk, a még sok hibát elkövető pályakezdő pedagógus-jelöltekhez.
Elkötelezett, szigorú, de igazságos volt. Tanítói munkásságát nagy szakmai felkészültséggel végezte. Tanítványai szeretettel, megbecsüléssel emlékeznek rá. Személyiségének legfontosabb vonásai: a gyerekek szeretete, a hivatástudat, a szilárd erkölcsi magatartás voltak.
Óráira alaposan felkészült, tőlünk, a jelöltektől is komoly és pontos munkát követelt. Minden tevékenységét nagyfokú igényesség jellemezte.
Hivatalos kitüntetést nem kapott, az emlékét őrző tanítványok szeretete, megbecsülése pótolja ezt a hiányt.“
Működése alatt évekig különböző funkciókat töltött be, mint szakszervezeti pénztáros, módszertani tanácsadó, az alsó tagozat osztályainak módszertani vezetője volt a Járási Módszertani Központ mellett. Nagy olvasottsággal rendelkezett. Az irodalom és a könyv iránti érdeklődést, szeretetet igyekezett a reá bízott gyerekeknek átadni. Rendkívül okos, művelt volt, állandóan képezte magát. Lényével, megjelenésével, példamutatásával nevelt.
Senglerné Lőrinc Mária, a rozsnyói Művészeti Alapiskola igazgatóhelyettese – egykori gyakorlóiskolai növendékének visszaemlékezéséből:
„Kató néni a 3. és 4. évfolyamban tanított engem. A tanítást minden nap egy rövid tanítómesével kezdte, melyet nagyon érdekesen mondott el nekünk. A napnak ezt a mozzanatát nagyon szerettük, s még a legelevenebb tanuló is figyelmesen hallgatta. Szigorúan, de nagy szeretettel, türelemmel tanított meg minket az előírt ismeretekre. Igazságos volt, amit mi gyerekek rögtön megéreztünk, ezáltal nagy tekintélyt szerzett. Sok-sok apró, kedves mozzanat jelenik meg emlékeimben, melyek összefüggnek kedves lényével, akire nagy szeretettel, tisztelettel gondolok.“
Az 1950-es években a magyar iskolák segédeszközök és tankönyvek nélkül működtek. Mivel sokszor voltak reábízva az elsősök, rengeteg időt és energiát fordított segédeszközök készítésére. 1961-ben megszűnt a Pedagógia Is-

kola, így a gyakorlóiskola osztályait visszacsatolták a Magyar Tanítási Nyelvű Alapiskolához. Itt tanított az alsó évfolyamokban, főleg elsősöket vagy ötödikeseket. Az alsó tagozaton éveken át váltakozó tanítás folyt, és éveken át tanított rögtönzött faépületekben (olajos padló, lavór, vaskályha stb.). Mivel az új iskolaépületeket a szlovák iskolák kapták, ő már mint nyugdíjas kívülről gyönyörködhetett az új iskolaépületben, amelyet 1982-ben adtak át a magyar tanulóknak.

Oktató-nevelőmunkájának célja a kis tanítványokkal elérni a legtöbbet, a legjobbat. Nagy tudással, önzetlenül, sok-sok szeretettel, türelemmel nevelte a reábízott gyerkőcöket. Sok éven át a „cigány" osztályokat tanította. 1973-ban nyugállományba vonult. Az 1989-es fordulatkor már nyugdíjas volt, s talán, ha ez a változás hamarább történik, az életútja is másképp alakul, mert a származása miatt sok hátrányt szenvedett.

Gyerekeinek a visszaemlékezése alapján jellemző volt rá a családja iránti határtalan szeretet, türelem, megértés, gondoskodás és odaadás. 1961-ben férje tragikus balesetben meghalt, 45 évesen özvegy lett, a legkisebb fia csak 12 éves volt. Határtalan munkabírása és kiváló nevelése eredményes volt. Az idősebbik fia Pozsonyban él, mint igazgatóhelyettes a Slovnaft mellett működő kémiai szakközépiskolában dolgozott. Leánya pedagógus lett, orosz-zene szakos az alapiskola felső tagozatán, később a Művészeti Alapiskolán, Rozsnyón tanított. Kisebbik fia Pozsonyban végezte a képzőművészeti főiskolát, restaurálás és szobrász szakon. Mint restaurátor értékes szobrok, templomok, falfestmények konzerválását, javítását végzi.

Külön ki kell emelni Kató néni művészetek iránti hajlamát, melyet számos olajfestmény, akvarell bizonyít. Tájképei, csendéletei nagyon szépek. Tehetsége a kézimunka terén is megmutatkozott. Nagyon sok értékes kézimunkát hagyott utódaira, ismerőseire.

Nemcsak gyerekei nevelésében volt példás odaadó anya, mint nagymama határtalan szeretettel, gondoskodással vette körül hat unokáját, akikben nagy örömét lelte. Most is büszke lenne a művész, pedagógus, orvos, vegyész unokáira.

Állami kitüntetést nem kapott, de minden kitüntetésnél többet jelentett számára az emberek feléje áradó tisztelete, tanítványainak szeretete. A rozsnyói temetőben nyugszik férje mellett, szülei és bátyja közelében.

Forrásanyag:

- A családtól kapott életrajzi adatok
- Gyermekei, kollégái és tanítványai visszaemlékezései

Lobocky Mária
Rozsnyó

SZEKÉR LÁSZLÓ (Tiszabezdéd, 1950. február 10. – Nyíregyháza, 2011. február 24.): középiskolai tanár, szakedző, főiskolai docens.

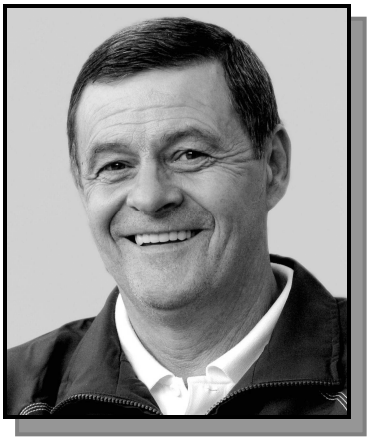

Édesapja, Szekér László MÁV-dolgozó volt Záhonyban, édesanyja, Buga Erzsébet postai dolgozó a faluban. Egy fiú testvére, édesapjukhoz hasonlóan, MÁV-dolgozó Záhonyban.

Az általános iskolát szülőfalujában végezte el, majd Kisvárdán a Bessenyei György Gimnáziumban érettségizett 1968-ban. Itt, a középiskolás évek alatt már „eljegyezte" magát a sporttal, s eredményei alapján egyenes út vezetett a Magyar Testnevelési Főiskolára, hogy életét kiteljesítse. Az akkori szokásnak megfelelően egy évig Kalocsán teljesített katonai szolgálatot, törzsőrmesterként szerelt le.

1969 szeptemberétől folytatta tanulmányait, s 1973-ban szerezte meg a testnevelő tanári diplomáját.

Kisvárdán sportfelügyelőként kezdte meg közalkalmazotti tevékenységét, s tanított egykori középiskolájában testnevelést. Egy fél év múlva már a nyíregyházi Mezőgazdasági Főiskola testnevelő tanára, s 1979. szeptember 1-jétől ha-

láláig a Bessenyi György Tanárképző Főiskola, illetve a jogutód Nyíregyházi Főiskola Testnevelés Tanszékén, illetve a Testnevelési és Sporttudományi Intézetében dogozott tanársegéd, adjunktus, majd 1991-től főiskolai docens munkakörben, szervezte a főiskola, a város röplabdaéletét. A sportágak között a röplabda volt a „nagy szerelme", ennek szentelte életét.

A 24 éves Szekér László a Mezőgazdasági Főiskola egyik legfiatalabb tanára volt, s nagyon rövid időn belül igazolta munkájával, magatartásával és hallgatók közötti példamutató viselkedésével, hogy egyénisége az oktató-nevelő munkához erősen pozitív. Tanítási módszerei már akkor követendőek voltak, nagyon jól megtalálta a helyes tanár-diák viszonyt, s ez élete végéig kitartott. Eredményesen dolgozott az akkor fellendülőben levő tömegsport-mozgalomban, szabadidejének nagy részét a hallgatók testi nevelésére fordította.

Ő volt a Mezőgazdasági Főiskola sportéletének irányítója. Az akkor, évente meghirdetésre kerülő „Edzett ifjúságért" versenysorozatot mindig ő dolgozta ki, szervezte, bonyolította a versenyeket, s már ekkor gyakran volt játékvezető. A „Nyírségi Mezőgazdász" főiskolai kiadvány sportrovatának is ő volt a szerkesztője, s a főiskolán megrendezésre kerülő "Belépés csak tornacipőben" ügyességi vetélkedő városi döntő lebonyolításának fő szervezője.

A szerény, csendes fiatalember átkerülve a tanárképzőre folytatta a számára nagyon fontos tevékenységet: minél egészségesebb fiatalokat nevelni, átadni pedagógiai tudását a leendő tanároknak, s minél több fiatalt megnyerni a röplabdázásnak. A testnevelés szakos hallgatóknak kézilabda és röplabda tantárgyakat oktatott, s általános testnevelés órákat tartott. Szakmai tábor, a sítábor vezetője és oktatója is volt Tamás Béla után. Évente 3-4 hallgató szakdolgozatának felkészítő tanára és a tanszék órarend-felelőse is volt. A főiskola női röplabdacsapatát felkészítette az egyetemi-főiskolai bajnokságokra. Főiskolai munkája mellett edzői tevékenységet folytatott, melyet nagy alázattal és a röplabda iránti szolgálatként végzett. Dolgozott válogatott, főiskolai, középiskolai és általános iskolai szinten edzőként vagy sportvezetőként, azt mindig nagy kedvvel, odaadással tette. Maradandót alkotott az ülőröplabda-válogatott szövetségi kapitányaként is, ahol világ- és Európa-bajnoki ezüstérem és paralimpiai ötödik hely fémjelezte munkáját. A főiskolai csapatával négyszer nyert Magyar Egyetemi és Főiskolai országos bajnokságot. A Szakszig – NRK csapatával negyedik helyezést ért el a Magyar I. o. bajnokságban, ugyanezzel a csapattal 1999-ben először jutott el nyíregyházi csapat a női extra ligába.

Edzősködött még az MGFSC és a Start Sportula csapatainál. Mindezt összeszámlálva több száz fiatalt tanított, nevelt a röplabda szeretetére, több ezer fiatalt: közép- és főiskolást a testnevelés, a sport örömére, szépségeire.

Az utánpótlás nevelése legalább olyan fontos volt számára, mint a felnőtt csapatok edzése. Feleségével karöltve a „Bem József" Általános Iskola csapatával több mint 20 éven keresztül számos diákolimpiai sikert ért el. Sportvezetőként, tanácsadóként bábáskodott a Nyíregyházi Főiskola NB I-es csapatánál. Örült, hogy lánya, Barbara is szeretett sportágának hódol.

A tanítás, az edzősködés mellett az Országos Testnevelési és Sporthivatal által szervezett edzőképzés tanszéki szervezője, képviselője volt. A Magyar Testnevelési Egyetem által szervezett konferenciákon, valamint a Magyar Röplabda Szövetség továbbképzésein folyamatosan részt vett, kapcsolatot tartott fenn a társintézményeken kívül különböző szakmai klubokkal. Kutatási területe *a röplabdamérkőzések statisztikai elemzése* volt; angol nyelvből alapfokú ismeretekkel rendelkezett, s ennek birtokában szakmai előadásokat is tartott.

Munkáját mindig csendben, szerényen és alapos pontossággal végezte, felettesei vagy munkatársai nyugodtak lehettek, hogy a Lacira bízott munka, legyen az órarendkészítés, tanszéki rendezvény, mindig időre és pontosan elkészül.

Tevékenységét 1988-ban Miniszteri Dicsérettel, 2006-ban Mestertanár cím adományozásával, 2010-ben Olimpiai Akadémiai Tiszteleti Éremmel ismerték el.

Mi, kollégái és a hallgatói szerettük és tiszteltük. Jó volt vele találkozni, beszélgetni, együtt dolgozni. Megértő és segítőkész volt, bárki fordulhatott hozzá gondjaival, problémáival. Kedvességével, tanácsaival sok hallgatót átsegített nehézségeiken, finom, visszafogott humorával akkor is fel tudta vidítani a társaságot, ha valami miatt elcsüggedtünk. Saját gondjainak megoldásához soha nem kért segítséget, többnyire magányos harcosként, öntörvényűen, saját erejéből

oldotta meg feladatait. Sóstói házát, ahol nyugdíjas éveiben növényeket, fákat szeretett volna nevelni, kivételes szorgalommal, évekig, szinte egyedül építette fel. S ide nem érkezett haza 2011. február 24-én.
A fákat, a növényeket nem ültethette el, de emléket ültetett a szívünkbe. A labda, az utolsó labda elrepült a kezéből, de az ott pattog azok kezén, akiket tanított, akiket szeretett, s akik minden versenyzői mozdulatukban őrzik *a mesterüket*!

Forrás:

- Főiskolai személyi anyag
- Személyes, baráti kapcsolat

Máté János
Nyíregyháza

SZOKOLAI GYÖRGY (Barcs, 1909. március 9. – Törökszentmiklós, 1993. szeptember 19.): tanító, tanár, kollégiumi igazgató.

„Egy ismeretlen, ősi fényű
örök Titokról elszakadtam,
küldöncnek jöttem, s eltűnök majd,
ha üzenetem általadtam.”
(Mécs László: Meteor)

A Szokolai György tanár úr emberi karakterét négy verssorban összefoglaló Mécs László-idézet kiválasztása nem véletlen. Életpályájának ars poeticáját a premontrei papköltő által megfogalmazott tartalommal tudatosan vallotta és vállalta. Felejthetetlen kollégiumi igazgatónk és matematikatanárunk valóban szellemi-spirituális „meteor” volt a legnemesebb lelkű pedagógusok közül. Diákjainak ezreiben hagyott kitörölhetetlen nyomot. Igazi magvető volt, aki a Bercsényi Miklós Gimnázium létrehozásával nemcsak Törökszentmiklós történetébe írta be nevét, hanem sokunk életének a meghatározó példaképe is lett.
Szokolai György a Dráva menti Barcson született, egy négygyermekes vasutas család első gyermekeként. Anna húga szintén pedagógus lett, és Naca néni néven volt sok-sok törökszentmiklósi gimnazista kedvence. Imre öccse P. Bernardin rendi néven lett ferences szerzetes. Ferenc öccse erdész lett, de mindössze 25 évesen a második világháború poklában hősi halált halt.
Gyurka bácsi – szinte az első diák-generációtól így szólították – születési évéből kitűnik, hogy iskolás évei az első világháború és a nagy gazdasági világválság idejére estek. Azért, hogy a szerény körülmények között élő család ne jusson nyomorúságra, az édesapa – mint akkor oly sokan – Amerikát is megjárta. Két évig dolgozott bőrgyári munkásként: minden centet megtakarítva utóbb idehaza házat vettek, és a négy gyermek taníttatását anyagilag is megalapozták.
Az ifjú Szokolai Györgyről már barcsi elemista korában kiderült, hogy szikrázóan éles esze van, és fejszámolásban verhetetlen. Ezért, amint befejezte a polgári iskolát, édesapja kereskedői pályán képzelte el fia jövőjét. Ő viszont titokban a pécsi tanítóképzőbe jelentkezett, ahová fel is vették. A helyzetet még tovább bonyolította, hogy látva ragyogó bizonyítványát, egy kedvezményes – 17 000 koronás – internátusi helyet is megítéltek neki. A dolgok állásáról félve számolt be – amúgy nagyon kemény – édesapjának, aki gyermeke legnagyobb meglepetésére az anyagi terhet vállalta azzal a kikötéssel, hogy ennél az összegnél egy garassal sem tud többet adni. Bizonyára nem csak ezért, de a képesítő megszerzéséig az ifjú tanítójelölt mindig színjeles tanuló volt.
1929-ben tanítói oklevelet kapott ének-zenei és kántori képesítéssel. Még ebben az évben beiratkozott a szegedi tanárképzőbe, ahol 1934-ben matematika-fizika szakon diplomázott kiváló eredménnyel. A Tisza menti városban ismerkedett meg a szintén tanárképzős Lovass Nagy Ilonával, későbbi feleségével. Törökszentmiklós tulajdonképpen a diákok által Ilus néni-

nek szólított feleségnek – a méltó élettársnak – köszönhette Gyurka bácsit, ugyanis Ilus néni túrkevei lévén, itt találtak a nagykunsági szülőhelyhez legközelebb mindketten polgári iskolai tanári állást. Gyurka bácsi friss diplomával még két tanévet Rákospalotán tanított, majd 1936-ban Törökszentmiklósra költözött. 1937-ben házasodtak össze, és példásan szép családi életet éltek az 1993-ban – pár nap különbséggel – bekövetkezett halálukig. Három nagyszerű gyermeket neveltek. György 1940-ben született, és bányageológus mérnök lett. Az 1943-as Zoltán villamosmérnöki oklevelet szerzett. Az 1948-as születésű Katalin francia-orosz szakos nyelvtanárként folytatta szülei hivatását.

Az ifjú pedagógus házaspár életútjának természetes bontakozását a második világégés embertelen évei nehezítették. Gyurka bácsi tartalékos tisztként szolgált a szolnoki légvédelemnél, ahol orosz fogságba esett. Szerencséjére nem vitték ki az országból, és még 1945-ben haza is térhetett.

A háborút követő szellemi fellendülés ismét felvetette Törökszentmiklóson egy gimnázium létrehozásának tervét. Az akkor még községi közigazgatási státuszú településen nagyon keveseknek adatott meg, hogy egyetemi jelentkezésre jogosító érettségi bizonyítványt szerezzenek. A polgári iskolai végzettséggel csak tanítóképzőbe, kereskedelmi vagy ipari középfokú iskolába, esetleg reálgimnáziumba vezetett út. A legközelebbi gimnáziumok Kisújszálláson, Szolnokon vagy Debrecenben működtek. A töredelmes bejárás, vagy – kollégium hiányában – a kosztos diák embert próbáló helyzete riasztó volt, de anyagilag is csak kevés család engedhette meg magának gyermeke ilyen módon történő taníttatását. De riasztó volt a község elöljáróságának a korábbi hozzáállása is a gimnázium-alapításhoz. Gyurka bácsi idézett fel ezzel kapcsolatban egy jellemző történetet. 1937 tavaszán egy szülői értekezleten a polgári iskola tanárai és a szülők is határozottan követelték a gimnáziumi oktatás megszervezését. A forró hangulatú értekezleten részt vevő közjegyző meg is ígérte, hogy lépéseket tesz ez ügyben a felsőbb hatóságoknál. A közjegyző az értekezlet végén visszatartotta Szokolai Györgyöt, és a vállalt feladattal ellentétben kijelentette: „Nemcsak hogy nem támogatom a gimnázium alapításának tervét, de egyenesen ellenzem. Már így is alig lehet napszámost találni.”

A gimnázium létrehozása egyre sürgetőbbé vált. A törökszentmiklósi pedagógus szakszervezet 1946. február 6-án tartott gyűlésén Szokolai György ismét felveti a kérdést, amelyhez szinte mindenki csatlakozik. A gyűlés a községi képviselőtestülethez küldendő átiratba foglalt feladatok végrehajtásával Gyurka bácsit bízta meg. A községi képviselőtestület 1946. február 28-án tárgyalta a pedagógusok kérelemmé változott határozatát. A napirendi pont előadója községi képviselői minőségben Szokolai György volt. Részlet a jegyzőkönyvből:

„…javasolja az előadó, hogy mondja ki a képviselőtestület jelen jegyzőkönyvi kivonatának a VKM Úrhoz való felterjesztésével, hogy a gimnázium létesítését indokoltnak tartja… Egyben kérelmezze a képviselőtestület … az első esztendőben két tanár kinevezésének soron kívüli intézését úgy, hogy az iskola működését az 1946-47. tanévben már meg is kezdhesse.”

A létesülendő iskolának először otthont kellett teremteni, ha csak ideiglenesen is. Ebben a helyzetben vetődött fel, hogy a polgári fiúiskola rajztermét egy fal felhúzásával középen elválasztják, s így nyernek egy tantermet. Az anyagiakat közadakozásból, illetve bontási anyagból teremtették elő. Júliusban jött válasz a község felterjesztésére, amelyben a minisztérium a kérést anyagi okokra hivatkozva elutasította.

A VKM (Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium) magángimnázium indítására tett javaslatot, vizsgáztatási jog nélkül. A határozat nagy csalódást okozott az iskola alapításán fáradozóknak.

Szokolai György felutazott a minisztériumba, és Kiss Józsefnek, Szolnok megye szociáldemokrata képviselőjének segítségével bejutott az ügyet intéző államtitkárhoz. Az államtitkár sajnálkozva közölte, hogy a miniszter – Keresztury Dezső – nem talál indokot a gimnázium létesítésére. Az eseményről később így számolt be Gyurka bácsi: *„Elfutotta agyamat a vér: minden oda van, a gyermekek munkája, a sok segítség, adomány, a becsületem… A tragikus helyzetben elkeseredett hangon – sok egyéb mellett – azt találtam mondani, hogy hát nem elég érvnek az, hogy a földgömbön Törökszentmiklós az egyetlen 30 000 lakosú hely, ahol nincs középiskola? Az államtitkár arca felderült: ez érv, megyek a*

miniszterhez! 5-10 perc múlva visszajött, s örömmel közölte: a miniszter engedélyezi az iskola létesítését, egy igazgatóval, állami támogatást nyújt, de az a kikötése, hogy mi keressünk embert, aki ezt elvállalja."

Gyurka bácsi visszaútban leszállt a vonatról Szolnokon, és a Verseghy Ferenc Gimnázium akkori igazgatója – Válent István – segítségével meggyőzte Borsányi József tanár urat, hogy vállalja a reményeik szerint megvalósuló új iskola igazgatását.

A községi képviselőtestülethez 1946. augusztus 23-án érkezett meg a VKM leirata, amelyet Korányi Sándor jegyző olvasott fel. A levél még mindig nem tartalmazott végleges döntést, és felsorolta azokat a feltételeket, amelyek elfogadása után kaphatja meg a község a gimnáziumot. A kívánt feltételeket a községi képviselőtestület elfogadta, a VKM iskolaalapító okirata és az igazgató kinevezése mégis késett. September 13-án immár Borsányi József utazott fel a minisztériumba, és egy izgalmas nap végén dr. Király Rudolf miniszteri tanácsos aláírásával hitelesített alapító okirattal térhetett haza. A VKM 1946. szeptember 13-án kelt okiratában (103955/1946. V.ü.o.sz.) a községnek engedélyt adott, hogy Törökszentmiklósi Községi Gimnázium néven középiskolát létesítsen. 1946. szeptember 15-én volt a gimnázium első évnyitója a mai Petőfi úti iskola épületében, az akkori polgári fiúiskolában.

A község vezetői nagy gondoskodással ápolták az új intézményt. 1947. május 2-án a községi képviselőtestület határozatot hoz, hogy az 1947/48. tanévet a gimnázium új otthonában, az Almásy és Kossuth út sarkán lévő volt szolgabírói lakásban kezdi. Az új helyen 2 tanterem, 1 nyelvi terem, 1 kis tanári szoba (korábban konyha), valamint igazgatói iroda állt az oktatás rendelkezésére. Különösen nehéz volt a harmadik tanév beindítása, mert a fejlődő iskolának nem volt az új elsősök számára tanterme. A nehézségeket a volt istálló átalakításával oldották meg egyetlen tanévre. Az 1948. március 11-i közgyűlésen Gyurka bácsi mint tanár és képviselő terjesztett be indítványt egy pedagógiai célok kielégítésére alkalmas épület létrehozásáról. Az indítványt támogatta a Nemzeti Bizottság és a feszült politikai helyzet ellenére a pártközi értekezlet is. Így került a kérelem a VKM és a Közmunkaügyi Minisztérium elé. Végül a Közmunkaügyi Minisztérium mérnökei egy nyolc tantermes épület tervét mutatták be a községi elöljáróságnak. Ennek megvalósításához már csak a pénz hiányzott. 1949 tavaszán a szülői munkaközösség és a Diákszövetség küldöttsége felutazott a VKM-be Bóka László államtitkárhoz. A helyzetet felmérve a neves író és irodalomtörténész a küldöttségnek ígéretet tett, hogy az új iskola építését a közeljövőben megkezdik. Erre azonban még várni kellett. Az új épület alapkövét Székely György tanácselnök rakta le 1950-ben. Az építkezés idejére a gimnázium a Téli Gazdaképző Iskola épületében működött albérletben. 1953 októberében került sor az új épület átadására. A tornaterem, amely akkor a megye legnagyobb tornacsarnokának számított, 1954 tavaszán készült el. A Gyurka bácsi és küzdőtársai által létrehozott intézmény végre végleges otthont kapott.

A gimnázium beindítása után néhány évvel nyilvánvalóvá vált, hogy a környékbeli kis településeken és a tanyákon élő gyermekek középfokú iskoláztatása csak a diákotthoni hálózat kiépítésével valósulhat meg. Gyurka bácsi 1950-ben képviselőként terjesztett indítványt diákotthon létrehozására. Az indítvány elfogadást nyert, és a testület Gyurka bácsit bízta meg a határozatból következő szervezőmunka elvégzésével. Így a lehetetlent nem ismerő és páratlan munkabírású pedagógus irányítása mellett 1951-ben leánykollégium, 1952-ben pedig fiúkollégium kezdhette meg működését. 1952-ben a leánykollégium önállósult, és a vezetője Horváth Ilona – a népszerű Szakácskönyv szerzője – lett. A fiúkollégiumot Gyurka bácsi irányította nyugdíjba vonulásáig. Hogy ezekben a diákotthonokban milyen volt az élet, arról csak azok tudnak beszámolni, akik ott – jó sorsuknak köszönhetően – lakhattak. A szigorú szabályok és a spártai körülmények ridegségét Gyurka bácsi hatalmas szíve bélelte fészekmelegségűre. Évről évre olyan minőségű önkormányzatokat szervezett, amelyekben a demokratikus légkör példa lehetne a mai világban. Kötelező volt az igényes munka, egymás kölcsönös és feltétel nélküli támogatása, az egymásért érzett felelősség és a szolidaritás. A hátrányos helyzetűek felzárkóztatásáról az eminens felsőbb évfolyamosok és a legkiválóbb tanárok gondoskodtak. Gyurka bácsi senkit nem engedett leszakadni. A kollégiumok tanulmányi versenyében 1962-ben

a fiúkollégium közössége országos első helyezett lett!

Az elmondottak után immár természetes, hogy a gimnázium könyvtárának a kezdeményezője és a „Fáklya” pedagógus sportegyesület toborzó szervezője is Gyurka bácsi volt. Magával szemben is szigorú követelményeket támasztott. Debrecenben a Kossuth Lajos Tudományegyetemen 1958-ban matematika szakon középiskolai tanári diplomát szerzett. Óraadóként szaktárgyát olyan színvonalon művelte, hogy évekig megyei szakfelügyelőként is szolgált.

Pedagógus pályájának még egy érdekes epizódja 1952-ben történt. Felrendelték a minisztériumba, és politikai nézeteiről faggatták. Abban az időben szinte havonta cserélték a minisztériumi munkatársakat. Gyurka bácsi arra gondolt, hogy minisztériumi dolgozót akarnak belőle is kreálni, ezért a kérdésekre szándékosan olyan válaszokat adott, amelyek az akkori politikai elvárásnak nem feleltek meg. Pár nap múltán kiderült, hogy a megyei elöljáróságok Kossuth-díjra terjesztették fel. Gyurka bácsinak a kádérezésen nyújtott teljesítményével a kitüntetés elúszott.

Gyurka bácsi 1970-ben ment nyugdíjba. Ő a gimnáziumot, a gimnázium és a város pedig őt tekintette sajátjának. A Somogyból elszármazott kiváló ember Törökszentmiklóson igazi lokálpatrióta lett. A „meteor-küldönci” feladatát maradéktalanul teljesítő, a diákok ezreinek például szolgáló Ember, szeretett városában naponta feltűnt, amint életfilozófiájából eredő, magára kötelezően kirótt tízezer lépésből álló penzumát teljesítette. A személyiségéből áradó lelki harmóniára az egyik – 82 évesen adott – beszámolójában találunk magyarázatot: *„Nyugodtan mondhatom, hogy egész életemben boldognak éreztem magam. Soha nem hiányzott semmi. Mindig elég volt a fizetésem, elég sikerem volt, szóval úgy érzem, hogy nálam boldogabb ember nincs. Én most is mosolyogva nézek a világba.”*

Ugyanitt a Mécs Lászlótól választott ars poeticára utalva így vallott: *„Nem tudom, hogy honnan jöttem, hova megyek. Ami rajtam áll, azt mindig megpróbálom megtenni… Ebben benne van a hittel való kapcsolatom is… Én szerencsével lettem az, aki vagyok. Egész véletlenül, vagy Isten gondviseléséből, és valahogy mindig úgy éreztem, hogy ezt a szerencsét vissza kell adnom. Ahol lehetett, mindig segítettem. A formánál mindig többre értékeltem a tartalmat, a hangos dicséretnél a meleg kézszorítást, baráti ölelést, s azt, hogy sok kedves embernek Gyurka bácsija lehetek. Számomra minden kitüntetésnél többet jelent, hogy végigmenve az utcán, mosolyogva fogadják köszönésemet, örömmel állnak meg, hogy velem szót váltsanak…”*

2011. május 14-én hálás öregdiákok bensőséges ünnepség keretében Hámori József akadémikus méltató visszatekintését követően, emléktábla elhelyezésével és leleplezésével emlékeztek Gyurka bácsira, az iskolaalapítóra, a nagyformátumú pedagógusra.

Emlékét nagyon sokan hordozzuk a szívünkben.

Forrás:

- Ifjabb Szokolai György személyes közlései
- A Bercsényi Miklós Gimnázium Jubileumi Évkönyve 1946-1996
- Dr. Fehér Imre és Herczegh Mihály írásai
- Törökszentmiklós és Vidéke folyóirat
- A Fórum iskolai újság aktuális számai
- Személyes élmények, emlékek

Pacsai Norbert
Abádszalók

SZOLGA MARGIT (Torda [ma Románia], 1919. július 18. – Budapest, 1998. október 17.): tanító, általános iskolai tanár.

A sóbányászatáról híres egykori Torda vármegye székhelyén született.
Édesanyja Deák Ilona, apja, Szolga Sámuel férfiszabó volt. A polgári család biztos, jómódú élete apja korai halálával véget ért.
Később nevelőapja, Demeter Albert, aki községi jegyző volt, igyekezett családjának megfelelő jólétet biztosítani.
Elemi és középiskolai tanulmányait román nyelvű iskolákban végezte. Belényesen líceumba járt, Nagyváradon az Orsolya zárdában tanult.
1932-ben nevelőapját kitették állásából, csak mint írnok dolgozhatott tovább.
Margitka 1942-ben tanítónak jelentkezett, jól ismerte a román nyelvet, így sikerült neki Rojt nevű kis községben elhelyezkedni, és két évig kisgyermekeket tanított. 1944 szeptemberében felszólították felettesei, hogy hagyja el a községet. A határ melletti Körösszeg községbe került.
A háborús események újabb változást hoztak életében. A családjával együtt nyugatra menekült, Jászkísérig jutottak. Nevelőapja a háborúból hazakerülve Mezőpeterden kapott állást. Margitkát az 1946-47-es tanévben a római katolikus egyház alkalmazta mint helyettes tanítót.
1947-ben kérvényezte, hogy visszakerülhessen az állami iskolához, ami végül sikerült is neki.
1948-ban Cinkotán megszerezte a tanítóképzőben előírt vizsgákat, így hivatalosan is tanítói diplomát kapott. Sikerült Darvas településen az általános iskolában elhelyezkednie.
Úgy érezte, vége a hányattatásnak. Végezhette azt a munkát, amit eddig is nagyon szeretett volna, de a körülmények nem engedték. Pedagógiai ismereteit is gyarapítani akarta, így 1952-ben szaktanári képesítést szerzett, történelem-magyar szakos tanár lett. A kis település iskolán kívüli életébe is bekapcsolódott. A Magyar Nők Demokratikus Szövetsége helyi szervezetének tagjai számára programokat szervezett mint kultúrfelelős.
Ebben az időben szervezték hazánkban a nemzetiségi iskolákat. Hajdú-Bihar megyében a román nemzetiségiek lakta területen a szülők kérvényezték az iskola beindítását. Így történt ez Körösszegapátiban is, ahol szükség volt román nyelvet ismerő pedagógusra. Ezért aztán 1952-ben a felsőbb szervek „szolgálati érdekből" Körösszegapátiba helyezték. Ott a román tannyelvű összevont alsó tagozatos tanulócsoport vezetésével bízták meg.

Román tagozatos iskolásai között 1954-ben

Boros Miklós, az iskola igazgatója 1959. június 29-én írja minősítésében:
„A tantestületben nagy tekintélynek örvend. Az alsó tagozatos munkaközösség aktív, tevékeny tagja. Osztályában nagy gondot fordít az önálló munka megszervezésére, annak számonkérésére. Sok feladatlapot készít. A tanulók szókincsfejlesztésére a szótár bevezetésével törekedett. Önképzésére nagy gondot fordít, tapasztalatait átadja főleg fiatalabb társainak."
Szőllősi Kálmán iskolaigazgató 1964. június 28-án ugyancsak egy minősítésben írja:
„Az összevont 1-4. osztályokban nem könnyű a tanulók hiányos nyelvtudását pótolni. Sokat korrepetál, órákon kívül is sokat foglalkozik tanítványaival. Óravezetése mintaszerű, aktivi-

zálja a tanulókat, sokat szemléltet, ötletes szemléltető képeket készít. Jó kapcsolata van a tanulók szüleivel. Tanulócsoportjával értékes műsorszámokkal készül az iskolai és községi ünnepélyekre."

Fáradhatatlanul végezte munkáját annak érdekében, hogy a tanulói maradéktalanul eleget tegyenek az akkori tantervi követelményeknek. Ez igen nehéz feladat elé állította, mivel tanulói otthonról egyre kevesebb román nyelvtudással érkeztek az iskolába. Később már olyan gyerekeket is beírattak a szülők, akik román létükre egyáltalán nem vagy alig rendelkeztek nyelvismerettel. Ezek a gyerekek Szolga Margit tanár néni segítségével tanultak meg anyanyelvükön beszélni.

Jó munkavégzéséért több esetben rendkívüli előléptetésben részesült, ami fizetésemeléssel járt.

Az iskolán kívüli tevékenysége során sokat tett a román nemzetiségi kultúra megőrzése érdekében. A gyerekekkel megismertette a magyarországi románság kultúráját, szokásait, dalait, táncait.

Nevelőapja elhunyta után egyedül élt, de nem volt magányos, mert kollégáival, valamint a település lakosságával élénk kapcsolatot tartott fenn. Távolabbi rokonai többször meglátogatták. Nagy élményt és megnyugvást jelentett számára, ha Erdélybe utazhatott. Oda megrakodva élelemmel, újságokkal kelt útra, dacolva a határon való „átkelés" kellemetlen tortúráival. Igaz, sok esetben kiváló nyelvtudása segítette a határon való átjutásban.

Miután megszűnt a településen a román tagozat, átalakult a román nyelv oktatása is.

1977-ben ment nyugdíjba, de nyugdíjas pedagógusként is kötelességének érezte az iskolai munkában való részvételt. Fáradhatatlanul tanította a román nyelvet az iskola alsó tagozatos osztályaiban 1985-ig. Továbbra is a településen élt, sokat olvasott, most már, kihasználva megnövekedett szabadidejét, az utazásról sem mondott le. Később, amikor már úgy érezte, hogy esetlegesen rászorulna mások segítségére, kérvényezte, hogy pedagógus szeretetotthonba költözhessen. Mikor pedig lehetőség kínálkozott a hely megválasztására, a főváros melletti Pedagógus Szeretetotthonba költözött. Ezután sem szakította meg kapcsolatát Körösszegapátival. Szívesen jött vissza a településre, amikor hívták ballagásokra, osztálytalálkozókra, egyéb ünnepségekre.

1998 októberében kaptuk a hírt, hogy október 17-én, 79 éves korában elhunyt. Temetésére sokan elutaztak. Pedagógus kollégái, a település vezetői, volt tanítványai kísérték el utolsó útjára. A Budapesti II. kerület Máriaremetei Plébánia Szentlélek templomában búcsúztatták el, oda is helyezték el hamvait, az altemplomba. 2006. október 27-én a Körösszegapáti Általános Iskola folyosóján tisztelői márvány emléktáblát helyeztek el, melyet minden évben megkoszorúznak.

Ekkor tartják a környező települések román nyelvet tanító iskolák tanulóinak a Szolga Margitról elnevezett román nyelvű szépolvasási, kiejtési versenyt.

Margitka halkan tűnt el, úgy amilyen halkan élt, munkájába merülve. Csak tanításának magva kél életre az általa irányított nemzedék lelkében. Nagyon sokat köszönhetnek neki a mostani felnőtt nemzedék tagjai, mert ő indította el őket a boldogulás útján.

Források:

- Szolga Margit önéletrajza
- Az iskolai minősítések
- Volt kollégák visszaemlékezései

Vmirjáncki József
Körösszegapáti

DR. SZŐKE DOMONKOS (Visznek, 1946. július 13. – Debrecen, 2009. február 27.): történész, egyetemi docens, tanszékvezető.

„Keletről jön a fény."

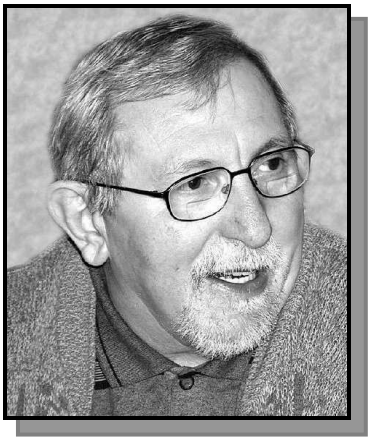

A Heves megyei Visznek településen született szegényparaszti családban. Édesanyja, Deme Mária előbb háztartásbeliként dolgozott, majd a helyi termelőszövetkezetben, később a galyatetői SZOT-üdülőben. Édesapja, id. Szőke Domonkos 1960-ig egyéni gazdálkodó, majd 1963-ban bekövetkezett haláláig a helyi termelőszövetkezet tagja volt. A családban két gyermek nevelkedett, az idősebb leány és a fiatalabb Domonkos, aki általános iskolai tanulmányait szülőfalujában végezte el. 1959-től a gyöngyösi Vak Bottyán Gimnáziumban tanult, ahol 1964-ben érettségi vizsgát tett, és még abban az esztendőben előfelvételt nyert a KLTE történelem-földrajz szakára. Előfelvételesként egyéves sorkatonai szolgálatot teljesített, és őrmesteri rendfokozattal szerelt le.

1965 szeptemberében kezdte egyetemi tanulmányait, különösen a történelem szakon tűnt ki rendkívüli érdeklődésével, szorgalmával. Az 1969/70-es tanévben a moszkvai Lomonoszov Egyetem ösztöndíjasa volt, ahol elsősorban azokat az előadásokat látogatta, amelyek Kelet-Európa történeti fejlődésével foglalkoztak.

1971-ben jeles eredménnyel fejezte be egyetemi tanulmányait, és szeptembertől a KLTE Új- és Legújabbkori Magyar Történeti Tanszékének gyakornoka lett. 1971. december 30-án megházasodott. Felesége, dr. Siller Éva Kárpátaljáról származó orosz szakos tanárnő, aki az egri Pedagógiai Főiskola könyvtárosa, majd Orosz Intézetének adjunktusa lett. Házasságukból két gyermek született: Szabolcs 1976-ban és Dániel 1978-ban. Néhány évig az egyetem Tóthfalusi Sándor Kollégiumában laktak, ahol Szőke Domonkos szeniorként felügyelő tanári feladatokat látott el.

1973-tól tanársegédként folytatta az oktatói munkát. Kezdetben elsősorban szemináriumokat tartott és doktori értekezésén dolgozott. 1973-ban védte meg *„A nép, nemzet, állam fogalma és funkciói Szekfű Gyula történelemszemléletében és politikai gondolkodásában"* című disszertációját. Tanszékvezetője értékelte és támogatta a XX. századi eszmetörténettel kapcsolatos kutatásait, az intézet évkönyvében publikálási lehetőséget biztosított munkáinak. Tehetsége, szorgalma, többirányú társadalmi tevékenysége, segítőkész, barátságos egyénisége népszerű oktatóvá tette.

1978-ban adjunktusi előléptetést kapott. Érdeklődési köre bővült: a magyar történelem mintegy száz esztendejének (1848-1949) számtalan problematikus kérdésével foglalkozott. Szemináriumai és előadásai témaköre kiterjedt a szabadságharc, az abszolutizmus évei, a polgári átalakulás, a dualizmus kora, az I. világháborút követő forradalmak, a Horthy-korszak és a koalíciós idők eseményeink és eszmetörténeti kérdéseinek elemzésére. A történeti források, egykorú dokumentumok tanulmányozása közben felismerte azokat az ellentmondásokat, amelyek a hivatalos történetírás és az események valósága között mutatkozott. Elég bátor volt ahhoz, hogy felismeréseiről a hallgatóság előtt is beszéljen. Előadásai probléma-felvetőek, érdekesek, szemináriumai vita jellegűek voltak. Gyakran említette azt a meggyőződését, hogy „Keletről jön a fény". A tanári munkához kapcsolódóan felsőéves hallgatóknak szakdolgozatuk megírásához adott segítséget, támogatta a tudományos diákköri munkában résztvevőket, évről-évre tagja volt a történelem szakra jelentkezőket vizsgáztató felvételi bizottságnak. Országos és helyi tudományos tanácskozások előadója volt. Több alkalommal külföldön is (Lengyelországban, Romániában, Japánban) részt vett Közép- és Kelet-Európa újkori történetéről rendezett konferenciákon.

Történészi munkásságának és emberi tartásának elismerését kell látnunk abban, hogy az egyetem rektora 1989-ben őt bízta meg a KLTE-en 1945

és 1989 között – hallgatók és oktatók sérelmére – történt jogsértések vizsgálatával. Nagyrészt neki köszönhető az egykori meghurcoltak (Bodolai Géza, Borossy András, Módy György, majd az „1956-osok": Dede László, Hevessy József, Durkó Mátyás, Kiss Ferenc és mások) rehabilitálása.

Sok és eredményes szakmai munka mellett feleségével együtt szép otthont teremtettek a családnak Egerben. Az „ingázó" életmód nem hátráltatta tudományos munkájában sem. A kandidátusi fokozat megszerzésén dolgozott. A két világháború közötti időszak szellemi életének két kimagasló egyénisége, Szekfű Gyula és Németh László történetpolitikai vitájának kutatását összekapcsolta a „Magyar Szemle" című folyóirat eszmei, politikai profiljának elemzésével. Témavezető konzulense, Glatz Ferenc nemcsak szakmai támogatást nyújtott, hanem a szakmai közéletben való érvényesülését is egyengette. Tanulmányait, recenzióit a „Századok", a „Magyar Történeti Tanulmányok", az „Alföld", a „Hevesi Szemle" és más folyóiratok, történelmi kiadványok közölték. Művei kedvező visszhangot váltottak ki, hiszen a két világháború közötti időszak bonyolult szellemi viszonyainak tisztázása szempontjából lényeges kérdéseket ragadtak meg.

Érdeklődési köre homlokterébe tartozott a magyar középosztály társadalmi jelentőségének, a hazai konzervativizmus eszmei, politikai indítékainak és jellegének vizsgálata. Különösen nagy gonddal tanulmányozta Németh László elitfelfogását, a minőség forradalmáról alkotott elméletét. 1996-ban megvédte kandidátusi értekezését, és rövidesen docensi előléptetést kapott. 1997-ben elnyerte a megpályázott Széchenyi professzori ösztöndíjat, amely bizonyos időre mentesítette a tanári munka egyrészétől, így több időt fordíthatott akadémiai doktori értekezésének megírására, amelyet 2001-re sikerült befejeznie.

Olyan jól ismerte a Horthy-korszak történetét és szereplőit, hogy számos érdekességgel, kuriózummal színesíthette előadásait és olykor tréfás, meghökkentő kérdéseivel, megjegyzéseivel folyamatosan ébren tudta tartani az érdeklődést. Hallgatói körében *„szőkeségek"* címen terjedtek ezek a reá jellemző apróságok.

2003-ban, amikor ő kapott megbízást az Új- és Legújabbkori Magyar Történeti Tanszék vezetésére, úgy tűnt, hogy pályája csúcsához közelít. Három tanéven át látta el a tanszékvezetői teendőket, s bár nagy ambícióval fogott a munkához, az ő sztoikus, kissé bohém habitusa sem tudott ellenállni a fokozott igénybevétel romboló hatásának.

Előadásai továbbra is vonzották a hallgatókat, híre volt annak, hogy azok közé tartozik, akik elsőként merték felvállalni az 1956-os forradalom és szabadságharc történelmi jelentőségének méltatását, s aki a magyar történelem számos negatív megítéléssel sújtott személyiségéről és eseményéről árnyaltabb és reális értékelést ad. Évente négy-öt doktorandusz munkáját irányította, de a korábban jóindulatú, kedélyes vizsgáztató hovatovább túl szigorúvá, türelmetlenné vált, egyre zárkózottabb lett, elveszítette korábbi aktivitását.

Nem zárható ki, hogy professzori kinevezésének halogatása emésztette fel életerejét, egészségét. 2009 februárjának végén bekövetkezett halála mély megdöbbenést váltott ki mind hallgatói, mind kollégái körében.

Válogatás publikációs jegyzékéből

Könyvek

- Modernizáció és/vagy népiesség? Kérdések a 30-as évekből. Ethnica Kiadó, 1994. Debrecen, 162. l.
- Nemzet, középosztály, reform. Csokonai Kiadó, 1994, Debrecen, 182. l.
- Veres Péter a társadalmi igazságkeresés útján. Csokonai Kiadó, 1996, Debrecen, 159. l.
- Szellemi-ideológiai viták Magyarországon 1939-52. Kossuth Egyetemi Kiadó, Debrecen, 2001. 116. l.

Tanulmányok

- Szekfű Gyula politikai gondolkodásának kérdéséhez a „Történetpolitikai tanulmányok" alapján In. Magyar Történeti Tanulmányok VII. Debrecen, 1974. 43-80 l.
- Középosztály-bírálat és középosztály-ideál a 30-as évek első felében Szekfű Gyula és Németh László munkásságaiban In. Magyar Történeti Tanulmányok IX. Debrecen, 1976. 73-103. l
- Uralkodó eszmék Magyarországon 1939-44. Alföld, 1983. 45-50. l.
- Szellemi kiútkeresési kísérletek Magyarországon a II. világháború éveiben. Alföld, 1984. 46-51. l.

- Az agrárkérdés a Magyar Szemlében. Történelmi Szemle, 1987/88. 3. sz. 295-317. l.
- A Magyar Szemle és az Erdély-kérdés. Tanulmányok Erdély történetéből c. kötetben. Debrecen, 1988. 160- 166. l.
- Nagy Imréről és 1956-ról. Alföld, 1989. 83-89. l.
- Konzervativizmus és liberalizmus válaszútján. Bethlen István és a Magyar Szemle kapcsolatának történetéhez. Századok, 1993. 5-6. sz. 738-749. l.
- A középosztály-problematika. A huszadik századi magyar polgárosodás egyik izgalmas kérdése Dimenziók, 1994/2. sz. 12-16. l.
- Szempontok az 1945 utáni népies-urbánus vita vizsgálatához. In. Politikai gondolkodásműveltségi áramlatok Debrecen, 1992.
- A demokrácia és diktatúra válaszútján 1944-47. In. Az Ideiglenes Nemzetgyűlés és az Ideiglenes Nemzeti Kormány 1944/45. Budapest, 1995. 154-162. l.
- Megjegyzések Szekfű Gyula demokrácia felfogásához 1945-ben. In. Emlékkönyv L. Nagy Zsuzsa 70. születésnapjára Debrecen, 2000. 483-497. l.
- A szellem és politika konfliktusai Magyarországon a két világháború között. In. Politika, gazdaság és társadalom a XX. századi magyar történelemben, II. KLTE Történelmi Intézet, Debrecen, 2000. 77-83. l.
- Az árulás és a fáklyavivés erkölcsi dilemmái. In. Emlékkönyv Rácz István 70. születésnapjára. 1956-os Intézet Kiadó Budapest, 2002. 125-130. l.

Nemzetközi konferencia kiadványban megjelent írásai

- A népfront története a kelet-európai demokratikus országokban. Megjelent lengyelül Lublin, 1986. 129-139. l.
- Kiélezett politikai küzdelmek Magyarországon 1947-ben. Megjelent románul Máramarossziget, 1997. 492-497. l.

Rácz Márk
Gárdony-Agárd

„A legjobb tanár éppen az,
ki lassanként feleslegessé teszi magát.”
(G. Orwell)

T

TAMÁS BÉLA (Ózd, 1948. június 14. – Nyíregyháza, 1995. május 7.): általános és középiskolai tanár, főiskolai adjunktus, kézilabdaedző.

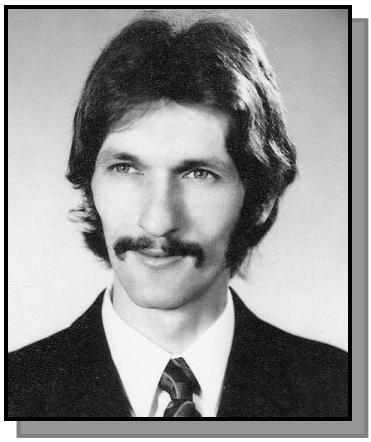

Édesapja, Tamás Béla református kántortanító, az arlói általános iskola igazgatója, édesanyja Lőrincz Kornélia. A Borsod megyei Arlóban élő család embersége, derűje, természetszeretete, egész életét végigkísérte.

Édesapjától már kiskorában azt látta, hogyan érdemes a gyerekekkel foglalkozni: színielőadást, osztálykirándulást szervezni, vagy egy dalárda létrehozásával kibékíteni egymással az addig ellenséges református és katolikus fiatalokat.

Kora gyermekkorától értette és élvezte a természet rezdüléseit: bolondult a lovakért, felkérezkedett a faluból kifelé tartó szekerekre, tömött tarisznyával barangolt barátaival a környék erdeiben, s ahol megszomjaztak, forrásvízzel és vadon érő gyümölccsel enyhítették szomjukat.

Az általános iskola elvégzése után Ózdra, a József Attila Gimnáziumba került, s itt érettségizett 1966-ban. Ez után bevonult katonának. Sportos alkata, jó kiállása miatt a díszszázad tagjaként vett részt számos állami megemlékezésen, koszorúzáson, honvédségi díszőrségben, külföldi delegációk fogadásán.

Leszerelés után, 1968-ban képesítés nélküli nevelőként kezdett dolgozni Járdánházán. Egy évvel később felvételt nyert a nyíregyházi Tanárképző Főiskolára, ahol egy Borsod-Abaúj-Zemplén megyei társadalmi ösztöndíj segítségével 1973-ban szerezte meg testnevelés-földrajz szakos diplomáját. Főiskolás évei alatt végig kézilabdázott a Sallai Ernő által irányított kézilabdacsapatban, ennek állandó és meghatározó tagja volt.

1974-ben megnősült, feleségül vette Fábián Katalin biológia-testnevelés szakos tanárnőt. Járdánházán, egy égre nyíló szobában laktak, ahonnan gyalog jártak Arlóba általános iskolai tanári képzettségüket kamatoztatni.

Édesapám 15 órában tanított testnevelést, 6 órában rajzot, valamint a sportköri órákat is ő tartotta. A gyerekek imádták az óráit, várták, hogy részt vehessenek rajtuk, a szülők és kollégák között hamar tekintélyre tett szert, bekapcsolódott a községi és megyei sportéletbe is.

Édesanyám nyíregyházi lévén, igyekeztek itt munkahelyre szert tenni. Fáradozásukat siker

koronázta: először a 107-es számú Mező Imre Szakmunkásképző Intézetben tanított testnevelést, és edzette az ifjúsági kézilabda csapatot, majd rövid időn belül átkerült a „Bessenyei György" Főiskola Testnevelés Tanszékére. Itt először tanársegédi, majd 1985-től adjunktusi beosztásban dolgozott. Volt hallgatóból lett hallgatókat oktató tanár, volt tanárainak haláláig tisztelő és jó barát kollégája.

Elvégezte a Testnevelési Főiskolát Budapesten, megszerezve a középiskolai tanári oklevelet és a szakedzői diplomát is. Kezdettől kézilabda tárgyat oktatott a tanár szakos hallgatók számára, illetve vezette a nem testnevelés szakos hallgatók általános testnevelését. Közvetlen, megnyerő egyénisége kollégák és hallgatók körében is jó kapcsolatot teremtett, szerették, szívesen dolgoztak óráin, és beszélték meg a testneveléssel kapcsolatos problémákat. Ez a közvetlenség közéleti tevékenységében is megnyilvánult: Nyíregyháza Város Ifjúságpolitikai Bizottsága Sport Albizottságának tagja volt.

A főiskolára kerülve kezdett foglakozni a férfi kézilabdacsapattal, munkája eredményeképpen 1977 végére felkerültek az NB II-be. Későbbiekben kézilabdaedzője volt a főiskola női kézilabdacsapatának is, a nyírbátori NYBSC együttesének és a Nyíregyháza Spartacusnak. Ezen tevékenységéhez nemcsak edzői végzettsége, hanem a Testnevelési Főiskola által szervezett továbbképzések (melyeknek állandó résztvevője volt) is szolgáltak alapot. Mindezeken túl labdarúgás-segédedzői tanfolyamot is végzett, kitűnő eredménnyel.

Beszéljen most helyettem *Köstner Vilmos*, aki édesapám egykori tanítványaként ma a DVSC-Korvex női kézilabdacsapatának vezetőedzője:

„Tamás Béla 1974 és 1978 között tanított és edzett engem a főiskolán. Sok jó kézilabdás került akkor a keze alá izzadtunk is rendesen. Mindennap edzés esténként, néha reggelenként 6-tól egyéni képzés és kézilabdaórák vele, a tanrend szerint. Ott, mivel mi voltunk a »kézisek«, mi mutattunk be minden technikai elemet: labdafogás, elfogás, ívhelyzet, derékszög a felkar-alkar viszonylatában stb. Itt aztán ami jó volt az edzésen, amiből gólokat lőttünk a meccseken, na, azok itt nem voltak jók, az ő kézilabdakönyvében az csak 3-ast ért. Mondtuk is Bodnár Janival egymásnak: »Apu (mert néha így hívtuk Bélát egymás közt, noha 5-6 évvel volt csak idősebb) megint újra akarja tanítani nekünk a kézilabdát. »A jó technika lehet csak eredményes« – mondta mindig az arlói születésű Béla bá'. Feleségem – akinek akkor kezdtem udvarolni – ózdi volt (Arlótól 5 km), mindig neki panaszkodtam erről. Béla azt mondta »Vili, neked lóg a könyököd.« »Lehet, hogy lóg, mégis én lövöm a legtöbb gólt! Az egyéni technika is lehet eredményes« – mondtam. Így én is sokat tanultam tőle, elhivatottságot, szorgalmat, fegyelmet, lelkesedést, de ő is tőlem, mint bimbódzó edzőjelölttől, mert volt annyira jó edző, illetve pedagógus, hogy beismerje: »ebben van valami igazság«."

Kiemelkedő szerepet játszott a főiskolán szervezett síoktatás bevezetésében, a sítáborok fejlesztésében (Szlovákia). Figyelemre méltó sítudással rendelkezett, melyet szeretett volna megosztani minden érdeklődővel. Beindította és vezette a Magyar Egyetemi és Főiskolai Sportszövetség sí-továbbképzéseit, ezek állandó résztvevője, később felkért oktatója volt. Útjára indította, majd hosszú éveken keresztül szervezte a főiskola testnevelés szakos hallgatóinak téli terepgyakorlatát. Folytatásos rádióműsora volt a síelésről, filmet készített és jegyzetet írt a sízés technikai fogásairól.

Oktató és nevelő munkáját példaértékűnek tartották, rengeteg elismerést, kitüntetést, helyezést ért el sportcsapataival a következő rendezvényeken:

- Pedagógusjelöltek Spartakiádja
- Magyar Egyetemi és Főiskolai Országos Bajnokságok
- Főiskolai Sporttalálkozók
- Tudományos Diákköri Konferenciák
- Nemzeti és Megyei Bajnokságok

Odaadása, szakértelme, lelkiismeretessége és emberszeretete átsütött minden tevékenységén. Közösségi ember volt, kirándulások és terepgyakorlatok alkalmával hangulatos programjaival a közösségi szellemet erősítette.

Bár szíve mindig a testnevelés, a kézilabda és a síelés felé húzta, másik tanári szakjával is segítette a diákok fejlődését: 1976-ban ő vezette a földrajz tanszéken a csillagászati előadásokat és gyakorlatokat.

Publikációi a kézilabdázás, síelés témája mellett mindenkori hobbijáról, a vadászatról szóltak.

Oktatófilmet készített *„A sízés technikája”* címmel haladók és kezdők számára, a sport könnyebb elsajátítása érdekében. Folytatásos rádióműsora volt a Nyíregyházi Rádióban *„Hogyan sízzünk?”* címmel a felszerelés megvásárlásától a bemelegítő gyakorlatok végzéséig. Több írása jelent meg A tanító című újságban általános iskolások testnevelés-tanításával kapcsolatban, a télen is szabadban tartott foglalkozások módszertani kérdéseiről.

Vadászni még pendelyes korában kezdett, apja által faragott gyerekpuskájával sok vadat ejtett el képzeletben. Bolondult a fegyverekért: ha vadászt látott lesre menni, 5-6 évesen kivitette magát, hadd lássa, hogy jön az őz. Zsigrai Árpád bácsi saját kabátjával takargatta a magaslesen, ha elaludt les közben. Természetjárással, állatokkal és vadászattal kapcsolatos cikkei a „Nimród” vadászújságban és az „Erdészet” című szaklapban jelentek meg a császármadárról, erdei szalonkáról, farkasról, hiúzról, barnamedvéről.

Egyéves harcot folytatott az őt megtámadó gyilkos kórral, amellyel sok más sikere mellett, sajnos, nem tudott megbirkózni.

Forrás:

- Tamás Béla személyes iratai
- Édesanyja és felesége visszaemlékezései
- A Nyíregyházi Főiskola Testnevelési és Sporttudományi Intézet vezetőjének emlékei

Tamás Katalin
Nyíregyháza-Sóstóhegy

TARCAI ZOLTÁN (Miskolc, 1930. január. 5. – Nyíregyháza, 2009. december. 26.): középiskolai tanár, tanszékvezető főiskolai tanár.

A családban negyedik fiúgyerekként született, édesapja tanító, édesanyja háztartásbeli volt, ahogy Zoli bácsi fogalmazott, „kereső foglalkozást nem folytatott.” Öten voltak testvérek, valamennyien tanult emberek lettek.

Tarcai Zoltán az elemi iskolát és a gimnázium négy osztályát Miskolcon végezte, majd rokoni támogatással Keszthelyen tanult két évig, ezután Pannonhalmára került, s tett érettségi vizsgát kitűnő eredménnyel.

A gimnáziumi évek alatt már foglalkozott zenetanulással, s érettségi után felvételt nyert a Miskolcon működő Zeneművészeti Szakiskolába, ahol zeneszerzés előkészítőt és orgonát tanult. 1954-ben a Zeneművészeti Főiskola, (ma Liszt Ferenc Zeneakadémia) középiskolai énektanár és karvezetőképző szakára tett felvételi vizsgát, s itt a második évfolyamra nyert felvételt.

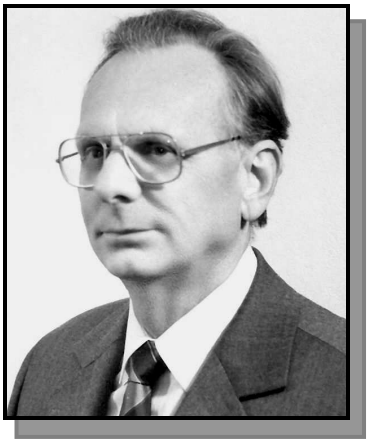

Tanulmányaival párhuzamosan az orgona-tanszék hallgatója is volt. Közéletisége már ekkor megmutatkozott: a főiskola ifjúsági szervezetében aktívan tevékenykedett. Volt tanszéki DISZ-titkár, majd a diákszálló diákbizottságának a titkára is. 1958-ban fejezte be tanulmányait jeles eredménnyel, Szőnyi Erzsébet és Vásárhelyi Zoltán tanítványaként diplomázott. Nyíregyházára került tanítani a jó hírű Kossuth Lajos Gimnáziumba. Ebben az évben megnősült, felesége, Bakacsy Viola tanítónő, aki a gyerekeik születése (Melinda: 1959, Ibolya: 1960) után kereső foglalkozást nem folytatott, a gyerekek nevelése, s a nyugodt családi háttér megteremtése töltötte ki egész életét.

Egy évi középiskolai tanárkodás után az akkor induló Felsőfokú Tanítóképző Intézet ének-zene szakcsoportjába került, ahol ének-zenetanítás volt a feladata, s ez 1969 szeptemberéig tartott. Ekkor felkérték a Tanárképző Főiskola Ének-Zene Tanszékének a megalapítására, majd 1972-től a tanszék vezetésére. Ezt a megbízatást nyugdíjazásáig, 1990-ig a lehető legnagyobb hozzáértéssel látta el, lelkiismeretességgel, alapos felkészültséggel, mélységes alázattal a zene és a tanítás, a tudás átadása iránt.

A nyugdíjba vonulás után felszabaduló idejét és energiáit továbbra is munkájának szentelte: szervezte, irányította „mozgásban tartotta” a város zenei életét.

A tanszéki oktató-nevelő munkában különböző feladatokat végzett, a zenetörténet tárgy oktatása mellett időnként az iskolai gyakorlatok irányítását is vállalta. Emlékszem, milyen nagy figyelemmel kísérte a gyakorlóban a szaktanterem létrehozását. Addig járta az iskolavezetéssel a tantermeket, amíg a lehető legmegfelelőbb helyen (utcai zajtól távol) megtalálták annak elhelyezését. Gondja volt arra, hogy a zongora, a lemezjátszó a lehető legjobb helyen legyen, hogy a gyerekek megfelelően tanuljanak meg kottát olvasni, ismerjék meg a magyar népzene gyöngyszemeit, zeneszerzőket, gyűjtőket. Tanuljanak és tudjanak énekelni népdalokat, élvezzék a komolyzenei hangversenyeket. Szorgalmazta az iskolai énekkar megalakítását, s maximálisan segítette a kollegákat szakvezetői tevékenységük végzésében, sőt a hallgatók gyakorlóiskolai munkáját is nagy-nagy hozzáértéssel irányította. Csupa szív és jóindulat volt irányukban!

A tanszékvezetői megbízatásával egyidőben bekapcsolódott a minisztériumi osztály által létrehozott Ének-zenei Szakbizottság munkájába, melynek 1975-től elnöke is volt. Ebben a minőségében rész vett a tanító- és tanárképző főiskolák tantervi reformjainak előkészítésében, a szaktárgyi tantervek, illetve programok kialakításában, szerkesztésében. Kezdettől fogva aktív feladatok ellátásával kapcsolódott be a főiskola beiskolázási vonzáskörzetéhez tartozó tanárok továbbképzésébe, különböző komplex és intenzív továbbképzések, tanfolyamok szervezésével, előadások tartásával. E mellett távolabbi megyék hasonló alkalmain is többször megfordult. Részt vett különböző bizottságok munkájában, az általános iskolai tantervek kidolgozásában, oktatási segédanyagok készítésében, tankönyvek bírálatában, továbbképzési tervek kidolgozásában.

Az Ének-zenei Szakbizottság mellett, a társadalmi megbízatások terén is elég sok lekötöttséget vállalt, csakúgy, mint a kórusvezetés terén. A megyében működő kórusvezetők rendszeres továbbképzésének biztosítása érdekében megszervezte a Karnagyi Klubot, majd szorgalmazta a Megyei Kórusszervezetet, a KÓTA létrehozását.

Ismeretterjesztő előadást tart

Tagja volt a Művelődési Minisztérium művészetoktatási bizottsága zenei albizottságának, az országos zenepedagógus szakosztály iskolai énektanári tagozatának, a Magyar Zeneművészek Szövetségének. A Magyar Kodály Társaság első vidéki tagcsoportja 1985-ben Nyíregyházán alakult az ő vezetésével. Az említett társaság Szabolcs-Szatmár megyei csoportjának vezetője, a KÓTA országos választmányának és művészeti bizottságának, 1986-tól elnökségének, a KÓTA lapszerkesztő bizottságának tagja, a megyei kórusszervezet titkára, és a TIT művészeti szakosztályának is tagja volt.

Karnagya volt a vásárosnaményi Liszt Ferenc kórusnak, amely 1982. november 9-én „Kiváló együttes” I. fokozatot kapott; 1983. május 7-én az országos minősítésen „Fesztiválkórus” fokozatot; 1984-ben a Szabolcs-Szatmár megyei Tanács különdíját nyerte el. 1983-ig a fehérgyarmati Pedagógus Kórus karnagya is volt.

*Egy vegyeskórus karnagyaké*nt

Ezeknek a kórusoknak a munkáját országos szinten elismerték, figyelemmel kisérték, s

velük külföldre is eljutott (Finnország, Lengyelország, Szovjetunió). Rendszeresen szerepeltek a Magyar Rádió kóruspódium adásában, felléptek minden jelentős országos megmozduláson. Fáradhatatlan volt, s mindenütt rendkívüli aktivitással dolgozott.

A szűkebb hazai továbbképzéseken kívül nemzetközi konferenciákon is előadóként szerepelt (1982. december 12-18. Nemzetközi Kodály Konferencia, Budapest; 1983. november 8-11. „Musica viva in schola" Nemzetközi Zenei Nevelési Konferencia, Brno; 1985. október 25. Schumann konferencia, Zwickau).

Publikációi – több mint 15 – 1981-től rendszeresen jelentek meg a Szabolcs-Szatmár megyei Művelődési Központ módszertani kiadványában; a Szabolcs-Szatmári Szemlében; a TANÉRT Tanszerismertetőiben; a KÓTA számaiban; a HUNGAROTON Zenehallgatás kiadványaiban; az Ének-zene Tanítás módszertani kiadványaiban; a Kelet-Magyarország napilap hasábjain.

Ő írta a Tanári Kézikönyv – Általános iskola Ének-zene 5-6. osztály, Zenehallgatás c. fejezetét. (Tankönyvkiadó, 1986.)

Munkásságának már kezdetektől fontos területe volt a zenei ismeretterjesztés: kitűnő előadássorozatait éveken át élvezhette az érdeklődő közönség a Megyei Könyvtárban. Nem volt olyan évforduló, melyet ne tartott volna számon; jubileumi hangversenyeket szervezett, s ilyenkor magára vállalta a műsorismertetés feladatát, így is tanítva-nevelve a hallgatóságot.

Életének szerves része volt az egyházzenei szolgálat: keze alatt működött a nyíregyházi római katolikus templom Bárdos Lajos kórusa.

Munkásságát az évek folyamán többször elismerték.

Megkapta többek között a következő elismeréseket: Szocialista Kultúráért; Kodály Zoltán Emlékérem; Kiváló Munkáért; Váci Mihály-díj; Kodály Zoltán emlékplakett és diploma; Magyar Művészetoktatásért emlékplakett; Magyar Köztársaság Arany Érdemkereszt; Bartók Béla emlékdíj. Nyíregyháza város Díszpolgári címet adományozott neki 1990-ben.

Halála előtt tíz nappal betegágyán vehette át a Vatikánból érkezett, XVI. Benedek pápa által küldött dokumentumot, mely félévszázados kiemelkedő egyházzenei munkásságát méltatja. Íme a gazdag életpálya, néhány mondatba sűrítve. 2008-ban kiadott könyvét – *„Fél évszázad a zene szolgálatában"* – lapozgatva, döbbennek meg: micsoda irgalmatlan mennyiségű munkát vállalt és teljesített ez a kedves, halk szavú, szerény ember! Míg élt, szerintem senkinek nem jutott eszébe ezen gondolkodni, hiszen ő maga nem hagyott rá időt! Mindig volt valami feladata, mindig be tudta vonni munkatársait, a lelkes zenét szeretőket, a hallgatókat, mindig talált maga mellé munkatársakat. Akinek feladatot adott, azt feltétlen bizalmával is megajándékozta. Minden szavával, cselekedetével tanított, nevelt. Igazi pedagógus volt!

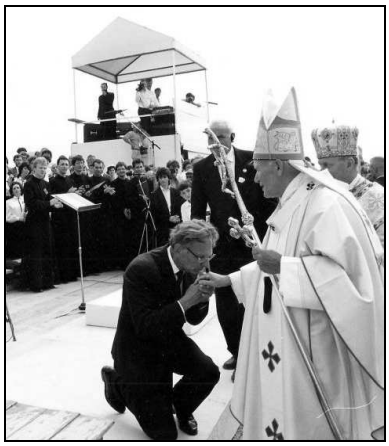

Máriapócs, 1991
II. János Pál pápa és Tarcai Zoltán

Meg lehetett tőle tanulni, hogyan kell az elődöktől örökölt szellemi kincseket ápolni, gazdagítani, továbbadni. Segítői a szép élmények mellett rengeteg tapasztalatot gyűjtöttek és sokat tanultak a közös munkák során.

Előadásait, beszédeit, műsorismertetéseit, cikkeit óriási tudásanyag birtokában írta meg. Egyaránt tájékozott volt az egyházi zene, a népzene, az európai műzene vagy a magyar zenetörténet területein. Soha nem beszélt rutinból, nem rögtönzött: alapos felkészültség, pontosság, igényesség jellemezte minden szóbeli vagy írásbeli megnyilatkozását. S tanított azzal a rengeteg apró, nem ritkán humoros történettel is, amiket baráti beszélgetések alkalmával, vagy éppen munka közben mesélt el muzsikusokról, zeneszerzőkről. Nemcsak szavaival, de egész valójával tanított, nevelt! S nemcsak a zene szolgálatában töltött félévszázadot, hanem a ta-

nítványok szolgálatában, a zenét szeretők szolgálatában, talán Magyarország szolgálatában is! Hogy mit jelentett ő a kodályi álom – az „Éneklő Magyarország” megteremtése a „végeken” – megvalósításában, azt volt tanítványainak ezrei, a népzene, a kórusmozgalom és hangszeres zene éltetőinek és a komolyzene barátainak sokezres tábora tudja igazi mélységben felfogni. Sokáig fülünkbe csenghetnek szavai:
„Az ének szebbé teszi az életet, az éneklők másokét is. A zene az egyensúly és a tolerancia forrása is lehet.”
Az a termékeny kapcsolat, melyet a Cantemus-kóruscsalád, a főiskolai Gaudemus Kórus, a Vikár Sándor Zeneiskola, a Szabolcsi Szimfonikus Zenekar és megyénk kiemelkedő zenei együtteseinek vezetőivel kialakított, biztosíték volt arra, hogy buzgó fáradozása sokakat tartósan, sőt véglegesen megnyerjen a dalos-mozgalom számára, s hogy az általa vezetett és szervezett koncertek színvonalas, élményt nyújtó események legyenek.
Valamikor a 90-es évek derekán, a főiskolán Kodályra emlékező hangverseny befejező száma előtt elhangzott a Mesterre utalva Ratkó József: *Mégiscsak ők* című versének néhány sora. Zoli bácsi a koncert után elkérte a verset az előadótól (Ratkó felesége), nagyon tetszett neki. Arcképvázlatomat az akkor elhangzott verssorokkal zárom, Róla is szólnak immár.

„Mégiscsak ők tartják a földet,
drága halottaink.
(…)
Ház épül rájuk; tartanak
falat, falut, hazát.
S jövőnk, ha van, ők cipelik
még ezer éven át.
Mert mindent elbírnak, hiszen
mi vagyunk a teher.
Vagyunk mi olyan gyöngék, árvák
minket is vinni kell.
Halandó egyrangú velük
csak az lehet, aki
oly kemény, legalább magát
meg tudja tartani.”

Forrás:

- Főiskolai személyi anyag
- Ördög Mária: ”Fél évszázad a zene szolgálatában.” Főiskolai Tükör, 2010. január-február
- Erdős Jenő: Búcsú Tarcai Zoltántól. Keleti-Magyarország, 2010. január.
- Személyes ismeretség

Raffay Zoltánné Oláh Katalin
Nyíregyháza

TARR FERENC (Kőrösmező [ma Ukrajna], 1903. augusztus 13. – Debrecen, 1988. március 10.): kántortanító, polgári iskolai tanár, általános iskolai igazgató, történelem szakfelügyelő.

Szülei vasutasok voltak. Kilencen voltak testvérek: öt leány és négy fiú. Ő ötödiknek született. Alapfokú iskoláit Ungváron és Debrecenben végezte el. Középiskolai tanulmányait a debreceni Kereskedelmi Iskolában folytatta és fejezte be 1924-ben. Osztálytársa volt Nyitrai Gyula tanár úrnak, akivel 1937-től Derecskén tanítottak. Budapesten az egyetemi századnál teljesítettek katonai szolgálatot, és közben kevéske zsoldjukból éltek és végezték el 1928-ban a Polgári Iskolai Tanárképző Főiskolát.
Az elhelyezkedés nehézségei miatt ő Csurgón 1930-ban tanítóképzői különbözeti vizsgákat letéve kántortanítói oklevelet szerzett. 1928-tól Szin községbe kerüléséig, azaz 1931-ig több helyen is tanított. Szin községben meg tudta győzni a nehéz gazdasági helyzet ellenére a református embereket, hogy közadakozásból templomukba egy kisebb orgonát vásároljanak.

1933-ban házasságot kötött a szögligeti óvodában dolgozó Soós Erzsébet óvónővel.
1937-ben az abonyi állami polgári iskolában tanított, majd helyettes tanárnak fogadták Derecskén. Magyar nyelvet, történelmet, német nyelvet, testgyakorlást tanított, tanártestületi jegyző volt. Felesége az I. sz. óvodában kapott óvónői állást.
Ebben az időben havonként tartottak rendes értekezletet, melyen megtárgyalták a felsőbb tanügyi hatóságoktól és más helyről érkezett rendeleteket és ügyiratokat. Ezeken a gyűléseken számolt be az igazgató a látogatáson tapasztaltakról, az osztályfőnökök, szaktanárok, ifjúsági egyesületek vezetői itt terjesztették elő havi jelentéseiket. Ezen kívül módszeres előadások is havonta voltak. A februári módszeres gyűlésen többek között ő mutatta be Karácsony Sándor *„Magyar nyelvtan társas lélektani alapon”* c. könyvét. Nagy gondot fordított a tanulók hazafias nevelésére, a természet, az olvasás szeretetére. Tagja volt az Országos Polgári Iskolai Tanáregyesületnek, a Néprajzi Társaságnak, és a Petőfi Társaság pártoló tagja volt. Szívesen vett részt tanulói kiránduláson kísérő tanárként, pl. Konyár-sóstófürdőn Madarak és Fák Napján. Még ebben az évben március 15-én ünnepi beszédet mondott.
Nem sokáig örülhetett a derecskei polgári iskolai állásának, mert a II. világháború kezdetén behívták katonának. Az ő utász századára nagy és fontos feladatok hárultak, mert a visszatérő és a már visszatért területeken kellett zökkenőmentessé tenni az alakulatok mozgását és az anyagszállítást. Ekkor járt Szilágycsehen is, s a helyiek kérésére pályázta meg az ottani polgári iskolai igazgatói állást.
Felesége Derecskén dolgozott, ő pedig megbízott igazgatói állást töltött be a visszacsatolt Szilágycseh polgári iskolájában. Ez rendkívül nagy áldozat volt részükről. Ilyet, vagy ehhez hasonlót csak azok tudnak hozni, akik szívből szeretik egymást, és maradéktalanul megbíznak egymásban. A kapcsolat a két szülő között mindvégig megvolt. A családjával ez idő alatt ismertette meg Kárpátalját, a Székelyföldet, a Partiumot, Zsibót, Zilahot, Szatmárnémetit stb.
A románok által kifosztott iskolát áldozatos, nagy munkával, internátusával együtt hamar működőképessé tette. Elüldözött, megfélemlített tanárait megnyerte, hogy visszajöjjenek tanítani.
1944 elején ismét behívták katonának. Ezúttal Beregszászban, mint utász főhadnagy teljesített szolgálatot. Csapatával 1944-ben esett fogságba. Először a romániai foksányi gyűjtőtáborba irányítják őket. Onnan pedig az Uráltól nyugatra található Szverdlovszk melletti munkatábor a cél. Itt tanult meg oroszul.
1944 őszén teljesen feldúlták, majd kifosztották derecskei lakásukat. Ő ekkor még katona volt. Családjának a legrövidebb időn belül el kellett menekülni a Fő utcán lévő otthonukból, ahol aztán minden fontos iratuk is odaveszett. Ezeket később csak részben lehetett pótolni.
A szovjet fogság után 1947 őszén Debrecenben letartóztatták és internálták. Kivizsgálása arra irányult, hogy miként ténykedett Derecskén mint leventeoktató.
Kiszabadulása után, 1948-ban Derecskén nem tudták alkalmazni, ezért Debrecenben helyezkedett el, a Debrecen határában lévő téglagyárak melletti köntösgáti Általános Iskolában. Első feladatul azt kapta, hogy leltározza fel az iskola tárgyait és rendezze pénzügyi helyzetét. Ez igen veszélyes és erőt próbáló feladat volt, mert a számlák nagy része hiányzott. Mivel kitűnően tudott könyvelni, tanítás mellett két év alatt úgy rendbe tette az iskola pénzügyeit, hogy ezután nem kellett félni elődeinek börtönbüntetésektől. Felesége viszonylag rövid idő elteltével, még ugyanebben az évben szintén Debrecenben, a Bartók Béla úti óvodában nyert vezető óvónői állást.
Debrecenbe kerülve hamar általános iskolai igazgatóhelyettes és történelem szakfelügyelő lett, felesége pedig a vezető óvónők szakfelügyeletét vállalta el. Jó munkájukért többször kitüntették őket. Mindketten erős hivatástudattal dolgoztak, és minden elismerés nélkül is ezt tették volna.
Ugyancsak nehéz feladat elé került, amikor megbízták a történelemtanítás megyei szakfelügyeletével. A gondok egy részét a rossz közlekedési viszonyok okozták.
A nagyobb baj az volt, hogy a tanárok a történelmet, az előírás ellenére nem merték térkép alkalmazásával együtt tanítani. Ilyenkor, beleegyezésükkel, ő tartotta meg az órát, természetesen térképhasználattal. Ebben az időben még tudták a diákok, hogy a határainkon túl is élnek magyarok.

Az 1950-es évek végén a dolgozók esti iskolájában is tartott órákat.
Nagy gonddal szervezte meg az úttörők táboroztatását is. Legtöbbször Hajdúszoboszlón és Szendrőn volt a tábor. E két helyen megtanultak úszni is a gyerekek. Volt, aki a táborban tanult meg sakkozni vagy kedvelt meg sok szép népdalt.
Kezdettől fogva nagy gondot fordítottak a szülők mindkét gyermekük nevelésére is, akik még Szin községben születtek, Ferenc 1934-ben, Gábor 1935-ben. 1939-től már gramofon-lemezekről nyelveket tanulhattak. 1949-től a zenei oktatásuk is komolyabb formát öltött. Megkedveltették velük az olvasást is. Legtöbbet azonban személyes példaadásukkal formálhatták őket. A családban a legteljesebb szabadság, demokrácia és szeretet érvényesült.
Mind a két gyerekük egyetemet végzett. Ferenc kémia-fizika szakos tanár lett. Gábor a Zeneakadémia befejezése után az ELTE-n a történelem szakot is elvégezte.
Tarr Ferenc 60 éves korában, 1963-ban nyugdíjba vonult. Munkáját többször, különböző formákban elismerték, de neki az okozott örömet, ha másokon segíteni tudott. Nem egy tanítványát biztatta, buzdította továbbtanulásra. Többen nemcsak középiskolát, hanem egyetemet is végeztek.
A fogságban a honvágytól gyötört emberekbe lelket tudott önteni, és így ők is hazatérhettek. Református lelkületű és pártonkívüli ember volt.
Kitűnően zongorázott és hegedült, társaságban hamar kitűnő hangulatot tudott teremteni.
65 éves korától 80 éves koráig a debreceni református egyház presbitereként tevékenykedett. Ezen idő alatt az egyház könyvelési teendőit is ellátta, természetesen társadalmi munkában.
Haláláig megőrizte szellemi frissességét.
85 éves korában kertészkedés, gyümölcsfametszés közben enyhe agyérgörcsöt kapott. Bekerült a debreceni klinikára, ahol pár nap elteltével tüdőgyulladásban halt meg.
A maga után hagyott jelek, az emlékeinkben élő képek éltetik emberi nagyságát.

Forrásmunkák:

- Molnár Endre: Magyar városok és vármegyék monográfiája, Abaúj-Torna Vármegye Bp. 1935
- Nagy Domokos: Derecskei M. Kir. Állami Polgári Fiú- és Leányiskola Értesítője az 1937/38. tanévről
- Dr. Tarr Ferenc családi emlékei

Szőllősi Imréné
Derecske

TATÁR ZSOLT (Debrecen, 1941. július 5. – Balmazújváros, 2009. október 3.): középiskolai tanár, tagozatvezető.

Debrecenben született egy középosztálybeli polgári család második gyermekeként. Apja postafőtiszt, anyja nemesi származású – rendkívül művelt emberek voltak. A békés, rendezett családban nagyon boldog gyermekkora volt. Általános és középiskoláit Debrecenben végezte. A Fazekas Mihály Gyakorló Gimnáziumban érettségizett 1959-ben. Osztályfőnöke dr. Nagy János egyetemi docens volt, akitől a magyar irodalmon kívül a hibátlan szép magyar beszédet, viselkedési normát, tartást, fegyelmet, igényességet is tanultak diákjai. Sok év múlva is tisztelettel emlegette őt. A gimnázium után a debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetem Természettudományi Karán szerzett diplomát 1965-ben kémia-fizika szakon.
Végzősként a Csokonai Gimnáziumban tanított fél évet, majd Kalmár Zoltán hívására került Balmazújvárosra, az akkor még épp megalakult gimnáziumba. Nagyon megszerette ezt az isko-

lát, hiszen összetartó, remek közösségű, nagy felkészültségű tanárok alkották akkor a testületet. Később a gimnázium felvette Veres Péter nevét.
Szinte az első évtől aktívan bekapcsolódott az esti (később levelező) gimnázium szervezésébe, amelynek nyugdíjazásáig vezetője volt.
Szívén viselte a felnőttoktatás ügyét. Megszerette a várost, az itt élő embereket. Olyannyira, hogy hiába hívták máshová (főiskolára, egyetemre), ő nem hagyta Balmazújvárost, ahol szolgálati lakást kapott 1969-ben, amelyben haláláig élt. Úgy érezte, itt szeretik, tisztelik az emberek.

Szalagtűzőn 1970-ben

Felesége, Orbán Anna tanítónő balmazújvárosi származású. Egy fiuk született, Szabolcs, aki a helyi gimnáziumban érettségizett. Ő is itt alapított családot, ma is itt élnek.
Nyugdíjas éveit megszépítette unokája, Anikó. Nyugodt, kiegyensúlyozott családi életet éltek 44 éven át. Családjával sokat kirándult, bejárták egész Magyarországot és a környező országokat. A tanításon kívül rajongott az autó-motor sportért, főleg a salakmotor és a Forma-1 érdekelte.
Politikával soha nem foglalkozott, csak a szakmai tudás érdekelte. A ő szakmai tudása pedig híresen kiemelkedő volt. Rendszeresen tartott bemutató órákat kollégáknak, egyetemistáknak. Órái maradandó élményt jelentettek tanítványai számára. Minden évben bemutató órákra hívta meg a 8. osztályos tanulókat és tanáraikat. Különösen szerette a kísérletező fizika órákat.
Diákjai szívesen, aktívan vettek részt ezekben a kísérletekben. Az ő óráit látva nem volt beiskolázási gondja a gimnáziumnak.
Nagyon gyakran hívták érettségi elnöknek más városokba, illetve többször felvételiztetett az orvosi egyetemen is. Büszke volt rá, hogy a kiváló hajdúböszörményi szakfelügyelő tanár, Cseke Gábor barátjának mondhatta magát.

1978. Ballagnak az esti tagozatos gimnazisták

Hobbija is a tanítás volt. *„Már egyetemista koromban is állandóan voltak tanítványaim, ez nagy biztonságot adott a későbbi gyakorló tanításhoz”* – nyilatkozta egy újságcikkben.
Mérhetetlen tudásvágyát mi sem bizonyította jobban, mint hogy 50 évesen szerzett új diplomát, a budapesti egyetemen, magfizika szakon. Többször részesült szakmai kitüntetésben.
Nyugdíjba vonulásakor Magyar Bálint oktatási miniszter Pedagógus Szolgálati Emlékéremmel tüntette ki. Ebből az alkalomból riportot készített vele a Hajdú-Bihari Napló 2003. júliusában, „Két életet dolgozott végig a tanár úr” – címmel. Ebben azt nyilatkozta:
„39 év alatt 78 évnyit tanítottam, mert a nappali 30 óra mellett (matematika-fizika-kémia) heti 15 órát az esti tagozaton teljesítettem, és egyetlen napot sem hiányoztam. Mintegy 3000 diákot tanítottam, sokan jutottak közülük egyetemekre, főiskolákra. A balmazújvárosi közalkalmazottak, köztisztviselők kb. 80%-át tanítottam. A tanítványaim közül lett atomfizikus, vegyész, mérnök, tanár stb. Többek között a gimnázium eddigi igazgatói közül 3 (a jelenlegi is), valamint kollégáim jó néhányan.”
„Milyen tanárnak tartja magát?” – kérdezték diákjai a Panta Rhei újságjuk 2003. év 4. számában.
„Kezdetben maximalista voltam, azt szerettem volna, ha a diákok is annyit tudnak, mint a tanár. Ma már arra vigyázok, hogy tanítványaimban kristálytiszta fogalmakat alakítsak ki.

Ez garancia arra, hogy a tantárgyak fő gerincét kellő mértékben ismerje a diák. Vallom Szent-Györgyi Albert mondását: nem kell mindent tudni, de azt igen, hogy hol lehet utánanézni. Soha nem volt fegyelmezési problémám. A legjobban fegyelmezni példamutatással lehet; pontos, precíz munkavégzés, igényesség önmagammal és másokkal szemben, a szaktárgyak magas szintű tudása, a tanítványok iránti szeretet – ezek a jó nevelő ismérvei."

„Emelt fővel távozom a nyugdíjasok körébe, mert úgy érzem, sokan szeretnek a városban, és úgy gondolom, tettem le valamit Balmazújváros asztalára" – nyilatkozta nyugdíjazásakor 2003-ban.

Kimagasló szakmai munkája elismeréseként Mádl Ferenc, a Magyar Köztársaság elnöke a Magyar Köztársaság Bronz Érdemkereszt kitüntetését adományozta Tatár Zsoltnak, a balmazújvárosi Veres Péter Gimnázium nyugalmazott tanárának 2004. március 15-én.

Tatár Zsoltné Orbán Anna
Balmazújváros

THUN LÁSZLÓNÉ Szaplonczay Erzsébet (Sátoraljaújhely, 1926. szeptember 27. – Dunakeszi, 2010. november 18.): középiskolai tanár, szakigazgatási csoportvezető, igazgató.

Édesapja MÁV lakatos volt, édesanyja háztartásbeli.

Tanulmányait Miskolcon a Polgári Leányiskolában kezdte, majd a miskolci Tóth Pál Református Nőnevelő Leánylíceumban folytatta. Az Egri Pedagógiai Főiskola magyar-történelem szakán szerzett oklevelet.

Pedagógiai hitvallásában az elsőgenerációs értelmiségivé válás élménye és felelőssége 32 éves pályafutása során meghatározóvá vált. Ez az indíttatás kísérte végig akkor, amikor mesterségében lépésről-lépésre munkájának folytonos tökéletesítésére törekedett.

Ez vitte tovább, hogy a főiskola után 1954-ben elvégezze az Eötvös Lóránd Tudományegyetem Nyelv és Irodalomtudományi Kar magyar szakát.

Ehhez az évhez egy másik fontos esemény is fűződik, 1954. június 21-én, Budapesten házasságot kötött Thun László tanárral. Meggyőződésévé vált, hogy a tanár pedagógiai hitvallása a mindennapi gyakorlat során alakul ki. Ezt a gyakorlatot igen neves iskolákban szerezte, hisz tanított a Fővárosi Általános Fiúiskolában a Lajos utcában, Debrecenben a Kossuth Gyakorló Leánygimnázium tanára, vezetőtanára, majd a Fazekas Mihály Állami Általános Gimnázium tanára, igazgatóhelyettese volt. A sokrétű pedagógiai helyzetet kínáló munkahelyeken szerzett tapasztalataira alapozott kikristályosodott gondolatait így fejezte ki: *„Az ismeretszerzés során feladatok adásával, segítéssel, következetességgel lehet eredményes a nevelés is."*

A magasra tett elvárást saját magával szemben is következetesen érvényesítette: az önképzés mellett részt vett a pedagógus továbbképzés különböző formáiban: etika, pszichológia stb. A mai szóhasználattal élve az életen át tartó tanulás gyakorlata természetes része volt pályafutásának.

A tanításban, a pedagógiai praxisban töltött 15 év után 8 évig Debrecen oktatásügyének szervezésével, felügyeletével foglalkozott. Nyugdíjba vonulásáig a Hajdú-Bihar Megyei Tanács Középiskolai Diákotthonának igazgatója volt. A Postakert utcai új diákotthon 300 diáknak adott otthont. A fizikai dolgozók gyerekeinek elsődlegesen a tanulmányi munkában, a felzárkózásban kellett segíteni, de emellett az egyéni érdeklődésnek, az egyéni képességek fejlesztésének megfelelő lehetőségeket is kínáltak a tanulók részére.

Munkatársai és tanítványai emlékezetében visszatérő élmény-motívumként húzódik végig a vidám és derűs személyiségének és segítőkész-

ségének emléke, a részletekre való odafigyelése és az a tanult és intuitív attitűd, amely minden körülmények között az emberhez szólt, az emberre figyelt.

Korompainé dr. Szalacsi Rácz Mária, egykori tanítvány így emlékezik:

„1954-ben kerültem a Kossuth Gyakorló Leánygimnázium első osztályába. Magyartanárnőnk Thun Lászlóné Erzsike néni volt. Első óráit az ismerkedésre szánta. Bemutatkoztunk, ő megkérdezte, ki melyik iskolából jött, ki volt a magyartanára? Versidézeteket mondott, s rákérdezett, hogy ismerjük-e? Néhányan, akik a Kossuth Gyakorló Általános Iskolából jöttünk – hála áldott emlékű tanárnőnknek, Vekerdy Ilonka néninek – jól szerepeltünk az első próbán. Következő alkalommal novellarészletet olvasott tollbamondásként, leírásaink alapján mérte fel helyesírásunkat. Házi dolgozatunkból megismerte fogalmazási készségünket.

Azt hiszem, igen vegyes kép tárult elé, hiszen akkoriban, a »beiskolázások« idején kicsi falvakból, osztatlan rendszerű iskolákból is hoztak be kislányokat az egykori elit gimnáziumba. Erzsike néni az adott helyzethez alkalmazta módszereit. Magyarázatai közérthetőek, világosak voltak. Megértéssel, türelemmel foglalkozott a gyengébbekkel. Feleltetéskor figyelmesen és tapintatosan segített, ha problémát látott. A jó szándékot, a szorgalmat is értékelte. Dolgozatírásra gondosan felkészítette az osztályt és javításkor, ha szükségét látta, újra elmagyarázta a legfontosabb tudnivalókat. A kisebb hibákat is alaposan elemezte, de soha senkit nem alázott meg a hibái, hiányosságai miatt.

Engem csak egy évig tanított, de az a kitüntetés ért, hogy már a tanév kezdetén kiválasztott diák-könyvtárosának. Határozott, barátságos, puritán egyéniségét nem csak tiszteltük, de szerettük is, különösen mi, akik a könyvtárban mindennap mellette lehettünk. Az iskola diákkönyvtára a földszinten a kapusfülke és az orvosi szoba melletti kis helyiségben volt. Az iskolarádió bevezetése után rendre felhívták a diákság figyelmét arra, hogy a nagyszünetben könyveket lehet kölcsönözni.

Erzsike néni ügyeleti beosztást készített, de úgy emlékszem, hogy minden nagyszünetben mind a hárman bejártunk segíteni. A nyitott ajtó elé húztunk egy kisasztalt, azon folyt a kölcsönzés. Egyikőnk kikereste a kért könyvet, másik társunk beírta a kölcsönző füzetbe, a harmadik helyre rakta a visszahozott könyveket. Erzsike néni irányította a munkánkat és vezette a leltári naplót.

Több száz könyv, főleg a tanuláshoz szükséges segédletek, kötelező olvasmányok alkották a gyűjteményt. Akkoriban folyt az úgynevezett »segély-könyvek« selejtezése (ezek régi tankönyvek voltak, amelyeket korábban évről-évre más-más rászorult diák használatára adott az iskola). Ezeknek a válogatásában is részt vettünk.

Nemcsak a könyvtárat bízta Erzsike nénire az igazgatóság, ő vezette az irodalmi önképzőkört is. Akkor úgy mondtuk: irodalmi szakkör. Itt készültünk fel a Kardos Albert irodalmi versenyre, évfordulós megemlékezéseket rendeztünk, szavaló délutánokat tartottunk, olvasmányainkat ismertettük. Erzsike néni vitte el az önképzőkörösöket az Egyetemre Veres Péter előadására, az akkor induló Alföld folyóirat bemutatkozó ankétjára. Ösztönzést kaptunk versek, novellák írására.

Az iskolai könyvtárba nyáron is bejártunk. Szívesen segítettünk a leltározásban, rendezésben, a könyvek javításában. Erzsike néni a könyvkötéshez is értett, megmutatta, hogyan lehet a szétesett lapokat újra fűzni vagy a levált fedőlapot visszaragasztani. Nyáron mehettünk fel a tanári könyvtárba, amely az első emeleten egy tágasabb szobában volt, tele kézikönyvekkel, lexikonokkal, szótárakkal, képzőművészeti albumokkal, díszművekkel. Nem emlékszem, hogy itt munkát adott volna Erzsike néni, inkább jutalomnak szánta a könyvek nézegetését, olvasgatását. Minden tanév végén gondoskodott arról, hogy könyvtáros diákjai könyvjutalomban részesüljenek.

Az iskolai könyvtárban töltött idő mindig hasznosan és vidáman telt. Olvasmány-élményeinkről kérdezett, olvasnivalót ajánlott, megbeszéltük iskolai gondjainkat. Nekem különösen sokat jelentett Édesapám halála után Erzsike néni szerető együttérzése, majd támogatása továbbtanulási szándékomban, bár nem magyar szakra jelentkeztem.

Könyvtárosnak sem készültem, mégis több mint négy évtizeden át a Debreceni Egyetemi Könyvtár munkatársa voltam. Visszatekintve pályámra, úgy érzem, hogy ott a Kossuth Gim-

náziumban, Erzsike néni mellett alapozódott meg hívatásom szeretete."

A szó legnemesebb értelmében szép volt a lelkében az ének. Ő minden tettében tette azt, amit Babits Mihály is megfogalmazott: *„Mindenik embernek a lelkében dal van, és a saját lelkét hallja minden dalban. És akinek szép a lelkében az ének, az hallja a mások énekét is szépnek."* Ezzel a szép lélekkel, énekkel fordult tanítványai, kollégái és családja felé.

Az egri Aranydiploma átvételekor így írt ennek a kiteljesedett szakmai és személyes életútnak a forrásáról, amely meghatározó, életre szóló muníciót adott számára:

„Talán ma túlzásnak hat, de előttem a főiskola tárta ki a kaput, megteremtve a lehetőséget arra, hogy azzá lehessek, ami az én drága munkásszüleim álma volt: tanárrá lenni! Ehhez az Alma Mater adta a tudást, az erőt, a példát a helytálláshoz, szépre, jóra törekvéshez, az elhivatott tanárrá, nevelővé váláshoz. S mindezt egy szép városban, Egerben, s egy tiszteletet parancsoló épületben, a Líceumban. Szép volt! Nagyon szép! Köszönöm!"

Kiemelkedő szakmai tevékenységét számos kitüntetéssel ismerték el:

Kiváló Munkáért kitüntető jelvény, 1980
Munka Érdemrend ezüst fokozata, 1981
Pedagógus Szolgálati Emlékérem, 1981
Aranydiploma, Egri Pedagógiai Főiskola, 2001.

Örült az elismeréseknek, de a legnagyobb elismerést az jelentette számára, amikor egy-egy találkozón tanítványai arról számoltak be, hogy nyomdokaiba léptek, és még 50 év után is őrzik azt a füzetet, amelyben apró gyöngybetűivel értékelte a fogalmazást.

Nyugdíjba vonulása után 1986-ban férjével Dunakeszire költözött, és ott töltötte csendben, nyugalomban nyugdíjas éveit. Itt érte a halál 2010. november 18-án.

A hivatás szeretete lányában él tovább, aki méltó utódként viszi tovább édesanyja álmát.

Kovács Tiborné
Debrecen

THURZÓ SÁNDOR (Reformátuskovácsháza [ma Mezőkovácsháza], 1908. január 19. – Wels [Felső-Ausztria], 1945. május 20.): kántortanító.

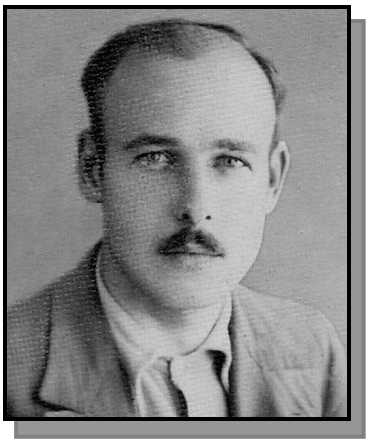

Édesapja, Thurzó Károly az egykorú szóhasználat szerint földmívelési napszámos, édesanyja Zsoldi Eszter. Az apa nehéz munkával kereste meg családja számára a mindennapi kenyeret. Négy gyermekük és a ház körüli munkák minden gondja az édesanya vállára nehezedett.

Thurzó Sándor szülőhelyén, a Csanád vármegye mezőkovácsházi járásában található község elemi iskolájában kezdte tanulmányait, majd Orosházán az Állami Polgári Iskolában folytatta. A negyedik osztály végeztével tanárai javaslatára Szabó Kálmán református lelkész ajánlólevelet írt a Debreceni Református Tanítóképző Intézet igazgatóságának, amelyben a szegény családból való, jó magaviseletű, szolid, szorgalmas, jó tanuló fiút felvételre ajánlotta.

1924 őszén a Református Kollégiumban működő tanítóképző diákja lett. Az 1924/25-ös tanév sok változást hozott az intézet életében. Ekkor vezették be az öt éves tanítóképzést, ekkor mentesítették a prepákat a református temetési szertartásokon való énekléstől. A Baltazár Dezső püspök amerikai körútja során gyűjtött alapítványi pénzből jelentős támogatás jutott a tanítóképezdéseknek is, így a korábbi nehéz évek után nyugodtabb, kiegyensúlyozottabb tanítás, tanulás folyhatott az intézetben, ahol az oktatás igen széles körű volt: a közismereti tantárgyak mellett nagy hangsúlyt kapott a hit- és erkölcstan, a pedagógiai stúdiumok: neveléstan, tanítástan, módszertan, neveléstörténet, iskolaszervezettan. A gyakorlóiskolában lehetőséget

biztosítottak a nevelési és oktatási gyakorlat megszerzésére. Thurzó Sándor különösen kitűnt a készségekre alapozott tantárgyak: rajz, szépírás, ének, hegedű, zene, kézimunka, testgyakorlás terén.

Tanárai között olyan jeles személyiségektől kapta az útravalót, mint Ecsedi István, aki utóbb a Déri Múzeum igazgatója, néprajztudós és Gáborjáni Szabó Kálmán, aki grafikus és festőművészként vált ismertté.

A Református Kollégium diákjóléti intézményei ezekben az években szállást, étkezést és tandíjmentességet tudtak nyújtani a jól tanulóknak, mindez hozzásegítette a szegényebb sorsú diákokat a képesítés megszerzéséhez.

Thurzó Sándor 1929. június 25-én kapta meg elemi iskolai tanítói és református orgonista-kántori oklevelét. Még abban az évben megválasztották a Heves megyei Átány község Református Elemi Népiskolája kántortanítójának. A mintegy háromezres lélekszámú település iskolájának mind a hat osztályát tanította.

Szakszerű, gondos munkájára jellemző a családja által megőrzött énektanítási tanterve, amely szerint osztályokra bontva, a fokozatosság elvét követve foglalkozott a mondókák, gyermekdalok, népdalok, hazafias énekek, indulók, egyházi énekek hallás utáni tanításával, a dallam és ritmus elemzésével, a hangjegyírással és hangjegyolvasással, a tanult énekekben felismerhető magyar nyelvi jellegzetességekkel, a természeti jelenségek: növények, állatok, évszakok megjelenítésével, a történelmi eseményekhez való kapcsolódással.

Tanítói működése alatt a reá bízott osztályokat minden tantárgyból legjobb tudás szerint oktatta az alapismeretekre. Felhívta a figyelmüket arra is, hogyan hasznosíthatják ismereteiket életük későbbi szakaszában. Remélte, hogy kis tanítványai közül néhányan magasabb szinten folytathatják majd a tanulást, ezért fontosnak tartotta, hogy megbízható, szilárd alapot kapjanak már az elemi iskolában, s ez segítse őket további tanulásuk során.

A hazai oktatásügyben az 1930-as évektől egyre nagyobb jelentőséget tulajdonítottak a szemléltető oktatásnak. A Vallás és Közoktatásügyi Minisztérium 7000/1935.sz. rendeletének 22.§-a részletes utasítást tartalmazott arra vonatkozóan, hogy a tanító gondoskodjék alkalmas szemléltető eszközökről és a tanulók önmaguk is állítsanak elő kísérleti eszközöket.

Thurzó Sándort kiváló alkotó készsége és gyakorlati érzéke segítette abban, hogy a legegyszerűbb és könnyen hozzáférhető anyagok felhasználásával olyan ábrákat, tárgyakat, eszközöket hozzon létre, amelyek vizuális hatása, működési mechanizmusának bemutatása elmélyíti az ismereteket. Eredményeire felfigyeltek felettesei is. 1942. január 29-én a miskolci tankerületi főigazgató levelében a következőket írta: „Örömmel értesültem arról, hogy Tanító Úr mérlegelve a szemléltetés nagy fontosságát, rövid pár év alatt házilag olyan szép, értékes szemléltetőeszköz gyűjteményt állított össze, amely dísze az iskolának és követendő mintául szolgálhat a környék iskoláinak. …Tanító Úrnak a kötelességteljesítés e példát mutató, buzgó teljesítéséért elismerésemet nyilvánítom. Hiszem, hogy buzgalma a jövőben is példát mutató lesz.”

A falu lakossága, tanítványai tisztelték, elismerték mindenkivel szemben tanúsított emberségét. Ő volt az, aki tűzesetnél, áradáskor első volt a mentésben, segítségnyújtásban. Magánemberként is példaadó életet élt. 1931-ben megházasodott. Felesége, Szabó Vilma gondoskodott két gyermekük, az 1932-ben született György és az 1938-as születésű Judit neveléséről. Békés, meghitt családi otthont biztosított szeretteinek.

Tanítói munkájának szép elismerése az átányi Református Iskolaszék elnöke által kiadott szolgálati bizonyítvány, amelyben a következők olvashatók:

„Tíz esztendei tanítói működése alatt a reá bízott osztályokat úgy az egyház vezetőségének, mint az egész gyülekezetnek a legnagyobb megelégedésére nevelte és tanította. A legutóbb végzett iskolavizsgálatok alkalmával mind a körzeti iskola-felügyelő, mind az egyházi iskolalátogató küldöttség elért eredményét a legnagyobb dicséretben részesítette és az utóbbi, az 1938/39. iskolai évben végzett munkáját kitűnő minősítéssel jutalmazta.”

A II. világháború a Thurzó-család életében tragikus fordulatot hozott. Mint hadköteles tartalékos főhadnagy frontszolgálatot teljesített a Dobó István 14. sz. honvéd gyalogezredben. Sajnos, a háborúból nem tért haza, hősi halált halt. A felső-ausztriai Welsben létesített hadikórházban bekövetkezett haláláról és temetéséről a

református tábori lelkész és ezredparancsnoka értesítette árván maradt családját. Gyermekei közül fia lépett édesapja nyomdokaiba, pedagógus lett, a hortobágyi általános iskola igazgatójaként ment nyugdíjba. Néprajzi érdeklődését, zenei tehetségét leánya örökölte, aki sok éven át a Debreceni Népi Együttes táncosa és szólóénekese volt.

Felhasznált források:

- Családi iratok
- Személyes emlékek

Bana Istvánné Thurzó Judit
Thurzó György
Debrecen

TITKÓ ISTVÁN (Berettyóújfalu, 1946. január 8. – Debrecen, 2011. április 8.): középiskolai tanár, vezetőtanár, DE Kossuth Gyakorló Gimnáziumának igazgatója.

Szülei: Titkó István és Szabó Margit. Édesapja a H-B Megyei Kereskedelmi Vállalat, majd a Héliker igazgatója volt, édesanyja bolti pénztáros. Nem volt testvére.

Általános iskoláit Debrecenben, a Tanítóképző Maróthi György Gyakorló Általános Iskolájában kezdte el, majd az iskola átszervezésekor osztályuk átkerült az akkor induló Kossuth Gyakorló Általános Iskolába. A Kossuth Gyakorló Gimnáziumban folytatta középiskolai tanulmányait. Érettségi után a KLTE Természettudományi Karán volt matematika-fizika szakos hallgató. Középiskolai tanári diplomáját 1969-ben szerezte meg. 1970-től tanított matematikát a Debreceni Egyetem Kossuth Gyakorló Gimnáziumában. 1973-tól vezetőtanár. Előbb igazgatóhelyettes, majd 1981-től 2008-beli nyugdíjaztatásáig az iskola igazgatója. Nyugdíjba vonulása után is tartott még matematika órákat.

Az igazgatói munka mellett fontosnak tartotta azt, hogy tanítson. Minden évben egy vagy maximum két osztály matematikatanára volt, és mint vezetőtanárnál gyakoroltak nála tanárjelöltek.

Részt vett az egyetemi oktatásban. A Matematikai Intézetben az analízis c. tantárgy gyakorlatát vezette, pedagógiából pedig az oktatásügyi ismeretek tantárgyat tanította. Sok magas színvonalú, nagysikerű előadást tartott tanár-továbbképzéseken, a Rátz László Vándorgyűlésen. Behatóan foglalkozott a tehetségek gondozásával, írt cikkeket, lektorált matematikai középiskolai tankönyvsorozatot. Tagja volt a 2007. évi XXVIII. OTDK matematika szakmódszertani szekciója országos zsűrijének.

Jelentős szerepet vállalt a közéletben. Tagja volt a Debreceni Egyetem Tanácsának, majd a Szenátusának. Dolgozott a Magyar UNESCO Bizottság Nevelési Albizottságában, a Gimnáziumok Országos Szövetségének választmányi, illetve elnökségi tagja, a Magyar Tehetségsegítő Tanács Közoktatási Bizottságának tagja, a Magyar Géniusz Tehetség Program Képzési Bizottságának tagja, a Gyakorló Iskolák Országos Szövetsége Felügyelő Bizottságának elnöke, illetve tagja.

Az Apáczai Csere János-díj átvétele

Kitüntetései:

Miniszteri Dicséret (1975), Kiváló Társadalmi Munkáért (1982), Kiváló Pedagógus (1988),

Debrecen város Közoktatásért díj (2000), Apáczai Csere János-díj (2003), Hajdú-Bihar megyei Önkormányzat Bocskai István-díja, Magyar Köztársasági Arany Érdemkereszt (2008).

A matematikát már az általános iskola V. osztályában megszerette. Pályaválasztásában nagy szerepe volt annak, hogy jó pedagógusok vették körül. Négy-öt kiemelkedő tanárának a hozzáállása, magatartása inspirálta, hogy a pedagógusi pályát válassza. Az ő személyes példájuk alapján döntötte el, hogy matematika-fizika szakos tanár lesz. Ezek a tanárok olyan maradandó emlékeket hagytak benne, amelyeket ké-sőbb a saját pedagógus egyéniségébe be tudott építeni. Tanári munkája során, egy adott pedagógiai probléma megoldása közben sokszor felrémlett benne, hogy ezt annak idején az ő matematika, vagy az ő fizikatanára milyen módon csinálta. Egyik alkalommal így nyilatkozott:

„Innen is vesz egy kicsit az ember, meg onnan is. Ebben benne van az is, hogy olyat is tapasztal a pályafutása során, amit elvet. Nem biztos, hogy azért, mert rossz a módszer, csak az én stílusomnak nem megfelelő. Ezeket, ha összevesszük, nem egy embert követünk, mert az egyszerű utánzás, ami nem lesz jó, és ebbe a sok kis apróságba még belekeveri az ember az ő saját egyéniségét, ami egyre jobban uralkodni fog ezen az egészen, és akkor kialakul annak az illető pedagógusnak a sajátos felfogása. Olyan ez, mint egy koktél. Ha jók az alapanyagok, akkor a koktél jó lesz. Ha rossz az alapanyag, akkor a koktél nem lesz jó. Körülbelül így alakult az, hogy én pedagógus lettem, hogy bennem valami módszer kialakult. Alapvetően mégis ennek a sok mindennek az ellenére a véleményem az volt, hogy valahogy mindig szerettem volna kicsit másképpen tanítani a matematikát, mint ahogy azt általában szokták tanítani. Én azt szerettem volna elérni, hogy a matematika ne csak mumus tárgy legyen, attól ne csak félni kelljen, ott ne csak egy állandó feszültség vibráljon a levegőben, hanem nevetve, vidáman, jó hangulatban lehessen a matematika órákon részt venni, matematikát tanulni.

Magam számára azt állapítottam meg, hogy engem a diákok zömmel szerettek. Elmondták, hogy féltek, mert teljesíteni kellett. A jó tanároktól mindig félnek a diákok."

Tanácsai a leendő tanárok számára: „Legyünk szigorúak, legyünk következetesek, legyünk nagyvonalúak az osztályozásnál, próbáljuk megnyerni a diákokat. Mindennél fontosabb az, hogy a matematikának a középiskolás tananyag részét maximálisan tudni kell. Ez az, ami megadja a matematika tanárság alapját."

„A pedagógus pályán dolgozók általában a diploma megszerzésétől a nyugdíjazásig pedagógusok maradnak, mert ez egy ilyen szakma. Tény, hogy a végzettség megszerzésével a tanulás nem fejeződik be a számunkra, hisz csak így tudunk alkalmazkodni a megváltozott körülményekhez." *(Részletek a Mestertanárok című szakdolgozatból)*

Arra volt a legbüszkébb, hogy az általa vezetett gimnázium meg tudta őrizni alkotó légkörét még akkor is, amikor a Kossuth utcai épületből való kiköltözéskor az iskola jövője vált kérdésessé.

Tevékenysége túlnőtt az iskola falain. Aktívan dolgozott a város és az ország közoktatási színterein.

Szívügye volt a tehetséggondozás. Hitt abban, hogy a megelőlegezett bizalom megtérül.

„A tehetséges gyerekek jönnek maguktól. Szerintem senkit sem szabad kényszeríteni semmire sem. A versenyre készülni kell, ott többet kell tudni, mint a középiskolás anyag. Ennek utána kell nézni, ami nemcsak abból áll, hogy a tanárral leülünk és elmondja, hanem meg is kell tanulni. Tehát nem kell kényszeríteni, ajánlani kell és akkor szép óvatosan adni a problémákat és jönnek ezek a gyerekek saját maguktól." *(Részletek a Mestertanárok című szakdolgozatból)*

Tanítványai előkelő helyezést értek el tanulmányi versenyeken, pl. az Arany Dániel matematikai tanulóversenyen (Kozma László, 1975, Nagy Erzsébet 1981), a Kürschák versenyen (Kozma László, Zádori László, 1977). Többen lettek sikeres tanárok vagy matematikusok: Dr. Kosztolányiné Nagy Erzsébet a Szegedi Radnóti Kísérleti Gimnázium matematika tanára, az Út a Tudáshoz tankönyvsorozat egyik szerzője, Dr. Kovács András a Debreceni Egyetem Matematikai Intézete matematika szakmódszertani oktatója, Dr. Kozma László a Debreceni Egyetem Matematikai Intézetében a Geometria Tanszéken tanszékvezető, Dr. Zádori László a Szegedi Tudományegyetem Bolyai Intézetében az Algebra Tanszéken tanszékvezető.

Vélemények a tanárról és az iskolaigazgatóról:

- „Élete egybeforrt az egyetemmel és annak gyakorló gimnáziumával. Olyan példakép, tanár, igazgató volt, amire csak nagyon kevés példa van. 35 évesen már iskolaigazgató és 27 évig vezette az iskolát. Munkássága nyomán iskolája országos hírű lett."
- „Igazgatóként nem kötelességet teljesített. Az iskola és az egyetem saját ügye, személyes ügye volt. Nemcsak a gimnazistákat tanította, hanem felnevelt egy olyan tanári generációt, amely alapvető bástyája az egyetemi tanárképzésnek. Titkó igazgató úr, vagy, ahogy mindenki szólította, Titkó Pista, közismert, elismert és szeretett volt és marad tanítványai körében, a tantestületben, az egyetemen és országosan egyaránt. Mindenkivel szót értett, élesen átlátta a nehéz helyzeteket és a bonyolult problémákat akár a matematikában, akár a közéletben Mindig mások javáért dolgozott, saját egészségét nem kímélve vállalta fel a hatalmas feladatokat. Nem felejtjük el ravaszkás mosolyát, amikor ő már tudta a megoldást, de nekünk még nem árulta el." (*Dr. Gaál István* TEK Elnök)
- „Titkó István sokak számára a nagybetűs TANÁRT jelentette. Nemcsak kiváló oktató volt, hanem nagyon jó ember, még azok is szeretettel emlékeznek vissza rá, akik nem voltak jók matematikából. A humor nyelvén mindenkihez megtalálta az utat. Az volt a véleménye, hogy *»a pedagóguspálya az egy hivatás, azon belül az iskola igazgatása pedig egy életforma, és ezeket a feladatokat nem lehet hivatástudat nélkül ellátni.«"*
- „Titkó tanár úr nevének hallatán az igényesség szó jut először az eszembe. Minden órára papír nélkül jött be. Máig emlékszem, ahogy valamennyi, tankönyvből származó feladat esetében fejből diktálja nekünk, diákoknak az oldal és a feladatszámot. Vagy éppen a házi feladat megfelelő adatait. Biztos vagyok benne, hogy az óráira nagyon sokat készült, azért, hogy tanítványainak a maximumot adja.

Másodjára a humánum szó jelenik meg vele kapcsolatban előttem. Mindig nagyon nehéz dolgozatokat adott, és szigorúan is osztályozott. De mindig látta a jegyek mögött az embert, és soha nem a számtani közép volt az, ami meghatározta az év végi érdemjegyeket.

Harmadjára a szakmai tudást kell megemlítenem. Kevés olyan kolléga van, aki képes rá, hogy szaktárgyát az egyetemen is oktathassa. Ő az ott tanítottakat a mi szintünkön beépítette a képzésünkbe.

Manapság azonban rá visszagondolva nem ezekre a jellemzőkre emlékszem a legszívesebben. Hanem arra, hogy évekkel ezelőtt többször is szervezhettem határon túli magyar anyanyelvű matematikatanárok számára konferenciát. Minden évben megkérdeztük a résztvevőket, ki volt a legjobb előadó. És ők mindig egyértelműen és egyöntetűen tették le szavazatukat Titkó István mellett. Tanár úr után én is előadást tartottam ezeken a konferenciákon. Amikor megemlítettem, hogy ő tanított engem középiskolában, szünetben odajöttek hozzám a kollégák azzal, mennyire irigyelnek, amiért ilyen tanárom lehetett. Én pedig ilyenkor a világ legbüszkébb embere voltam." (*Dr. Kovács András*)

„ A matematikában nem létezik olyan, ha valakinek az alapjai hiányoznak, akkor azután bármikor be tud kapcsolódni. Ha ott kimaradt valami, akkor a későbbiek során az építkezésbe, ha akar, akkor sem tud beszállni. Ez annak a sajátos felépítésnek a következménye, hogy alapfogalmak, definíció, tétel, így tovább. Rakosgatjuk ezeket az építőköveket egymásra és egymás mellé. Megpróbáljuk összerakni, és akkor felépül belőle valami. Egy definíció, egy tétel egy-egy tégla ebbe a falba, ha egy téglát kihagyunk, akkor az még nem biztos, hogy összedönti a falat, de hogyha menetközben elég sok tégla kieseik, akkor előbb-utóbb az egész építkezés összeomlik. Körülbelül a középiskolában vagyunk ott, ahol ez az összeomlás esedékessé válik. Ebben az új helyzetben valami újjal kell próbálkozni. Először is a matematikaórát el kell fogadtatni. Azzal is el kell fogadtatni, aki korábban utálta a matematikát. Ez azt jelenti, hogy ne csak matematika legyen az órán. Legyen valami más, hogy mi az a más, a helyzetből való komikum kihasználása, valami teljesen váratlan meglepő fordulat a matematika órán, amikor nemcsak matematika van, hanem valami más is. Ha netalán eljutunk addig, hogy az osztály tanulóinak nagyobb része megkedveli a tanárt, netalán megszereti, akkor már teljes egészében nyert ügyünk van, hiszen azok előtt, akiket megkedvelünk, szeretünk, azok előtt kevésbé szeretünk leégni. Így elkezdenek tanulgatni és én meg megpróbálom bebizonyítani nekik, hogy a közhiedelemmel ellentétben a matematikát meg lehet tanulni egy bizonyos szintig minden em-

bernek. Én mint matematikatanár megpróbáltam ezt bebizonyítani, és sikerült!
Az is művészet, ha valaki egy olyan osztályban, ahol 15-en vannak olyanok, akik kettesre tudják elsajátítani a matematikát, mindenki eléri a kettes szintet és senki sem bukik meg. Ahol jobb képességűek vannak ott meg az a művészet, hogyha kihozzuk belőlük azt, ami őbennük van." *(Részletek a Mestertanárok című szakdolgozatból)*
Titkó István előbbi okfejtése a volt tanítványok emlékeiben így tükröződik vissza:
„*A definíciót meg kell tanulni. Ha nem érted, nem baj, majd megérted.*" – mondta a tanár úr."
- „Már tudom, hogy a gimnázium első évében senki sem tanulja meg értő módon az algebrai átalakításokat és algebrai törteket. Dolgozatírás után játszi könnyedséggel megmutatta a megoldásokat. Majd megállt, felénk fordult, és a legnagyobb szeretet hangján kérdezte meg: »*Na, Trutymók, hun csesztük el?*«" (*Dr. Kosztolányiné Nagy Erzsébet)*
- „Az az ember volt, aki a legnagyobb komolysággal tudta humorba csomagolni a mondanivalóját."
Hihetetlenül vigyázott arra, hogy az igazgatói teendői miatt ne maradjanak el órái. Ha halasztthatatlan elfoglaltságok jöttek közbe, akkor vagy megtartotta előre, vagy valami trükköt eszelt ki. Előfordult, hogy személyesen nem tudott részt venni a tanárjelöltek óráján.
- „Hatására magam is matematika tanárrá lettem. Ötödéves matematika tanárjelöltként természetesen hozzá mentem vissza gyakorlótanításra. Mindjárt szeptemberben az első hivatalos iskolai látogatásom alkalmából részletesen elmesélte, eddig mit csináltak az órán. Nem értettem pontosan, miért mondja el ilyen részletesen, hiszen én egy másik témakört fogok tanítani. Majd hozzátette, hogy az ő helyzete igazgatóként speciális, és olykor meg kell jelennie ilyen-olyan értekezleten, amikor nekem majd helyettesítenem kell, és kiderült, hogy az első ilyen alkalom már holnap lesz." (*Dr. Kosztolányiné Nagy Erzsébet)*
Titkó István 1969-ben nősült meg. Évfolyamtársát, Szalóki Teréziát vette el feleségül, aki a Vénkerti Kereskedelmi és Vendéglátóipari Szakközépiskolában tanított. Házasságukból két gyermek született, Judit (1971) és Zsuzsanna (1974).
Judit a családi hivatást folytatja tovább, jelenleg a DE Kossuth Gyakorló Gimnáziumában matematika vezetőtanár. Zsuzsanna közgazdász és a Ringier Lapkiadónál lapigazgató.
Nyugdíjba vonulásakor Titkó István így nyilatkozott: *„Várom, hogy ne legyen betervezve minden percem, és ne kelljen feszítő határidőkkel számolnom. Persze az iskola hiányozni fog, de ezután sok időm lesz arra, amire eddig kevés volt. Így például a családi munkákra, elmaradt olvasmányokra és a három kis unokára."*
Elképzelése nem valósult meg. A betegség, ami hosszan kísérte, legyőzte.
Főbb cikkei:
- A Kossuth Lajos Tudományegyetem Gyakorló Gimnáziumának tehetséggondozásáról, Balogh László - Tóth László (szerk): Európai perspektívák a tehetségnevelésben, KLTE (1999) című kötetben, 96-117.
- A Comenius-BEGA nemzetközi tehetségprogram iskoláinak beszámolói, Balogh László-Koppány László (szerk.): Tizenöt év a tehetségekért: elmélet és gyakorlat, Koroknay Dániel Általános Iskola, Mád - DE Pedagógiai és Pszichológiai Tanszék, (2004) című kötetben, 140-145.
- Tehetséggondozás a DE Kossuth Lajos Gyakorló Gimnáziumában, Balogh László – Koncz István (szerk): Kiterjesztett tehetséggondozás, Professzorok az Európai Magyarországért (2008) című kötetben 256-276.

Források: Kelemen Éva: Mestertanárok című szakdolgozata (DE TTK, 2009, témavezető Dr. Kántor Sándorné), Dr. Gaál István TEK Elnök búcsúztatóbeszéde, Dávid Orsolya: Alkotó légkörben, Debrecen, 2008. május 7., tanítványok visszaemlékezései (Bejegyzések Titkó Istvánról a Facebook-on), lánya közlése, iskolai archívum.

Dr. Kántor Sándorné
Debrecen

TORNYI GYULA (Konyár, 1934. október 5. – Körösszegapáti, 1986. március 13.) tanító, általános iskolai tanár, igazgató.

Szülei egyszerű, gazdálkodó emberek voltak. Négy gyermek nevelkedett a családban, ő volt a legkisebbik. Talán ez is a magyarázata annak, hogy az idősebb testvérek önállósodása után már a szülők elbírták azt az anyagi terhet, ami a tanulásával járt. Az általános iskolát szülőfalujában, Konyáron végezte el. Miután jó tanulmányi eredménnyel fejezte be az iskolai tanulmányait, beiratkozott a debreceni fiú tanítóképzőbe. Az iskolába naponta vonattal járt be. A mindennapi iskolai feladatok elvégzésén túl a testnevelés, a labdajátékok érdekelték. Az abban az időben felélénkülő sportklubok egyikébe jelentkezett, ahol elsősorban a kézilabdasport küzdelmeiben vett részt.

A tanítóképző elvégzése után 1955-ben pályáját a körösszegapáti általános iskolánál kezdte mint gyakorlóéves tanító. Egy tanítási év elmúltával sikeres képesítő vizsgát tett. Mint fiatal, frissen végzett tanító új szint, változást hozott a falu, de főleg a nevelőtestület életébe. Rendszerető, következetes emberként élt és dolgozott. Tanítványaival nagyon sokat együtt volt. Délutáni foglalkozásokat szervezett számukra. Itt is elsősorban a mozgáson, a szabadban való tartózkodáson, a sporton volt a hangsúly.

Előbb az alsó tagozatban foglalkoztatták, majd később a felső tagozatban fizikát, matematikát és testnevelést tanított. Munkáját lelkiismeretesen végezte, minden órára vázlattal készült. A fizika és a matematika órákon külön foglalkozott a gyengébb tanulókkal. Igyekezett velük bepótoltatni a feltárt hiányosságokat.

A település felnőtt lakosságával is jó kapcsolatot ápolt, a színjátszó csoport tagja, a felnőtt labdarúgócsapat játékosa volt éveken keresztül.

1957-től az úttörőcsapat vezetője lett. Ezt a feladatot is lelkesen és jól végezte. Igyekezett kollégáit is bevonni a gyermeki közösségek szervezésébe és a programok megvalósításába. Később már könnyebb dolga akadt, mert a tantestületbe több fiatal kolléga került, akik hasonló lelkesedéssel dolgoztak.

1957. november 9-én feleségül vette a faluban élő Bereczki Klárát, aki előbb a tanácsnál, majd a helyi Általános Fogyasztási Szövetkezet irodájában dolgozott, később a tanács pénzügyi előadója lett.

1960. április 4-én megszületett fiuk, László, akit szigorúan, de nagy szeretetben neveltek, akkor még az idős nagyszülőkkel együtt.

Mint testnevelést szerető, majd testnevelő tanár nagyon sok gondot fordított a labdajátékok népszerűsítésére, feltételeinek megteremtésére.

Labdarúgásban, kézilabdában a környék iskolái között versenysorozatokat szervezett Körös Kupa elnevezéssel. Az általa irányított csapatok több esetben nagyobb létszámú iskolák csapatait utasították maguk mögé.

Pályáján újabb változást jelentett, hogy 1965-ben igazgatóhelyettesi teendők ellátására kapott megbízást. Ez új kihívást jelentett számára. Az egyre gyarapodó létszámú pedagógusok, technikai dolgozók a vezető munkáját is szerteágazóbbá tették. Jó kapcsolatot tartott az iskola dolgozóival, a szülőkkel, de a község vezetőivel is.

A fiú kézilabdacsapat

1965-ben asztaliteniszező tanulói a járási, megyei bajnokságokat megnyerve Budapesten,

Csillebércen megrendezett úttörő olimpián szerepeltek eredményesen.
Közben pedagógiai munkájának még alaposabb végzése érdekében jelentkezett Egerbe a Tanárképző Főiskola testnevelés szakára, ahol 1967-ben testnevelő szakos tanári diplomát szerzett. Minden tanulót arra nevelt, hogy a mozgás, a testedzés a saját maga testi fejlődésének az érdekében történik. Komoly ösztönző hatása volt a tanulók jó munkavégzésére, hogy év végén tornavizsga keretében be kellett mutatniuk tudásukat. Abban az időben kiemelkedő esemény volt a településen megtartott torna-vizsga. Tornyi tanár úr a csoportosan végzett gyakorlatokat tangóharmonikával kísérte. Legendás hírűek voltak ezek az év végi események, melyek a településről több száz embert vonzottak.
1970-ben a lakáskörülményei is javultak, új pedagóguslakásba költözhetett családjával, melyet később, 1982-ben megvásároltak.
Az iskolában az ő irányítása mellett a pedagógusközösség eredményesen dolgozott. Ez tapasztalható volt abban is, hogy az akkori időben megrendezett tanulmányi, kulturális és sportversenyeken kiemelkedő eredményeket értek el a tanulók. Jó irányítómunkájára felfigyeltek felettesei is, és 1974-ben a körösszegapáti általános iskola igazgatójának nevezték ki.
Olyan igazgató volt, aki észrevette, ha tanítványai között valaki búslakodott, szomorkodott, s ha tehette – bár nem minden esetben sikerült – segített megoldani a tanítványai és a felnőttek gondját, baját.
Munkája mellett közéleti szerepet is vállalt. Tanácstagként szószólója volt elsősorban az iskolája tanulóközösségének, szülői társadalmának, de lakókörzete gondjainak, bajainak is.
Az iskola vezetőjeként nagy figyelmet fordított a körösszegapáti nevelőtestület szakos ellátottságára. A pedagógusok és az iskolavezetés között alkotó, együttműködő közösség kialakítására törekedett. Igyekezett jó kapcsolatot kialakítani a szülői házzal, a tanulókkal egyaránt, erre ösztönözte kollégáit is.
Sok energiát fordított arra, hogy minél több nyolcadik osztályt befejezett tanuló menjen továbbtanulni. Sok gyermek köszönheti neki, hogy felvették az általa választott középiskolába. Nagyon értékes volt ez a segítség abban az időben, mert a gyerekek továbbtanulását nagymértékben befolyásolta a munkahelyek vezetőinek, párttitkároknak, tanácselnököknek a véleménye (több esetben negatívan).
Az iskolai tanév a tanévzáró ünnepséggel nem fejeződött be. A pedagógusok tanítványaikat különböző nevezetes helyekre vitték egy-két napos kirándulásra. A felső tagozatos tanulók egy hétre, tíz napra táborozni mentek. Hasznos volt ez, hiszen a gyerekek legnagyobb része csak így juthatott el hazánk szép tájaira. A táborozás költségeit őszi mezőgazdasági munkavégzéssel, előadások tartásával és a hulladékgyűjtés bevételéből gyűjtötték össze. Így a szülőknek alig kellett anyagilag hozzájárulni a táborozáshoz.
A körösszegapáti iskolai munkát nehezítette, hogy a tíz tanulócsoport (nyolcosztályos iskola, plusz 1-4. és 5-8. összevont román tagozat) négy iskolaépületbe járt. Nagy utánajárás, sok energia befektetése meghozta gyümölcsét. Új napközi otthon épült 1978-ban tanulószobával, ebédlővel, mely enyhítette az iskola tantermi gondjait.
Rendszeresek voltak a pedagógusközösségben a baráti összejövetelek, ahol az éneké, a zenéé volt a főszerep. Tanítványainak, de pedagógus kollégáinak is évtizedek múltával is emlékezetes, amikor az iskola egyik termében diákok, tanárok összegyűlve (akár 70 diák is) az ő tangóharmonika kíséretével június elején felhangzott „Nem lehet még itt a búcsúzás” és más kellemes dal, melyeket elérzékenyülve énekeltek diákok, tanárok egyaránt.
1985 nyarán lett beteg, bízott felgyógyulásában. Gyermeke, László, ebben az időben a szegedi József Attila Tudományegyetem földrajzszakos hallgatója volt. Évhalasztást kért, hogy minden nap gyógyíthatatlan apja közelében lehessen. Szeretett fiának feleségét, Denise-t – aki matematika-testnevelés szakos tanár – és unokáit, a ma már elsőéves orvostanhallgató Fannit és a most érettségiző Marcit már nem ismerhette meg.
Sok terve volt még, amiket meg szeretett volna valósítani, de egészsége nem javult. A kórt mely szervezetét megtámadta, nem tudta legyőzni, aktív pályája megszakadt.
Pedagógusi, vezetői munkájának elismeréseként kitüntetésekben is részesült. Megkapta az Oktatásügy Kiváló Dolgozója, valamint a Kiváló Úttörővezető kitüntető címeket.

Forrás: Tornyi Gyula önéletrajza, felesége és fia, pedagógus kollégák és volt tanítványok visszaemlékezései.

Vmirjáncki József
Körösszegapáti

TÓTH GÉZÁNÉ Fekete Irma (Kótaj, 1939. január 17. – Kótaj, 2009. április 24.): általános iskolai tanár.

A Tóth családban negyedik gyermekként látta meg a napvilágot, nagy szeretettel fogadták.
Tanulmányait a kótaji elemi iskolában a háború befejezésekor, illetve a végén kezdte meg. Előmenetelét nagy figyelemmel kísérték hozzátartozói. Jó eredménnyel végzett, és a szülők áldozatvállalásával, testvérei támogatásával Nyíregyházára, a Zrínyi Ilona Gimnáziumba került. Itt szerzett érettségi bizonyítványt 1957-ben. A természettudományi tárgyakhoz kötődött, ezért a szegedi Tanárképző Főiskolára jelentkezett, ahová felvételt nyert matematika-fizika szakra. Tanulásának anyagi fedezetében nagy szerepet vállalt Gyula testvére, aki hivatásos katonatiszt volt.
Diplomáját 1960-ban szerezte meg. Még ebben az évben kinevezést kapott a kemecsei Általános Iskolába, ahol matematika, fizika tantárgyakat taníthatott. Naponta kerékpárral járt át a szomszédos településre 1960. december 31-ig. 1961. január 1-jei hatállyal a kótaji Általános Iskolához került.
Még ebben az évben házasságot kötött Tóth Gézával, aki szintén pedagógus volt.
A községben telepedtek le, és mindketten osztályfőnökként tanítottak az iskola felső tagozatában. (*Szerk. megjegyzés:* az 1962-ben készült iskolai tablón mindketten szerepelnek, lásd Szabó Jánosné névcikkét.)
Házasságukból két gyermek született: Zoltán 1962-ben, Tamás 1967-ben. Gyermekei nevelése mellett iskolai feladatait is lelkiismeretesen, eredményesen látta el.
Mindkét fiú tanárképző főiskolát végzett, és kezdetben tanári pályán is tevékenykedtek, majd más területen helyezkedtek el.

A Tóth házaspár

Irma 1983-ban lelkiismeretes munkájáért megkapta az „Oktatásügy Kiváló Dolgozója” címet.
1996-ban lett nyugdíjas. 2008-ban gyógyíthatatlan beteg lett, és 2009. április 24-én meghalt. Hamvai a kótaji temetőben lettek elhelyezve szülei mellé.
2009. május 2-án – tehát már a temetés után – volt osztályfőnököm, nagyra becsült kollégám emlékére írtam egy verset:

Elment egy EMBER

Elment egy Ember…/ itt hagyta e földi / világot,
s vele / a mérhetetlen /szomorúságot.

Elment egy Ember…/ megszenvedett az útért, /
melyre lépett / nélküle a világ /
lett újra szegényebb.

Elment egy Ember…/ ki éltében rossz, / s jó volt,
/ másokra mindig / sokat, sokszor gondolt.

Elment egy Ember…/ ki éltében gyűlölt, s /
szeretett, bajt, bút, / bánatot nehezen / feledett.

Elment egy Ember…/ halotti pora földbe / hullt, a feltámadás / reménye a hátrahagyottaknak / vigaszt nyújt.

Emlékét, kedves lényét munkatársai, tanítványai és sok szülő örökre a szívébe zárta.
Számomra külön öröm és büszkeség, hogy tanítványa, 1971-től pedig kollégája lehettem.

Források:

- Személyes emlékek
- Dobránszky Sándor ny. igazgató visszaemlékezései

Lupsa Józsefné Gál Mária
Kótaj

TÓTH LÁSZLÓNÉ Molnár Teréz Ida (Debrecen, 1925. október 17. – Debrecen, 2007. december 27.): tanító, középiskolai tanár, tanítónőképzői igazgató, főiskolai tanár, tanszékvezető.

Egyszerű család második leánygyermeke. Édesapja, Molnár Imre cipészmester, édesanyja, Sárközi Lídia férjhezmeneteléig cseléd. Szerény körülmények között, de szépen éltek az édesapa korai elhalálozásáig. Terike hét, nővére, Lídia, tizenkét éves volt, amikor édesapjukkal végzett a tüdőbaj. A család és a megélhetés minden terhe az édesanyára hárult. Az özvegy férje mellett kitanulta a cipészmesterséget, s most már ő vitte tovább a suszterájt. Beszerezte a bőrt, az egyéb kellékeket, s emellett vásárra is vitte a cipőket.

A gyerekek gyakran voltak egyedül a sokszor fűtetlen lakásban. Megtapasztalták az igazi szegénységet, hisz a cipő sokszor nehezen fogyott, így az is előfordult, hogy a lányok örültek, ha tíz fillért kaptak szalonnára. Nem volt ez mindig így, a háború alatt már jobban ment a műhely, valamelyest könnyebben éltek.
A jó eszű testvéreket édesanyjuk a nehéz körülmények ellenére is taníttatta, de azt akarta, hogy egyforma végzettséget szerezzenek, ezért mindkettőjüket középfokú tanítóképzőbe íratta. Lídia tanítónő is maradt, Terike azonban nem érte be ennyivel.
Terike nagyon könnyen tanult, a Péczeli utcai elemi iskolában, majd a Dócziban is kitűnő volt, s mindig fél vagy negyed tandíjmentességben részesült. Biztos tárgyi tudásával, kiváló stílusérzékével, amihez jó előadókészség párosult, mindig osztályelsőként végzett. (Nem csoda, hogy a későbbiekben remek beszédek kapcsolódtak hozzá.) Nagyon szeretett olvasni, verseket tanulni, szívesen zongorázott, énekelt, sőt cimbalmozott is. Az irodalom szeretetét édesapjától örökölte, hisz az egyszerű cipészmester verseket írt, sőt eszperantó nyelvtanfolyamra is járt. Édesanyjától a zene szeretetét kapta, aki – bár nem volt jó hallású – lelkesedett a cimbalom hangjáért. Közben megtanulta a cipőfelsőrész gépelését, s délutánonként a bőrt varrta otthon. Erről úgy beszélt, mint egy teljesen természetes dologról, amiért egy kis zsebpénzt is kapott.
A tanítóképző befejezése után azonban feltette magának a kérdést: csak ennyi volt? Félve mondta édesanyjának, hogy egyetemre szeretne menni, de nincs érettségije. Nagy kő esett le a szívéről a biztató szavakra: akkor érettségizz le! Így is történt, majd beiratkozott a debreceni tudományegyetem magyar-történelem szakára. Jó nézegetni a régi leckekönyvét, ahol a kitűnő váltakozik az igen jelessel, a kitűnően kollokvált mellett meg az igen szorgalmas megjegyzés olvasható. Kiváló tanárai közt volt Bárczi Géza professzor, de sokat emlegette Juhász Géza és Papp István professzor urakat is.
Ritkán tudott az előadásokra elmenni, hisz közben abban a szellemi műhelyben dolgozott, amire később élményiskolaként emlékeztek a legtöbben, melyet Gulyás György hívott életre a Békés nagyközségtől nyolc kilométerre fekvő Tarhoson. Az iskola énekkara a Magyar Rádióban is óriási sikerrel szerepelt. A zene szeretete

még fontosabbá vált számára, a csillogó szemű éneklő gyerekek lelkesítették, s ekkor beiratkozott a Zeneakadémiára is, ahol 1949-ben középiskolai ének- és zenetanár oklevelet kapott. Bölcsészdiplomát 1950-ben szerzett.

Ugyanebben az évben ment férjhez Tóth Lászlóhoz, akivel harmonikus házasságban éltek. Férje falusi tanítóból tanár lett, s a zene szeretetét a debreceni Református Kollégiumban szívta magába, ahol a híres Csenki-kórusban énekelt, majd egész életét a gyermekvédelemnek szentelte. A Hajdú-Bihar Megyei Gyermek- és Ifjúságvédő Intézet igazgatójaként ment nyugdíjba.

Két gyermekük született, László pszichológia, Katalin magyar-orosz-német szakos középiskolai tanár.

Természetesen a tarhosi csoda számára véget ért, de csak azért, hogy elkezdődjék egy másik, hisz 1950-ben a fiatal tanárnőt kinevezték a debreceni Állami Tanítónőképző Intézet (később Lorántffy Zsuzsanna Tanítónőképző Intézet) igazgatójává, s nyolc éven át irányította azt, illetve a néhány évre hozzákapcsolt Állami Óvónőképzőt is.

Ottani tanítványai emlékezetében úgy él, mint nagy műveltségű, szigorú, de nagyon emberséges vezető, aki szinte minden növendéket név szerint ismert, s mindig volt egy-egy kedves szava hozzájuk.

Életében egyszer ment jósnőhöz, tizenhét évesen, aki azt mondta, hogy zenei pályára fog menni. Kinevette. Pedig így történt. A középfokú, majd a felsőfokú tanítóképzőben is énekzenét tanított, amíg tanszékvezető főiskolai tanárként nyugdíjba nem ment 1982-ben.

A tanítóképzők zenei nevelése igen intenzív volt. A felvételt megelőző zenei alkalmassági vizsga (ritmus- és hallásvizsgálat, valamint az egészséges énekhang vizsgálata) biztosította, hogy ebbe az iskolatípusba csak olyan növendékek kerüljenek, akik alkalmasak és képesek arra, hogy az alsófokú oktatásban az énektanítás követelményeinek megfeleljenek.

Kollégáival együtt zenei vetélkedőkkel, szolfézs versenyekkel igyekeztek a munkát színesíteni. Zenei szakköröket szerveztek. A zenetörténeti korok ismertetésére évfolyam szinten bemutatókkal egybekötött ismertetést végeztek (kollégiumi estek keretében is). A közösen szervezett opera- és hangverseny-látogatás előtt is bemutatták a meghallgatandó műveket. Az énekkarba minél több hallgatót akartak bevonni.

Ő is annak a sokszor hangoztatott megállapításnak kívánt eleget tenni, mely szerint az ember akkor válik igazán zeneszeretővé, ha maga is aktívan muzsikál.

A feladat nem volt kevesebb, mint a fiatalokat a sokszor elemi zenei ismeretektől eljuttatni az önálló kottaolvasás öröméhez, a saját maguk által produkált énekes és hangszeres zene élvezetéhez. A felsőfokú tanítóképzőbe sokan biztos hangszeres tudással érkeztek, nekik úgynevezett növendék-hangversenyeket szerveztek.

Szigorú, következetes tanár volt. Munkájáért több hivatalos elismerést kapott, közülük kettőt emelek ki. 1972-ben „Az oktatásügy kiváló dolgozója” kitüntető jelvényt, 1981-ben a „Munka Érdemrend” ezüst fokozatát vehette át. Legfontosabb azonban számára az volt, hogy diákjait biztos tudással, emberi tartással engedje útjukra. .

Közvetlen, kedves volt magánemberként is, akivel széles látóköre, olvasottsága miatt mindig jó volt beszélgetni, aki vagy a szavaival, vagy épp a hallgatásával éreztette, hogy mellettünk áll. De a legfontosabb, hogy gyerekeinek, férjének mindig biztos hátteret nyújtott.

Nyugdíjasként sem unatkozott, az unokáival foglalkozott, kis udvarukban kertészkedett, zongorázott, férjével zenét hallgatott, kedvenc könyveit újraolvasta. Németet tanult, hogy egykori tudását frissen tartsa. Egyszer meg is jegyezte ironikusan: nem tudom, hogy volt időm tanítani?

Már elmúlt 50 éves, amikor jogosítványt szerzett, ami hihetetlen nagy örömet jelentett számára, élvezte a vezetést, férjével sokat kirándultak. Néhány kis Trabant boldog tulajdonosa volt, mígnem 70 évesen úgy érezte, hogy be kell az autózást fejeznie.

1999-ben az 50 éven át kifejtett értékes szakmai teljesítményéért a Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetemtől, 2000-ben a Debreceni Tudományegyetemtől Aranydiplomát kapott.

1996-ban a Kölcsey Ferenc Református Tanítóképző Főiskola Arany, majd 2006-ban Gyémántdiplomáját vette át a debreceni Nagytemplomban.

2007. december 27-én ért véget küzdelmes, tartalmas élete.

Nagyon szeretett verseket idézni. Minden tavasszal elmondta József Attila sorait, melyek optimizmusa valódi útravalóul is szolgálhat:

„Tavasz van, gyönyörű! Jót rikkant az ég!
Mit beszélsz? Korai? Nem volt itt sose tél!”

A következő idézet pedig jól rávilágít alakjára: *„Teljes lelki élet zene nélkül nincs. Vannak a léleknek olyan régiói, melyekbe csak a zene világít be.”*– mondta Kodály.
Az ő színes egyéniségét pedig egész életében áthatotta a zene.

Kelemen Sándorné Tóth Katalin
Szolnok

TÓTH SZILVESZTER GYŐZŐ (Helemba [ma Szlovákia], 1913. december 31. – Törökszentmiklós, 1976. február 14.): középiskolai tanár.

„A pályámat végigjártam,
az ütéseket végig álltam,
Ember voltam.
Se több, se kevesebb.”
(Pozderka János)

Tóth Szilveszter a Duna bal partján, az Ipoly befolyásától nem messzi Helembán született 1913. december 31-én. A mészároskodásból élő édesapa és a családi otthont irányító édesanya ezért választotta kisebbik gyermekének a Szilveszter nevet. Születési évéből láthatjuk, hogy elemi iskolai tanulmányait – szinte napra – a trianoni diktátum aláírásának napján kezdte meg. Ez a magyarokra nézve drámai történelmi fordulat egész életét, mint fájdalmas és kikerülhetetlen végzet kísérte végig.
A helembai kisiskolás 1924-ben a pozsonyi Jezsuita Gimnáziumban folytatta tanulmányait úgy, hogy közben a ciszterciták kollégiumában lakott. Pozsonyban érettségizett 1932-ben. A méltán híres prágai Károly Egyetemen tanult tovább, és itt szerezte első diplomáját 1936-ban földrajz-történelem-szlovák nyelv szakon.
A friss diplomával Érsekújváron lett gimnáziumi tanár.
1939-ben a Felvidéket visszacsatolták, de a felfokozott örömbe üröm vegyült: szomorúan tapasztalta, hogy a Prágában szerzett történelem szakját a magyar tanügyi hatóságok nem ismerik el. Ezért haladéktalanul beiratkozott a pécsi egyetemre, és 1942. május 12-én történelem szakos középiskolai tanári diplomát kapott. A másik két szakjából az oklevelét ugyanezen a napon Budapesten honosították. Az immár honosított diplomával 1942. október 15-én állt munkába az időközben szintén visszacsatolt Észak-Erdélyben, a szatmárnémeti gimnáziumban. A háborús éveket – katonai alkalmatlanság miatt – kisebb hátországi munkaszolgálatos behívásokkal élte túl.
Amikor 1944. augusztus 23-án Románia kilépett a háborús szövetségből, a bécsi döntések kijelölte országhatárok ismét bizonytalanná váltak, ezért 1944 őszén hazaköltözött Helembára. 1945 tavaszán, amikor a csehszlovák hadsereg bevonult a Felvidékre, mindössze egy kis bőrönddel menekült át az utolsó pillanatban Ipolydamásdnál a határfolyó hídján.
Még pécsi egyetemista korából testvéri barátságot kötött Péczely Sándorral – Kodály Zoltán későbbi apósával –, aki akkor már családjával Dombóváron élt. A barátság mélységét jellemzi, hogy – Tóth Szilveszter tanár úr elmondása szerint – számtalanszor lovagoltatta térdén Sárikát, a későbbi Kodály Zoltánnét. Tehát a jó barát fogadta be Tóth Szilvesztert, és segített neki keresethez jutni. Így lett a dombóvári gimnázium tanári karának tagja.
A diktatúra éveiben gyanús lett a feltűnően művelt, a szláv nyelvekben jártas, felvidéki múlttal rendelkező értelmiségi, ezért 1950 nyarán a gimnáziumból eltávolították. Mivel teljesen gyökértelen volt a megcsonkított országban, továbbra is jó barátja közelében – Dunapentelén

– maradt. A Sztálinvárost építő – ezer településről verbuválódott – munkás tömegben elvegyülve adminisztrátorként dolgozott. Két éves bérelszámolói ténykedése alatt kétszer nyerte el a „Kiváló dolgozó” címet.
1952. november 1-jén – feltehetőleg a kulturális életben nagy befolyással és összeköttetéssel rendelkező Péczely család segítségével – állhatott újra katedrára, de már a Tolnától távoli Törökszentmiklóson, abban a gimnáziumban, amelyben akkor még csak a hetedik tanév indult. Igazgatója azonnal bedobta a mélyvízbe.
A nyáron még maltert keverő segédmunkások bérét számfejtő irodista osztályfőnökséget kapott. 33 leány kezét kellett megfognia, és vezetni őket a jövő reménységét hordozó tudás megszerzésének útján.
A megyei szakfelügyelet a kornak megfelelő éberséggel teszi dolgát, és az illetékes ideológia embere a következőket állapítja meg: „Nála a földrajzi determinizmus burzsoá elmélete kísért.” A tanévet lezáró igazgatói jellemzés 1953. június 26-án már arról árulkodik, hogy Tóth Szilveszter tanár úr a törökszentmiklósi gimnáziumnak feltétlenül kell: „A nevelői munkából való huzamosabb kiesés minden hátrányát kiküszöbölte évvégéig. Jó munkát végez a burzsoá maradványok és a reakciós megnyilvánulások ellen is.”
A diákok és a kollégák előtt az első pillanattól világossá vált – ami egy induló új középiskola életében hallatlanul fontos –, hogy egy magasan művelt, hatalmas szellemi arzenállal rendelkező pedagógus került a tantestületbe. Egy addig ismeretlen új színt hozott az iskolába. Személyesen is megtapasztaltuk, hogy mindig minden feljegyzés, óravázlat nélkül tanított, olyankor is, ha óralátogatók – hospitálók, szakfelügyelők – tanulmányozták vagy ellenőrizték munkáját. Egyik munkaközösségbeli történelem szakos tanártársa mesélte, hogy a háta mögött megszervezték: kitapogatják, hogy hol van a világ- és magyar történelem tudásában olyan hiányosság, amire nem tud azonnal, a témát teljesen kimerítően válaszolni. Nem bukkantak ilyenre.
Hamarosan egy – főleg még legényekből álló – baráti társaság szerveződött köré a tantestületből. Mikszáth tollára kívánkozó mindennapos jelenet volt, amint a menzán elfogyasztott közös ebéd után, a legények a kollégiumból átvonultak a „Rózsa” cukrászdába egy kávé szertartásos elfogyasztására, a főutcán közlekedő Bocskai-sapkás diákok tisztelgő köszönését nagy figyelemmel és következetességgel fogadva.
Lehet, hogy Tóth Szilveszter tanár úr még meg sem szokta az alföldi kisvárosi légkört, de már mindenki szívébe zárta szeretetre méltó egyéniségét, és Szilvi bácsinak szólította. Feltűnően finom jelenség volt. Korpulens alkatából áradt a szelídség. Csak a tanításnak élt. Szorgalmi időben minden szabad idejét az érettségire készülő kollégisták között töltötte. A városban lakó diákok is bejártak a korrepetálásokra, ahol a nehezebb érettségi tételeket alaposan kivesézték.
Műveltsége olyankor kapott szinte határtalan teret, amikor művészettörténetet tanított. Élmény volt, amikor a történelmi pillanatot földrajzi környezetbe helyezve bemutatta, hogy hogyan lesz az emberből korának művésze, és hogyan keletkezik a műalkotás.
A nyári szüneteket is pedagógusi munkája szolgálatába állította. Nem volt olyan múzeuma e hazának, akármilyen eldugott helyen is működött, amit ne keresett volna fel. Nyaranta a vidéken élő kedves tanítványainak a családjait látogatta sorra. Így kereste fel 1961 nyarán az én családomat is Zsámbékon. Emlékezetes napot töltöttünk együtt rendkívül tartalmas társalgásban. Számomra a nap legemlékezetesebb két órája az volt, amikor elutazása előtt ketten felsétáltunk a híres romtemplomhoz. Mindent tudott, de olyan alapossággal, hogy a használt eszközök visszamaradt nyomaiból megmutogatta: melyik követ faragta olasz és melyiket francia mester. Az már csupán ráadás volt, hogy a kövekben látható tengeri üledék puhatestű faunájának mészhéjaiból bebizonyította, hogy a köveket nem egy kőbányában termelték ki.
Valamennyi törökszentmiklósi diák Szilvi bácsija 22 évig tanított gimnáziumunkban, és a bő két évtizedes munkálkodása alatt kitörölhetetlen minőségi jegyeket hagyott iskolánkra, mint mikor az aranyműves jelzést üt a bizonyítottan tiszta fémbe. Egykori diáktársunk számolt be arról, hogy amikor az egyetemi felvételi vizsgán szóbelizett földrajzból, a felvételiztető, látva, hogy törökszentmiklósi diákkal van dolga, egyetlen kérdést tette fel: ki volt a tanára? Temészetesen Szilvi bácsi. Ennyiből állt az amúgy sikeres felvételi vizsga. Kimutatást vezetett arról, hogy kiket juttatott el az érettségiig.

A névsorban több mint háromezer szerencsés diák neve szerepelt.
1974. január 31-én ment nyugdíjba, de továbbra is napi kapcsolatban volt szeretett iskolánkkal. Egy pillanatig sem érezte magát magányosnak.
A kíméletlen történelmi időszak – amibe beleszületett – felőrölte egészségét. Sokat rendetlenkedő szívéért nagyon kedves tanítványa – dr. Zsembeli József kardiológus főorvos – mindent megtett, de hiába volt szanatóriumi kezelés, rendszeres ellenőrzés az emberi teljesítőképesség határán, 1976. február 14-én Szilvi bácsi az örökkévalóságba költözött. Mindössze 62 évet élt.
Temetése is olyan volt, mint a kor, amelyben élt. Hivatalos és méltóságteljes búcsúztatása után a gimnázium küldöttsége eltávozott. Ezt követően a város katolikus esperese ajánlotta Szilvi bácsi lelkét Teremtő Urának irgalmába. Kívánsága szerint szülőfalujában – Helembán – tért végső nyugalomra. A koporsót szállító járművet a határállomásnál a csehszlovák határőrség egy másik átkelőhöz visszaküldte. Szinte sorsszerű, hogy még halálában is kísérte 20. századi történelmünk minden megaláztatása. Elvesztése fölött érzett fájdalmunkat enyhítette, hogy utolsó viszontagságos útján két – őt nagyon sokra tartó és szerető – kedves kollégája elkísérhette. Amilyen nagy szíve, ugyanolyan népes családja volt.

Forrás:

- A Bercsényi Miklós Gimnázium Jubileumi évkönyve 1946-1996
- Szécsi Gyula írása
- Szabó Ferencné és Szabó Antal közlései
- Saját élmények

Pacsai Norbert
Abádszalók

TÖRÖK BÉLA (Ungvár [ma Ukrajna], 1940. december 23. – Szekszárd, 1998. február 21.): középiskolai tanár.

Írásom tiszteletadás és főhajtás bátyám, apai nagyapám és dédapám emléke előtt.
Igazi boldogság köszöntött be 1940. december 23-án Hátmegen (ma Ukrajna, Kárpátalja) Török Béla és Csöke Ida otthonába: megszületett Ungváron első gyermekük, aki a keresztségben édesapja és apai nagyapja után a Béla nevet kapta. Ő az én bátyám.

Családunk története összefonódott Magyarország történetével: a fülesdi (Szatmár megye) illetőségű édesapánk a visszacsatolt Kárpátaljára, Hátmegre kapott körjegyzői kinevezést. 31 évesen lett önálló egzisztenciája, megházasodott. A főleg ruszinok lakta Hátmeg környékén nyelvi nehézségek és rövidesen a II. világháború következményei nehezítették életüket, de beilleszkedtek új környezetükbe. Édesanyánknak mint védőnőnek a munkájára nagyon nagy
Szükség volt a szegény, elmaradott hegyvidéki kis falvakban. Bátyám, Béla mellé egy ruszin pesztonkát fogadtak, aki ruszinra is tanította „panyicijét" (a ház asszonyát). A szüleink szívvel-lélekkel, egymás munkáját segítve és kiegészítve dolgoztak. A háború közelebb ért, a németek visszavonultak, a szovjet csapatok meg nyomultak előre, megsokasodtak a partizánakciók. 1943-ban megszületett e sorok írója. 1944-ben édesapánk a családját Anna sógornője kíséretében sok tartós élelemmel fölszerelve a zsúfolt vonaton hazaindította a rokonokhoz. Menynyi ilyet láttunk háborús filmeken! Édesapánkat a hivatali kötelességei Hátmegen tartották, majd csak röviddel a határ lezárása előtt érkezett haza. Egyesült a család, és az apai nagymamához költöztünk Fülesdre. 1945 után többször költözött a családunk, követve édesapánk jegyzői megválasztását: Tiszabecs, Nagyar, Kisar.
A Himnusz sorai jutnak az eszembe: *„Szerte nézett, s nem lelé / Honját a hazában,...”* 1948-ban a nagy tiszai árvíz után édesapánkat az

árvízvédelemmel kapcsolatos érdemes és eredményes irányító és szervező munkájáért a Magyar Köztársaság elnöke a Magyar Köztársasági érdemérem bronz fokozatával tüntette ki. Ez az elismerés sem segített abban, hogy az új politikai erők a jegyzői pályán megtűrjék. 1949 már Nagyarban talált bennünket, és a következő évben édesapánkat elbocsátották állásából.

Bátyám Tiszabecsen kezdett iskolába járni, Nagyarban folytatta tanulmányait, és Nábrádon fejezte be kitűnő eredménnyel. Megviselték az iskolaváltásokkal járó kellemetlenségek.

Nábrádra édesanyám révén kerültünk, kinevezték a Nábrád - Kérsemjén - Panyola Gondozási Kör védőnőjévé. Édesapánk ÁFÉSZ-könyvelőként kamatoztatta a Kecskeméti Fő Reálgimnáziumban szerzett tudását, ugyanis mint tanító árva 9 éves korától a debreceni, majd kecskeméti Tanító Árvaházban nevelkedett. Milyen jó, hogy volt ilyen intézmény, amely felkarolta az árvákat, és tanult emberekké nevelte őket!

Bátyám a mátészalkai Esze Tamás Gimnáziumban tanult tovább a legendásan szigorú Borbás Károly tanár úr osztályában. 2009-ben volt az 50 éves érettségi találkozójuk, ahol a megjelentek megrendülten emlékeztek az elhunyt osztályfőnökükre, tanáraikra, osztálytársaikra, köztük Béla bátyámra is (információ a szervezőtől: Kovács Károlytól).

Bátyám biológia-földrajz iránti érdeklődése a társasjáték választásában is megmutatkozott. Szabadidejében otthon és a kollégiumban az Ország, város, hegy, folyó, növény, állat... játékban legtöbbször ő jeleskedett. Csendes, zárkózott fiú volt, ki kellett érdemelni a barátságát. De ha kinyílt, sziporkázott, és ő volt a társaság központja. Jól érezte magát a természetben, különösen a kisari Tisza-parton. 1956 megrázó élmény volt a másodikos gimnazista számára. A kollégiumból hazaengedték őket, a vonatok késtek, s mire a matolcsi vasútállomásról gyalog hazaért Nábrádra, hajnal lett.

1956 következményei a családunk számára sorsdöntőek. Édesapánkat beválasztották a járási Forradalmi Bizottmányba, s a bizalom és tisztelet, amely a személyét övezte, elég volt, hogy a megtorlás idején az állásából elbocsássák, rendőri felügyelet alá helyezzék. Ráadásul apai nagymamánkat is 1956 karácsonyán veszítettük el. Félelemmel tele évek következtek, lelki és anyagi létbizonytalanságban. Csak édesanyánknak volt állása, s bátyám nehéz anyagi helyzetünkön nyaranként a vasútnál végzett fizikai munkával keresett pénzzel segített. 1959-ben jó eredménnyel érettségizett, s a debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetem Természettudományi Karára a csodával határos módon jutott be. Egyik rokonunknak, dr. Balogh Bélának cserkésztársa volt az egyetem rektora, aki segített a megfelelő pontszámmal rendelkező, de osztályidegen származású bátyám egyetemi felvételénél. Innen már egyenes út vezetett a biológia-földrajz szakos tanári diplomáig. A családunk egyik barátja azt javasolta, hogy bátyám Szatmártól minél távolabb keressen állást, ahol nem ismerik édesapánk politikai múltját, így került a Dunántúlra. Mikes Kelemen híres mondása rá is érvényes: „Úgy szeretem már Rodostót, hogy el nem feledhetem Zágont.” Bátyám Zágonja Szatmár volt és maradt. Osztályfőnökként minden osztályának szervezett Szatmár természeti és kultúrtörténeti nevezetességeinek megismerésére irányuló osztálykirándulást. Fontosnak tartotta, hogy növendékei elzarándokoljanak Szatmárcsekébe, a híres, csónak alakú fejfás műemléktemetőbe, a Himnuszunk költőjének síremlékéhez, a „szent sírhoz”, ahogy Petőfi nevezte.

Tanári pályájának első és sorsdöntő állomása Mohács volt. Itt ismerkedett meg Halász Etelka matematika-kémia szakos tanárnővel, kolléganőjével. Az ismeretségből szerelem lett, és 1966-tól 1998-ig tartó boldog házasság. Rövidesen Szekszárdra, Tolna megye székhelyére költöztek, felesége művelődési osztályvezető nagybátyja egyengette az útjukat. Kezdetben kollégiumban laktak nevelőtanárként, majd pedagógus kölcsönnel építkeztek. Megszülettek szeretett gyermekeik: Béla (1967) és Katalin (1969). Őket szerető szigorral, gondosan és következetesen nevelték. A bátyám Szekszárdon végig a Garay Gimnáziumban tanított. Egyenes és szókimondó volt, kiforrott etikai értékrend jellemezte, nem tűrte a mellébeszélést, hanyagságot, fegyelmezetlenséget. Ez az apai örökség határozta meg tanári habitusát. Szigorúsága jószívvel és segítőkészséggel párosult. Tekintélye volt nemcsak a diákok, hanem a kollégái között is. Olyan eredményesen tanította a biológiát, hogy tanítványai éveken keresztül az országos tanulmányi verseny élvonalában szerepeltek. Szekszárd sok későbbi orvosának ő

volt a biológiatanára. Nagy gondot fordított az önképzésre, sok száz kötetes könyvtárukban elmélyülten búvárkodott. Beszerezték a szaktárgyaikhoz szükséges szakirodalmat, pedig akkor a pedagógusok még nem részesültek szakkönyv-támogatásban. Az ásványgyűjteményét is kitartóan gyarapította. A politikától távol maradt, édesapánk és a családunk kálváriája – gondolom – memento volt számára, de vállalt közösségi feladatokat, például szakszervezeti bizalmi volt munkahelyén. Nagy örömünkre a családjával itthon nyaralt minden nyáron. Később vettek egy tanyát a Duna-parton, közel Gemenchez. Horgászott, motorcsónakkal szelte a vizet, nézte az uszályokat, feleségével halászlét főzött. Barátaikat és tágabb családjukat is szívesen látták vendégül. A Duna kárpótolta az itthagyott Tiszáért.

Tamási Áront idézem: *„Azért vagyunk a világon, hogy valahol otthon legyünk benne.”* Az ő számára ez az otthon a Duna-part és Szekszárd volt. Bátyámék fia a szüleitől a természettudományok iránti érdeklődést örökölve agrármérnöki diplomát szerzett, majd agrokémikusként szakosodott. Lányuk közgazdasági egyetemi végzettségű. Mindketten a családjukkal Szekszárdon telepedtek le, így a nagyszülők, bátyámék naponta láthatták unokáikat, és segíthették gyermekeiket. Családi boldogságban, köztiszteletben, agyagi biztonságban éltek, de jött a súlyos szívbetegség, és 1998. február 21-én bekövetkezett a tragédia.

A Garay Gimnázium, ahol bátyám 32 évig tanított, saját halottjaként búcsúztatta. A családunknak a veszteség pótolhatatlan, a fájdalom örök.

Engedtessék meg, hogy az időben visszamenve a XX. századad elején Verbőcön (ma Románia, Szatmár megye) református kántortanítóként szolgálatot teljesítő apai nagyapám, a fiatalon elhunyt Török Béla (Pettyén, 1884 – Verbőc, 1917) emléke előtt is tisztelegjek, valamint az apai dédapámra, a XIX. század utolsó harmadában Batizon (ma Románia, Szatmár megye) tanító Török Lászlóra is emlékezzem.

Ők mindhárman a tanításnak szentelték az életüket, pedagógiai munkásságukkal maradandó értéket jelentő nyomot hagytak maguk után, ezért írásomat Vajda János örökbecsű soraival zárom:

»Mindennek, ami remek volt, / Emléke, nyoma fönnmarad. / Ki mi nagyot tett, szépet gondolt, / Örökké él, mert egyre hat.«”

Források: a sógornőm adatközlése, az én emlékeim, családi iratok.

Kovács Sándorné Török Mária Katalin
Kisar

TÖRÖK ISTVÁN (Hódmezővásárhely, 1914. február 10. – Panyola, 1997. február 12.): néptanító, általános iskolai tanár, igazgató.

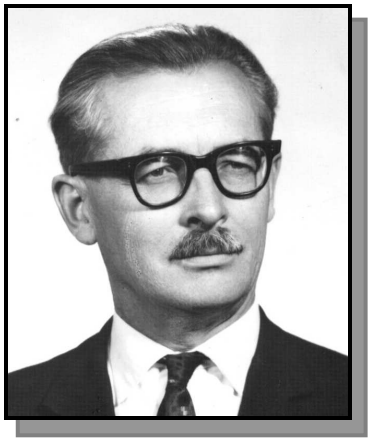

Török Bálint és Gál Eszter három gyermeke közül középsőként született. Édesapja 1945-ig rendőrtiszt volt, akkor elbocsátották, az új rendszer nem tartott igényt a munkájára, annak ellenére, hogy semmi bűne nem volt. Polgári foglalkozást is nagyon nehezen talált, végül a városi fürdő gondnoka lett, ebben a beosztásban dolgozott nyugdíjba vonulásáig. Felesége, Gál Eszter – a kor gyakori jellemzőjeként – nem folytatott kereső foglalkozást, az ő feladata volt az 5 tagú család, benne a 3 gyermek összetartása, szolgálata. A gyerekek igen gondos nevelésben részesültek. A családra a szeretetteljes légkör, a tanulás, a műveltség iránti igény volt jellemző. A munka szeretetét, a becsületességet, az emberek iránti tiszteletet, a nehéz helyzetben való helytállás igényét és képességét a szülők példája alapozta meg. Az idősebb fiútestvér jogot végzett, húguk pedagógus lett.

Török István, a középső fiú a hódmezővásárhelyi Református Elemi Iskola és a Református

Főgimnázium elvégzése után a Nagykőrösi és Dunamelléki Református Tanítóképző Intézetben folytatta tanulmányait, ott szerzett népiskolai tanítói oklevelet, amely felhatalmazta magyar tanítási nyelvű népiskolai tanítói állás betöltésére. A felhatalmazás megvolt, de a lehetőség egyelőre nem. Meg kellett elégednie az ideiglenes, helyettesítő tanítói munkával Vásárhelyen és környékén, mivel a gazdasági világválság utolsó évében és azt követően az is örömet kellett jelentsen számára, hogy nem volt tartósan munkanélküli. Ő azonban állandó kinevezésre vágyott. Többször beadott pályázatára szülővárosától több mint 300 kilométerre a panyolai elemi iskola kántortanítói állását kapta lehetőségként. Panyola létezéséről addig szinte semmit sem hallott, de gondolkodás nélkül belevágott, elvállalta az egy év próbaidőt, pedig mindössze egy szamosszegi iskolatársa mesélt neki a Szamos környékének természeti szépségeiről, a szatmári emberek tisztességéről.

1936-ban kezdte meg kántortanítói működését Panyolán. Egy év próbaidő után a falu és az egyház vezetői dönthettek, hogy megfelelt-e az elvárásoknak, és azok után kaphatott véglegesítést. Eközben Vásárhelyen aggódva várták a fejleményeket, és a családi legenda szerint nemcsak tétlenül várták, hanem cselekedtek is. Az édesapa Panyolára utazott, titokban felkereste a presbitérium tagjait, és arra kérte őket, hogy ne válasszák meg a fiát, hadd menjen haza, ne éljen ilyen távol a szeretteitől, majd csak talál munkát hozzájuk közelebb és nagyobb helyen, nem olyan kis faluban mint Panyola. Mindezt a döntéshozók pironkodva mondták a tanító úrnak, sorolták, hogy ők ugyan megszerették, sajnálják, hogy elmegy, és ne haragudjon rájuk, ha az édesapja kérésére ellene szavaznak, annak ellenére, hogy meg vannak elégedve vele szakmai és emberi vonatkozásban egyaránt.

Török István azonban mindenképpen maradni akart, mert akkorra már megszerette a helyet, az egyszerű, mégis nagyszerű embereket, a tanítványait, de még jobban megszerette főnöke Szabó Pál igazgató-tanító úr legfiatalabb lányát, Irénkét, akit feleségül akart venni. Itt akarta leélni az életét, s mivel Irénke is számtalan jelét adta annak, hogy nem közömbös a szép szál fiatal tanító iránt, ez így is történt...

1940-ben kötöttek házasságot, de a háború miatt boldogságuk nem lehetett zavartalan. Megjött a tartalékos tiszti behívó, amely hazai, hátországi szolgálatra kötelezte az ifjú férjet. Ez a szolgálat lehetővé tette, hogy a tisztek feleségei is követhessék férjüket. Ez Törökéknek is megadatott egészen 1944 végéig, amikor Török István Szombathely mellett hadifogságba került, elszakították ifjú feleségétől, Szibériába hurcolták. Bekövetkezett a több mint 3 éves hadifogság embert próbáló ideje: a fakitermelés nehéz munkája, a dermesztő telek, a lágerélet sokféle szenvedése. Mindezt hatalmas lelkierővel viselte el, élni akart, mert tudta, hogy *„várja őt az asszony, s egy bölcsebb, szép halál”* (Radnóti) És várja az időközben megszületett kicsi lánya, Editke.

A fogságból 1948-ban lesoványodva, testileg megtörve tért haza. Lassan felépülve nagy akarással kezdett új életet. Ebben segített az az öröm is, hogy végre először megláthatta akkor már 3 éves kislányát. 1950-ben megszületett a fia, István, akit már születése pillanatától nagy szeretettel nevelhetett.

Töretlen lelkesedéssel tért vissza a hivatásához. Tanított, és újra feléledt benne a tanulás iránti vágy. 1951és 1954 között levelező tagozaton elvégezte az Egri Pedagógiai Főiskola matematika-fizika szakát, átvehette általános iskolai tanári diplomáját. Szaktárgyait nagyon szerette, határtalan türelemmel igyekezett azokat tanítványaival is megkedveltetni, annak ellenére, hogy azok soha nem voltak a diákok többsége által kedvelt tárgyak.

1958-ban, elismerve pedagógiai munkásságát, igazgatói kinevezést kapott. Iskolát irányíthatott, tantestületet formálhatott egészen 1973-ig, amikor is egy kényszerű iskolakörzetesítés sajnálatosan megtörte a lendületét, megszakadtak tervei, elvették iskolája önállóságát. Ezt követőn nyugdíjba vonulásáig még 3 évet szaktanárként dolgozott Nábrádon, a körzeti iskolában.

Török István pedagógiai munkásságának, életművének legfontosabb része benne van, tetten érhető az általa vezetett panyolai általános iskola 1958-1973 közötti fejlődésében. A magyar művelődéstörténet, benne a falusi kisiskolák történetében fontos helyet jelent ez az időszak. A termelőszövetkezetek létrejötte megváltoztatta a falusi emberek életét, egyre több családban lett életcél a tanulás. Ez történt Panyolán is, itt is hozzá kellett igazítani a megváltozott társadalmi igényhez az iskolát, s ez Török István

igazgatása alatt az átlagosnál is jobban alakult. Nagyon jó hírneve lett a panyolai iskolának. Sok tehetséges tanítvánnyal büszkélkedhetett, akik az ott szerzett alapokra építve sikeresen szerepeltek a megye középiskoláiban, majd szereztek diplomát. A felsőfokú végzettséggel rendelkező panyolaiakat számba vevő Széles Gyula helytörténész kimutatja, hogy 1900 és 1958 között 2 orvos, 1 középiskolai tanár, 2 jogász került ki a községből, ezzel szemben 1958 és 2000 között 4 orvos, 1 állatorvos, 4 középiskolai tanár, 15 általános iskolai tanár és tanító, 4 óvónő és 15 egyéb diplomás mondhatta el, hogy a panyolai általános iskolában szerzett alapoknak is köszönheti felsőfokú végzettségét. Egy alig ezer lelkes községben ez messze nem elhanyagolható arány.

Mindezek értékét emeli, hogy a Török István vezette iskola tárgyi feltételei messze nem voltak ideálisak. A tanítás három, különböző épületben elhelyezett tanteremben gyakran délelőtt, délután folyt, ezen a helyzeten a csak 1958-ban megépült új iskola segített, amelyben 2 új tanterem, nevelői szoba és szertár is volt.

A színvonalat azonban szerencsére nem a mai szemmel mostohának nevezhető körülmények határozták meg, hanem az ott dolgozó pedagógusok. Török István elérte, hogy az általa vezetett tantestület jól felkészült, a tudást tisztelő, megkövetelő, átadni képes lelkiismeretes pedagógusokból állt össze. Közülük többen itt élték le az életüket, vagy évtizedeket töltöttek ebben az iskolában. Mások csak néhány évig gyakorolták itt a hivatásukat, de gyorsan beilleszkedtek, természetesnek tartották, hogy ebben az iskolában a gyerekek érdeke az elsődleges, az mindent megelőz. A tantestületre az összetartás, a jó kapcsolat volt a jellemző. Többnyire nemcsak munkaközben találkoztak egymással, hanem szabadidejüket is szívesen töltötték együtt. Ezeken az alkalmakon meghatározó szerepet játszott Török István felesége, akiből az idő múlásával a jóságos Ircsi néni lett. A nevelők korrekt, barátságos viszonyban voltak igazgatójukkal, kölcsönösen figyelembe vették egymás véleményét, esetenként akár magánéleti döntések esetében is.

Török István a tanítványai mellett a falu felnőtt lakóival is közvetlen és tartalmas viszonyt alakított ki. Kinevezésének első évétől a református egyház kántora volt, orgonán kísért az istentiszteleteken, szolgált a temetéseken. Ebben a minőségében természetes, hogy felnőtt férfikórust, egyházi dalárdát szervezett. Irányításával a Panyolán élő egykori népszokások közül felelevenítették a mókás farsangolást, a fonót, a betyárfarsangost és a lakodalmast. Az együttes 1953-ban a fővárosban is bemutatkozott, a szereplésüket megörökítő film alapján az egész ország megismerhette őket, s egyben lehetőséget teremtett, hogy azt néprajzkutatók is felhasználhassák.

1957-ben elvállalta a helyi mozi üzemvezetését, elkezdődtek a népes közönséget vonzó hétvégi filmvetítések az akkor Népháznak nevezett kultúrotthonban. Ennek a kultúrháznak 1958 és 1975 között ő volt a tiszteletdíjas igazgatója, ebben a minőségben pezsgő kulturális élet jellemezte Panyola lakóinak mindennapjait. Sok és sokféle rendezvényt szervezett, kiemelkedő, elismerésre méltó és többször is elismert népművelési tevékenységet fejtett ki.

Dicsérő oklevél igazolja, hogy alapító tagja volt a községi önkéntes tűzoltó egyesületnek, valamint azt, hogy többéves, eredményes munkát végzett a földműves-szövetkezeti mozgalomban. Eredményesen tevékenykedett a polgári védelem területén is. 1968-ban a „Ki tud többet a polgári védelemről?” országos vetélkedőben első helyezést ért el. Jutalma kéthetes, kétszemélyes repülőút és tengerparti nyaralás volt Bulgáriába, ahova akkor még gimnazista fiát vitte magával.

Hosszú időn át vett részt tanácstagként a község közéletében. Munkája elismerését két kitüntetés jelzi. 1970-ben az Elnöki Tanács, 1975-ben a Minisztertanács kitüntetését vehette át Budapesten.

Pedagógiai tevékenységéért kétszer kapott miniszteri dicséretet, 1970-ben és 1976-ban. A kettő között az Oktatásügy Kiváló Dolgozója kitüntető címet is kiérdemelte. Nyugdíjba vonulásakor, 1976-ban Pedagógus Szolgálati Emlékérmet kapott. Az említett elismeréseken túl talán annak örült legjobban, amikor 1992. június 27-én a nagykőrösi református templomban az Alma Mater vezetőitől átvehette a gyémántdiplomát, és utoljára találkozhatott akkor még élő iskolatársaival.

Ugyancsak hatalmas örömet jelentett számára, amikor 1976. március 15-én Panyola község díszpolgára lett, hiszen ezzel az a közösség

fejezte ki tiszteletét és megbecsülését, amelyért egész életében önzetlenül dolgozott.
Nyugdíjban töltött napjait a mindig szeretettel várt gyermekeinek és unokáinak gyakori látogatása szépítette meg. Edit lánya magyar-történelem szakos középiskolai tanár, István fia vízgazdálkodási üzemmérnök diplomát szerzett. Szemefénye volt a négy szép unoka. Közülük Edit német szakon egyetemi oktató, István, László és Richárd, a három daliás ifjú a katonatiszti pályát választotta.
Török István halála megdöbbentően váratlanul következett be 1997. február 12-én, két nappal 83. születésnapja után. Meggyengült szíve mindössze két napig bírta a minden előzmény nélkül, hirtelen jött tüdőgyulladást. A falu lakói nagy részvéttel kísérték utolsó útjára, emlékét ma is tisztelettel emlegeti több száz tanítvány, több tucat volt munkatárs, pedagógus. Minderre Török István példamutató életével és munkásságával rá is szolgált.

Források :

- Kovács Istvánné Török Edit ny. gimnáziumi tanár visszaemlékezése
- Török István életének gondosan eltett és megőrzött dokumentumai
- Széles Gyula: Panyola község története 2004.
- A szerző több évtizeden át tartó kapcsolaton alapuló emlékei

Dr. László Béla
Fehérgyarmat

DR. TÖRÖK JÓZSEF (Alsóvárad [ma Szlovákia], 1813. október 14. – Debrecen, 1894. március 14.): orvos, természettudós, tanár, a Magyar Tudományos Akadémia tagja.

Török József Debrecen legelső orvos-akadémikusa 1813-ban született a Garam jobb partján lévő Alsóvárad faluban. Édesapja, Török József református lelkipásztor, édesanyja Kismányai Hangyás Rozália. Szülei nagy gondot fordítottak taníttatására. Tanulmányait a selmecbányai líceumban 1821 őszén kezdte, s a hatodik osztály elvégzését követően a debreceni kollégiumban folytatta kitűnő előmenetellel. 1836 őszén felvették a pesti orvosi fakultásra. Anyagi problémái miatt a Lónyay-családnál nevelői állást vállalt. Kitaibel Pál (1757-1817) őt kérte fel szerzőtársként a kétkötetes balneológiai munkájához. Török József 1841 végén mint medikus letette utolsó vizsgáit, 1842. március 17-én avatták orvosdoktorrá.

Képességeire korán felfigyeltek. Még 1841-ben mint doktorjelölt egy pályázaton második helyezést ért el. 1842-ben az egészséget nem rontó szépítőszerekről jelent meg disszertációja, a maga idejében úttörő munkának számított. Oklevelének átvétele után külföldi tanulmányutat tett Berlinben, majd Párizsba ment a belgyógyászat alaposabb megismerésére, később Londonba is eljutott. Haza térve Pestre, rendelőt nyitott, majd házasságot kötött Polisánszky Teréziával.
1843-tól az Orvosi Tár referálója.
A Medicinische-Bibliotek 9. kötetében ismertette: „Napóleon utolsó betegsége és halála” c. értekezését. 1844-ben a tetanus kórbonctani vizsgálatairól jelent meg írása, amelyet a zöldhályog (glaukoma) ismertetése követett. 1844 júniusában a Királyi Természettudományi Társulat titkárává választották meg, ebbeli tisztségében sokoldalú elméleti és gyakorlati ismeretei lenyűgözők voltak. Az Orvosi Tár 1845-1847 évfolyamaiban 395 publikációja jelent meg. 1848 év januárjában meghívást kapott a debreceni kollégiumba, ahol január 11-én tartotta meg székfoglaló előadását. Az 1848/49-es szabadságharc idején – a tanítási szünetekben – két tábori kórházban főorvosként működött.
Szemere Bertalan miniszteri tanácsossá nevezte ki. A világosi fegyverletétel után visszatért a

Kollégiumba. Hivatásos balneológussá akkor vált, amikor a debreceni Kollégiumban természettant tanított. A Magyar Irodalomterjesztő Társulat 1848-ban kiadta *„A magyar haza gyógyvizei és fürdő-intézetei”* című munkáját, melynek bővített kiadása 1859-ben Debrecenben jelent meg. Ez utóbbihoz 12 kőnyomatos kép járult illusztrálásul.

1852. július 1-jén az egyházkerület közgyűlése határozatot hozott a gimnázium nyolc osztályra történő felemeléséről és a jogakadémia felállításáról. Az elsőéves hallgatók teológiát is tanultak, a teológiaképzés négyévesre növekedett. Az 1853/1854-es tanév első igazgatója dr. Török József professzor volt. A Magyar Tudományos Akadémiával is ápolta kapcsolatait. Az Akadémiai Értesítő 1858. évfolyamában tudományos értekezése látott napvilágot. Érdemei elismeréséül 1858. december 15-én az Akadémia rendes tagjává választották.

A Nagykollégiumban a természettudományi gyűjtemény fejlesztésében elévülhetetlen érdemei voltak. Debrecen rovarfaunáját eredményesen tanulmányozta. Pozsonyban a XI. nagygyűlésen a Lepidipterák 13 családjának 144 fajtáját ismertette 1866-ban. 1871-ben a XV. Nagygyűlésen ő képviselte a Hajdúságot, a Tudományos Akadémiát és a Magyar Királyi Orvosegyesületet. Dr. Török Józsefben tisztelhetjük a debreceni egyetem felállításának első kezdeményezőjét, amelyet csak három évtized múlva dr. Kenézy Gyulának (1860-1931) sikerült elérnie. Bensőséges barátság fűzte Fáy Andráshoz, a reformkor nyelvújítójához. Utolsó jelentős műve, a *„Népszerű emberélettan”* 1881-ben hagyta el a debreceni Városi Nyomdát. A debreceni diákok tisztelték és becsülték tudós professzorukat, aki Hatvani István hagyományait folytatta. Egészsége 1893 végén fokozatosan romlott. 81 éves korában hunyt el Debrecenben. A református nagytemplomban ravatalozták fel, majd a Kossuth utcai temetőben lévő családi sírboltban helyezték örök nyugalomra.

Dr. Török József 520 tudományos cikket és 7 önálló kötetben megjelent művet hagyott hátra az utókorra.

Halász Bálint
Makó

DR. TRÓN LÁSZLÓNÉ Juhász Julianna (Balmazújváros, 1911. május 18. – Debrecen, 1993. október 9.): matematika-fizika szakos középiskolai tanár, vezetőtanár.

Szülei: Juhász Konrád és Haász Julianna. Édesapja gazdálkodó, édesanyja háztartásbeli volt, majd később kiskereskedő lett. Hárman voltak testvérek, két fiútestvére volt: Ferenc és Endre.

Elemi iskoláit Balmazújvárosban járta, a középiskoláit egyházi ösztöndíjjal Nyíregyházán, a Geduly Henrik Evangélikus Leánygimnáziumban végezte. Nagyon jó alapokat kapott matematikából és fizikából. Ezekből a tantárgyakból országosan kiemelkedő tanárai voltak.

A Geduly Henrik Evangélikus Leánygimnáziumban tanított matematikát Ambrózy Géza, aki elérte, hogy a lányok bekapcsolódtak a Középiskolai Matematikai és Fizikai Lapok feladatmegoldó versenyébe. A fizikatanár Szalay Sándor volt, akinek a hírneve messze földön ismert volt a csodálatos Tesla-kísérleteiről.

1929-ben érettségizett. Tanulmányait a debreceni Tisza István Tudományegyetemen folytatta, 1934-ben kapta meg matematika-fizika szakos középiskolai tanári diplomáját. Ugyanebben az évben a Testnevelési Főiskola testnevelői tanfolyamán is szerzett képesítést, illetve tanult Szegeden, a Tanítóképző Intézetben. Szaktárgyainak köre így igen széles lett. Taníthatott matematikát, fizikát, szépírást, gyorsírást, gépírást és testnevelést.

Előzetes szakmai gyakorlatát a Dóczi Református Leánygimnáziumban töltötte az 1933/34. tanévben. Ebben a gimnáziumban az 1926/27. tanévtől indult meg a gyakorlati tanárképzés, és

a debreceni állami középiskolai tanárképző felállításáig ez az iskola vett részt a tanárjelöltek gyakorlati képzésében. Vezetőtanára Demeter István volt.
Demeter István három tantárgyból, matematikából, fizikából és kémiából kapott vezetőtanári megbízást. A próbatanításokon részt vevő Dr. Dávid Lajos professzor, a Debreceni Tudományegyetem Matematikai Szemináriumának igazgatója, elismeréssel nyilatkozott Demeter István vezetőtanári munkájáról. Megállapította, hogy a lányok jól felkészültek voltak matematikából és fizikából is. Demeter István matematikaóráit a logikus gondolkodás, a feladatmegoldásra való nevelés, fizikaóráit pedig a kísérletezés jellemezte. Ezt a szellemet szívták magukba a tanárjelöltjei is, akik közül többen lettek a Dóczi Leánygimnázium, majd annak államosítása után a Kossuth Gimnázium tanárai, illetve vezetőtanárai (dr. Tóth Lajosné dr. Keresztessy Mária, Fazakas Katalin, dr. Osváth Istvánné Kaszás Janka, dr. Trón Lászlóné Juhász Julianna). Juhász Julianna tanított még a Dóczi Református Tanítóképző Intézetben is.
Szerette a természetet, szeretett kirándulni. Kisportolt, erős testalkatú volt. Több évtizeden keresztül tornázott a Debreceni Torna Egyesületben (DTE), az 1936-os berlini Olimpia előtt olimpiai kerettag is volt. A berlini olimpiára a tornászcsapat tartalék tagjaként későbbi sógornőjét, Fux Irént vitték ki.
A népi demokrácia évei alatt a Fazekas Gimnázium szakérettségis tagozatán is tanított. A háború utáni években rá hárult a népes család eltartása. Az általa tanított tantárgyak az iskolák szükségleteinek megfelelően változtak. Szaktárgyain kívül tanította az ember élete, a gazdaságtan, az egészségtan és az ábrázoló geometria tantárgyakat is.
1952-ben került sor Debrecenben a középiskolák nagyfokú átszervezésére. A Dóczi Leánygimnázium államosítása után 1952-ben, annak utódjaként két iskola tanulóiból és öt iskola tanáraiból hozták létre az új leánygimnáziumot, a Kossuth Gimnáziumot. Dr. Trón Lászlóné 1952-től nyugdíjaztatásáig ennek az iskolának volt a fizikatanára és gyakorlóiskolává alakulása után fizika vezetőtanára. Az 1952/53. tanévben érettségizett az első kossuthos osztálya, az utolsó pedig 1969-ben. Ez utóbbit Némedi Dénestől vette át.
Nem kapott hivatalos kitüntetést. Tanári tevékenységének elismerése tanítványaiban él tovább. Én az 1952/53. tanévben érettségiző osztályába jártam, majd kollégája lettem. Kezdő tanárként tőle vettem át két érettségiző osztályt, heti 7 órás, kísérletes fizikai gyakorlattal.
Mint diákok csodáltuk kemény kitartó munkáját, a családfenntartói helytállását, az öt gyerek felnevelését az iskolai munkán túl. A nagycsaládos anya a „futballcsapattal” példaképül szolgált a fiatal lányok számára. Juci néni a család megélhetéséért sokat küzdött. Délutánonként szabadidejében magántanítványokkal foglalkozott, korrepetált. Mindegyik gyermeke diplomát szerzett és a társadalom elismert tagja lett.
Fizikát tanított szívesebben, fizikából kapta a vezetőtanári megbízást, fizika munkaközösségvezető volt.
Évekig vezette egyedül a fizika szakkört, majd később Czirjék Lászlónéval (Bibi néni) közösen tartották a foglalkozásokat.
Fizika szakköri jelentésében ezt írta:
„A foglalkozások fő célja a kísérletezés és a feladatmegoldás. A fizikatanítás során a tanulók számára a feladatmegoldás jelenti a legnagyobb problémát, ezért célunk a feladatmegoldó-készség fejlesztése és az egységek szilárdabbá tétele. Foglakoztunk nagy fizikusok életével és munkásságával. Végeztünk mérőkísérleteket. Megtanulták a tanulók az episzkópos és a keskenyfilm-vetítőgép kezelését. Néhány tanuló részt vett a Középiskolai Matematikai és Fizikai Lapok fizika rovatában megjelenő feladatok megoldásában. Ezen feladatok megoldását a szakköri foglakozásokon is végeztük.
Megtekintettük a Kísérleti Fizikai Intézetet.
A fizikus érdeklődés a tanulók között igen kevés, a foglalkozásokon az erősebb igénybevétel nem megy, mert ebben az esetben kimaradnak a tanulók. Igényük a tanulóknak a szakkörrel kapcsolatban az, hogy az iskolai munkájukat könnyítse meg a feladatmegoldás révén.
Terv az elkövetkező iskolai évre vonatkozólag: fokozni a mérőkísérletek és a kiselőadások számát, főleg az új technikai vívmányok ismertetésével kapcsolatban, erőteljesebben bekapcsolni a tanulókat a Középiskolai Matematikai és Fizikai Lapok fizika rovatában megjelenő feladatok megoldásába.” (Részlet az 1960/61. évi fizika szakköri jelentésből)

Az iskolai felügyeleti jelentésekben visszaköszönnek egykori tanárainak, vezetőtanárának a nézetei:
- Igyekszik gondolkodásra nevelni.
- Jó a szemléltetés.
- Arra törekszik, hogy a tanulók szemléleti tapasztalatát értékesítse.
- Nagy gondot fordít a tábla rendezésére, arra szoktatja a tanulókat, hogy rendesen írjanak és rajzoljanak.
- Sok feladatot oldanak meg az órán, és sokat kísérleteznek. A kísérletek általában jól sikerültek.
- A fizika tanítása jó kezekben van.
- Higgadt, nyugodt, kiegyensúlyozott volt az óravezetés.

Juci néni, mint fizikatanár, megállapította:
- Nem jók a fizika tankönyvek, túlzottan a tudományt tárgyalják.
- Nem jó a tananyag elosztása. A tematika szűk, nem szolgálja a készségek fejlesztését.
- A cél inkább az, hogy megfelelő alapot adjon a tanulók számára, amire később építeni lehet.
- Nem gondolkodnak logikusan a tanulók, hiányos a számolási készségük, nehezen boldogulnak a fizikai egységek átszámításával.
- Az új tárgy kifejezéseinek megértése problémát okoz nekik és a gyakorlati példánál tájékozatlanok a diákok
- A feladatok szövegét diktálni kell.
- A tanulók az otthoni munkát nem mindig végezték el, a házi feladatot másolták.
- Hiányzott a tantárgyak közötti külső koncentráció: a matematika órán tanultakat nem tudták alkalmazni a fizika órán.
- Fontos a tanulói kísérletezés, de problémát okozott, hogy kevés a rendelkezésre állóeszköz.
- A rajzokat a kísérletek kiegészítésére használják fel.
- Fontosak az üzemlátogatások.

Gyakorlati kérdései voltak:
- Miért repedezett a zománc az olcsó zománcos edényeken?
- Miért lehet távolabbra ugrani nekifutással?
- Mennyi a villanykörték energiafogyasztása?

Fizika munkaközösség-vezetőként a következőket javasolta:
- Nagy súlyt kell helyezni a belső koncentrációra.
- Fokozottabban kell felhasználni a tanulók tapasztalatait, egyéni élményeit.
- A tanítás során be kell bizonyítani a tanulók előtt, hogy a fizika maga az élet.
- A természettudományos szemlélet kialakítása.
- A gondolkodási készség fejlesztése.
- Kísérlet, s ismét kísérlet.
- A II. osztályosokat megtanítani fizikát tanulni.
- Összehangoltan kell megszervezni a kémia, fizika és biológia szaktanároknak a közös üzemlátogatást.

A közösségi munkából is kivette részét. Rendszeresen volt osztályfőnök. Értékes előadásokat tartott a tantestület számára az osztályfőnöki óra módszertanáról.

Ballagás a 100. jubileumi évben (1959)

Osztályfőnökként nagyon fontosnak tartotta az osztály összekovácsolását, amelynek összetevői a tanórán kívüli együttlét, az osztálykirándulások, a közös munka, a közös színház- és mozilátogatás voltak.
„A jobb közösség kialakítása érdekében két kirándulást is szerveztem, köztük egy 4 naposat a Mátrába. Ez alkalommal igen jó szellemről tanúskodott az osztály. Öt tanuló kirándulási költségéhez járultak hozzá, így az osztály minden tagja részt vehetett a kiránduláson, amely jobban összekovácsolta az osztály tagjait.” *(Osztályfőnöki jelentés)*
„A szülőkkel állandó volt a kapcsolat, a szülői értekezletek látogatottak voltak, még a vidékiek is nagy számban jöttek be. Több családnál sikerült ésszerűbbé tenni a tanulást. Minden, osztályomban tanítókartárs óráját meglátogattam.” *(Osztályfőnöki jelentés)*

Dr. Trón Lászlóhoz ment férjhez. Férje a 2. világháború előtt az Alföldi Takarékpénztár jogtanácsosa volt. A háború alatt katona. Orosz

hadifogságba került (1945-1948). Hazatérése után egy ideig praktizált, majd vállalati jogtanácsosként dolgozott a Hajdú-Bihar Megyei Népbolt Vállalatnál, illetve ennek jogutód vállalatainál.

Házasságukból öt fiú született: Tibor (1940, elektromérnök), Lajos (1941, fizikus, a Debreceni Egyetem Orvostudományi Centrum professor emeritusa, a PET Centrum igazgatója), Miklós (1942, kertészmérnök), Zoltán (1951, élelmiszeripari és idegenforgalmi mérnök, Lengyelországban él), Tamás (1954, elektromérnök, Bulgáriában él). 11 unokája van.

Dr. Kántor Sándorné
Debrecen

„Tanításra ismeret,
nevelésre hivatás szükséges.”
(Karády Ignác)

V

VADÁSZ ISTVÁN (Debrecen, 1937. július 19. – Budapest, 2003. április 23.): tanító, általános iskolai tanár, színjátszó-rendező.

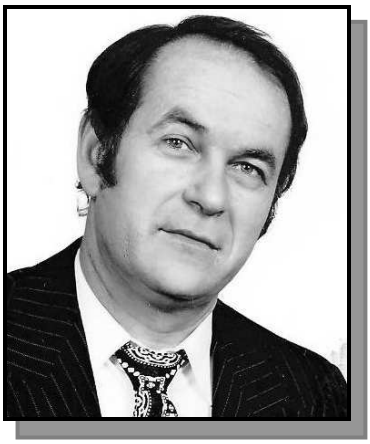

1937. július 19-én született Debrecenben. Édesapja, Vadász László a TITÁSZ dolgozója volt. Édesanyja, Vona Katalin háztartásvezető. Hárman voltak testvérek: bátyja, László, aki Debrecenben egyetemi tanár volt, nővére, Erzsébet bőrgyógyász főorvos volt Budapesten.
Szegények voltak, de úgy emlékszik vissza gyermekkorára, hogy boldogok voltak, szeretet, békesség vette körül, mert nagyon értékes, jó képességű emberek között nőtt fel.
Az általános iskolát és gimnáziumot Hajdúszoboszlón, a tanítóképző főiskolát Debrecenben végezte. A Népművelési Intézet színjátszó-rendezői szakát Budapesten, a Tanárképző Főisko la ének-magyar szakát Egerben végezte, kiváló minősítéssel.
Tanított Nagyhegyesen, Balmazújvároson, Hajdúszoboszlón és Budapesten.
1963-ban megnősült, felesége Vas Julianna.
A házasságból két gyermekük született: Attila (1968), aki szoftverfejlesztő – Magyar Innováció-díjas, 4 gyermeke van; Judit (1970) Pro Bono-díjas nonprofit közgazdász, egy gyermeke van.
1975-től 1987-ig a hajdúszoboszlói Hőgyes Endre Gimnáziumban tanított – újszerű felfogásban – magyart és énekművészeti ismereteket. Az esti felnőttoktatásban is részt vett, valamint vezette a gimnázium énekkarát és Balmazújvároson a néptáncegyüttest.
Rengeteg emlékezetes programot szervezett diákjainak, rendezte az iskolai ünnepségeket, szívesen vállalt helyettesítői feladatokat is. Évekig ápolta a drezdai-hajdúszoboszlói gimnázium testvérkapcsolatát. Tanítványai szerették, tisztelték rendhagyó pedagógiai módszerei miatt. Ismerősei szívesen emlékeznek rá mint karvezetőre és nagy népitáncosra. Az esküvők kedves, meghitt színfoltjai voltak éneklő és szavaló diákjai. Énekelt Debrecenben a Kodály Kórusban. Sok éven át aktív tagja, szólamvezetője volt a Hajdúszoboszlói Városi és Pedagógus Énekkarnak. Színjátszó-rendező is volt kultúrcsoportoknál. Szerette a zenét, becsülte a kultúrát, és tevékenyen részt vett a város kulturális életében.

Naplójában így emlékezik vissza gyermekkorára 1991-ben: *„Az irodalom szeretetét már az általános iskola megalapozta. Nagyon jó tanáraim voltak, akik megszerettették velem az olvasást, a verseket. Sok szavalóversenyen vettem részt.”*

1988-tól családjával Budapestre költözött, ahol szintén tanári állásban dolgozott egy budai iskolában. Szakmai tapasztalatával, kreativitásával, gazdag módszertani tárházával példaként szolgált a fiatal pedagógusok számára.

Nyugdíjas évei alatt szabadúszó újságíró volt, megpróbálta a közvélemény figyelmét felkelteni a hagyományok ápolására, az értékek védelmére. Cikkei több fővárosi lapban is megjelentek.

2003. április 23-án hirtelen bekövetkezett halála mélyen megrendítette családját, 66 évesen távozott az élők sorából Budapesten. Utolsó útjára a volt hajdúszoboszlói tanítványai, pedagógus társai is elkísérték a budai Farkasréti temetőbe.

Csizmadia Katalin kolléganője így emlékszik:

„1975-től 1987-ig a Hőgyes Endre Gimnáziumban tanított éneket és magyar fakultációt. Az iskola énekkarával többször szerepelt a sárospataki és gyulai diáknapokon, illetve kórustalálkozókon. A magyar fakultációs órákon újszerű tananyag-feldolgozással próbálkozott (zene, művészet, irodalom kapcsolata). A drezdai testvériskola-kapcsolat munkájába aktívan bekapcsolódott. A kiutazó csoportok kísérőtanára volt és az érkező csoport fogadója. Rendszeresen szervezett klubdélutánokat a tanulóknak szabadidejében, a különböző, irodalommal kapcsolatos megyei és országos pályázatokon is eredményesen indult. Kartársaival igyekezett jó emberi és munkatársi kapcsolatot kialakítani.”

Nagy Balázsné tanárnő így emlékezik:

„Az éneklést, a zene iránti érdeklődést felkeltő tanári munkáján kívül szívesen bekapcsolódott a tanórákon kívüli foglalkozások megszervezésébe és levezetésébe. A nyári szünidőben elkísérte a tanulókat Drezdába, és ott a mezőgazdasági munkákba való részvételüket felügyelte, irányította. A résztvevő tanulók egy hétig dolgoztak, egy hétig kirándultak. Ismerkedtek az NDK nagyvárosaival, mint Drezda, Lipcse, Berlin, Meissen, azok műemlékeivel, kulturális létesítményeivel. A német diákok pedig Hajdúszoboszlón töltöttek két hetet, ilyen programmal. Ebben az áldozatkész munkában mindig lelkesen, eredményesen vett részt. Ez a 25 évig tartó cserekapcsolat csak úgy működhetett, hogy voltak lelkes, önként vállalkozó, a szünidejük egy részét feláldozó nevelők, mint Vadász István. A diákcsere-kapcsolat jelentősége az volt, hogy a szerény jövedelmű családok gyermekei is eljuthattak külföldre. Az érettségi találkozókon a diákok, tanárok kedves emlékként beszélnek ezekről a kirándulásokról. Többen, amikor már dolgozó emberek lettek, társas utazásokon újra felkeresték ezeket a helyszíneket. A német tanárok, diákok pedig szívesen jártak vissza Szoboszlóra a kialakult személyes kapcsolatok és a később egyre bővülő utazási lehetőségek révén.”

Péntek Istvánné Imre Anikó, volt tanítványa és szomszédja:

„Pista bácsiékkal 1971-ben költöztünk be a társasházba, ahol szomszédok voltunk. Igen jó barátság alakult ki közöttünk, mivel ének-zene tanárom is volt. Sokat énekelt, zongorázott, neki köszönhetem, hogy ének-zene tagozatos általános iskolába jártam. Sokat jártam hozzá gyakorolni, mert a zeneiskolában zongorát és furulyát tanultam. Nagyon segítőkész, vidám, jó kedélyű ember volt. Tanár úr a Hőgyes Endre Gimnáziumban éneket tanított a mi osztályunknak. Nagyon szerette a gyerekeket, igyekezett jó közösséget kialakítani. Az iskolai énekkart is ő vezette. Több alkalommal vettünk részt különböző fellépéseken, rendezvényeken, kórustalálkozókon. Neki köszönhetően lettem tagja a Városi és Pedagógus Énekkarnak, ott tanár úr szólamvezető volt. Édesanyámmal együtt jártunk a kórusba, így lehetőségünk volt arra, hogy tanár úr segítségével sokszor 2-3 szólamban gyakoroljunk. Arra emlékszem legszívesebben, amikor *A volgai lánykesergő* című dalt kellett kívülről szolmizálni és énekelni. Komoly segítséget nyújtott az éneklés megszerettetésében. Nagy-nagy szeretettel gondolok rá.”

Forrásmunkák: családi, kartársi, tanítványi visszaemlékezések

Vadász Judit
Érd
Imre Ottóné
Hajdúszoboszló

VÁRADI (VAJSZ) LÁSZLÓ (Hajdúszoboszló, 1939. január 1. – Hajdúszoboszló, 2003. július 26.): tanító, általános iskolai tanár, igazgató.

Hajdúszoboszlón született, egyszerű kisiparoscsaládból származott. Apja, Vajsz Gusztáv szabómester és orgonista kántor, édesanyja, Csépán Etelka háztartásbeli. Édesanyját és lánytestvérét – Etelkát – hamar elvesztette.

Általános iskoláit és a gimnáziumot Hajdúszoboszlón végezte. A debreceni Állami Maróthi György Tanítóképzőben szerzett 1957-ben tanítói oklevelet.

Pályáját fiatal pedagógusként az Újszentmargitához tartozó bagotatanyai iskolában kezdte. Az első fizetéséből gumicsizmát kellett vennie, mert olyan sár volt, hogy másként ott nem lehetett közlekedni. A tanyasi iskola összevont osztálya nagy kihívás volt a számára. Nem riadt vissza az ottani élet nehézségeitől, optimizmusára jellemző volt, hogy a vidéki élet szépségeit vette észre. Hat évig tanított ott, volt igazgató is. 1960-ban magyarosította nevét Vajsz Gusztávról Váradi Lászlóra.

1963-tól 1964-ig a berekböszörményi iskolában tanított.

Ezekben az években ismerte meg Papp Valéria óvónőt, későbbi feleségét. Egy gyermekük született, László, aki hivatásának a katonatiszti pályát választotta. Neki két gyermeke van: Ágnes és Balázs.

1964-ben Váncsodra már együtt kerültek mint férj és feleség, és ott öt évig tevékenykedtek. 1969-ben Elekre, az általános iskolába került, ahol 10 évet tanított. Eleki tanítóskodása alatt – – 1972-ben – a Szegedi Tanárképző Főiskola ének-zene szakát végezte el. Azért esett erre a szakra a választása, mert gyerekkorától kezdve nagyon szerette a zenét. Kezdő tanítóként zenekarban szaxofonozott és tangóharmónikán játszott.

Egyik kedvenc hangszerével

Minden vágya az volt hogy Hajdúszoboszló városában taníthasson, ami végül 1979-ben sikerült neki. A Gönczy Pál Általános Iskolában helyezkedett el, és itt tanított nyugdíjazásáig.

Élethivatása volt a pedagógusi munka és az ének zene tanítása és megszerettetése a gyerekekkel. Szerencséje volt, mert ahol tanított elsősorban ének-zene tanítással bízták meg. Szívesen tanította a gyerekeket citerázni, volt, ahol az iskolában ezt szervezett keretek között tette. Aktívan részt vett a hajdúszoboszlói Pedagógus Énekkarban. A városban nagy sikerrel dalárdát vezetett, ahol az ének mellett a férfiak citeráztak is.

1995-ben ment nyugdíjba. Nyugdíjasként sem szakadt el a zenéléstől, mert hétvégeken a Városházán esküvőkön orgonázott. Egy ilyen alkalom során az orgona mellől ragadta el a hirtelen halál 2003-ban. Úgy halt meg, hogy közben azt tette, amit legjobban szeretett.

A Gönczy Pál Általános Iskola igazgatónője így emlékezik::

„Munkája során önképzéssel és továbbképzéssel igyekezett a legújabb módszerek elsajátítására és azoknak gyakorlatban történő megvalósítá-

sára. Jó szakmai felkészültség és szeretet párosult munkájában. Eredményesen szervezte és vezette a zenei képességfejlesztést. Hosszú időn át a városi zenei munkaközösség vezetője volt. Évekig az iskolai énekkar vezetője. Az ő irányítása alatt a kórus városi és magasabb szintű bemutatók rendszeres és elismert résztvevője volt. Nagy hozzáértéssel vezette a népzenei szakkört is, mely szép színfoltja volt az iskola életének. A város közművelődési életében is aktívan tevékenykedett. A Városi és Pedagógus Énekkarnak 20 évig tagja és szólamvezetője volt. Családi és társadalmi ünnepségeken, valamint a Vörös Lobogó TSZ népzenei csoportjának vezetőjeként sok örömet szerzett nemcsak a város lakosságának, hanem az itt üdülő vendégeknek is. A városi Trianon Társaság elnöke is volt."

Fazekas Sándorné, a népdalkórus szólóénekese felidézi:
„A Vörös Lobogó TSZ énekkara 20 taggal népdalokat, betyárdalokat, hajdúsági és hortobágyi dalokat énekelt. Üdülőkben ismerkedési és búcsúesteken szép perceket szereztünk a vendégeknek. A Tanár Úr nagy szeretettel és hozzáértéssel végezte ezt a munkáját, versenyekre is jártunk a környező falvakba, ahol ezüst fokozatot értünk el (Nádudvar, Konyár, Hajdúszovát)."

Seres Marianna, volt tanítványa:
„Mi voltunk az első osztálya. Négy éven át, 1979-től 1983-ig éneket és történelmet tanított. A gyerekek gyorsan szívükbe zárták, mert kedves, szívélyes emberként, mint egy apa gondoskodott rólunk. Mindannyian szeretettel és tisztelettel gondolunk vissza ezekre az évekre. Hivatásában kiemelt feladatának tartotta az osztályközösség formálását a zenei nevelés segítségével."

Források: család, igazgató, tanítvány és énekkari tagok emlékezései, dokumentumok.

Imre Ottóné
Hajdúszoboszló

DR. VARGA TAMÁS (Kunszentmiklós, 1919. november 3. – Budapest, 1987. november 1.): matematikatanár, matematikus, a matematikatudomány kandidátusa.

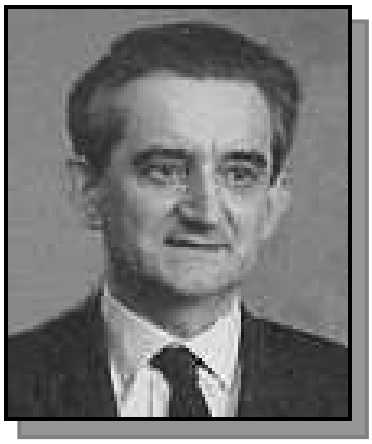

Hétgyermekes család gyermekeként született. Apja, Vargha Tamás református lelkipásztor, anyja, Magay Mária író. Testvérei közül többen is ismert közéleti személyiségek voltak (például Varga Domokos és Vargha Balázs). Ükapja, Szász Károly matematikus, Bolyai János és Bolyai Farkas barátja volt.
Az általános és középiskolát szülőhelyén végezte. Gimnazista korában részt vett a Középiskolai Matematikai és Fizikai Lapok feladatmegoldó pontversenyében. A legjobb feladatmegoldók fényképei között az övét is közölte a lap.
Érettségi után tanulmányait a budapesti Pázmány Péter Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karán folytatta mint matematika-fizika szakos tanárjelölt. Másodéves korában felvették az Eötvös Kollégiumba. Szaktárgyainak elmélyültebb tanulmányozásán kívül itt kitűnő lehetősége nyílt nyelvek tanulására is. Középiskolai (gimnáziumi) tanári oklevelét 1942 márciusában szerezte meg. Ezután – Fejér Lipót akadémikus ajánlására – csereösztöndíjjal másfél évet töltött Pisaban a Scuola Normale Superiorén. Ezután katonai szolgálatra hívták be Désre, majd Marosvásárhelyre került. 1944 őszén tartalékalakulatba osztották be Fertőszentmiklósra. Ottani artózkodása alatt sikerült megszöktetnie két barátját és azok számos ismerősét a Schutzstaffel Bali melletti internálótáborból. Ő maga azonban súlyos beteg lett, kórházba került, majd a menekülő hadikórházzal Ausztriába

telepítették át. Innen – mihelyt tehette – 1945 májusában hazajött és leszerelt.
1945-ben kezdett el dolgozni középiskolai tanárként Kunszentmiklóson, majd Budapesten. 1947-ben a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztériumba helyezték. Itt részt vett tantervek kidolgozásában, és főként igen nagyszámú tankönyvnek a megírásában. 1948-ban a Neveléstudományi Intézetbe került, itt dolgozott feleségével, Binét Ágnessel együtt. 1950-ben az intézményt megszüntették, őt májusban elbocsátották állásából.
Még ugyanebben az esztendőben állást kapott az Újpesti Gimnáziumban. 1951 decemberében tanársegédnek nevezték ki az Eötvös Loránd Tudományegyetem Természettudományi Karának Matematikai Intézetébe. Itt néhány éven belül adjunktussá léptették elő. A Matematikai Intézet tanszékekre bomlása után először az Algebra és Számelméleti Tanszék, majd a Módszertani Munkaközösség keretében fejtette ki tevékenységét.

Vargha Tamás és családja

1951-től az Eötvös Loránd Tudományegyetemen kapcsolódott be elsősorban a matematikatanárok képzésébe.
1955-től kezdve egy osztályban matematikatanítást is vállalt, és ezt hosszú időn át következetesen folytatta. További munkáját elsősorban az általános iskolai matematikaoktatás korszerűsítésére fordította.
1961-ben elkezdhetett egy oktatási kísérletet, az általános iskola új tantervének a kidolgozására.
1962-ben Budapest volt a színhelye az UNESCO szervezésében egy nemzetközi matematikaoktatási szimpóziumnak, amelyen Varga Tamás gondolatai osztatlan elismerésre találtak, ezért őt bízták meg egy belga matematikussal, Willy Servais-vel együtt, hogy szerkesszenek és részben írjanak egy kötetet, amely a tanácskozás eredményeit leszűrő tanulságokat foglalja össze.
1967-től kezdve az Országos Pedagógiai Intézet munkatársa lett, és így első kézből volt módja kísérletének irányítására, további finomítására.
1975-ben a komplex matematikatanítási kísérletével kandidátusi fokozatot szerzett.
Számos hazai és külföldi elismerést kapott, elsősorban az UNESCO tanulmánykötet szerkesztésében és megírásában való részvételéért. Külföldi szakmai lapokban megjelent cikkei figyelmet keltettek, és előadások tartására számos külföldi felkérést kapott.
1967. március 16-i hatállyal az Országos Pedagógiai Intézet Matematikai Tanszékére helyezték át főiskolai docensi besorolásban. Itt később főiskolai tanár lett, majd — az intézet többszöri átszervezése folytán — főelőadóként, intézeti munkatársként, végül főmunkatársként dolgozott. E legutóbbi beosztásából ment nyugállományba 1985-ben.
Szakmai tevékenysége elsősorban az elemi matematikára és a matematikatanítás – főképpen az általános iskolai matematikatanítás – módszertanára irányult, bár jelentek meg dolgozatai a gráfelméletből és az algebrából is. Fő célkitűzése a matematika tananyagának és tanításmódjának korszerűsítése volt, a lehető legnagyobb mértékben figyelembe véve az ilyen irányú, élenjáró nemzetközi kísérletek és kutatások tapasztalatait és eredményeit, de nem mechanikusan átvéve és alkalmazva azokat, hanem megszűrve, kellő kritikával, reálisan számolva az adott hazai lehetőségekkel.
Az 1978-ban felmenő rendszerrel bevezetett általános iskolai matematika tanterv kialakításában kezdeményező és mindvégig szellemi vezető szerepe volt. Ebben a vonatkozásban igen nagyok az érdemei. Ezeket az érdemeket a legfelső állami szervek 1980-ban Állami Díjjal, majd később az Április Negyedike Érdemrenddel ismerték el.
Varga Tamás működésének köre messze túlterjedt hazájának határain. Ezt – szakmai képességein kívül – nagy nyelvtudása is segítette: nem csupán a világnyelveket beszélte, hanem szinte minden jelentősebb európai nyelvből rendelkezett bizonyos ismeretekkel, sőt 65 évesen még japánul is megtanult.
Több nemzetközi, a matematikaoktatás problé-

máival foglalkozó kongresszuson, konferencián és találkozón volt jelen s vett részt tevékenyen azok munkájában. Ezen kívül is sok külföldi meghívást kapott előadások és konzultációk tartására, valamint szemináriumok vezetésére. A meghívások éppúgy érkeztek európai szocialista államokból, mint más európai országokból, de Észak- és Dél-Amerikából, továbbá nemzetközi szervezetektől (pl. az UNESCO-tól) is. Külföldi előadásainak rendkívül jó volt a visszhangja. Ilyen irányú tevékenységével lényegesen hozzájárult a magyar közoktatásügy, azon belül a matematikatanítás külföldi elismertetéséhez.

Számos általános és középiskolai tankönyv szerzője, illetve társszerzője volt. Szakirodalmi tevékenységét az 1980-ig megjelent mintegy 60 könyv és 40 cikk fémjelzi. Publikációs tevékenységét 1980 után is töretlenül folytatta egészen haláláig. Munkái közül talán a *Matematikai logika kezdőknek* c., kétkötetes könyvét tekinthetjük a legsikeresebbnek, amely magyar, német, szlovák, francia, olasz és japán nyelven jelent meg. Fő kutatási területe a logika és a valószínűség-számítás tanítása volt. Ebben a tárgykörben több mint tíz cikke, illetve könyve látott napvilágot különféle nyelveken.

Szakmai-társadalmi tevékenységét a Bolyai János Matematikai Társulatban és a Tudományos Ismeretterjesztő Társulatban, a TIT Szabadegyetemén fejtette ki. A Matematikai Társulat Oktatási Szakosztálya keretében több hazai és nemzetközi szimpózium, konferencia rendezésében vett részt, azokon előadást tartott. Közreműködött a pedagógusok továbbképzésében, részt vett a tanulmányi versenybizottságok munkájában. 1954 decemberében a matematika oktatásában és népszerűsítésében végzett kiemelkedő munkásságának elismeréséül a Bolyai János Matematikai Társulat a Beke Manó Emlékdíj I. fokozatával tüntette ki.

Varga Tamás tagja volt különböző nemzetközi szakmai szervezeteknek, melyekben tisztségeket is betöltött. Csupán példaként említjük, hogy a Comission Internationale pour l'Etude et 1'Amélioration de I'Enseignement des Mathématiques az 1975. évi közgyűlése — távollétében — alelnökké választotta; haláláig tagja volt az Educational Studies Mathematics c., nagy tekintélyű nemzetközi matematikadidaktikai folyóirat szerkesztőbizottságának.

1989 óta minden év november elején rendezi az ELTE Tanárképző Főiskolai Karának Matematika Tanszéke, illetve annak jogutódja az ELTE TTK Matematikatanítási és Módszertani Központ és a Bolyai János Matematika Társulat a Varga Tamás Módszertani Napokat.

Az első Varga Tamás Napot Császár Ákos professzor nyitotta meg, előadásában Varga Tamásról emlékezett meg. Az életrajz és az életmű rövid bemutatásán túl Császár Ákos Varga Tamás matematikájának, matematikatanítási eredményeinek akkor is és ma is érvényes aktualitását elemezte.

A Varga Tamás Módszertani Napok talán legfontosabb jellegzetessége, hogy egyszerre szól a matematikatanítás módszertanának oktatóihoz, kutatóihoz, az összes korosztályt tanító gyakorló matematikatanárokhoz és a matematika tanár szakos hallgatókhoz.

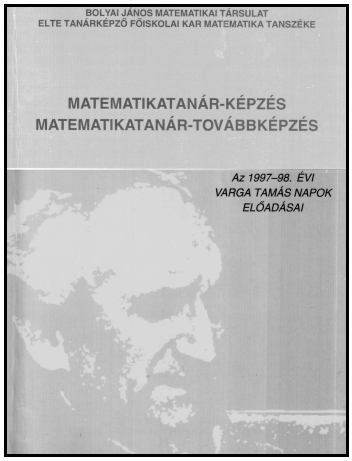

2007 óta a Varga Tamás Módszertani Napokat az Eötvös Tudományos Műhelyek (Eötvös Workshop in Science) keretében szervezi az ELTE TTK Matematikai Intézet Matematikatanítási és Módszertani Központja. A rendezvénysorozat programját mindig úgy állítják össze, hogy a matematikatanítás minél több területét érintsék. Az évek során kialakult a konferenciák hagyományos szerkezete. Az előadásokon kívül gyakorlati foglalkozások, workshopok is gazdagítják a programot és adnak az oktató-munkában közvetlenül felhasználható ismereteket. Az előadók hazai és külföldi neves szaktekintélyek. Közülük többen, mint például T. O'Brien, D. Fielker, W. Zawadowski Varga Tamás munkatársai, barátai és tisztelői voltak, és mások, akik

az ő példájukat is követve később kapcsolódtak be a matematikatanítás megújításáért végzett munkába.

A rendezvénysorozat népszerűsége és egyre növekvő súlya lehetővé tette, hogy szélesítsék a programot. 2001 óta szerveznek angol nyelvű szekciót, amely igen fontos a TDK-munkát végző hallgatók, a módszertani doktoranduszok és a kétnyelvű képzésben résztvevő tanár szakos hallgatók számára. Az angol nyelvű szekció hangulatában is igyekszik hasonlítani a hasonló angol szakmai rendezvényekhez, nemzetközi konferenciákhoz. A szekcióban lehetőséget kapnak fiatal kutatók, doktoranduszok, hogy eredményeiket ismertessék, az angol nyelvű előadások tartását, megértését, az angol nyelvű diszkussziót gyakorolhassák.

A Módszertani Napokon elhangzott előadások jelentős része rendszeresen kötetben is megjelenik, így az érdeklődők rendelkezésére állnak azok szövegei a *Matematika tanárképzés, Matematikatanár-továbbképzés* című kiadványban.

C. Neményi Eszter emlékezése Varga Tamásról (részletek) – Elhangzott a Varga Tamás Módszertani Napokon 2007. november 10-én:

„1967-ben ismertem meg még az ELTE-n. Akkor már csak speciális kollégiumot hirdethetett, és vele kapcsolatban valami »új« módszerről lehetett hallani. Fel sem vettem a tárgyat, de kíváncsiságból elmentem megnézni a Váci utcában rendezett bemutatót. Nem tudtam szabadulni az élménytől! Lehet így is tanítani a matematikát? Hogy minden kisgyerek örömmel dolgozik? Hogy az óra végén nem akarják meghallani a csengetést? És hogy egy-egy feladatnak többféle megoldását látják meg a 9-10 évesek, és sokkal gyorsabban, mint én, a negyedéves matematika szakos egyetemi hallgató?

Azt aztán csak lassan, hosszú idő alatt értettem meg igazán, hogy milyen egységes, átgondolt koncepció alapján jött létre ez a csoda. Hiszen Varga Tamás úgy fogadott minket, hallgatóit, mintha egyenrangú munkatársakkal lenne dolga. Éppúgy együtt gondolkozott velünk, mint a tanítónőkkel. Hetente egy-egy napon részt vettünk a matematikaórákon, aztán az átélt események alapján közösen tervezgettük a következő hét anyagát, feladatait, feladatlapjait, eszközeit. Nem éreztette velünk, azt az óriási fölényt, ami ismereteinek gazdagságát, átgondoltságát, mélységét jellemezte, és módszertani ötlettárának gazdagságából adódott. Szellemi alkotó emberként való elfogadottságunkat igen sokan éltük és élték át később is valódi felszabadulásként. A kötelező és a tilos között megjelent számunkra: tanítók, tanárok számára a „szabad”, a „lehet”, a „kipróbálhatod és dönthetsz” alternatívája is. Ez az elfogadás áradt Varga Tamásból.

Hogy mik voltak a matematika tantervben és a matematikatanítás módszereiben a Tamás által elgondolt újdonságok, ezt valószínűleg ma már igen sok helyen meg lehet tudni. Mégis néhány döntően fontos elemét meg szeretném említeni. Az egyik alapvetése az volt, hogy *egységes a matematika*. És ezt az egységességet a kezdetektől látnia kell a gyerekek fogalmi rendszerét építő pedagógusnak. Nem húzható fel az első néhány évben az épület egyetlen fala az alapoktól a tetőig, hogy aztán később a szintén külön felhúzott más falakkal valahol, valahogy összekapcsoljuk őket. Stabil építmény csak úgy jöhet létre, ha az alapoktól együtt épülnek a falai: együtt, és folytonosan csatlakoztatva, összeépítve azokat. Tehát az első 4 évben nem lehet csak a számtant tanítani, aztán egy kis geometriát, később valamit a függvényekről, majd az algebráról, hanem szinte minden matematikai témát együtt: mindegyiket alapozva, folytonosan továbbépítve és rendszerré összekapcsolva. Ez volt az alapja az úgynevezett spirális tananyag-elrendezésnek.

A tantervi tananyag ilyen épülésének egy másik aspektusa, hogy *kicsi kortól valódi matematikát* kell adnunk a gyerekeknek. Nemcsak arra kötelez ez a gondolat, hogy ne szakítsuk szét a matematika összetartozó ágait. Vagy, hogy sohase tanítsunk olyasmit, amit később módosítani, korrigálni kell. Arra is, hogy *ahogyan tanítunk, amiképpen foglalkozunk a gyerekekkel, az is matematikai legyen*. Tehát utasítások végrehajtása, sokszor ismételt kérdésekre adandó válasz betanulása helyett foglalkozhassanak akár már óvodás korukban is igazi gondolkodást építő problémák megoldásával. Olyanokkal, amelyek érdekesek a számukra. Hogy fejükben az üres mondatok helyett a fogalomtartalmak, s a köztük levő kapcsolatok formálódjanak ki, hosszú időn át való érleléssel. Varga Tamás nem elégedett meg azzal, hogy új módszereket találjon ki. Azzal sem, hogy átgondolt, tanulható tananyagot készítsen elő. *A tananyag, a feldolgozását lehetővé tevő módszerek és a megfelelő tanulói*

taneszközök teljes rendszerét kívánta kialakítani. Tudta, hogy ennek alapja a gyerekek egyéni és a korosztályt jellemző általános tulajdonságainak, adottságainak, képességeinek mély ismerete, formálódásának minél pontosabb nyomon követése.

Módszertani törekvéseinek talán legfőbb jellemzője, hogy a tanulás-tanítás folyamatában módosulnia kellett a szerepeknek. Azt helyezte előtérbe, azt vette alapul, hogy *hogyan képes ismereteket szerezni a gyerek, mivel tudja azokat elmélyíteni és bekapcsolni a folyamatosan formálódó ismeretrendszerébe, hogyan tudja ezeket alkalmazni.* A már régóta általánosan elterjedt, szemléltetésre építő tanításból (ami természetesen már nagy előrelépést jelentett a szavak, mondatok mechanikus memorizáltatásához képest) így térhettünk át *a személyes, cselekvő tapasztalatszerzésből kiinduló tanulásra*.

Minthogy a módszertani kultúra formálása során valóban azt tekintette kiindulópontnak, hogy hogyan tud tanulni a diák, hangsúlyozta **a** *differenciálás fontosságát.* Bemutatta azt az akkor számunkra még meglepő tényt, hogy a „kivételesek vannak többen". Hogy például egy 4. osztályban már csak a tanulóknak mindössze nagyjából negyedrésze van mentálisan 4. osztályos szinten. S ha felelősek vagyunk azért, hogy mindenki előbbre jusson a maga útján, lépcsősorán, akkor szükséges alkalmazkodnunk ehhez a tényhez

Egész életművének mottója: *legyen a matematika mindenkié*. És az, hogy *váljon a matematikatanulás mindenki számára örömszerző, alkotó, fejlesztő tevékenységgé."*

Appel György 2007. október 8-án megalapította a Varga Tamás Emlékdíjat, melyet évenként a Varga Tamás Módszertani Napokon kell kiosztani olyan tanároknak, akik Varga Tamás szelleméhez híven sokat tesznek a magyar matematikatanításért. A díj odaítéléséről a beérkezett javaslatok alapján a Varga Tamás Emlékdíj Bizottság dönt.

Fő művei:

- Népszerű algebra (Budapest, 1954)
- Kis geometria (Budapest, 1956)
- Matematikai logika kezdőknek 1-2. (Budapest, 1960, 1966)
- Teaching School Mathematics (társszerző: Willy Servais, Harmondsworth, Penguin, 1971)
- Játsszunk matematikát! 1- 2. (Budapest, 1972-1973)

A Varga Tamás által vezetett komplex matematikatanítási kísérlet hatására Magyarországon a számtan-mértan széttagolt tanítása matematikatanítássá alakult át. Jobban kívánt építeni a tanuló egyéni gondolkodására, és a tanítótól, tanártól azt várta, hogy a tanuló munkatársának tekintse magát.

Aktív tanári korunkban feleségemmel szinte minden nyáron részt vettünk a Bolyai János Matematikai Társulat nyári vándorgyűlésein. Ezeken alkalmunk volt hallgatni Varga Tamás élményt nyújtó előadásait, s megtapasztalni közvetlen, kollegiális egyéniségét.

Koncepciója a világ egyre több országában válik természetessé a matematikatanítás gyakorlatában. Hazánkban a matematikatanítás valamennyi szintjén – az óvodától az egyetemig – érezni lehet Varga Tamás gondolkodásának hatását.

Élete utolsó napjaiban írt gondolatai a matematika jelentőségéről szólnak. Alapkérdése: közkinccsé válhat-e, válik-e a matematika? Merthogy most nem az. Sokan azonban úgy véljük szerte a világban, hogy azzá válhat, és azon dolgozunk – megosztva ötleteinket, pozitív és negatív tapasztalatainkat –, hogy váljon is, mihamarabb.

Nem mindegy, hogy Magyarországon hogyan álljuk a versenyt, hiszen annyi mindenben lemaradtunk.

A matematika az emberi szellem szabad alkotása. Híd a „két kultúra" között. Tele van játékossággal, esztétikummal: művészet is.

Nem lehet kétség az utóbbi évtizedek egyik nagy felismerése felől: a matematika iránti fogékonyságot a leghatékonyabban az iskoláskor kezdetén lehet kialakítani.

Az alsós matematika sohasem lehet többé csak számtan. Az alsó négy osztályra koncentrált számtan a kötelező négy elemi idejéből maradt ránk.

Sok negatív és nem kevés pozitív tapasztalat után kezd összeállni az új, a maradandó értékeket megmentő, a kor követelményeivel és a gyermeki gondolkodás fejlődésével is összhangban levő iskolai matematika. Kialakításában Varga Tamás érdemei elévülhetetlenek, Magyarországot ezért is az élvonalban tartják számon.

Szerinte új dolgokat a matematikában nem szabad kötelezővé tenni. Többre megyünk az elterjesztés stratégiájával.
Jófelé haladunk-e a matematika tanításában? Teszi fel a kérdést. Válasza: *távolra nézve biztosan, de kerülőkre számítanunk kell…*
Elismerései, kitüntetései
- Beke Manó-díj (1954)
- Szocialista Munkáért érdemérem (1955)
- Miniszteri dicséret (1972)
- Kiváló Munkáért-díj (1977)
- Állami Díj (1980)

Források:
Köznevelés, Pedagógiai Szemle, A matematika tanítása c. folyóiratok; Varga Tamás Napok előadásai; Hódi Endre emlékezése. Pedagógiai Szemle, 1988/1; személyes emlékképek.

Ungvári János
Debrecen

VERMES LÁSZLÓ (Debrecen, 1919. november 20. – Miskolc, 1996. október 15.): testnevelő tanár.

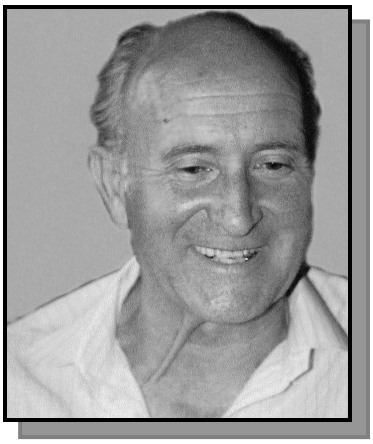

Édesapja, Vermes Lajos kereskedősegéd volt, édesanyja, Nagy Mária háztartásbeli és bedolgozó varrónő. A család meglehetősen szerény, sőt nagyrészt szegényes körülmények között élt. Két nővére csak a polgárit végezhette el.
Középiskolába a debreceni Református Gimnáziumba járt, 1938-ban érettségizett. Középiskolai tanulmányai alatt nagyon érdekelte és le is foglalta a sportolás, melyet az iskolai sportkörben kezdett el. A Debreceni Torna Egyletnek 1932-ben lett tagja, ahol egy életre eljegyezte magát a tornasporttal. Mint tornász nagy népszerűségnek örvendett iskolaszerte. Különösen nagy sikere volt a felsős években rendszeresen megtartott év végi testnevelési ünnepélyeknek és az azokon bemutatott korlát-paródiájának.
Már nyolcadikos korában ifjúsági elnöknek választották az 1937. szeptember 20-án 236 taggal megalakult Tisza István Sportkörnek.
Ifjúsági válogatottként számos dicsőséget szerzett iskoláinak, klubjainak.
Húsz évig volt aktív sportoló. Tagja volt a magyar tornász válogatott keretnek. Mint szertornász több országos és főiskolai bajnokságot nyert.
Többek között 1937-ben a KISOK országos bajnokságán a debreceni Református Gimnázium csapata 3. helyen végzett. A Keleti Kerületi Ifjúsági Bajnokságon 1938-ban 3. helyezést ért el.
Főiskolai hallgatóként a DEAC színeit képviselte igen eredményesen: 1942-ben a Főiskolai Tornászbajnokság összetett egyéni győztese lett. Bár felfelé ívelő szertornász pályafutását az 1944-es események kettétörték, továbbra is hű maradt sportágához.
Érettségi után a Testnevelési Főiskolán szeretett volna továbbtanulni, de szülei anyagi helyzete ezt nem tette lehetővé. Több mint egy évig állás nélkül volt, kényszerből beállt édesapjának segédkezni. A tudományegyetem jogi karára 1939-ben iratkozott be, ahol 1945-ben kapott végbizonyítványt.
1943-ban be kellett vonulnia katonai szolgálatra a debreceni VI. gépkocsizó osztályhoz, így tanulmányait nem fejezhette be. 1944-ben az egész alakulatot kivitték Németországba. Innen 1945-ben tért haza. Szerencsére harcban nem vett részt.
Időközben megnősült. 1944. november 25-én kötött házasságot Galaczy Katalin tanítónővel, aki később testnevelő tanári diplomát szerzett, szakfelügyelő lett, és szintén a torna szerelmese volt.
A háborús események következtében a család minden ingósága elpusztult, lakásukat bombatalálat érte. Állása nem volt. Egy ideig építkezéseknél dolgozott segédmunkásként. 1946-ban a Városi Tanácsnál, majd 1947-ben az SZTK-nál kapott állást mint tisztviselő.

Testnevelőként első kinevezését 1951 szeptemberében kapta a debreceni 109. sz. Szakmunkásképző Intézethez. A tanítás mellett a Torna Társadalmi Sportszövetség elnökeként sokat tett a város sportéletének újjászervezéséért.
Közben megszületett két leánygyermeke, akik szintén a pedagógus pályát választották, általános iskolai tanárok lettek. Katalin testnevelő, Marianna rajzszakos.
A SZOT 1953. évi országos férfi egyéni felnőtt tornászbajnokság szerenkénti döntőjén elért eredményei: nyújtó és lóugrás harmadik, talaj első helyezés.
A Testnevelési Főiskola levelező tagozatára 1953-ban iratkozott be. A Füvészkert utcai Általános Iskolához nevezték ki testnevelési szaktanítónak.
1958-ban szerzett középiskolai tanári diplomát, amivel beteljesült diákkori álma, eredeti életcélja. Kinevezték a debreceni KLTE Gyakorló Gimnáziumába, ahol 1966-ig tanított. Tornából szakoktatói, atlétikából segédedzői képesítést is szerzett.
Munkája mellett a város és a megye tornasportjának fellendítésén fáradozott. Sokféle, nagyszabású sportbemutatót, ünnepélyt, Országos Sport Napok rendezvényt szervezett, vezetett.
Torna szakedzőként is elismerésre méltó munkát végzett a DVSC, a Honvéd, a Postás sportegyesületekben. Sokirányú tevékenységéért számtalan elismerésben részesült.
A második házasságát 1965-ben kötötte volt tanítványával, Bégány (Endrődi) Györgyivel. Egy fiuk született, aki az ELTE bölcsészkarán szerzett diplomát.
1966-ban saját kérésére áthelyezték a polgári gimnáziumba. 1971-ben ugyancsak saját kérésére kinevezést nyert a hajdúnánási 125. sz. Ipari Szakmunkásképző Intézethez. Időközben Polgárra költözött, majd munkásságát Miskolcon a Kossuth Lajos Gimnázium és Óvónőképző Iskolában folytatta. Innen ment nyugdíjba 64 éves korában.
Aktív szereplője volt a város és a megye sportéletének. A Borsod-Abaúj-Zemplén megyei Torna Szövetség elnökhelyettesi tisztségét nagy odaadással végezte nyugdíjas éveiben is.
Szerény, víg kedélyű és fantasztikus humorral megáldott egyéniség volt. Kiváló sportpedagógiai érzékkel rendelkezett. Számos tanulónak kedvenc Laci bácsija volt.

Dr. Mohácsi Sándor, volt tanítványa, aki követte őt edzői és a testnevelői pályán, így jellemezte Vermes Lászlót:
„Az életút száraz tényeit megismerve, felvetődik a kérdés, milyen ember volt Vermes László? Induljunk ki abból, hogy ő az ismerősök, a barátok körében a »Meske« (»Vermeske«) volt.
Minden ragadványnévnek valamilyen egyedi tulajdonság az indukálója. A ragadványnevek, becenevek eredhetnek egy személy iránti megvetésből, dühből és sok másféle negatív érzésből. Ugyanakkor egy ember iránti szeretetből is, mert tömören kifejeznek egy szeretetre méltó tulajdonságot, esetünkben az örök fiatal tulajdonságát. »Meske« szemében mindig ott csillogott valamilyen gyermeki huncutságra való hajlandóság az élet fonákságainak felfedezésére, az értelmetlen ítéleteknek, gondolatoknak a vicc tömörségével való kifejező képessége. Az ő humora soha sem volt bántó, intellektuális humor volt. A társaságban, általában ő volt a »Szóvivő«. Ő volt az, aki »klakkban, frakkban, csokornyakkendőben« be tudta mutatni a kézenállás valamennyi humoros formáját: de ő volt az, aki a kézenállás veszélyes módjára is képes volt.
Nem sok tornász képes a torna elemei komikus ellentétének, a paródiájának megvalósítására. A korláton végezhető mozdulatok karikírozásával olyan sikeres volt, hogy egy-egy tornabemutatón túlszárnyalta az 1950-es évek Európa- és világklasszis debreceni tornászok – Mogyorósi Klencs János, Tóth Lajos olimpikonok tornagyakorlatának – közönségsikerét.
Túl a 70. évemen már bizonyára soha nem fogom megtudni, mikor és kitől tudta meg, hogy kedvenc ételem a lebbencsleves. A tizennyolcadik születésnapomon, 1955-ben, mivel »nagykorúvá váltam« egy termosz lebbencslevessel ajándékozott meg.
Az alábbi is 1955-ös történet. Tudta, hogy nehéz anyagi körülmények között élő gyerek vagyok. Az országos ifjúsági első osztályú bajnokságon való sikeres szereplésem után, a kevéske tanári fizetéséből, Ő vette meg életem első új cipőjét Budapesten a Váci utcában.”
Általános iskolai tanítványa, az újságíró *Gőz József*, így emlékszik vissza testnevelőjére:
„Új testnevelőt kaptunk a nyolcadik osztályban az 1955/56-os tanévben. Első dolga volt, hogy felmérte a gyerekek tudását, ami addigi testne-

velőinknek nem volt a szokása. A felmérésen a rövidtávfutás távja egyenlő volt az iskolaudvar hosszával, a távolugrásra pedig ugyanott, az alig felásott ugrómederben került sor. Az eredmények áttekintése után Vermes Laci bácsi megszólalt: Na, akkor te, meg te, meg az a kis szemüveges holnap délután jöjjetek ki a DEAC pályára, atlétikai edzésre.

Az a kis szemüveges én voltam. Tanár urunknak viszont nem kellett szemüveg, hogy felismerje: több telik ki tőlem, mint azt addig 3-as, legföljebb 4-es osztályzatokkal honoráló tornatanárok gondolták. (Vagy csak akkor indultam a hatalmas energiákat felszabadító serdülőkornak? Nem tudom. De hogy jó szeme volt, bizonyítja, hogy tíz év múlva megyei csúccsal, első osztályú eredménnyel nyertem meg Hajdú-Bihar megye tízpróba bajnokságát a legnehezebb atlétikai számban…)

Aztán kimentünk a DEAC-pályára, de akkor már csak néhány edzést lehetett megtartani szabadtéren, késő ősz volt, a pályaversenyek lezajlottak. Mi, az osztály atlétikai reménységei tornaterembe szorultunk. Az egyik edzés előtt az előttünk gyakorlatozó hetedikesek ottfelejtették a magasugró állványt, amely mögött egy lószőr töltetű matrac volt hivatva az esések súlyát felfogni. (A mai olvasó kedvéért: az akkori magasugró technikák nem igényeltek habszivacsot, lábra, vagy két kézre és lábra érkeztünk, nem pedig a hátunkra, mint Fossbury által kitalált élvonalbeli technika esetében.)

Más sem kellett a nyolcadikos süvölvényeknek! Elkezdtünk magasat ugrálni. Öt centiként növeltük a magasságot, végül eljutottunk a 135 centiméterhez, amit csak én ugrottam át. A mai szemmel nem valami nagy magasságot a legprimitívebb, úgynevezett átlépő technikával ugrottam, akár a többiek. Ez abból állt, hogy oldalról nekifutottunk, s előbb a lendítő majd az ugró lábunkat is átvittük a lécen.

Ezután lépett a terembe Laci bácsi. Azonnal észrevette, hogy a léc magasabban áll, mint ahogyan korábban hagyták.

Ki ugrotta ezt át? – kérdezte. Választ egy darabig nem kapott, mindenki félt, hiszen szigorúan tilos volt a sportszerek használata, ha nem volt jelen a tanár. Aztán a várható büntetés miatt kissé félénken felemeltem a kezemet: Én.

Fiam – mondta Laci bácsi – te vagy az iskola legjobb magasugrója. Jövőre indulsz az általános iskolai bajnokságokon.

Úgy is lett. A szorgalmas téli gyakorlások után áprilisban előbb a városi – akkor úttörő bajnokságnak titulált – versenyt. 145 centiméterrel én nyertem meg. Az idő rövidsége miatt jobb technikát nem tanultam meg, szintén átlépő technikával.

Egy hét múlva jött a megyei bajnokság, amelyen hárman ugrottunk 145-öt, de a 150-nel egyikünk sem bírt. Ekkor a versenybíróság 147,5 centire tette vissza a lécet, amelyet csak én ugrottam át. Megyei bajnok lettem!

Mindez mutatja, hogy Laci bácsi mennyire odafigyelt a gyerekekre, még egy számára idegen sportágban is. Ő ugyanis alapvetően tornász volt. Gyakran csodáltuk meg, amikor számolatlanul végezte a korláton a saslengést, nemcsak előre, hanem hátra is. Vagy kapta magát és kézállásba lendült, ugyancsak a korláton.

Nyolcadikosok lévén már nem sokáig élvezhettük társaságát, de még akkor is volt gondja ránk, amikor tudta, a következő dicsőséget már nem neki szerezzük. A verseny után a lelkemre kötötte: menj ki a stadionba, keresd meg a Honvédban Ernő bácsit, és mondd meg neki: szeretnéd, ha ő lenne az edződ. (Ő és az ötvenes évek olimpikonja, Kiss Ernő nagyon jó barátok voltak, annak ellenére, hogy természetük alapjaiban különbözött.)”

Bizonyára még nagyon sok tanítvány, sportbarát tudna hozzátenni méltató sorokat kedvenc tanára jellemzéséhez. Példát mutatott ő ifjaknak, időseknek sportos életvitelről, munkabírásról.

A kiváló sportember 1996. október 15-én bekövetkezett halálával sokat veszített a sporttársadalom, amiről a Borsod megyei Hírlap is megemlékezett:

„77 éves korában elhunyt Vermes László, a Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Tornaszövetség elnökhelyettese. Laci bácsi, aki haláláig hittel és elkötelezettséggel végezte munkáját, még idősebb korában is rendszeresen sportolt, példát mutatva ezzel a fiatalabb generációnak. Várhegyi Krisztinával – a megyei tornaszövetség elnökével – együtt hívták életre a már hagyományossá vált Borsodi Tornafesztivált, amely új színfoltja lett a miskolci sportéletnek.

A Debreceni TE egykori aktív versenyzőjének holttestét a »cívisvárosban« helyezték végső nyugalomra…”

Kiss Erzsébet
Debrecen

VÉSZI JÁNOS (Budapest, 1927. – Budapest, 2003.): középiskolai tanár, újságíró, művelődéskutató.

A fordulatos értelmiségi életút, amely sorsát jellemzi, a XX. század közepén-második felében idehaza bizonyosan nem egyedülálló.
1945 és 1950 között – részben párhuzamos feladatként – ellátja az Asszonyok Lapja kiadóhivatali igazgatói teendőit, tanár a Magyar Honvédelmi Szövetség Központi Iskolájában, előadó a Műegyetem Társadalomtudományi Tanszékén és a Népművelési Akadémián. 1950-től 1953-ig a Népművelési Híradó szerkesztője, 1953-tól 1954-ig a Népművelés című lap főszerkesztője, majd a Magyar Nemzet főmunkatársa. Miután kizárják a Magyar Dolgozók Pártjából, újságírói pályája megszakad, s tudományos kutatóként az Országos Széchenyi Könyvtárban helyezkedik el. 1956-ban a Könyvtár Nemzeti Bizottságának tagjává választják, a forradalom idején egyik szerkesztője a Magyar Nemzetnek és az Igazságnak, beválasztják a Magyar Újságírók Szövetsége elnökségébe. 1957-ben kizárják az Újságíró Szövetségből, elbocsátják az Országos Széchenyi Könyvtárból, fizikai munkás lesz.
1962-től műhelyoktató, majd tanár a budapesti Árpád Gimnáziumban. 1973-tól 1979-ig a Népművelési Intézet osztályvezetője.
1979-től 1987-ig, nyugdíjazásáig a Művelődési Minisztérium Vezető és Továbbképző Intézetének ügyvezető igazgatója.
Nyugdíjba vonulása után az Országos Pedagógiai Intézet tudományos tanácsadójaként az általános művelődési központok pedagógiai és művelődéselméleti problémáival foglalkozik. Ez időben, 1975 és 1980 között, az általános művelődési központok szervezését előmozdító, az illetékes minisztériumok együttműködését segítő Tárcaközi Bizottság titkára, majd az Általános Művelődési Központok Koordinációs Bizottságának elnöke.

A Nagy Imre Emlékház előtt
Vészi János (jobbról) fogadja a látogatókat

Az emléktáblán olvasható:

„EZ A HÁZ
A MAGYAR TÖRTÉNELEM RÉSZE
1949. NOVEMBER 2-TŐL 1956. NOVEMBER 4-IG
ITT ÉLT ÉS DOLGOZOTT
NAGY IMRE
AZ 1956-OS / FORRADALOM ÉS SZABADSÁGHARC
MINISZTERELNÖKE”

1989-ben az Újságíró Szövetség rehabilitálja, ügyvezető elnöke lesz a Nagy Imre Alapítványnak és felelős szerkesztője az 1990-ben újjáéledt Igazságnak. A lap megszűnte után, 1995-ig a fővárosi III. kerületi Polgármesteri Hivatal Oktatási és Kulturális Ügyosztály osztályvezetője. Ezt követően, haláláig, a Nagy Imre Társaság alelnöke, a Magyar Tudományos Akadémia Nagy Imre Háza igazgatótanácsának elnöke, a Magyar Újságírók Szövetsége Etikai Bizottsá-

gának elnöke, a Szövetség elnökségének örökös tagja.

Ezt a változatos pályaívet Vészi János korábbi tanári és későbbi tanügy-igazgatási munkásságán túl, kiemelkedően az új intézménytípus, az általános művelődési központ (ÁMK) – korábbi bürokratikus nevén az ún. „többfunkciójú, komplex nevelési-művelődési intézmény” – kapcsolja az óvodához, az iskolához, a pedagógiához.

Valamikor az 1960-as évek végétől számíthatóan, neves építészek egy csoportja (Szrogh György, Kiss István és mindenekelőtt Jeney Lajos) építészeti megfontolásokból és európai példák alapján sürgette a többféle oktatási és egyben többféle művelődési feladatot ellátó intézmények felépítését. Nemcsak olyan építészeti programot hirdettek, amely nem különkülön építi fel a korszerű óvoda- és iskolaépületet és a korszerű művelődési központ épületét, hanem együttesükkel építészeti megoldásokat adtak a településfejlesztési programok számára. (Kiszámítva azt is, hogy a „többfunkciójú, komplex nevelési-művelődési intézmény” felépítése, fenntartása és működtetése az olcsóbb megoldás.) Csatlakoztak hozzájuk azok a közművelődési reformerek, akik a túlságosan megmerevedett és csökkenő hatékonyságú közművelődési intézményrendszer átalakításának lehetséges útját keresve, az építészeti törekvésekben felismerték a közművelődési intézmények „tágításának”, differenciált és többdimenziójú működtetetésének lehetőségét.

A pedagógiai-andragógiai reformgondolkodás is perspektívát látott az építészeti és a közművelődési megfontolásokban. Kiutat a magyar oktatásügy hagyományosan „porosz utas” fejlődési-fejlesztési determinációinak szorításából. Mégpedig úgy, hogy az intézményi komplexitás segítéségével sikerül felbontani a nevelés-képzés intézményeinek hagyományosan zárt, és zártságában az eleven élettől túlzottan eltávolodó, kultúraközvetítő pedagógiáját, andragógiáját.

Átfogó tekintetű művelődéskutatóként ezt a három forrást Vészi János fogta össze egységes elméletté azzal az alfa-koncepcióval, amely kialakuló részleteivel a kezdetektől inspirálója, alakítója és résztvevője volt az 1970-es években már szellemi és gyakorlati mozgalommá kibontakozó, intézményeket alapító reformtörekvéseknek. Munkásságának dokumentumai 1973-tól folyamatosan láttak napvilágot, míg – némi politikai ellenállást és konzervatív szakmai gáncsot leküzdve – 1980-ban, összefoglaló műve, az *Alfa születik* is megjelent. (Alcíme: *A közoktatás és a közművelődés egysége*.) Maga a főcím, az „alfa” sci-fi-t idéz, de algebrai megoldást is, „ahol nem téma az ismeretlen megjelölése”. E két reminiszcencia egyszerre utal az elképzelhető és reménylett, valamint a kiszámíthatóan lehetséges jövőre.

Az általános művelődési központ, mint többfunkciójú, komplex nevelési-művelődési intézmény, a maga egybefoglalt, szervezeti keretei között, óvodai, iskolai, közművelődési feladatokat, továbbá formális és nem-formális felnőtt-oktatási-felnőttképzési feladatokat teljesít. Ekként nevelési, oktatási-képzési centrum is, könyvtár is, művelődési ház is, testnevelési és sportlétesítmény is, szabadidőközpont, sőt „vendéglátó-ipari egység”, játszótér, klub is. Ilyen az összevonás alapsémája. És el van rejtve benne a jövőnek szóló, egyfajta iskolamodell, valamint a jövőnek szóló, egyfajta közművelődési intézménymodell, persze úgy, mint szervezettségük és tevékenységük közös keretbe foglalt integrációja. A pedagógiai és a közművelődési alapeszme ugyanis a nevelési-képzési-művelődési, avagy az óvodai, az iskolai, az óvodán és iskolán kívüli művelődés-nevelés minél teljesebb és minél szervesebb integrációja. Ahogyan Vészi fogalmazta: „a bonyolult modernizációban szerencsétlenül széjjelszabdalt” művelődési-nevelési folyamatok egységének újraalkotása.

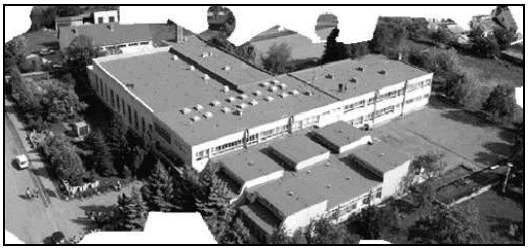

Földes nagyközség Általános Művelődési Központja

Az *Alfa születik* egyrészt erről szól. 1970-es és az 1980-as évtizedben, az általános művelődési központok szerevezését előmozdító Tárcaközi Bizottság titkáraként, majd az Általános Művelődési Központok Koordinációs Bizottságának

elnökeként, Vészi János az intézményi (tehát szervezeti-igazgatási) egység keretei között a pedagógiai és a közművelődési tennivalók integrációjához segített gyakorlati megoldásokat találni. Természetesen az aktuális feltételek között, de következetesen az integráció jövőjére figyelve.

Vészi könyve másrészt az önmagát szervező helyi társadalmakról szól. Nem hagy kétséget afelől, hogy az általános művelődési központok helyi működési integrációjának alkalmas és érvényes, valódi közegét az autonóm helyi közösségek adhatják. Amellett érvel, hogy a helyi közösségek társadalmi életének, s ebbe ágyazva, nevelési, oktatási, művelődési igényeinek, szükségleteinek feltárása és rendezése nem oldható meg fentről jövő, központi iniciatívákkal és többé-kevésbé uniformizált, központi sémák alkalmazásával, de még a helyi (bár választott) közigazgatási hatalom alárendeltségében sem. A valódi integráció – a tervezéstől a megvalósításig – olyan működést kíván, amely helyi környezetben, a résztvevők által alakul ki. Ilyenképpen a legjobb az lenne, ha az általános művelődési központokat nem az állam, és nem is a helyi közigazgatási hatalom tartaná fent és dirigálná. A legjobb az lenne, ha a helyi közösségben működő társadalmi szervezetek és kisközösségek, illetve az ott működő gazdálkodó intézmények lehetnének a fenntartók, általuk, valamint a nevelési-képzési-művelődési folyamatokban résztvevők által közvetlenül választott vezető testületek, vezetők kezébe kerülhetne az általános művelődési központok igazgatása is. Így valósíthatnák meg a helyi közösségek szuverén kulturális életének önszervezését, önigazgatását.

Vészi nem utópiát írt, hanem innovációt.

Pontosan megtervezte az általános művelődési központok fejlődési fokozatait, és megállapította elérésük feltételeit.

Kialakulásuk kezdeti stádiumaiban azonban már beledolgozta azokat az irányokat, amelyek későbbi, teljes szuverenitásuk felé mutatnak. De – mint tapasztalhattuk – még így is, a jövő modelljeként pedig még inkább, a mozgalomként is terebélyesedő ÁMK-innováció, a szaporodó intézmények, idegen testként erős immunreakciót váltottak ki az 1970-es és az 1980-as évek hatalmi, ideológiai, politikai és intézményi, – még inkább gazdasági rendjéből. És (tapasztalhatjuk) immunreakciót váltanak ki ezután is. Nincs értelme tagadni, hogy az általános művelődési központok Vészi-féle perspektívája 1989 óta sem illeszkedik a korszak (az *Alfa születik* körülményei óta gyökeresen megváltozott) hatalmi, ideológiai, politikai és intézményi, még inkább gazdasági rendjébe.

Erre, a magát makacsul fenntartó, már-már történelmi diszkrepanciára Vészi „titka” szolgál némi magyarázatul. Észre kell vennünk, hogy a Vészi által tervezett perspektívában az általános művelődési központok a közvetlen népképviseleti demokrácia nevelési, oktatási (képzési), művelődési intézményei. Ilyenképpen az 1970-es, 1980-as években általuk kiváltott immunreakció magától érthető volt. És magától érthető maradt 1989 után is. Bár nem feledhetjük, hogy a közvetlen népképviseleti demokrácia 1956 egyik eszmei vonulata volt, a gyakorlatban is megvalósuló, rövid életű, hatalmi, politikai szervezetekkel.

Vészi János életútjában és életművében 1956 a legfőbb igazodási pont. Hozzá igazodnak az általános művelődési központok tervei is.

Csoma Gyula
Budapest

Amit az iskolában tanultunk,
annak legnagyobb részét elfelejtjük,
de a hatás, amelyet egy jó oktatási rendszer
szellemi tehetségeinkre gyakorol, megmarad.
(Eötvös József)

Zs

ZSOLDOS ISTVÁN (Kisújszállás, 1913. november 6. – Kisújszállás, 2003. március 26.): református lelkész, középiskolai tanár, helytörténeti kutató.

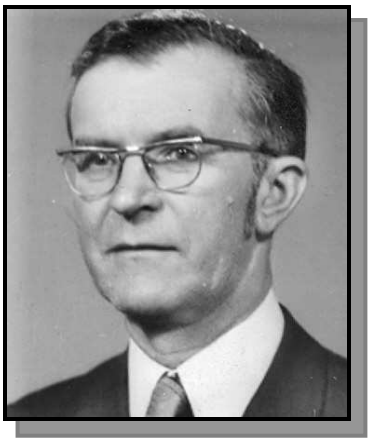

Egyszerű, tisztes, hatgyermekes (három fiú, három lány) parasztcsaládban második gyerekként, elsőszülött fiúként látta meg a napvilágot 1913-ban Kisújszálláson. Édesapja: Zsoldos István, kisbirtokos, édesanyja: Márta Eszter, háztartásbeli.

A gyerekeknek igen korán részt kellett venni a paraszti munkákban és a házimunkában, mivel édesanyjuk 1924-ben meghalt. A legkisebb leány még csak 2 éves volt. De édesapjuk istenfélő, becsületes, dolgos életét látva, szeretetben, jó nevelésben, nagy összetartásban, tisztes helytállásban nőttek fel, s mindez elkísérte őket egész életükben.

„Földi ember kevéssel beéri, / Vágyait, ha rövidebbre méri” – ez az Arany-idézet volt nagyapánknak kedvenc szemléletformáló mondása.

Édesapám a szülővárosában járt elemi iskolába, majd itt is érettségizett a Református Horthy Miklós Gimnáziumban, 1932-ben.

A paraszti családokban értelmiséggé válni nemigen lehetett ebben az időben. A kunsági parasztcsaládokban, még ha kevés földjük volt is, a gyerekeknek – főleg a fiúknak – a gazdálkodást kellett folytatniuk. A taníttatás költségeit nem tudták előteremteni. Hogy édesapám mégis tovább tanulhatott, két tényezőnek köszönhette. Egyrészt anyai nagybátyjának, dr. D. Szabó Móricz tábori orvosnak, aki gyermektelen lévén, pártfogásba vette a legidősebb fiút, aki jó eszű, élénk felfogású volt. Bár a két öccse is hasonló képességekkel rendelkezett, csak ők jobban bírták a fizikai munkát. Hogy ők nem tanulhattak, emiatt édesapánk sokszor érzett lelkiismeret-furdalást. És már említettem a másik tényezőt: a paraszti munkában gyengébb állóképessége miatt kevésbé vették hasznát, mint a testvéreinek. „Mindig megszuszogósodtam, mikor csutkatöveket kellett szedni”– vallotta.

„Így – vézna, ügyetlen testi dolgokra,
Adtam fejem a bölcs tudományokra.”

Arany János sorai akár édesapámról is szólhatnának.

Saját pályaválasztásáról maga azt mondta, szívesen lett volna orvos, mint a nagybátyja, de a teológia elvégzéséhez volt elegendő a pártfogó és a család anyagi ereje. 1932-től 1936-ig a

Debreceni Református Teológián végezte tanulmányait. Lelkészi vizsgáit 1936-ban és 1938-ban tette le. Közben a németországi Bethelben (1935-ben) és a svájci Baselben (1936-37-ben) ösztöndíjasként tanult.

Hazajőve szeretett szülővárosában segédlelkészként szolgált 1937-től 1940-ig, majd tanyagondozó lelkész lett 1946 végéig. A háború megváltoztatta pályáját, mivel lelkészként nem szolgálhatott, 1944-től óraadó tanárként tanított az ősi alma materben, közben a debreceni Tisza István Tudományegyetemen történelem-földrajz szakos diplomát szerzett. 1946-tól már végleges tanári állásban dolgozott a gimnáziumban több mint 30 éven át.

1944-ben feleségül vette egy helybeli földbirtokos, Pólya Gyula lányát, Gizellát. Következő évben megszülettem én, Emese, 1946-ban Zsolt öcsém, 1949-ben Zoltán.

Szerény körülmények között, de nyugodt, kiegyensúlyozott családi légkörben éltünk, édesanyánk szorgalmas, rendszerető, otthonteremtő munkájával biztos háttér volt számunkra, míg édesapánknak a mentális képességeink, a kötelesség- és tisztelettudatunk fejlesztése, az olvasás megszerettetése köszönhető. A következetesség, az erkölcsi tartás, az alkalmazkodó és jó kapcsolatteremtő készség az ő jó példáján keresztül hatott ránk.

„Zsoldos István a Móricz Zsigmond Gimnázium meghatározó egyénisége volt. Nagy szakmai és pedagógiai felkészültséggel igyekezett formálni a rábízott tanulók lelkét, jellemét, tudását. A tanítási órákon túl a gimnáziumban folyó sokszínű életnek is mindenben cselekvő résztvevője volt értekezletek, rendezvények, ünnepségek, továbbképzések, kirándulások, testvériskolai kapcsolatok kialakítása során. Volt osztályfőnöki és történelemtanári munkaközösség-vezető, mellékállásban kollégiumi nevelő, néprajzi szakkörvezető, Az itteni gyűjtőmunka alapozta meg a város helytörténeti-néprajzi múzeumát” – írta *dr. Kiss Kálmánné*, a gimnázium volt igazgatója búcsúbeszédében a Kisújszállási Nagykun Kalendárium 2004-es számában.

Utolsó osztályának egyik tanítványa, *Kiss Ilona*, aki magyar-orosz szakos tanár lett, így emlékezik vissza édesapámra:

„1970 szeptemberében kezdtem el a kisújszállási Móricz Zsigmond Gimnáziumot. Zsoldos tanár úr lett az osztályfőnökünk. Az előző kimenő osztályától legendákat hallottunk róla: közvetlenségéről, arról, hogy milyen sokat törődik tanítványaival, mennyi mindent elnéz nekik, ha cserébe komolyságot, kitartó munkát kap. És a legendák beigazolódtak. Az ő személyisége egész középiskolás korunkat, többünknek további életpályáját is meghatározta. A tudás és az emberi tartás átadása volt a legfőbb titka egyéniségének. Történelmet, földrajzot, műalkotások elemzése tantárgyat (korábban művészettörténet) és világnézetünk alapjait tanította. De hallottuk, hogy amikor szükség volt rá, még ábrázoló geometriát is oktatott. Nagyon szerettük, amikor a tananyagon kívül csak mesélt, beszélt az élet dolgairól, a világról úgy, mint a vele egyenrangúakkal. Kérdezhettünk bármit, nem tért ki a válasz elől. Az ő elbeszéléseiben nem volt semmiféle ideológia, semmiféle propaganda. Iskolán, órákon kívül is sok időt töltöttünk együtt. Erre az időszakra esik a néprajzi-helytörténeti kutatásainak legtermékenyebb szakasza. Vezetésével korábbi diákjai, kollégái összegyűjtötték Kisújszállás tárgykultúrájának legjellegzetesebb emlékeit, s éppen akkor indult a helyi Néprajzi Kiállítóterem kialakítása az egykori Morgó kocsma (később Morgó iskola) épületében (1971-ben). Fontos volt számára az általa vezetett helytörténeti kör munkája is. Minden évben pályázatok írására, önálló kutató-, gyűjtőmunkára vette rá diákjait (köztük engem is), s mi rendre előkelő helyezéseket értünk el a megyei vagy országos megmérettetéseken. Örültünk, amikor ő kísért bennünket az építőtáborokba, mezőgazdasági munkákra, tanulmányi kirándulásokra, kulturális seregszemlékre vagy az osztályunk kamarakórusával tett koncertkirándulásokra. Mindig vidám hangulatot teremtett, sokat viccelődött, anekdotázott, s jókat énekelt velünk. Mindennél többre értékelte a tudást, a szellemi és morális értékeket, ha ezek a mindennapi életben is nyíltsággal, tisztességgel párosulnak. Úgy vélte, a „nyakas” kunsági emberben mindezek megmaradnak, ha olyan környezet lesz körülöttük, amely megbecsüli a hagyományokat.”

Az előbbi visszaemlékezésből fény derült édesapám művészetet kedvelő és időnként gyakorló tulajdonságára is.

Teológus korában így mutatta be legációs Krónikás verses könyvében Kiss Tamás, költő, tanár, aki földije, diáktársa volt Debrecenben is:

„Különben a műsor nagyszerűen hatott,
Zsoldos Pista adott egy víg szavalatot.
Persze mindenki sírt, mindenkit meghatott,
Reszketős basszusa a szívekig hatott.”

Édesapánk fiatal, kezdő tanár korában is szívesen szerepelt rendezvényeken, szavalt, énekelt, de még színjátszásban is részt vett. Egyszer egy kultúrházi előadáson egy kartársnőjével duettet énekelt, s olyan sikerük volt, hogy ezzel a műsorral máskor is fel kellett lépniük. Kiváló kézügyességének köszönhetően a nyári szünidőkben olajképeket festett, másolt. Ezek a képek a legértékesebb ajándéknak számítottak testvérei családjában.

A művészetek iránti fogékonyságot mi, gyermekei is örököltük (engem az irodalom, ének, zene, tánc érdekel, a fiúk jó kézügyességűek, rajzolnak, fotóznak).

Dr. Kiss Kálmánné, volt igazgatónője búcsúbeszédében megemlékezik arról is, hogy édesapámnak milyen fontos szerepe volt a tanári közösség összetartásában, a barátságos, derűs, kölcsönös megbecsülésen és segítőkészségen alapuló egység létrehozásában és fenntartásában. A város közösségéért is szívesen, önzetlenül vállalt feladatokat. A Tudományos Ismeretterjesztő Társulat előadója volt.

1975-ben Kiss Kálmánnéval és néhány egykori diáktársával újjászervezte – az 1929-ben megalakult, majd megszűnt – Kisújszállási Öreg Diákok Baráti Körét, melyet 20 éven át vezetett, majd örökös elnöke lett.

1978-ban nyugdíjba vonult, de óraadó tanárként még a 80-as évek végéig dolgozott. Istennek legyen hála, hogy megadta neki a „munkás, vidám öregséget”.

Továbbra is segítette a hozzá forduló fiatalokat diplomamunkájuk vagy pályamunkájuk elkészítésében. Gondozta a helytörténeti-néprajzi kiállítótermet. Közben folyamatosan végezte a helytörténeti kutató – gyűjtő munkáját. Ekkor már csak írógéppel tudott írni. 1987-ben alapító tagja lett a Városvédő és Szépítő Egyesületnek.

Nagy örömet jelentett neki, ha volt tanítványai otthonában meglátogatták, vagy hívták osztálytalálkozókra, melyeken, ha csak tudott, részt vett.

Idős korának legnagyobb boldogsága: megnövekedett családjának szeretete. Nagyon ragaszkodott hét unokájához, s ők is hozzá. Milyen öröm volt számára, mikor az első 3 diplomaosztóján részt vehetett! Még megélte két dédunokájának születését is. De figyelemmel kísérte testvérei gyermekeinek életét is. Büszke volt rájuk, hiszen legtöbben egyetemen, főiskolán tanultak tovább. Az unokatestvéreim velem és a kisebbik öcsémmel együtt nyolcan az ő példáját követve pedagógusok lettünk.

1990-ben nagy megtiszteltetés érte, Nagykunságért díjjal jutalmazták, majd a város sok évtizedes helytörténeti és egyéb közösség érdekében végzett munkájáért Pro Urbe díjjal tüntette ki 1997-ben, s elsők között lett a város díszpolgára.

2003. március 26-án csendesen átadta lelkét teremtőjének. „Temetésén a népes gyülekezet bebizonyította a tiszteletet, amely körülvette őt, és a búcsúbeszédek is jó bizonyságot tettek. Tiszteletes és tudós! Hiányzik személye a városunkból” – írta *Vitális Sándor* nyugalmazott lelkipásztor búcsúzójában a Kisújszállási Nagykun Kalendárium 2004-es számában.

Édesapánk halála után két évvel, 2005 szeptemberében a Városvédő és Szépítő Egyesület és az Öreg Diákok Baráti Köre „maradandó emlékként” a Néprajzi Kiállítóterem külső falán elhelyezett emléktáblával „adózik nagyszerűségének”. Alkotója: Pintér Attila szobrászművész és Oláh László műköves vállalkozó.

„Emléke maradjon közöttünk, életműve ösztönözze városszeretetünket!” – ezen szavak kíséretében adta át az emléktáblát *dr. Ducza Lajos* ny. főiskolai docens.

Publikációk:

- Dr. Szabó Lajos – Zsoldos István: Fejezetek Kisújszállás történetéből. Szolnok, 1969.
- Kisújszállás város története, Kisújszállás, I. kötet, 1986. II. kötet 1987. III. 1988.

A III. kötetben van: Zsoldos István: A város gazdasági és társadalmi fejlődése a szabadságharctól az I. világháborúig.
- 100 éves az önkéntes tűzoltó egyesület. Kisújszállás és Vidéke Nagykun Kalendárium az 1992. szökőévre.
- Illéssy Sándor altábornagy. Kisújszállás és Vidéke Nagykun Kalendárium az 1996-os szökőévre
- Az Illéssy család. Kisújszállási Kalendárium az 1997-es évre
- Az 1863-as nagy aszály krónikája

Források:

- Szentpéteri Géza: Prédikátoraink. Kisújszállási református prédikátoraink 1717 – napjainkig. Megjelent a Helytörténeti Füzetek 26. számában, Kisújszállás, 2010.
- Kisújszállási Nagykun Kalendárium, 2004. dr. Kiss Kálmánné és Vitális Sándor búcsúbeszéde
- Kisújszállási Nagykun Kalendárium, 2006. dr. Ducza Lajos: Zsoldos István emlékezete
- „Őseink nyomában", Szolnok megyei honismereti pályázat, 2011. Zsoldos István lelkész, tanár, helytörténész.

Tóth Lajosné Zsoldos Emese
Derecske

DR. ZSOLNAI JÓZSEF (Szeged-Királyhalma, 1935. március 12. – Törökbálint, 2011. január 12.): tanító, főiskolai tanár, egyetemi tanár, MTA doktora, professor emeritus.

„…erőfeszítéseimet folytatom mindaddig, amíg egyetlen ember hisz mindabban, amit eddig csináltam, de lehet, hogy még akkor is, ha már csak magam hiszek önmagamban."
(Zsolnai József)

Kivételes a cselédsorsból induló életút, amelyen Zsolnai József az ásotthalmi homokbuckáktól a Magyar Tudományos Akadémiáig végighaladt. Ezt a folytonos küzdelmekkel, gyakori konfliktussal jellemezhető emelkedő ívű pedagóguspályát kivételes képességekkel rendelkező egyén képes megtenni. Hatalmas munkabírás, makacs kitartás elgondolásai mellett és kiemelkedő szellemi képességek jellemzik egyéniségét. Tevékenységéhez a hajtóerőt a gyermekkortól meglévő tudás- és alkotásvágya jelenti.

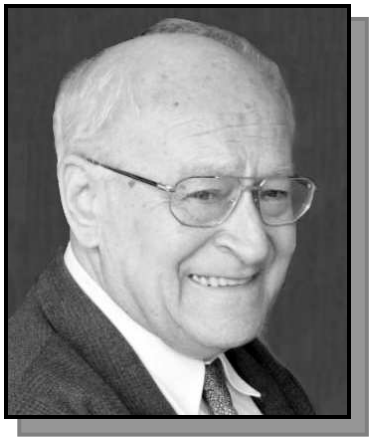

Zsemlye János és Pipicz Julianna házasságából született negyedik gyermekként. Családja a szegényparasztok világához tartozott, néhány hold föld mellett napszámosként vagy cselédként szerezték a megélhetéshez szükséges javakat. Már gyermekkorában megtapasztalta a szegényparaszti sors szenvedéseit, s ebből a világból ő ki akart törni.
A világ dolgai iránt érdeklődő apja, akitől tanulásához ösztönzést és támogatást remélhetett, a II. világháborúból nem tért vissza.
A tanyai elemi iskola eminens tanulója volt, mégsem tudta azt törésmentesen befejezni. Alig múlt 10 éves, amikor szolgaként tehénpásztorkodott. Ebből a helyzetből két tanítója, Balázs Tibor és Dorogi Géza mentette ki. Esti iskolában befejezhette az általános iskolát, és az ő segítségükkel 1950-ben ösztöndíjjal tovább tanulhatott Szegeden, tanítóképző intézetben.
Itt döbbent rá, hogy hiába volt kitűnő tanuló a kőröséri tanyai iskolában, alapvető ismeretekkel és készségekkel sem rendelkezik. Műveltségbeli hátrányát éjszakai olvasással igyekezett pótolni, bevallása szerint élete végéig hátrányaival küszködő, örökös felzárkózó volt. Szervezési és vezetői adottságai azonban átlagon felüliek, számos esetben kiváltották tanárai elismerését.
1955-ben szerzett tanítói oklevelet, s még ebben az évben házasságot kötött Dobó Margit tanítónővel. Ez a házasság az otthont jelentette számára, amire mindig vágyott. Két gyermekük született, László és Anikó. Mindketten alkotó, író emberek, egyetemi oktatók. Gyermekeiket

olyan családi légkörben nevelték, amely lehetőséget adott adottságaik, tehetségük kibontakoztatásához. 13 évi együttlét után közös megegyezéssel elváltak, felesége nem tudta követni őt a folyton újító, alkotó elképzeléseinek megvalósításáért sok-sok nehézséggel és konfliktusokkal járó küzdelemben. Első felesége kutatói törekvéseiben támogatta, maga is alkotó, publikáló pedagógus volt.

Értékközvetítő és képességfejlesztő programjának gyökerei a tanítóképzőben átélt tanulási kudarcaihoz vezethetők. Számára ezek a kudarcok inkább erőt adtak, mintsem feladáshoz vezettek. Felismerte, hogy ugyan kitűnő tanítói oklevéllel rendelkezik, de tudatlanságát – önmagával őszintén szembenézve – mélységesen mélynek minősítette.

1954-ben tett érettségi vizsgát. A vizsgára való felkészüléssel párhuzamosan tanulmányozta Rousseau, Pestalozzi és Comenius műveit, mivel tanárai pedagógiából országos versenyre nevezték be. Ugyanezen a versenyen indult Gáspár László is, aki a versenyt megnyerte, ám a második helyezett Zsolnai lett. Dolgozatát filozófusok is átnézték, és egyöntetűen továbbtanulásra javasolták. Ő azonban a tanítás mellett döntött, első munkahelye az Ásotthalomhoz tartozó kissori iskola lett, ahol egykoron gyermekként tanult.

Osztatlan iskolában kezdte pedagógiai pályafutását, s erre a feladatra az újszegedi tanítóképzőben alaposan felkészítették. Feleségével együtt beszélték meg a tanítási és tanulásszervezési módszereket. Szakítottak azzal a felfogással, hogy a gyerek csak tanítójától tanulhat, mert erre önmaga képtelen. Felfogásuk szerint csak az számít igazi tudásnak, amit az egyén önállóan szerez meg.

Felesége gyermeket várt, ezért határozták el, hogy gyermekük érdekében családi nevet változtatnak: a Zsemlye nevet Zsolnaira cserélték.

1955 szeptemberétől a szegedi főiskolán folytatta tanulmányait magyar-történelem szakon. A tanári diploma megszerzése után szakítottak a tanyai tanítósággal, és 1958. augusztus 1-től Kerekegyházán kaptak tanítói, ill. tanári állást.

Még főiskolásként keltette fel érdeklődését a földrajzinév-kutatás iránt a főiskola egyik tanára. Részt vett egy nyelvjárási anyaggyűjtő pályázaton, s ez irányú munkásságát Lőrincze Lajos is méltatta.

Igényes és eredményes munkájára a felügyeletet végző járási szakhatóság is felfigyelt, és 1961. január 1-től tanulmányi felügyelőnek nevezték ki a kecskeméti járásban.

Az értekezleteken leginkább a tanulók motiválásával foglalkozott: a siker- és kudarcélmény jelentőségével az iskolai tanulásban. A tanítási órákat a megfigyelés módszerével jellemezte: a tanulók dolgoztak-e vagy sem, értették-e vagy sem a feladatokat. Munkáltató órákat igényelt. Az óraelemzések esetenként konfliktussal záródtak. A pedagógusoktól olvasottságot követelt.

1961 szeptemberében a megyei tanács művelődési osztályán tanulmányi felügyelő, főelőadói beosztásban. Itt a pedagógusok továbbképzését szervezte.

Szükségesnek tartotta, hogy egyetemi pedagógiai végzettsége legyen, ezért beiratkozott a KLTE pedagógiai szakára, amit 1976-ban fejezett be az ELTE-n.

A tanulók jobb megismerése céljából személyiségi lapok bevezetését szorgalmazta, ez azonban a pedagógusok túlterhelése miatt nem talált fogadókészségre.

Figyelme a pedagógusképzés felé fordult. Úgy vélte, elavult és a gyakorlati életben alig használható, amit a jelöltek a bajai képzőben tanultak. A képző tanárai ezt sértőnek találták, ezért lemondott felügyelői állásáról. 1963-tól a kalocsai járás magyar szakfelügyelője lett, szolgálati lakást Dunapatajon kaptak. Magyar irodalmat tanított saját maga által kidolgozott szociológiai szempontokat előtérbe helyező tanterv szerint. Ezt a megyei szakfelügyelő elítélte: „A tanterv törvény” alapon.

1963-ban megbízással kidolgozta egy tanfolyam tematikáját, s ehhez szakirodalmat ajánlott. A tanfolyam dolgozattal és vizsgával zárult. Az eredményesen végzők béremelést kaptak. A folytatás a szakszervezet ellenzése miatt elmaradt.

1964 májusában meghívták Szegedre, a tanítóképző főiskolára, ún. „fapados tanársegédnek”. Beszédművelést, mondattant, alaktant és nyelvtörténetet oktatott. Pedagógia diákkört is működtetett. Publikációs tevékenysége kibontakozott, pályamunkáit nyelvészetből és pedagógiából díjazták. Sikerei tanársegédi beosztáshoz vezettek.

1964-től a Szegedi Tanárképző Főiskola Magyar Nyelvészeti Tanszékén tanársegédként dolgozott. Tudományos tevékenysége többirányú volt: névkutatás, nevelői beszédkultúra, valamint a felsőoktatás pedagógiája. A főiskolán a Pedagógiai Tudományos Diákkört, a névészeti speciálkollégiumot és a főiskola irodalmi színpadát vezette. 1966-ban részt vett az I. Országos Felsőoktatási Pedagógiai Pályázaton, ahol második díjat nyert. Tanársegédként fejezte be a Szegedi József Attila Tudományegyetemen a magyar szakot, kitűnő diplomával.

1968-ban rövid ideig ismét tanulmányi felügyelő, majd pályázat útján elnyeri a szobi ált. és középiskola igazgatói beosztását. Az iskolát szellemi műhellyé tervezi alakítani. A hazafias nevelésben a kiüresedett szólamok helyett magyarságtudat kialakítására törekedett. Egy év végi felmérés bonyodalmai miatt igazgatói állásából leváltották, és napközis nevelőként dolgozott. Innen a szolnoki Verseghy könyvtárba került, ahol megalakította a könyvtár pedagógiai szakszolgálatát.

1971 januárjától a Kaposvári Felsőfokú Tanítóképzőbe került nyelvész oktatóként, majd a pedagógiai tanszéken folytatta munkáját. A TDK keretében hallgatóival kimunkált egy nyelvi, irodalmi és kommunikációs (NYIK) programot. Ennek jellemző vonásai:

A NYIK olyan összehangolt *olvasás- és írástanítási stratégiát* tartalmaz, amely biztosítja az olvasás és az írás együttes megtanulását. A tanulók olvasási tempójának és szövegértési teljesítményének fokozása érdekében *a gyorsolvasás technikái* megtanításának, illetve tanulásának csaknem minden eljárását alkalmazza. Beépült a programba a már kísérletileg kipróbált módszer, amely a kisiskoláskori *írás tanulását* egybekötötte *a helyesírás tanulásával.* A beszédtechnika tanulása, a teljességre törekvő nyelvtantanulás, valamint a helyesírási szabályzat és tanácsadó szótár használatának elsajátítása eredményeként a tanulók a 4. osztály végére – felkészült pedagógus irányítása mellett – *biztos helyesírókká* válnak. A verbális kommunikáció tanulásán túl *a nem verbális kommunikációs képességek* (pl. mimika, tekintet, gesztus, térközszabályozás stb.) fejlesztését is lehetővé teszi a program. Olyan módszert is alkalmaz a program, amely révén már korai kisiskolás kortól az irodalmi alkotások befogadása során a diákok *esztétikai élményben* részesülnek. A program a tanulók művelődési szokásainak kialakítását is lehetővé teszi.

Komoly feladatot jelentett a kísérleti iskolák tapasztalatainak összegzése után a programok (NYIK és ÉKP) elterjesztése a közoktatási intézményekben. A kipróbáláshoz önkéntes vállalás alapján bázisiskolák hálózata alakult ki. Zsolnai értékelése szerint ebben kiemelkedően sikeres volt Hajdú-Bihar megye és Debrecen város. Közel 40 intézményben vállalkoztak itt a programok kipróbálására. Ehhez segítséget nyújtottak a Debrecenben működő tanítóképző főiskolai szakemberek, valamint a Megyei Pedagógiai Intézet munkatársai. Ebből a megyéből indult el az ÉKP-s országos konferenciák megrendezésének javaslata. A kísérleti szak után a két program államilag elismert és támogatott *alternatív pedagógiai* program lett: a NYIK 1985-ben, az ÉKP 1989-ben. Ezeket nemzetközi szinten is számon tartják.

Zsolnai József magát nem tudós tanárnak, hanem kutató tanárnak minősíti. Kutatói tevékenységét nyelvjárási anyaggyűjtéssel kezdte, majd földrajzinév-kutatással foglalkozott.

Ásotthalommal foglalkozó publikációi közül említhetjük az alábbiakat:

Az ásotthalmi szőlőművelés szaknyelve
Épületek nevének változása Ásotthalmon
A földrajzi nevek kialakulásának néhány pszichológiai kérdése

2010 augusztusában Ásotthalmon a Ruzsa-fánál

1971 februárjában került a Kaposvári Tanítóképző Intézetbe docensnek. Előbb nyelvi-irodalmi szakcsoportban dolgozott anyanyelv-peda-

gógusként. 1972-től a Neveléstudományi Tanszéken logikát és didaktikát oktatott.
1976-ban fejezte be az ELTE-n a pedagógia szakot. Ugyanitt szerezett „summa cum laude” minősítésű bölcsészdoktori oklevelet 1977-ben. A Kaposvári Tanítóképző Főiskolán a Tudományos Diákköri Tanács elnöke és a Tudományos Bizottság titkára volt hat évig. 1971-ben kezdett dolgozni a kommunikációkutatásra épülő anyanyelv-tanítási kísérleten, amely 1975-től az Országos Távlati Tudományos Kutatási Terv (OTTKT) 6. számú kutatási főirány egyik támogatott témája volt. Ez irányú munkásságáért két alkalommal akadémiai elnöki jutalomban részesült.
1976-tól 1977-ig Csökölyben a hátrányos helyzetű cigány tanulók fejleszthetőségét tanulmányozta anyanyelv-tanítási kísérlet keretében.
1978 szeptemberétől a Kaposvári Tanítóképző Főiskola Szekszárdi Kihelyezett Tagozatára került. Itt a Neveléstudományi Tanszéki Csoportot, emellett az anyaintézet és a kihelyezett tagozat TDK-munkáját irányította, továbbá a hallgatók kutatás-módszertani fölkészítését és az oktatók tudományelméleti és felsőoktatás-pedagógiai továbbképzését vezette.
1979 januárjában nevezték ki az Országos Oktatástechnikai Központ (OOK) pedagógiai főosztályának vezetőjévé. Az OOK-ban kísérletet tett fiával, Zsolnai Lászlóval a pedagógiai technológia tudománytani jellemzésére. A pedagógiai technológia szemléletét a NYIK-ben is törekedett érvényesíteni.
1980 szeptemberében került az Oktatáskutató Intézetbe, ahol az Iskolakutatási Osztályt vezette. Emellett a képességfejlesztés lehetőségeinek és mértékének témáját kutató csoport munkáját irányította.
1982 és 1986 között a nyelvi, irodalmi és kommunikációs nevelés óvodai lehetőségeit tanulmányozta akciókutatás keretében. Ebben az időszakban kezdődött az a kutatása is, amely a tanítóképzés kritikus pontjait tárta fel.
1985-ben kísérleti iskola alapítására kért engedélyt. A Közoktatási Kutatások Tudományos Tanácsához nyújtotta be pályázatát. E pályázatban fogalmazta meg az értékközvetítő és képességfejlesztő iskola modelljét. Egy évig a kísérleti iskolát – amelynek székhelye Törökbálint volt – kutatásvezetőként irányította. 1986 szeptemberétől 1999. július 1-ig a kísérleti iskola kutatásvezető igazgatója volt.
1989 decemberében védte meg kandidátusi disszertációját, ennek alapján a Tudományos Minősítő Bizottság a nyelvtudomány (nyelvpedagógia) kandidátusává nyilvánította.
1990 júliusában a művelődési és közoktatási miniszter megbízta az Országos Közoktatási Intézet megszervezésével, majd ez év október 15-én az intézmény főigazgatójává nevezte ki. Első teendői között megújította a Pedagógiai Szemlét, amely *Új Pedagógiai Szemle* címen jelenik meg azóta is, a Magyar Pedagógiai Társaság közreműködésével. *Iskolakultúra* címmel pedig megalapította az Intézet önálló folyóiratát.
1990-ben az OKI keretei között munkálta ki közoktatás-fejlesztési koncepcióját, amely „*A magyar közoktatás minőségi megújításának szakmai programja*” címen vált ismertté, s ennek alapján egy országos pedagógiai innovációt sikerült elindítania a Pedagógus Szakma Megújítása projekt (PSZM) megszervezésével. 1993-ban a PSZM köré országos kiterjedésű marketing hálózatot szervezett. Továbbá működtetni kezdte az OKI Kiadót, mely kutatási eredményeinek könyv formájában való publikálását tette lehetővé.
1992-ben az általa képviselt pedagógiai kultúra elterjesztésének segítése érdekében megalakította az Új Magyar Iskoláért Pedagógiai Egyesületet, a NYIK-es és ÉKP-s iskolák érdekvédelmi szervezetét, melynek elnökévé választották.
1993 decemberétől az immár 12 évfolyamos Törökbálinti Kísérleti Iskola az ELTE fenntartásába került. Így Törökbálinton – mint az ELTE gyakorló iskolájában – a nevéhez fűződő alternatív pedagógiai programok (NYIK és az ÉKP) pedagógiájának alkalmazására készíthettek fel a hallgatókat, valamint a programokkal működő iskolák nevelőit.
1995 elején megjelent „*Értékközvetítő és képességfejlesztő pedagógia*” című könyve, amely a magyarországi alternatív pedagógiai irányzatok közül az elsőként publikált összefoglaló munka.
Ez a program a kultúra teljességét viszi be az iskolába. Tantárgyi programjait átszövi a kommunikáció. Kiemelt szerepe van az érintkezéskultúrának: a jól érthető, tiszta beszédnek, a szabatos, igényes fogalmazásnak szóban és írásban,

az illemtudó, toleráns, tapintatos viselkedésnek. A gondolkodás fejlesztése fontos szerepet kap minden tantárgyban. Ez a program fontos célnak tekinti a reális énkép, emberkép, magyarságkép, Európa-kép és világkép alakítását. Kitüntetett szerepet szán a művészetek tanulásának. Nem véletlen, hiszen az iskolai élet humanizálását elsősorban a művészeti tantárgyak és tevékenységek teszik lehetővé. Része a programnak az alkotásra nevelés. Mivel minden gyerek meglehetősen sok tevékenységben próbálhatja ki magát iskolás évei alatt, nagyobb az esély arra, hogy mindenkiről kiderüljön: miben tehetséges, mely területen célszerű alkotásra késztetni. Számítástechnikát, informatikát tanulhat minden gyerek. Ez mind a továbbtanulásnál, mind a pályaválasztásnál növeli esélyeiket. Azok a gyerekek, akiknek az anyanyelvi képességei jól fejlettek, már első osztálytól tanulhatnak idegen nyelvet.

A program mind a hátrányos helyzetű, lemaradó gyerekek felzárkóztatására, mind a tehetségesek kellő terhelésére, fejlesztésére egyaránt figyelmet fordít. Azt vallja, hogy minden gyermeket minden tevékenységből a neki megfelelő tempójú tanulásra kell késztetni. A program minden egyes tevékenysége tartalmaz minden évfolyamon önművelődési lehetőségeket. A program munkakultúrát ad a gyerekeknek. Megtanítja őket tanulni, edzi őket a kudarctűrésben. Igazodik a gyerekek tanulási tempójához.

A megvalósítás sikerét a reális szakmai önismerettel rendelkező, „élethosszig tanuló” pedagógusokban látja.

Elkészítette a törökbálinti kísérleti iskola 12 évfolyamos koncepcióját, tantervi programját, amely a NAT-tal egy időben jelent meg. 1995. év elejére készült el hét kötetesre tervezett pedagógiai monográfiasorozatának koncepciója.

1995-től 1998-ig a Janus Pannonius Tudományegyetem (JPTE) Tanárképző Intézetének igazgatója és a Pedagógiai Tanszék vezetője.

1998-ban pályázatot nyújtott be a Széchenyi Professzori Ösztöndíjra, s azt el is nyerte.

1998 júniusában lejárt mind az intézetigazgatói, mind a tanszékvezetői megbízása. Ekkor egy évig a JPTE Tanárképző Intézet Kutatócsoportjának vezetője, s emellett a JPTE Törökbálinti Kísérleti Iskolájának kutatásvezető igazgatója.

1999 és 2005 között a Veszprémi (ma Pannon) Egyetem Pedagógiai Kutatóintézetének igazgatójaként dolgozott Pápán tudományos főmunkatársként, 2002-től egyetemi tanári beosztásban.

2000 decemberében a Pécsi Tudományegyetemen nyelvtudományból habilitált.

2001. december 20-án a Magyar Tudományos Akadémián az MTA doktora cím elnyerése végett benyújtott pályázatát védte meg, így az MTA doktora lett neveléstudományból.

2002. április 12-én az egyetemi tanári cím elnyerésére benyújtott pályázatát a Magyar Akkreditációs Bizottság jóváhagyta.

2003-ban kezdte meg a működést a Veszprémi Egyetemen az Interdiszciplináris Doktori Iskola, ennek alapító tagjaként a neveléstudományi programját vezeti.

2004-ben kutatási együttműködési megállapodást kötött az Egyesült Királyságbeli Open University kutatóintézetével korai tehetségfejlesztés témakörben.

2005. január 22-én, a Magyar Kultúra Napján Kiss Árpád-díjban részesült.

2005 augusztusában *tudománypedagógiai* akciókutatásba kezdett, amelybe tizenhárom ÉKP-s programmal működő iskola kapcsolódott be.

A 2001-ben kezdett tudományrendszerezéssel és főként tudománypedagógiával foglalkozó kutatásai első szakaszát 2005-ben zárta le. Ennek eredményeként született *A tudomány egésze. A magyar tudomány tudománypedagógiai szemléje* című enciklopédia (329 szerző közreműködésével).

Az ÉKP-s iskolák X. Országos Konferenciáján, 2005-ben hirdette meg *A nemzeti identitások pedagógiáját*.

2008-tól a Társadalmi Megújulás Operatív Program (TÁMOP) elemi projekt témavezetőjeként működött közre. A kutatás címe: *Az olvasás, szövegértés és az internet pedagógiai tartalékainak feltárása*. 2009 őszén az ÉKP-s iskolák XIV. Országos Konferenciáján morálpedagógiai és valláspedagógiai programot hirdet meg.

2009 óta szakmai vezetője volt a TÁMOP *„A Közép-Dunántúli Régióban a pedagógusképzést segítő szolgáltató- és kutatóhálózat kialakítására”* című pályázatnak.

Kutatói, s ebből következően publikációs tevékenysége – interdiszciplináris beállítottságából adódóan – nem szűkült a pedagógiára. Műfajilag a monografikus igényű kutatási beszámolók,

teoretikus jellegű monográfiák, tanulmányok, vitairatok, kritikák is jelzik munkássága „nyomvonalát”.

Negyedszázados kutatói gyakorlatának eredménye a nyelvi, irodalmi és kommunikációs tantárgyi, valamint az értékközvetítő és képességfejlesztő iskolai program. Ezek mellett a magyar pedagógiának a felülvizsgálatára és megújítására vállalkozott.

Folyamatosan publikál, írja tanulmányait és könyveit: tudományos közleményeinek száma meghaladja a 200-at (egyéb írásaival együtt a 800-at), könyveinek száma 30.

Zsolnai József tevékenységét a következő elismerések kísérik: Kiváló Munkáért (1984), Apáczai Csere János-díj (1987), Pest Megyei Tanács Alkotói Díja (1989), Magyar Köztársaság Érdemrend Kiskeresztje (1995), Kiss Árpád-díj (2005), Veszprém Megye Érdemrendje (2010), Szent-Györgyi Albert-díj (2011).

Zsolnai József munkássága, pedagógiai életműve – minden túlzás nélkül állítható – szinte egyedülálló a legújabb kori magyar neveléstörténetben. Nem kevesebb ez, mint az európai reformpedagógiai irányzatok folytatása és megújítása. A magyar pedagógia történetében Zsolnai József tevékenysége a legkiemelkedőbb pedagógiai kutatók munkásságához hasonlítható. Egyik vallomásos írásában a következőket olvashatjuk*: „A világot sohasem akartam megváltani, megérteni annál inkább. A világ megváltáshoz nem kell sokat tanulni. A világ megértéséhez annál többet.”*

Zsolnai József törekvéseinek segítője, támogatója volt felesége, dr. Zsolnai Józsefné dr. Mátyási Mária. Közel 40 évig állt mellette, és minden tőle telhetőt megtett a programok sikeres megvalósításáért. Nemcsak megvalósítója az új gondolatoknak, hanem alkotó továbbfejlesztője is.

Zsolnai József életművét kivételes publikációja testesíti meg. Írásait és a róla szóló cikkeket Györe Géza foglalta szerkezetileg logikusan áttekinthető bibliográfiába.

Fő művei

Nyelvi-irodalmi-kommunikációs nevelési kísérlet. I-II. Kandidátusi értekezés (Veszprém, 1981); *Egy gyakorlatközeli pedagógia.* (Budapest, 1986 és Pápa, 2010); *Mi a baj a pedagógiával?* (Budapest, 1987); *Bevezetés a pedagógiai gondolkodásba* (Budapest, 1996 és Pápa, 2010); *A pedagógia új rendszere címszavakban* (Budapest, 1996 és Pápa, 2010); *Kutatások egy generatív, önreflexív, praxisorientált rendszeres pedagógia kimunkálására.* Doktori értekezés (Pápa, 2001); *Paradigmák és paradigmaváltások a magyarországi anyanyelv- és irodalompedagógiai kutatások körében. Az anyanyelv- és irodalompedagógiai kutatások tudomány-elméleti és pedagógiai filozófiai alapozása* (Pápa, 2001); *Vesszőfutásom a pedagógiáért. Egy pedagógus-életút sikerei és botrányai* (Budapest, 2002); *A tudomány egésze.* A magyar tudomány tudománypedagógiai szemléje (Budapest, 2005).

Források:

Pedagógia Lexikon. Bp. 1997. Keraban Könyvkiadó.; Zsolnai József: A képességfejlesztő iskoláért. Bp. 1983.; Balázs É.: A képességfejlesztő program hatása és eredményei. I—II. Bp. 1990.; Zsolnai J.: Az értékközvetítő és képességfejlesztő pedagógia. Bp. 1995.; Zsolnai József: Vesszőfutásom a pedagógiáért. Bp. 2002. Nemzeti Tankönyvkiadó.; Györe Géza: 71 év 855 tétele. Zsolnai József-bibliográfia, Pápa, 2006.; Zsolnai József szakmai és tudományos önéletrajza. Kézirat.

Ungvári János
Debrecen

A *Pedagógusok arcképcsarnoka* sorozatunk tíz kötetében megjelent arcképvázlatok repertóriuma

1.	**Ács Miklós**	1913-1980	ált. isk. tanár	2006
2.	**Ádám Lászlóné dr. Révész Gabriella**	1915-1997	középisk. tanár	2004
3.	**Adorján Csabáné Jucha Mária**	1932-1986	gyógypedagógiai tanár	2004
4.	**Adorján Dezső**	1918-2000	tanító, ált. isk. tanár	2003
5.	**Alberth Béla dr.**	1925-2006	egyetemi tanár, szemészprof.	2010
6.	**Albert Béláné dr., Csiszár Magdolna**	1930-2010	tanár, a HNF megyei titkára	2011
7.	**Almássy Márton**	1895-1979	lelkész, vallástanár	2003
8.	**Ambrózy Géza**	1896-1966	középiskolai tanár	2008
9.	**Ambrus Endre**	1922-2002	középisk. tanár, gimn. ig.	2009
10.	**Ambrus Sándorné Endrődi Margit**	1923-1983	ált. isk. tanár, szakfelügyelő	2003
11.	**Andrássyné Kövesi Magda dr.**	1910-1992	egyetemi docens	2003
12.	**Angi Lajos**	1893-1965	tanító, igazgató	2010
13.	**Angi Zoltán dr.**	1927-2009	tanító, tanár, főisk. docens	2010
14.	**Angyal Lászlóné Kupferstein Anna**	1918-2007	óvónő	2009
15.	**Antal János**	1927-2006	tanító, általános iskolai tanár	2010
16.	**Arany Sándor dr.**	1899-1984	tszv. egyetemi tanár	2003
17.	**Árok Antal**	1943-2009	középisk. tanár, újságíró	2010
18.	**Áts József**	1928-1995	középisk. tanár, könyvtáros	2011
19.	**Auer Ferenc**	1902-1977	néptanító, szobrász	2008
20.	**Bachát László**	1921-2009	középiskolai, főiskolai tanár	2011
21.	**Bácsi Sándor**	1940-2003	tanító, ált. isk. tanár	2004
22.	**Bacskai Csabáné**	1926-1997	tanító	2007
23.	**Bacskay Csaba Zoltán**	1927-2000	ált. isk. tanár	2006
24.	**Bagdy Éva**	1925-1966	középiskolai tanár	2007
25.	**Bagi István**	1930-2007	középisk. tanár, igh.	2007
26.	**Bajkó Mátyás dr.**	1925-1999	c. egyetemi tanár	2002
27.	**Bajusz Imre**	1931-2011	tanító, tanár, iskolaigazgató	2011
28.	**Bak Julianna**	1916-1978	tanító, igh.	2009
29.	**Baka László**	1877-1966	kántortanító	2010
30.	**Bakatsi Pál**	1923-1991	középisk. tanár, könyvtáros	2009
31.	**Bakay Szilárd (ifj. vitéz Bakay)**	1920-1992	középisk. tanár, lektor	2003
32.	**Bakk Ferenc**	1922-2002	középisk. tanár	2004
33.	**Bakó Mária**	1893-1975	tanító	2010
34.	**Bakos József**	1912-1997	főiskolai tanár	2010
35.	**Balassa Iván dr.**	1917-2002	c. egyetemi tanár	2004
36.	**Balázs Jánosné Hriczkó Márta**	1938-2000	tanár	2005
37.	**Bálint Benedek**	1860-1920	rajztanár, iparművész	2010
38.	**Balku Jenő**	1935-2010	középisk. tanár, szakfelügy.	2011
39.	**Balla Géza**	1944-2008	középisk. tanár, gimn. ig.	2009
40.	**Balla Kálmán**	1893-1995	tanító	2009
41.	**Ballai Mátyásné Veszprémi Magdolna**	1923-1994	néptanító, igazgató	2009
42.	**Balogh Béla**	1928-2010	középiskolai tanár, igazgató	2011
43.	**Balogh Béláné dr., Szabó Edit**	1927-2003	középiskolai tanár	2008
44.	**Balogh Erzsébet**	1938-1986	középisk. tanár, igh.	2003
45.	**Balogh Ferenc**	1906-1986	középiskolai tanár, igazgató	2010
46.	**Balogh Gyula**	1924-2002	tanító	2004

47.	**Balogh Istvánné dr., Dávid Gabriella**	1912-1989	tanító	2010
48.	**Balogh Lajos István**	1919-2004	tanító, polg. isk. tanár	2007
49.	**Balogh Lajosné Fezekas Gizella**	1922-1998	tanító	2008
50.	**Balogh László (G. Balogh)**	1926-2008	tanító, ált. isk. igazgató	2008
51.	**Balogh Pálné Balogh Margit**	1914-2005	tanító, ált. isk. tanár, ig.	2008
52.	**Balogh Tibor dr.**	1930-1972	egyetemi docens	2003
53.	**Bán Imre dr.**	1905-1990	tszv. egy. tanár	2002
54.	**Bányai Ferenc**	1909-1986	tanító, igazgató	2009
55.	**Bányai István**	1935-2000	ált. isk. tanár	2003
56.	**Barabás Ernőné Nádor Ágnes**	1917-2000	ált. isk. tanár	2003
57.	**Baracsi Pál dr.**	1929-2004	tanító, tanár, ig., főisk. doc.	2008
58.	**Baranya Pál**	1922-1988	középisk. tanár, igazgató	2002
59.	**Baranya Pálné Kovács Piroska**	1926-2005	általános iskolai igazgató	2006
60.	**Baranyi Sándorné Kovács Éva H.**	1927-2006	óvónő	2010
61.	**Barbócz László**	1932-1986	középisk. tanár, gimn. ig.	2003
62.	**Barbócz Lászlóné Zarándy Márta**	1939-2003	tanító	2004
63.	**Barcsa János**	1871-1910	középisk. tanár, levéltáros	2004
64.	**Barcsay Lászlóné dr., Székely Anna**	1896-1978	tanító	2007
65.	**Bardocz Mihály**	1852-1927	kántortanító.	2010
66.	**Barla Gyula dr.**	1925-1977	egyetemi docens	2002
67.	**Barla Gyuláné Szabó Erzsébet**	1929-2002	középisk. tanár	2003
68.	**Barna Béla dr.**	1909-1990	egyetemi tanár	2002
69.	**Barna Lajos dr.**	1921-2003	középisk. tanár, igazgató	2004
70.	**Barra György**	1901-1970	középisk. tanár	2003
71.	**Barta Istvánné dr., D. Szabó Erzsébet**	1937-2002	főiskolai docens	2010
72.	**Barta János dr.**	1901-1988	egyetemi tanár, akadémikus	2008
73.	**Bartha Dénesné Kocsmáros Piroska**	1929-2005	általános iskolai tanár	2010
74.	**Bartha Etelka**	1912-2000	tanító	2009
75.	**Bartha Istvánné Hiszem Gabriella**	1882-1974	óvónő	2004
76.	**Bartos József**	1920-2009	tanító, ált. iskolai igazgató	2010
77.	**Báthory Miklós**	1896-1972	gyógypedagógiai tanár	2006
78.	**Bátori József dr.**	1900-1975	piarista gimn. igazgató	2004
79.	**Batta István dr.**	1882-1926	tanár, ig., egyetemi tanár	2010
80.	**Bazsa Ernő**	1916-1994	tanító	2003
81.	**Bede Sándor**	1929-1993	gimnáziumi tanár	2008
82.	**Bégány Bálint**	1927-2004	ált. isk. tanár, könyvtáros	2007
83.	**Beke Antal**	1853-1911	zenepedagógus	2005
84.	**Bélteky Károly Gedeon**	1939-2004	egy. adj., középisk. tanár	2005
85.	**Bencsik István dr.**	1910-1998	középisk. tanár, egy. tanár	2004
86.	**Bene Gyula**	1938-1992	tanító, ált. isk. tanár	2002
87.	**Benedek László**	1931-2007	középiskolai tanár, igazgató	2011
88.	**Benigny Gyula dr.**	1890-1966	egyetemi tanár	2002
89.	**Benke Gyula**	1899-1981	tanár	2005
90.	**Benkő Ferencné Nagy Irén**	1921-1992	tanító, ált. isk. tanár, igh.	2004
91.	**Benkő Károly**	1911-1982	egyetemi kutató	2006
92.	**Bényi Árpád**	1931-2006	festőművész, főisk. tanár	2007
93.	**Bere Imréné Laczó Margit**	1902-1985	óvónő	2007
94.	**Berecz Sándorné Gáthy Mária T.**	1954-2010	óvódapedagógus	2011
95.	**Bereczki Zoltán**	1939-2000	tanító	2009
96.	**Berencsi György II. dr.**	1913-1986	egyetemi tanár	2011
97.	**Berényi Dénes**	1900-1971	tszv. egyetemi tanár	2003

98.	**Berényi Ervin**	1904-1986	polgári iskolai tanár, ig.	2004
99.	**Berényi Ervinné Magyari Olga**	1908-1995	tanító, szakfelügyelő	2004
100.	**Berényi János**	1933-1996	általános iskolai tanár	2011
101.	**Bereznai Gyula**	1921-1990	tanár, főiskolai docens	2010
102.	**Berkes Ferenc**	1933-2004	ált. isk. tanár, igh.	2007
103.	**Berta László**	1926-1982	tanító, ált. isk. tanár	2002
104.	**Bertalan Zoltán**	1930-1992	tanító, tanár	2008
105.	**Bertók Ferenc**	1900-1975	tanító, elemi isk. ig., tanár	2008
106.	**Bertók István**	1959-2004	gyakorló isk. vezetőtanár	2006
107.	**Bessenyei Attiláné Tarnavölgyi Teréz**	1937-2007	tanító, ált. isk. tanár	2007
108.	**Bihari Kálmánné Csernefalvi Ilona**	1943-2008	ált. isk. tanár	2009
109.	**Bilincsi Lajos**	1931-2004	tanító, tanár, könyvtárig.	2005
110.	**Biri Gábor**	1916-1981	kántortanító, ált. isk. tanár	2003
111.	**Bíró Ferenc**	1935-1981	főisk. docens, festőművész	2005
112.	**Bíró Lajos**	1887-1966	kántortanító, presbiterjegyző	2010
113.	**Bíró Lajos**	1856-1931	tanár, természettudós	2006
114.	**Bíró Lucián**	1898-1990	pap, tanár, rendházfőnök	2010
115.	**Bíró Zoltán**	1929-1994	egyetemi oktató	2006
116.	**Birtalan István dr.**	1913-1994	tanító, főiskolai docens	2002
117.	**Biszkup Sándor**	1912-2006	középiskolai tanár	2008
118.	**Biszkup Sándorné Szladek Ilona**	1916-1990	tanító	2005
119.	**Bocsárszky Pál**	1914-1997	tanító, igazgató, tanár	2008
120.	**Bocsor István**	1933-1988	középisk. tanár	2005
121.	**Bodnár Imre**	1927-2007	tanító, tanár, főisk. adj.	2007
122.	**Bodnár Irén**	1910-2004	óvónő, szakfelügyelő	2005
123.	**Bodnár János dr.**	1889-1953	tszv. egyetemi tanár	2003
124.	**Bodnár Károly**	1930-1992	ált. isk. tanár, igazgató	2006
125.	**Bodnár Pál**	1922-2005	középiskolai tanár	2006
126.	**Bodnár Sándorné Tóth Irén**	1931-2006	középiskolai tanár	2006
127.	**Bognár Rezső dr.**	1913-1990	egyetemi tanár, akadémikus	2002
128.	**Boldizsár Lajos**	1887-1945	igazgató-tanító	2005
129.	**Boldizsár Lajosné Újvári Mária**	1897-1960	tanító	2005
130.	**Bolodár Alajos**	1925-2001	egyetemi főtitkár	2006
131.	**Bolváry Ödön**	1916-1975	gimnáziumi tanár	2009
132.	**Borbás Endréné dr., Bak Sarolta**	1920-2008	tanító, ált. isk. tanár	2009
133.	**Borbás Károlyné Füzesi Róza**	1906-1987	gimnáziumi tanár	2008
134.	**Borbély András dr.**	1904-1985	egyetemi docens	2006
135.	**Borbély Endre**	1904-1970	tanító, ált. isk. ig.	2003
136.	**Borbély Imre**	1930-2004	tanár, ig., szakfelügyelő	2011
137.	**Borbély Lajos**	1934-2002	tanító, ált. isk. tanár	2004
138.	**Borcsa Gergely**	1883-1978	középiskolai tanár	2008
139.	**Bordás József**	1910-1992	általános iskolai tanár	2006
140.	**Bordás Józsefné Varga Mária**	1925-2007	tanító, ált. isk. tanár	2007
141.	**Boros Dezső dr.**	1918-1987	egyetemi docens	2003
142.	**Boroska Miklós**	1933-2010	tanár, gy. isk. szakvezető	2010
143.	**Boroska Miklósné**	1937-1993	tanító, gy. isk. szakvezető	2010
144.	**Borsányi József**	1907-1990	középisk. tanár, igh.	2007
145.	**Borsós László**	1909-1984	ált. isk. tanár, igazgató	2002
146.	**Borsy Zoltán dr.**	1926-1997	tszv. egyetemi tanár	2008
147.	**Bődi István**	1931-2001	tanár, igazgató	2002
148.	**Bradács Miklós**	1932-2007	középiskolai tanár	2008

149.	**Brassai Sámuel**	1800-1897	nyelvész, filozófus, polihiszt.	2011
150.	**Buda Sándor**	1922-2005	tanító, ált. isk. tanár	2008
151.	**Budai János**	1946-1996	tanító, ált. isk. tanár	2007
152.	**Bujdosó Sándor**	1927-1995	ált. isk. tanár	2003
153.	**Burus Vilmos**	1928-2009	középiskolai tanár	2009
154.	**Burus Vilmosné Hajdú Éva**	1937-2007	óvónő	2009
155.	**Búza Barna Mihály**	1931-1995	tanító, tanár, igazgató	2010
156.	**Buzási Károly dr.**	1930-1988	egyetemi docens	2002
157.	**Buzási Szvetlána dr.**	1938-1990	egyetemi docens	2002
158.	**Cofmann Judit dr.**	1936-2001	matematika professzor	2009
159.	**Czeglédy Sándor dr.**	1909-1998	egyetemi tanár	2003
160.	**Czompó István**	1917-2007	középiskolai tanár	2008
161.	**Czompó Istvánné Nagy Irén**	1914-2007	középiskolai tanár	2008
162.	**Czövek Lajos**	1918-2008	főisk. tanár, karnagy	2008
163.	**Csamangó Károlyné Gurbán Gizella**	1931-1999	középiskolai tanár	2011
164.	**Csapó István**	1893-1959	polg. isk. és gimn. ig.	2005
165.	**Császi Gyula**	1928-1998	tanító, ált. isk. tanár, ig.	2002
166.	**Császi Katalin**	1952-2008	kertészmérnök-tanár	2009
167.	**Csathó Kálmán**	1895-1960	tanító, iskolaigazgató	2011
168.	**Csathó Kálmánné Szász Erzsébet**	1901-1977	tanító	2011
169.	**Csáthy Miklós**	1928-1999	tanító, tanár, igazgató	2011
170.	**Cseke Gábor**	1922-1996	középisk. tanár	2002
171.	**Cséke Lajos**	1909-2001	tanító	2003
172.	**Csendes Józsefné Szentesi Judit**	1934-1998	ált. iskolai tanár, szakvezető	2010
173.	**Csenki Imre**	1912-1998	középisk. tanár, karnagy	2002
174.	**Csenki Imre id.**	1886-1962	néptanító	2009
175.	**Csenki Sándor**	1920-1945	etnográfus	2009
176.	**Csépke György**	1932-2007	tanító, általános iskolai tanár	2010
177.	**Csetnyák Jánosné Sóvágó Éva Margit**	1966-2008	közgazdásztanár	2010
178.	**Csige József**	1937-2007	ált. és középisk. tanár, ig.	2008
179.	**Csiha Antal dr.**	1897-1981	középisk. tanár	2002
180.	**Csiha Antalné Sziklai Ilona dr.**	1899-1963	középisk. tanár	2004
181.	**Csiha Margit**	1903-1996	ig.-tanító, ált. isk. tanár	2003
182.	**Csikai László dr.**	1927-1991	igazgató, múzeumigazgató	2005
183.	**Csinády Gerő dr.**	1902-1970	egyetemi docens	2002
184.	**Csiszér Béla**	1919-1985	tanító, tanár, szakfelügyelő	2004
185.	**Csiszér Dezső**	1924-2007	tanító, ált. isk. igazgató	2008
186.	**Csizmadia Lajos**	1931-1992	tanító	2004
187.	**Csohány Andrásné dr., Kállay M.**	1914-2008	néptanító	2009
188.	**Csoma Gyula**	1902-1985	tanító, tanár, kollégiumi ig.	2008
189.	**Csomár Zoltán dr.**	1906-1991	lelkész, középisk. tanár, író	2008
190.	**Csongvay József**	1923-2011	tanító, tanár, igazgató	2011
191.	**Csorba András dr.**	1906-1967	középiskolai tanár	2009
192.	**Dancs Sándor dr.**	1933-2006	tanár, főiskolai docens	2011
193.	**Dávid József**	1937-1994	tanár, iskolaigazgató	2007
194.	**Dávid Lajos dr.**	1881-1962	egyetemi tanár	2002
195.	**Dávid László**	1918-1994	tanító	2009
196.	**Dávid Lászlóné Hunyadi Emma**	1920-1986	tanító	2009
197.	**Dede Kálmán**	1900-1976	tanító, igazgató	2004
198.	**Demeter István**	1872-1956	középisk. tanár, igazgatóh.	2011
199.	**Demjén Lajosné Kéri Anna**	1922-2007	polg. és középisk. tanár	2009

200.	**Derzsi Bálint**	1924-2005	általános iskolai tanár	2006
201.	**Derzsi Bálintné Székely Ilona**	1929-2009	tanító, ált. isk. tanár, ig.	2010
202.	**Di Gléria János dr.**	1899-1976	egyetemi tanár	2003
203.	**Diénes Ignác**	1902-1979	tanító	2009
204.	**Diénes Izra**	1900-1977	néptanító	2006
205.	**Diénes Izráné Zempléni Margit**	1915-1972	tanító	2002
206.	**Dienes János**	1884-1962	tanár, festőművész	2005
207.	**Diénesné Hajdú Emma**	1901-1946	tanító	2006
208.	**Diószegi Lajos**	1912-2006	kántortanító, ált. isk. tanár	2007
209.	**Divéky Adorján dr.**	1880-1965	tszv. egyetemi tanár	2005
210.	**Dobó Árpád dr.**	1907-1988	középisk. tanár, igazgató	2003
211.	**Dobó János**	1910-1985	aranydiplomás tanító, tanár	2004
212.	**Dobó Jánosné Szabó Mária**	1912-1996	tanító	2008
213.	**Dobó Sándor**	1864-1931	tanító, lapszerkesztő	2003
214.	**Doby József**	1899-1967	kántortanító, ált. isk. tanító	2009
215.	**Dóczy Gedeon dr.**	1832-1911	középisk. tanár, igazgató	2002
216.	**Dohanics János**	1893-1979	tanító, középiskolai tanár	2008
217.	**Dombrovszky József dr.**	1912-1996	egyetemi tanár	2006
218.	**Dombrovszky Józsefné dr., Nagy I.**	1923-1989	tanár, egyetemi vez. lektor	2011
219.	**Domokos Ernő dr.**	1945-2008	közgazdász, egyetemi tanár	2010
220.	**Domokos Imre**	1924-1998	gyógyped. tanár, igh.	2005
221.	**Domokos Sándor**	1885-1974	tanító	2005
222.	**Dorogi Márton**	1911-1980	tanító, vezető szakfelügyelő	2002
223.	**Draviczky Imre**	1928-2006	tanító, néprajzkutató	2008
224.	**Duli Antal**	1905-1980	tanító, ált. isk. tanár	2010
225.	**Duráczky József**	1909-1994	gyógyped. tanár, igazgató	2009
226.	**Durkó Mátyás dr.**	1926-2005	egyetemi tanszékvez. prof.	2006
227.	**Durucz István dr.**	1921-2006	tanszékvezető főisk. tanár	2007
228.	**Edelényi Béla dr.**	1917-1988	biológus, tszv. főisk. tanár	2004
229.	**Egeressy Gyula**	1901-1980	általános iskolai tanító, ig.	2004
230.	**Egeressy Gyuláné Szabó Julianna**	1901-1988	általános iskolai tanító	2004
231.	**Egri Zoltán**	1926-2011	tanító, tanár, igazgató	2011
232.	**Elek Ernő**	1934-2000	tanár, kabinetvezető	2008
233.	**Elek Sándor**	1917-1999	tanító, ált. isk. tanár	2003
234.	**Elek Sándorné Nemes Ilona**	1927-1997	tanár, könyvtárvezető	2004
235.	**Éliás István**	1915-2000	igazgató-tanító	2005
236.	**Ember Ernő dr.**	1909-1989	középisk. tanár	2002
237.	**Endes Pongrác dr.**	1907-1992	orvos, tszv. egyetemi tanár	2011
238.	**Engi Sándor**	1904-1980	népiskolai tanító, tanár, ig.	2010
239.	**Erdei Gyula**	1903-1957	tanító, igazgatóhelyettes	2004
240.	**Erdei Gyuláné Horváth Irén**	1927-2004	tanító	2005
241.	**Erdélyi Gábor**	1920-1996	ált. isk. tanár	2002
242.	**Erdős Jenő dr.**	1931-2004	tszv. egy. docens	2005
243.	**Fábián Ernő**	1934-2001	középisk. tanár, író	2009
244.	**Fábián István**	1909-2004	tanító, tanár, zeneszerző	2005
245.	**Fábián István**	1880-1968	néptanító	2010
246.	**Faragó Tibor dr.**	1912-1983	tanár, egyetemi oktató	2010
247.	**Farkas Béla**	1924-2001	ált. isk. tanár	2007
248.	**Farkas Lukácsné Ferenczi Piroska**	1933-2007	általános iskolai tanár, ig.	2008
249.	**Fazekas János**	1914-2006	tanító, tanár, népművelő	2009
250.	**Fazekas József**	1880-1941	középisk. tanár	2004

251.	**Fazekas Katalin**	1911-1975	középisk. tanár	2004
252.	**Fazekas Lajosné Cseke Aranka**	1935-2006	óvónő	2009
253.	**Fazekasné Kiss Emma**	1940-1993	tanító	2007
254.	**Fehér István**	1930-1995	tanító, ált. isk. tanár, ig.	2002
255.	**Fehér Istvánné Amirás Ilona**	1911-2002	általános iskolai igazgató	2006
256.	**Fehér Lászlóné dr., Jakucs Katalin**	1922-2010	tanító	2010
257.	**Fehér Margit**	1897-1974	tanító	2004
258.	**Fejér Miklós**	1913-2002	középiskolai tanár	2009
259.	**Fekete Borbála**	1933-1992	szakfelügyelő, főisk. adj.	2002
260.	**Fekete Dániel**	1934-2007	tanító, tanár, főisk. adj.	2007
261.	**Fekete József**	1903-1986	tanító, igazgatóhelyettes	2011
262.	**Félegyházi László**	1907-1986	tanár. tszv., fesztőművész	2010
263.	**Fenyő Imre**	1942-2004	tanító, ált. isk. tanár, igh.	2005
264.	**Ferencz Miklósné Kovács Gizella**	1913-2010	tanító, ipari iskolai tanár, író	2010
265.	**Ferenczi János**	1935-1986	középisk. tanár, igh.	2003
266.	**Ferenczy Kálmánné Nagy Etelka**	1890-1972	tanár	2004
267.	**Fiala Hans-Joachim dr.**	1932-2003	történészprofesszor	2007
268.	**Fodor János**	1909-1946	néptanító	2005
269.	**Forró György**	1894-1970	kántortanító	2009
270.	**Futó Andrásné Molnár Anna**	1913-2004	kántortanító, zenetanár	2005
271.	**Futó Klára**	1916-2002	tanító	2003
272.	**Fülöp Kálmán**	1905-1996	középiskolai tanár, igazgató	2008
273.	**Fülöp Nándor**	1922-1991	általános iskolai tanár	2004
274.	**Füredi József**	1933-1986	középiskolai tanár	2007
275.	**Fürtös Sándor**	1924-1994	ált. isk. tanár, igazgató	2002
276.	**Füzes Gyula**	1919-2010	általános iskolai tanár	2010
277.	**Gaál György dr.**	1927-2006	tanügyi tanácsos, történész	2007
278.	**Gaál Lajos**	1919-1990	tanár, tszv. főiskolai tanár	2011
279.	**Gaál Sándorné dr., Szalay Edit**	1918-1996	tanító	2009
280.	**Gaál Zsigmond**	1862-1940	kántortanító	2002
281.	**Gáborjáni Szabó Kálmán**	1897-1955	festőművész, főisk. tanár	2007
282.	**Gacsó László**	1919-1988	tanító, polg. isk. tanár	2007
283.	**Gacsó Sándorné dr., Kosdy Katalin**	1923-2007	középiskolai tanár	2010
284.	**Gál Géza**	1926-2000	középisk. tanár, gimn. ig.	2003
285.	**Gál Gézáné Kovács Magdolna**	1929-2006	középiskolai tanár	2006
286.	**Gál István**	1904-1983	tanító, tanár, igazgató	2004
287.	**Gál Józsefné dr., Nagy Ilona**	1950-2010	agrármérnök, tanító	2011
288.	**Galánfi András**	1914-1986	tanár, igazgatóhelyettes	2004
289.	**Gáll Dénes**	1926-2009	tanító, tanár, igazgató	2011
290.	**Garai Bertalanné dr., Boros Anna**	1938-2009	általános iskolai tanár	2011
291.	**Gárdonyi Sándor dr.**	1928-1988	germanista, egyetemi doc.	2004
292.	**Gáspár József**	1952-2004	ált. és középisk. tanár	2005
293.	**Gáspár László dr.**	1937-1998	tanító, tanár, egyetemi tanár	2011
294.	**Gáty Jenő dr.**	1928-2007	tanár, egyetemi oktató	2008
295.	**Géczy Jánosné Szeverényi Ilona**	1932-2011	tanító	2011
296.	**Gedeon Béla**	1907-1980	középisk. tanár, igazgató	2007
297.	**Gégény József**	1937-1984	tanító, tanár, igazgató	2011
298.	**Gergely Arthur dr.**	1921-1986	tszv. egyetemi tanár	2003
299.	**Gerő Lászlóné Szamosy Ildikó**	1942-1998	középiskolai tanár, igazgató	2011
300.	**Girth Irén**	1914-1996	polgári iskolai tanár	2004
301.	**Gódor Kálmán**	1911-1991	középisk. tanár, festő	2009

302.	**Gondos Béla**	1899-1945	tanító	2009
303.	**Görög Sándor**	1890-1946	tanító, igazgató	2003
304.	**Görög Sándorné Somogyi Mária**	1903-1984	tanító	2003
305.	**Grega Istvánné Gróf Sára**	1917-1997	tanító	2005
306.	**Grozdits Antal**	1902-1977	ált. isk. tanár	2003
307.	**Gudor Lajosné Técsi Ibolya Éva**	1918-2001	tanító	2010
308.	**Gyarmathi (Lakner) László dr.**	1908-1988	egyetemi docens	2002
309.	**Gyires Béla dr.**	1909-2001	egyetemi tanár	2002
310.	**Gyula Sándor**	1921-2008	tanító, ált. isk. tanár, ig.	2009
311.	**Gyulai Károly**	1894-1982	tanító, igazgató	2006
312.	**Gyulai Pál**	1936-2007	tanár, muzeológus	2008
313.	**Gyürky Györgyné Szarvas Katalin**	1950-2001	középisk. tanár	2005
314.	**H odor Antal**	1931-2000	középiskolai tanár	2009
315.	**Hadházy Lajos**	1908-1992	tanár, szakfelügyelő, ig.	2007
316.	**Hagymássy József**	1921-1995	tanító, népművelési felügy.	2010
317.	**Hajdú Árpád**	1903-1987	tanító	2009
318.	**Halassy Istvánné Német Jolán**	1898-1964	tanító	2004
319.	**Halász Imre**	1925-2002	középisk. tanár, gimn. ig.	2010
320.	**Halász József**	1925-2007	gyógypedagógus	2007
321.	**Hallay Gyula**	1918-1984	kántortanító	2005
322.	**Halmai Lászlóné Kathó Klára dr.**	1931-1999	középisk. tanár	2004
323.	**Hamar Endre**	1877-1968	tanító	2009
324.	**Hamvas József**	1902-1966	tanító	2004
325.	**Hamvas Józsefné Arany Julianna**	1916-2002	tanító	2004
326.	**Hankiss János dr.**	1893-1959	irodalomtört. egy. tanár	2004
327.	**Hanzéros Ádám**	1933-1985	tanár, igazgató	2003
328.	**Harangi Jánosné Széchy Mária K.**	1930-2006	ált. isk. tanár, igh.	2007
329.	**Harangi Péter**	1922-1985	ált. isk. tanár, igazgató	2003
330.	**Hársfalvi Péter dr.**	1928-1985	tanszékvezető főisk. tanár	2008
331.	**Haszmann Pal**	1902-1977	tanító, népművész	2009
332.	**Hegedűs Dezső**	1922-2000	ált. és középisk. tanár, ig.	2008
333.	**Hegedűs János**	1933-1996	tanár, igazgató	2004
334.	**Herczeg Sándor Miklós**	1925-2007	tanító, ált. isk. tanár	2008
335.	**Hernádi Jánosné Dittrich Éva**	1938-1993	oboa-szolfézs szakos tanár	2008
336.	**Hettesheimer Ernő**	1888-1953	középisk. tanár	2004
337.	**Hiripi Ferenc**	1922-1994	ált. isk. tanár, igazgató	2005
338.	**Holczinger Erzsébet**	1927-2008	tanító, iskolanővér	2009
339.	**Homolay Gyula**	1907-1983	polgári iskolai tanár	2004
340.	**Homolay Gyuláné Bartha Sarolta**	1917-1993	óvónő, szakfelügyelő	2004
341.	**Honfi Ferenc dr.**	1922-2006	tanító, tanár, főisk. docens	2010
342.	**Horicsányi László**	1934-2005	agrármérnök, igazgató	2007
343.	**Horkay László dr.**	1905-1976	gimn. tanár, ig., lelkész	2004
344.	**Horváth Albert**	1909-2005	középisk. tanár, igh.	2005
345.	**Horváth Endre**	1903-1976	tanár	2005
346.	**Horváth Ilona**	1906-1969	tanító, gazdasági isk. ig.	2008
347.	**Horváth István**	1921-1998	tanító. ált. isk. tanár	2009
348.	**Horváth Károly**	1895-1977	középisk. tanár	2003
349.	**Horvay (Kronstein) Béla**	1885-1969	középiskolai vezetőtanár	2006
350.	**Hunor Józsefné Hódos Erzsébet**	1914-2001	óvónő, vezetőóvónő	2009
351.	**Hunyadi Györgyné Palánki Ilonka**	1938-2001	tanító	2002
352.	**Huszár István**	1925-2004	tanító, festőművész	2007

353.	**Huszka István**	1911-1996	tanító	2002
354.	**Hüttl Tivadar dr.**	1884-1955	egyetemi tanár, sebészprof.	2011
355.	**Imre Lajos dr.**	1900-1974	tszv. egyetemi tanár	2003
356.	**Inántsy Ferenc**	1911-1978	középiskolai, főiskolai tanár	2011
357.	**Istók Kálmán**	1931-1988	középiskolai tanár	2006
358.	**Iván Ágnes**	1954-2010	tanár, gyak. isk. szakvezető	2011
359.	**Iván Lajos**	1931-2006	tanár, kollégiumi igazgató	2011
360.	**Ivancsó Dénes**	1923-2009	népművelő, tanár	2009
361.	**Ivancsó György**	1926-2005	kántortanító, ált. isk. tanár	2008
362.	**Ivancsó Tiborné Hódi Mária M.**	1927-2004	tanító	2009
363.	**Jakó Edith**	1898-1977	polgári iskolai tanár	2008
364.	**Jakucs István**	1882-1964	középisk. tanár, koll. ig.	2003
365.	**Janda Iván**	1923-2007	tanár, igazgató, karnagy	2010
366.	**Jankó Istvánné Kóczi Erzsébet**	1917-1998	tanító	2006
367.	**Jankovich László dr.**	1887-1967	egyetemi tanár	2010
368.	**Jánószky Mihály dr.**	1920-2001	főiskolai tanár, főigh.	2002
369.	**Jászberényi István dr.**	1948-2001	egyetemi docens	2004
370.	**Jausz Béla dr.**	1895-1974	egyetemi tanár, kandidátus	2004
371.	**Jeney Endre dr.**	1891-1970	orvos, egyetemi tanár	2011
372.	**Jobbágy Bertalan**	1910-1998	kántortanító, tanár, igazgató	2010
373.	**Jobbágy Bertalanné Tarr Katalin**	1913-2001	tanító, általános iskolai tanár	2011
374.	**Jodál Károly**	1912-1997	vezetőtanár, tanárképz. igh.	2010
375.	**Jónás Lajos**	1914-1987	tanító	2006
376.	**Jósvai László dr.**	1921-1995	tanár, gimnáziumi igazgató	2008
377.	**Jósvay Gábor**	1876-1948	kántortanító, igazgató	2006
378.	**Józsa László dr**	1938-1986	egyetemi docens	2006
379.	**Juhász Gergelyné Barta Magdolna**	1937-1998	tanító	2010
380.	**Juhász Géza dr.**	1894-1968	tszv. egyetemi tanár	2003
381.	**Juhász Ilona**	1902-1997	tanító, gazd. szaktanító	2004
382.	**Juhász Károly**	1909-1979	tanító, ált. isk. tanár, ig.	2008
383.	**Juhász László**	1903-1991	általános iskolai tanár	2006
384.	**Juhász Tibor**	1926-2008	tanító, általános iskolai tanár	2010
385.	**Juhász Tiborné Papp Katalin**	1929-1986	általános iskolai tanár	2004
386.	**Juhász Zoltán**	1928-1999	ig.-tanító, ált. isk. tanár	2004
387.	**Julow Viktor dr.**	1919-1982	egyetemi tanár	2003
388.	**Kabály Ferenc**	1935-2007	tanító, gyógypedagógus	2007
389.	**Kabán Ferenc**	1926-1988	biológus, tanár	2008
390.	**Kacsur István dr.**	1928-2010	tanár, egyetemi docens	2011
391.	**Kádár László dr.**	1908-1989	földrajztudós	2008
392.	**Kádár Zoltán dr.**	1915-2003	egyetemi tanár	2009
393.	**Kádár Zsombor**	1923-2008	erdőmérnök, tanár	2009
394.	**Kakucsi Ferenc**	1932-2007	tanító, általános iskolai tanár	2011
395.	**Kakucsi Gézáné Fényi Piroska**	1920-1983	tanító	2005
396.	**Kalas Ferenc**	1914-1984	általános iskolai tanár	2006
397.	**Kállai Imréné Nikodémusz Margit**	1912-1994	tanító	2006
398.	**Kálmán Béla dr.**	1913-1997	egyetemi tanár, akadémikus	2003
399.	**Kálmánchey Endre dr.**	1914-1993	középisk. tanár	2002
400.	**Kálmánchey Gábor**	1887-1978	igazgató-tanító, kántor	2007
401.	**Kálmánchey Tibor**	1914-1988	középisk. tanár, gimn. ig.	2003
402.	**Kalmár József**	1871-1948	tanító	2004
403.	**Kalmár Lajosné dr., Julow Katalin**	1915-1996	főiskolai docens	2004

404.	**Kalmár Zoltán**	1925-1984	tanító, ált. isk. tanár, ig.	2002
405.	**Kaplonyi Miklósné Oláh Katalin E.**	1930-2011	tanító	2011
406.	**Kapornai András**	1932-1996	ált. isk. tanár, igazgató	2002
407.	**Kapornaki Pálné Kassai Margit**	1920-1996	óvónő	2009
408.	**Kapusi Imre**	1934-1984	tanító, tanár, tv-szerk.	2005
409.	**Karácsony Sándor dr.**	1891-1952	filozófus, egyetemi tanár	2003
410.	**Karai Sándor**	1859-1936	középiskolai tanár, igazgató	2006
411.	**Karasszon Dezsőné dr., Nagy Márta**	1955-2008	ének-zenetanár	2010
412.	**Kardos Albert dr.**	1861-1945	középisk. tanár, igazgató	2007
413.	**Kardos Lászlóné Ivancsó Ágnes**	1930-1978	tanító	2011
414.	**Kárpáti György**	1894-1962	tanító	2007
415.	**Kárteszi Ferenc dr.**	1907-1989	tszv. egyetemi tanár	2008
416.	**Kassai Ernőné**	1911-2000	középiskolai tanár	2009
417.	**Kátai János**	1918-1992	tanító, tanár	2005
418.	**Kathó István**	1937-2007	tanító, ált. isk. tanár	2009
419.	**Katona Dóra**	1899-1993	óvodavezető	2003
420.	**Katona Ferenc**	1916-2005	tanító	2011
421.	**Katona Sándor**	1944-2006	ált. isk. tanár	2009
422.	**Kecsedi Gáborné Márton Mária**	1933-2004	óvónő	2009
423.	**Kecskés Gyula**	1901-1987	tanító, igazgatóhelyettes	2002
424.	**Kecskés József**	1893-1946	tanító	2003
425.	**Kecskés László**	1919-1998	tanár, iskolaigazgató	2002
426.	**Kecskés Péter**	1911-1995	tanító, szaktanító, tanár	2007
427.	**Kelemen Géza**	1899-1978	tanító, gyógypedagógus	2002
428.	**Kelemen Lajos**	1940-2007	középisk. tanár, szakfelügy.	2011
429.	**Kelemen László dr.**	1919-1984	egyetemi tanár	2002
430.	**Kelen Tibor dr.**	1930-1993	tszv. egyetemi tanár	2004
431.	**Kellermann Mártonné Monostori R.**	1921-2000	óvodavezető	2002
432.	**Kenézy Gyula dr.**	1860-1931	orvos, egyetemi tanár	2011
433.	**Kerekes Péter dr.**	1940-1984	egyetemi docens	2003
434.	**Kerékgyártó Béla**	1912-2004	tanító, tanár, igazgató	2011
435.	**Keresztessy Ilona**	1914-1999	általános iskolai tanár	2010
436.	**Kertész Andor dr.**	1929-1974	egyetemi tanár	2002
437.	**Kertész Gyula dr.**	1935-2002	főiskolai docens	2003
438.	**Kertész László**	1935-1971	középisk. tanár	2002
439.	**Kertész Pál**	1926-2006	tanító, tanár, igazgató	2006
440.	**Kettesy Aladár dr.**	1893-1983	egyetemi professzor	2006
441.	**Kilyén Zoltán**	1911-1994	tanító, igazgató	2009
442.	**Király István**	1930-2010	tanító, tanár, igazgató	2010
443.	**Király Jenő**	1885-1958	tanár, festőművész	2002
444.	**Király Róbert**	1913-2005	középiskolai tanár	2006
445.	**Király Róbertné Podelenszki Gizella**	1923-2005	középiskolai tanár	2008
446.	**Király Uzor**	1912-1959	középiskolai tanár	2009
447.	**Kiss Albertné dr., Kaszab Magda**	1935-2005	minisztériumi főmunkatárs	2006
448.	**Kiss Antal**	1921-2008	tanító, tanár, igazgatóh.	2011
449.	**Kiss Aranka**	1896-1984	tanítóképző-intézeti tanár	2004
450.	**Kiss Árpád dr.**	1907-1979	tanszékvezető főisk. tanár	2005
451.	**Kiss Ferenc**	1862-1948	lelkipásztor, professzor	2007
452.	**Kiss Ilona dr.**	1939-2010	középisk. tanár, főisk. doc.	2011
453.	**Kiss Imre Barna**	1929-2006	középisk. tanár, könyvtáros	2007
454.	**Kiss János**	1932-2006	kollégiumi igazgató	2006

455.	**Kiss Lajos**	1925-2002	kántortanító	2003
456.	**Kiss Lajos**	1920-2006	középiskolai tanár, igazgató	2008
457.	**Kiss Lajos dr.**	1910-2002	főiskolai tanár	2004
458.	**Kiss Lajos Zoltán**	1898-1978	tanító	2004
459.	**Kiss László**	1932-2002	gimnáziumi igazgató	2003
460.	**Kiss László**	1928-1998	tanító	2005
461.	**Kiss László dr.**	1910-1992	pap, gimn. igazgató	2004
462.	**Kiss Lázár**	1935-1997	középiskolai tanár	2008
463.	**Kiss Sándor dr. (É. Kiss Sándor)**	1914-1984	középisk. tanár, főisk. ig.	2004
464.	**Kiss Tamás dr.**	1912-2003	ref. lelkész, tanár, költő, író	2008
465.	**Kiss Tihamér dr.**	1905-2005	egyetemi magántanár	2006
466.	**Kiss Zoltán**	1928-2001	ált. isk. tanár, igazgató	2005
467.	**Klincse Julianna**	1926-2010	tanító, igazgatóhelyettes	2011
468.	**Klucsik Dániel**	1903-1974	ált. isk. tanár	2002
469.	**Koczóh Sándor**	1893-1970	tanító, igazgató	2002
470.	**Kocsány Antalné Csiszár Piroska**	1906-2004	középiskolai tanár	2011
471.	**Kocsár István**	1925-2000	tanító	2003
472.	**Kocsár Istvánné Vincze Márta**	1934-1987	ált. isk. tanár	2003
473.	**Kocsis Mihály**	1931-2008	ált. isk. tanár, igh.	2009
474.	**Kollányi Boldizsárné Bihari Margit**	1877-1962	tanító	2007
475.	**Kollár József**	1927-2007	középiskolai tanár	2009
476.	**Koloszár Gézáné Martyin Erzsébet**	1932-2006	tanító, igazgatóhelyettes	2008
477.	**Kolozsvári Pálné Újvárosi Erzsébet**	1940-1996	óvónő	2008
478.	**Komáromi Gáborné Melegh Eleonóra**	1914-1984	tanító	2004
479.	**Komjáthy István**	1917-1963	középisk. tanár, gimn. ig.	2005
480.	**Koncz Aurélné Karácsony Ottilia**	1871-1956	középisk. tanár, intézeti ig.	2005
481.	**Kónya Istvánné Kegyes Klára**	1945-1994	középisk. tanár	2009
482.	**Kónya József dr.**	1904-1985	gimnáziumi tanár	2004
483.	**Kónya Józsefné dr., Timon Klára M.**	1938-2007	tanár, egy. adj.	2007
484.	**Kopányi Mária dr.**	1898-1978	középisk. tanár, igazgató	2002
485.	**Kopasz Károly**	1926-1973	tanár, festőművész	2006
486.	**Kordás Ferenc**	1911-1993	tanár	2006
487.	**Korkos Jenő Zoltán**	1926-2009	festőművész, rajztanár	2011
488.	**Kornya Sándor dr.**	1901-1975	középisk. tanár, igazgató	2002
489.	**Korsós József**	1916-1987	tanító, ált. isk. tanár, ig.	2007
490.	**Kosztolányi László**	1918-2000	igazgató-tanító	2003
491.	**Kosztolányi Lászlóné Havas Vilma**	1917-1996	tanító, ált. isk. tanár	2003
492.	**Kovács Antal**	1929-2006	általános iskolai tanár	2008
493.	**Kovács Csongor**	1939-1990	gyógyped., ig., főisk. docens	2010
494.	**Kovács Erzsébet**	1907-1989	polgári iskolai tanár	2004
495.	**Kovács Gyula**	1931-2002	ált isk. tanár	2005
496.	**Kovács Gyuláné Barabás Margit**	1928-2006	ált. isk. tanár	2007
497.	**Kovács Ilona**	1923-1997	középisk. tanár	2005
498.	**Kovács István**	1923-1995	gyógypedagógiai tanár, ig.	2002
499.	**Kovács István**	1914-1970	tanító, ált. isk. tanár, ig.	2005
500.	**Kovács Istvánné Esenczki Mária**	1953-2004	tanár, iskolaigazgató	2005
501.	**Kovács Istvánné Kürthy Klára**	1913-1995	tanító	2004
502.	**Kovács József dr.**	1912-1983	középisk. tanár, főisk. főig.	2007
503.	**Kovács Magdolna dr.**	1914-1990	mat.-fiz. szakos tanár	2010
504.	**Kovács Margit**	1899-1976	tanár, középisk. igazgató	2005
505.	**Kovács Máté dr.**	1906-1972	könyvtáros, egyetemi tanár	2004

506.	**Kovács Mátyás**	1902-1990	tanár, iskolaigazgató	2006
507.	**Kovács Sándor**	1942-2005	tanító, ált. isk. tanár, ig.	2008
508.	**Kovács Tibor**	1924-2006	gyógypedagógus	2007
509.	**Kovács Vendel dr.**	1913-1970	középisk. és főiskolai tanár	2010
510.	**Kovalcsik András**	1931-2007	tanár, igazgatóhelyettes	2011
511.	**Kozák Ferenc**	1926-1980	tanító, tanár, igazgató	2008
512.	**Kozma Sándor**	1840-1922	tanító, gimnáziumi igazgató	2006
513.	**Köblös Samu**	1875-1939	középisk. tanár, gimn. ig.	2007
514.	**Köntzey József**	1926-2007	agrármérnök, szaktanár	2010
515.	**Kövérné Porcsalmy Mária**	1911-1991	tanító, ált. isk. tanár	2008
516.	**Kövesdy László**	1894-1972	építészmérnök, tanár, ig.	2004
517.	**Középesy Mária**	1916-1994	ált. isk. tanár	2007
518.	**Krasznay Ferenc**	1923-1979	tanító, főisk. docens	2009
519.	**Krasznay Ferencné Bernáth Mária**	1924-2006	tanító	2009
520.	**Krecsmáry László Zoltán**	1937-1972	tanító, ált. isk. tanár	2005
521.	**Krizsán József**	1895-1963	zenetanár	2010
522.	**Kuki Lajos**	1909-1996	tanító, ált. iskolai igazgató	2010
523.	**Kun Sándor dr.**	1900-1947	gimnáziumi igazgató	2006
524.	**Kun Sándorné Delea Zsuzsanna**	1943-1992	óvodapedagógus	2002
525.	**Kunszabóné Dancs Edit**	1950-2006	középiskolai tanár, igazgató	2011
526.	**Kupás Pál**	1935-1989	tanár, szakfelügyelő	2004
527.	**Kusmiczki Sándor**	1948-2004	ált. iskolai tanár, igazgató	2011
528.	**Kuti József**	1912-2002	ált. isk. tanár, igazgató	2003
529.	**Kuti Józsefné Grünfeld Márta**	1922-1995	ált. isk. tanár	2003
530.	**Labay Anna**	1917-2007	tanító	2011
531.	**Labossa Gusztáv**	1933-2010	általános iskolai tanár	2011
532.	**Lada János**	1892-1976	igazgató-tanító	2008
533.	**Ladányi Józsa dr.**	1898-1985	orvos, sebész, egyetemi tanár	2010
534.	**Ládi József**	1924-1975	tanító, ált. isk. tanár, ig.	2009
535.	**Lakatos István**	1914-1982	középiskolai, főiskolai tanár	2011
536.	**Lakatos János dr.**	1930-2004	általános iskolai igazgató	2005
537.	**Lakner (Gyarmathi) József**	1872-1938	középisk. tanár	2004
538.	**Lakos Lászlóné Sáfrány Magdolna**	1933-1997	tanító, szakfelügyelő	2002
539.	**Lakos Sándorné Máthé Izabella**	1906-2000	tanító	2010
540.	**Lányi Pálné Tömöri Krisztina**	1907-1996	óvónő	2007
541.	**László Géza**	1897-1978	tanár, gimnáziumi igazgató	2004
542.	**Laukonidesz József**	1909-1978	tanár, szakfelügyelő	2007
543.	**Lavotta Kamilla**	1940-2003	zenetanár, igazgató	2011
544.	**Lázár Gyula**	1915-1971	tanító	2007
545.	**Lénárd Ferenc dr.**	1911-1988	pszichológus, egyetemi tanár	2011
546.	**Lengváry József**	1916-2001	tanító, tanár	2007
547.	**Lengváry Józsefné Kokas Berta**	1923-2000	tanító, tanár	2007
548.	**Lengyel Endre**	1880-1959	középisk. tanár	2004
549.	**Lengyel Imre dr.**	1910-1978	tanár, egyetemi oktató	2003
550.	**Lengyel István**	1939-2010	általános iskolai tanár	2011
551.	**Lengyel Mihály**	1876-1945	kántortanító	2003
552.	**Lengyel Mihályné Szanyi Anna**	1933-2002	ált. isk. tanár	2003
553.	**Leskovics József**	1941-2008	középiskolai tanár	2010
554.	**Lévay Botond**	1943-2008	tanár, író, költő	2009
555.	**Ling Jolán dr.**	1948-2010	vegyész, középiskolai tanár	2011
556.	**Lipcsei János**	1938-1991	tanító	2003

557.	**Liszkay László**	1919-1994	tanító, ált. iskolai igazgató	2011
558.	**Lobotka János Pál**	1935-2010	zenetanár, fúvószenekar-vez.	2011
559.	**Lóky Béla dr.**	1871-1946	pap, középisk. tanár, ig.	2004
560.	**Losoncz Mihályné dr., Tengerdi A.**	1926-1987	főiskolai tanár	2009
561.	**Lovas Antal**	1913-2000	tanító, ált. isk. tanár, igh.	2005
562.	**Lovas László**	1908-2005	ált. isk. tanár	2007
563.	**Lovas Mártonné Tóth Amália**	1910-1989	középiskolai tanár	2009
564.	**Lovas Rezső dr.**	1916-1967	középiskolai tanár	2008
565.	**Lovas Rezsőné dr., Varga Erzsébet**	1914-1990	középiskolai tanár	2008
566.	**Lovász Gyula**	1940-2002	tanár, igazgató	2004
567.	**Lovász Sándor**	1925-1997	középisk. tanár	2007
568.	**Lővei Károly**	1938-2006	középiskolai tanár	2006
569.	**Ludnai István**	1933-1997	általános iskolai tanár	2005
570.	**Lukács László**	1934-1989	középiskolai tanár, igazgató	2002
571.	**Lutter Béla dr.**	1908-1967	tszv. egyetemi docens, ig.	2002
572.	**Lyachovics József**	1917-1999	ált. isk. tanár	2007
573.	**Lyachovics Józsefné Márton Erzsébet**	1921-2004	ált. isk. tanár, ig.	2007
574.	**Maácz János**	1928-1982	főiskolai tanár	2010
575.	**Mácsik Ernőné Bazsa Klára**	1942-1986	tanító, gyógyped. tanár	2003
576.	**Mados Mihály**	1924-2001	tanító, középiskolai tanár	2008
577.	**Maghy Zoltánné Kerekes Katalin**	1910-2001	tanító	2008
578.	**Magi János**	1837-1902	lelkész, középiskolai tanár	2010
579.	**Magyar Zoltán dr.**	1906-1992	középisk. tanár	2002
580.	**Magyari András dr.**	1918-2005	egyetemi tanár	2007
581.	**Magyari Árpád**	1910-1962	tanító	2004
582.	**Magyari Árpádné Rápolti Ilona**	1917-2006	tanító	2008
583.	**Majoros István**	1913-1998	középiskolai tanár	2010
584.	**Majoros Zoltánné Antal P. Ilona**	1926-1977	középiskolai tanár	2008
585.	**Makai Mihály**	1947-2008	ált. isk. tanár, műv. ház ig.	2009
586.	**Makay László**	1914-1998	tanár, múzeumigazgató	2011
587.	**Makkai Sándor dr.**	1890-1951	egy. tanár, teológiai prof.	2003
588.	**Makláry Lajos**	1890-1974	kántor, társkarnagy	2003
589.	**Makláry Pap Mór**	1846-1917	tanító, igazgató, teológus	2002
590.	**Makó Judit**	1941-1999	gyógyped., internátusvez.	2009
591.	**Makranczy Béla dr.**	1912-2004	egy. adj., tszv. főisk. tanár	2005
592.	**Makszin Mihály dr.**	1909-1997	középisk. tanár, főisk. adj.	2002
593.	**Mándoki Ernő**	1919-1970	pap, tanár, karnagy	2004
594.	**Márk Jenő**	1905-1975	igazgató-tanító	2002
595.	**Márk Jenőné Beke Vilma**	1906-1983	tanító	2002
596.	**Márton Antal**	1898-1994	tanító	2002
597.	**Márton József**	1930-2010	tanító, tanár, igazgató	2011
598.	**Márton Károly**	1952-2009	tanár, kollégiumi igazgató	2010
599.	**Márton Lászlóné dr., Soós Klára**	1926-2009	gyémántdiplomás tanító	2010
600.	**Máté József**	1931-1986	tanár, igazgató	2006
601.	**Máthé Ernőné dr., Pünkösti P.**	1915-1985	polgári iskolai tanár	2009
602.	**Máthé Imre dr.**	1911-1993	középisk., egyetemi tanár	2011
603.	**Matolcsi Miklós**	1935-1993	ált. isk. tanár, igazgató	2009
604.	**Mayer István**	1909-1996	tanító	2008
605.	**Medgyessy Istvánné Simon Margit**	1914-2003	középisk. tanár	2007
606.	**Mélykúti János**	1930-2000	tanár, gyak. isk. szakvezető	2009
607.	**Mester István dr.**	1907-1984	tanár, szakfelügyelő	2002

608.	**Mester Mária**	1909-1995	tanító, ált. isk. igazgató	2007
609.	**Mészáros Ede dr. vitéz**	1889-1964	tszv. egyetemi tanár	2004
610.	**Mészáros Józsefné Monoki Magdolna**	1927-1983	tanító	2007
611.	**Mihály János**	1914-1993	középisk. tanár, igazgató	2002
612.	**Mikó Gyula**	1927-2007	gyógypedagógus	2009
613.	**Mikó Gyuláné Latorcai Klára**	1927-2008	gyógypedagógus	2009
614.	**Mirkó János**	1911-1992	tanár, szakfelügyelő, ig.	2003
615.	**Misley Győző**	1931-1998	tanár, szakfelügyelő	2008
616.	**Mitrovics Gyula dr.**	1871-1965	egyetemi professzor	2005
617.	**Módis László dr.**	1903-1972	professzor	2003
618.	**Mohácsi Amália**	1930-2004	középisk. tanár	2005
619.	**Mohácsi János**	1935-1978	ált. isk. tanár	2007
620.	**Mohácsi Jánosné Alföldi Elza**	1941-2008	gyakorlóisk.szakvez. tanító	2009
621.	**Mojzes János dr.**	1935-1988	tanár, egyetemi docens	2003
622.	**Molnár András**	1893-1971	középisk. tanár, igazgató	2003
623.	**Molnár Antal dr.**	1924-1998	középisk. tanár, főisk. adj.	2007
624.	**Molnár Dániel**	1928-1984	középiskolai tanár	2011
625.	**Molnár Elek**	1908-1945	középiskolai igh.es	2006
626.	**Molnár Elekné Kovács Anna**	1923-1989	középiskolai tanár	2006
627.	**Molnár Elemér**	1929-2007	tanító, ált. isk. tanár, ig.	2008
628.	**Molnár Ferenc**	1941-2008	tanító, ált. isk, tanár	2008
629.	**Molnár Ferenc**	1887-1962	kántortanító	2006
630.	**Molnár Ferencné Csomor Erzsébet**	1938-2004	tanító	2005
631.	**Molnár Gyula**	1940-1993	általános iskolai tanár	2006
632.	**Molnár István**	1923-1964	tanár	2004
633.	**Molnár István dr.**	1875-1943	középisk. tanár	2002
634.	**Molnár János**	1889-1957	ref. kántortanító	2003
635.	**Molnár Lajos**	1933-1993	tanító, ált. isk. igazgató	2005
636.	**Molnár Lajos dr.**	1922-1997	szemész, egyetemi oktató	2007
637.	**Molnár László dr.**	1903-1987	jogász, tanító, ált. isk. tanár	2004
638.	**Molnár Miklósné Csont Irma**	1911-2009	tanító	2010
639.	**Molnár Pál dr.**	1907-1968	tanár, könyvtáros	2003
640.	**Molnár Sándor dr.**	1919-2004	főiskolai tanár	2005
641.	**Molnos Angéla dr.**	1923-2008	nyelvész, egyetemi oktató	2010
642.	**Morvay Ferenc**	1886-1980	középisk. tanár, fotográfus	2005
643.	**Mosonyi István**	1914-2001	általános iskolai tanár, igh.	2004
644.	**Mucsa János**	1930-1992	középisk. vezetőtanár	2002
645.	**Muraközi Istvánné Gerzsenyi Katalin**	1939-1992	középisk. tanár	2002
646.	**Muskovszky János**	1906-1977	tanító, ált. iskolai tanár	2010
647.	**Nábrádi Mihály dr.**	1918-1990	gimn. igazgató	2003
648.	**Nádpor József**	1936-2010	tanár, kollégiumi nevelőtanár	2011
649.	**Nagy (Nácsik) László Aurél**	1923-2000	zeneiskolai tanár, igazgató	2002
650.	**Nagy Antal**	1890-1968	tanító, főiskolai tanár	2007
651.	**Nagy Balázs**	1922-2007	középisk. tanár, igh.	2009
652.	**Nagy Béla**	1927-1982	tanító	2009
653.	**Nagy Benjáminné Sándor Ibolya**	1957-1999	ált. isk. tanár	2002
654.	**Nagy Domokos**	1894-1966	tanár, polgári iskolai ig.	2004
655.	**Nagy Domokosné Fráter Margit**	1895-1995	polgári iskolai tanár	2004
656.	**Nagy Ferdinánd Nándor**	1923-2001	orgonista kántortanító	2004
657.	**Nagy Ferenc**	1915-1976	tanító, ált. isk. igazgató	2004
658.	**Nagy Ferencné Balogh Anna**	1923-2000	ált. isk. tanár	2009

659.	**Nagy Ferencné Kovács Mária**	1919-2007	óvodavezető	2008
660.	**Nagy Gáborné dr. (O. Nagy), Nagy E.**	1918-1991	főiskolai intézeti tanár	2004
661.	**Nagy Géza**	1911-1986	középisk. tanár	2003
662.	**Nagy Géza**	1890-1986	tanító, ipariskolai igazgató	2011
663.	**Nagy Gizella**	1929-2008	tanító	2011
664.	**Nagy György**	1928-1981	ált. isk. tanár, iskolaig.	2007
665.	**Nagy Gyula**	1926-2004	tanító, testnevelő tanár	2011
666.	**Nagy Istvánné Benkő Erika**	1932-1997	óvónő, vezető óvónő	2010
667.	**Nagy János dr.**	1921-1995	középisk. tanár, c. egy. doc.	2002
668.	**Nagy József**	1921-1990	tanító, tanár, igazgató	2004
669.	**Nagy József**	1922-2004	tanár, ig., festőművész	2009
670.	**Nagy József dr.**	1900-1968	középisk. vezető tanár	2002
671.	**Nagy Kálmán**	1930-1999	tanító, ált. isk. tanár	2007
672.	**Nagy Károlyné Bai Mária Magdolna**	1934-2009	általános iskolai tanár	2011
673.	**Nagy Lajos**	1916-2008	kertészmérnök, igazgató	2008
674.	**Nagy Lajos**	1924-2003	kántortanító	2003
675.	**Nagy Lajosné Bartha Hedvig**	1923-1986	óvónő, intézeti igazgató	2009
676.	**Nagy László**	1922-1991	ált. és középisk. tanár, ig.	2003
677.	**Nagy László**	1931-1989	általános iskolai tanár	2004
678.	**Nagy László dr.**	1919-1988	tanító, pszichológus	2002
679.	**Nagy László dr.**	1931-1987	egyetemi docens	2003
680.	**Nagy Sándor**	1920-1995	tanító, középisk. tanár	2002
681.	**Nagy Sándor dr.**	1927-1982	tszv. főisk. tanár	2003
682.	**Nagy Sándor János**	1897-1953	művésztanár	2004
683.	**Nagy Tibor Ferenc**	1922-1999	tanító	2006
684.	**Nagy Tiborné Nagy Margit**	1923-1997	tanító	2006
685.	**Nagyné Magyary Ildikó**	1954-2002	általános iskolai tanár	2004
686.	**Nehéz János**	1923-1990	tanító, tanár, ig., főisk. doc.	2007
687.	**Némedi Lajos dr.**	1912-2006	egyetemi tanár	2010
688.	**Némedi Lajosné Dienes Éva dr.**	1914-2004	tanár, irodalomtörténész	2005
689.	**Nemes Antal**	1925-1996	tanító, tanár, szakfelügyelő	2003
690.	**Nemes Gyula**	1932-1996	tanár, szakfelügyelő, ig.	2003
691.	**Nemes László**	1923-2004	középisk. kollégiumi ig.	2005
692.	**Nemes Sándor**	1900-1999	tanító	2009
693.	**Németh Balázsné Jeles Ilona**	1961-2008	tanító	2009
694.	**Németh Zoltán dr.**	1928-1994	középisk. tanár, főisk.docens	2011
695.	**Németi Adorján**	1932-2001	tanár, kollégiumi ig.	2005
696.	**Németi Adorjánné Cseke Erzsébet**	1936-1990	középisk. tanár	2004
697.	**Németi Gábor**	1930-2010	ált. és középisk. tanár, igh.	2010
698.	**Németi Gáborné Stankovics Mária**	1930-1981	tanár	2006
699.	**Niederhauser Emil**	1923-2010	történész, egyetemi tanár	2011
700.	**Nótin Lajos dr.**	1935-1988	főiskolai tanár	2006
701.	**Nyáguly Sándor**	1901-1971	középiskolai tanár	2008
702.	**Nyakó János**	1927-2002	tanár, igazgató	2004
703.	**Nyáry Béla**	1882-1961	fizika szakos tanár	2006
704.	**Nyáry Lajos**	1914-1986	kántortanító, tanár, karnagy	2005
705.	**Nyesténé Mogyoróssy Erzsébet**	1943-2002	ált. isk. tanár	2004
706.	**Nyilas Viktor dr.**	1930-1990	tanár, ig., főigazg.	2003
707.	**Nyiredi Jenő dr.**	1865-1932	egyetemi tanár	2002
708.	**Nyíreő István dr.**	1893-1977	könyvtárig., magántanár	2009
709.	**Nyitrai Gyula**	1903-1982	polg. isk., ált. iskolai tanár	2011

710.	**Oborzil Dezsőné Csathó Ida**	1907-1968	óvónő	2010
711.	**Ócsvár Géza**	1908-1978	tanár, festőművész	2011
712.	**Ócsvár Rezső**	1877-1968	tanár, festőművész	2011
713.	**Ohe prof. (Dr. Hans Joachim O.)**	1926-2006	egyetemi tanár	2006
714.	**Okos Lászlóné Hernádi Katalin**	1928-1977	ált. isk. tanár	2003
715.	**Oláh Gábor**	1881-1942	író, költő, középiskolai tanár	2011
716.	**Oláh Gáborné Pásztor Piroska**	1938-2007	tanító, szakvezető tanító	2007
717.	**Oláh József dr.**	1930-2008	középisk. tanár, igh.	2010
718.	**Oláh Lajos**	1956-2006	középisk. tanár, koll. igh.	2007
719.	**Oláh Tibor**	1911-1983	általános iskolai tanár	2006
720.	**Oláh Tiborné Tatos Ida**	1913-1988	tanító	2008
721.	**Oláh Zsigmond**	1914-1944	hitoktató, lelkész	2005
722.	**Olajos Ferenc**	1930-2001	tanító	2006
723.	**Olasz Árpádné Cseh Julianna**	1936-2005	tanító, gyógypedagógus	2006
724.	**Olasz János**	1914-1978	tanító, ált. isk. tanár	2009
725.	**Olasz Szabó Mihály**	1911-1962	gimn. tanár	2003
726.	**Ónosi László dr.**	1932-2001	tanító, művelődésügyi vez.	2002
727.	**Ópra Benedek**	1907-1978	középiskolai tanár	2010
728.	**Óriás Nándor dr.**	1886-1992	intézetigazg., egyetemi tanár	2010
729.	**Ormós Lajos**	1883-1975	ig.-tanító, tankerületi főig.	2006
730.	**Orosz András**	1934-1989	tanító, tanár, igazgató	2011
731.	**Orosz János**	1930-2010	tanár, igazgató, osztályvez.	2011
732.	**Orosz Lajos**	1920-1980	tanító, tanár, agrármérnök	2005
733.	**Orosz Lajosné Nagy Irén**	1919-1992	tanító, tanár	2005
734.	**Országh László dr.**	1907-1984	középisk., egyetemi tanár	2011
735.	**Ort Istvánné Nagy Erzsébet**	1914-1989	tanító, iskolaigazgató	2003
736.	**Osváth István dr.**	1910-1993	egy. adj., tanítóképző ig.	2005
737.	**Ökrös István**	1914-1988	kántortanító, ált. isk. ig.	2004
738.	**Ördögh László**	1914-1996	középisk. vezetőtanár	2003
739.	**Paál Elek id.**	1883-1963	tanító	2009
740.	**Paál Elek ifj.**	1914-1991	gimnáziumi tanár, ig.	2009
741.	**Pacsay Jánosné dr., Horváth Mária**	1904-1986	tanító	2008
742.	**Pádár Dénesné Józsa Krisztina**	1943-2006	tanár, szakfelügyelő, ig.	2007
743.	**Pákozdy László Márton**	1910-1993	teológiatanár, bibliafordító	2006
744.	**Pakurár Miklós**	1933-2011	tanár, igazgató, tan. felügy.	2011
745.	**Pál György dr.**	1933-2011	tanár, tszv. főiskolai tanár	2011
746.	**Pál Miklós dr.**	1931-2005	intézetvez. főiskolai tanár	2008
747.	**Pál Sándorné Hajzer Ilona**	1950-2009	tanító	2010
748.	**Páldi János dr.**	1923-2001	tanító, tanár, tanfelügy., ig.	2010
749.	**Pálffy Istvánné dr., Orbán Katalin**	1924-2002	középiskolai tanár	2010
750.	**Pálfi Sándor**	1938-1998	tanító, ált. isk. tanár, ig.	2002
751.	**Palkonyay Imre**	1894-1965	tanító	2005
752.	**Páll István**	1929-2001	tanító, ált. isk. tanár	2005
753.	**Pallagi Gyula dr.**	1867-1903	tanár, gimnáziumi igazgató	2008
754.	**Palotay Ferenc**	1934-2005	középiskolai tanár	2008
755.	**Pánczél Géza (Albisi Pánczél)**	1918-2001	tanító	2005
756.	**Pankotai Sándor**	1922-1993	tanító	2003
757.	**Pántya Péter**	1944-2009	tanár, igazgatóhelyettes	2011
758.	**Pápai Ferencné Brunner Cecilia**	1925-1992	ált. isk. tanár	2007
759.	**Papp Antalné dr., Nagy Klára**	1930-1996	középiskolai vezetőtanár	2009
760.	**Papp Béla**	1912-1993	középisk. tanár	2002

761.	**Papp Bertalanné Jánócsik Ilona**	1934-2001	óvodavezető	2004
762.	**Papp Géza**	1928-2000	középisk. tanár, igazgató	2002
763.	**Papp Géza dr.**	1909-1988	jogász, ált. isk. igh., lelkész	2005
764.	**Papp Gézáné dr., Füzesi Vilma**	1914-1987	tanító	2008
765.	**Papp György Sándor (B. Papp)**	1929-1994	tanító, ált. isk. tanár	2003
766.	**Papp Gyula**	1927-1991	középiskolai tanár	2011
767.	**Papp István dr.**	1901-1972	gimn. tanár, tszv. egy. tanár	2003
768.	**Papp János dr. (B. Papp)**	1921-2002	tanító, tanár, főisk. tanár	2008
769.	**Papp József**	1923-2004	tszv. főisk. tanár, főigh.	2007
770.	**Papp Mihályné Molnár Berta**	1904-1990	tanító	2008
771.	**Papp Zoltánné dr., Félix Anna**	1899-1961	középiskolai tanár	2008
772.	**Pásztor Erzsébet Emília dr.**	1916-1995	középisk. tanár	2004
773.	**Pataki Béla**	1925-2001	tanító, ált. isk. tanár, ig.	2003
774.	**Pataki József**	1944-2005	tanár, ped. szakos előadó	2010
775.	**Pellens, Karl dr.**	1934-2003	történészprofesszor	2007
776.	**Pénzes Lajos**	1939-2006	középiskolai tanár, igh.	2006
777.	**Percze János**	1926-1993	tanító	2002
778.	**Péter Imréné Kiss Katalin**	1945-1989	tanár	2006
779.	**Péter Pál**	1929-2005	középisk. tanár, gimn. igh.	2005
780.	**Péter Sándor**	1890-?	tanító	2010
781.	**Péter Sándorné Varga Zita**	1917-2006	tanító	2010
782.	**Pető Gáborné dr., Csurka Ilona**	1916-2004	tanító	2007
783.	**Petraskó László**	1897-1972	testnevelő tanár	2010
784.	**Petrikás Árpád dr.**	1928-1999	egyetemi tanár	2002
785.	**Piller Dezső**	1910-1999	tanító, tanár	2010
786.	**Pinczés Imre**	1900-1945	tanító	2005
787.	**Pirigyi István dr.**	1921-2005	teológ.tanár, egyháztörténész	2011
788.	**Plókai Imre**	1933-2007	ált. isk. tanár	2007
789.	**Pócs Imre Gáborné Angi Mária**	1933-1998	óvónő	2010
790.	**Pogány János**	1907-1983	gimnáziumi tanár	2004
791.	**Pohl Ferenc**	1883-1961	kertész, szakoktató	2010
792.	**Pókász Endre**	1912-1950	művésztanár, gimn. ig.	2008
793.	**Pomázi Gyuláné Párkányi Margit**	1913-2005	tanító	2011
794.	**Poór János dr.**	1925-1993	tanár, szakfelügyelő	2002
795.	**Popoff Mihály dr.**	1888-1969	egyetemi lektor	2010
796.	**Popovics Vladimir**	-2003	tanár, szakfelügyelő	2007
797.	**Porcsalmi Lajos**	1919-1995	tanár, koll. ig., szakfelügyelő	2011
798.	**Porcsalmy Gyula**	1865-1925	igazgató-tanító	2003
799.	**Porcsalmy Jánosné Tárkányi E.**	1917-1994	középisk. tanár, igazgató	2005
800.	**Porcsalmy Soma**	1832-1914	tanító	2004
801.	**Porcsalmy Zoltán**	1890-1968	középisk. tanár, igazgató	2005
802.	**Pornói Imre**	1930-1997	ált. isk. tanár, gimn. ig.	2005
803.	**Porzsolt István**	1910-1986	lelkész, főisk. tanár	2008
804.	**Porzsolt Istvánné Molnár Éva**	1919-2011	tanító, gyak. isk. szakvezető	2011
805.	**Pósalaky László**	1901-1978	tanító, igazgatóhelyettes	2005
806.	**Pősze Imre**	1898-1976	tanító	2008
807.	**Pősze Lajos**	1919-1982	gimnáziumi igazgató	2003
808.	**Pősze Lajosné dr., Fésűs Katalin**	1919-1983	nyelvtanár, lektorátus vezető	2011
809.	**Purzsás János**	1895-	tanító	2007
810.	**Purzsás Jánosné Vladimir Anna**		tanító	2007
811.	**Puskás Lajos**	1913-1997	tanító, tanár, gyak. isk. ig.	2007

812.	**Rábold Gábor**	1911-1998	gimnáziumi tanár	2006
813.	**Rácz István**	1904-1966	középisk. tanár, festő	2007
814.	**Rácz Jenő**	1883-1942	középisk. tanár	2004
815.	**Rácz Zsigmond**	1922-1988	tanár, könyvtáros	2008
816.	**Radácsi Józsefné Németi Mária**	1949-1996	tanító	2005
817.	**Radó Ferenc**	1921-1990	matematika professzor	2009
818.	**Radócz Jánosné Kunkli Margit**	1945-1994	általános iskolai tanár	2005
819.	**Radóczi Istvánné Árva Erzsébet**	1956-2009	tanító, tanár	2011
820.	**Raffay Lajos**	1889-1978	igazgató-tanító	2004
821.	**Rangoni Károlyné Inczédy Margit**	1915-2004	tanító, szakvezető tanító	2008
822.	**Rapcsák András dr.**	1914-1993	egyetemi tanár, akadémikus	2002
823.	**Reményi Béla**	1927-2005	középisk. tanár	2007
824.	**Remete Sándorné**	1945-2005	ált. isk. tanár	2007
825.	**Résch Pál**	1887-1976	néptanító, iskolaigazgató	2008
826.	**Rétháti Miklósné dr., Kubányi G.**	1915-1978	középiskolai tanár	2010
827.	**Rettegi Istvánné Kovács Anna**	1901-1980	középisk. tanár	2002
828.	**Révész Jánosné**	1917-1999	gyak. isk. szakvezető tanító	2011
829.	**Román Gyula**	1926-2002	középiskolai tanár	2006
830.	**Román Ilona**	1915-2006	középisk. tanár, szakfelügy.	2011
831.	**Romhányi Gyuláné dr., Arany Irma**	1906-1998	tanító, tanár, főiskolai tanár	2011
832.	**Rubóczky András**	1928-2005	tanító, ált. isk. tanár, ig.	2010
833.	**Rugonfalvi Kiss István dr.**	1881-1957	történész, egyetemi tanár	2011
834.	**Salánki Ferenc**	1897-1979	tanító, tanár, ipariskolai tanár	2011
835.	**Salánki János**	1902-1989	kántortanító, tanár	2008
836.	**Salánki József dr.**	1885-1975	gimnáziumi tanár	2004
837.	**Sallai Ernő**	1931-2002	tanár, főiskolai docens	2011
838.	**Sallai Sándor**	1926-1992	tanító, tanár, ig., könyvtáros	2009
839.	**Sándor Ferenc**	1913-1967	tanító, ált. isk. tanár	2002
840.	**Sándor Gábor**	1927-2010	tanító, tanár, igazgató	2011
841.	**Sándor József**	1875-1942	kántortanító, igazgató	2008
842.	**Sándor László**	1922-1998	tanító, ált. isk. tanár	2003
843.	**Sándor Mihályné dr., Nagy Gabriella**	1913-2003	tanító	2006
844.	**Sánta János**	1917-2007	tanító, tanár, igazgató	2011
845.	**Sárdi Béla**	1920-1993	tanítóképző int. tanár, tszvez.	2011
846.	**Sárdi Béláné Balogh Borbála Ilona**	1919-2000	tan.kép. int. tanár, főik. doc.	2011
847.	**Sárdi János**	1906-1982	középiskolai tanár, igazgató	2011
848.	**Sári Gusztáv**	1928-1990	tanár, szakfelügyelő	2002
849.	**Sarkadi Károlyné Balogh Erzsébet**	1928-2003	tanító	2005
850.	**Sarkadi Nagy János dr.**	1888-1956	középisk. tanár, igazgató	2002
851.	**Sass Attila**	1940-1996	tanár, egyetemi adjunktus	2011
852.	**Schudich Ilona**	1915-1981	tanító, szakkörvezető	2010
853.	**Sebők Emánuel**	1891-1944	középisk. tanár	2005
854.	**Sebők György**	1941-1995	középisk. tanár	2002
855.	**Séllyei Ernőné dr., Vincze Erzsébet**	1916-2002	tanító	2007
856.	**Seress István**	1922-1992	tanító, tanár, igazgató	2004
857.	**Siketh Zoltán**	1931-1988	középisk. tanár	2004
858.	**Sille Zoltán**	1942-1998	ált. isk. tanár, igh.	2008
859.	**Silye Mihály**	1924-1998	kántortanító, tanár, egy. okt.	2009
860.	**Silye Mihályné Szepesi Magdolna**	1928-1985	tanító	2003
861.	**Simay Attiláné dr., Barna Erzsébet**	1928-2002	középisk. tanár	2004
862.	**Sípos Ida**	1903-1987	tanító	2002

863.	**Sipos Zsuzsa**	1927-2003	tanár, kollégiumi ig.	2005
864.	**Siposné Szendery Ágnes dr.**	1935-2005	zongoraművész, tanár	2008
865.	**Sólymos József**	1923-2004	tanító, középisk. tanár	2005
866.	**Sólyom Emma**	1965-1994	általános iskolai tanító	2008
867.	**Sólyom Imre**	1940-2009	tanító, gyógyped. tanár, igh.	2011
868.	**Sólyom János**	1937-2007	középisk. tanár, igazgató	2008
869.	**Sólyom József**	1908-1990	tanító, tanár, szakfelügyelő	2004
870.	**Somlyai Miklós**	1920-1977	általános iskolai tanár, ig.	2006
871.	**Somogyi Árpád**	1928-	tanár, szakfelügyelő	2006
872.	**Somogyi László**	1935-1987	általános iskolai tanár	2006
873.	**Somorjai László**	1900-1991	testnevelő tanár, tornaedző	2003
874.	**Somos Lajos dr.**	1904-1988	egyetemi tanár	2005
875.	**Sonkoly Tibor**	1921-2007	tanító	2008
876.	**Soó Rezső dr. prof.**	1903-1980	egyetemi prof., akadémikus	2006
877.	**Soós Miklós**	1898-1970	néptanító	2005
878.	**Sós Zoltán**	1926-2009	tanító, tanár, igazgató	2011
879.	**Sőreghy Márton**	1843-1915	teológus, néptanító	2011
880.	**Stefán Miklós**	1930-2010	középiskolai tanár	2011
881.	**Stettner Miklósné Koltay Eleonóra**	1929-2007	gyógypedagógiai tanár	2009
882.	**Straub János dr.**	1893-1956	tszv. egyetemi tanár	2003
883.	**Surányi János dr.**	1918-2006	egyetemi tanár, matematikus	2008
884.	**Sümegi Lászlóné Sal Margit**	1940-1997	tanár, szaktanácsadó	2003
885.	**Sütő Béla Györgyné Veres Judit**	1948-2008	tanító, népdalkör-vezető	2008
886.	**Sütő Dezsőné Ambrus Mária**	1934-2004	tanító	2005
887.	**Sütő János**	1921-2007	tanító, tanár, igazgató	2008
888.	**Sütő Sándor**	1925-1991	középisk. tanár, igazgató	2003
889.	**Szabados Mátyás dr.**	1944-2001	főiskolai docens, főigazgh.	2003
890.	**Szabados Sándor**	1935-2007	tanító	2011
891.	**Szabó Albert**	1929-2010	tanár, igh., tan. felügyelő	2011
892.	**Szabó Árpád dr.**	1913-2001	matematika történész, prof.	2011
893.	**Szabó Emil**	1898-1969	zeneszerző, főiskolai tanár	2011
894.	**Szabó Ferenc**	1911-1986	ig., gyors- és gépírástanár	2004
895.	**Szabó Ferenc**	1939-1997	testnevelő tanár	2011
896.	**Szabó Gábor**	1949-1998	általános, középiskolai tanár	2011
897.	**Szabó Gáspár**	1935-1992	általános iskolai tanár	2008
898.	**Szabó Imre**	1921-1998	ált. isk. tanár	2003
899.	**Szabó Imréné Dobos Etelka**	1929-1990	általános iskolai tanár, ig.	2006
900.	**Szabó István**	1913-1993	ref. gimn. tanár, igh.	2005
901.	**Szabó István dr.**	1898-1969	történész, egyetemi tanár	2010
902.	**Szabó Jánosné Hudivók Ilona**	1921-2001	tanító	2011
903.	**Szabó Károly**	1900-1985	ált. isk. tanár	2002
904.	**Szabó Lajos (D. Szabó Lajos)**	1936-1999	tanító, ált. isk. tanár	2002
905.	**Szabó Miklósné Nagy Júlia**	1940-1995	általános iskolai tanár	2011
906.	**Szabó Sándor**	1919-2001	mg. mérnök-tanár, igazgató	2011
907.	**Szabó Vince dr.**	1925-2002	egyetemi tanár	2004
908.	**Szabó Zoltán**	1908-1988	ref. lelkész, ált. isk. tanár	2003
909.	**Szabó Zoltánné Pálóczi Mária**	1936-2004	középiskolai tanár, igh.	2006
910.	**Szabolcsi Ferenc**	1950-2009	tanár, igazgatóhelyettes	2010
911.	**Szakács Antal**	1900-1980	tanító, tanár, népnevelő	2009
912.	**Szakács Ferenc**	1921-1995	kántortanító, középisk. tanár	2008
913.	**Szakály István**	1917-1985	tanító, ált. isk. igazgató	2002

914.	**Szalacsi Rácz Imre dr.**	1900-1956	tanár, író, újságíró	2003
915.	**Szalay Ádám**	1910-1974	tanító, általános iskolai tanár	2010
916.	**Szalay György**	1931-2004	ált. isk. tanár, igh.	2005
917.	**Szalay Sándor**	1883-1944	középisk. tanár	2008
918.	**Szalay Sándor dr.**	1909-1987	akadémikus, egyetemi tanár	2011
919.	**Szalontai Barnabásné dr., Lelik I.**	1921-1986	tanító, tanár	2011
920.	**Szalontai László**	1932-1984	középiskolai tanár	2009
921.	**Szamosújvári Sándor**	1921-2002	tanító, tanár, szakfelügyelő	2004
922.	**Szanyi Gyula dr.**	1926-2005	gimnáziumi vezetőtanár	2005
923.	**Szarka István**	1930-2008	tanár, igazgató	2010
924.	**Szarvas Pál dr.**	1910-1986	egyetemi tanár	2003
925.	**Szász Gusztáv**	1903-1964	tanító, tanár, igazgató	2007
926.	**Szász Gusztávné Duchnovszky M.**	1908-2004	polg. isk. tanár	2007
927.	**Szathmári Antal**	1919-2004	tanító, ált. isk. tanár, ig.	2005
928.	**Szathmáry László**	1919-1986	tanító, szaktanító	2008
929.	**Szathmáry Lászlóné Farkas Mária**	1918-2001	tanító	2008
930.	**Szatmári Károly**	1932-1992	középisk. tanár	2002
931.	**Szatmári Károlyné Papp Katalin**	1935-1999	középisk. tanár	2002
932.	**Szatmári Sándorné Szele Irén**	1940-2003	tanító	2005
933.	**Száz Kázmér**	1917-1982	gimnáziumi igazgató	2010
934.	**Szécsi Miklós**	1865-1943	tanár, igazgató	2004
935.	**Szécsi Pál dr.**	1936-2005	tanár, igazgató, főisk. docens	2011
936.	**Szécsi Pálné dr., Orosz Julianna**	1945-2011	ált. iskolai tanár, igazgatóh.	2011
937.	**Szécsy György Károly**	1897-1959	kántortanító, igazgató-tanító	2005
938.	**Szegedi Ervin dr.**	1956-2006	középisk. vezetőtanár, igh.	2007
939.	**Szegedi Sándor dr.**	1940-2004	középisk. tanár, egy. adj.	2005
940.	**Szeifertné Szabó Erzsébet**	1954-2009	óvódapedagógus	2011
941.	**Székely Károlyné Boldogh Margit**	1918-1995	szaktanító	2004
942.	**Székely Miklósné Szentpétery Katalin**	1915-2001	tanító	2011
943.	**Székelyhidi Ágostonné Bojti Róza**	1934-2006	gimnáziumi tanár	2006
944.	**Szekér László**	1950-2011	tanár, szakedző, főisk. doc.	2011
945.	**Szekerczés Pál dr.**	1933-1994	tanító, tanár, főisk. tanár	2002
946.	**Szekeres Andrásné Sarkadi Ilona**	1911-1990	tanító	2008
947.	**Szekeres Sándor**	1922-2004	ált. isk. tanár, szakfelügyelő	2006
948.	**Szele Tibor dr.**	1918-1955	tszv. egyetemi tanár	2002
949.	**Szelényi Ödön dr.**	1877-1931	egy. magántanár, történész	2005
950.	**Széles Józsefné Márton Ilona**	1931-1982	tanító	2002
951.	**Szénássy Barna dr.**	1913-1995	egyetemi tanár	2002
952.	**Szende Aladár dr.**	1914-2003	főiskolai tanár	2007
953.	**Szentgyörgyi András**	1920-1971	piarista tanár	2004
954.	**Szentjóby Szabó Kálmán**	1860-1950	kántortanító, iskolafelügyelő	2005
955.	**Szép Tibor**	1928-2006	tanító, ált. isk. tanár, ig.	2008
956.	**Szepsy József**	1915-1981	középiskolai tanár	2008
957.	**Szerdi Gáborné Varga Klára Terézia**	1932-2005	tanító	2009
958.	**Szerdi János dr.**	1943-2008	középiskolai tanár	2009
959.	**Szigethy Gyula**	1904-1986	gimnáziumi tanár, karnagy	2003
960.	**Szikszainé Vágó Irén**	1945-1992	általános iskolai tanár	2005
961.	**Szilágyi Józsefné Gruber Julianna**	1934-2010	ált. isk. tanár, iskolaigazgató	2010
962.	**Szilágyi László**	1907-1986	tanító, ált. isk. tanár, ig.	2004
963.	**Szilágyi László**	1913-2000	lelkész, vallástanár	2010
964.	**Szilágyi Miklós**	1934-2003	tanár, szakfelügyelő	2004

965.	**Szilágyi Péter**	1942-1987	általános iskolai tanár	2004
966.	**Szincsák Imréné Vincze Róza**	1946-1996	tanító, ált. isk. tanár	2007
967.	**Szokolai György**	1909-1993	tanító, tanár, kollégiumi ig.	2011
968.	**Szolga Margit**	1919-1998	tanító, általános iskolai tanár	2011
969.	**Szőcs Mihály**	1894-1991	középiskolai tanár	2008
970.	**Szögi Lajos**	1962-2006	ált. isk. tanár	2009
971.	**Szőke Domonkos dr.**	1946-2009	egyetemi docens, tszvez.	2011
972.	**Szőke György**	1939-2008	tanító	2009
973.	**Szőke Györgyné Nagy Karolina**	1934-2009	ált. isk. tanár	2009
974.	**Szőkefalvi-Nagy Zoltán**	1916-1980	főiskolai tanár	2010
975.	**Szőllősi Imre**	1949-2000	ált. isk. tanár, igazgató	2002
976.	**Szöőr Antal**	1866-1929	rektortanító	2008
977.	**Szöőr Gyula**	1906-1969	kántortanító	2008
978.	**Szöőr Gyula**	1940-2007	középisk. tanár, tszvez. prof.	2009
979.	**Szűcs István**	1933-1994	középisk. tanár, mb. igazgató	2004
980.	**Szűcs József**	1908-1985	igazgató-tanító	2006
981.	**Szűcs Józsefné Papp Magdolna**	1943-2007	ált. és középisk. tanár, költő	2008
982.	**Tácsi László**	1935-2005	tanár, ig., szakfelügyelő	2008
983.	**Takács Gyula**	1899-1976	tanító, polg. és ált. iskolai ig.	2003
984.	**Takács István**	1912-2004	középiskolai tanár, igh.	2010
985.	**Takács János**	1903-1960	tanító, ipariskolai igazgató	2010
986.	**Tallódi Sándor**	1930-2009	ált. isk. tanár, igazgató	2010
987.	**Tallódi Sándorné Rácz Ilona**	1937-2004	tanító	2006
988.	**Tamás Béla**	1948-1995	tanár, kézilabdaedző	2011
989.	**Tánczos István**	1921-1982	tanító, tanár, igazgató	2007
990.	**Tanító Béla**	1942-2008	hegedűtanár	2008
991.	**Tanka János**	1908-1922	tanító, költő	2006
992.	**Tankó Béla dr.**	1876-1946	egyetemi professzor	2005
993.	**Tankó Béla dr.**	1905-1974	egyetemi tanár	2003
994.	**Tar Imre**	1888-1970	tanító	2002
995.	**Tar János**	1929-2002	tanító, ált. isk. tanár	2003
996.	**Tar Zoltán**	1913-1992	rajztanár, festőművész	2003
997.	**Tarcai Zoltán**	1930-2009	tanár, tszvez. főiskolai tanár	2011
998.	**Tarcsi István**	1919-2001	tanár, diákotthon-igazgató	2009
999.	**Tarcsi Istvánné Tóth Margit**	1928-1993	tanító, tanár, nevelőotth. igh.	2010
1000.	**Tarján Sándor**	1933-2007	tanító, műv. ház igazgató	2010
1001.	**Tarr Ferenc**	1903-1988	tanító, tanár, igazgató	2011
1002.	**Tasi Gábor**	1932-1997	ált. isk. tanár, igazgató	2007
1003.	**Tasi Miklós**	1930-2000	ált. és középisk. tanár, igh.	2004
1004.	**Tatár Antal**	1902-1994	tanító	2004
1005.	**Tatár Zsolt**	1941-2009	középisk. tanár, tagozatvez.	2011
1006.	**Telkes (Tvergyák) Sándor**	1874-1951	középisk. tanár, igazgató	2004
1007.	**Ternyey András**	1925-1993	ált. isk. tanár, igazgató	2002
1008.	**Thun Lászlóné Szaplonczay Erzsébet**	1926-2010	középiskolai tanár, igazgató	2011
1009.	**Thuróczy Margit dr.**	1916-1969	középiskolai tanár	2008
1010.	**Thurzó Sándor**	1908-1945	kántortanító	2011
1011.	**Tikász Sándor**	1922-2007	szakoktató	2010
1012.	**Tímári Márton**	1900-1970	középiskolai tanár	2008
1013.	**Tiszavölgyi Miklósné Papp Ilona**	1923-2009	tanító	2009
1014.	**Titkó István**	1946-2011	középisk. tanár, vez. tanár, ig.	2011
1015.	**Tivadar Andor**	1925-2001	tanító, ált. isk. tanár, ig.	2002

1016.	**Tokai Gyula**	1921-1995	tanító, tanár, szakfelügyelő	2002
1017.	**Tomka Jánosné N. Tóth Vilma**	1934-2005	ált. isk. tanár, iskolaigazgató	2006
1018.	**Torday Zsigmond**	1904-1993	néptanító	2004
1019.	**Tornyi Gyula**	1934-1986	tanító, tanár, igazgató	2011
1020.	**Tóth Andor**	1908-1998	kántortanító	2004
1021.	**Tóth Andorné Tanács Vilma**	1915-1998	tanító	2004
1022.	**Tóth Béla**	1908-1996	középisk. tanár	2005
1023.	**Tóth Gézáné Fekete Irma**	1939-2009	általános iskolai tanár	2011
1024.	**Tóth Gyula dr.**	1931-1990	okl. vegyész, egyetemi doc.	2003
1025.	**Tóth István**	1932-2002	középisk. tanár	2005
1026.	**Tóth István Gusztáv**	1946-2000	ált. isk. tanár	2002
1027.	**Tóth János**	1919-2000	tanár, igazgató	2006
1028.	**Tóth József**	1823-1908	debreceni reáliskola első ig.	2006
1029.	**Tóth Kálmán dr.**	1906-1997	tanár, református lelkész	2005
1030.	**Tóth Lajos**	1943-1970	tanító	2010
1031.	**Tóth Lajos dr.**	1902-1990	tszv. egyetemi tanár	2003
1032.	**Tóth Lajos dr.**	1899-1983	középisk. tanár, igazgató	2004
1033.	**Tóth Lajosné Keresztessy Mária**	1910-1981	középisk. tanár	2003
1034.	**Tóth László**	1907-1974	festőművész, rajztanár	2004
1035.	**Tóth László (D. Tóth László)**	1926-2000	GYIVI igazgató, főisk. tanár	2002
1036.	**Tóth Lászlóné Molnár Teréz Ida**	1925-2007	tanító, tanár, főisk. tanár	2011
1037.	**Tóth Pál**	1931-1997	középiskolai tanár	2007
1038.	**Tóth Sándor**	1925-2006	iskolaigazgató	2006
1039.	**Tóth Szilveszter Győző**	1913-1976	középiskolai tanár	2011
1040.	**Tóth Zoltán**	1899-1964	építészmérnök, mérnök-tanár	2004
1041.	**Tőkés György**	1905-1973	középisk. tanár, igazgató	2003
1042.	**Török Béla**	1940-1998	középiskolai tanár	2011
1043.	**Török István**	1914-1997	tanító, ált. isk. tanár, ig.	2011
1044.	**Török Jenő dr.**	1908-1983	pap, középisk. tanár	2004
1045.	**Török József dr.**	1813-1894	orvos, tanár, az MTA tagja.	2011
1046.	**Török Tibor**	1896-1972	tanár, tanítóképző int. ig.	2005
1047.	**Török Zoltán**	1925-2005	tanító, ált. isk. tanár, karnagy	2005
1048.	**Törzsök Márton**	1912-1960	tanító, kántortanító, igazgató	2010
1049.	**Trón Lászlóné dr., Juhász Julianna**	1911-1993	középisk. tanár, vezetőtanár	2011
1050.	**Trungel Lászlóné Vincze Ilona**	1936-2004	tanító, igazgató	2007
1051.	**Turcsányi Béla Pál**	1901-1993	építészmérnök, tanár, ig.	2004
1052.	**Túri Bernát**	1903-1982	tanító, ált. isk. tanár	2002
1053.	**Turi Sándor**	1891-1959	tanító, néprajzgyűjtő	2009
1054.	**Tusa József**	1929-2002	tanító, ig., polgármester	2009
1055.	**Ujhelyi Istvánné Varga Klára**	1921-1996	középiskolai igazgató	2006
1056.	**Ujlaki Gyula**	1938-1997	ált. isk. tanár, igazgató	2004
1057.	**Ujlaky Zoltánné Bényei Margit**	1939-1994	tanító	2004
1058.	**Ujvárosi Imre**	1912-2003	középisk. tanár, igazgató	2004
1059.	**Ujvárosi Kálmán**	1877-1956	ref. kántortanító	2005
1060.	**Uzonyi Antalné Nagy Eszter**	1941-1990	tanító, óvodavezető-helyettes	2005
1061.	**Uzsonyi Pál**	1923-1986	tanító, ált. isk. tanár	2003
1062.	**Üveges Mária Éva dr.**	1942-2007	tanár, képzőművész	2008
1063.	**Üveges Petronella Emma**	1906-2001	középiskolai tanár	2009
1064.	**Vadász István**	1937-2003	tanító, tanár, színjátszó rend.	2011
1065.	**Vági Gyula**	1923-2005	általános iskolai tanár, ig.	2008
1066.	**Vági Lajos**	1893-1980	tanító	2009

1067.	**Vágó László dr.**	1932-2008	tanár, villamosmérnök	2009
1068.	**Vágó Lászlóné dr., Kun Júlia**	1936-2003	tanár, főiskolai docens	2007
1069.	**Valkovics Zoltán**	1926-2003	tanár, festőművész	2004
1070.	**Vályi-Nagy Józsefné dr., Kövér Klára**	1938-2006	középiskolai vezető tanár	2006
1071.	**Váradi Bálint**	1935-1982	szaktanító, nevelőotth. igh.	2007
1072.	**Váradi László**	1939-2003	tanító, ált. iskolai tanár, ig.	2011
1073.	**Varga Antal**	1908-1993	tanító, ált. isk. tanár, ig.	2002
1074.	**Varga Antal dr. (Idős Varga Antal)**	1885-1944	igazgató-tanító	2002
1075.	**Varga Gusztáv**	1921-2008	általános iskolai igazgató	2010
1076.	**Varga Imre (S. Varga Imre)**	1927-1979	tanító, középisk. tanár	2002
1077.	**Varga Lajos**	1887-1967	igazgató-tanító	2003
1078.	**Varga Lajosné Kunkli Irén**	1938-2007	tanár, festőművész	2007
1079.	**Varga László dr.**	1907-1968	tanár, klasszika-filológus	2003
1080.	**Varga Lászlóné Lázár Gizella**	1912-1988	tanító	2007
1081.	**Varga Mihály**	1938-1991	tanító, ált. isk. tanár, ig.	2002
1082.	**Varga Miklós**	1927-1980	középisk. tanár	2005
1083.	**Varga Ottó dr.**	1909-1969	tszv. egy. tanár, akadémikus	2002
1084.	**Varga Pál (Cs. Varga)**	1922-1987	tanító	2008
1085.	**Varga Pálné (Cs. Varga)Varga Etelka**	1925-1982	tanító	2008
1086.	**Varga Tamás dr.**	1919-1987	tanár, matematikus	2011
1087.	**Varga Zsigmond dr.**	1886-1956	egyetemi tanár, könyvtár ig.	2003
1088.	**Vári Andor**	1917-1991	középiskolai tanár	2008
1089.	**Vas Albin**	1931-1993	középisk. tanár	2005
1090.	**Vass Péter**	1911-1982	középisk. tanár	2004
1091.	**Vecsey Tibor dr.**	1913-1977	tszv. egyetemi docens	2003
1092.	**Vedrődi (Schwarczer) Viktor dr.**	1839-1909	tanár, vegyész, gyógyszerész	2002
1093.	**Vekerdi Béla dr.**	1882-1970	egyetemi magántanár	2005
1094.	**Vékony Sándor**	1901-1971	tanító, tanár, igazgató	2004
1095.	**Vermes László**	1919-1996	testnevelő tanár	2011
1096.	**Vértesi Géza**	1911-1979	tanár, szakfelügyelő	2009
1097.	**Vészi János**	1927-2003	tanár, újságíró, műv. kutató	2011
1098.	**Vida György**	1876-1941	kántortanító, igazgató	2009
1099.	**Vígh Jánosné**	1913-2000	polgári iskolai tanár	2004
1100.	**Vikár István**	1911-1997	középisk. vezetőtanár	2003
1101.	**Vikár Sándor**	1905-1985	zeneiskolai igazgató, lelkész	2007
1102.	**Vikol Erzsébet**	1944-2010	magyartanár	2010
1103.	**Vikol Kálmán**	1911-1968	középiskolai tanár	2008
1104.	**Vikol Kálmánné Poller Erzsébet**	1913-2006	tanító, népfőiskola vezető	2009
1105.	**Villás Miklós**	1939-1981	általános iskolai tanár	2004
1106.	**Vincze Lászlóné dr., Kiss Edit**	1927-1990	középisk. tanár	2007
1107.	**Virágh László**	1902-1985	néptanító	2003
1108.	**Viski Szabó Imre**	1897-1979	tanító, igazgató	2004
1109.	**Vitos Lajos**	1909-1982	kántortanító	2009
1110.	**Voksán József dr.**	1926-2004	tanár, szaksz. főtitkár	2005
1111.	**Waczulik Margit dr.**	1913-2005	középisk. tanár, történész	2007
1112.	**Weintrager Adolf**	1927-1987	szakfelügyelő, főisk. tanár	2006
1113.	**Zabó Zoltán dr.**	1940-2007	középisk. tanár, egy. docens	2007
1114.	**Zágonyi Lászlóné Jakab Erzsébet**	1919-1987	tanító, szakfelügyelő	2002
1115.	**Zsákai András**	1904-1993	középisk. tanár, igh.	2008
1116.	**Zsasskovszky Ferenc**	1819-1887	karnagy és zenetanár	2010
1117.	**Zsigó Károly**	1900-1978	tanító, középisk. tanár, ig.	2003

1118.	**Zsigó Menyhértné Bary Judit**	1910-1992	tanítóképző intézeti tanár	2006
1119.	**Zsilka László**	1903-1982	tanító	2010
1120.	**Zsoldos István**	1913-2003	lelkész, tanár, helytört.kutató	2011
1121.	**Zsolnai József dr.**	1935-2011	tanító, főisk., egyetemi tanár	2011
1122.	**Zsögön Zoltán**	1880-1951	tanár, író és költő	2008
1123.	**Zsuffa Zoltán**	1921-1990	középiskolai tanár	2009
1124.	**Zsurkai György**	1926-2006	kántortanító, ált. isk. tanító	2009

SZENT-GYÖRGYI ALBERT MEGNYITÓ BESZÉDE

Elhangzott az Országos Köznevelésügyi Tanács alakuló ülésén (részlet)

[...] Nekünk kell megformálnunk az új embert és vele az új jövendőt. Nekünk kell helyrehoznunk azokat a rettenetes hibákat és mulasztásokat, melyeket a múlt elkövetett; mert téved az, aki ebben a rettenetes katasztrófában, amely nemzetünket érte, csupán a sors ujját látja. A ma nem más, mint az elmúlt évtizedek jövendője, amelyet az elmúlt tanügy épített [...]

Tekintetünket a jövőbe kell, hogy vessük és a múlt a mai építő munka közepette csak annyiban foglalkoztathat bennünket, amennyiben tanulságul szolgálhat a jövőre és amennyire benne még jó köveket találunk új épületünkhöz, mert nem az a feladatunk, hogy mindent elvessünk, amit a múlt reánk hagyott. [...]

A nevelésnek csak egy célja van. egy bizonyos embertípus kitermelése és első kérdésünk az kell hogy legyen, hogy milyen embert is akarunk formálni? A válasz egyszerű. egészséges testű, akaraterős, jó ítéletű, értelmes, tettre kész, szép célokért hevülő és áldozó embereket, akik meg tudják érteni és élni a szépet és nagyot minden téren, akik az életüket ki tudják tölteni tartalommal, akik megértik a dolgok összefüggését, akik átérzik azt, hogy emberi közösségben élnek, [...]

A lényeget tanítsuk, szépen, egyszerűen és világosan, mert a lényeg mindig szép, egyszerű, világos és gyönyörűsége a szellemnek. Tanításunk ne csak az emlékezetet terhelje, de tanítson egyben gondolkodni, megérteni. Költse fel az önálló gondolkodás, vizsgálódás és cselekvés vágyát. [...]

És ez a tanács tegyen meg mindent abban az irányban is, hogy felszabadítsa szellemi és testi béklyóitól magát a tanárt is, hogy a tanárból megint művész, pap és apostol lehessen, a tudás és emberségesség apostola. [...]

De mi nemcsak egyének vagyunk, hanem egyben egy közösségnek a tagjai is. Így a tanításnak és nevelésnek nem egyetlen célja a kiváló egyén nevelése, de egyben olyan egyéneket kell nevelnünk, akik a közösségbe is jól beillenek. Kétféle közösségben élünk: egy nagy emberi és egy szűkebb nemzeti közösségben. Bele kell hát, hogy oltsuk tanítványainkba a nagy emberi közösség tudatát és a nagy emberi eszmények közösségét. A nemzeti közösség pedig azt jelentse, hogy mi, akik egy nemzet határain belül élünk, mi összetartozunk, egymásra vagyunk utalva és meg kell tanulnunk ezt a közösséget szeretni, érte dolgozni és áldozni, [...]

A magyar gyermek és magyar jövő mindennél fontosabb, és ha azon mindannyian teljes erővel és odaadással munkálkodunk, igyekezetünk eredménye nem maradhat el.

Köznevelés I. évf. 3.sz. 1945